

। अहम् ।

आचार्य श्रीमद्विजयदानसूरीश्वरजी जैनग्रन्थमालायाः पट्टपञ्चाशत्तम (५६) रत्नम्

श्रुतकेवलिश्रीमद्भद्रपादुस्वामिविरचितनिर्युक्तिश्रीमत्पूर्वाचार्यविरचितभाष्ययुता तवाङ्गीवृत्तिशोधकनिवृत्तिकुलभूषण
श्रीमद्द्रोणाचार्यसूत्रितवृत्तिभूषिता

श्रीमती-ओघानिर्युक्तिः ।

प्रकाशिका—सिद्धान्तमहोदधि आचार्यश्रीमद्विजयप्रेमसूरीश्वरपट्टप्रभावक व्याख्यानवाचस्पति आचार्य-
श्रीमद्विजयरामचन्द्रसूरीश्वरशिष्यरत्नपंन्यासश्रीतिलकविजयजीमहाराजोपदेशेन प्राप्तद्रव्यसाहाय्येन
आचार्यश्रीमद्विजयदानसूरीश्वरजी जैनग्रन्थमाला-गोपीपुरा-सुरत

सम्पादकः संशोधकश्च—आचार्यश्रीमद्विजयप्रेमसूरीश्वरप्रशिष्यः पं. श्री-मानविजयः

वीरसत्त्व २४८४ विक्रमसत्त्व २०१४]

[काइएस् १९५७ प्रतयः ५००

इदं पुस्तकं भावनगरपुर्या श्रीमहोदयसुन्दरपालये सा. गुलाबचन्द लल्लुभाई तथा पटेल हिममलाल देवजीभाईद्वारा मुद्रापयित्वा प्रकाशितम्

प्रकाशकीय निवेदन

— ७५ —

जे पुणवतायपेव सकळगामहरकरवेदी प्रथमगीतार्थे स्वर्गास्य आचार्यैर्देवैः धीमन् प्र विशवादानसूरीश्वरीना अन्तर युजो बने इकारवी मेराहने एजोभीष्टु मारा उपरंतुं श्रेव लषा करवा माप्रु ररककी एजोवीना पुणवनादबी आसवी सगामा भीस वये पुने वा प्रम्वसाम्ना प्रुठ करवामो आषी इवी जो अरार कार्पने एजोमोत्ता सशुहायना सुतिपुगबोना ज्ञानमण्डिना उपदेश ठवा पावमा संज्ञोवन तथा मन्वाहनमा पोवजा असुरूप समबनो ज्ञाय आपवा इतरा मणो वेग मख्यो बने अत्यार सुधीमां आ प्रम्वसाम्ना तरकवी केडकाक अपुद्रित बने अउदद मन्वो मळो एवातव मन्वो ज्ञानप्रिय मनवाना इत्यमां मूळवामो आख्या छे बने आने छत्तलमा प्रयांक एरीके भी ओयनियुक्ति नाथनो आतासीव प्रम्व प्राट करवामो आये छे

उदरतु प्रम्व भी आगमोदव समिति तरकवी सं १९७५ मां छपावीने उहार पाववामो आवेळो इतो, परंतु ते प्रम्व अन्तारे अउदद होवावी वेपव ते प्रम्व चरित्रपाळना ज्ञानमां अल्पव उपयोगी होवावी पू पंन्यासुची महाराज भी विसृक्तविजयजी गमिबरे ते छपावना काटे उपदेशाहारा टकरी सहायको मेळवी आम्वा, सेलोनी शुभनामावळी आ साथे दाखळ करवामो आषी छे, तथा पू पंन्यासुची महाराज भी मानविजयची गमिबरे आ प्रम्व पांच इत्तकिसिध प्रतिबो साथे मेळवी संज्ञोवन करी छे आ प्रम्वनु सन्वाहन करी आपेक छे

सदरहु ग्रन्थना प्रकाशनमां उपदेश द्वारा सहायको मेळवी आपनार तथा संशोधन करी सम्पादन करी आपनार बजे पूव्य पंन्यासजी महाराजोनो तथा सहाय आपनार सवो तथा साधर्मीवन्धुवो विगेरेनो आ सस्था तरफथी अत्यंत आभार मातवामां आवे छे.

सदरहु ग्रन्थनी उपयोगिता तथा तेना टीकाकार विगेरे माटे सम्पादकीय निवेदनमां दर्शाववामां आवेळ छे एदळे ते संबंधी अत्रे लखवामां आवेळ तथी.

लि०

गोपीपुरा-सुरत }
वि. सं. २०१४ भागसर सुद ११

विजयदानस्ररीश्वरजी जैन ग्रन्थमाला
व्यवस्थापकः-मास्तर हीरालाल रणछोडभाई

सम्पादकीय निवेदन

प्रायः पुनर्मुद्रणोत्पन्न-सिद्धान्तमहोदयि त्वाचार्य श्रीमद्विजयप्रियदर्शीशरणी महाराजानी काशी सं २०१०तु माह
 शतुमांस बापीमां इतु ते बलते मेघाणा शतुमांस विरासमान मारा वडीत गुणवन्तु पू पन्पामखी महाराज श्री तिलक
 विजयश्री मनिबरे पत्रशरत मने पुष्पाभ्यु के कोई अप्राप्य अने उपयोगी जागमीय प्रथम छपावका लेखो होय तो वेतु नाम तथा
 छपावका माटे केटछी रकमनी अकर पढे ते वगेरे अनाको तेना अवरमां सामुखीना वास्त्रपाऊनमां प्राथमिक सामाचार्यकान
 माटे आत्य उपयोगी अने अकम्य तथा श्रीज्योषनिर्मुक्ति प्रथमनु नाम तथा ते छपावका माटे अठरी रकम बगेरेजो निवेदन कर
 वामां आभ्यो तेयले पत्र मापी वाचनो स्वीकार करी अररी सहायनी स्प्यवस्था करी ते प्रथमनु सलपावन करी छपावका मने
 अजाभ्यु मै पत्र ज्ञानमच्छिनो अमम नेछववाना हेतुबी तेनो स्वीकार करी ते प्रथमना सन्पादन माटे जुदा जुदा मढारोमांषी इत्य
 विलिखित प्रतिको मेळवका माटे प्रसन्न कारवां पाप्य इत्यलिसिखित प्रतिको मळी सदर्तु प्रथम आगम्योवच सत्रित्ति तरकवी वि सं
 १९७५ मां प्रकाशित अयेछ छे तेना संजोवक तरीके कोईनु पण नामते प्रथममां थापवामां आवेछ नथी अतां आगमोवच कमिति
 इतर मांरे परिभम कईने आगमो छपावकानु पुण्य कार्ये आगमोद्वारक आचार्यैव श्रीमातु सागरातलसूरीशरणीय करेछ छे
 तेजोबीनो ते मांरे परिभम अम्बवाइने पात्र छे पढेछे आ प्रथमनु संश्लेषन पण ठेकोभीय करेछ होय तेम अगे छे आ प्रथमना
 संसोपममां तेजोबीना परिभमनी लोकांत नदि होरा अतां पण अरारे आ अपायेछ प्रथमनी सांचे मने मळेडी पांय इत्यलिकित

પ્રતિઓ મેઠ્ઠવવામાં આવી ત્યારે સ્થલે સ્થલે નવા વધારે પાઠો તથા પાઠાન્તરો જોવામાં આવ્યા. આ પાઠો વગેરે રહી જવાનું કારણ તેઓશ્રીને વીજી હસ્તલિખિત પ્રતિઓ નહિ મળવા વગેરેનું સંભવે છે. મેં નવા પાઠો તથા પાઠાન્તરો વગેરેની નોંધ કરી પ્રેસ-મોગ્ય નવી પ્રેસકોપી તૈયાર કરી અને આ ગ્રન્થ સુન્દર તથા શુદ્ધ છપાય તે માટે આચાર્ય વિજયદાનસૂરીશ્વરજી જૈન ગ્રન્થમાલા-સુરત તરફથી એનું સુદ્રણકાર્ય મહોદય પ્રેસ-ભાવનગરમાં કરાવવામાં આવ્યું છે.

પુનઃ સંસ્કરણની આવશ્યકતા—આ ગ્રન્થના પુનઃ સંસ્કરણમાં ઉપર જણાવાઈ ગયેલ હેતુ સિવાય એ પણ એક વીજો હેતુ છે કે આ ગ્રન્થનું સ્થાન દૃષ્ટિવાદનામના વારમા અંગની અંદર આવતા ચૌદ પૂર્વોમાંના નવમા પૂર્વોની ત્રીજી આચાર નામની વસ્તુના વીસમા ઓઘપ્રાપ્તમાં હતું. આ દૃષ્ટિવાદનું જ્ઞાન તો વીસવર્ષના ચારિત્રપર્યાયવાળાને પ્રાપ્ત થતું હતું. દિવસે દિવસે જીવોના આયુષ્યની હાનિ તથા શ્રુતજ્ઞાનના ઘયોપશુમતો ફ્રાસ' જોહને વર્તમાનકાળના સાધુઓને આ ગ્રંથનું જ્ઞાન જલ્દીથી મળે તે હેતુથી યુગપ્રધાન શ્રી મદ્રબહુસ્વામિ મહારાજાએ પૂર્વમાથી ઉદ્ધાર કરીને ઓઘનિર્ચુક્તિરૂપે આ ગ્રન્થની રચના કરી. ત્યારથી તે ગ્રન્થ પહેલાં જે વીસ વરસે સાધુઓને લભ્ય હતો તે હવે દીક્ષિત યનારને દીક્ષાના પહેલે જ દિવસે મળવાની શરૂઆત થઈ. આ ઉપરથી આ ગ્રન્થની કેટલી બધી આવશ્યકતા છે તે સહેજે જાણી શકાય તેમ છે. આનો સંયમીજીવન માટે ઉપયોગી ગ્રન્થ જો શુદ્ધ હોય અને છૂટથી મળી શકે તેમ હોય તો સાધુઓ તેના પઠન અને મનન દ્વારા પોતાના સંયમીજીવનને ઉંચ વનાવી શકે એજ હેતુએ આ ગ્રન્થનું સશોધન કરી ફરી સુદ્રિત કરાવવામાં આવે છે.

સમ્પાદન સમ્બન્ધી—આ ગ્રન્થનું સમ્પાદન કરવામા ઉપર જણાવ્યા મુજબ પાંચ હસ્તલિખિત પ્રતિઓનો ઉપયોગ કરવામાં

વાચ્યો છે સમ્પાદકની ય ફરજ છે કે સુશ્રિત થવા પ્રયત્નું પત્રી લોકનાપૂર્વક સમ્પાદન થવું જોઈએ કે એ પ્રત્યક્ષ તેના અભ્યાસી
 અને તેના લોક માટે આકર્ષણ કરી સકે હવે અભ્યાસકર્તાઓને આનંદ માટે પાઠો રાખી, રહી ગયેલ નવા પાઠો ઉમેરી અને પાઠા-
 ન્તરોને ફુટનોટમાં આપી આકર્ષક થનારૂં પદ્યો પ્રકાશ કરવા પ્રયત્ન કર્યો છે એ એ સ્વચ્છોદ્ય વર્ણને પ્રશ્નિતો થવા અપાયેલ પ્રશ્નો પાઠ
 વસત્કાલે આપ્યો છે ત્યાં ત્યાં અર્થની સંકલ્પનાનો વિચાર કરી સુખરેલ પાઠ આવા () કોઈકમાં મૂક્યો છે ગાથાના સ્વરૂપે
 આવવા માટે ગાથાઓની અનુક્રમણિકા પણ સુધી આપવામાં આવી છે અને વિષયસૂચિ પણ ફરક પેશ પર થાકુમાં લખાવવામાં
 આવી છે, એવી લાંબાનારને જ્યાં જ્યાં ગાથા છે અને જ્યાં જ્યાં વિષય છે તે આવવાની અનુક્રમણિકા કરી પડે

પ્રત્યક્ષારપરિષય—અસ્તુ પ્રત્યક્ષના પ્રણેતા પદ્યમધુરકેશરી શૌર્યવર શ્રી મદ્રજાહુસ્વામિમહારાજ છે એમણે આ પ્રત્યક્ષ હવે
 યંત્ર વ્યાખ્યાનસ્કર, હરલક્ષ્ય, વિષ્ણુવિદ્યા, વ્યવહાર વ્યવહારવ્યવસ્થાઓની તથા વ્યાખ્યાન, ફલવૈકલ્પિક, ઉત્તરાચલ્યમ, આચારંગાવિની
 શ્વ નિર્મુક્તિઓનો રચના કરેલ છે એઓનીના લીલન માટે લક્ષ્યનાની કરી આજ વ્યાખ્યાનકથા નથી, કારણ તેઓની જૈન શાસનમાં
 અત્યંત પ્રસિદ્ધ છે અને તેઓએ પદ્યના લીલનની કાર્ય કર્યું છે તેઓએ સાંપ્રત્તિમાં મળે છે

ટીકાકાર પરિષય—આ પ્રત્યક્ષના ટીકાકાર પ્રકાર પરિષય શ્રી શ્રેણાચાર્ય મહારાજ છે, તેઓનીના લીલન સંબંધી તપાસ કરવા
 હવે કોઈ વિષયે અત્યંત જાણુ નથી, પરંતુ જૈન સાહિત્યનો સંપિષ્ઠ શિલ્પકાર તથા જૈન ધર્મનો પ્રાચીન શિલ્પકાર વિગેરે દ્વારા,
 યદ્યંત આજના મળે છે કે તેઓ સંભારીયે ગુજરાતના રાજા મીમૈલના મામા હતા તેમનો સંપાદકારના સંપાદકના પૂર્વજનો
 હતો અને નિર્મુક્તિમાં જાયેલ જૈનાચાર્ય હતા નર્મણીટીકાકાર શ્રી અમલકેશરીમહારાજના સમકાલીન હતા અને તેમણે મહાં

गनी टीकाओतुं संशोधन करेल छे एवो प्रबोध छे, परंतु दरेक अंगनी टीकाना अंते तेलुं जणाववामां आवेल नथी. फक स्थानांग, भगवती, ज्ञाताधर्म अने प्रश्रव्याकरणनी टीकाओना अन्ते संशोधन कर्यातुं जणाववामा आवेल छे. तेमना ससारी भत्रीआए तेमनी पासे दीक्षा अंगीकार करी हती जेओ श्रीसुराचार्यना नामथी प्रसिद्ध प्रखर विद्वान् अने शब्दशास्त्र प्रमाणशास्त्र तथा साहित्यशास्त्रा-
दिकमां पारंगत हता.

प्रतियोनो परिचय—प्रस्तुत संस्करणमां पांच हाथ पोथीओनो तथा छापेली एक प्रतिनो उपयोग करवामां आवेल छे.

१-२ लीषही जैन संघना मंडारनी, जेनी ल. १ ल. २ संज्ञा राखेली छे.

३-४ पाटण—श्री हेमचन्द्राचार्य ज्ञानमंदिरनी, जेनी पा. १ पा. २ संज्ञा राखेली छे.

५ विद्वद्वर्य मुनिराज श्री पुण्यविजयजी महाराजनी, जेनी पु. संज्ञा राखेली छे.

६ आगमोदय समिति तरफथी छपायेल प्रत, जेनी आ. संज्ञा राखेली छे.

आ पांचे हस्तलिखित प्रतिओनो परिचय आपतां पहुलां एक बात जणाववामां आवे छे के—आ संस्करणमां ल. १ नी प्रतिने ज मुख्यस्थान आपेठ छे, कारण ते बीजीप्रतियो करतां विशेष शुद्ध छे. आम छनां बीजीप्रतियोनी साथे तेमां ज्यां भिन्नता जोवामां आवी त्यां त्यां अर्थने दृष्टिपथमां राखी सगतपाठवाळी बीजीप्रतिता पाठने मुख्यस्थान आपेल छे अने ल. १ ना पाठने नीचे फुटनोटमां मुकेल छे. बीजी प्रतियो तथा मुद्रित प्रतना पाठान्तरो पण नीचे आपवामां आवेल छे.

१ ल. १ प्रतिनो नंबर ४६ पाना १२४ छे ते चारे करतां विशेष शुद्ध छे तेथी तेने मुख्यस्थान आपवामां आवेल छे.

तेना अंतर्मा कोई आस पुस्विका मकी तथा उक्कालो संकस एव नकी

२ ठ २ प्रतिनो पकर ११० पाना १८१ छे त्रिपाठ छे आशुशि बकारे छे तेसा अंतर्मा एव पुस्विकर तथा तेमक उक्कालो संकस एव नकी

१ पा १ प्रतिनो आसका वं २१३ प्रति नकर १००६९ अते एव १३४ छे आ प्रति बोधए तेकी सुख मयी अंतर्मा पुस्विकर तथा उक्कालो संकस एव नकी

४ पा २ प्रतिनो आसका वं १३६ प्रति नकर ६५५१ अते एव १२० छे आ प्रतिया एव आशुशिको खेडी छे तेमां पुस्विका कीचे सुकस छे

निर्मलसुस्यस्वर्धनसुमोचितमक्यकुसुदहनगहनहवदुःसमवान्बतमसा सुताधिपा देवता अयति । यद्वरपरिभ्रष्ट माश्रा-
हीन च यद्भवेत् । अन्तस्य उद्भुतैवस्विकं कस्य न स्वाकते मनः ॥१॥ नतोऽहं भुवदवतां मगवती ॥ उदेऽवतो ग्रन्थपरिमाण
सहस्र ७००० । छ । मेमल महाभी सुम मकठ । छ छ मी संवत १४८२ वर्षे बीपोरमवीदिने मा गूजरपुत्र सा पदम
सीहमार्यया पठमकवे आशिकया श्रीसरतराण्ठे श्रीधिनरासघरीनां पठे श्रीधिनमप्रवरिगुरूणामुपदेशेन श्रीशोचनियुक्ति
सुत्रशुचि तेस्वयांशिकरे वाच्यमाना साधुभनेधिरं नन्यात् ॥ छ ॥

आ वधि मधिको तथा छापेक प्रतिना आभारे मेसकोपी देवार पई गया पठे मेसमां सुरण कार्ये सह बह केटकाक फरमा
क्याह गया वडी आगमवभाकर विष्टवर्षे मुनिराजभी पुणवशिकपकी महाशयक वरककी केवडीक हत्वजिकिव प्रसिको तथा याद

पत्रीय प्रति उपर सुधारेली तेमनी पासेनी छापेली प्रत मळी, तेमांची ताडपत्रीय प्रतिना पाठो साथे मेळववातुं कार्य बली शके तेम नहि होवायी नवा फरमा छपाता पहेलां तेनी प्रेसकोपी साथे मेळवी खास जररी सुधारो करवा योग्य लाग्यो लां सुधारो करी लीधेले. आ ताडपत्रीय प्रति ल. १ प्रतिनी साथे प्रायः मळती आवती हती. आ ताडपत्रीय प्रतिना अंतमां नीचे सुलब पुष्पिका छे. उदकानलचारेभ्यो मूपकेभ्यस्तथैव च । रक्षणीया प्रयत्नेन यतः कष्टेन लिख्यते ॥ १ ॥ यदक्षरपरिभ्रष्टं मात्राहीनं च यद्भवेत् । क्षन्तव्यं तद्बुधैस्सर्वं कस्य न स्खलते मनः ॥ २ ॥ व्यासतुल्योऽपि यो वक्ता नानाशास्त्रविशारदः । मुखते एकपञ्चाशत्समधिकेषु लयेष्टमासीय-

लिखमानस्तु किं पुनः स्वल्पबुद्धयः ॥ ३ ॥ विक्रमसंबदत्तिक्रांतसंवत्सरशतेष्वेकादशसु

शुक्लद्वितीयां भौमे लिखितमिदं पुस्तकमिति ॥ छ ॥
 आ पुष्पिका उपरची जोइ शकाय छे के आ ताडपत्रीय प्रति आ ग्रन्थरचनानी सदीमां ज लखायेली छे अने शुद्ध प्रायः छे. पा. २ नी प्रति पंदरसी सदीमां लखायेली छे ज्यारे बीजी चारे प्रतियो क्यारे लखायेल छे ते जाणी शकाय तेम नथी, परंतु जूनी छे पटले चारेक सदी पहेलां लखायेली होवातुं अनुमान घइ शके तेम छे.

ऋणस्वीकार—आ ग्रन्थना सम्पादन कार्य माटे प्रतियो आपनार लीवडी जैन सघनो तथा पाटण श्री हेमचन्द्राचार्य ज्ञान-मंदिरना कार्यवाहकोनो तथा आगमप्रभाकर विद्वद्वर्य मुनिराज श्री पुण्यविजयजी महाराजनो तथा संशोधनकार्यमां काळजीपूर्वक वीजी वाखुं पूफ तपासी आपी सहाय करनार मारा लघु गुरुबन्धु पंन्यासजी श्री कान्तिविजयजी गणिनो तथा शुद्धिपत्रक करी आपनार पू. आगमप्रह आचार्यैव श्रीमद्विजयजंबूसुरीश्वरजी महाराजना विद्वान् शिष्य मुनिराज श्री नित्यानंदविजयजीनो आ

તેના અંતમાં કોઈ શ્લાક પુસ્તિકા નથી તથા સહસ્તાનો સંકલ્પ પણ નથી

૨ ત ૨ પ્રતિનો નંબર ૧૧૭ પાના ૧૮૧ છે ત્રિપાઠ છે અદ્યુદિત બપોરે છે તેના અંતમાં પણ પુસ્તિકા તથા તેમજ સહસ્તાનો સંકલ્પ પણ નથી

૧ પા ૧ પ્રતિનો શામળા મં ૨૧૬ પ્રતિ નંબર ૧૦૦૬૯ અને પત્ર ૧૩૪ છે બા પ્રતિ બોદ્ધ તેવી છુટ્ટ નથી અંતમાં પુસ્તિકા તથા સહસ્તા સંકલ્પ નથી

૪ પા ૨ પ્રતિનો શામળા મ ૧૬૬ પ્રતિ નંબર ૬૫૫૧ અને પત્ર ૧૩૦ છે બા પ્રતિમાં પણ અદ્યુદિત્યો રહેલી છે તેમાં પુસ્તિકા નીચે મુજબ છે

નિર્મલમ્પગદ્ગ્નનમમ્બોધિતમઠ્યકુહરનગહનાહરદુઃમમયાન્ચતમસા મુતાધિપા દેવતા અયતિ । યદ્વક્ષરપરિસ્રણ માત્રા
દીનં વ યદ્ભવેત્ । ઇન્તર્ય તદ્વપુર્વેર્વાક્યં કસ્ય ન સ્વલતે મનઃ ॥૧॥ નવોડર મુતદ્વતા મગવતી ॥ તરેન્વતો પ્રન્યપરિમાણ
મહત્ ૭૦૦૦ । છ । મગલ મહાધી દ્વમ મવતુ । છ છ મી સવત ૧૪૮૨ વર્ષે કીર્તોસ્મવીદિને સા ગૂઝરપુત્ર સા પદ્મ
મીરમાર્યા પતમલદ્ ભાષિકયા ધીસ્વરતમચ્છે મીઝિનરાજ્વરીયાં પદ્મે મીઝિનમદ્વરિગુરુષામ્પદેન્નેન મીઝોઘનિર્મુક્તિ
અશ્વતિ લેન્મયાધકિરિ શાન્યમાના સાધુઘનૈચિર નન્ચાત્ ॥ છ ॥

બા વર્ષે પ્રતિબો તથા છાપેલ પ્રતિના બાપોરે પ્રેમકોથી તેપાર વર્ષે ગયા પછી પ્રેમમાં મુદ્રણ કાર્યે સ્વદ્ બદ્ કેટલાક ફરમા
છગાઈ ગયા પછી આગમયમાકર ચિદ્દર્શન મુનિપાલમી પુણ્યવિજયમી મદરાયલ વરકથી કેટલીક દસ્તાવિજય પ્રતિબો તથા ટાઢ

सहायकोनी शुभनामावली

नकलो	ज्ञानस्वाते	मेसाणा	स्वर्चस्वाते
१००	श्री जैनशेताम्बर संघ	डीसाकेम्प	रु. ३०० स्व० शेठ लज्जमसीभाई ठाकरसीभाई
रु. १००१	"	सीनोर	अमरचन्दना सुपुत्रो
"	"	क्षीष्टुवाढा	" २५१ शेठ राजाराम इलीचन्द
"	"	डीसाराजपुर	" २०० संघवी वर्धमानभाई इच्छाचन्द
"	"	आमोद	" २०० सीनोरपंच
"	"	अमदावाद	" १०१ शेठ मफतलाल मोहनलाल
"	६७-१२ इस्ते शा. चीनुभाई शनालाल		" १०१ शेठ मंगुभाई अमथालाल
	शुमस्वाते		" १०१ नागरदास जेठालाल
रु. १०१	इस्ते शेठ मफतलाल शान्तिबाल	डीसाकेम्प	" १०० शा. जेसीगभाई परसोतमदासना स्मरणार्थे
"	१०१ " शेठ पोपटलाल जेवतलाल	डीसाकेम्प	तेमना धर्मपत्नी मणीधेन भुदरभाई
"	७१-४ एक श्रावक	"	" १०० शा. छगनलाल शंकरलाल
			सीनोर

रु.	श्लो	छोगाखी	मभासी	रीसा	र	५१	श्लेठ	वाहीअळ	मुळचन्व	रीसा
७१	७१	श्लेठ	मणीबेन	वाहीअळ	हा	मीळामाई	मणीममाई	"	"	"
"	७१	श्लेठ	रमणअळ	फोबाअळ	"	"	"	"	"	"
"	५५	"	नटवरअळ	मणीअळ	"	"	"	"	"	"
"	५१	"	छोगाअळ	बोरारअळ	"	"	"	"	"	"

सीतोर

निर्युक्तिभाष्यगाथानामकाराद्यनुक्रमः

अकारः	गाथाङ्कः	नि० अच्छोडपिट्ट०	३५८	नि० अणावायमसंलोप	२९७	नि० अतरंतस्य च	३२५
भा० अददूरगमण	२१८	अजुगलिआ	३१३	" "	३१४	नि० अतरंतवालबुद्धा	०५५५
नि० अइभारचुडण०	३५०	अब्जात्थविसोदिए	७४७	भा. अणावायमसंलयं	३०८	" "	६९३
" अइभारेण च	१८८	" "	७४८	नि० अणावायमसंलोग	६२१	नि. अतरंतो व निवजे	२१०
" अइरेगगहण०	३११	अट्टगहेष	३९८	अणुकपा पडिसेहो	४१६	भा० अत्ताहिट्टियजोगी	२२६
" अइरेगोवहि०	१३२	अट्टपन्वा असं०	७३५	" अणुकंपायरियाई	२५१	" अत्यंडिलसंकमणे	१४
भा० अइसेस देवया	१६	अट्टारस पुरिसेसु	४४५	" अणुजाणह संधारं	२०६	भा. अविट्टे कि वेला	६०
" अइसेसिओव	३०	अट्टुइज्जा इत्या	७०२	" अणुमित्तोडवि च	५८	भा. अदागमंगलं वा	२१५
नि० अकरंडगम्मि	६९१	भा० अट्टोत्तगो च ते	३१५	नि० अणुवट्टेते तहवि	४०२	भा० अद्दाण परिस्संतो	१५६
" अक्खे वंराडए	३३५	नि० अणत्ताविअं	२६६	नि० अणूणाइरिस्त०	२६९	नि० अन्नोडन्नं अंकमि	३९२
" अगणीण(हि)	४४०	" अणभिग्गहिए	१४१	" अण्णं गमं च वए	२४४	नि० अपट्टिहणंतो	५९१
" अवासन्ननिरोहे	३२७	" अणभोगेण भएण	४८३	" अण्णं च वए गमं	५०८	भा० अपट्टुप्पंते	६४

नि० अक्षिणे ओमोपरि ११२
 मा० अक्षिणे सप्तस १८
 " अक्षरसुरं २८९
 नि० अक्षर को पुण्या ५३०
 " अक्षर अगाह गेऊम ९०
 " अक्षर पुण्य शुण्या १६५
 " अक्षर मसमि ५४२
 " अक्षर छोटसुरिब ७७०
 " अक्षर न कुआ ५८३
 " अक्षर न दोसीये १४७
 मा० अक्षरावि अक्ष० ३००
 " अक्षरावि विष्णु० २०२
 " ति अक्षर होइ माब० ५४३
 " अक्षर होइ छेब० ३७२

नि० अक्षिणीपुच्छा १६८
 " अक्षराकृतिअसेवं ३७३
 " अक्षरदिलपासव ५१७
 नि० अक्षरमपत्रु ४६९
 " अक्षरौच्छिमा ससा ३२३
 मा० अक्षर अयल्लते ५५
 नि० अक्षर गिहि ३७
 मा० अक्षर बसहीय ९८
 नि० अक्षर मक्षिम० २१
 " अक्षर ई य पिछि० २३५
 " अक्षर ई य निय० ५५७
 " अक्षर ई असे पुण्य ७१९
 " अक्षर ई अर० ७
 " अक्षिणे ओमोपरि ८

नि० अक्षरविप पुच्छ० २४२
 " अक्षरद्विपाण ३९३
 " अक्षरुम अम० ४२२
 " अक्षर ई बरिण० २८३
 " अक्षर ईते बरिणा १
 मा० अक्षर सं चरिं १३३
 " अक्षर सौ चरिं न २२५
 मा० अक्षर पास माण० २४४
 नि० अक्षर अग विस० ३४२
 " अक्षर अजो ५१
 मा० अक्षर अरिणम० १०१
 " अक्षर सिद्धि मि ५२
 " अक्षर अरि अ विह० ९५
 " अक्षरिणीपुच्छ ६५

मा० अक्षर सारं ११
 नि० अक्षर अरिण १९३
 " " १३०
 " अक्षर अरिण ३५१
 मा० अक्षर मयगा० २४२
 नि० अक्षर सुसदिहे ४७१
 " अक्षर मूळगुणेषु २१४
 " अक्षर अरि अजुमाजी ११
 अक्षर अक्षर १७२
 नि० अक्षर अगा १७२
 मा० अक्षर अरिण ३२२
 " अक्षर अरिण ३५४
 मा० अक्षर अरिण १६८
 नि० अक्षर अरिण ५९२

भा० अह होल्ल निद्र० २८५	नि० आडत्तपुन्वमणिए ६४९	नि० आयरियअणु० २२७	नि० आया चेत्र हिंसा ७५५
" अहिमर अणिट्ट० २५	" आएसतिंगं ३४६	" आयरिअभाविय० ५५८	" आयाणे निक्खेवे ७११
नि० अहियासिया उ ६३४	मा० आओसे संगारो ९१	" आयरिअवयण० १८९	मा० आयापवयण० १७८
" अहुण्वासिअ० १०७	नि० आगमणदाय० ४७९	" आयरिए आपु० २४१	" " " १९२
नि० अंगुहपएसिणि० ३९१	" आगम्म हरिया० ६५५	" आयरिए य नि० ४२८	" " " २४०
" अंगुलं सत्तरेणं २८५	" आंगंतु पडिक्कतो २०९	" " " ६०९	" आयावणडट्टमेणं २३२
" अंतरपल्लीगहिअं २५४	" आगाडजोगवादी ५५०	" " " ७१७	नि० आरमडा संमहा २६७
" अंतं मोक्खा० ५७३	" आघोसिए बहुहिं ६४६	मा० आयरिओवहि ८९	" आराहणाइ जुतो ८०९
मा० अतेररपवेसो २६	" आपुच्छण किइ० ६४२	" आयरियअणुट्टाणे ११२	मा० आरेण मइपंता २१४
" अंतो नियंसणी ३१६	मा० आपुच्छगत्ति २२८	नि० आयरियगिला० ५०३	" आलोयणमालावो ५६
नि० अंबस्स य निंबस्स ७७१	" आपुच्छिय डग्गा० १४६	" आयरियगिला० ३५२	नि० आलोएत्ता सन्नं ५२२
आकारः	नि० आमोगसग्गण ४	" आयरियाईणट्टा ४२५	" आलोयणा उट्टुविहा ७९१
नि० आइडुवे पडि० ४८८	मा० आयपरोमय० २४३	मा० आयंके उवसग्गो २९२	" आलोयणा विय० ७९२
मा० आडल्लोवण० ९०	नि० आययण पि ७८३	" आयंको जरसाई २९३	" आवस्सगकय० १७४

मा० आनरायण सोईठ २१७
 नि० आनरायण करिते २२१
 " आनरायणमास्यं २३१
 " आयाय विधि० २००
 " आयायसोस ० इय ३०९
 " आयासगच्छि० २२०
 " आयासगं तु कारं ३३९
 " आसमाह निय० ४१७
 " आसातबहुठ० २८६
 " आसाते मासे २८४
 " आसाहजाई रिपे ३०७
 " इकारः
 " इच्छिज न इच्छिज ५२७
 " इटगापागाइल ३५९

मि० अष्टोसठिसामासे ६८३
 मा० अष्टोसठिव्यक्ति २३७
 नि० अष्टोसो अष्टविहो ६७९
 " अक्षिणऽपच० ४७५
 " अक्षेने निम्नेषे ४८४
 " अगमव्यप्यायजा० ७४३
 " " " ७४४
 " " " ७४५
 " " " ७४६
 " अगमव्यप्यायजा० ५०४
 " अगमव्यप्यायजासुठ ५६९
 " " " ५७०
 " " " ५७१
 " " " ५७२

नि० इयमव्य सु ६८२
 " इत्थीगइले वम्म ४२३
 " इय आलोइय० ५६१
 " इयरेसु पोरिसि० २९४
 " इयपे पि गुठ० ५२५
 " इरिभापइआईजा ५५
 मा० इरिय नवि २९१
 " इरियाइ पडि० ६२
 नि० इइलोइभा वपिपी ६४
 " इविमाराचराय ३६०
 मा० इदियविसय० १६७
 " उकारः
 नि० उववतुपुव ३४९
 " उववियनेकच्छिय ३७८

मा० अगम पसण० ५३
 नि० अगमसोसाइल ९५
 मा० अगमसोसाइल २९५
 नि० अगमसोसाइल ४२०
 नि० अगमसोसाइल ६७७
 मा० अगमसोसाइल ११६
 नि० अगमसोसाइल ७४९
 मा० अगमसोसाइल २९६
 मि० अष्टोसठिसामासे १७१
 " अष्टोसठिसामासे २७
 मा० अगमसोसाइल १५२
 " अगमसोसाइल १८८
 नि० अगमसोसाइल २६५
 मा० अगमसोसाइल २७१

नि० एगत्य दोह भक्तं २५२
 " एगदुगतिगचडक० ३१६
 " एगपणअद्धमासं १६६
 " एगवहूसमणुण्णण ८१
 " एगंतमणावाए ५९७
 " " " ५९८
 " " " ६०६
 " एगंतेण निसेहो ५६
 " एगं पायं जिण० ६८०
 " एगागि गिलाणंमि ७३
 भा० एगागिसमुदि० १०३
 नि० एतो व अणेगो वा ६
 " एते अकारणा १२१
 " एते ङ अणाएसा २७१

नि० एएहिं कारणेहिं उ ६१२
 " एएहिं कारणेहिं ६१७
 " एएहिं छहिं ५८४
 " एकाणियंस ४१३
 " एक्कपव्वं पसंसंति ७३२
 " एक्कस दोण्ह वां ६५८
 " एक्कंमि उ पाउगं ७१८
 " एक्कंमि वि पाणि० ५३
 " एक्कं व दो व तिमि ६१८
 " " " ५५९
 " एक्किक्कस य ५६८
 " एक्केकोडवि अ ४८६
 " एक्को धरेइ भाणं १८६
 " एक्को व जहन्नेणं ४०१

नि. उवखीवि अणुवजीवी ५४९
 भा० उवरि दिट्ठा य २६४
 नि. उवउंजिऊण पुव्वं २८८
 " उवही उवगहे ६६७
 भा० उव्वत्तणनिल्लेवण १९
 नि. उव्वत्तणमएपत्तं च ८६
 " ऊणगसयसागेणं ७७५
 " उसिणोद्दगणणुवत्ते ३४५
 नि० उस्सीसमायणाइं २३३
 एकारः
 " एए चेव दुवालस ६७१
 " एए चेव विभागा ३०२
 " एए चेव हविजा १४२
 भा० एएसि जाणणट्ठा २८०

भा० उट्ठुदिं विरसंमी १९६
 नि० उण्णिणयं उट्ठियं ७१०
 भा० उत्तरपुव्वा पुज्जा १८४
 नि० उट्ठरियसव्वसहो ८०७
 " " " ८०८
 " उमओ नहसठाणा २९
 भा० उमओ तिद्धम्मोसुं ३८
 नि. उवएस अणुवएसा ११९
 " " " १२८
 " उवओगं च अभिक्ख ४००
 भा० उवगरण वस्थपाए १५८
 " उवगरणाईयाण १५७
 " उवगरणं अइरेगं १७२
 नि० उवगरणं वासे ३१८

नि० एवं विर्गिणिय ४१९
 " एव विस्वाओप ६०५
 मा० एव सहकुळाइ १२५
 " एव होशवपाओ २०१
 " एव गमो पण्णवि २९
 नि० एवणमण्येसण ४४९
 " एवा अणुगहत्वा ८१२
 " एसा गवेसणविही ४५९
 " एसा गहणेसणविही ५४०
 " एसा पडिजेहणविही ३२९
 " एसा परिट्टवणविही ६२६
 " एसा सामावारी ६६६
 " " " ८१०
 " एसो विही भसिओ २५६

नि० एवं गेळमहा ८५
 मा० एव च पुजो ठविए १३२
 " एवं चरवमि ठिवो १०
 नि० एवं ज्ञाण वेण्वि ७९७
 " एव वा कारमिवो ११६
 मा० एमेव अण्य० ९७
 " एव वेरेदि इमा १४
 मि० एव पडिजेहणा २७९
 मा० एव पट्टपणे २६२
 " एवंवि अ परिचया १४९
 " एववि माणमणो १९९
 " एव पीइविबही १३९
 नि० एव इएए वडिळ १५३
 " एव जेवगहण ३९६

नि० एवहोसविमुळ ५१९
 " " ३८९
 मा एव पासेसणविहि ३०२
 नि० एव वेव पमाण ६८४
 " एव पडिजेहण० ३३०
 " एव सामावार्ति ८११
 " एवारिसं मयं सचं ५४५
 " एवं अण्णच्छरे पडि० १११
 " एवमिण ववगण ७६३
 " एव सगगतवोसा २५०
 " एव एगस्सयिही ५५४
 " एव लल्लु आयवण ७८६
 " एव शु सीळवतो ७७८
 " एव गण्णसुरे ११८

नि० एवेसि असाईए ४१९
 मा एवेदि अदीसमाले २५७
 " एवो परिट्टवणविहि ३०३
 नि० एवो सस्तुसुरवं ७९३
 " एव पुण संजोगा २२
 नि० एव अण्णच्छरे १११
 मा० एमेव च ओमस्मि २३
 नि० एमेव पासण्ये ३३५
 नि० एमेव पुरयमिचि ५३२
 " एमेव मथिसुयाए ४९४
 " एमेव अयठिनं ५७५
 " एमेव विसकवं० ६०४
 " एमेव होइ पुरिसे ४९५
 मा० एवहोसविमुळ १३४

नि० एदिषपारत्तरुणा ६३

ओकारः

मा० ओणमओ पवडिज्जा २७२

नि० ओणयपमज्जासाणं २२४

” ओदणवंजणपाणग० ३६०

” ओयरंतं पयं ४६३

” ओरालसरीरं वा २२५

” ओसह भेसज्जाणि २५०

” ओहावंवा दुविहा १२७

” ओहासिअधुबलंभो १६०

” ओहे त्वग्गहंसि य ६६८

” ओहेण वनिञ्जुसि २

” मा० ओहे पिढ समासे १

ककारः

नि० कक्खडखित्तुओ ९३

मा० कहपयरच्छेएणं २८८

” कणगा हणंति कालं ३१०

नि० कस्तंतीए थुलं ४७६

मा० कप्पट्टिगअप्पा० २४१

नि० कप्पा आयपमाणा ७०६

” कप्पेऊणं पाए ३१२

नि० कयकित्तिक्कभो ३८१

” कयरी विसा १४०

मा० करच्छिन्न असुइ २४५

” करपायमसुह० २६९

” कलमोदणो उ ३०७

नि० कलुसदवे असई ३०८

मा० कहणाइ अबक्खित्ते २६८

” कहणार्हवक्खित्ते २६७

” कंटगतेणा बाला ७४

नि० कंटगथाणुग० १९७

मा० कंटगमाई य अहे २५०

” काठं परिगहं २७३

नि० काउससगंमि ठिओ ५१४

मा० काउससगामंतण १२२

नि० कागसियालक्खइयं ५९५

” कारणिअ इट्टपेसे ७६

” कालबल्लके नाण० ६५९

” काले पुरिसे आसज्जा ५६२

” कालमकाले सण्णा ३१०

” काले अपहुण्णंते ५२०

नि० कालो सञ्ज्ञा य ६४७

मा० काहीओ कहेइ कहं २२४

नि० कि कय कि वा सेसं २६३

” कि कारणं वमट्ठणा २३८

मा० कि कीरव ? जं ३७

नि० कि वेमिसि तरवई ३८६

मा० कि पुण जयणा० ४९

” कुकुडि अंढग० २८६

” ” ” २७९

” कूर्यते अब्भरयण २१

नि० केई ऐकेकनिसि ३५५

” केई भणंति पुवं १३९

नि० कोऊदल आगमणं १९०

” कोट्टग समा य २०१

नि० कोस्वभगारिज० २१२
 मा० कोस्वरूप० २३३
 स्वकारः
 नि० कल्पमणि न कामं ७१८
 " लढानाविजगामे ८७
 " लसगाइडाळ० ३७१
 " लरजवसिङ्गुसुम० ४०७
 " सरकमियववामि० २१९
 " सरिया सिरिक्क० ७३७
 " सववि ममिजमसी ३७४
 मा० श्रीरवहिमाइबायं ३४५
 " सवकरणी ४ ३२०
 नि० श्रीरुमबिह्ठपये ३४०
 " सिपं विहा करेया १४६

मा० सिपमि व्यपुष्पमी १२०
 नि० सुदुडुविगिहुतेया २१३
 नि० सोडणपमज्जव० ३७०
 " सुदुडुविपाप असई २३४
 गङ्कारः
 मा० गच्छस्त परीमाण १०२
 " गच्छंयि एस कपो १२३
 चि० गच्छमि केइ ४५०
 मा० गच्छिज्ज को गु ३२
 नि० गमव मणुण्ये ३०४
 " गमयं च वावगस्सा ४७७
 मा० गमयागामये गहणे १९४
 नि० गमणे पमाण ७१
 " गरुबिस कट्टिय ४८२

मा० गयिसवगहण० २३६
 " गहणे पक्खेवमि २८७
 नि० गह्ठु पुपकमूळं ३८३
 " गहण गुहसकास ७९८
 " गहण गुहसमीष १५८
 मा० गामम्मासे बयरी १४३
 नि० गामदुवारम्मासे ६७
 मा० गामम्मासे बयरी १४२
 नि० गामे परिठकिगाइ ८९
 नि० गामे य काकमाणे ५०७
 " गामे य गंतुं पुण्ठे २४९
 " गारस्सिए कादीप ४१४
 मा० गारस्सिवमासाळो २७०
 नि० गेष्वासु विमि पडका ३९६

नि० गिम्हासु पव पडता ७००
 " गिम्हासु होसि बधरो ७०१
 " गीयस्वपरिगारिए ३८३
 " गीयत्तो य विहारो १२२
 " गुम्भिमवभेसण २०२
 मा० गुरुबग्गेज व सिद्धिले २५९
 नि० गुरुपवक्खाज० ३५७
 " गुठिवणि गळ्भे २४६
 " गेळमकळत्तुरिको ४२९
 " गेळमनिबमगहण ६१५
 " गेळत्ताइ जवाइ ४३६
 " गेणावि काळमूमीप ६४४
 " गेले मरिसे जासे ४३५
 " गोणं जमपकनं ३३४

नि. छण्हमअररे ठाणे ५८१
 " छत्तीसगुणसमसा ७९५
 भा० छाएइ अणुकमइ ३१७
 जकारः
 नि० जइ अन्मासे १८२
 " जइआ चैव य १७०
 मा० जइ एवं संसट्टं १५०
 नि० जइ तरुणो निरुव० ६१०
 मा. जइ ता पासत्थो० ४८
 नि. जइ तिमि सव्वगमणं १५७
 नि. जइ दोण्ह एग ४२१
 " जइ पुण खद्धपणीए १५२
 " जइ पुण निव्वाचाओ ६३६
 भा० जइ पुण पासवणं २६५

नि० चित्तं बालार्हणं ५६३
 भा० चिता छोहारिए ९
 " चैइयवंनिमतण० १००
 " चोअगवयणं आणा ४२
 " चोएइ पुणो लेव २००
 " चोदगवयणं गंतूण १९८
 " चोदगवयणं छट्ठी ४
 नि. चोयगपुच्छा दोसा १८७
 भा. चोयगवयणं अप्पा. १४८
 नि. चोयगवयणं दीहं १५१
 छकारः
 " छक्कायदयावंतोऽवि ४४३
 " छक्कायरक्खण्हा ६९२
 " छट्ठाणे तिगठाणे ७९०

नि० चवरंगुलं विहत्थी ७१२
 " चवरिदियाण ३६८
 भा० चकरयंमि ममाहो १०७
 नि० चके थूमे पडिमा १२०
 भा० चत्तारि उ अणुओगा ५
 " चरणपडिबत्तिहेलं ७
 " चत्ता होति गिलाणा १२९
 नि० चम्मट्टिंदंतह० ३६९
 भा० चरिमाए संदिट्ठो ३१
 नि. चरिमे परिताचिय० १४९
 " चरियं व कप्पियं ५४३
 " चलकुट्टुपडण० ४६६
 " चलमाणमणक्कंते ३३
 " चित्रिल्लवाल० ४९

घकारः
 नि. घट्ठाइतलिअदंडग ९९
 " घट्ठाइपलोट्टणया २७५
 " घणउदहीघण० ३४४
 " घणवद्धमाणपडंबा ७३९
 " घणं मूले थिरं मज्जे ७०८
 भा० घासेसणा उ एसा ३०१
 " घित्तु थिरं अतुरिअं १६०
 चकारः
 नि: चउकोण भांणकण्णं २९०
 " चउमागावसेसाए ६३३
 " चवरंगुलपइठ्ठाणा ७३४
 " चवरंगुलसुइंपत्ती ५१२
 भा० चवरंगुलमप्पत्तं २६६

नि० अह पुत्र वर्धनार्थं १४३
 " अह पुत्र विद्याभ्युपवा १९९
 " अह रिक्तो सो १४० २५३
 " अह छुटो राक्षसिणी ११४
 " अह मुदा संवासो ९८
 " अह महिसे बारी २३९
 मा अहो अं हा तं हा १३१
 " अजकान्तो परगामे १४०
 नि० अजासादण्डेवं १७९
 " आय साहम्पिषा ७८१
 " अल्प पुत्र बरिगाहो १७५
 " आय अग्ने बबामो ३०५
 " अरथ साहम्पिषा बहवे ७८०
 " " " " ७८२

नि० अरथ साहम्पिषा बहवे ७८४
 " अदि पद्म न तरेआ ६२३
 " अदयमज्जयण ५०
 " अजमणा विहरता १२५
 " अरथ अहा पञ्चोहा ६३२
 " अरथ व ओगम ४३०
 " अह अरमंगणजेवा ५४८
 " अह अंतवडिक्कमुत्त ४१
 मा अह गहिअं तह नीच २९८
 मा अह नरबहणो आत्ते ४५
 ति० अह नाम मरुत्तसिअं ७७
 नि० अहयेण बोत्तपट्ट ४९७
 " अह बाओ अर्पणो ८०१
 मा० अह रण्यो विसयसु ८

नि० अह सागरेमि मौषा ११७
 " अह सा हिरण्यमार्ई ५०२
 नि० अह सुकुसुजोडधि ७९६
 " अं किंकि क्यमकख ८०१
 " अ कुण्ड माससह ८०५
 मा० अंपय्या संवहो ३४
 मि० अ बण्य पबमापी ७३०
 पा० अं अमि उर्वयि १८०
 मि० अं सुब्बह उवगारे ७४२
 " अ पुत्र गुक्ख सेसे ५७६
 " अं पुत्र सपयपाओ ७२८
 मा० अणूथ बास मठरे १०८
 " अणू व बास मठरे ८४
 नि० अमि निसेविअठि ५७

नि० आय विसाप उ गयार ४७
 " आय विसाप सिक्खणो ८४
 " आ अयभायस ७६०
 " आणवट्टिय ता एव १८१
 " आबइय उवजुअइ ६०७
 " आह गुक्कय अठ्ठक १५४
 " आहो य उवयार्ई ४९२
 " अिहामूळे आसाह २८७
 " अिया बारसरूवाइ ६७२
 " अियसपुइविचिप ४५२
 " अीवो अणाइनिअणो ७७७
 " सुण्यमएहि वितुअं १३७
 " सुणीह परवराई ४०४
 " अे अन्ते एवमापी ७६९

नि० तक्रोयणाण गहणे ९१
 " तज्जायजुत्तिलेवो ४०३
 " तणकट्टहारगण ४९९
 " तणगहणानल० ७०७
 " तणूई पञ्चमज्जेसु ७३८
 भा० तण्हाल्लुहाकिलंतं २३४
 नि० तत्तो इरियनपुंसा ३२२
 " तत्तो गुरु परिभा ६३०
 " तत्थावायं दुबिहं २९८
 " तत्थेव अंतरा वा ११३
 " तट्टुभय सुत्तं पडि० १७६
 भा० तद्विबसे पडिलेहा २११
 नि० तदोसगुब्बिणी० ४७०
 " तम्हा जइ एस गुणो ५३३

भा० ठाणनिसीयतुयट्टण० १५१
 नि० ठाणनिसीयण० ३४३
 भा० ठाणाइ जत्थ चेए १७१
 नि० ठाणासति बिट्ठसु ६६२
 " ठाणे उवगरणे या २६४
 " ठाणे य दायए चेव ४६४
 डकारः
 नि० टहरे भिक्खगामे १७९
 णकारः
 नि० ठेगावि होत्ति १२४
 " ष्हाणाईसु विरइयं ४५७
 तकारः
 भा० तइएवि अविहि० २९९
 नि० तइएवि य जयणाए ६२२

नि० जो जइ व तह व ४४८
 " जो पुण हविल्ल ५६६
 " जो पुण हिंसायणेसु ५९
 " जो मागहओ पत्थो ७१४
 " जो य पयोगं जुंजइ ५६७
 " जो य पमतो पुरिसो ७५३
 " जो वष्वंतंमि विही ६५३
 " जो होल्ल व असमत्थो ६३८
 टकारः
 " ठवणकुलसंखटीए १३
 भा० ठवणकुलानि न ७२
 नि० ठवणामित्ठक्खु० ४४२
 " ठाणदिसिपगास० ५६५
 " ठाणदिसिपगास० ५५२

भा० जे चेव अंधयारे २७८
 नि० जे चेव पडिच्छण० ९४
 " जे जत्तिआं अ हेऊ ५४
 " जे जहिं दुगुल्लिया ४४४
 भा० जे ज्जंमिं उवंमि १८०
 नि० जिट्ठामूले आसाढ २८७
 " जेवि न वावज्जंती ७५४
 " जोगमि च अवरि० ६०२
 " जेहिं सविया न ६९८
 भा० जोगसिगपुव्व० १७२
 नि० जोगे जोगे ज्जिण० २७८
 " जोगे जोगो ज्जिण० २७७
 " जो चेव असुवण० ६६५
 भा० जो चेव य इरिएसुं २०८

नि० तन्वा दुषकावहवा १८७
 मा० तन्वा पडिकेरिअ १११
 नि० तन्वा पमाणसुवा २२७
 " तन्वा पुम्ब पडिके० १११
 " तन्वा सवा विसुअ १०
 " तन्वा बाधिरमाव १३६
 " तन्वाभिरिअ एकाभागे ४९३
 मा० तन्वाच वतन्वाइ २९४
 नि० तन्वाअन्वेअवयो ७५२
 मा० तन्वा पडियगाणस्त २७
 नि० तन्वा व पावच्छिअ ८०३
 " तन्वासइ वूडीए २६
 " तन्वा वेव वीवण ७९
 मा० तन्वा मियवराण आव ४६

मा० तादेहि अणणकरण ४१
 " तादे व दुएल्लोइय २७४
 नि० तिव्णि मिये पाहुअ २१६
 " तिव्णि विहत्ती पढ० ६८१
 मा० तिण्हं एकेअ समं ९९
 " तिव्वागतवणणकरजे ४७
 " तिव्वागाएवा बोयग ४३
 नि० तिव्वावर रायानो २६२
 " तिव्वाव व पच्छागा ६७०
 " " " " ६७३
 " " " " ६७६
 " तिव्वाअणसुइअको ५४४
 मा तिव्वावं वड्ढादेवि व २५७
 नि० तिव्वा वा वेइविया ४३

नि० तिविहो व इक्वपिहो ३३६
 मा तिविहो व होइ वसो ३३
 नि० तिविहो पुडयिआवो २३
 " तिविहो व होइ काओ ४८५
 " तिविहोवपायमूय ४५१
 " तिविहो वणस्सई ४२
 " तिविहो होइ वसाये ४१०
 मा तिसु विमि वारागावो ३१२
 " तिव्हिकरुअमि वसरये ८०
 " तूरुतो व न पेदे ७१
 नि० तेठ पडिवेवणाए ५१५
 " तेकावविहूणा ४६
 " तेण परं आवाय ३२१
 " तेण परं पासया० १०९

नि० तेण परं पुरिमाण ३२०
 मा० तेणाएअ निआणे १४७
 नि० तेणा सावअ ममगा १३३
 " तेणोवि मण्यमाणो २२६
 मा तेसि पडिअण पुच्छअ ३५
 नि० तो चट्टरंदि गाएव० ८०६
 यकारः
 मा० मया निरोवयारा ११३
 नि० यथिअ पुअमणिय ६२०
 मा० यथिसाअ पीरं ६३
 नि० पुअमणमामअण १३८
 " येरो पइ न पाणइ १८
 मा० योव सुअइ वडु ५९
 नि० योवाअसेधियाए ६५१

दकारः

नि. दृष्ट्वाण वदियणा वा ३६३	नि० दन्वे रुद्राश्वरा ७६६
" दगतीरे ता चिह्ने ३६	भा० दहि घय तकं १९१
भा० दट्टण तस्स रुवं २३८	नि० दंडए लट्टिया चेव ७२९
नि. दरहिदिए व भाणं २५५	" दंसिअ छंविअगुठ० ३९०
" दन्व अप्प कलुस ३०६	भा० दावं सरयत्तणं २१०
" दवमाइनिगयं वा २४३	नि० दाहण चित्थिककपं ५८८
भा० दन्वक्खण पंतो १२६	" दाणे अभिगमसद्धे ४३७
" दन्वपमाणं गणणा १३६	भा० " " १२१
नि. दन्वंमि ठाणफलए १०३	नि० दारं जा पडिलेहे २०८
भा० दन्वासणं भवणा० १८२	भा० दिट्ठि असभमपिडो ५७
" दन्वे तणहगलाई ७८	नि० दिट्ठमदिट्ठा दुविहा ९६
नि. दन्वे भावे पासेसणा ५४१	" दिट्ठा व समोसरणे ९७
भा० दन्वे भावे य चलं २०५	" दिण्णे गुरुहिं ठेसि ५२६
	" दित्तादिता विरिखा ३०३

भा० वियराओ पञ्चाए ७५	नि. दुविहो य भावपिहो ४०९
नि० विसिपवणगाम० ३१७	" " " सोवि ५२४
नि० दुगुणो चत्तगुणो ७२२	" दुविहो य होइ कालो ६४०
" दुट्टपसुसाणसावय० ७४०	" दुविहो य होइ भावो ४९६
" तुल्लहदब्बं व सिया ६१६	" दुविहो य सोवि साहू ५२४
" तुल्लभदब्बं व सिया ७२०	" दूगट्ठिअसुडुलए २४५
भा. तुल्लह दब्बं व सिया २३०	" दूगट्ठिअ सुडुलए ९२
" दुविहं होइ पमाणं २१३	" " " १८०
नि. दुविहा खलु पडिलेहा २५७	नि० देजाहि भाणपूर्ं तु ६८५
" दुविहा य होइ सोही ७९४	भा० देहलसरीरेण व २५३
" दुयिहा य होति पाया ३७८	" दोण्णि च दुद्धरिसतरा २२०
" दुविहो च विहरिया २११	" दोण्णि तिहत्थयामा ३१९
" दुविहो खलु अभि० ५९९	" दोसाणं परिहारो १९५
" दुविहो खलु आलोको ५५१	नि. दोखेण जेण अयसो ४४६

ति० शोषेण जेण कुठें १००
 पकारः
 ति० ब्रह्मकर अन्वकपरे ४५८
 या० पुण्यया विष्ट वरेण १६५
 नकारः
 ति० जहं वठ वठं मासं ५१८
 " न ठरिक्का बहू सिमी ३९४
 " वरिक्क व पयाजसुखार ३२
 " वरिक्क सुहाव वरि० २९०
 " न व वस्स वक्रिमिथो ७५०
 " न व हिवामिसेव ७५९
 " न व गतिसेहे हूराव २९२
 या न वि क्रया न वि रिणा १६३
 ति अविठं सत्व व विसं ८०४

ति न वि पुरलो य वि ३९
 " न ह सुख्यै सतको ७९९
 या वरी वृष्टि पुण्यार ८५
 " " " १०९
 ति नाठ निपट्टवकळं ५९३
 " साख्य वेवजिळं २६०
 " मावे व वरंथ वा ५३१
 " काण्ठी कम्मसु ७५१
 " नाम ठवण्यारिणो ३३३
 " पाम ठवण्यारिण ४१३
 " " " ४६०
 या० नाठी पीण्यारम्मा ८३
 " " " १०६
 " सावातिभो जगाह ३१३

ति० निष्कारमिथं वमण्य ८०
 या निष्कारमपथेसमेहकि २७५
 " निष्कारपथेसमोत्तु २८१
 ति निष्कारितं किण्णम्मा ६९
 " निष्कारयलो सविणो ३३९
 ति० निष्कारपमवकषणा ७३२
 या० निष्कारागसु सगासं २८
 ति० निष्काराव्यपरि० १०८
 " निष्कारगुण्णि पुण्य २८४
 ति० निष्कारपडागारिणीय ३५
 या तिक्कम व विट्टगाही २५१
 " निरिक्कसो वसतो १८९
 " तिक्किससठचि व २४
 " तिक्केव व माळेण व ५८

ति० विक्कोवगासु गह्वरं २५६
 " निविण्य सुखह्वरं ११०
 " विक्कीविया नमोव्वरं ६५४
 " निक्कीविया नमोव्वरे ३५०
 " तिस्संठिक्क धूमावसु ९८
 " नीयपुवावगापाह ४७८
 या नीयपुवाववजोगे २५२
 ति नेयंगिपरंपरपरि० ३२
 पकारः
 ति वक्कमुण्णे अकुसल ३१०
 या वक्के इरावाघई १५३
 ति वक्कवाथा वावाइ० २५
 " वक्कठ वावसीओ १३४
 या वक्कपुण्णिसिपरमुए० २७२

नि० पट्टग मत्तय सय० ६३१
 भा० पट्टोवि होइ एको ३१४
 नि० पट्टविय वंशिए ६५७
 " पट्टलाइं रयत्ताणं ६७४
 " पडिओ सल्लु दट्टन्वो ४८१
 " पडिकुहुकुलणं ४४१
 " पडिणीयोहवज्जण ४२५
 " पडिमगसस मयस्स ५३५
 " पडिलेहओ थ पडि० ५
 " पडिलेहगा उडुविहा ६२९
 भा० पडिलेहण संथारग ११५
 नि० पडिलेहण करेतो २७३
 " पडिलेहणं च पिढं ३
 भा० पडिलेहणियाकाले १७४

भा० पडिलेहंतविअ ७९
 नि० पडिसेवणा मइलणा ७८९
 " पडिसेवणा वि ७८७
 " पडुच्छिखीर सतरं ८८
 " पढमचरिमाठ ३१९
 " पढमविइये गिलाणे ६२
 भा० पढमवितियाए गमणं ९४
 नि० " " १८३
 " पढमाए नत्थि पढमा १५९
 " पढमावियारजोगं ७२
 " पढमासइ अमणुत्ते० ३१९
 " पणपणगसस हाणी १६४
 " पत्तठवणं तइ ६९५
 " पत्तस उ पडिलेहा ४८०

नि० पत्तं पत्ता बंधो पाय० ६६९
 " " " ६७५
 " पत्तं पमज्जिऊण २१५
 " पत्ताण खित्त जयणा २३७
 " पत्ताबंधपमाणं ६९४
 " पत्तैयदुद्ध जिण० १२६
 " पमाणे काले आव० ४१२
 " परपक्खेवि अ दुविहं ३००
 " परमरहस्समिसीणं ७६१
 भा० परिगलमाणा हीरेज्ज १७६
 " परिमिअभत्तपदाणे १३८
 नि० परिसडियपंडुपत्तं ४६१
 " परिसेयपियण ३४८
 भा० परिहीणं तं दन्वं १२८

भा० पवयणथाया अग्नेडवि १९७
 नि० पवयणमपेहंतस्स ४४७
 " पविसणमगगठाणे १९३
 " पविसंतनिमित्तमणेसणं १०२
 " पव्वल्ल सावओ वा १७५
 " पव्वाण किंवि अन्वा० ४९०
 " पसिडिलपलंबलोला २६८
 भा० पसिडिलमघणं १६४
 नि० पंचपन्वा उ जा लट्टी ७३३
 " पंचविपदि सुत्तो २८१
 " पंडगअप्पडिसेवी ४७३
 भा० पंतं असहू करित्ता ३६
 नि० पंथन्नासे य ठिओ २०
 भा० पंथं च मासवासं ७०

नि० पत्र पु० बरवाणो ३२६
 " पयुकारे बरप १७७
 " वयेयेगो हो बरपेह २४८
 " पाठगार्हप्यसई २४६
 मा० पाठगार्हप्यसई ३२९
 नि० पाठोदिककपुरप ६६६
 " पाठिच्छगंगेहायं ३७९
 " पाठानिरेद्रुसंरकक्य० ७२५
 भा० पाठिबहो सिमु गार्हये २२१
 नि० पाठेहि क संसठा २५८
 " पायमारणमि क ३७६
 " पायपमक्य नाहि ५११
 " पायपमक्यपरिभेह० ४३२
 " पायं क मध्यमाये ३३८

नि० पायपमक्यपेहं ६९७
 " पायस्य पठोपारं ३५३
 " पायस्य छन्क्य० १८६
 नि० पायस्ये ब्यारे ४६८
 नि० पायस्यो पुच्छिज्या १९
 " पायस्ये मद्रुसिसे ३४
 मा० पायस्येसबाये १४१
 नि० पायस्यो दृढक्यो ३४८
 " पिठलिकायसुहो ७०८
 मा० पिठसिधोदीसमिई ६
 नि० पिठस्य क निस्सेबो ३३२
 " पिठ क एस्य ना ३३१
 " पिठेय सुसकरण २३६
 " पुच्छप सिप्य सिध्या १५

नि० पुच्छा गिरिप्यो सिध्या २४०
 " पुच्छसिध्वो गिरिप्यो ३३८
 " पुच्छसिध्वे ससरदिए ४५
 " पुच्छसिध्व पुढवीय ४७
 मा० पुच्छसिध्वगजमणि० १३९
 नि० " " " ४६७
 " पुढवी बाराक्यप २७४
 " " " २७६
 " " " ३५७
 " पुवरसि खर झुमिख ७०
 " पुव्वंमि मासक्ये १२९
 मा० पुव्व्या व मई , ६५
 नि० पुव्वंमिरेबरव० ७०३
 " पुव्वो मये एह १७८

नि० पुरकम्म सवरुठ ४८७
 " पुरकम्मपच्छकम्मे ५५१
 " पुरको झुगमाथाप ४३२
 नि० पुरिसो इरिबनपुसा १६
 " पुरिसुबहिबिबबासो २७२
 " पुरिसाबायं विविह ३०१
 " पुव्वण्हि लेबरायं ३८०
 मा० पुव्वण्हि लेबरण्य २०३
 नि० पुव्वण्हि इच्छर १५५
 " पुव्वुविठो प विधी ६२८
 मा० पुव्वसुहो राहणिको २८२
 " पुव्वामिगहवुहो २०
 " पुव्विपि बीरसुमिजा १२४
 नि० पुव्वुविठे ठणे खरं ५१३

नि. पुण्डुविद्धो व विही २३०
 " पूयलिखलगागणी० ३७५
 मा. पेहिता संजमो तुतो १७०
 ति, पोरिसिआपुच्छणया २०५
 " पोरिसिकरणं अहवावि ९
 " पोरिसिपमाणकालो २८२

फकारः

नि. फ्रिहिए अणो० १९५
 मा. फ्रिहिएसु जा पविती ६६
 " फ्रिहियो व परिरणं २९
 " फेडिज व सइ कालं ५२

बकारः

नि० बतीसगुलदीह ७०९
 मा० बहुगहणे अचियत्तं २६१

नि० बायालीसेसण० ५४७
 " वारसगुलदीहा २८
 " बारसस पिट्टणंमि ६०१
 मा. बालाई लक्करणं ८८
 " बालाईणऽणुकंपा १३
 नि० बाहाए अंगुलीइ ४३८
 मा० बाहिरगामे तुच्छा १०४
 नि. बाहिं जइवि असुद्धा १०१
 " बिइयसस पेसवगा ५००
 " बिइयं व सुत्तगाही १६२
 " बियतियचडरो ३६६
 मा० बीएदगसघट्टण २४७
 नि. बेइंदियपरिमोगो ३६७
 " बोइण अण्णडिबुद्धे १०

मकारः

नि. मत्तट्टिय आवस्तग २१२
 मा. मत्तट्टिअ लव्वरिअं ३०४
 " मत्तट्टिआ व खमगा ११७
 नि० मत्तं वा पाणे वा १९०
 " मरहेरवयविदेहे ५२८
 " " " ५२९
 " मरहो बाहुबलीवि ५३७
 " मारेण वेयणाए न १९१
 " मा.मारे वेयण खमगुण्ह० १५४
 " भावचलं गंतुमणं २०६
 नि. भावासने समणुन्न ४१८
 " भावुग अभावुगणि य७७४
 " मासंतमूढसकिय ६५२

मा. भिक्खस्सवि य अवेळा २१६
 नि. भिक्खामित्ते अवि० ४७१
 " भिज्जिज्ज लिप्पमाणं ४०६
 ति. सुत्तट्टियावसेसो ५८६
 " सुत्तंमि पढमकप्पे ५९३
 नि. भुत्ताभुत्तसमुत्था २२९
 " भुत्ते वियारमूर्मि ५१०
 " भुंजह सुत्ता अम्हे २१५
 " भुंजंतो आहारं ५८५
 मकारः
 मा. महलकुवेले ८२
 " " " १०५
 " मच्छियंकंटगट्टाईण २७७
 नि. मज्जारमूसगाइ य २२८

मि. मन्मथिह पकर० १४८
 " मबागर्ल १११
 मा महसेन देहि २१०
 नि महिजावाहं वर ३०
 नि. मन्मथिमावमोहन ५१८
 मा मन्मथि अहाराविवार २८१
 नि मन्मथं पु रवणसे ७०४
 " मा मन्मथिदेवि तो २२३
 " मन्मथिदेवि वरु १९८
 मा मन्मथे वरु २४८
 नि मन्मथे वरु २८९
 " मन्मथे वरु ४९८
 मा मन्मथे वरु ७७
 नि मन्मथे वरु ५३०

मा मन्मथे वरु ३०९
 " मन्मथे वरु ३०५
 नि मन्मथे वरु ७०५
 " मन्मथे वरु २९१
 " मन्मथे वरु ७४१
 मा मन्मथे वरु १९३
 नि मन्मथे वरु ५९०
 " मन्मथे वरु १६३
 रकारः
 मा रवणो वरु ४४
 " रवि वरु ९२
 नि रवो वरु ७५८
 मा रवणो वरु १७५
 नि रवणो वरु ६९९

नि रवणो वरु ७२३
 मा रवणो वरु ५४
 " रवणो वरु १९३
 नि राधाविविध ६२५
 लकारः
 नि लही वरु ७३१
 " लमेव वरु ५३६
 मा लमेव वरु २१२
 नि लमे वरु ६१४
 " लमे वरु ६९७
 मा लमे वरु १८७
 नि लमे वरु ३९५
 मा लमे वरु ३०६

वकारः
 नि वरु ५१३
 मा वरु २४९
 नि वरु ३८४
 मा वरु २०७
 मि. वरु ७६५
 " वरु ६१
 " वरु ६८७
 मा वरु २३१
 " वरु २५९
 नि वरु ५०१
 मा वरु ११४
 मा वरु ५
 नि वरु १०६

नि. विसमेसु य पन्वेसुं ७३७
 " वंका कीडकखइया ७३६
 भा. वाडंसि वायमाणे २०९
 नि. वाघाए अणं १८४
 " वाघाते तइओ सि ६४१
 भा. वासस्स य आगमणे ८१
 " वासासु नत्थि अगणी १७७
 " वासासु य तिण्णि ३११
 नि. वासासु उडिभण्णा ११४
 नि. वासोवगहिओ ७२७
 " विइयमेयं कुरंगणं ४५४
 " " गयकुलाणं ४५६
 " विकहा इसिउग्गाइय १००
 " विज्जाए होअगारी ६००

नि. विणएण पट्टविता ५२४
 भा. वितहकरणं च १६२
 नि. विरिथिण्णा खुडुलिया २१८
 " विरिथिण्णे दूरमोगाडे ३१५
 भा. विसमपलोदृण १७९
 नि. विसमेसु य पन्वेसुं ७३७
 " विहिपुच्छाए पवेसो ८२
 भा. विहवा पत्थ २२२
 नि. विहिगहिअं विहिमुत्तं ५९४
 भा. विहिपुच्छाए सण्णी ५०
 " बुद्धोऽणुकं भणिज्जो ६९
 नि० वेटिअबंधणघरणे २९६
 " वेत्तव वाउडे ७२३
 भा. वेकच्छिया उ पट्टो ३१८

नि० वेयणवेयावचे ५८२
 भा० वेयावच्चगरो वा ३२१
 नि० वेयावच्चं निययं ५३४
 " वेयावचे अब्भु० ५३९
 " विटल पुट्टो न थाणे ४२६
 " बोलीणे अपुलोमे ४०
 " वोसिट्टमागयाणं ५०९

सकारः

नि० सकारो सम्माणो १५६
 नि० सचित्ते पन्वावण ३७०
 " सञ्ज्ञायमच्चित्ता ६४५
 " सञ्ज्ञायं काऊणं ६६४
 " सञ्जिळगा दो वणिया ४९७
 " सङ्केसु चरित्तकामो ६६

नि. सट्टो य अन्नरुंमण ४७४
 " सति लाभे पुण इन्वे ६१३
 " सत्तविभागे उ करं ४९१
 भा. सत्ताहवहले पुन्व० २३९
 " सद्धाभंगोऽणुग्गा० ११९
 नि० सन्नातो आगतो ६२७
 " सन्निहियाण बहारो ६५६
 " समए वासत्ताणं ३१
 " समणिपवेस ७७
 " समणं समणि ४३४
 भा० समणं संजयं दंतं ८६
 " " " " ११०
 नि. समणणं सट्टणाणं १७३
 नि० समणुणेषु पवेसो ४३५

मि संविगसंनिमद्ग १०५
 " " ११५
 " संविभोसु पवेतो १०४
 मा० संसत्तइ सुभमेभं २५९
 " संसत्तगहणी पुण १८५
 " संसत्तमत्तपाणे २३१
 मि० संसत्तमत्तपाणेसु ७२१
 " संसत्तमसंसत्ता २३१
 " संसत्त ततोक्खिष्व ५०६
 " सागारं संवरण ३८
 " सागारिअपुच्छगमज १६७
 " सागारि बण्णिम ४३८
 " साणा गोव्वाइ परे ४२४
 " सा पुण जायमत्ताया ५९६

मि संठियमि मवे ६८८
 मा संत्तयगिहियदुमय १७
 " संत्तास पमत्तिता १५५
 मि० संत्तारभूमिठिगं २०३
 " संत्तारगहणीय २०४
 " संत्तारपायवट्ठग० ३६५
 " संत्तात्तत्तपट्टो ७२४
 मि० संत्तिहा संत्तिहिंसं ५८७
 " संत्ताइमत्तसपाणा ७१६
 " संत्ताठिमत्तरेणू० ७१३
 मा० संत्तावेडविसहो ४०
 " संत्तत्तत्तारत्तएण १५
 " संत्तिमामणुष्साय ९६
 मि० संत्तिमामसंत्तिगा २९९

मि संत्ताए स निक्खो ६०३
 " संत्तोप संत्तासं २०७
 " संत्तार विइय वसही १७७
 मा० संत्तारो रात्तयिय २१
 " संत्तात्तगहमहणे २१९
 " संत्तात्तगतत्तमिजो २२३
 मि० संत्तात्तगसंत्तो २१७
 मा संत्तात्तेगो ठत्ता० १३७
 मि० संत्तर कुट्टुदेहिअ० ३२४
 मा० संत्तारगा वत्तदिसि १८६
 मि० संत्तामत्तायत्तिरात्तए १२३
 मा० संत्तामत्तो छत्तावा ६७
 मि० संत्तामत्तेत्त वेत्तो ४८
 " संत्तामत्तेत्त तेत्तो ४०५

मि संत्तामेत्त विट्ठपाठी ७५
 मि० संत्तामेत्तालोपठ ४६२
 " संत्तात्तत्तएत्तएणु० ३६१
 मा० संत्तिसत्तएत्तत्तसं ६
 मि० संत्तात्तए संत्ताय ४७
 " संत्तायि न पित्तएत्त ८६
 मा संत्ताये इत्तुं छत्तात्तियहि ११८
 मि० संत्ताये वा हित्तवा १८५
 " संत्तायेत्तियि पत्तमत्तामे ६६१
 मा० संत्तायेत्तियि २२७
 मि० संत्तायेत्तियि वत्तएत्तएत्तएत्त ३६४
 " संत्तायेत्तियि व ४८९
 मा० संत्तायेत्तियि वत्तएत्तएत्त २५८
 मि० संत्तायेत्तियि वत्तएत्तएत्त ८००

नि. सामायारिग्रीय १४३	नि. सीवलिसरिसमोदग ०४५३	भा. सेज्जातरेऽणुभासइ ८७	नि. हृत्विगहणं गिन्हे ४५५
मा० सामायारी कोहे १२	” सीसे जइ आमंते १३५	नि. सेसा व जहासती ६३७	भा. हृत्थुस्सेहो सीस० २६३
” सारक्खिया गिलाणा १३०	नि. सुकोह तल्लगमणे २४	” सेसेवि पुच्छिऊणं ३८२	नि. हृत्थोवघाय गंतूण ३७७
नि० सारवणे साहलय ७४	” सुकोहपडिगहणे ५७७	” सेसेसु अक्कंतो २८०	” हरिअच्छेयण १६९
” सावज्जमणायतणं ७६४	” सुचिरं पि अच्छमाणो ७७२	” सो आपुच्छि अणु० ४३१	” हरिए वीए चले ३८८
” सावयतेणा दुविहा १९२	” ” ” ७७३	” सो आलोइअमोई ५५३	भा. हरिए वीएसु २०४
” ” १९४	भा. सुण्णवरासइ ६१	भा. सोऊण कौकणस्स २३५	नि. हिमतेणसावयमया १२
” साहम्मिअपुसिसासइ १७	नि. सुत्तयऽकरण २२२	” सो चैव व निग्गमणे ७३	” हियाहारा मिताहारा ५८०
भा. साइंति य पिअधम्मा १३५	” सुत्तयथिरीकरणं ६११	” सोषा वट्टुणं वा ५१	” हिस्त्थं जुंजंतो ७५७
नि० साही पुरोहडे वा ६२४	” सुत्तयं अकरिता १४५	” सोही चउक्क भावे ५७८	” हिंसालियचोरिकं ७८८
भा. सिग्घरं आगमणं १४४	” सुत्तयवेउले वा ५०५	भा. सो होइ विट्ठगाही २५६	भा. हीरेज्ज व खेलेज्ज व ६८
नि. सिट्ठमि सहू पडिणीय ७८	भा. सुरहीदोच्चंगट्टा २९७	हकारः	नि. हुंढे चरित्तभेदो ६८९
भा. सिगक्खोडे कल्लो ७६	” सुवणे वीसुवघातो ९३	नि. हृत्थसयमेग ३६२	” होज्ज न व होज्ज ५३८
नि. सीत्थहत्थारत्ते ३४१	नि. सुंदरजणसंसग्गी ७८५	भा. हृत्यं मत्तं च सुवे २५५	” होज्ज सिआ उव्वरिअं ५८९
” ” ३४७	” सुवोदणस्स भरिउं ७१५	” हृत्यायामं चउरंस १८१	भा. होति विले दो दोसा १८३

नि संविगगसंनिमहग १०५
 " " ११५
 " संविमोसु पवेसो १०४
 मा० संसज्जइ सुबमेसं २५९
 " संसज्जगहणी पुज १८५
 " संसज्जमचपाणे २३१
 नि० संसज्जमचपाणेसु ७२१
 " संसज्जमसंसत्ता २६१
 " संसज्ज तत्तोक्खिज्ज ५०६
 " सागारं संवरण ३८
 " सागारिअपुच्छुगमज १६७
 " सागारि बज्जिम ४३८
 " साया गोणाइ परे ४२४
 " सा पुज आवमज्जाया ५९६

नि संठिबंमि मवे ६८८
 मा संज्जबगिहिवहुमज १७
 " संडास पमज्जिआ १५५
 नि० संवारमूमिदिगं २०३
 " संवारभाहणीप २०४
 " संवारपायवडग ३६५
 " संवारुत्तरपट्ठो ७२४
 मि० संविट्ठा संछिहिय ५८७
 " संपाइमवसपाणा ७१६
 " संवाविमरबरेणु ७१३
 मा० संमाबजेडिसिहो ४०
 " संबच्छरजारसण्य १५
 " संविगगमणुज्जाय ९६
 नि० संविगगमसंविगगा २९९

नि संकाय व वियट्ठो ६०३
 " संकोप संडासं २०७
 " संगार विइव बसही १७७
 मा० संगारो रावणिय २९
 " संपाडगअमाइये २१९
 " संपाडगरावणिवो २२३
 मि० संपाडगसंयोगो ३१७
 मा संपाडेगो ठवजा १३७
 नि० संबर कुणुदेहिअ ३२४
 मा० संवारगा बडदिधि १८६
 नि० संज्जमथायधिराइव १२३
 मा० संज्जमथो छक्काया ३७
 मि० संज्जमहेठ रेहो ४८
 " संज्जमहेठं उेवो ४०५

नि संज्जमेव विहुपाठी ७५
 नि० सयमेवाओपठ ४६२
 " सज्जमपणत्तणु ३६१
 मा० सज्जिसयज्जवच ६
 नि० सज्जवच संज्जम ४७
 " सज्जवि न विपत्तव ८३
 मा सज्जे इट्ठं उमाइएहि ११८
 मि. सज्जे वा हिंठा १८५
 " सज्जेडवि पडमज्जामे ३६१
 मा० सज्जेवगरण २२७
 नि सज्जेव डण्ठवकावो ३६४
 " सज्जिससंयि य ४८९
 मा० सज्जिसिहोवचंठे २५८
 नि सइसा अण्णोपेण व ८००

नि. सामायाशिसगीए १४३
 मा० सामायारी ओहे १२
 " सारक्खिया गिलाणा १३०
 नि० सारवणे साहलय ७४
 " सावल्मणायतणं ७६४
 " सावयतेणा दुविहा १९२
 " " १९४
 " साहम्मिअपुरिसासइ १७
 मा. साहंति य पिअवम्मा १३५
 नि० साही पुरोहडे वा ६२४
 मा. सिग्घयरं आगमणं १४४
 नि. सिहंमि सहु पडिणीय ७८
 मा. धिगक्खोडे कलहो ७६
 नि. सीउण्हत्थारत्तसे ३४१
 " " ३४७

नि. सीवन्निसरिससोदग० ४५३
 " सीसे जइ आमंते १३५
 नि. सुक्कोळ ल्हगमणे २४
 " सुक्कोळपडिमाहरो ५७७
 " सुचिरं पि अच्छमाणो ७७२
 " " " ७७३
 मा. सुण्णवरासइ ६१
 नि. सुत्तथऽकरण २२२
 " सुत्तथथिरीकरणं ६११
 " सुत्तयं अकरिता १४५
 " सुअपरवेउले वा ५०५
 मा. सुरहीदोच्चंगहा २९७
 " सुवणे वीसुवचातो ९३
 नि. सुंदरजणसंसग्गी ७८५
 " सुवोवणस्स भरिउं ७१५

मा. सेज्जातरेऽणुभासइ ८७
 नि. सेसा च जहासची ६३७
 " सेसेवि पुच्छिऊणं ३८२
 " सेसेसु अवटंतो २८०
 " सो आपुच्छि अणु० ४३१
 " सो आलोइअमोई ५५३
 मा. सोऊण कौकणस्स २३५
 " सो चेव च निग्गमणे ७३
 " सोचा वट्टणं वा ५१
 " सोही चउक भावे ५७८
 मा. सो होइ दिट्ठगाही २५६
 हकारः
 नि. हत्थसयमेग ३६२
 मा. हत्थं मत्तं च घुवे २५५
 " हत्थायामं चउरंसं १८१

नि. हत्थिगहणं गिग्हे ४५५
 मा. हत्थुसेहो सीस० २६३
 नि. हत्थोवघाय गंतूण ३७७
 " हरिअच्छेयण १६९
 " हरिए वीए चले ३८८
 मा. हरिए वीएसु २०४
 नि. हिमतेणसावयमया १२
 " हियाहारा मित्ताहारा ५८०
 " हिंसत्थं जुंजंतो ७५७
 " हिंसालियचोरिकं ७८८
 मा. हीरेल्ल व खेलेल्ल व ६८
 नि. हुंडे चरित्तभेदो ६८९
 " होल्ल न व होल्ल ५३८
 " होल्ल सिआ उव्वरिअं ५८९
 मा. होति विले दो दोसा १८३

शुद्धिपत्रकम् ।

पानम्	वर्णम्	सुधाम्	सुधाम्	सुधाम्	पानम्	पानम्	वर्णम्	वर्णम्	वर्णम्
५	२	साधारणकर्णिके	साधारणकर्णिके	साधारणकर्णिके	३३	३३	३	साधारण	साधारण
१२	३	पूर्वगुणीत०	पूर्वगुणीत०	पूर्वगुणीत०	४९	४९	४	१०-११	१०-११
१७	३	सा० ३-१०	सा० ५	सा० ५	५२	५२	११	शुद्धपत्रक	शुद्धपत्रक
१८	३	"	सा० ३-७	सा० ३-७	५८	५८	१२	शुद्धपत्रक	शुद्धपत्रक
१९	३	"	सा० ७-८	सा० ७-८	६०	६०	१३	शुद्धपत्रक	शुद्धपत्रक
२०	३	"	सा० ८-९	सा० ८-९	६५	६५	१४	शुद्धपत्रक	शुद्धपत्रक
"	३	जाकरो, इत्यादि	जाकरो इत्यादि	जाकरो इत्यादि	६८	६८	१५	शुद्धपत्रक	शुद्धपत्रक
२१	४	सा. ११-१२	सा. १०-११	सा. १०-११	"	"	१६	शुद्धपत्रक	शुद्धपत्रक
२२	४	सा. ११-१२	सा. १२-१३	सा. १२-१३	७४	७४	१७	शुद्धपत्रक	शुद्धपत्रक
२३	५	सा. १३-१४	सा. १३	सा. १३	७५	७५	१८	शुद्धपत्रक	शुद्धपत्रक
२४	५	नि० ३	सा. १४ लि. ३	सा. १४ लि. ३	७६	७६	१९	शुद्धपत्रक	शुद्धपत्रक
२२	४	सा. १६	सा. १८	सा. १८	८१	८१	२०	शुद्धपत्रक	शुद्धपत्रक

वसति
खुडुल०
बालबुद्धाणं
बहिर्प्रामे
खुडुलिआ
विस्तीर्ण०
कुर्वन्त्यत
'चोयए'त्ति
२३८
१२६
परिमित०
'पइरिक्के'त्ति
ग्रामगमने
वसति-

वसति
खुडुल०
बालबुद्धाणं
बहिर्प्रामे
खुडुलिआ
विस्तीर्ण०
कुर्वन्त्यत
'चोयए'त्ति
१३७
नि. १२६
परिमित०
'पइरिक्के'त्ति
ग्रामगमने
वसति-

३
११
४
५
११
९
२
१२
३
नि. १२६
३
१
३
१

१९१
१९३
१९५
"
"
२०३
२०४
२०८
२११
२१२
२२०
२२३
२२५
२२६

प्रतिघाता०
वेद्य०
पढम०
मा. ४२
मरणं
हंतुं'
१३८-१४०
नि. १६३-१६४
सख्यातरस्य
परस्परतः
'वणिय'त्ति
मा. ९३
वडसंथ०
मण्हंथा

प्रतिघाता०
वेद्य०
पढम०
मा. ६१
मरणं
हंतुं'
१३७-१३८
नि. १६१-१६३
सख्यातस्य
परस्परतः
'वणिय'त्ति
मा. ९२
वडसंथ०
मण्हंथाः

१२
७
७
४
७
१
३
४
१
९
११
४
९
६

८३
८९
९५
१००
१०५
१४१
"
१५७
१६०
१६२
१६६
१६९
१७२
१८२

शुद्धिपत्रकम् ।

पत्रम्	पङ्क्तिः	शुद्धम्	वृत्तम्	पत्रम्	पङ्क्तिः	वृत्तम्	शुद्धम्
५	२	वाचस्पत्युच्यते	वाचस्पत्युच्यते	३६	१	वृत्तम्	वृत्तम्
१२	९	पूर्वगुहीव०	पूर्वगुहीव०	४९	४	१०-१०	१०-११
१७	३	मा० ६-१०	मा० ५	५३	११	पुरुषद्वय	पुरुषद्वय
१८	३	"	मा० १-७	५८	१३	वृत्तजन्तु	वृत्तजन्तु०
१९	३	"	मा० ७-८	६०	१४	अष्टिसप्तमसहिष्ठा	सहिष्ठा
२०	३	"	मा० ८-९	६५	५	मेधास्य	मेधास्य
"	६	आकरो, इषाः,	आकरो इषाः,	६८	२	मेधाः	मेधाः
२१	४	मा ११-१२	मा १०-११	"	३	३१-३३	३२-३३
२२	४	मा ११-१२	मा १२-१३	७४	९	अष्टिषा०	अष्टिषा०
२३	५	मा १३-१४	मा १३	७५	२	अष्टिष्यत्स्य	अष्टिष्यत्स्य०
२४	३	नि० ३	मा १४ ति ३	७६	१०	वत्सारि	वत्सारि
३२	४	मा १६	मा १८	८१	१२	सिद्धमात्र	सिद्धमात्रं

३३१	११	प्रत्युपसि	प्रत्युषसि	४०२	२	कार्यात्सर्गस्थो	कायोत्सर्गस्थो
३३४	५	'आवस्सए'ति	'आवस्सए'त्ति	४१३	३	५५५	५५४-५५५
३३९	३	व्यख्यायते	व्याख्यायते	४१८	३	भा० १८१-	भा. २८१-
३५४	९	एणसम०	एणसम०	४५१	१०	हुररागतः	हुररागतः
३६०	९	४०९	४५९	४५४	१	एवभेभि०	एवभेभि०
३७२	१०	विक्लिण्णो०	विक्लिण्वणो०	४६०	३	६५६	६५३
३७३-७४	१	दात्रयागम	दात्रयागमन	४६७	५	यद्युद्धव०	यद्युद्धव०
३७४	५	एतेषामे०	एताषामे०	"	२	ऊर्जु०	ऊर्जु०
३७६	२	नीचद्वारे-	नीचद्वारो-	४७९	८	द्वेऽपि	द्वेऽपि
३७६	४	पाटादानि	पाटादीनि	"	"	खोम्मिया	खोम्मिया
"	६	२५६	२५५	"	९	'षामेव	'षामेव
३७७	३-४	दघाटघाटकपटानादि	दघाटकपाटादीनि	५०६	१३	कुशी 'लसं	कुशीलसं०
३८४	८	एकैकशु-	एकैक-	५०८	९	७८६-	७८५-
४००	२	यश्चात्कर्म	पश्चात्कर्म	५०९	१३	०णा ए' आ. पा.	'णा ए' आ.

३३७५५७७७७

क्र.सं.	शब्द	विश्वामपीयनि	विश्वामपीयानि
२९३	शाक्ये०	७	विश्वामपीयानि
२९७	प्रथमा	१	अग्निबाहु
२९८	द्येने	५	'आरम्भे
२९९	केचकिमा	१०	बलिबणा
३००	'असंसप्त'पि ।	१	बनस्पति
३०१	अन्वार्हिष्ठिम्	५	तिर्यङ्गाः
३०२	बर्षं	४	मिन्नो०
३०८	ऊर्ध्वस्य	११	सप्तति
३११	आयोर्ध्वं	१२	विचिस्व
३१५	बद्येण	३	३८८
३१६	२१९	१४	'अभावात्
३१८	पिराम्यग्ने	७	येष य
३२४	'पेक्षणाविधि'०	७	सकृत्मेव
३२५	नृपीरपठ्यनृपीरव्य०	५	'अमीह्यं'

क्र.सं.	शब्द	विश्वामपीयनि	विश्वामपीयानि
२२८	१४	७	विश्वामपीयानि
२३०-३१	प्रथम	१	अग्निबाहु
२३१	द्येने	५	'आरम्भे
२३२	केचकिमा	१०	बलिबणा
२३३	'असंसप्त'पि ।	१	बनस्पति
२३४	अन्वार्हिष्ठिम्	५	तिर्यङ्गाः
२३९	बर्षं	४	मिन्नो०
"	ऊर्ध्वस्य	११	सप्तति
"	आयोर्ध्वं	१२	विचिस्व
२४१	बद्येण	३	३८८
२४५	२२९	१४	'अभावात्
२७४	पिराम्यन्ते	७	येष य
२८४	'पेक्षणाविधि	७	सकृत्मेव
२८७	नृपीरपठ्यनृपीरव्य०	५	'अमीह्यं'

॥ अहम् ॥

चतुर्दशपूर्वधरश्रुतकेवलश्रीमद्भद्रबाहुस्वामिभिरुद्धता
अखण्डपाण्डित्ययुतश्रीद्रोणाचार्यकृतविद्युत्तियुता

श्रीओघनिर्युक्तिः

नमो अरहंताणं, नमो सिद्धाणं, नमो आयरियाणं, नमो उवज्जायाणं, नमो लोए सबसाहूणं ।
एसो पंच नमुक्कारो, सबपावप्पणासणो, संगलाणं च सबेसिं, पढमं हवइ मंगलं ॥ १ ॥

अहंद्भयस्त्रिभुवनराजपूजितेभ्यः, सिद्धेभ्यः सित्तवधनकर्मबन्धनेभ्यः । आचार्यश्रुतधरसर्वसंयतेभ्यः, सिद्धार्थी सततमहं
भवन्ति महापुरस्येव, तद्यथा-उपक्रमो निक्षेपोऽनुगमो नय इति, एतेषां चाध्ययनादौ उपन्यासे इत्थं च क्रमोपन्यासे
प्रयोजनमभिहितम्, तत्रोपक्रमनिक्षेपावुक्तौ, अधुनाऽनुगमावसरः, स च द्वेषा-निर्युक्त्यनुगमः सूत्रानुगमश्च, तत्र निर्युक्त्य-
नुगमस्त्रिधा-निक्षेपोपोद्घातश्च त्रैर्षिर्निर्युक्त्यनुगममेदात्, तत्र निक्षेपनिर्युक्त्यनुगमोऽनुगतौ वक्ष्यमाणश्च, उपोद्घातनिर्यु-

१ षवं पा. १ । २ नमो पा. १ क. १-२ गु । ३ सुतं क. १ पा. १-२ । ४ स्पर्शं क. १-२ ।

नमस्कारः कर्तव्यः, किं दशपूर्व्यादिनमस्कारेणेति, चतुर्दशपूर्विनमस्कारेणैव शेषाणां नमस्कारो भविष्यतीति । अथ भेदेन क्रियते, एवं तर्हि त्रयोदशपूर्वधरादीनामेकैकपूर्वहान्या तावत्पूर्वैकदेशघराणामिति, अत्रोच्यते, यदित्थं चोद्यं क्रियते तदविज्ञायैव परमार्थं, कथम् ? यदुक्तं तावत् संक्षेपग्रन्थोऽयं तदत्र नमस्कारोऽपि संक्षेपेण कर्तव्य इति । अत्र तावत्प्रतिविधीयते-येनैव संक्षेपग्रन्थोऽयं तेनैव लक्षणेनेत्थं नमस्कारः कृतः, तथाहि-सामान्येनार्हतां नमस्कारोऽभिहितः न विशेषेण एकैकस्य तीर्थकरस्य, तथाहि भगवतामुपकारकत्वान्नमस्कारः क्रियते, येऽप्यमी चतुर्दशपूर्वधरास्तेऽप्युपकारका एव, कथमिति चेत्, अर्थद्वारेण तीर्थकरा उपकारकाः, सूत्रतस्तु चतुर्दशपूर्वधरा गणधराः, यत उक्तम्-“अत्यं भासह अरहा सुतं गंथति गण-हरा निःउण” मित्यादि, अत उपकारकास्त इति । अथवा द्विघोषकारः-व्यवहितोपकारोऽनन्तरोपकारश्च । तत्र भगवन्तोऽर्हन्तः व्यवहितोपकारकत्वेन व्यवस्थिताः, चतुर्दशपूर्वधरास्त्वैस्याचार्यस्यानन्तरोपकारकत्वेन, तेन चतुर्दशपूर्वधरनमस्कारः कृतः; सर्वाश्चतुर्दशपूर्वधरव्यक्तव्य आगृहीता अनेन नमस्कारेणेति । यच्चोक्तम्-चतुर्दशपूर्विनमस्कारेणैव शेषाणां दशपूर्वयोदीनां नमस्कारो भविष्यति किं दशपूर्व्यादिनमस्कारेणेति ? अथ भेदेन क्रियते एवं तर्हि त्रयोदशपूर्वधरादीनामेकैकपूर्वहान्या तावत्कर्त्तव्यो यावत्पूर्वैकदेशघराणामिति, एतदध्यसाधु, कथम् ? यतो दशपूर्वधरा अपि शासनस्योपकारका उपाङ्गादीनां संग्रह-पशुपरचनेन हेतुना, अथवाऽस्यामवसर्पिण्यां चतुर्दशपूर्व्यनन्तरं दशपूर्वधरा एव संजाता न त्रयोदशपूर्वधरा द्वादशपूर्वधरा एका-

१ "देशधारिणं" ल २ । २ "मुपकारित्वा" आ । ३ निउणा इत्यादि आ । ४ व्यवहितोऽव्यवहितश्च आ. ल. २ पु पा १-२ । ५ "त्वस्यान्तं" आ. ल. २ । ६ अतश्चतु" आ. ल १-२ पा. १-२ ।

व्यन्ते-ओधेन तु निर्दुक्ति वक्ष्ये परमकारणातुयोगात् अत्याखरौ महायो अनुग्रहार्थं सुविहितानाम्, एतानन्ति पदानि ।
 अनुना स्वार्थः-‘अरहेते’ इत्यादि, अष्टोकाद्यष्टमहाप्रातिहायिकीयां पूर्वामर्दन्तीत्यर्थः तान् अर्हतः । ‘वदिषा’ इति ‘वदि
 अमिषादनस्तुत्योः’ स्तुत्वेत्यर्थः, समानकर्तृकयोः पूर्वकाले स्त्वाप्रत्ययो भवतीति वन्दित्वा, किम् ?-‘ओधनिर्दुक्ति वक्ष्ये’
 इति द्वितीयगाथाक्रियया सह योगः । किमर्हत एव वन्दित्वा ? नेत्याह-‘चतुर्विंशत्पूर्वमथ’ चतुर्विंशत् पूर्वमि विद्यन्ते येषां ते
 चतुर्विंशत्पूर्वमथ, वन्दित्वेति सर्वत्र क्रिया मीळनीया । किं एतानेव ? नेत्याह-‘तथैव दशपूर्वमथ’ ‘तथे’ति आगमोक्तेन
 प्रकारेण ‘एष’ इति क्रमनियमप्रतिपादनार्थस्य अनेनैव क्रमेण दशपूर्वमि इति, दश पूर्वाणि विद्यन्ते येषां ते दशपूर्वमिः । न
 केवल तानेव, ‘एकादशाङ्गस्यार्थवारकान्’ एकादश च तान्यङ्गानि च एकादशाङ्गानां सूत्रार्थो एकादशाङ्ग-
 सूत्रार्थो वा धारयन्ति ये तान् एकादशाङ्गस्यार्थवारकान् । ‘सर्वसाधुषु’ इति सर्वे साधयन्तीति सर्वसाधवः अथवा सर्वे च
 ते साधवश्च सर्वसाधवा तान् सर्वसाधुषु वन्दित्वा । चतुर्विंशत् सप्तम्यः सप्तम्यः सप्तम्यः सप्तम्यः सप्तम्यः सप्तम्यः सप्तम्यः ।
 पदविग्रहस्तु यानि समासभाञ्जि पदानि तेषां समासाः प्रतिपादितः । अनुना षालनाया अचसराः सा प्रतिपाद्यते, एव व्यास्यते
 सत्याह परः-सर्वमेवेदं यावाद्यत्र न घटते, कथम् ? इह ‘ओधनिर्दुक्ति वक्ष्ये’ इति प्रतिज्ञा, सा च प्रथममेव नमस्कारार्थे
 प्रतिपादिता, पदुत नमस्कारोऽपि संज्ञेपेयेनामिषातभ्यः, न चासौ संज्ञेपेय प्रतिपादितः, अपि तु विस्तरेण, अत्रार्हममस्कार
 एव केवला संज्ञेपनमस्कारो भवति, स एव कर्तव्यो न चतुर्विंशत्पूर्वमथदिनमस्कारः । अथ कियते, एव तर्हि एकैकस्या व्यक्ते

नमस्कारः कर्तव्यः, किं दशपूर्व्यादिनमस्कारेणेति, चतुर्दशपूर्विनमस्कारेणैव शेषाणां नमस्कारो भविष्यतीति । अथ भेदेन क्रियते, एवं तर्हि त्रयोदशपूर्वधरादीनामेकैकपूर्वहान्या यावत्पूर्वैकदेशधराणामिति, अत्रोच्यते, यदित्थं चोद्यं क्रियते तदविज्ञायैव परमार्थ, कथम् ? यदुक्तं तावत् संक्षेपग्रन्थोऽयं तदत्र नमस्कारोऽपि संक्षेपेण कर्तव्य इति । अत्र तावत्प्रतिविधीयते-येनैव संक्षेपग्रन्थोऽयं तेनैव लक्षणेनेत्थं नमस्कारः कृतः, तथाहि-सामान्येनार्हतां नमस्कारोऽभिहितः न विशेषेण एकैकस्य तीर्थकस्य, तथाहि भगवतामुपकारकत्वाच्चमस्कारः क्रियते, येऽप्यमी चतुर्दशपूर्वधरास्तेऽप्युपकारका एव, कथमिति चेत्, अर्थद्वारेण तीर्थकरा उपकारकाः, सूत्रस्तु चतुर्दशपूर्वधरा गणधराः, यत उक्तम्-“अत्थं भासह अरहा सुचं गंथंति गणधरा निरुण” मित्यादि, अत उपकारकास्त इति । अथवा द्विषोपकारः-व्यवहितोपकारोऽनन्तरोपकारश्च । तत्र भगवन्तोऽर्हन्तः व्यवहितोपकारकत्वेन व्यवस्थिताः, चतुर्दशपूर्वधरास्त्वस्याचार्यस्थानन्तरोपकारकत्वेन, तेन चतुर्दशपूर्वधरनमस्कारः कृतः, सर्वाश्चतुर्दशपूर्वधरव्यक्तय आगृहीता अनेन नमस्कारेणेति । यचोक्तम्-चतुर्दशपूर्विनमस्कारेणैव शेषाणां दशपूर्व्यादीनां नमस्कारो भविष्यति किं दशपूर्व्यादिनमस्कारेणेति ? अथ भेदेन क्रियते एवं तर्हि त्रयोदशपूर्वधरादीनामेकैकपूर्वहान्या तावत्कर्तव्यो यावत्पूर्वैकदेशधराणामिति, एतदप्यसाधु, कथम् ? यतो दशपूर्वधरा अपि शासनस्योपकारका उपाङ्गादीनां संग्रहण्युपरचनेन हेतुना, अथवाऽस्यामवसर्पिण्यां चतुर्दशपूर्व्यन्तरं दशपूर्वधरा एव संजाता न त्रयोदशपूर्वधरा द्वादशपूर्वधरा एका-

१ देशधारिणां ल २ । २ सुपकारित्वां आ । ३ निउणा इत्यादि आ । ४ व्यवहितोऽव्यवहितश्च आ. ल. २ पु पा १-२ । ५ त्वस्यान्तं आ. ल. २ । ६ अतश्चतुं आ. ल. १-२ पा. १-२ ।

दक्षपूर्वधरा वेत्यस्यार्थस्य प्रतिपादनार्थं वतुर्दक्षपूर्वधरानन्तरं दक्षपूर्विनमस्कारोऽमिहितः, अथवाऽन्यत् प्रयोजनम्-अर्थतस्ती-
 श्चेत्प्रतीतं सूत्रतो गणधरोपनिषद् चतुर्दक्षपूर्वधरोपनिषद् च दक्षपूर्वधरोपनिषद् च प्रत्येकदुबोपनिषद् च प्रमाणमूत सूत्रं
 मन्वीत्यस्यार्थस्य प्रतिपादनार्थं दक्षपूर्विनमस्कारः कृता, तथा शोक्तम्-“अहत्त्र्योक्तं गणधरस्य प्रत्येकदुबोऽहत्त्र्यं च । स्पष्टि
 त्रचितं च तथा प्रमाणमूतं त्रिधा सूत्रम् ॥ २ ॥” इति, अथवाऽन्यत्प्रयोजनम्-वतुर्दक्षपूर्विणो दक्षपूर्विष्यत् नियमेनेव सम्य
 ग्गृह्य इति प्रवर्धनार्थं त्रयमस्कारः । अथवा बहुक्तं ‘त्रयोदक्षपूर्वधरादीनामेकैकान्या तावन्नमस्कारो वाक्यो योवषदेकदेव
 धराणा’मिति, सेव इतिरित्युक्ता यदुत प्रवृत्तान्या इतिर्वाक्या, सा च प्र्यन्तरे प्रतिपादिता भवति, अतः पूर्वत्रयसुक्तं रूप
 दक्षपूर्विणां ग्रहणम्, एव नपादिष्वपि योज्यम्, एव व्याख्याते सत्याह परा-गुणाधिकस्य चन्दन कर्तव्य, न त्वैवमस्य,
 एत उक्तम्-“गुणादिषु इदमप्य” अत्रवाहुत्वात्स्वामिनमहर्षदक्षपूर्वधरत्वात् दक्षपूर्वधरादीनां च न्यूनत्वात्किं तेषां नमस्कारमसौ
 करोति ? इति, अत्रोच्यते, गुणाधिका एव ते, अन्ववच्छिष्टिगुणाधिकयात्, अतो न दोष इति । एव व्याख्याते सत्याह परा-
 एकादशाहस्यार्थं चारणां किमर्थे कियते ? इति, उच्यते, इह धरणकरणारिमका ओचनिर्युक्तिः, एकादशाहस्यार्थं चारिणम्
 धरणकरणवन्त एव, एकादशाहानां धरणकरणानुयोगत्वात्, उपयोगित्वेनान्नेन तेषां नमस्कार इति । साधूनां किमर्थमिति
 चेत्, ते तु धरणकरणनिष्पावकाः, तदर्थं चाय सर्व एव प्रयास इति । अथवाऽन्यथा व्याख्यायते इह गाथासूत्रम्-अनेन
 गाथासूत्रेण चन्दनमस्कारः प्रतिपाद्यते, न च चन्दनमस्काराच्छुभुरोऽन्योऽस्ति नमस्कार इत्यतो मन्त्रबाहुस्वामिना स एव कृत

इति, कथम् ? 'अरहंते वंदित्वा' इत्यनेनार्हन्नमस्कारः, 'चोर्हसपुवी तहेव दसपुवी एकारसंगसुत्तथधारए' इत्यनेनाचार्योपा-
 ध्यायनमस्कारः, यतः सूत्रप्रदा उपाध्याया अर्थप्रदा आचार्या इति । एवं व्याख्याते सत्याह-एवं तर्हि 'अर्थसूत्रधारकान्'
 इत्येव वक्तव्यम्, आचार्योपाध्यायपदैयोरेवमेव क्रमेण व्यवस्थितत्वात्, तत्कथमेतत् ? इति, अत्रोच्यते, नात्रश्यमाचार्योपा-
 ध्यायैभिर्नैर्भित्तव्यम्, अपि तु क्वचिदसावेव सूत्रं शिष्येभ्यः प्रयच्छत्यसावेव चार्थमतः 'सूत्रार्थधारकान्' इत्येवमुपन्यस्तम् ।
 'सर्वसाधुंश्च' इत्यनेन तु साधुनमस्कारः प्रतिपादितः । सर्वशब्दः प्रत्येकमभिसंबध्यते, ततोऽयमर्थो भवति-सर्वानर्हतः, एवं
 चतुर्दशपूर्वधारदीनामपि मीलनीयं, चशब्दात्सिद्धनमस्कारः । एवं व्याख्याते सत्याह-किमर्थं सिद्धनमस्कारः पश्चादभिधीयते ?,
 अपित्वर्हन्नमस्कारानन्तरं वाच्य इति, अत्रोच्यते, यानि ह्यर्हदादीनि पदानि तेषां सर्वेषामेव सिद्धाः फलभूताः, अतः फल-
 प्रतिपादनार्थं पश्चादुपन्यास इति । अथवाऽर्हन्नमस्कारेणैव सिद्धनमस्कारोऽप्यमिहितः, कारणे कार्योपचारमङ्गीकृत्य, सिद्धत्वस्य
 कारणभूतत्वादर्हतामित्यलं प्रसङ्गेनेति ॥ १ ॥ अधुना कृतमङ्गलः सन् संबन्धाभिधेयप्रयोजनत्रयप्रदर्शनार्थं द्वितीयं गाथा-
 सूत्रमाह-'ओहेण उ' इति, ओवः संक्षेपः समासः सामान्यमित्येकोऽर्थः, तेन ओधेन निर्युक्तिं वक्ष्ये इति योगः । तदनेन गाथा-
 खण्डकेन संबन्धः प्रतिपादितः क्रियाऽऽनन्तर्यलक्षणः, तथा च व्यासक्रियायाः समासक्रिया अनन्तरभूता वर्तते, अतः
 क्रियाऽऽनन्तर्यलक्षणः संबन्धः । एवं कार्यकारणलक्षणोऽपि द्रष्टव्यः-कार्यम्-ओघनिर्युक्त्यर्थपरिज्ञानमनुष्ठानं च, कारणं तु
 वचनरूपापत्ता ओघनिर्युक्तिरेव, एवं च साध्यसाधनादयोऽपि द्रष्टव्या इति । तुशब्दो विशेषणे, किं विशिनष्टि ? ओघेन वक्ष्ये,

तुल्यव्यक्तिकश्चिद्विस्तरतोऽपि, "छन्दुरिमा" [नि २१६] इत्यादि । निर्युक्ति वक्ष्य इति-नि-आभिन्ने योचन युक्ति, छत्रार्थ
 योयोर्गो नित्यव्यवस्थित एवास्ते वाच्यवाचकतयेत्यर्थः, अधिका योचनानि निर्युक्तिरूप्ये, नियाता निमित्ता वा योचनेति, ततश्च
 निर्युक्तियुक्तिरित्येव वक्तव्ये एकस्य युक्तिव्यवस्थस्य लोप कृत्वा एवमुपन्यासः, यपोन्द्रमुखी कल्पेति । 'बुच्छं' इति वक्ष्ये
 अभिप्रास्ये इति यदुक्तं भवति, कुतो वक्ष्ये ? इत्यत आह-'चरणकरणानुयोगात्' वक्ष्ये इति चरण-वक्ष्यमाणलक्षण प्रत्यादि,
 क्रियत इति फल-पिण्डविद्युत्सादि, चरण च फल च चरणकरणे तयोरनुयोगावरणकरणात्तुयोगः, अनुयोजनमनुयोगः
 अनुसृत्यो वा योगोऽनुयोगः अनुकूलो वा योगोऽनुयोगः, अथवाऽनु-अर्थः, ततो महतोऽर्थस्यानुना सूत्रेण
 योगोऽनुयोगः, तस्माच्चरणकरणात्तुयोगात् निर्युक्ति वक्ष्य, चरणकरणात्मिकाभेदेति गम्यते, यथा युवो षट् करोति युवत्कर्मकमेव,
 तथाऽप्यपीति । अथवा चरणं च तत्कारणं च चरणकरण तस्यानुयोगस्तस्माच्चरणकरणात्तुयोगात् निर्युक्ति वक्ष्य इति, तदने
 नावयधेनाभिधेयमुक्त, चरणकरणात्तुयोगात् निर्युक्तिरभिधेयेति । किंत्वरुपा निर्युक्ति वक्ष्ये ? इत्यत आह-'अत्याधरां' अत्यान्यधरापि
 यस्यां साऽन्याधरा नामत्याधरान्, अथवा क्रियाविशेष्यमेतत्, क्व वक्ष्ये ? इत्यत आह-'अधराधरां' स्तोत्राधरं वक्ष्ये, न
 प्रभृताधरमित्यर्थः । किमत्याधराधरेव ? नेत्याह-'महात्' महात्वं वक्ष्ये, अथवा महानर्थो यस्याः सा महावर्ती तां महावर्ती
 वक्ष्ये, तदनेनाभिधेयविशेषणं प्रतिपादितं भवति । 'अत्याधरां महावर्ती' इत्यनेन चतुर्मञ्जिका प्रतिपादिता भवति, एकमत्याधरं
 प्रभृताधरं भवति १, तथा अन्यत् प्रभृताधरमित्यर्थं २, तथा प्रभृताधरं प्रभृताधरं ३, अत्याधरमित्यर्थं ४ चेति । किंनिमित्त

वक्ष्ये ? इत्यत आह—'अनुग्रहार्थं' अनुग्रहः—उपकारोऽभिधीयते, अर्थशब्दः प्रयोजनवचनः, तत उपकारः प्रयोजनं वक्ष्ये, तदनेन प्रयोजनं प्रतिपादितं द्रष्टव्यम् । केषां वक्ष्ये ? इत्यत आह—'सुविहितानां' शोभनं विहितम्—अनुष्ठानं येषामिति ते सुविहिताः—साधवस्तेषां सुविहितानामनुग्रहार्थमोघनिर्युक्तिं वक्ष्ये इति योगः । तदनेन गाथाद्यत्रेण परोपन्यस्ता हेतवो निराकृता भवन्ति । के च ते हेतवः ?, निःसंबन्धत्वादय इति । यथायं क्त्वाप्रत्यय उपन्यस्तस्तेन नित्यानित्यैकान्तवादायोरसारता प्रतिपादिता भवति, कथम् ? न नित्यवादे क्त्वाप्रत्ययो युज्यते न वाऽनित्यवादे, किन्तु नित्यानित्यवादे एवायं घटत इति, नित्यवादे तावन्न घटते, एकं कृत्वा ह्यपरकरणं क्रमः, क्त्वाप्रत्ययश्च विशिष्ट एवार्थोऽभिधीयते, 'समानकर्तृकयोः पूर्वकाले क्त्वे' (पा० ३-४-२१) ति वचनात्, नित्यवादे चाप्रच्युतानुत्पन्नस्थिरैकस्वभावं घटु, तच्च किं तावत् पूर्वस्वभावत्यागेन द्वितीयां क्रियां करोति आहोस्वित्पूर्वस्वभावात्यागेनेति वार्यम् ?, यदि पूर्वस्वभावत्यागेन ततोऽनित्यत्वं प्रसङ्गः, अतादवैश्वर्यमनित्यत्वं ब्रूमः, अथ पूर्वस्वभावात्यागेन एवं तर्हि न कदाचिदपि तेन द्वितीया क्रिया कर्तव्येति । एवं प्रतिपादितेऽनित्यतावाद्याह—अत एवास्माकं दर्शने क्त्वाप्रत्ययो घटत इति, एतदप्यचारु, यस्य क्षणिकं वस्तु तस्य कथं क्त्वाप्रत्ययो युज्यते ?, उत्पन्नान्तरं श्वंसात्, कथमेक एव कर्त्ता क्रियाद्वयं करोति ?, येन हि प्राक्तनी क्रिया निष्पादिता सोऽन्य एव, योऽपि चोत्तरां क्रियां करोति सोऽपि चान्य एव, तत एकान्तानित्यवादेऽपि न घटते क्त्वाप्रत्यय इति । अयं तावत्समुदायार्थः, अद्युना साध्यकृदेकमवयवं व्याख्यानयति—तत्र 'तत्त्वभेदपर्यायैव्यख्ये' ति पर्यायतो व्याख्यां कुर्वन्नित्दं

१) विशिष्टपूर्वार्थोऽभिधी' आ. । २ वाच्यम् ? किं चातो यदि ल. १-२ पा. १-२ पु. । ३ 'वस्य' पु. । ४ 'मनित्यता ब्रूम आ. पा. १ पु. ।

गाथासप्तमाह—

ओहे पिट समासे सखेवे चैव हँति एगट्टा । निज्जुचचि य अरथा ज वद्धा तेण निज्जुत्ती ॥१॥ (भा)

ओषा पिण्डो भवतीति योमाः । पिण्डन पिण्डः सघातरूप इत्यर्थः । 'समासे'चि समसन समासः । 'असु होपणे' सम्-
एकीमावेनासन षेप्यमित्यर्थः, तथा च समासेन सर्व एव विशेषेणा गृह्यन्ते, ओषः समासो भवतीति योमाः, एव भवतीति
क्रिया सर्वत्र मीलनीया । 'सखेवे'चि संक्षेपण संक्षेपः मस्-एकीमावेन प्रेरणमित्यर्थः, चतुश्च उक्तसमुच्चये, कदाचिदनुक्त
समुच्चये, एवञ्चन्द्रा प्रकरवाचकः, एवमेतेषामपि पिण्डादीनां ये पर्यायास्ते मीलनीया इति । निर्युक्तिपदव्याख्यानार्थमाह—
'निज्जुचचि य' इत्यादि, निः-आधिक्ये योबन युक्तिः, आधिक्येन युक्ता निर्युक्ताः, अर्यन्त इत्यर्थाः गम्यन्त इत्यर्थ, ततो
निर्युक्ता इति चार्था षड् यस्माद्गदास्तेन निर्युक्तिरभिधीयते । अथवाऽन्यथा-निधयेन युक्ता निर्युक्तिरिति चार्थाः यद्गदास्तेन
निर्युक्तिरभिधीयते, इत्यय मायार्थः । एकार्षिकप्रतिपादनेन च एकान्यमेदामेदवादौ व्युदस्येते, नैकान्तमेदपक्षे एकार्षिकानि
युज्यन्ते, कथम् ? यस्व शेषान्तेनैव सर्वे माणाः सर्वथा भिन्ना वर्तन्ते तस्य हि यथा घटश्चन्द्रात्पटश्चन्दो भिन्नः एव कुट
द्वन्द्वोऽपि भिन्न एव, तत्कथ घटश्चन्द्रस्य कुटश्चन्द्र एकार्षिके युज्यते ? एकार्षिकत्व हि कथञ्चिद्भेदे भवतीति, एवमेकान्ता
मेदवादिनोऽपि न युज्यन्ते एकार्षिकानि, कथम् ? यस्य समेदेन सर्वे एव मावा व्यवस्थितास्तस्य यथा घटश्चन्द्रस्य घट
द्वन्द्वोऽभिन्न एकार्षिको न भवति एव कुटादयोऽपि न युज्यन्ते, अभिन्नत्वात्, इत्यल वस्येति ॥ १ ॥

१ एवमे इति भा. १ संक्षेपे' इति भा संक्षेपि चि य १ । १ तुष्य निर्युक्त्य भिनुक्ति य १ य १-२ । ४ घेरे माया भा. ।

अधुना चरणपदव्याख्यानार्थमिदं गाथासूत्रमाह—

वर्यसमणधम्मसंजमवेयावच्चं च बंभंगुत्तीओ । नाणोइतियं तव्वं कोहनिग्गहाई चरणमेयं ॥ २ ॥ (भा०)

व्याख्या—भवतीति क्रियाऽनुवर्तते, त्रतादि चरणं भवतीति योगः । त्रतानि—प्राणातिपातादिनिवृत्तिरूपाणि, 'समण-धम्म'ति श्रमणाः—साध्वो धारयतीति धर्मः । श्रमणानां धर्मः—क्षान्त्यादिकश्चरणं भवतीति सर्वत्र मीलनीयम् । 'संजमे'ति सम-एकीभावेन यमः संयमः । उपरम इत्यर्थः । 'वेयावच्चं'ति व्यावृत्तस्य भावो वेयावृत्त्यं, आचार्यादिभेदादशप्रकारं, चशब्दः समुच्चये, किं समुच्चिनोति ? विनयश्च । 'बंभंगुत्तीओ'त्ति ब्रह्म इति—ब्रह्मचर्यं तस्य गुप्तयो ब्रह्मचर्यगुप्तयः, चर्यशब्दलोपादेवमुपन्यासः कृतः, तश्च वसत्यादिका नव ब्रह्मचर्यगुप्तयः । 'नाणाइतियं'ति ज्ञायतेऽनेनेति ज्ञानम्—आभिनिबोधिकादि तदादिर्यस्य ज्ञानादित्रयस्य तव ज्ञानादि, आदिशब्दात् सम्यग्दर्शनचारित्रपरिग्रहः, ज्ञानादि च तत्रिकं च ज्ञानादिकम् । 'तव' इति तापयतीति तयो—द्वादशप्रकारमनशनादि । 'कोहनिग्गहाई' इति 'क्रुधकोपे' क्रोधनं क्रोधः, निग्रहणं निग्रहः, क्रोधस्य निग्रहः क्रोधनिग्रहः स आदिर्यस्य मानादिनिग्रहकदम्बकस्य तत्क्रोधनिग्रहादि, चरणमेतत् । एवं व्याख्याते सन्याह परः—ननु त्रतान्तर्गतत्वाद् गुप्तयो न पृथक् कर्त्तव्याः । अथ परिकरभूताश्चतुर्थत्रयस्य ब्रह्मचर्यगुप्तयोऽभिधीयन्ते, एवं तर्कैकस्य परिकरभूता भावना अपि वाच्याः, न च ज्ञानादित्रयस्य ग्रहणं कर्त्तव्यं, अपि तु सम्यग्दर्शनज्ञानयोरेवोपन्यासः कर्त्तव्य इति, चारित्रस्य त्रतग्रहणेनैव ग्रहणात् । तथा श्रमणधर्मग्रहणेन संयमग्रहणं तपोग्रहणं

१ वेयावच्च' इति भा. ल. १-२ । २ 'गुत्तीओ' इति पा. १ । ३ 'निग्गहाइ'ति पा. १-२. पु । ४ ज्ञानसम्बन्धदर्शनं वा. पा. १ पु. ।

पाठिरिन्त्यते, संयमसपत्नी षोडशस्य भ्रमणधर्मस्योपन्यासः कर्षभ्यः । तथा तपोग्रहणे च सति वैशाखस्यस्योपन्यासो शुभा,
 यदुद्धसप्तशितस्य च विनयस्य, वैशाखस्यविनययोस्त्वयोऽन्वर्गसत्वात् । तथा धान्त्यादिधर्मग्रहणे च सति क्रोधादिनिग्रह
 ग्रहणधर्मस्य । उदिय सर्वेव पाषाणा आकूनविधीर्षेति तत्कथयेत् । इति, अश्रोञ्चते, अथिद्यैव परमार्थमेव बोधते, पदुक्तं-
 प्रतग्रहणे ब्रह्मचर्यगुण्डिज्ञानादित्रयोपन्यासो न कर्षभ्यः तथास्यरिद्वियते-यवेतवृप्रतधारित्र स एकांशो वर्तते चारित्रस्य,
 सामायिक्यादि च चारित्र बहुविधयगुहीवभास्ते तदुग्रहणार्थं दानादित्रयस्युपन्यस्त, प्रतग्रहणे ब्रह्मचर्यगुप्तयो यदभिधीयन्ते
 तद् ब्रह्मचर्यस्य निरपवात्त्वं दर्शयति, तथा शोषतम्-^A“नवि किञ्चिदि पदिसिद्धं नाशुभाय च क्षिप्ररिदेहि । सुष्ठु मेदुण
 मार्ध न पिषा त रागवोसेहि ॥ १ ॥” अथवा पूर्वपश्चिमतीर्यकरतीर्ययोर्भेदेनैतद् महाप्रतं मयति, अस्यार्थस्य प्रतिपादनार्थं
 भेदेनोपन्यासः कृत इति । यथोक्त-भ्रमणधर्मग्रहणे संयमसपत्नीं ग्रहणं कर्षभ्यम्, भ्रमणधर्मग्रहणेनैव गुहीतस्वाधयोः, तदप्य
 साधु, संयमसपत्नीः प्रधानमोषाङ्गत्वात्, कथं प्रधानत्वम् ! इति चेत् अपूर्वकर्माभवसवरहेतुः संयमो वर्तते, पूर्वगुहीतकर्मस्य
 हेतुश्च तपः, ततः प्रधानत्वमनयोः, अतो गुहीतयोरप्यनयोर्भेदेनोपन्यासः कृतः, इदमप्य न्यायो यथा-आह्वया आपाता
 वसिष्ठोऽप्यापातः, अप्र हि ब्राह्मणग्रहणेन वसिष्ठस्यापि ग्रहणं कृतमेव, तथाऽपि प्राधान्यात्स्य भेदेनोपन्यासः क्रियत इति ।
 तथा यथोक्त-तपोग्रहणे वैशाखस्यविनययोर्नं ग्रहणं कर्षभ्य, तदस्यपाठ, वैशाखस्यविनययोर्नया स्वपरोपकारकत्वात्प्राधान्य

१ अस्युक्तिश्च य १-२. ३ । २ कर्मविरुद्धेति च १ ।

A- नापि किञ्चिदपि प्रसिधियं नालुकात् च क्षिनवरेन्ने । गुक्त्वा भेदुनमाव च विना तत्राग्रेपाञ्चाम् ॥

नैवमनशनादीनां तपोभेदानामिति । यच्चोक्तं—श्रमणधर्मग्रहणे क्रोधादिनिग्रहस्य नोपन्यासः कर्तव्यः, तदप्यचारु, इह
द्विरूपः क्रोधः—उदयगत उदीरणावलिकागतश्च, तत्रोदयगतनिग्रहः क्रोधनिग्रहः, एवं मानादिष्वपि वान्यं, यस्तु उदीरणा-
वलिकाप्राप्तस्तस्योदय एव न कर्तव्यः क्षान्त्यादिभिर्हेतुभिरिति । अथवा त्रिविधं वस्तु—ग्रह्यं हेयमुपेक्षणीयं च, तत्र क्षान्त्या-
दयो ग्राह्याः, क्रोधादयो हेयाः, अतो निग्रहीतव्यास्त इत्येवमर्थमित्यष्टुपन्यस्तमिति तस्मात् साधु सर्वमेवैतद् गाथासूत्रमिति ।
अधुना करणावयवप्रतिपादनार्थमिदं गाथासूत्रमाह—

पिंडविसोही संमिई भावणं पडिमो य इंदियनिरोहो । पडिलेहणं गुत्तीओ अभिगंहा चैव करणं तु ॥३॥भा.

अस्य व्याख्या—‘पिंड’चि पिण्डनं पिण्डस्तस्य विविधम्—अनेकैः प्रकारैः शुद्धिः आधाकर्मादिपरिहारप्रकारैः पिण्ड-
विशुद्धिः, सा किम्?, करणं भवतीति योगः । ‘समिति’चि सम्यगितिः—सम्यग्गमनं प्राणतिपातवर्जनेनेत्यर्थः, जातावेकवचनं,
ताश्चैवसमित्यादयः समितयः । ‘भावण’चि भावयन्त इति भावनाः—अनित्यत्वादिकाः । ‘पडिम’चि प्रतिमाः—अभिग्रहप्रकारा
मासाद्या द्वादश भिक्षुप्रतिमाः, वशब्दाद्द्वादश्यश्च प्रतिमा गृह्यन्ते । ‘इंदियनिरोहो’चि इन्द्रियाणि—स्पर्शनादीनि तेषां निरोधः
इन्द्रियनिरोधः आत्मीयात्स्वीयेष्टानिष्टविषयरागद्वेषाभाव इत्यर्थः । ‘पडिलेहण’चि प्रतिलेखनं प्रतिलेखना ‘लिख अक्षरविन्यासे’
अस्य प्रतिपूर्वस्य ल्युडन्तस्थानादेशे ङापि च विहिते प्रतिलेखनेति भवति, एतदुक्तं भवति—अक्षरानुसारेण प्रतिनिरीक्षण-

१ न्यस्ता इति स्वात्साधु षा, न्यस्ता इति तस्मात् पा १, न्यास इति तस्मात् पा २ । २ शोधि. ल २ पा १-२ । ३ विशोधि. ल. २ ।
४ निरोधः वात्मी^० आ. । ५ वात्मीयेष्टा^० षा । ६ टापि आ. पा. २ ।

मनुष्ठानं च यस्या प्रतिष्ठेसता, सा च शोडशश्रावेष्वकारणस्येति । 'गुणीबो'पि गुप्तानि गुप्तयो-मनोवाक्कायरूपास्त्वसः ।
 'अभिगाह'पि अग्निप्रहा प्रभ्याविमिरनेकप्रकाराः, चन्द्रो वसुत्याविषसुचर्यायो, पयकारः कृमप्रतिपादनार्थः । 'करण तु'पि
 क्रियते इति करण, मोषार्थिभिः साधुमिनिष्पाद्यत इत्यर्थः । तुल्यबो पित्रेषु, मूलगुणसम्भावे फरणत्वमस्य, नान्ययेति ।
 आह-ननु सामिदिप्रश्वेनेव पिण्डविद्वेदेर्प्रीतत्वाच्च पिण्डविद्विद्विग्रहण कर्षव्य, एत एण्यासमितौ सर्वेषुणा गुणीताः, पिण्डवि
 द्वादिप्रश्वेनेषु, तस्मिन् मेदेनोपन्यासः ! इति, अत्रोच्यते, पिण्डव्यतिरेकेणान्याप्येपणा विप्रते वनत्मादिरूपा तस्या ब्रह्मण मधि
 व्यति, तत्र पिण्डविद्वेदेस्तु मेदेनोपन्यासः कारये ब्रह्मण कर्षव्य नाकारये इत्यस्यार्थस्य प्रतिपादनार्थः । अथवाऽऽह-रमन्तरेण
 न द्रव्यते पिण्डविद्वेदादि कारण सर्वमेव कर्षुमतो मेदेनोपन्यास इति । अत्राह--परमकारणयोः कः प्रतिविशेषः ? इति, अत्रो
 च्यते, निम्नानुष्ठानं वरुणं, यषु प्रयोजन आपने क्रियते तत्कल्पमिति, यथा च ब्रवादि सर्वकालेषु षयते न पुनर्वतश्चून्यः
 कश्चित्काल इति । पिण्डविद्वेदादि तु प्रयोजने समापये क्रियत इति । एव व्याख्याते सत्याह परः--"ओदेण त निन्दुसि
 बुच्छ वरवकरवापुषोमस्त" इत्येष वक्तव्य, तदिकमये पशुपुच्छहन कृत्वा पञ्चम्यमिधीपते, इत्यस्यार्थस्य प्रतिपादनार्थमिद
 गाथाप्रमाह--

चोदगवयण छट्टी सवधे कीस न भवति विमची ? तौ पधमी ? तौ भगिया, किमसि अत्रेऽपि अणुभोगाः भा
 व्याख्या--'चोदग' पि चोर्दकोकिः चोदकवचन, किमूणः ?, तदाह-गृही संबन्धे छिमिति न भवति विमक्तिः ?, संब

1 गोपमि ब. ६. १-२. पा. २. पु. 1. 2. 'आवेपना वा पा. १-२. 1. 2. 'कारणे वा. ६. १-२. 1. 2. 'चोदकवचन किमुत्तर । वा. ६. १-२. 1.

न्वनं संबन्धस्तस्मिन् संबन्धे षष्ठी किमिति न भवति ? एतदुक्तं भवति-चरणकरणानुयोगसंबन्धिनीमोघनिर्युक्तिं वक्ष्य इति
 वाच्यं, तदुल्लङ्घनं कृत्वा पञ्चम्युच्यते तत्र प्रयोजनं वाच्यं, अथ न किञ्चित्प्रयोजनं ततः पञ्चमी भणित्वा किं केन कारणेन ?,
 निष्प्रयोजनैवेत्यर्थः, एवं चोदिते सत्याहाचार्यः-अस्त्यत्र प्रयोजनं षष्ठ्युल्लङ्घनं कृत्वा यत् पञ्चम्युपन्यस्ता, किम् ? इत्यत
 आह-'अतिथि अणोवि अणुयोगा' सन्ति-विद्यन्ते अन्येऽप्यनुयोगाः-अस्यार्थस्य प्रतिपादनार्थमेवमुपन्यासः कृत इति । पुनर-
 प्याह-यद्यन्येऽप्यनुयोगाः सन्ति पञ्चम्याः किमायातम् ? इति, अत्रोच्यते, अस्याचार्यस्येयं शैली-यदुत यत्र क्वचित् संबन्ध-
 स्तत्र षष्ठ्याः सप्तम्या वा निर्देशं करोति, तथा च-A "आवस्सगस्स दसकालियस्स तह उत्तरब्बहमायारे । इत्येवमादि ।
 अत्र तु शैलीं त्यक्त्वा पञ्चम्या निर्देशं कुर्वन्नाचार्य एतद् ज्ञापयति-सन्त्यन्येऽप्यनुयोगा इति, तदत्राहं चरणकरणानुयोगाद्रक्ष्ये
 नान्यानुयोगेभ्य इति । तथा षष्ठी द्विविधा दृष्टा-भेदषष्ठी च, तत्र भेदषष्ठी यथा-देवदत्तस्य गृहम्, अभेदषष्ठी
 यथा तैलस्य धारा शिलापुत्रकस्य शरीरकमिति । तद्यदि षष्ठ्या उपन्यासः क्रियते ततो न ज्ञायते-किं चरणकरणानुयोग-
 स्य भिन्नामोघनिर्युक्तिं वक्ष्ये यथा देवदत्तस्य गृहमिति, आहोस्विदभिन्नां वक्ष्ये यथा तैलस्य धारेत्यस्य सम्मोहस्य निवृत्त्यर्थं
 पञ्चम्या उपन्यासः कृत इति । एवं व्याख्याते सत्यपरस्त्वाह-अस्तीत्येकवचनमनुयोगाश्च बहवस्तत्कथं बहुत्वं प्रतिपादयति ?

9 यदुभयत्र क्वचित्तत्र आ ।

A. आवस्सगस्स दसकालियस्स, तह उत्तरब्बहमायारे । सूर्यगडे निब्बुत्ति, वोच्छामि तथा दसाणं च ॥ १ ॥ कप्पस्स य
 निब्बुत्ति, ववहारस्सेव परम्मनिवणस्स । सूरपण्णत्तीए वोच्छं इसिमासियाणं च ॥ २ ॥ (आव० नि० पत्रे ६१ गाथा ८४-८५)

तच्यते, अस्तीति विकृन्तप्रतिरूपकमव्ययम्, अव्ययं च "सहस्रं त्रिषु लिङ्गेषु, सर्वासु च विभक्तिषु । षष्णेषु च सर्वेषु यमं व्येति तदव्ययम् ॥ १ ॥" एवो बहुलं प्रतिपादयत्येतेत्यदोषः । वचसा व्यपहरितः संबन्धोऽस्तिबहुवचस्य, कथम् ? इदं बोद्धवचनम्-गृही संबन्धे किमिति न भवति विभक्तिः ? आचार्यं ब्राह्मणं-अस्ति गृही विभक्तिः, पुनरप्याह-यद्यस्ति सतः पञ्चमी मथिता किम् ? आचार्यं ब्राह्मणं-अन्येऽप्यनुयोग्यान्ब्रह्मचारिणः, अतः गृही विद्यमानाऽपि नोक्तेति, माभना पूर्वभवत् । अन्येऽप्यनुयोग्याः सन्तीत्युक्तं, न च ज्ञायन्ते किमन्तोऽपि ते ? इत्यतः प्रतिपादयन्ब्राह्मणं-

चत्वारिंशदअणुओगा चरणे घस्मगणियाणुओगे य । द्विवियणुजोगे य तद्वा अहक्स्म ते महिञ्चरिया ॥ ५ ॥ भा

व्याख्या--चत्वार इति सङ्ख्यावाचकः घञ्ङः, अनुङ्गला अत्ररूपा वा योग्याः अनुयोग्याः, तुञ्ञश्च एषकारार्थः, चत्वार एवैते । अन्ये तु तुञ्ञश्च विशेषणार्थे व्याख्यानयन्ति, किं विशेषयन्तीति-वत्वारोऽनुयोग्याः, तुञ्ञश्चापू द्वौ ष-शुवफत्वाशुय फत्त्वमेवात् । कथं वत्वारोऽनुयोग्याः ? इत्याह--'चरणे घस्मगणियाणुओगे य' चर्यत इति चर्यं, तद्विषयोऽनुयोग्यकरणानुयो मस्तस्मिन् चरणाशुयोगे, अत्र चोचरपदलोपासितबहुपत्न्यासः, अन्यथा चरणकरणानुयोगे इत्येव षकृन्म, स चैकादशशाङ्करूपः । 'घस्म'चि चारयतीति घर्मः, इर्गणो प्रपठन्त सत्त्वमिति, तस्मिन् घर्मे-घर्मविषये द्वितीयोऽनुयोगो भवति, स चोत्तराख्ययन प्रकीर्णकरूपः । 'मथियाणुओगे य'चि गण्यते इति गणित वत्स्यानुयोगो मथियाणुयोगः, तस्मिन् गणितानुयोगे-गणितानुयोग विषये तृतीयो भवति, स च सूर्यमङ्गलपञ्चादिरूपः । अञ्ञश्चः प्रत्येकमनुयोगपदसमुच्चापकः । 'द्विवियणुओगे'चि द्विवीति द्वय्य

तस्थानुयोगो द्रव्यानुयोगः—सदसत्पर्यालोचनारूपः, स च दृष्टिवादः वशब्दादनार्थः सम्मत्यादिरूपश्च, तथेति क्रमप्रति-
 पादकः, आगमोक्तेन प्रकारेण 'यथाक्रमं' यथापरिपाटेयेति, चरणरक्षणानुयोगाद्या 'महर्द्धिकाः' प्रधाना इति यदुक्तं भवति । एवं
 व्याख्याते सत्याह-परः—'चरणे धम्मगणियाणुओगे य दवियणुओगे य'त्ति यद्येतेषां भेदेनोपन्यासः क्रियते तत्किमथ चत्वारः ?
 इत्युच्यते, विशिष्टपदोपन्यासादेवायमर्थोऽवगम्यत इति, तथा चरणपदं भिन्नया विभक्त्या किमर्थमुपन्यस्तं ? धर्मगणितानु-
 योगौ तु एकैव विभक्त्या, पुनर्द्रव्यानुयोगो भिन्नया विभक्त्येति, तथानुयोगशब्दश्चैक एवोपन्यसनीयः, किमर्थं द्रव्यानुयोग
 इति भेदेनोपन्यस्त इति ? अत्रोच्यते, यत्तावदुक्तं—चतुर्ग्रहणं न कर्तव्यं विशिष्टपदोपन्यासात्, तदसत्, यतो न विशिष्टसङ्ख्या-
 वगमो भवति विशिष्टपदोपन्यासेऽपि, कुतः ?, चरणधर्मगणितद्रव्यपदानि सन्ति, अन्यान्यपि सन्तीति संशयोऽत्र माभूत्कस्य-
 चिदित्यतश्चतुर्ग्रहणं क्रियत इति । तथा यच्चोक्तं—भिन्नया विभक्त्या चरणपदं केन कारणेनोपन्यस्तम् ?, तत्रैतत्प्रयोजनं, चरणकरणा-
 नुयोग एवात्राधिकृतः, प्राधान्यख्यापनार्थं भिन्नया विभक्त्या उपन्यास इति । तथा धर्मगणितानुयोगौ एकविभक्त्योपन्यस्तौ
 अत्र प्रक्रमेऽप्रधानावेताविति । तथा द्रव्यानुयोगे च भिन्नविभक्त्युपन्यासे प्रयोजनं, अयं हि एकैकानुयोगे मीलनीयः, न
 पुनर्लौकिकशास्त्रव्युक्तिभिर्न विचारणीय इति । तथाऽनुयोगशब्दद्वयोपन्यासे प्रयोजनमुच्यते यत्त्रयाणां पदानामन्तेऽनुयोग-
 पदमुपन्यस्तं तदपृथक्त्वानुयोगप्रतिपादनार्थं, यच्च द्रव्यानुयोग इति तत् पृथक्त्वानुयोगप्रतिपादनार्थमिति । एवं व्याख्याते
 सत्याह परः—इह गाथासूत्रपर्यन्त इदमुक्तं—'यथाक्रमं ते महर्द्धिका' इति, एवं तर्हि चरणरक्षणानुयोगस्य लघुत्वं, तत्किमर्थं तस्य

निर्युक्तिः क्रियते !, अपि तु द्रव्यानुयोगस्य युन्यते कर्तुं, सर्वेषामेष प्रधानत्वात्, एव चोदकेनावेषे कृते सत्युन्यते—
सविसयबलवत्तु पुण जुज्झइ तद्वि अ महिद्धिअ चरण । चारिचरक्खणट्ठा जेणित्तरे तित्ति अणुओगादभा
व्याख्या—स्वभावसौ विषयम स्वविषयस्वस्मिन् स्वविषये बलवत्त्वं पुनर्युन्यते—वदते, एतदुक्तं मथति—आत्मीयात्मीय
विषये सर्वे एव बलवन्तो वर्तन्ते इति । एष व्याख्याते सत्यपरस्त्वाह—यथेव सर्वेषामेव निर्युक्तिकरणं प्राप्तं, आत्मीयात्मीयविषये
सर्वेषामेव बलवत्त्वात्, तथाऽपि चरणकरणानुयोगस्य न कर्षयेति, एव चोदकेनावद्विष्टे सत्याह गुरुः—‘तद्वि अ महिद्धिअ
वत्त’ तथापि एवमपि सुविषयबलवत्त्वेऽपि सति महद्विक चरणमेव, श्रेयानुयोगानां चरणकरणानुयोगार्थमेवोपादानात्,
एतत्प्रसङ्गसंरक्षणार्थमपूर्वपक्षेऽपि सति महद्विक चरणमेव, यथा हि कर्षवन्तत्त्वं चरणार्थं इतिक्रियादीयते, तत्र हि
कर्षवन्तत्त्वं प्रधानं न पुनर्हीतिः । एवमत्रापि चारित्ररक्षणार्थं श्रेयानुयोगानामुपपासात्, तथा चाह—‘चारिचरक्खणट्ठा
ओम्मित्तरे तित्ति अणुओगा’ वयिरिक्कीरणाचारिचर तस्य रक्षणं तदर्थं चारित्ररक्षणार्थं येन कारणेन ‘इत्तरे’ इति परमानुयोगा
दयस्योऽनुयोगा इति । एष व्याख्याते सत्याह—कस्य चारित्ररक्षणार्थमिति चेत्तदाह—

चरणपट्टिवत्तिहेउ धम्मकहा कालदिक्खमाईआ । दविप्प दसणसुद्धी दसणसुद्धस्त चरण तु ।७।(मा०)

व्याख्या—वर्ष्यत इति चरण—प्रवृत्तिरस्य प्रतिपक्षिचरणप्रतिपक्षिचरणप्रतिपक्षेः हेतुः काण निमित्तमिति पर्यायाः, किम् ?

तदाह—‘धर्मकथा’ दुर्गतौ प्रपतन्तं सत्त्वसङ्घातं धारयतीति धर्मस्तस्य कथा—कथनं धर्मकथा चरणप्रतिपत्तेर्हेतुधर्मकथा, तथाहि—
 आक्षेपण्यादिधर्मकथाऽऽक्षिप्ताः सन्तो भव्यप्राणिनश्चारित्रं प्राप्नुवंन्ति । ‘कालदिक्खमाईय’त्ति कलनं कालः कलासमूहो वा
 कालस्तस्मिन् काले दीक्षादयः—दीक्षणं दीक्षा—प्रत्रल्याप्रदानम् आदिशब्दादुपस्थापनादिपरिग्रहः, तथा च शोभनतिथिनक्षत्र-
 ग्रहचयोगादौ प्रत्रल्याप्रदानं कर्तव्यम्, अतः कालानुयोगोऽप्यस्यैव परिकरभूत इति । ‘दविण्’चि द्रव्ये द्रव्यानुयोगे, किं
 भवति ?, इत्यत आह—‘दर्शनशुद्धिः’ दर्शनं—सम्यग्दर्शनमभिधीयते तस्य शुद्धिः—निर्मलता दर्शनशुद्धिः, एतदुक्तं भवति—
 द्रव्यानुयोगे सति दर्शनशुद्धिर्भवति, शुक्तिभिर्यथाऽवस्थितार्थपरिच्छेदात्, तदत्र चरणमपि युक्त्यनुगतमेव ग्रहीतव्यं, न
 पुनरागमादेव केवलादिति । आह—दर्शनशुद्धयैव किम् ?, तदाह—‘दर्शनशुद्धस्य’ दर्शनं शुद्धं यस्यासौ दर्शनशुद्धस्तस्य ‘चरणं’
 चारित्रं भवतीत्यर्थः, तुच्छन्दो विशेषणे, चारित्रशुद्धस्य दर्शनमिति ॥ अथवा प्रकारान्तरेण चरणकरणानुयोगस्यैव प्राधान्यं
 प्रतिपाद्यते आदिभूतस्यापीति, तच्च दृष्टान्तबलेनाचलं भवति नान्यथेत्यतो दृष्टान्तद्वारेणाह—

जह रणो विसृष्टुं वयरे कणगे अ रथयलोहे अ । चत्तारि आगरा खलु चउण्ह पुत्ताण ते दिन्ना ॥८भा.

‘यथे’त्युदाहरणोपन्यासे राज्ञो ‘विषयेषु’ जनपदेषु ‘वज्र’ इति वज्राकरो भवति, वज्राणि—रत्नानि तेषामाकरः—खानि-
 र्वज्राकरः । ‘चिता लोहागरिण्’चि इत्यतः सिंहाबलोकनन्यायेनाकरग्रहणं संबध्यते, एतेन कारणेन ‘होति उ’चि इत्य-
 स्माद्भवति क्रिया सर्वत्र मीलनीयेति । ‘कनकं’ सुवर्णं तस्याकरो भवति द्वितीयः । ‘रजतं’रूप्यं तद्विषयश्च तृतीय आकरो

भवति, वल्लब्धः समुच्चये, वनेकमेवमिन्न रूप्याहं समुच्चिनोति । 'लोहं वे'ति लोहमयस्त्वस्मिन् लोहे-लोहविषयस्यतुर्यं आहरो
भवति, वल्लब्धो मृदुकठिनमध्यलोहमेवसमुच्चायकः । 'वल्गारः' इति सङ्ख्याः । आक्रियन्त एतेभित्पाकराः, तथा च मर्या-
दपाञ्जमिषिधिना वा क्रियन्ते वञ्जादीनि वेष्मिन्ति । सप्तदशब्दो विज्ञेयणे, किं विधिनिष्टि ! सविषयाः सहस्त्पाद्वचनं ते पुत्रेभ्यो
दद्यात्, चतुर्णां 'पुत्राणां' सुतानां 'वे' इत्याकरा 'दद्यात्' विमक्ता इत्यर्थः ॥ अथुना प्रदानोपरकाठ येषां संजात उदुष्यसे-
चित्ता लोहागरिषु पट्टिसेहृ सो उ कुण्ड लोहस्त । दयराईहि अ गहण करिति लोहस्त तिस्रियरे ॥९॥ भा

लोहाकरोऽस्यास्तीति लोहाकरिकस्तस्मिन् लोहाकरिकं चिन्ता भवति, राज्ञा परिशुतोऽह येन मयाप्रधान आकरो, वल्लः,
एव चिन्तायां सत्यां सुसुखस्यभिधानेन मन्त्रिणाऽमिहितः-देव ! मा चिन्तां कुरु, भवदीय एव प्रधान आकरो न श्रेया आकरा
इति, इत् एतदवतीयते !, यदि मयसंसंख्यी लोहाकरो न भवति तदानीं श्रेयाकराऽप्रवृत्तिः लोहोपकरणामावात्, ततोऽनिर्वाहं
भवान् कारणसु कतिचिद्दिनानि यावदुपयुक्तं प्रतिपद्यते तेषूपकरणत्वात्, ततः सुमहार्थमपि ते लोह प्रहीष्यन्तीत्यत आह-
'पट्टिसेह' इत्यादि, प्रसिषेपो-नाम्ना त प्रसिषेप करोत्यसौ लोह प्रतीतमेव तस्य लोहस्य, तुल्यब्दो विज्ञेयणे, न केवलमनिर्वाह
आह लोहस्य, के कुर्वन्ति ? इतरे वञ्जाकरिकादयः । वल्लब्धवान् केवल वञ्जादिभिर्हस्त्पाविभिन्न । अत्र कथानक स्पष्टत्वात्
तिस्रियसु, अथ इष्टान्तः, साम्प्रत दाटन्तिकवोचनाना क्रियते-यथाऽसौ लोहाकर आवापरयुतः श्रेयाकराणां, तत्प्रवृत्तौ

शेषाणामपि प्रवृत्तिः, एवमत्रापि चरणकरणानुयोगे सति शेषानुयोगसद्भावः, तथाहि-चरणे व्यवस्थितः शेषानुयोगग्रहणे समर्थो भवति नान्यथेति । अस्यार्थस्य प्रतिपादनार्थं गाथाद्वयमाह—

एवं चरणंमि ठिओ करेइ गहणं विहीइ इयरेसिं । एएण कारणेणं हवइ उ चरणं महिहीअं ॥१०॥ (भा.)

व्याख्या—‘एव’ मित्युपनयग्रन्थः, ‘चरणंमि’ ति चर्यत इति चरणं तस्मिन् व्यवस्थितः करोति विधिना ग्रहणमितरेषाम्, इतरेषामिति द्रव्यानुयोगादीनां, तदनेन कारणेन भवति चरणं महर्द्धिकम् । तुशब्दादन्येषां च गुणानां समर्थो भवतीति ॥ अथुना ‘अल्पाक्षरां महार्था’ मिति यदुक्तं तद्व्याख्यानायाह—

अप्पक्खरं महत्थं १ महक्खरऽप्पत्थ २ दोसुऽवि महत्थं ३ ।

दोसु वि अप्पं च ४ तथा भणिअं सत्थं चउविगप्पं ॥ ११ ॥ (भा०)

व्याख्या—अत्र चतुर्मङ्गिका—अल्पान्यक्षराणि यस्मिन् तदल्पाक्षरं, स्तोकाक्षरमित्यर्थः, ‘महत्थं’ति महानर्थो यस्मिन् तन्महार्थं प्रभूतार्थमित्यर्थः । तत्रैकं शास्त्रमल्पाक्षरं भवति महार्थं च प्रथमो मङ्गः १ । तथान्यत् किभूतं भवति ?—‘महक्खरऽप्पत्थं’ महाक्षरं, प्रभूताक्षरमिति हृदयं, अल्पार्थं स्वल्पार्थमिति हृदयं, द्वितीयो मङ्गः २ । तथाऽन्यत् किभूतं भवति ?—‘दोसुऽवि महत्थं, द्वयोरपीति अक्षरार्थयोः, अन्यस्याश्रुतत्वाद्दक्षार्थोमयं परिगृह्यते, एतदुक्तं भवति-प्रभूताक्षरं-प्रभूतार्थं च तृतीयो मङ्गः ३ । तथाऽ-

१ प्रवृत्ते. वा पु. १ २ ‘महत्थं’ इति वा., ‘महत्थं’ ति पा २ । ३ ‘महक्खरमप्पत्थ’ आ. । ४ श्रुतं वा ।

न्यत्र किंभूत मवति ! इत्याह—‘दोसु वि अप्य च तदा’ दयोरप्यन्यमक्षरार्थयोः, एतदुक्त मवति—अल्पार्थं भवति ४ ।
 ‘वथे’ ति तेनागमोक्तप्रक्षरेण ‘मणित’ उक्तं ब्राह्मं ‘यष्टिर्कृत्यं’ वतुर्विभक्तिर्यथः ॥ अत्रुना वतुर्नामपि मङ्गलानामुदाहार
 षड्दशनार्थमिदं गायामप्रथमाह—

सामायारी ओहे नायज्ज्ञयणा य दिट्टिवावो य । लोह्मककप्पासाई अणुकसा कारगा चउरो ॥१२॥ (मा०)

व्याकथा—ओषमामायारी प्रथममङ्गके उवाहरण मवति, पूर्वपरनिपातादेवमुपन्यासः कृतः १, श्रावाच्ययनाभि पद्याष्टौ
 प्रथममुदस्कन्धे तेषु कथानकान्युच्यन्ते तत्र प्रभूताद्यत्त्वमरपरार्थता चेति त्रितीयमङ्गके श्राताच्यवनान्युदाहरण, चतुर्व्यार
 न्यत्र यदस्यां क्षेप्टो ष्यवस्वित २, इष्टिवाद्म तृतीयमङ्गक उदाहरण, यतोऽसौ प्रभूताद्यः प्रभूतार्थम्, चतुर्व्याचवेकदेको
 ऽपि ३, वतुर्वेमद्रोश्राहणमविपादनार्थमाह—‘लोह्यकप्येसादी’ इति लौकिकं वतुर्वमङ्गोदाहरण, किन्भूतम् ? कार्पासादि,
 मादिदुब्धच्छिन्नवर्षादिप्रसङ्गः । ‘अणुक्ता’चि’ अणुकमेव—वैरिपाटशेष, तृतीयार्थे पञ्चमी । ‘कारकाभि’ कुर्व
 स्तीति कारकाभि—उदाहरणान्युच्यन्ते चत्वारिपि पचास्रकमेवैवेति ॥ ‘अनुप्रहार्यं सुविहितानाम्’ इति यदुक्तं तद्व्याख्याना
 योदाहरणगाथा—

वालाईणणुकपा सखडिकरणमि होअगरीण । ओमे य धीयमत्त रणणा दिद्व जणवयस्स ॥१३॥ (मा०)

१ ‘व्याकथा’ इति ४ १-२ । २ ‘कन्धि’ भा., यथादि ४ २ । ३ ‘विरिपाटा’ वा ।

‘एव’मित्युपन्यासाद्यथेति गम्यते, ततोऽयमर्थो भवति—यथा ह्यगारिणामनुकम्पा भवति बालादीनामुपरि संखडिकरणे, एवं स्थविरैः साधूनामनुकम्पार्थमुपदिष्टौवनियुक्तिरिति संबन्धः । अधुनाऽक्षरगमनिका-बालाः शिशवोऽभिधीयन्ते, ते आदि-
 र्षेषां ते बालादयः, आदिशब्दात्कर्मकरादिरिग्रहः, तेषां बालादीनामुपर्यनुकम्पा कृपेत्यर्थः । ‘संखडिकरणे’ संखड्यन्ते प्राणिनो यस्यां सा संखडिः, अनेकसत्त्वव्यापचिहेतुरित्यर्थः, कृतिः करणं, संखड्याः करणं संखडिकरणं तस्मिन् संखडिकरणे यथाऽनुकम्पा भवति, केयाम् ? इत्याह—‘अगारिणां’ अगारं विद्यते येषां ते अगारिणस्तेपामगारिणां, तथाहि-
 यद्भोजनं प्रहरत्रयोदेशे भवति तस्मिन् यदि बालादीनां प्रथमालिका न दीयते ततोऽतिबुभुक्षान्त्वानां केपाश्चिन्मूर्च्छागमनं भवति केचित्पुनः कर्मादि कर्तुं न शक्नुवन्ति ततोऽनुकम्पार्थं प्रथमालिकामसौ गृहपतिः प्रयच्छति, अस्यैव दर्शनार्थं दृष्टान्ता-
 न्तरमाह—‘ओम’ इत्यादि, अवंसं दुर्भिक्षं तस्मिन्नवमे बीजानि-शाल्यादीनि भक्तशु-अन्नं बीजानि च भक्तं च बीजभक्तमेक-
 वद्भावः ‘राज्ञा’ नरपतिना दत्तं कस्य ? तदाह-जनपदस्य ॥

✓ कस्यचिद्राज्ञो विषये दुर्भिक्षं प्रभूतवार्षिकं संजातं, ततस्तेन दुर्भिक्षेण सर्वमेव धान्यं क्षयं नीतं, लोकश्च विषण्णः, तस्मि-
 न्नवसरे राज्ञा चिन्तितम् सर्वमेव राज्यं मम जनपदायत्तं, यदि जनपदो भवति तवः कोष्ठागारादीनां प्रभवः, जनपदाभावे
 तु सर्वाभावः, ततस्तत्संरक्षणार्थं बीजनिमित्तं च कोष्ठागारादिधान्यं ददामीति, एवंमनुचिन्त्य दापितं तस्य जन-
 पदस्य, लोकश्च स्वस्थः संजातः, पुनर्द्विगुणं त्रिगुणं च प्रेषितं राज्ञ इति ॥ अयं दृष्टान्तः, अधुना दार्ष्टान्तिकप्रतिपादनार्थमाह—

१ ० येषाम्, षादि ० वा. पा १-२ । २ ० कायसौ आ. ल १ पा १ पु । ३ दत्त स्वीकृतं कस्य ? ल. १-२ ।

एव येरेहिं इमा अपावभाणाण पयविमागतु । साहूणणुकपट्टा उवइट्टा ओहनिज्जुत्ती ॥ १४ ॥ (भा०)

'एव' मित्युपनयप्रत्ययः, यथा गृहपतिना बालादीनामनुकम्पार्थं गच्छ दण, राज्ञा च वीक्षमकमनुग्रहायमिष दण, एव स्वधितोषनिर्घुक्तिः साधूनामनुग्रहार्थं निर्युद्धेति, स्वधिराः-सद्रबाहुस्वामिनस्तेः, 'आत्मनि गुरुषु च बहुवचन' मिति बहुवचनेन निर्देशः कृता । 'इमे' वि इयं वत्स्यमापसद्यथा प्रतिष्ठेत्सनादिरूपा । किमर्थं निर्युद्धा ? तदाह- 'अपावभाणाण' इत्यादि, 'अप्राप्तुवतां' अनासाववतां, किमप्राप्तुवतामित्याह- 'पदविभागं' धर्तमानकालापेक्षया कल्पक्य धिरन्तनकालापेक्षया तु घट्टिवाद्यर्थस्थितां पदविभाषामाचारीमित्यर्थः । तुष्टव्यादस्रधासामाचारीं चाप्राप्तुवतां, केयामनुग्रहार्थं निर्युद्धा ? तदाह- 'साधूनां' ज्ञानादिरूपाभिः वोरुषेपीभिः क्तिवामिमोष साधयन्तीति साधवस्तेषां साधूनां, किम् ?- 'अनुकम्पार्थं अनुकम्पा कृपा इषा इत्येकोऽर्थः, तथा अर्था-प्रयोजनम् । 'उपरिष्टा' क्वचिदा 'ओषनिर्घुक्तिः' सामान्यार्थप्रतिपादिकेत्यर्थः ॥ आह-अत्र केयमोषनिर्घुक्तिः या स्वधितो प्रतिपादिता ? तत्प्रतिपादनायाह-दात्साहा-

✓ पढिल्लेहण १ च पिढ २ उवहिपमाणं ३ अणाययणवज्ज ४ ।

पढिसेवण ५ सालोअण ६ जह य विसोदी ७ सुविहिआण ॥ ३ ॥

एवं संबन्धे कृते सत्याह परः-ननु पूर्वमभिहितम्, अर्हतो बन्दिस्वौषनिर्घुक्तिव बहस्ये, तत्किमर्थं बन्दिनादिक्रियामकुत्वै-

वौघनिर्युक्तिं प्रतीपादयतीति, अत्रोच्यते, अविज्ञायिव परमार्थं भवतैतन्नोद्यते, इह हि वन्दनादिक्रिया प्रतिपादितैवासाधारण-
 नामोद्घटनादेव, तथाहि-अशोकाद्यष्टमहाप्रातिहार्यादिरूपां पूजामर्हन्तीत्यर्हन्तः, तदनेनैव स्ववोऽभिहितः । एवं चतुर्दश-
 पूर्वधरादिष्वपि योजनीयं, अलं प्रसङ्गेन, प्रकृतं प्रस्तुमः-‘पडिलेहणं’ इति, ‘लिख-अक्षरविन्यासे’ प्रतिलेखनं प्रतिलेखना तां
 वक्ष्ये इति, एतदुक्तं भवति-आगमानुसारेण या निरूपणा क्षेत्रादेः सा प्रतिलेखनेति । चशब्दात्प्रतिलेखकं प्रतिलेखनीयं च
 वक्ष्ये । अथवाऽन्वेकाकारां प्रतिलेखनां वक्ष्ये, उपाधिभेदात् । ‘पिंडं’ ति पिण्डनं पिण्डः-सङ्घातरूपस्तं पिण्डं, वक्ष्य इति प्रत्येकं
 मीलनीयं, मिधाशोधिमित्यर्थः । ‘उपधिप्रमाणं’ इति उपदधातीत्युपधिः, उप-सामीप्येन संयमं धारयति पोषयति चेत्यर्थः ।
 स च पात्रादिरूपस्तस्य प्रमाणं द्विधा तच्च गणनाप्रमाणं प्रमाणप्रमाणं च । ‘अणाययणवज्रं’ इति नायतनमनायतनं तद्दुर्लभं
 त्याज्यमित्येतच्च वक्ष्ये । अथवा अनायतनवैज्यमायतनं, तदायतनं वक्ष्ये । तच्चानायतनं स्त्रीपशुपण्डकसंस्कृतं यद्वर्त्तते,
 तद्विपरीतमायतनम् । ‘पडिसेवणं’ इति प्रतीपा सेवना प्रतिसेवना, एतदुक्तं भवति-संयमानुष्ठानात्प्रतीपसंयमानुष्ठानं
 तदासेवना ताम् । ‘आलोयणं’ति आलोचनमालोचना अपराधमर्यादया लोचनं-दर्शनमाचार्यादिरालोचनेत्यभिधीयते, किमा-
 लोचनामेव ? , नेत्याह-‘जह य’ इत्यादि, ‘यथा’ येन प्रकारेण ‘विशोधिः’ विशेषेण शोधिर्विशोधिः, एतदुक्तं भवति-
 शिष्येणालोचितेऽपराधे सति तद्योग्यं यत्प्रायश्चित्तप्रदानं सा विशोधिरभिधीयते, तां विशोधिस् । केषां संबन्धिनीं विशोधिः ? ,

१ इत्यनेनैव पा २ । २ ०वर्कमां ल. १-२ पा. १ गु. । ३ ‘पडिसेवणं’ ति ल. १-२ पा. १-२ गु । ४ ‘आलोयणं’ इति वा. ल. १ ।

तदाह—‘सुविहितानां’ ह्येतान् विहितम्-अनुष्ठानं चेत् तेषां सुविहितानां संश्लेषिणी यथा विद्योविस्वया वक्ष्ये । चण्डबन्धः
सहस्रये, किं सप्तविंशति !—कारणप्रतिषेधने अकारणप्रतिषेधने च यथा विद्योविस्वया वक्ष्ये इति । अथाह—अथैषां द्वाराणां
मित्तयं क्रमोपन्यासे किं प्रयोचनमिति, अत्रोच्यते, परप्रतिलेखनाद्वारस्य पूर्वमुपन्यासः कृतस्वत्रैतत्प्रयोजन-सर्वेन क्रिया प्रति
लेखनापूर्विका कर्षण्येस्वस्वार्थस्य प्रतिपादनाद्यं पूर्वं प्रतिलेखनाद्राधुपन्यस्तम् । प्रतिलेखनोपरकालं पिण्डग्रहणं मनसि अतः
पिण्डस्योपन्यासा, अक्षेयवोषविद्युदाः पिण्डो प्राण इति । तदनन्तरमुपविहारस्योपन्यासः क्रियते, किमर्थमिति चेत्, स हि
पिण्डो न पात्रपात्रान्धाविक्रमन्तरेण ब्रह्मीतुं शक्यते अथ उपविप्रमाषु तदनन्तरमभिधीयते । स च गृहीतः पिण्ड उपविप्र
न वसतिमन्तरेणोपयोक्तुं शक्यते, अतः ‘जनायतनवर्ज्ये’ इत्यस्य द्वारस्योपन्यासः क्रियते । प्रतिलेखनां कुर्वत पिण्डग्रहण
मुपविप्रमाषु अनायतनवर्जनं चेच्छतः कदापिस्वस्वार्थवित्तारो भवतीत्यतोऽविचारद्वारं क्रियते । स चाविचारोऽवश्य
मालोचनीयो मानसस्वार्थमत आलोचनाद्वारमभिधीयते । आलोचनोपरकालं प्रायश्चित्तं तद्योग्यं यतो दीयतेऽतो विद्योवि
द्वारस्योपन्यासः क्रियते इत्यलमविस्वरेण ॥ अयुनैकेकं द्वारं व्याचष्टे, तत्र पर्यायतः प्रतिलेखनाद्वारध्याख्यानायाह—
आत्मोत्सर्गगण गवेसणाय ईहा अपोह पडिलेहा । पेक्खणनिरिक्खणावि आ आलोयणपलोयणेगट्टा ॥४॥

व्याख्या—आमोहनमामोहः, ‘सुव-पाकनाम्पवाहारयो’ पर्यायव्याप्तिविधिना वा भोगन-पालनमामोहः प्रतिले
खना भवति । मार्गबं मार्ग्या ‘सुग-अन्वेपथे’ अक्षेपसम्भाषीकृपा यदन्वेयलं सा मार्गसेत्सुच्यते । गवेपय गवेपया ‘गवेप-

मार्गणे' अशेषदोषरहितवस्तुमार्गणं भवेत्प्रयोज्यते । ईहनमीहा 'ईह-चेष्टायां' शुद्धवस्त्वन्वेषणरूपा चेष्टेहेत्युच्यते, सा च प्रतिलेखना भवति । अपोहनमपोहः-पृथग्भाव उच्यते, तथा च चक्षुषा निरूप्य यदि तत्र सत्त्वसम्भवो भवति तत उद्धारं करोति सत्त्वानां अन्यालाभे सति, स चापोहः प्रतिलेखना भवति, प्रतिलेखनं प्रतिलेखना, प्रति प्रत्यागमासुराण निरूपणमित्यर्थः, सा च प्रतिलेखना । प्रेक्षणं प्रेक्षणा, प्रकर्षेणं दर्शनं प्रेक्षणेत्युच्यते, सा च प्रतिलेखना । निरीक्षणं निरीक्षणा, 'निः-आधिक्ये 'ईक्ष-दर्शने' अधिकं दर्शनं निरीक्षणेत्युच्यते, अपिशब्दादन्योपसर्गयोगे चैकार्थिकसंभवो यथा-उपेक्षणेति, चशब्दादाभोगादीनां च शब्दानां ये पर्यायशब्दास्तेऽपि प्रतिलेखनाद्वारस्य पर्यायशब्दाः । आलोकनमालोकः, मर्यादयाऽभिविधिना वा लोकनमित्यर्थः । प्रलोकनं प्रलोकना, प्रकर्षेणालोकनमित्यर्थः । 'एगडा' इति एकार्थिकान्यमूनि अनन्तरोद्दिष्टानि भवन्ति । पुँल्लिङ्गता च प्राकृतलक्षणवशाद्भवत्येव, यथा-जसो तवो सल्लो, नपुंसकलिङ्गा अपि शब्दाः पुँल्लिङ्गाः प्रयुज्यन्ते एवमत्रापीति, एवं व्याख्याते सत्याह परः-प्रतिलेखनं नपुंसकं, अत्र तु कानिचिन्नपुंसकानि कानिचित्स्त्रीलिङ्गानि कानिचित्पुँल्लिङ्गानि । तत्र नपुंसकस्य नपुंसकान्येव वाच्यानि तैत्कथमिति, अत्रोच्यते, एकं तावत्प्राकृतशैलीमङ्गीकृत्य नपुंसकस्यापि स्त्रीलिङ्गपुँल्लिङ्गैः पर्यायाभिधानमदुष्टं, तथाऽन्यत्प्रयोजनं, संस्कृतेऽप्येकस्यैव शब्दस्य त्रयमपि भवति, यथा तटस्तटी तटमिति, तदत्र भिन्नलिङ्गाः शब्दाः केन कारणेन पर्यायशब्दा न भवन्तीति ॥ आह-प्रतिलेखनाग्रहणेन किं सैव केवला गृह्यते ? किमन्यदपि ?, अन्यदपि, किं तत् ?, 'पडिलेहओ य' इत्यादि । अर्थवा का पुनरत्र ग्रहणा ? इति तदर्थं ब्रवीति—

१ 'एगडा' इति पा. १-२ ल. २, 'एगडे' इति ल. १ । २ पुँल्लिङ्गे ल १-२ पु । ३ तत्कथमेतदिति ल २ । ४ वाच का ल. २. ।

१. पडिलेह्मो य पडिलेह्णा य पडिलेह्यियय चैव । कुमाईसु जह तिय परूवणा एवमिह्यय पि ॥५॥

२. प्रतिविल्लतीति प्रतिलेखक-प्रबन्धानुसारेण स्थानाविनिरीक्षका साधुरित्यर्थः । चञ्चब्दः सुकारणादिस्वगतमेदानां सप्त
 षायकः । प्रतिलेखन प्रतिलेखना "दुविधा सप्त पडिलेहा" (नि २५७) इत्यादिना ग्रन्थेन वक्ष्यमाणलक्षणा, चञ्चब्दो मेदसूचकः ।
 प्रतिलेख्यते इति प्रतिलेखितस्य "ठाप्ये उपकारणे" (नि २६४) इत्यादिना वक्ष्यमाणं, चञ्चब्दः पूर्ववत्, एवकारोऽवधारणे,
 नावसिक्कावगिरिक्रमस्ति । आह-क्य पुनः प्रतिलेखकप्रतिलेखितस्ययोरनुक्तयोर्ग्रहणमिति?, दञ्चमस्यग्रहणन्यायापात्, जयवा
 ग्रन्थेनैवोच्यते-'कुमादीसु' इम्मो वटः, आविञ्चब्दात्कटपटञ्चकटादिग्रहः 'यथा' केन प्रकारेण 'त्रिकं' त्रितय, त्रीणीत्यर्थः,
 प्ररूपणा निरूपणाः, 'एव' ति तथा तेन प्रकारेण, 'इहे' ति प्रतिलेखनायां, अपिञ्चब्दः साधर्म्यग्रहणान्तप्रतिपादनार्थः, यथा
 कर्षां कुलाकः कर्षं मृत्पिण्डदण्डादि कार्यं कृटः, परस्मरापेक्षतया नैकमेकेनापि विनेति, तथा प्रतिलेखना क्रिया, सा च
 कर्षारं प्रतिलेखकमपेक्षते, प्रतिलेखितव्यामाथे धोमयोरमापस्वस्मात्प्रीष्येयानि-प्रतिलेखकः प्रतिलेखना प्रतिलेखितस्य वेदि ॥
 इह च 'यथोरेअ निर्देश' इति न्यायमङ्गीकृतस्य प्रतिलेखक आद्यः कर्तृत्वात्प्रधानभेद्यतस्तद्भावरूपानार्थमाह-पडिदारमाहा
 एगो व अणेगो वा, दुविधा पडिलेह्णा समासेण । ते दुविधा नाथवा निकारणिन्ना य कारणिन्ना ॥६॥

सुगमा, नवरं 'निकारणिन्ना य'पि पञ्चम्बद्दार्ढ्यच्छिष्टिश्चेष्ये चात्र द्रष्टव्ये ॥ सुकारणाकारणनिर्बयार्थमाह-

असिवाई कारिणिआ निष्कारणिआ य चक्कथूभाई । तत्थेगं कारिणिअं वोच्छं ठप्पा उ त्तिन्नियरे ॥७॥

सुगमा, नवरं-‘तत्थेगं’इति ‘तत्र’ तेष्वेकानेकसकारणनिष्कारणगच्छत्तिष्ठत्प्रतिलेखकेषु य एकः सकारणो गच्छन् तं वक्ष्ये । तावत्तिष्ठन्तु त्रयः-सकारणानेकनिष्कारणैकानेकभेदाः, तुशब्दात्स्थानस्थितश्च, ‘इतरे’ अन्य इत्यर्थः ॥ कियन्ति पुनस्तान्यशिवादीनि ? येष्वसावेकाकी भवतीत्याह—

असिवे ओमोयरिण् रायभए खुहिअ उत्तमट्टे अ । फिडिअगिंलाणे अइसेस देवया चेव आयरिण् ॥८॥

न शिवमशिवं-देवतादिजनितो ज्वराद्युपद्रवः, अवमोदरिकं-दुर्भिक्षं, राज्ञो भयं राजभयं, क्षुभितं क्षोभः, संत्रास इत्यर्थः; उत्तमार्थः-अनशनं, ‘फिडित’ इति श्रुष्टो मार्गात्, ‘ग्लानो’ मन्दः, अतिशयः-अतिशययुक्तः देवताऽऽचार्यौ प्रतीतौ, अयं तावदक्षरार्थः । भावार्थं तु भाष्यकार एकैकं द्वारमङ्गीकृत्य प्रतिपादयन्नाह-‘यथोद्देशं निर्देश’ इति न्यायादन्नाद्यद्वारमाश्रित्य यो विधिरसावभिधीयते-इहाशिवमेकाकित्वस्य हेतुत्वे वर्तते, तस्मात्तथा कर्त्तव्यं यथा तन्न भवत्येव ॥ केन पुनः प्रकारेण तन्न भवतीति वैचिदुच्यते-दारगाहा

संवच्छरवारसएण होही असिवांति ते (तइ)तओ णिति । सुत्तत्थं कुवंता अइसयमाईहिं नाऊणं॥१५॥भा.

१ ‘तत्थेगं’ति ल १-२ । २ ‘गिंलाणाइसये का पा १ । ३ अतिशेष ल १-२ पु । ४ भावार्थस्य आ ल.१, भावार्थस्तु ल २ । ५ प्रतिपादकः आ. ल.१, प्रतिपाद्यते पा २ पु । ६ चेतस उच्यते का. पा. १ पु. ।

स्याक्या—सप्तसराज्ञो द्वादशक संपत्सराद्यादशक, द्वौ ष द्वाद च द्वादश, तेन भविष्यत्पञ्चमिति ज्ञात्वा 'त' इति (तद्वि) संदेय किं 'तव' इति तस्मात् क्षेत्रात् 'विति' निर्गच्छन्ति । द्युप्रपौलसीमर्षपौलसी च 'कुर्वन्तः' निष्पाद्यन्तोऽन्यदेष्टम भविष्यद्विधिविद्यस्ताः सुक्रामन्ति । कर्म पुनर्जापते ।—अतिश्रय आदिर्देया तेऽतिश्रयाद्ययो ज्ञानहेतवस्तेः । अतिश्रयादि प्रतिपादनायाह—

अइसेत देवभा वा निमिसगहण सय व सीसो वा । परिहायि जाव पत्त निगमणि गिलाणपडिवधो ॥१६भा
 अविशयाः—अवध्यादिस्तदभावे क्षयकादिगुणाकृशा देवता कथयति, अत्रका भायरिएष सुपत्थेषु निम्माएण समयमेव निमित्त पणम्भ, अइवा सीसो गहणधारत्तसंपन्नो निविकारी ओ सो गेम्हापिअइ । कया भायरिओ बुद्धो मवव तथा अविगारिस्स सीसस्स इइ, आदे सो न होमा तादे अम्भो ओइ पुच्छिअइ तादे वारसहि निगमतव । अइ वारसहि ण जापं तादे एकासहि भाष आदे एकेम पि ण भाव होवा ताहि छहि मासेहि सुय तादे निगमच्छन्तु, अइवा न केव जाय असिच जाय ताहे निगमच्छतु । अइरव्यास्था—अतिश्रयनमतिश्रयः—अत्यक्त ज्ञानमवधिमनःपर्यायकेवलत्वात्, तेन ज्ञात्वा,

१- अत्रका भायार्थेण सूत्रार्थयोर्मिमीधेन (कुलकेन) त्वत्तमेव निमित्त प्रहीतव्यं, कयवा शिष्यो गहणधारत्तसंपन्नो निविकारी नः च प्राडवे, यथा जाणार्थो बुद्धो भवति तथाऽविकारिणे शिष्याय वराति, तथा च न भवेत् तथा अन्यः कश्चित्पुण्यकर्मणे, तथा गहण-म्योऽर्थात् निर्गन्तव्यं, अत्र द्वादशम्भो न ज्ञात तदैकावच्छब्दो वाच्येकस्यापि न ज्ञात मयेपथा वद्व्यो मातेभ्यः सुतं तथा निर्गच्छन्तु, अथवा मैव ज्ञातमत्रिव वाण(गहि) तदेव निर्गच्छन्तु ।

देवता वा कथयति, भविष्यत्यशिवमिति, निमित्तम्—अनागतार्थपरिज्ञानहेतुर्यन्थस्तस्य ग्रहणं स्वयमेव करोत्याचार्यः शिष्यो वा योग्यो ग्राहते निमित्तं, 'परिहाणि जाव पत्तं'ति द्वादशकेन यदा न ज्ञातं तदा एकादशकेनेत्येकैकहान्या परिहाणिश्रिति तावत्स्थिताः कथञ्चिद्वावत्प्राप्तम्—आगतमशिवं, तत्र किमिति ?, निर्गमनं निर्गमः कार्यः सर्वैरेवेति । कथं तर्ह्यशिवमाश्रित्यै-
काकित्वमिति चेत्तदाह—'गिलाणपडिबंघो', ग्लानो—मन्दस्तयैवाशिवकारिण्या देवतया कृतः पूर्वभूतो वा, तेन प्रतिबन्धा—न निर्गमः सर्वेषां । तस्याश्चाशिवकारिण्याः स्वरूपप्रतिपादनायाह—

संजयगिहितदुभय भदिआ यतह तदुभयस्स वि अ पंता । चउवज्जण वीसु उवस्सए य तिपंपराभत्ता ॥१७॥
असिवे सदसं वत्थं लोहं लोणं च तहय विगईओ । एयाइं वज्जिजा चउवज्जणयंति जं भणिअं ॥१८॥

व्याख्या—संयताः—साववस्तेषां मद्रिका न गृहिणामिति प्रथमो भङ्गः, गृहिणां मद्रिका न संयतानामिति द्वितीयः, तथोभयमद्रिकेति तृतीयः, उभयप्रान्ता अमद्रिका अशोभवेति चतुर्थः । A सा पुण चउप्पयारा संजयमदिगा गिहत्थ-
पंता १ गिहत्थमदिगा संजयपंता २ उभयपंता ३ उभयमदिआ ४ । कइं पुण संजयमदिगा होजा १, गिहत्थे उदवेइ,
संजए मणति—निरुवसग्गा अण्णह, ताहेवि गंतवं को^१ जाणति पमत्ता पलोएजा वा गिण्हिजा वा । गिहिमदिगा संजयपंता

१ 'णिरिति यावत्प्राप्तमिति तावत् आ पा २ । २ 'प्रान्तेति चतुर्थ' का । ३ कोहा जा° आ. ।

A. सा पुनश्चतुष्प्रकारा—संयतमद्रिका गृहस्थप्रान्ता १ गृहस्थमद्रिका संयतप्रान्ता २ उभयप्रान्ता ३ उभयमद्रिका ४ । कथं

संज्ञाए वेव पदम गेषरति आह एते महातवस्सी एते वेव पदम पेच्छेयवा, एतेसु पिञ्जिएसु अवसेसा पिञ्जिआ वेव मवंति, एतं आ हीठ सा हीठ निगतं । आह न निगया केअर वाधाएण, को वाधाओ ? पुव गिलाओ वा होला, ताए वा तएअए ओर संवओ गरितो होआ, पया वा न वरति, ताहे तस्य सवयाए अच्छियव, का अयवा ? इमानि वपारि परिरिअआणि-विगई दसविहा वि जोग ओहं व सवसं वस्य च, आपि अ कुलापि असिवेण गरिआणि सेसु आहाराईणि न गेषरति, आहे सआणि वि गरियापि होआ ताहे 'दिष्टि दिष्टीए व पाठिति, ओमतिवआ गेषरति, दिष्टिं प न संकमइ । 'अउवअणयति' वतुणो वरवना-परिहारअतुर्ववना विठत्यसीनां, वतुणुं वा वरवना क्षेत्रस्य-संपतमत्रिका गृहिप्रान्ता इत्यादिपु

१ दिष्टे अ व १-२ प. १-२ । २ दिष्टीए वअर वा दिष्टीए वं, अ २ पा १-२ ।

पुन संयवमत्रिका मयेत् ? गृहत्वाउपग्रवति, संयवाए मण्ठि निरुपसर्गोस्तिष्ठत, तवापि गन्तव्यं को आनाति प्रमत्तान् मन्त्रेणयेत् गृहीयात् । गृहिसत्रिका संयवप्रान्ता संयवानेव प्रथमं गृह्णाति यथैते महातपस्विन एत एव प्रथम प्रेरणीयाः, एतेषु निर्दिष्टेषु अवच्छेया निर्जिता एव सवन्ति, अत्र या मवत्तु सा मवत्तु निर्गन्तव्य, यवा न निर्गताः केनचित्सापातेन, को व्यापात ? पूर्वं गजानो वा मयेत्, वया दोपद्रोहया वद्विस्तसंयतो गृहीतो मयेत्, पम्बानो वा न वरन्ति, तदा तत्र यतनया स्वातव्य, का एतता ? इमानि वत्वारि परिहरेय्यानि-चिकुठिईस्विआऽपि खखं ओहं च सवसं वअ व, पालि च कुअनि अस्सिनेन गृहीवानि सेव्या हाएथीनि न गृहन्ति, यदा सर्वाण्यपि गृहीवानि सवन्ति तदा वृष्टि वृष्टौ न पाणपन्ति, अवोमुआ गृहन्ति वृष्टिअ न संक्रामते ।

मङ्गकेषु 'वीसु उवस्सए य'चि ग्लानविधिः, विष्वग्-भेदेनोपाश्रयः-आश्रयः कर्त्तव्य इत्यर्थः । A जो संजतो असिवेण गहिओ होजा, तस्स दूरट्टियस्स भत्तं तिपरंपरेण दिज्झइ । 'तिपरंपरामत्तं'ति, त्रयाणां परम्परा त्रिपरम्परा, भक्तं आहारः, तद् एको गृह्णाति द्वितीयश्चानयति तृतीयोऽवब्रह्मया ददातीत्यर्थः । अवधूतम्-अवज्ञातं, B जहा अवधूता नासति । ग्लानोद्धर्त्तनादिविधि-प्रदर्शनायाह—

उवत्तणनिच्छेवण बीहंते अणभिओगऽभीरू य । अगहिअकुलेसु भत्तं गहिए दिट्ठिं परिहरिजा ॥१॥भा.
 ऊर्ध्वं वर्त्तनं-उद्धर्त्तनं यदंसाबुद्धर्त्तते, निर्लेपनं यदंसौ निर्लेपः क्रियते उपलक्षणं चैतत्, तस्य संकाशे न स्यात्तव्यं दिवा रात्रौ वा । अथ कीदृशेन साधुना कर्त्तव्यमित्याह- 'बीहंते अणभिओग'चि विम्यत्यनभियोगः, विम्यतीति भयं गच्छति, भीरावित्यर्थः, नाभियोगोऽनभियोगः यो भीरुः स तत्र न नियोक्तव्यः । कस्तर्हि करोति ? इत्याह-'अभीरू य' अभीरुश्च न भीरुभीरुः, स तत्र स्वयं करोति नियुज्यते वा, चञ्चब्दो वस्त्रान्तरितादिप्रयत्नप्रदर्शनार्थः । अगृहीतेषु कुलेषु अशिवेन भक्तं श्राद्धं, तदभावे दृष्टि-दृष्टिसंपातपरिहारः । आह-चतुर्वर्जनेत्युक्तं तत्र भङ्गका अपि गृह्णन्त इति । C जोऽपि तं उवत्तेइ वा परियत्तेइ वा सो हत्थस्स अंतरे वत्थं दाऊण ताहे उवत्तेति वा परियत्तेइ वा । उवत्तेऊण हत्थे मट्टियाए धोवइ । जो न

१ यदाऽभाडं पा. १ । २ यदाऽओ पा १ । ३ सकाशे स्यां ल १-२ ।

A. यः संयतोऽशिवेन गृहीतो भवेत् तस्मै दूरस्थिताय त्रिपरम्परेण भक्तं दीयते । B. यथाऽवज्ञाता नश्यति । C. योऽपि तमुद्धर्त्तयति वा परिवर्त्तयति वा स इत्तस्थान्तरे वस्त्रं दत्त्वा तमुद्धर्त्तयति वा परिवर्त्तयति वा । उद्धर्त्तयि हस्तौ मृत्तिकया प्रक्षालयति ।

धीरिच्छा सो तस्यापरिणम मणियवो बहो अलो तुम वसादिषि । सो वम्मसद्विवो साह सो अप्यजा शेष मणह-अह वसामि ।
 प्रविष-वस्थाने सति कर्षव्यान्तरप्रवर्धनायाह—

पुषाभिग्गहदुद्धी विवेग समोइपसु निक्खिषण । तेऽविअ पडिषवठिआ इयरेसु वला सगारदुग ॥२०॥भा.
 पूर्वमिति-अधिकाळे वेऽभिग्रहाः-उपःप्रसुठवस्तेषां इतिः कार्या । चतुर्थाभिग्रहः पठं करोति, मृते तस्मिन्को विवि
 रित्याह-‘विवेग’ विवेचन विवेका, ‘विधिर-पुषग्मावे’ परित्याग इति यावत्, कस्यासाविति-चतुपकरणस्य, अमृते तस्मिन्
 गमनावसरे च प्राप्ते किं कर्षव्यमित्याह-‘समोइपसु निक्खिषवणं’ अद्येपसमानसामाचारिकेषु विमुच्य गम्यते । ते तत्राश्रिये कय
 स्थिता इत्याह-‘वेऽवि अ पडिबंघठिमा’ न तेषां गमनावसराः कुतश्चिद्यविवन्धात्, तदभावे किं कर्षव्यमित्याह ‘इतरेसु’चि
 असाम्मोमिकेप्पित्यर्थः तदभावे देवकलिकेषु, अनिच्छस्तु पलारकारेण । तदभावे कुत्र ? इत्याह-‘सगारदुग’ सह अगारेण
 बर्षेते इति सागारो गृहस्तौ इत्यर्थः, तयोर्द्वय, तावेष द्वावित्यर्थः । को पुनस्ताविति ?-अत्यत्रती (तिनौ) वा सम्यगदृष्टी, तदभावे
 अस्यातर, यथामद्रकमिष्यादिति । असौ च मिलाणो यदि अरिष अण्णा वसही तदि ठविअह, असईए अ ताए शेष वसहीए
 एगपाचे चिल्लिमिही क्खिअ, वारं दुरा क्खिअ, शेष मिलाणो निप्पसमति वा पविसति वा तेव अण्ये साणुणो ञ निगच्छति,
 १ संक्येयवण ण २ । २ इउ इअह वा ।

यो न विद्वसति स तत्राचार्येण मणितववा, ववाऽऽर्यं । त्व वसेति । वो पूर्वमद्विकः साधुः स आत्ममेव मयति-अह वसामि ।
 ५. स च म्बानो वदि अत्तवत्या वसवित्ताव स्थाव्यते, अचत्तां च तस्यामेव वससायेअपान्ते चिल्लिमिळिः क्रियते, वारं विषा येन ग्बानो

पडिआगवजं, ताव अ तहिं अळंति जाव सत्थो न लब्भइ ताव जोगवुद्धिं करंति, जो नमोकारं करंतओ सो पोरिसि करेति एवं वड्ढंति, जइ पउणो सो साहू जो गहिओ ताहे वचंति, अह कालं करेइ ताहे जं तस्स उवगरणं तं सवं छड्डिअइ, ते छड्डिचा ताहे वचंति, अह सो न चैव मुत्तो ताहे अनेसिं संमोइआणं सकअपडिबंधुआणं मूले निखिखप्पइ । जाहे संमोइआ न होआ ताहे अणसंमोइयाणं । जाहे तेऽवि न होआ ताहे पासत्थोसन्नकुसीलाईणं, तेसिं बलावि ओवेडिअइ, तेसिं देवकुलाणि भुजंति, सारूविअसिद्धपुचाणं, तेसिं असति सावगाणं उवणिखिखप्पति, पच्छा सेजायरेसु अहामइगेसु वा एवं ठविअइ, ताहे वचंति ॥ यदि पुनरसौ मुच्यमान आक्रोशति ततः किं कर्त्तव्यमित्याह—

कूयंते अब्भरथण समत्थभिक्खुस्स णिच्छ तदिवसं । जइ विंदघाइ भेओ त्तिदुवेगो जाव लाउवमा ॥२१॥

निष्कामति वा प्रविशति वा तेनान्ये साधवो न निर्गच्छन्ति, प्रतीचारकवर्जं, तावच्च तत्र तिष्ठन्ति यावत्सारथो न लभ्यते तावद्योगवृद्धिं कुर्वन्ति, यो नमस्कारस्य कारकः स पौरुषी करोति, एवं वर्षयन्ति, यदि प्रगुणः स साधुर्यो गृहीतस्तदा व्रजन्ति, अथ कालं करोति तदा यत्तस्योपकरणं तत्सर्वं त्यज्यते, ते तदा त्यक्त्वा व्रजन्ति, अथ स नैव युक्तः तदाऽन्येषां साम्भोगिकानां स्वकार्यप्रतिबन्धस्थितानां मूले निश्चिप्यते, यदा साम्भोगिका न भवेयुस्तदाऽन्यसाम्भोगिकानां, यदा तेऽपि न भवेयुस्तदा पार्श्वस्थावसन्नकुशीलादीनां, तेषां बलादपि निश्चिप्यते, तेषां देवकुलानि भुज्यन्ते, सारूपिकसिद्धपुत्राणां, तेषामसति आवकाणामुपनिश्चिप्यते, पत्र्यात् शय्यातरेषु यथाभद्रकेषु वैवं स्थाप्यते, तदा व्रजन्ति ।

‘दृष-अब्बके प्रभे’ कृत्वति-अभ्यक्तदृग् कृत्वणि किं कार्यमित्याह अन्मत्येण समतयमिस्सुस्स’ समर्थ-अत्तोऽस्य
 र्थते, त्व तिष्ठ याचइय निर्यच्छाम इति । निर्गतेषु वक्तव्यम्-इच्छतु मवान् अहमपि गच्छामि, यदीच्छति क्षिप्र निर्गमः ।
 ज्ञासासौ धर्मनिरपेक्षतया नेच्छति तवः क्षिप्रित्याह-‘अविच्छ तद्विषसं’ अनिच्छति सस्मिस्वस्य साधोर्गमन तद्विषस स्थित्वा
 छिद्रं लब्ध्वा नष्टस्य, तेन किं संहरतेर्गन्तव्यमारोसिबन्धयेत्याह-‘चर विदधार मेयो विदुयेगो जाव’ चि ययसौ वृन्दपातिनी
 वतो द्विवा मेवा, तथापि न तिष्ठति त्रिवा, त्रयस्ययो द्वौ द्वौ एकैको पावषया न घातयति । कः पुनरत्र दृष्टान्तः? इत्याह-
 ‘बहा वलाठवमा’ बलाठवम्-उपमा दृष्टांतः अलातोपमा, यथा हि तानि संहसानि ज्वलन्ति नान्यथा,
 एवं तेऽपि संहरा इत्यन्ते नान्यथति, तदर्थं मेदः एवमश्रिवादेकाकी भवति । अयदि सो कृत्वति तादे एको मप्पति-जो(आइ)
 समस्यो सुम तादे बन्ध छिद नात्म्य चित्तिअदिवसे एकासि । तस्स पुण ममाया-ते विसखेयवा, मा मम कजे मरंतु । जाहे
 सोऽवि मिल्खिओ तादे सरे एगतो यच्चति, जाहे तेसि एगतो यचठाण कोइ विषाओ होआ । एस विदयाई जरय यदुगा ततय
 पवति, विहुँतो कट्टसथायो पळिओ, सो दुरा कसो पच्छा एकैकं दांरुग कये न बलति । एवं तेऽपि चर गरिआ साहे दुरा

१ कृत्वति भा. पु । २ तादे छिद वा. क २ । ३ कान्ते न वा ।

४ यति स कृत्वति तदा एको मपयते-यदि समर्थस्त्व तदा छिद्रं ज्ञात्वा द्वितीयदिवसे आयायाः । यस्य पुनर्मर्यादा-ते विसर्जयि
 तव्याः, मा मम कार्योय मारुः । यदा सोऽपि भिच्छित्तवरा सर्वे एकवो यमन्ति, यदा तेषामेकवो प्रवतो कश्चिद्व्यापतो मयेत्, एष
 इत्यपत्नी एत बहवस्तत्र पवति, दृष्टान्तः काष्ठसंघात प्रदीप्तः, स द्विपाठत पम्पारेकैकं दाकक कृत न ग्वत्ति । एव तेऽपि यदि

कञ्जति, एवं तिहा जाव तिष्णि तिष्णि जणा, एगो पडिस्सयवालो संघाडओ हिडइ । अह तहवि न सुयति ताहे दो दो होति । अह दोवि जणा न सुयह ताहे एगागी भवति । तेसि उवगरणं न उवहम्ममति । एवं ताव एकल्लओ दिट्ठो असिवेण ॥ केन पुनरुपायेन ते एकत्वविशेषणलुटा नष्टाः सन्त एकत्र प्रदेशे संह्रियन्ते ? इत्याह—

संगारो रायणिए आलोयणपुव्वपत्तपच्छा वा । सोमसुहिकालरत्तच्छडणंतरे एकदो विसए ॥२२॥ (भा०)

संगारः—संकेतः पृथग्भावकाले कर्त्तव्यः, यथाऽमुकत्रप्रदेशे सर्वैः संहर्त्तव्यमित्युपायः । तं च प्रदेशं प्राप्तानां को विधिरित्याह—‘रायणिए आलोयणपुव्वपत्तपच्छा वा’ रत्नाधिकस्य—गीतार्थस्य पूर्वप्राप्तस्य पश्चात्प्राप्तस्य वा आलोचना देया, तदभावे लघोरपि गीतार्थस्य दातव्या । कियत्पुनः क्षेत्रमतिक्रमणीयमित्याह—‘सोमसुही’त्यादि, अशिवकारिण्या विशेषणानि, सौम्यं मुखं यस्याः सा तथा, कथमुपद्रवकारिण्याः सौम्यमुखीत्वम् ? अनन्तरविषयं प्रत्युपद्रवाकरणत् । कृष्णमुखी द्वितीयविषयेऽपि न मुञ्चति । स्वताक्षी वृतीयेऽपि न मुञ्चति, यथासह्यधमनन्तर एव स्थीयते सौम्यमुख्याम् । ‘एक’ इति एकमेन्तरे कृत्वा वृतीये स्थीयते कृष्णमुख्याम् । ‘दो’ इति द्वावन्तरे कृत्वा चतुर्थे स्थीयते स्वताक्ष्यां । अतेसि सिंगारो दिण्णेल्लतो भवति

१ सहन्तव्यं भा. । २ मन्तरेण कृत्वा क १-२

गृहीतास्तदा द्विधा क्रियन्ते । एवं त्रिधा, यावन्नयस्त्रयो जनाः, एकः प्रतिश्रयपालः सघाटको हिण्डते, अय तथाऽपि न मुञ्चति तदा द्वौ द्वावपि भवतः । अथ द्वावपि जनौ न मुञ्चति तदैकाकिनो भवन्ति, तेषामुपकरणं नोपहन्त्येते, एवं तावदेकाकी दट्ठोऽजिवेन ।

अथा तस्युगत्य मेकाश्यां, नाहे भिल्लिको षडति ताहे तस्य ओ राश्रियो पुहपचो वा पच्छापचो वा तस्स आलोपणा दापवा ।
 नाह गीयस्यो ओमो ताहे तस्स आलोपवाह । सा पुण तिविहा उदाइवा-सोमसुखी कालसुखी रचच्छी य, आ सा सोमसुखी
 तीसे एव विसयं यम्मइ । कालसुखीए एगो विसयो अंतरिआइ । रचच्छीए दो निसए अंतरेज्जा चतस्रे विसए ठाति । अस्मि
 वे पि दारं समज्जा अस्मिने यथेकाकी भवति तथा व्याख्यात, साम्प्रत 'ओमोपरियं' इति यदुक्त्त तद्व्याख्यानायाह-दारगाहदम्
 एमेव ये ओमस्मि वि मेओ उ अलभि गोणिदिट्ठतो ।

'एवमेवे'ति बनेनैव प्रकारेणावमहारमपि व्याख्येय, यथाऽद्विवद्वारं व्याख्यात, यो विधिरद्विवद्वारे सोऽप्रापीत्यर्थः ।
 वैश्वभ्यो बहुधाऽप्यप्रतिपादनार्थः । अरमे-दुर्मिथे, अपिदुब्धः साहस्यसम्भावने, तदुच्यते--"सवच्छास्वारसएण होहिति
 ओमति ते तवो निति" इत्यादि । मेदन-मेदः एकैकता, तुल्यद्वयवकारार्थः, कस्मि-पुनरसौ भवतीत्याह-प्रलामे भवति,
 अप्राप्तस्वाहारस्वेत्यर्थः । यदेको लमते तदुद्भावपि, दो वा एप्सा न किञ्चिदिति, एकैक एव लमते इत्यवमादेरेकाकृता ।
 अत्र इष्टान्तमाह-'गोषिदिट्ठतो' गोष्टातः, यथा संवतानां गर्वा स्वल्पे वैषोदक न वृत्तिः, पृथग्भूतानां स्यात्, वयेहापीति ।

१ ठ वा । २ तुल्यते वा । ३ एकोरेकेन व क १-२ ।

वा तस्मै आलोपना इतद्व्या । अथ गीशाबोऽवमस्तदा (अपि) तस्मै आलोपयेत् । सा पुनकिञ्चिदा एपरोत्री (उपद्राविका) सोम्य-
 सुखी कल्पसुखी रज्जवी च, वा सा सोम्यसुखी वस्यामेको विपयो गम्यते, कल्पसुख्यामेको विपयोऽवरस्यते, रज्जवायां दो विपयो
 अन्तरवित्वा बहुर्वे विष्टन्ति । अश्विमिषिद्वारं समासव ।

Aओमोयरियाएवि एसेव कसो, वारसहि संवच्छरेहि आरद्धं जाहे पारं न पारिविति ताहे गणभेयं केरंति, नाणत्तं-गिलाणो न तथा परिहरिज्झइ । एत्थ गोणिदिट्ठतो कायवो, अल्पं गोत्राक्षणं नंदति, एवं ओमेणवि एगागिओ दिट्ठो ॥ दारं ॥
साम्प्रतं राजभयद्वारप्रतिपादनायाह—

रायभयं च चउद्धा चरिमदुगे होइ गणभेओ ॥ २३ ॥ (भा०)

व्याख्या—राज्ञो भयं राजभयं, चशब्द एवमेवेत्यस्यानुकर्षणार्थः “संवच्छर वारस” इत्यादि ॥ कियन्तः पुनस्तस्य भेदा इत्याह-चतुर्धा, सङ्ख्यायाः प्रकारवचने वा, चतुष्प्रकारमित्यर्थः । के पुनस्ते इति ? , मा त्वरिष्ठा अनन्तरमेवोच्यन्ते । किं चतुर्ष्वपि भेदेषु भेदः ? , नेत्याह—‘ चरिमदुए ’ इत्यादि, ‘ चरिमे ’ पञ्चिमे ‘ द्वये ’ द्वितये ‘ भवति ’ जायते ‘ गणभेदः’ गच्छपृथग्भावः, एकैक इत्यर्थः । ‘ रायदुट्ठमवि तहेव वारससंवच्छरेहि होहिति ’ । भेदचतुष्टयस्वरूपप्रदर्शनायाह—
निविसउ त्ति य पढमो विइओ सा देह भत्तपाणं से । तइओ उवगरणहरो जीअचरित्तस्स वा भेओ ॥ २४भा.

सुगमा, णवरं-‘जीअ’त्ति जीवितभेदकारी चतुर्थो भेदचारित्रभेदकारी वा चतुर्थो राजा, उपकरणहारिजीवितचारित्र-
हारिणोर्गणभेदः कार्य इति । ‘तं चउविहं, निविसउ त्ति य पढमो विइओ सा देह भत्तपाणं तु । तइओ उवगरणहरो जीव-

१ करेह आ क.१-२ पा १ । २ इय गाथा पा १ प्रतो नास्ति ।

A अवमौदयतायामपि एष एव क्रमः, द्वादशभ्यो वर्षेभ्य आरभ्य यदा पारं न प्राप्नुवन्ति तदा गणभेदं कुर्वन्ति, नानात्व-

ग्लानो न तथा परिह्रियते, अत्र गोदृष्टान्तः कर्त्तव्यः । गोत्राक्षणो अल्पो नन्दतः, एवमवमेनाप्येकाकी दृष्टः ।

‘नारदस्य वा मेवो’ ॥ ग्राह-कस्य पुन साधूनां लक्षापराधानां राममय मवति ?, ‘यस्य हस्तौ च पावौ च, सिद्धाप्र
 च सुपन्निगम् । इन्द्रिपाणि च युष्मानि तस्य रात्रा करोति किम् ? ॥ १ ॥’ सत्पमेणत्, किं तदि ?—
 अहिंसर अणिट्टुदरिस्सणतुग्गाहणया तहा अणायारो। अवहरणादिक्खणाए आणालोए व कुप्पिज्जा २५भा

अतिउरप्पवेसो वायनिमित्त च सो पओसिज्जा ।

व्याख्या—‘अमिमराः’ अमिहलमाकार्यं मारयन्ति अियन्ते वेत्यमिमराः, कुतश्चित्कोपाद्वाबहुल प्रविश्यापरं व्यापाद
 पन्तीति, साधूनां किमायातमिति चेत्, उच्यते, सन्तया प्रवेक्ष्यसक्तममानैः कैश्चित्साधुषुषेभ्यः प्रविश्य तत्कृत्य, उतम निर्वि
 कित्वात्स रात्रा साधुम्बः ह्येत्, कुम्भेदिति वैशक्तियापद प्रतिपद योजनीय, अभ्यत्यत्वात् अनिष्टान्-अप्रसस्ताम् मन्थमानो
 दर्शनं नेच्छति, प्रस्थानादौ च इष्ट इति कुम्भेत् । ‘व्युत्प्राणता’ विद्यम्बः-कुरसापासुत्-प्रारभ्ये, केनचित्प्रत्ययनीकेन
 व्युत्प्राणितः, पचैते तथानीष्ट व्यापन्तीति ह्येत् । लोक प्ररयनाचार संसारेसादौ इष्टा कुम्भेत्, अपहरण कृत्वा तत्प्रतिपदो
 दीक्षित इति कुम्भेत्, आशालोपे वा आश्रय काश्चिच्छोपिठा-न कृत्वा ततम कुम्भेत् ?, अन्तःपुरे प्रवेश कृत्वा केनचिसिद्धि-
 चारिणा विकर्म कृत तदाः प्रक्षेप चायात्, धारिता वा केनचिसिद्धिणा परिपूत इति, सतो निमित्तसत् स इति-रात्रा त्रैद्विष्यात्
 प्रदुम्भेत् । वारं । ‘अ-च पुन रायवुह क्व होसा ?, केमति त्तिगत्येभमेतरे अपरत् होसा । अहवा जहा वा धारिणा वादे

१ पद्योक्तानीच ॥ २ प्रतिपत्ति वा । ३ अर्नितरत्पत्तं वा । ४ वायुभा म. १-२ पा २

५ तस्युभा रात्रश्चिष्ट क्व मयेत् ? केनचित्, अत्रत्येताम्बः पुरमपत्तक मयेत्, अयथा यथा वा वादिना वाधे-‘तस्य वचिष्ठतमभ्यत्य

“ तस्स पंडियमाणस्स बुद्धिस्स दुरप्पणो । मुद्धं पाएण अक्कम्म वाई वाउरिवागलो ॥ १ ॥” एवं रायदुद्धं हविजा, निवि-
सए भत्तपाणपडिसेहे उवगरणहरे अ एत्थ गच्छेण चैव वच्चंति, जत्थ जीवियचरित्तमेओ तत्थ एगाणिओ होजा । दारं ।
धुमित्तदारं व्याचिरुयासुराह-द्वारागाथाद्धंम्

खुभिए मालुजेणी पलायणं जो जओ तुरिअं ॥ २६ ॥ (मा०)

क्षोभे एकाकी भवति । क्षोभः-आकस्मिकः संत्रासः । तत्र ‘मालुजेणि’त्ति माला अरहट्टस्य पतिता, उज्जयनी नगरी,
उज्जयिन्यां बहुशो मालवा आगत्यागत्य मातुषादीन् हरन्ति । अन्यदा तत्र कूपेऽश्वड्डमाला पतिता । तत्र केनचिदुक्तं-
माला पतिता, अन्येन सहसा प्रतिपन्नं मालवाः पतिताः, ततश्च संक्षोभः, तत्र किं भवतीत्याह-‘पलायणं जो जओ तुरियं,’
‘पलायनं’ नाशनं यः कश्चिद्यत्र व्यवस्थितस्तच्छ्रुतवान् स तत एव नष्ट इति । ‘मालुजेणि’त्ति दृष्टान्तसूचकं वचनम् ।
A-खुभिए वा एगागी होजा, जहा उजेणीए अरहट्टमाला पडिआ, लोगो सवो पलाओ मालवा पडिय त्ति, एरिसे खुभिए

१ जीवचरितं का ल २ । २ प्रतीता ल १ पा १-२ पु ।

बुद्धिमत्ताभिमानीतो दुरात्मनः । मूर्धानं पादेनाक्रम्य वादी वायुरिवागतः ॥ १ ॥” एवं राजद्विष्टो भवेत्, निर्विषये भक्तपानप्रतिषेधे
उपकरणहरे वात्र गच्छेनैव व्रजन्ति, यत्र जीवितचारित्रभेदस्तत्रैकाकी भवेत् । द्वारं ।

A क्षोभे वा एकाकी भवेत्, यथा उज्जयिन्यां अरहट्टघटीमाला पतिता, लोकः सर्वः पलायितः-मालवा पतिता इति, ईदृशे

एगागी शोभा, सो अओ सो तओ भासति । शरी । अधुना यदुक्त राजभयद्वारे 'वायनिमिष व सो पयोसिञ्ज'पि तद्व्याचिख्यासुरार-
 तस्त पडियमाणस्त बुद्धिक्वस्त तुरप्पणो । सुद्ध पाएण अक्कम्म, वाई वाउरिवागओ ॥२७॥ (भा)

आह वोदकः-शोभन स्थान एतद् व्याख्यायाः, ननु क्षुभितद्वारेणान्तरित्वात्कोऽय प्रकारः ? इति, अत्रोच्यते निर्युक्ति
 ब्रह्मवशादवोषः । पतोऽप्येकगाथया 'अंतरे' इत्यादिकया राजभयसुभितद्वारे उक्ते तवस्वप्नानवसरस्वादिद्वैत पुक्ता व्याख्या,
 'तस्त'पि तस्य राजो मयदेतोः, कथभूतस्य ?- 'पण्डितमानिनः' पण्डितमन्यस्य पण्डितमात्मानं मन्यते स एवंमन्यो, ज्ञान
 तद्वृषिदग्धत्वात् । इदि तावीति बुद्धिखो बुद्धिलस्य, 'पुरात्मनः' मिथ्यापटित्वाद्मद्रत्वाच्छासनप्रस्पनीकत्वाद्दुष्ट आत्मा यस्य
 स तथा तस्य । किमित्याह- 'मूर्धानं' तथमाज्ञ पादेनाक्रम्य 'बादी' वावळण्डिपसंपन्नः साधुर्वापुःपुरिवागतः-अमीष्ट स्थान प्राप्त
 इत्यधरार्थः । समुदायार्थस्तु-स राजा पण्डितंमन्यवया दर्शनं निन्दति, तदादी वा कश्चित्, तत्र व साधुर्वादी, तेन समां
 ग्रथिस्य न्यायेन परादिता, तथाऽपि न साधुकारं ददाति प्रभुत्वावघाऽपि निन्दति पुनबासो साधुर्वादी विघादिबलेन समा
 मन्थे तस्य चिरसि पावं कृत्वाऽर्धनीभूता । ततबासो परं परिमष मन्यमानः प्रकुर्येण द्वेष यायात्, इति स्तोकार्थं ॥
 उचमार्थद्वारप्रतिपादनायाह-

निज्वधगस्त सगस्त असई एगाणिओ वि गच्छिजा । सुत्तत्पपुच्छगो वा गच्छे अहवावि पडिमरिउ२८भा

१ एष मन्थो पा.२-१ पु । २ तस्य उवा भा । ३ निज्वधगस्त भा ख.२ ।
 कोमे पकाप्ति मयेत्, यो यत्र स लो नश्यति । इति ।

व्याख्या—निर्यापयति-आराधयति निर्यापकः-आराधकस्तस्य 'सकाशं' मूलम् असति-द्वितीयाभावे एकाक्यपि कालं कर्तुकामो गच्छेत्, स्वार्थपृच्छको वा गच्छेत् । उत्तमार्थस्थितस्यैकाक्यपि मा भूद् व्यवच्छेदः 'अहवावि पडियरिडं' अथवाऽपि 'प्रतिचरितुं' प्रतिचरणकारणार्थम् । A 'उत्तिमडे वा' सो साहू उत्तिमडं पडिवज्जिकामो, आयरियसगासे य नत्थि निज्ज-वओ ताहे अन्नत्थ वच्चिजा, तो ससंवाडओ वच्चउ, असति ताहे एगो एगाणिओ वच्चिजा, अहवा उत्तिमड्पडिवणओ साहू सुओ, तस्स सुत्तत्थतदुभयाणि अपुव्वाणि, इमस्स य संकिआणि, अणस्स य नत्थि, ताहे तत्थ पेड्ढिपुच्छणनिमित्तं वच्चिजा । अथवा उत्तिमड्पडिअएहिं गम्मति ॥ उक्तमुत्त(त्ति)मड्ढारमिदानीं फिडिअद्वारं व्याचिख्यासुराह—

फिडिओ वै परिरएणं मंदगई वावि जाव न मिलिजा ।

B 'फिडिड' चि ते पंथेण वच्चंति, तत्थ कोइ पंथाओ उत्तिणो, अण्णेण वच्चिजा, अहवा थेरो, तस्स य अंतरा गड्ढा वा डोंगरा वा, जे समत्था ते उज्जुएण वच्चंति, जो असमत्थो सो परिरएणं-भमाडेण वच्चइ, ततो जाव ताणं न मिलइ ताव

'पुच्छानि' आ पा. १ । २ गम्माति ॥ फिडिअं आ ल २ पा १ । ३ य ल १ । ४ 'फिडिण्' आ ल २ पा १ ।

▲ उत्तमार्थे वा स साधुरुत्तमार्थं प्रतिपत्तुकामः, आचार्यसकाशे च नास्ति निर्यापकः, तदाऽन्यत्र ब्रजेत्, तदा ससंवाटको ब्रजतु असति तदैकः एकाकी ब्रजेत्, अथवोत्तमार्थप्रतिपत्तकः साधुः श्रुतः, तस्य सूत्रार्थतदुभयान्यपूर्वाणि, अस्य च शङ्कितानि, अन्यस्य च न सन्ति, तदा तत्र प्रतिपृच्छानिमित्तं ब्रजेत् । अथवा उत्तमार्थप्रतिचरकैः गम्यते । B 'स्फिटित' इति, ते पथा ब्रजन्ति, तत्र कश्चित् पथ उत्तीर्णः, अन्येन ब्रजेत्, अथवा स्थविरः, तस्य चान्तराले गर्त्तो वा पर्वता वा, ये समर्थोस्त ऋजुकेन

एगागी होळा ॥ इदानीं गायार्थः—'फिडितः' प्रमदः, किमुक्त मवति ? सो गच्छतामेव सर्वेषां पंपदयदर्शनास्संस्वावमोहोऽ-
 न्नेनेव पया प्रयावस्तत एकाकी मवति । 'परिरण्य धा' परिरण्यो-यियदिः परिहरण तेन धा एकाकी कथिदसहिष्णुर्मन्वग
 तिर्षा कथिस्ताधुः पाषण मिलति तावदेकाकी मवति । उक्त फिडितद्वारम्, इदानीं ग्लानद्वारमुच्यते—

सोऽज्ज व गिलाण ओसहकळे असइ एगो ॥ २९ ॥ (भा०)

△ गिलाणमिणेव वा एगागी हुळा, तस्स ओसह धौ मेसय वा आणियच्च । असइ सवाहयस्स ताहे एगागी वधिळा,
 अइवा मिळानो सुवो ताहे सवेहि गंतं । अइ अप्पवो आयरिमा बेरा ताहे तेसिपि पासे अच्छियळ्वं, ताहे संघाहयस्स
 अमइ एगागी वधिळा । इदानीमअरमनिळा-मुत्वाअन्यत्र ग्लान सहाटकामाये एकाकी प्रमदति, यदिवा स्वगळ्ळ एव
 ग्लानः कथिदस्ति, तदर्थमौपवाधानयनार्थं ब्रह्मदेकाकी द्वितीयामाये सति ॥ उक्त ग्लानद्वारम् । इदानीमविश्वविद्वारम्—

अइसेसिओव सेह असइ एगाणिये पठावेज्जा ।

१ प्रमदः मच्छ अ. ७२ । १ पधिद्वनप्रवर्षं गा । २ वा आधि गा ७१-२ । ४ तेसि पासे गा ७१-२ । ५ पिको वि पस्तेज्ज
 ६ पिकं पवदिळा ७१ ।

प्रजन्ति, योऽसमर्थः स परिरण्येव-अमनेत प्रवति ततो यावत्तेपो न मीळति तावदेकाकी भवेत् ।

△ ग्लानमिणिणेन एकाकी भवेत्, तस्यौपव धा मेपळं वा आनेतव्य, असति संपाटअस्य तदेकाकी प्रजेत् । अथवा ग्लानः
 मुदत्तवा सर्वान्वव्य । अथात्मन आचार्याः स्वधियल्लदा तेषामपि पार्थे स्वातव्यं, तथा संपाटअस्यासति एकाकी प्रजेत् ।

A कोइ अतिसयसंपण्णो सो जाणइ, जहा एयस्स सेहस्स सयणिज्जगा आगया, ताहे सो भणति-एयं सेहं अवणेह, जइ न अवणेह ताहे एस न करेति पवज्जं, ततो सो असइ संघाडयस्स एगाणिओवि पट्टविज्जइ ॥ इदानीमश्वरार्थः-अतिशयी वा कश्चिदभिनवप्रव्रजितं द्वितीयेऽसत्येकाकिनमपि प्रवर्त्तयेत् । उक्तमतिशयिद्वारम् । इदानीं देवताद्वारम्--

देवय कलिंगरुयणा पारणए खीररुहिरं च ॥ ३० ॥ (भा०)

B इह कलिंगेसु जणवएसु कचणपुरं नगरं, तथायरिया बहुसुआ बहुवागमा बहुसिस्सपरिवारा, ते अणया सिस्साणं सुत्तथे दाऊण सन्नाभूमि वच्चंति, तस्स य गच्छंतस्स पंथे महति महालओ रुक्खो । तस्स दिट्ठा देवया महिलारूवं विडवित्ता कलुणकलुणाणि रोवति । सा तेण दिट्ठा । एवं चित्तिअदिवसेवि तहयदिवसेवि । तओ आयसियस्स संका जाया-अहो !

१ पहाणगमा अा पा. १ । २ °दिवसेवि । तओ आ पु. १

A कश्चित् अतिशयसंपन्नः स जानाति-यथैतस्य शैक्षकस्य स्वजना आगताः, तदा स भणति-एनं शैक्षकमपनयत, यदि नापनयत तदेष न करोति प्रव्रज्यां, ततः सोऽसति सघाटकस्य एकाक्यपि प्रस्थाप्यते ।

B इह कलिंगेषु जनपदेषु काञ्चनपुरं नगरं, तत्राचार्या बहुश्रुताः बह्वागमा बहुशिश्यपरिवाराः, तेऽन्यदा शिष्येभ्यः सूत्रार्थो दत्त्वा सन्नाभूमि व्रजन्ति, तस्य च गच्छतः पथि महातिमहान् वृक्षः, तस्याधो देवता महिलारूपं विकुर्व्य करुणकरुणानि रोदिति, सा तेन दृष्टा, एवं द्वितीयदिवसेऽपि तृतीयदिवसेऽपि, तत आचार्यस्य शक्का जाता-अहो ! कुत इयमेवं रोदिति ? इति, तदा अपवर्त्ये पृष्टा-किं त्वं धर्मशीले ! रोदिति ? सा ।

कीस इना एव रोषः ? पि, ताहे ओहचिउन्न पुच्छिआ किं तुम घम्मणीते ! रुपसि ?, सा A मणइ-मगण ! किं मम
 येव रोइयइ ?, आयरिओ मणइ-किं कइ वा ?, सा मणइ-अहमेपस्स कंवलपुरस्स देवया । एयं च अररा सब महावल्लप्य
 वाहेण पैलाविजिहिसि तेव रुजामि पि, एते य साहुणो एत्थ सैन्नायति गुणैसि च, ते अ अमत्य गमिस्संति पि अओ
 रुजामि । आयरिएण मणिवं-अइ पुण एसयि आणिसइ ! सा मणति बवो तुब्बं खमवो पारणए इउइ लमिस्सइ, तं से
 छीरं मडिस्सइ पि, अइ एव होला तो पधिएत्ताइ, त च वेणूण सवसाहुण पाएसु येव येव वेत्ताइ, बत्थ देसे त सोमाधिय
 जाहिति तरण प्प बलप्यवाहो पममिस्सइ पि मुणिसइ, ततो एवति वायरिएण पडिबभ । ताहे चितिअदिवसे तदेव कैइ त

१ पुण वं वा । २ वक्खविज्जसिदि ७१ । ३ सण्णमंति ते व. अ. । ४ एव वाणि वा पा. १ । ५ सहावं वा. ७ २ । ६ अइ तरा
 वं वा. पा. २. पु. १

A मयति-मगवम् ! किं मम स्लोक रोदिसम्पम् ? आचारो मयति-किं क्व वा ?, सा मणति-अहमेवस्य काञ्चनपुरस्स देवता,
 एतथाचिरात् सर्व महाजलप्रवाहेन प्पविष्म्यते तेन रोदिसि इति । एते च सायवोडन स्वाभ्याबन्धि गुणयन्ति च ते वान्यत्र गमिष्कन्तीति
 बवो रोदिसि, आचारोण मयितं-अच पुनरेतत् भावते ?, सा मणति-एवो पुष्पाक सपकः पारणके इउच्य छप्पयेते, तत्तस्य वधिरं
 मविष्मयीति, येषो मयेत् तदा प्रलीया, एव गृहीत्वा सर्वसाधूनां पात्रेषु स्लोकं स्लोकं वथा । एतन्नेस्ये तत् स्वामाधिकं यास्यति
 तथ न अछप्रवाहः प्रमविष्मयीति जानीया इति, तत् पवमिति आचारोण प्रतिपन्नं । तथा द्वितीयविषये तदेव अन्नं तथैव संखावं,
 तत् आचारोः सर्वेषां सात्रके प्रत्येकं २ तइचं, ततो वथासुच्छि पछापयेते, एतन्नेस्ये तत् मीच्छिताः, एवमेकाश्चि मयेत् ।

तथा य संजायं । ततो आयरिण्हि सवेसि मत्तए पत्तेअं पत्तेअं तं दिन्नं । ततो जहासत्तीए पलायंति । अत्थ तं पंडुरं जायं
तत्थ मिलिआ । एवं एगागी होजा ॥ उक्तं देवताद्वारम्, अथाचार्यद्वारम्—

चरिमाए संदिट्ठो उग्गाहेऊण मत्तए गंठिं । इहरा कयउस्सगो परिच्छ आमंतए सगणं ॥३१॥ (भा०)

चरिमा-चतुर्थपौरुषी तस्यां 'संदिष्टः' उक्तः यदुत-त्वयाऽमुकत्र गन्तव्यं, स चाभिग्रहिकः साधुः, ततश्चासावेवमाचार्योक्तः
किं करोति ?-सकलमुपकरणं पात्रकपटलादि बोद्धेग्राहयति, मात्रकं च तेन गच्छता ब्राह्मं, अतस्तस्मिन् ग्रन्थि ददाति, मा
भूद् भूयः प्रत्युपेक्षणीयं स्यात्, एवमसावाभिग्रहिकः संयन्त्य तिष्ठतीति । 'इहर'ति आभिग्रहिकाभावे विकालवेलायां वा
गमनप्रयोजनमापतितं ततः 'कृतोत्सर्गः' कृतावश्यकः किं करोतीत्याह-परीक्षार्थमिति-पश्यामः कोऽत्र मद्दचनानन्तरं प्रवर्त्तते
को वा न प्रवर्त्तते इति स्वगणमामन्त्रयते । ते च प्रतिक्रमाणन्तरं तत्रैवान्तर्मुहूर्तमात्रं कालमासते, कदाचिदाचार्याः खल्व-
पूर्वां सामाचारीं प्ररूपयेयुः, अपूर्वं वार्थपदं, तत्रस्थांश्च तानामन्त्रयतेऽसौ-भो भिक्षवः ! अमुकं मे गमनकार्यमुपस्थितं तत्र—
गच्छिज्ज को णु सवेवऽणुगहो कारणणि दीविंता(वित्ता) ।

अमुओ एत्थ समत्थो अणुगहो उभयकिड्कम्मं ॥ ३२ ॥ (भा.)

कतमः साधुस्तत्र गमनक्षमः ? तत्राचार्यवाक्श्रवणानन्तरं सर्वेऽपि साधव एवं भुवन्ति-अहं गच्छाम्यहं गच्छामीत्यनुग्रहो-

ऽयमस्माकम् । तत्र आचार्यो वैशाख्यकरयोगवाहिरुर्बलादीनि कारणानि 'वीपयित्वा' स्वयं प्रदस्येद् मणति-असुकोऽयं कार्ये 'मर्मयः' धमः । तत्र योऽन्वयाचार्योऽप्येवम इति स मणति-अनुग्रहो मेऽयं, ततः को विधिः ? ततः स विगमिषुः साधुराचार्यस्य वैश्यायानुबन्धनां करोति, यदि पर्यायिण रुषुस्ततः श्रेयाणामपि साधूनां वैश्यायानुबन्धनां करोति । अथाऽसौ गन्ता साधू रत्नाधिकस्तवस्तैः साधवस्तस्य वैश्यायानुबन्धनां विदधति, एतदुभयकृतिर्कर्म-चन्दनम् । ततः स गन्ता साधुः किं करोति विगमिषुः सन् ?—

पोरिसिकरणं अहवावि अकरणं दोषोऽपुच्छणे दोसा । सरणं सुयं साहू सन्नी अतो बहिः अह्नभावेण ॥९॥

यस्यैव द्योदने यास्यति ततः प्रायोपिक्कं धर्मपौष्ठीं करोति । अथवा रात्रिश्रेये यास्यति प्रयोजनवशात्तत्र सत्रपौरुषीमकृत्यैव स्वपिति, एतत्पौरुषीकरणमकृत्यं चेति । पुनरपि च तेन गच्छताऽऽचार्यः प्रच्छनीयः प्रत्युपसि-यास्यास्य इति । अथ न पृच्छत्यथा 'दोषोऽपुच्छणे दोस' इति द्वितीयवारामपुच्छतः दोषाः-वस्यमाणाः, के च ते ? इत्याह 'सरण' इति गाह्यः स्मरणमाचार्यस्यैव संज्ञात्, एतद्विधमन्यथा व्यवस्थितं कार्यमन्यथा क्वचित्संविदं, 'सुय' इति श्रुतमाचार्यैर्यथा ते तत्राचार्या न विद्यन्त यन्निमित्तं चासौ प्रेष्यते, तदा कार्यं तत्र नास्ति । 'साहू' इति अथवा विकाले साधुः कश्चित्स्मात्स्वानादागतस्तेन कथितं यथा स आचार्यस्तत्र नास्तीति । 'सम्बि' इति अथवा सन्धी-भाषक आयातस्तेनाख्यातम् । 'अतो' इति अन्त्यन्तरतः, कस्य ? प्रतिशयस्य, केनचिदुद्युपितं यथा-अस्माकमप्येवविधाः साधव आसन्, ते च ततो यथा श्रुता वा । 'बहि' इति

वाह्यतः प्रतिश्रवस्य श्रुतमन्यस्मै कथ्यमानं केनचित् । 'अन्नभावेण'ति योऽसौ गन्ता सोऽन्यभावः-उन्निक्रमितुकामः, एत-
च्चाचार्यपि तत्सङ्घाटकेनाख्यातं, ततश्चासौ ध्रियते केनचिद्भ्याजेन । यदि पुनरसौ गन्ता न प्रबोधं यायात्ततः—

बोहण अप्पडिबुद्धे गुरुवंदण घट्टणा अपडिबुद्धे । निच्चलणिसणझाई दडुं चिट्टे चलं पुच्छे ॥ १० ॥

अचेतयति सति तस्मिन् गन्तरि बोधनं जाग्रापनं गीतार्थः करोति । ततोऽसौ साधुरुत्थायाचार्याभ्यासमेति, गत्वा च यद्या-
चार्यो विबुद्धस्ततोऽसौ गुरवे वन्दनं करोति । अथाद्यापि स्वपिति ततः संवदुना चाचार्यपादयोः शिरसा घट्टना-चलनं क्रियते
अथासौ प्रतिबुद्ध एव किन्तु निश्चलो निषण्णः-उपविष्टो ध्यायी चास्ते, ततस्तमेवंभूतं निश्चलनिषण्णध्यायिनं दृष्ट्वा किं कर्त्तव्य-
मित्याह-'चिट्टे' स्थातव्यं, तेन गुरुध्यानव्याघातेन महाहानिसंभवात् । 'चलं पुच्छे'ति अथ चलोऽसौ ततः प्रष्टव्यः-भगवन् ।
स एषोऽहं गच्छामीति । ततश्चासावाचार्येण संदिष्टः-इदमेवं त्वया कर्त्तव्यमिति व्रजति । स चेदानीं गन्तुं प्रवृत्त इत्येतदेवाह—
अप्पाहि अणुन्नाओ ससहाओ नीइ जा पहायंति । उवओगं आसण्णे करेइ गामस्स सो उभए ॥ ११ ॥

सन्दिष्टः प्राक् पश्चादनुज्ञातो वेति ततो गच्छति, कथम् ?-ससहायः, कियन्तं कालं यावत्सहायो व्रजति ?- 'यान्त्प्रभातं'
संजातसूर्योदय इत्यर्थः, ससहायश्च प्रभातं यावद् व्रजति श्वापदादिभयात् । एवमसौ साधुर्व्रजन् ग्रामसमीपं प्राप्तः सन् किं करोती-
त्याह-उपयोगं करोति, किंविषयम् ?- 'उभए'चि उभयविषयं, सूत्रपुरीषपरित्याग इत्यर्थः, कस्मादेवं चेत् ग्रामसन्निधान एव

स्पण्डितसद्भावाद् गन्वादि संस्थानात् । अथ रात्रौ गच्छतः कश्चिदपायः सम्भाष्यते ततः प्रमात पावस्त्वात्कर्म्यं, तथा वाह—
 हिमतेणसावयमया दारा पिहिया पह अयाणतो । अच्छइ जाव पमाय वासियमत्त च से वसमा ॥१२॥
 हिम-धीतं, स्वेनाः-शौराः, आपदानी-सिद्धावीनि, एतद्गयात्प्रमात यावदास्ते । यदि वा पुरस्य द्वाराणि पिहितानि
 प्रापस्य वा फलित्कं पन्थान वाऽशानस्त्रिष्टुति यावत्प्रमातमिति । एवं च प्रमात यावत् स्थिते गन्वरि 'वासिकर्मकं' दोषात्
 'सु' तस्य 'वसमा' गीतार्थां ज्ञानयन्ति । अथ केम्पस्त्वानीयते ?—
 ठवणकुल सखडीए अणहिंढते सिणेहपयवज्ज । मत्तट्टिमस्स गमण अपरिणए गाउय वहइ ॥ १३ ॥

स्थापनाकुसेभ्यः, तथा 'सखडीए'पि सामयिकीमाया मोक्षनप्रकारार्थे तस्या वा, के पुनस्त्वदानपन्त्यत वाह—'अथ
 हिंढते' ये मिषां न पर्यटितवन्तः । कस्मात्पुनस्ते मत्तमानयन्ति ? उच्यते, वेपामहिष्कानां गृहस्या गौरवेण प्रयच्छन्ति ।
 कीदृश पुनस्तेर्मत्तमानयनीयम् ?—सिणेहपयवज्ज'ति स्लेन घृतादिना पयसा-क्षीरेण वर्धित मत्त गृहन्ति, न तैलं प्राप्तम
 मत्तत्वात्, न घृत परिवापेहेतुत्वात्, न दुग्ध मेदकत्वात् काञ्चिकधिरोविस्वात्, काञ्चिकप्रायपायिस्वात् संयतानाम् । किं
 पुनस्ते गृहन्ति ?—दधिघक्तुकादि, तदसौ घृक्त्वा ममति । तथा वाह—'मत्तट्टिमस्स गमण' घृक्त्वतस्ततो गमनं भवति ।
 अस्य गच्छतो विधिरुच्यते—
 १ सम्भाष्यते वा ग. १-२ कु. १ इत्यादि क. १-१ ।

अस्थण्डिलसंकमणे चलवक्त्रिचतुष्टयवत्तसागरिए । पडिपक्वेषु उ भयणा इधरेणं विलंबणालोयं ॥१४॥

स्थण्डिलादस्थण्डिलं च संक्रामता सता साधुना पादौ रजोहरणेन प्रमार्जनीयाविति विधिः, मा भूत् सचित्तपृथिव्या अचि-
चपृथिव्या व्यापचिः स्यात्तदा च पादयोरसौ रजोहरणेन प्रमार्जनं करोति । यदा कश्चित्सागारिकः पथि व्रजतश्चलो भवति
व्याश्रितोऽनुपयुक्तश्चेति । तत्र चलो-गन्तुं पथि प्रवृत्तः, व्याश्रितो-हलकुलिशवृक्षच्छेदादिव्यग्रः, अनुपयुक्तः-साधुं प्रत्यदत्ता-
वधानः । यदैवंविधः सागारिको भवति तदा रजोहरणेन प्रमुञ्ज्य पादौ याति । 'पडिपक्वेषु उ'त्ति विसदृशाः पक्षाः प्रति-
पक्षाः, असदृशा इत्यर्थः, तेषु प्रतिपक्षेषु 'भजना' विकल्पना कर्त्तव्या । एतदुक्तं भवति-केषुचित्प्रतिपक्षेषु प्रमार्जनं क्रियते
केषुचित्तु नैव । तुशब्दो विशेषणार्थः, किं विशेषयति ?, प्रतिपक्षेष्वेव समुदायरूपेण भजना कर्त्तव्या, न त्वेकैकस्मिन् भङ्गक
इति । यदा तु सागारिकः स्थिरोऽव्याश्रित उपयुक्तश्च साधुं प्रति भवति तदा 'इतरेण'ति इतरशब्देन रजोहरणनिषद्योच्यते
तया पादौ प्रमाष्टि, न रजोहरणेन । 'विलंबण'त्ति तां च निषद्यां हस्तेन विलम्बमानां नयति, न तु शरीरे संस्पर्शनं करोति ।
क्रियतीं भुवं यावदित्याह-'आलयं'ति आलोकनमालोको यावत्तद्दृष्टिप्रसर इत्यर्थः । अथवा 'इतरेण'ति केनचिदौपग्रहिकेण
कार्पासिकेन और्णिकेन वा चीरेण, शेषं प्राग्बत्, पश्चात्तं गोपायति । अथवा 'इतरेण विलंबणालोयं'ति प्राक् तावदेकाकिनो
विधिरुक्तः, यदा तु इतरेण-इतरशब्देन सार्थो गृह्यते, तेनेतरेण सार्थेन सह प्रव्रजता स्थाण्डिल्याच्चास्थाण्डिल्यं संक्रामता किं
कर्त्तव्यं सार्थपुरतः ? इत्याह-'विलम्बणे'ति विलम्बना कार्या, मन्दगतिना सता स्थण्डिलस्थेन तावत्प्रतिपालनीयं । क्रियन्ते

काल प्रतिपालनीयः यावदालोको-दर्शनं तस्य सार्यस्य, अदर्शनीयते तु स्रोतान्तरिते सार्ये पाद्यपोः प्रमार्जनं कृत्वा ब्रह्मतीत्यपे
 विधिः । तस्त्वो गायान्तर्यामिः, इदानीमष्टमङ्गिकां शरूप्यते, सा धेयम्-बलो वस्त्रिषो अणुधरवो य सागारिभ्यो, एतस्य
 पमज्जनं, उस्यानुपपुक्तान् प्रमार्जनेऽसामाचारिप्रसङ्गात् १, चलवस्त्रिषु उच्यते एतस्य नत्स्य पमज्जनं सागारिपत्तमो २, च
 अथ० अणु० एतस्य पमज्जनं ३, चल अथ० उच्यते एतस्य पमज्जनं ४, अथ० अणु० एतस्य पमज्जनं ५, अथ०
 व० उ० एतस्य पमज्जनं ६, अथ० अणु० अतस्य पमज्जनं ७, अथ० उ० एतस्य नत्स्य पमज्जनं ८ । तस्य पदम
 मंगे नियमेन पमज्जना सचसु उ मयणा, एतदुक्तं मन्त्रि-केपुषित्प्रमार्जनं केपुषित्सु न
 प्रमार्जनं । स्थापना त्वयम् । ए इदानीं साधुयोग्यमानानः पृच्छसि तत्र को विधिरित्याह—

= ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५

पुच्छाप् त्विपिण त्विमा छके पदमजयणा त्विपचविहा । आउन्मि तुविष्टतिविहा त्विहिहा सेसेसु कापसु १ ५ ।
 पृच्छायौ सत्यां 'त्विणि त्विय'पि त्रयस्त्रिका भवन्ति । तत्र पुल्यः स्त्री नपुसकं च । तत्रेतेषामेकैकस्त्रिप्रकारः-शकस्तल्लो
 पृद्वेति । एवमेते त्रयस्त्रिकाः, नवेत्यर्थः । तथा 'तेनेत्र साधुना गच्छता 'छके पदमजयण'पि पदके पृषिष्यादिलक्षणे पतना
 कर्तव्या । तत्र 'पदमजयणा त्विपचविह'पि प्रथमो यः पृष्ठीकायाः तस्य यतना त्रिपचविहा । तत्र त्रिविधा त्विपचस्य त्रिविधस्य
 मिथस्य च पचविहा पृषिषीकाययतना कृष्णील्लस्वपीतशुक्लस्येति । अथवा त्रिपचविधेति-त्रयः पञ्चकाः पञ्चदशप्रकारे
 त्यर्थः । तथाहि-सविषः पृषिषीकायाः शुक्लादि पञ्चका, एवमपिषो मित्रम् । तथाऽप्याये 'दुविहतिविहा' तत्र द्विविधा अन्त

रिक्षाफ्काययतना भौमाफ्काययतना च, त्रिविधा तु सच्चित्ताफ्काययतना, अचित्ता० मिश्रा० । त्रिविधा तु शेषेषु कायेषु तेजोवा-
 युवनस्पतित्रसाख्येषु यतना, कथं ? , सच्चित्तादि, महाद्वारगाथायाः समुदायार्थाः । अथाद्यद्वारावयवार्थप्रतिपादनार्थमाह—
 पुरिसो इत्थिनपुंसग इक्केक्को थेर मज्झिमो तरुणो । साहम्मि अन्नधम्मिअग्गिहत्थदुगअप्पणो तइओ । १६।

यदुक्तं अनन्तरगाथायां 'पुच्छाए'चि पृच्छायां त्रितयं सम्भवति, तदाह पुरुषः स्त्री नपुंसकं चेति । यदुक्तं त्रयस्त्रिकाः
 तदर्शयन्नाह-एकैकः स्थविरो मध्यमस्तरुण इत्ययं नवभेदः । स चैकैको नवविधोऽपि कदाचित्साधर्मिकः स्यात्कदाचित्तु नव-
 विधोऽप्यन्यधार्मिकः स्यादिति । समाने धर्मे वर्तत इति साधर्मिकः-श्रावकः नपुंसकं श्रावकं च । अन्यधार्मिको
 मिथ्यादृष्टिः । कियन्तः पुनस्तेन गच्छता पन्थानं प्रष्टव्या इत्यत आह-'गिहत्थदुग'चि, साधर्मिकगृहस्थद्वयं प्रच्छनीयं, अन्य-
 धार्मिकगृहस्थद्वयं वा । 'अप्पणो तैतिउ'चि आत्मना तृतीयो युक्त्याऽन्वेषणं विदधाति । एष तावत्सामान्योपन्यासः । अथ
 प्रथमं यः प्रष्टव्यः स उच्यते-तत्र यदि साधर्मिकद्वयमस्ति ततस्तदेवोत्सर्गेण पृच्छयते, तस्य प्रत्ययिकत्वात्, अथ नास्ति ततः
 साहम्मिअपुरिसासइ मज्झिमपुरिसं अणुणविअ पुच्छे । सेसेसु होंति दोसा सविसेसा संजईवग्गे । १७।

साधर्मिकपुरुषद्वयाभावेऽन्यधार्मिकमध्यमपुरुषद्वयं प्रच्छनीयं, कथं ?- 'अणुणविअ' अनुज्ञां कृत्वा धर्मलामपुरस्सरं, ततः
 प्रियपूर्वकं पृच्छति, अन्यधार्मिकमध्यमग्रहणं त्विह साधर्मिकविपक्षत्वादवसीयत एव । 'सेसेसु'चि अन्यधार्मिकमध्यमपुरुष-

१ प्रतन्वन्नाह ल २, °वार्ध पुनस्तेदेवाह आ ल २ पा १-२ पु. १ २ पृच्छनीयं आ. ल १ पु । ३ ततित्तु चि गा, तत्तिओ' चि ल १ । ४ पृच्छनीय आ. ।

तथा पन्थाभ्यासे-समीपे स्थितः कश्चिद्गोपालादिः, आदिशब्दात्कर्षकपरिग्रहः, स च प्रच्छनीयः, मा च दूरे व्यवस्थितं गोपालादि पृच्छेत, शंकादिदोषसद्भावात्, नूनमस्य द्रविणमस्ति बलीवर्दादिश्रृङ्खिणं वा करोतीत्येवमादयः । दूरे च गच्छतो द्विविधा विराधना-आत्मसंयमविषया, आद्या कण्टकादिभिरितराऽनाक्रान्तपृथिव्याद्याक्रामणेन ॥ यदा तु पुनरन्यधार्मिको मध्यमवयाः पुरुषो नास्ति यः पन्थानं पृच्छथते तदा कः प्रष्टव्य इत्याह—

असई मज्झिम थेरो दढस्सई भद्दओ य जो तरुणो । एमेव इत्थिवग्गे नपुंसवग्गे य संजोगा ॥ २१ ॥

असति मध्यमपुरुषे स्थविरः पन्थानं प्रच्छनीयः, किंविशिष्टः ? दृढस्मृतिः । अथ स्थविरो न भवति ततस्तरुणः प्रष्टव्यः, कीदृशः ? यः-स्वभावेनैव भद्रकः स्त्रीवर्गेष्वेवमेव पृच्छा कर्त्तव्या, एतदुक्तं भवति प्रथमं मध्यमवयाः स्त्री मार्गं प्रष्टव्या तदभावे स्थविरा दृढस्मृतिः, तदभावे भद्रिका तरुणी, एवं मध्यमवयो नपुंसकं, तस्याभावे स्थविरनपुंसकं दृढस्मृति तदभावे बालनपुंसकं भद्रकम् । आह च-‘नपुंसवग्गे य संजोगा’ नपुंसकवर्गे-नपुंसकसमूहाये एवमेव संयोगा ज्ञातव्याः । यथैतेऽनन्तर-मुक्ताः न केवलमेतावन्त एव संयोगाः किन्त्वन्येऽपि बहवः सन्ति, आह च—

एत्थं पुण संजोगा होंति अणेगा विहाणसंगुणिआ । पुरिसिस्थिनपुंसेसुं मज्झिम तह थेर तरुणेसुं ॥ २२ ॥

अत्र पुनः पृच्छाप्रक्रमे संयोगा भवन्त्यनेके, कथं ?-‘विहाणसंगुणिय’चि विधानेन भेदप्रकारेण संगुणिताः, चारणिक-

^१ पृच्छनीय आ ल. १ । २ ^२ वर्दादि (कवा) श्रृङ्खिणं वा । ३ श्रृङ्खणां ल १ २. । ४ पृच्छनीय आ. ल १ । ५ स्मृतिः, अथ स्थविरा न भवति ततस्तरुणी प्रष्टव्या तदभावे आ. ।

या अनेकठो मिषा इत्यर्थः । क च ते गच्छन्ति १-‘पुरिसिस्थिनपुसोसु’ पुरुषाणीनपुसोकेषु, किंविधिरेषु १-मन्थमस्यधिरतरुण्य
 मेदमिषेषु, तत्रो गापाऽकार्यः । इदानीं मन्थकाः प्रदर्शयन्ते, तरुण साहम्मिषाचारिणित्राप ताव-वो मन्थिमवयसाहम्मिषा
 पुरिसे पुच्छिज एत एको मेओ उ १, तदमावे दो बेरे साहम्मिषा वेव पुच्छिळा २, तदमावे दो तरुणे साहम्मिषा वेव एत
 तदत्रो ३, तदमावे दो साहम्मिषीओ मन्थिमवयमहितातो ४, तचो दो बेरीओ साहम्मिषीओ वेव पणमो एखो ५, तचो
 साहम्मिषीओ थिअ दो तरुणीओ छठो एतो ६, तदमावे दो साहम्मिषा उ मन्थिमनपुसया पुच्छे ७, तचो दो साहम्मि-
 षायेरणपुसाओ अठमओ ८, दो साहम्मिषावरुणे नपुंमया वेव ते उ पुच्छिळा ९, अहवा मन्थिमपुरिसो बेरो प २ वेव
 साहम्मि १०, मन्थिमपुरिसो साहम्मिओ य तरुणसाहम्मिओ य पुच्छिळा ११, मन्थिमपुरिसो साहम्मिओ मन्थिममहिता
 साहम्मिआ १२, मन्थिमपुरिसो साहम्मिओ बेरी य साहम्मिणी १३, मन्थिमपुरिसो साहम्मिओ तरुणी य साहम्मिणी
 १४, मन्थिमपुरिसो साहम्मिओ य मन्थिममसाहम्मिजनपुसो अ १५, मन्थिमपुरिसो साहम्मिओ येरसाहम्मिओ नपुंसो अ
 १६, मन्थिमपुरिसो साहम्मिओ तरुणनपुसयसाहम्मिओ य १७, अहवा येपुरिसो साहम्मिओ तरुणसाहम्मिओ य १८,
 येपुरिससाहम्मिओ मन्थिममहिता साहम्मिणी य १९, येपुरिसो साहम्मिओ येरी साहम्मिणी अ २०, येपुरिसो
 साहम्मिओ तरुणी साहम्मिणी य २१, येपुरिसो साहम्मिओ मन्थिमनपुसओ साहम्मिओ य २२, येपुरिसो साहम्मिओ
 येरणपुसो साहम्मिओ अ २३, येपुरिसो साहम्मिओ तरुणनपुसओ साहम्मिओ य २४, तरुणपुरिसो साहम्मिओ मन्थिम

महिला साहम्मिणी अ, २५ तरुणपुरिसो साहम्मिओ थेरमहिला साहम्मिणी अ २६, तरुणपुरिसो साहम्मिओ तरुणी साह-
 म्मिणी अ २७, तरुणपुरिसो साहम्मिओ मज्झमनपुंसयसाहम्मिओ अ २८, तरुणपुरिसो साहम्मिओ थेरनपुंसयसाहम्मिओ
 अ २९, तरुणपुरिससाहम्मिओ तरुणनपुंसयसाहम्मिओ अ ३०, मज्झममहिला साहम्मिणी थेरीसाहम्मिणी अ ३१, मज्झम-
 महिला साहम्मिणी अ तरुणीसाहम्मिणी अ ३२, मज्झममहिला साहम्मिणी मज्झमनपुंसयसाहम्मिओ अ ३३, मज्झम-
 महिला साहम्मिणी थेरनपुंसओ साहम्मिओ य ३४ मज्झममहिला साहम्मिणी तरुणनपुंसयसाहम्मिओ अ ३५, थेरी साह-
 म्मिणी तरुणी साहम्मिणी य ३६, थेरी साहम्मिणी मज्झमनपुंसयसाहम्मिओ य ३७, थेरी साहम्मिणी थेरनपुंसयसाहम्मिओ
 अ ३८, थेरी साहम्मिणी तरुणनपुंसयसाहम्मिओ उ ३९, तरुणी साहम्मिणी मज्झमनपुंसयसाहम्मिओ य ४०, तरुणी
 साहम्मिणी थेरनपुंसयसाहम्मिओ य ४१, तरुणी साहम्मिणी तरुणनपुंसयसाहम्मिओ य ४२, मज्झमनपुंसयसाहम्मिओ थेर-
 नपुंसयसाहम्मिओ अ ४३, मज्झमनपुंसयसाहम्मिओ तरुणनपुंसयसाहम्मिओ य ४४, थेरनपुंसयसाहम्मिओ तरुणनपुंसय-
 साहम्मिओ य ४५, एते ताव साहम्मिअचारणिआए लद्धा ॥ इदानीं अन्नधम्मियचारणिआए दंसिंजति-अन्नधम्मिआ दो
 मज्झमपुरिसा पुच्छिंजति एसेको १, अन्नधम्मिआ दो थेरपुरिसा २, अन्नधम्मिआ दो तरुणपुरिसा ३, अन्नधम्मिआउ दो
 मज्झममहिलाउ ४, अण्णधम्मिअथेरीओ दो ५, अण्णधम्मिअतरुणीओ दो ६, अण्णधम्मिअमज्झमनपुंसया दो ७,
 अण्णधम्मिआ थेरनपुंसया दो ८, अण्णधम्मिअतरुणनपुंसया दो ९, अण्णधम्मिअमज्झपुरिसो अण्णधम्मिअथेरपुरिसो य

अतरुणी अण्णधम्मियमज्झिमनपुंसगो अ ४०, अण्णधम्मिअतरुणी अण्णधम्मिअथेरनपुंसगो य ४१, अण्णधम्मिअतरुणी अण्ण-
 धम्मिअतरुणनपुंसगो य ४२, अण्णधम्मिअमज्झिमनपुंसओ अण्णधम्मिअथेरनपुंसगो अ ४३, अण्णधम्मिअमज्झिमनपुंसगो
 अण्णधम्मिअतरुणनपुंसओ अ ४४, अण्णधम्मिअथेरनपुंसओ अण्णधम्मिअतरुणनपुंसगो अ ४५ । एते अन्नधम्मिअचारणियाए
 लद्धा । एते सवे य नवती ॥ इदानीं साहम्मिअअन्नधम्मिओभयचारणिया किञ्जइ-साहम्मिअमज्झिमपुरिसो अण्णधम्मिय-
 मज्झिमपुरिसो य पुच्छिअइ १, साहम्मिअमज्झिमपुरिसो य अण्णधम्मियथेरपुरिसो य २, साहम्मिअमज्झिमपुरिसो अण्णधम्मि-
 अतरुणो अ ३, साहम्मिअमज्झिमपुरिसो अण्णधम्मिअमज्झिममहिला अ ४, साहम्मिअमज्झिमपुरिसो अण्णधम्मिअथेरी अ ५,
 साहम्मिअमज्झिमपुरिसो अण्णधम्मिअतरुणी अ ६, साहम्मिअमज्झिमपुरिसो अण्णधम्मिअमज्झिमनपुंसगो य ७, साहम्मि-
 अमज्झिमपुरिसो अण्णधम्मिअथेरनपुंसगो अ ८, साहम्मिअमज्झिमपुरिसो अण्णधम्मिअतरुणनपुंसगो य ९, एते नव साहम्मिय-
 मज्झिमपुरिसमंभुचमाणेहि लद्धा ॥ साहम्मिअथेरपुरिसो अण्णधम्मिअमज्झिमपुरिसो अ १, साहम्मिअथेरपुरिसो अण्णधम्मि-
 अथेरपुरिसो य २, साहम्मिअथेरपुरिसो अण्णधम्मिअतरुणो अ ३, साहम्मिअथेरपुरिसो अण्णधम्मिअमज्झिममहिला अ ४,
 साहम्मिअथेरपुरिसो अन्नधम्मिअमहिला थेरी अ ५, साहम्मिअथेरपुरिसो अण्णधम्मिअतरुणी अ ६, साहम्मिअथेरपुरिसो
 अण्णधम्मिअमज्झिमनपुंसगो अ ७, साहम्मिअथेरपुरिसो अण्णधम्मियनपुंसगथेरो अ ८, साहम्मिअथेरपुरिसो अण्णधम्मि-
 अतरुणनपुंसगो अ ९, एते नव साहम्मिअथेरपुरिसमंभुचमाणेहि लद्धा ॥ साहम्मिअतरुणपुरिसो अण्णधम्मिअमज्झिमपुरिसो
 य १, साहम्मिअतरुणपुरिसो अण्णधम्मियथेरपुरिसो अ २, साहम्मियतरुणपुरिसो अण्णधम्मिअतरुणपुरिसो अ ३, साहम्मिय-

तल्लपुरिसो अण्वचमिअमच्छिममहिला अ ४, साहम्मिअतल्लपुरिसो अण्वचमिअयेरमहिला य ५, साहम्मिअतल्लपुरिसो
 अण्वचमिअतल्लणी य ६, साहम्मिअतल्लपुरिसो अण्वचमिअमच्छिमनपुसगो अ ७, साहम्मिअतल्लपुरिसो अण्वचमिअयेर
 नपुसगो अ ८, साहम्मिअतल्लपुरिसो अण्वचमिअतल्लनपुसगो अ ९, एतेषि नव साहम्मिअतल्लपुरिसमसुचमायेदि लढा ॥
 साहम्मिअमच्छिममहिला अण्वचमिअमच्छिमपुरिसो अ १, साहम्मिअमच्छिममहिला अण्वचमिअयेरपुरिसो अ २, साहम्मिअ
 मच्छिममहिला अण्वचमिअतल्लपुरिसो अ ३, साहम्मिअमच्छिममहिला अण्वचमिअमच्छिममहिला अ ४, साहम्मिअमच्छिम
 महिला अण्वचमिअयेरमहिला अ ५, साहम्मिअमच्छिममहिला अण्वचमिअतल्लपुरिसो अ ६, साहम्मिअमच्छिममहिला
 अण्वचमिअमच्छिमनपुसगो अ ७, साहम्मिअमच्छिममहिला अण्वचमिअयेरनपुसगो अ ८, साहम्मिअमच्छिममहिला
 अण्वचमिअतल्लपुरिसो अ ९, एते नव साहम्मिअमच्छिममहिलाए लढा ॥ साहम्मिअयेरी अण्वचमिअमच्छिमपुरिसो
 अ १, साहम्मिअयेरी अण्वचमिअयेरपुरिसो अ २, साहम्मिअयेरी अण्वचमिअतल्लपुरिसो य ३, साहम्मिअयेरी अण्व
 चमिअमच्छिममहिला अ ४, साहम्मिअयेरी अण्वचमिअयेरी अ ५, साहम्मिअयेरी अण्वचमिअतल्लणी अ ६, साहम्मि
 अयेरी अण्वचमिअमच्छिमनपुसगो अ ७, साहम्मिअयेरी अण्वचमिअयेरनपुसगो अ ८, साहम्मिअयेरी अण्वचमिअ
 तल्लपुरिसो अ ९, एते नव साहम्मिअयेरीए अण्वचमिअमच्छिमपुरिसो लढा ॥ साहम्मिअतल्लणी अण्वचमिअमच्छिमपुरिसो य १,
 साहम्मिअतल्लणी अण्वचमिअयेरपुरिसो अ २, साहम्मिअतल्लणी अण्वचमिअतल्लपुरिसो य ३, साहम्मिअतल्लणी अण्व-
 चमिअमच्छिममहिला य ४, साहम्मिअतल्लणी अण्वचमिअयेरी अ ५, साहम्मिअतल्लणी अण्वचमिअतल्लणी अ ६,

साहम्मिअतरुणी अण्णधम्मिअमज्झिमनपुंसगो अ ७, साहम्मिअतरुणी अन्नधम्मिअथेरनपुंसगो अ ८, साहम्मिअतरुणी
 अन्नधम्मिअतरुणनपुंसगो अ ९, एते नव साहम्मिअतरुणीए अमुच्चमाणीए लद्धा ॥ साहम्मिअमज्झिमनपुंसगो अन्नधम्मिअम-
 ज्झिमपुरिसो अ १, साहम्मिअमज्झिमनपुंसगो अण्णधम्मिअथेरपुरिसो अ २, साहम्मिअमज्झिमनपुंसगो अन्नधम्मिअतरुण-
 पुरिसो अ ३, साहम्मिअमज्झिमनपुंसओ अन्नधम्मिअमज्झिममहिला य ४, साहम्मिअमज्झिमनपुंसओ अन्नधम्मिअथेरी
 अ ५, साहम्मिअमज्झिमनपुंसओ अण्णधम्मियतरुणी य ६, साहम्मियमज्झिमनसपुंसओ अन्नधम्मियमज्झिमनपुंसओ अ ७,
 साहम्मिअमज्झिमनपुंसओ अन्नधम्मियथेरनपुंसओ अ ८, साहम्मिअमज्झिमनपुंसओ अन्नधम्मिअतरुणनपुंसओ अ ९, एते
 नव साहम्मिअमज्झिमनपुंसगेण अमुच्चमाणेण लद्धा ॥ साहम्मिअथेरनपुंसओ अण्णधम्मिअमज्झिमपुरिसो अ १, साहम्मि-
 अथेरनपुंसगो अन्नधम्मिअथेरपुरिसो अ २, साहम्मिअथेरनपुंसगो अन्नधम्मिअतरुणपुरिसो अ ३, साहम्मिअथेरनपुंसगो
 अन्नधम्मिअमज्झिममहिला अ ४, साहम्मिअथेरनपुंसगो अन्नधम्मिअथेरी य ५, साहम्मिअथेरनपुंसओ अण्णधम्मिअतरुणी
 अ ६, साहम्मिअथेरनपुंसगो अण्णधम्मिअमज्झिमनपुंसगो अ ७, साहम्मिअथेरनपुंसगो अण्णधम्मिअथेरनपुंसगो अ ८,
 साहम्मिअथेरनपुंसगो य अण्णधम्मिअतरुणनपुंसगो अ ९, एते नव साहम्मिअथेरनपुंसगेण अमुच्चमाणेण लद्धा ॥ साहम्मिअ-
 तरुणनपुंसगो अण्णधम्मिअमज्झिमपुरिसो अ १, साहम्मिअतरुणनपुंसगो अण्णधम्मिअथेरपुरिसो अ २, साहम्मिअतरुण-
 नपुंसगो अण्णधम्मिअतरुणपुरिसो अ ३, साहम्मिअतरुणनपुंसगो अण्णधम्मिअमज्झिममहिला अ ४, साहम्मिअतरुणनपुंसगो
 अण्णधम्मिअथेरी अ ५, साहम्मिअतरुणनपुंसगो अण्णधम्मिअतरुणी अ ६, साहम्मिअतरुणनपुंसगो अण्णधम्मिअमज्झि-

तल्पपुरिसो अण्यधम्मिअमच्छिपममहिला अ ४, साहम्मिअतल्पपुरिसो अण्यधम्मिअयेरमहिला प ५, साहम्मिअतल्पपुरिसो
 अण्यधम्मियतरुणी य १, साहम्मियतरुणपुरिसो अण्यधम्मिअमच्छिपमनपुसगो अ ७, साहम्मिअतल्पपुरिसो अण्यधम्मिअयेर
 नपुसगो अ ८, साहम्मियतरुणपुरिसो अण्यधम्मिअतल्पनपुसगो अ ९, एतेषि नव साहम्मिअतल्पपुरिसमसुधमापेहि लदा ॥
 साहम्मिअमच्छिपममहिला अण्यधम्मिअमच्छिपममहिला अ १, साहम्मिअमच्छिपममहिला अण्यधम्मिअयेरपुरिसो अ २, साहम्मिय
 यन्त्सपमहिला अण्यधम्मिअतल्पपुरिसो अ ३, साहम्मिअमच्छिपममहिला अण्यधम्मिअमच्छिपममहिला अ ४, साहम्मिअमच्छिपम
 महिला अण्यधम्मिअयेरमहिला अ ५, साहम्मिअमच्छिपममहिला अण्यधम्मिअतल्पमहिला अ ६, साहम्मिअमच्छिपममहिला
 अण्यधम्मिअमच्छिपमनपुसगो अ ७, साहम्मिअमच्छिपममहिला अण्यधम्मिअयेरनपुसगो अ ८, साहम्मिअमच्छिपममहिला
 अण्यधम्मिअतल्पनपुसगो अ ९, एते नव साहम्मिअमच्छिपममहिलाए लदा ॥ साहम्मिया येरी अण्यधम्मिअमच्छिपमपुरिसो
 अ १, साहम्मिअयेरी अण्यधम्मिअयेरपुरिसो अ २, साहम्मिअयेरी अण्यधम्मिअतल्पपुरिसो प ३, साहम्मिययेरी अण्य
 धम्मिअमच्छिपममहिला अ ४, साहम्मिअयेरी अण्यधम्मिअयेरी अ ५, साहम्मिअयेरी अण्यधम्मिअतल्पणी अ ६, साहम्मि
 अयेरी अण्यधम्मिअमच्छिपमनपुसगो अ ७, साहम्मिअयेरी अण्यधम्मिअयेरनपुसगो अ ८, साहम्मिअयेरी अण्यधम्मिअ
 तल्पनपुसगो अ ९, एते नव साहम्मिअयेरीए असुधमानीए लदा ॥ साहम्मिअतल्पणी अण्यधम्मिअमच्छिपमपुरिसो य २,
 साहम्मिअतल्पणी अण्यधम्मिअयेरपुरिसो अ ३, साहम्मिअतल्पणी अण्यधम्मियतरुणपुरिसो य ३, साहम्मियतरुणी अण्य-
 धम्मिअमच्छिपममच्छिपममहिला प ४, साहम्मिअतल्पणी अण्यधम्मिययेरी अ ५, साहम्मिअतल्पणी अण्यधम्मिअतल्पणी अ ६,

दोषाः । के च ते ? संयमविराधना आत्मविराधना च । तत्रात्मविराधना अक्षुण्णोर्धूलिः प्रविशति, निमज्जन् श्रान्तश्च भवति, उपकरणं च मलिनीभवति, तत्र यद्युपकरणप्रक्षालनं करोत्यसामाचारी, अथ न क्षालयति प्रवचनहीलना स्यात् । अत उच्यते 'भट्टिए गमणं'ति, आख्या भुवा गन्तव्यं-रजोरहितया तु गन्तव्यमिति । इदानीं भाष्यकार आर्द्रस्य पृथिवीकायस्य मेदान् प्रदर्शयन्नाह—

तिविहो य होइ उल्लो महुसित्थो पिंडओ य चिकखल्लो । लत्तपहलित्तउंडअ खुप्पिज्जइ जत्थ चिकखल्लो ॥३३

यस्तावदार्षः स च त्रिविधः—'मधुसित्थो पिंडओ य चिकखल्लो' एतेषां यथासङ्ख्येन स्वरूपमाह 'लत्तपहलित्तउंडअ खुप्पिज्जति जत्थ चिकखल्लो' 'लत्त'त्ति अलक्तकोऽलक्तकपथः येन प्रदेशेनालक्तकः कामिन्याः पात्यते तावन्मात्रं पादौ यो लिम्पति कर्दमः स मधुसिकथकोऽभिधीयते । उंडकाः—पिण्डोलकास्तद्रूपो यो भवति, पादयोर्धुः पिण्डरूपतया लगति स पिण्डक इत्यर्थः । यत्र तु निमज्जनं स्यात्स चिकखल्ल इति । शुष्कमार्गश्च भाष्यकृता न व्याख्यातः, प्रसिद्धत्वाद्भेदरहित्वाच्चेति । अथ स मार्गः शुष्कचिकखल्लरूपोऽपि सप्रत्यपायो निष्प्रत्यपायश्चेति, ते चामी प्रत्यपायाः—

पंचवाया वालाइसावया तेणकंटगा मिच्छा । अकंतमणकंते सपच्चवाएयरे चेव ॥ २५ ॥

इह हि प्रत्यपाया नाम दोषाः, के ते ? , व्यालादिश्चापदाः स्तेनकण्टका म्लेच्छा इति । तत्थ पढमं सुक्केणं मड्डीए

१ अलतोऽलक्तक पथ. आ. पा १ । २ पिण्डकास्तद्रूपो आ. पु । ३ निमज्जति स ल २ । ४ पंचवाया ल १.२ ।

मनपुत्रगो अ ७, साहसिमिप्रतरुणनपुत्रगो अ ८, साहसिमिप्रतरुणनपुत्रगो अण्णचमिमप्रतरुणन
 पुत्रगो अ ९, एते नव साहसिमिप्रतरुणनपुत्रगसमुच्चयानि च दद्यात् ॥ एते नव नवगा साहसिमिप्रतरुणनपुत्रगसमुच्चयानि आए
 रोति । एतत्त्व भिक्षा एकासीति ॥ तर्कं शुक्लाकारम् । (अथ) "छन्दे पदमत्रयणा" (यदुक्त) तां विद्वन्वशाद्—

तिविहो पुढविक्काओ सच्चित्तो मीसओ अ अचिच्चो । एकिक्रो पचविहो अच्चित्तेण तु गतां ॥ २३ ॥

त्रिविधा श्रुतिवीक्याः—सच्चित्तो मिथोऽपितत्रेति । इदानीं च त्रिविधोऽप्येकैकः पञ्चप्रकारः । तत्र योज्यौ सच्चित्तः सु
 रुण्णीतरकरणीतदुच्छमेदेन पञ्चधा, एव मिमाचिष्वादि । तत्र कतरेण गन्तव्यमित्याह—'अचिच्चेषु तु गतां'ति, तत्र
 योऽशावचेतनस्यैव गन्तव्यमित्युत्सर्गविधिः । तत्र स एव श्रुतिवीक्याः शुक्क आर्द्रम् स्यात्, आह व—

सुकोक्त उच्छगमणे विराहणा बुविह सिग्गसुप्पते । सुक्खेणपि धूलीए ते दोसा भट्टिय गमण ॥ २४ ॥

शुक्कः—विस्सुत्त आर्द्रमेति । तत्रानयोः शुक्कः आर्द्रयोः शुक्केन गन्तव्यम्, किं कारणं, यत आर्द्रगमने विराघना
 द्विविधा भवति, आत्मसंयमयोः, तत्रात्मविराघना कण्ठकाविवेषात्, इतरा तु तत्रादिपीडनात् । इदानीं विराघनाऽधिकदोष
 दर्शनात् 'सिग्गसुप्पते' 'सिगत'पि अणो भवति, 'सुप्पते'पि कर्दम एव निमज्जति । तत्र शुक्केन पथा गमनमप्यनुष्ठात-
 मासीत्, तेनापि न गन्तव्य यपसौ धूलीरहुलो भवति मार्गः । किं कारणं, यतो धूलीरहुलेनापि पथा गच्छतस्त एव

१ इच्छेभि अ अ २ इच्छेभि पा १ । २ एत इच्छेभि अ पा १ । ३ एत एयो अ पा २ । ४ एत एयो अ पा २ । ५ ।

गमो'त्ति 'अकंताणकंतसंपच्चवायनिपच्चवायमेयभिन्नो जोएयवो सवत्थ सपच्चवाओ परिहरणीओ त्ति' एय विधिः । इदानीं साधुः स्थण्डिलादस्थण्डिलं संक्रामन् कस्मिन् काले केन प्रमार्जनं करोतीत्यत आह—

उडुवच्चे रयहरणं वासावासासु पायलेहणिआ । वडउंबरे पिलंसू तस्स अलंभंसि चिंचिणिआ ॥२७॥

'ऋतुबद्धे' शीतोष्णकाले 'रयहरणं'ति रजोहरणेन प्रमार्जनं कृत्वा प्रयाति । तथा 'वासावासासु पायलेहणिआ' वर्षासु-वर्षाकाले वर्षति सति पादलेखनिकया प्रमार्जनं कर्तव्यं, सा च किमयी भवत्यत उच्यते—'वड्डे' त्यादि, वटमयी उडुम्बरमयी प्लक्षमयी, 'वैस्यालामे' प्लक्षस्याप्राप्तौ चिञ्चिकामयी अस्लिकामयीति । सा च कियत्प्रमाणा भवतीत्याह—

वारसअंगुलदीहा अंगुलमेगं तु होइ विच्छिन्ना । घणमसिणनिवणावि अ पुरिसे पुरिसे अ पत्तेअं ॥२८॥

द्वादशाङ्गुलानि दीर्घा भवति, येन मध्ये हस्तग्रहो भवति, विस्तारस्त्वेकमदुलं स्यात् । सा च 'घना' निविडा कार्या, मष्टुणा निर्व्रणा च निर्ग्रन्थिः भवति । सा च किमेकैव भवति ? नेत्याह—पुरुये पुरुये च प्रत्येकम्—एकैकस्य पृथगसौ भवति । उभओ नहसंठाणा सचित्ताचित्तकारणा मसिणा । आउक्काओ दुविहो भोमो तह अंतलिक्खो य ॥२९॥

'उभयोः' पार्श्वयोः 'नखसंस्थाना' नखवत्तीक्ष्णा । किमर्थमसौ उभयपार्श्वयोस्तीक्ष्णा क्रियते ?, सचित्ताचित्तकारणात्, तस्या एकेन पार्श्वेन सचित्तपृथिवीकायः संछिद्यते, अन्येन पार्श्वेनाचित्तपृथिवीकाय इति । किंविशिष्टा सा ?—'मसिण'त्ति

१ 'सपच्चवायमेयभिन्नो ल १-२ । २ स इदानीं आ पा. १ । ३ यावद्दूर्य वर्षाकाले आ पा. १-२ । ४ तस्यामाये ल. १ । ५ अस्त्रिच्छिन्ना' आ. पा. १-२-उ. १

गम्माइ, सो दुबिहो-अकतो अणकतो य, अकतेण गम्माइ, ओऽपि अकतो सो दुबिहो-सपबबाओ निपबबाओ य । पबबाया य तेणाइओ मभिआ, पिपबबाएणं गम्माइ । अइवा अणकता मही सपबबाया य होआ ताहे धूलीपणेण अकतेण गम्माइ, तस्स असति अणकतेणपि गम्मापि । अइव न होआ धूलीपबो सपबबाओ वा होआ ताहे उल्लेणं गम्माइ । सो अ विधिहो-मधुसिरयो पिठओ चिकसल्लेणे प, उरियकिको दुहा-अकतो अणकतो य, अकतेण गम्माइ प्राहुक्त्वात्, सो दुबिहो सपबबाओ निपबबाओ य, निपबबाएण गम्माइ, तस्स असइ अणकतेण आरमाविरखाइतुत्वात् । एव सर्वत्र निष्प्रत्यपायेन मन्तव्यम् । स्यापना-३२७ अकतो अणकतो सपबबाओ 'अकतमणकतो सपबबाएतरे वेव'पि कइयं ॥ अत्र आह्वाः सत्थमावे धूलीपणेन बायात्, आइ थ-

तस्सासइ धूलीए अकत निरखएण गंतव । सीसगसच्चिचेसुऽपि एस गमो सुक्कउच्छादी ॥ २६ ॥

'तस्याः' आह्वाः 'असति' अमावे सति धूलीपणेन गन्तव्य, कीदृशेन ? आह्वानेन नित्ययेन वेति । एष तावदधिप धृषिणीकायमार्गगतने विपिल्ला । तदमावे भिषेण धृषिणीकायेन गन्तव्य, तत्राप्येव एवाधस्त्यो विधिरुदयः । तदमावे सधिपेन गन्तव्यम् । तथा चार 'सीसगसच्चिचेसु वि एस गमो' भिषसथेवनेष्वपि धृषिणीकायेषु एष गमः-सुक्काद्रादिः । एतदुक्तं मवति-प्रथम भिषसुक्केन रुच्यते, तदमावे भिषाद्रेण, तदमावे सधिवशुक्केन, तदमावे सधिवशुक्केन । अथवा 'एस

गमो'त्ति 'अंकताणकंतसंपच्चवायनिपच्चवायभेयमिन्नो जोएयवो सव्वत्थ सपच्चवाओ परिहरणीओ त्ति' एष विधिः । इदानीं साधुः स्थण्डिलादद्यण्डिलं संक्रामन् कस्मिन् काले केन प्रमार्जनं करोतीत्यत आह—

उडुवद्धे रयहरणं वासावासासु पायलेहणिआ । वडउंवरे पिलंबू तस्स अलंभंमि चिचिणिआ ॥२७॥

'ऋतुवद्धे' शीतोष्णकाले 'रयहरणं'ति रजोहरणेन प्रमार्जनं कृत्वा प्रयाति । तथा 'वासावासासु पायलेहणिआ' वर्षासु-वर्षाकाले वर्षति सति पादलेखनिकया प्रमार्जनं कर्तव्यं, सा च किमयी भवत्यत उच्यते—'वडे' त्यादि, वटमयी उदुम्बरमयी प्लक्षमयी, 'तस्यालामे' प्लक्षस्थायी चिच्चिणिकामयी अम्लिकामयीति । सा च कियत्प्रमाणा भवतीत्याह—

वारसअंगुलदीहा अंगुलमेगं तु होइ विच्छिन्ना । घणमसिणनिव्वणावि अ पुरिसे पुरिसे अ पत्तेअं ॥२८॥

द्वादशाङ्गुलानि दीर्घा भवति, येन मध्ये हस्तग्रहो भवति, विस्तारस्त्वेकमङ्गुलं स्यात् । सा च 'घना' निविडा कार्या, मष्टणा निर्घ्रणा च निर्ग्रन्थिः भवति । सा च किमेकैव भवति ? नेत्याह—पुरुषे च प्रत्येकम्—एकैकस्य पृथगसौ भवति । उभयो नहसंठाणा सचित्ताचित्तकारणा मसिणा । आउक्काओ दुविहो भोमो तह अंतलिक्खो य ॥२९॥

'उभयोः' पार्श्वयोः 'नखसंस्थाना' नखवत्तीक्ष्णा । किमर्थमसौ उभयपार्श्वयोस्तीक्ष्णा क्रियते ?, सचित्ताचित्तकारणात्, तस्या एकेन पार्श्वेन सचित्पृथिवीकायः संछिद्यते, अन्येन पार्श्वेनाचित्तपृथिवीकाय इति । किविशिष्टा सा ?—'मसिण'त्ति

१ सपच्चवायभेयमिन्नो ल १-२ । २ स इदानीं वा पा. १ । ३ यावद्धर्षा वर्षाकाले वा पा. १-२ । ४ तस्याभावे ल. १ । ५ अम्बलिकां वा पा. १-२-पु. १

गम्भइ, सो दुविहो-अकंतो अणकतो य, अकंतेण गम्भइ, जोऽपि अकंतो सो दुविहो-सपबवाओ निपबवाओ य । पबवाया य वेणादओ मपिआ, पिपबवाएणं गम्भइ । अइवा अणकता मही सपबवाया य होआ ताइ वूलीपयेण अकतेण गम्भइ; तस्स असति अणकंतेणपि गम्भति । अइव न होआ वूलीपयो सपबवाओ वा होआ ताइ उल्लेखं गम्भइ । सो व तिचिहो-मधुसित्तो पिढओ चिणसल्लो प, तखिक्खिओ दुहा-अकंतो अणकंतो य, अकंतेण गम्भइ प्रासुकत्वात्, सो दुविहो सपबवाओ निपबवाओ य, निपबवाएणं गम्भइ, तस्स असत् अणकंतेण आरमाविरुपाइहुत्वात् । एव सर्वत्र निष्पत्त्यपावेन मन्तव्यम् । स्यापाना-२५ ७ ३ 'अकंतो अपबवाओ' 'अकंतो अपबवाओ' सपबवाएतरे वेव'पि कइयि ॥ अत्र आध्याः सत्वमावे वूलीपयेन पायात्, आइ प-

तस्सासइ वूलीप अकत निरख्यण गतव । मीसगसच्चिचेसुऽवि एत्त गमो सुक्कउच्छादी ॥ २६ ॥

'तस्याः' आध्याः 'असति' अमावे सति वूलीपयेन गन्तव्य, कीदृशेन ? आक्रान्तेन निरत्ययेन वेति । एष तावदपिप वृषिपीकायमार्गगमने विधिरुक्कः । तदमावे मिश्रेण वृषिपीकायेन गन्तव्यं, तत्राप्येष एवावस्त्यो विधिरुक्कः । तदमावे अथितेन गन्तव्यम् । तथा चाइ 'मीसगसच्चिचेसु वि एत्त गमो' मिश्रसथेतनेष्वपि वृषिपीकायेषु एव गमः-सुष्कात्प्रतिदिः । एतदुक्तं मत्तपि-अथम मिसगुक्केत्त गम्पते, तदमावे मिभात्त्रेण, तदमावे सच्चिचगुक्केत्त, तदमावे सच्चिचार्त्त्रेण । अथवा 'एत्त

१ गम्भइ, अइव वा । २ गम्भइ, आत्तादि" क १२ प. १२. पु. । ३ निपबवाएण वा ।

‘वरणेन गन्तव्य’मिति, स संक्रमो निरूप्यते, किंविशिष्टेन तेन गन्तव्यं ? कीदृशेन वा न गन्तव्यमित्यत आह—

नेगंगिपरंपरपरिसाडिसालंबवज्जिए सभए । पडिवक्खेण उ गमणं तज्जाइयरे व संडेवा ॥ ३२ ॥

‘नेगंगिपरंपरपरिसाडिसालंबवज्जिए सभए पडिवक्खेण उ गमणं’ति, न एकाङ्गी-अनेकाङ्गी-अनेकेष्टकादिनिर्मितः संक्रमः । ‘परंपर’ इति परम्परप्रतिष्ठः-न निर्व्यवधानप्रतिष्ठः । ‘परिसाडी’ति गच्छतो यत्र ध्रुव्यादीनि पतन्ति । ‘सालंबवज्जिए’त्ति सालम्भवर्जितः-सावष्टम्भलग्नरहित इत्यर्थः । सभयो यत्र व्यालादयः शुषिरे वसन्ति । यद्येभिर्गुणैर्युक्तः संक्रमो भवति तदा न यातव्यं, कथं तर्हि यातव्यं ?-‘प्रतिपक्षेण’ उक्तस्य विपर्ययेण । तत्रानेकाङ्गिनः प्रतिपक्ष एकाङ्गी, परम्परस्यापरम्परकः,

परिसाटिनोऽपरिसाटी, सालम्भवर्जितस्याऽसालम्भवर्जितः, सभयस्य निर्भयः प्रतिपक्षः, एतेषु प्रतिपक्षेषु गमनम् । भङ्गकाश्चात्र पदपञ्चकनिष्पन्नत्वाद् द्वात्रिंशत्, तद्यथा-“अणेगंगिओ परंपरो परिसाडी सालंबवज्जितो समउ ति पढमो” एवं स्वबुद्ध्या रचनीयम् । स्थापना—

पाठान्तरं वा ‘णेगंगिचलऽथिर’त्ति, शेषं प्राग्बत्, तत्रानेकाङ्गी पूर्ववत् ‘चलथिर’त्ति एतत्पदद्वयं, तथाहि-एकश्चलः संक्रमो भवति, अपरस्त्वस्थिरः । तत्र चले आरूढे सति गन्तरि वंशवद्यः अन्दोलते स चलः । अस्थिरस्तु भूमावप्रतिष्ठितः, शेषं प्राग्बत् । प्रतिपक्षा अपि प्राग्बदेव, केवलं चलस्याऽचलः प्रतिपक्षः, अनन्दोलनशीलत्वात् । अस्थिरस्य तु स्थिरः

SSSSS	SSSIS	SSSSS	SSS
ISSSS	ISSIS	ISSS	ISS
SISSS	SISIS	SIS	SIS
ISSSS	ISSIS	ISS	ISS
SSISS	SSSIS	SSS	SSS
ISISS	ISIS	IS	IS
SISSS	SISIS	SIS	SIS
IISSS	IISS	II	II

१ वा गन्तव्यं आ ल १ । २ शुषिरेषु सन्ति आ. पा. १-२ पु । ३ सालम्भवर्जितस्य सालम्भव. आ. पा. १-२. पु. । ४ तत्रारूढे गन्तरि सति आ. ।

भेद्युष्मा क्रियते, नावितीक्ष्णा, एतो लिखस आरमधिरापना न भवति । पृथिवीकायपसनाद्वारं गतम् । अथाक्कायशारमाह—
मन्त्रायो द्विविधः—शौभोजन्तर्विश्वम् । इदानीं प्रत्यासिधिन्यापावन्त्वरिषअस्वावदुज्यते—

मद्विआ वास तैह अतरिखिखम ददु त न निगच्छे । आसस्त्राओ नियत्तइ दूरगओ घर च रुक्ख वा ॥३०

सौजन्तर्विश्वो द्विविधः, महिका, महिका-धूमिकारूपोऽक्कायः, 'वासं'ति वर्षारूपवाक्कायः । तमेषप्रकारसुमयमपि इष्टुज्जन्त
रिषम न निर्गच्छेत् । अय क्वचिद्विभिर्गवस्य सतो जाठ महिकावर्षं तत आसआवू सूमागाखिवर्षेते । अय दूरमध्वान गतः
ततः किं करोति ?—'गृहं' शूय गृहं इय वा बहलमाभित्य विष्टति । अय सैमपः स प्रदेशः ततः किं कर्षेव्यमित्यत आह—
समए वासत्ताण अञ्जुदए सुक्खठक्खवेढण वा । नइकोप्परवरणेण भोमे पडिपुच्छिआगमण ॥३१॥

'समए' गृहावौ स्तेतकादिमयोपेते 'वर्षत्राणं' वर्षारूप्यं प्राहुरय व्रजति । अय 'अत्पुदकं' महान् वर्षः ततः किं करोतु ?
दूरकशरारोहण कर्षेव्यम् । मयासौ प्राणयो नीस्ति सतस्तरण्ठ गृहीत्वा तरितु तजल व्रजति इत्युक्तोऽन्तरिक्षजः । इतर
माह—'नदी'स्यादि, यदा तु तस्य साधोर्गच्छतोऽयान्तराले नदी स्यादकरूपा ततस्तस्या नद्याः कर्षेरेण व्रजति, नदी परिह
स्येत्यर्थः । अथवा 'वस्येन' सेवुमचेत व्रजति । एवं भौमे प्रतिपुच्छन्त्य पूर्वमेव क्वचित्सुखं गमन कर्षेव्यम् । इदानीं पशुक्तं

१ सर्षी म.१-२. अ.२. ३. २. पुन म १ पा २ । ३ आसवादिभ्यन्तरे वा पा १ । ४ अमनमेरेषे पठस्तथ अय । ५ अरुणं वा पा १ पु. ।
१ पालि वा अरुणं म.१-२ ।

गन्तव्यम् । को विधिरित्याह—'दग' इत्यादि, 'दगसंघट्टण'मिति, उदकसंघट्टनं जंघार्द्धप्रमाणं 'लेवे'ति उदकमेव नाभिप्रमाणं । तत्र कथमवतरणीयमित्यत आह—'पमज्ज पाए अदूरंमि' पादौ प्रसृज्य, कियति भूमिभागे व्यवस्थित उदकस्येत्यत आह, अदूरे-आसन्ने तीर इत्यर्थः । तच्चतुर्धा जलम्—

पाहाणे महुसिस्थे वालुअ तह कद्दमे य संजोगा । अकंतमणकंते सपच्चवाएयरे चेव ॥ ३४ ॥

पाषाणजलं मधुसिक्थकजलं वालुकाजलं कर्दमजलं चेति । तत्र पाषाणजलं-यत्पाषाणानामुपरि वहति । मधुसिक्थकजलं यद् अलक्तकमार्गावगाहिकर्दमस्योपरि वहति । वालुकाजलं तु यद् वालुकाया उपरि वहति । कर्दमजलं तु यद् घनकर्दमस्योपरि वहति । तत्र च पाषाणजलादेराक्रान्तानाक्रान्तसप्रत्यपायनिष्प्रत्यपायैः सह संयोगा भवन्ति-भङ्गका इत्यर्थः । तस्य पाहाणजलं अकंतं अणकंतं च । तस्य अकंतेण गम्मति । जं ते अकंतं ते सपच्चवायं अपच्चवायं च । अपच्चवाएण गम्मति । सपच्चवायं पाहाणजलं होजा न वा होजा ताहे मधुसिक्थजलेण गम्मइ । तस्यजलेण गम्मइ । तस्सासइ वालुआजलेण गम्मइ, तस्सवि एए चेव मेआ । कद्दमजलेऽवि एवमेव अकंतमणकंतसपच्चवाएयरा, सव्वत्थ निष्पच्चवाएण गम्मइ । तथाहि-एकैस्सिमथतुविधे जले चतुर्भङ्गी, सा च्चैयम्-तत्थ ताव पाहाणजलं अकंतं अपच्चवायं पढसो भंगो, एवमादि ४, एवं महुसिक्थं ४, वालुयाजलं ४ कद्दमजलं ४ । अथ सङ्खड्ढादिजललक्षणप्रणिनिनीषया भाष्यकृदाह—

जंघद्धा संघट्टो नाभी लेवो परेण लेवुवरिं । एगो जले थलेगो निष्पगलण तीरमुस्सगो ॥ ३४ ॥ (भा.)

१ उदकं जलं आ पा १-२ पु. १ २ ततश्चतुर्धा वा पा. १ । ३ तु ल १.२ । ४ ज तस्य अकतं तेणं गम्मति वा. । ५ अकंतं सपच्च वा. पु. १

गन्तव्यम् । को विधिरित्याह-‘दग’ इत्यादि, ‘दगसंघट्टण’मिति, उदकसंघट्टनं जंघाद्धप्रमाणं ‘लेवे’ति उदकमेव नाभिप्रमाणं । तत्र कथमवतरणीयमित्यत आह-‘पमञ्ज पाए अदूरंमि’ पादौ प्रमृज्य, कियति भूमिभागे व्यवस्थित उदकस्येत्यत आह, अदूरे-आसन्ने तीर इत्यर्थः । तैत्त्वदुर्दी जलम्-

पाहाणे महुसिस्थे वालुअ तह कदमे य संजोगा । अकंतमणकंते सपचवाएयरे चेव ॥ ३४ ॥

पाषाणजलं मधुसिक्थकजलं वालुकाजलं कर्दमजलं चेति । तत्र पाषाणजलं-यत्पाषाणानामुपरि वहति । मधुसिक्थकजलं यद् अलक्तकमागविगाहिकर्दमस्योपरि वहति । वालुकाजलं तु यद् वालुकाया उपरि वहति । कर्दमजलं तु यद् धनकर्दमस्योपरि वहति । तत्र च पाषाणजलादेराक्रान्तानाक्रान्तसप्रत्यपायनिष्प्रत्यपायैः सह संयोगा भवन्ति-भङ्गका इत्यर्थः । तस्य पाहाणजलं अकंतं अणकंतं च । तस्य अकंतेण गम्मति । जं तं अकंतं तं सपचवायं अपचवायं च । अपचवाएण गम्मति । सपचवायं पाहाणजलं होञ्जा न वा होञ्जा ताहे मधुसिक्थजलेण गम्मइ । तस्यइवि एसेव भेदो । तस्सासइ वालुआजलेण गम्मइ, तस्सवि एए चेव भेआ । कदमजलेइवि एवमेव अकंतमणकंतसपचवाएयरा, सबत्थ निप्पचवाएण गम्मइ । तथाहि-एकैकस्मिश्चतुर्विधे जले चतुर्भङ्गी, सा चैयम्-तत्थ ताव पाहाणजलं अकंतं अपचवायं पढमो भंगो, एवमादि ४, एवं महुसिस्थं ४, वालुयाजलं ४ कदमजलं ४ । अथ सद्धइदिजलक्षणप्रणिनिनीषया माध्यकुदाह-

जंघद्धा संघट्टो नाभी लेवो परेण लेवुवरिं । एगो जले थलेगो निप्पगलण तीरमुस्सगो ॥ ३४ ॥ (भा.)

१ उदकं जङ्घां भा पा १-२ पु १ । २ तत्त्वदुर्दी भा पा. १ । ३ इ ल १.२ । ४ ज तस्य अकत तेण गम्मति भा. । ५ अकंत सपचवा ए पु. ।

नवार्द्धपात्रप्रमाण तल संघट्ट दृश्यते । नापिप्रमाण तल लेप दृश्यते । परेष नाभेर्बल पचलेपोपरि दृश्यते । इदानीं
 अर्द्धप्रमाण बलदृष्टवतो यो विधिः स दृश्यते—एकः पात्रो बले कर्षक्योऽन्यः स्थले—आकाशे । अथ तीरप्राप्तस्य विधि
 माह—‘निष्पगलन’सि एकः पादो बले द्वितीयस्य आकाशे निष्पगतभास्ते एतः दुष्कः स्थले क्रियते, पुनर्द्वितीयमपि पाद
 निष्पगत कृत्वा ततस्तीरे क्षायोत्सर्गो करोति ॥ अथ तद्वल नापिप्रमाणादि मन्वि निर्मय च एतः का सामाचारीत्याह—
 निरुमपऽगारिरथीण तु मगओ चोलपट्टमुस्सारे । समप अस्थग्धे वा ओइणणोसु घण पट्ट ॥ ३५ ॥

निर्धये बले सत्यहरणशीलत्वात् व्याख्यादिरहितत्वाच्च अगारिणां स्त्रीणां च मार्गतः—शुद्धतो मच्छति, गच्छता च किं
 कर्षक्ये, चोलपट्टक उपर्युत्सारणीयः । समये तु तस्मिन् अस्थग्धे वा ‘तपिण्येसु’ अवतीर्णेषु किवत्स्वपि श्रुष्टिपु मन्वेस्त्वितः
 प्रयाति ‘घण पट्ट’ति चोलपट्टक व ‘धनं’ निषिद्ध करोति यथा तोयेन नापद्रियत इति ।

दृगतीरे ता चिट्टे निष्पगलो जाष चोलपट्टो उ । समप पलथमाण गच्छइ कापण अकुसतो ॥ ३६ ॥

उचीर्षयोदकतीरे तावथिष्ठति यावन्निष्पगलो जाषचोलपट्टकः । अथातो प्रदेशः समपस्वतः समये प्रलम्भमानं चोल
 पट्टक गृहीत्वा प्रवति । कथम् ?—‘क्षयेन’ धरीरेणासृजन्, धरीरेकवाक्कापविराचनामयात् । यदा तु नद्यामयवततो गृही
 धरायो नास्ति तदा किं कर्षक्यमित्याह—

असइ गिहि नालियाप आणक्खेउ पुणोऽवि पडियरण । प्गामोग पडिग्गह केइ सवाणि न च पुरजो ॥ ३७ ॥

गृहस्थामावे नालिकया तन्नीजलं 'आणकखेउं' परीक्ष्य गन्तव्यम् । नालिका ह्यात्मप्रमाणाचतुरङ्गुलाधिका यष्टिका तथा परीक्ष्य 'पुणोऽवि पडियरणं'ति पुनः प्रतिनिवृत्त्य प्रतिचरणं-आगमनं करोति, आगत्य च 'एगंभोग'त्ति एकत्राभोगः, आभोगः-उपकरणं 'एग'त्ति एकत्र करोति, एकत्र बध्नातीत्यर्थः । पडिग्गह'त्ति पतद्ग्रहं च पृथग्घोमुखं घनपात्रकवन्धेन बध्नाति, तं च हस्तेन गृह्णाति तरणार्थम् । केचिच्चेवमाहुः-पतद्ग्रह उपलक्षणं पात्रकाणां, ततश्च सर्वाण्येव पात्रकाणि अधो-मुखानि घनेन चीरेण बध्द्यन्ते तरणार्थमिति । एस ताव सामणेण नदीए अत्थग्घाए गच्छंतस्स विही भणियो, यदुत- 'एगामोगपडिग्गह केई सव्वाणि'त्ति, नावाएवि आरुहंतस्स एसेव विही, कितु नावाए चंडतो 'न य पुरउ'त्ति नावाए पढं नारुहइ-अग्गिमो न चडइ, प्रवर्त्तनाधिकरणदोषात्, मद्दगंपंतदोसातो य, जइ भइओ तओ सउणं ति मन्नमाणो आरुहइ, अह पंतो तओ अवसउणंति मण्यमाणो कोवं गिण्हति । तथा चत्तहाओ मग्गओवि पारोहइ-निष्पच्छिमो वि नारुहइ, मा सा अद्धारुहंतस्सेव सिग्घं वच्चिहिति गावा, अतो थेवेषु आरुहेसु गिहिसु आरुहइ ॥

सागारं संवरणं ठाणत्तिअं परिहरित्तुऽनावाहे । ठाइ नमोक्कारपरो तीरे जयणा इमा होइ ॥ ३८ ॥

आरुहन्तो अ सो साहू सागारं संवरणं-पच्चक्खणं करेति । आरुहो य संतो ठाणत्तिअं परिहरित्तु अणावाहे ठाइ । तत्थ पुरओ न ठाइअवं, तत्थ किल णावादेवयाहिवासो । ण य मग्गओ, अवल्लगवाहणमयाओ । न मज्झओ, मा नावाओ उदकं उल्लिचाविज्जहिति । कत्थ पुण ठाइअवं ? पासे, तत्थ ताव उवउचो चिडुह नमोक्कारपरो । एवं कुशलेन(कुमलेण) तीरपत्तस्स को

विधी !, यथा-‘तीरे चयणा इया होसि’ वस्तुमाणा—

नवि पुरओ नवि मगगओ भज्जिम उस्सगो पणवीसा तु । दइउहुयतुवेसु अ एस विंही होइ सतरणे ॥

इदानीं तीरपचाय नावाए तपरंतो न लोभस अगिमो तपरति, एवचणाधिकरणावेव, नावि मगगो लोयस्स तपरति, इतिपि विट्ठओ गच्छेज्जि, (चल)स्वमापत्वात्, अइवा सो पच्छा एको तपरंतो कयाइ वरिखिआ नाविएवं तीर गणप्पहा, उम्हा बोवेसु उचिप्पेसु गिहिसु तपरति । तीरत्येव किं कायतीति ! मज्जाइ ‘तस्सगो’ कायोत्सर्गः कर्त्तव्यः । एतन्न व कियन्त उप्पवासाः ! इत्यत आह—‘पणवीसा तं’पि एअविअतिरुत्थवासाधित्तनीयाः । ‘दइउ’पि इतिव वम्मसुखा, उइओ जेण केरिआ, ‘तुवं’ मलातले, एएहिं नावाए अमावे संतरिआ, वदिं तरणजोगं पाणियति । ‘एस विधि’पि इतिआ दिमिरुषीर्णस्स एव एव विधिः । ‘संतरणे’ दुवने, येदुक्क वीरे प्राप्तेनोत्सर्गः कार्यं इति, अत्र वाक्काये मिआविचयतना न वावाडुक्का, छपस्येन तपोस्तभवतो झानुमअकपत्वात्, यथं ज्ञास्यति स करिण्यस्येवेति, सुविचस्य एवेति । उक्तमप्याय आस्य, अथ तेजस्कायर्द्धवमाह—आरमावा

वोलीणे अणुलोमे पडिलोमडेसु ठाइ तणरहिए । असई य कसिणतगउच्छण तलिगाइ देवणया ॥४०॥

१ मग्गे भा. प. १ ड. १ २ एएवअभा. ५. एएवअभा. पा १-२ । २ ‘इस्सति’ क १-२ । ४ उरिअपि म १ । ५ अडुठ क १-२ ।

यदा हि तस्य साधोर्गच्छतो वनदवोऽनुकूलो भवति, यदभिमुखं साधुर्व्रजति तदभिमुखमग्निरप्येतीत्यर्थः, ततस्तस्मिन् वनदवे व्यतिक्रान्ते सति गन्तव्यं । अथासौ प्रतिलोमः-अभिमुखमायाति ततः 'अहेसु' चि आर्द्रेषु प्रदेशेषु तिष्ठति येनासौ नाभिभवति, तृणरहिते वा । 'असति' अभावे तस्य 'कृत्तिण्तगउच्छणं' ति, कृत्तिः-चर्म तेनात्मानमावृत्य तिष्ठति, तदभावे 'णंतगउच्छणं' णंतगं-कम्बलादिवह्नं तदार्रीकृत्य पानकेन तेनात्मानमावृणोति, ततस्तिष्ठति । अथ गच्छतो बहुगुणं ततः 'तलिगादिडेवणय' चि उपानहौ परिषाय डेवनं-लङ्घनमग्नेः कृत्वा व्रजति । तत्र यदा विध्याते तेजस्काये याति तदाऽचित्तेजस्काययतना । यदा तूपानहौ परिषाय व्रजति तदा सचित्तो मिश्रो वा तेजस्कायः, एषा त्रिप्रकारा यतना । उक्तं तेजस्कायद्वारम्, अथ वायुद्वारम्—

जह अंतलिक्खमुदए नवरि निअंबे अ वणनिगुंजे थ । ठाणं सभए पाउण घणकप्पमलंबमाणं तु ॥४१॥

यथा अन्तरिक्षोदके यतनोक्ता 'आसणाओ नियत्ति' इत्यादिलक्षणा सैवेहापि दृश्या । 'नवरि' चि केवलमयं विशेषः, 'नितम्बे' पर्वतैकदेशे वननिकुञ्जे वा स्थातव्यम् । अथासौ प्रदेशः समयस्ततः 'पाउण घणकप्पं' घनं-निच्छिद्रं कल्पं-कम्बल्यादिरूपं प्रावृत्त्य गच्छति 'अलंबमाणं तु' चि यथा कोणा न प्रलम्बन्ते, प्रलम्बमानैर्वायुविराधनात् । तत्र महावायौ गच्छतः कल्पप्रावृत्तशरीरस्य सचित्तयतना भवति, अप्रलम्बं कल्पं कुर्वतोऽचेतनयतना, मिश्रयतनाऽपि कल्पप्रावृत्तस्यैव भवति, यतः किञ्चि ढकिञ्जं किञ्चिच न, इयं त्रिविधा यतना ॥ उक्तं वायुद्वारम्, अथ वनस्पतिद्वारमुच्यते—

तिविधौ वणस्तई खलु परिचणतो यिरायिरिकिको । सजोगा जह द्विटा अकताई तदेव इह ॥ ४२ ॥

त्रिविधो वनस्पति-अधियो मिश्रः स्रविषय । योऽप्राबचिषः सः परिषो मणतो य, परिषो यिरो अचिरो अ, अणतो वि चिरो अचिरो अ । इवापि मीसो सो दुविधो-परिषो मणतो अ, परिषो दुहा-यिरो अचिरो अ । अणतोवि दुविधो-यिरो अचिरो अ । इवापि स्रविषो, सो दुहा-यिरो मणतो अ । परिषो दुहा-यिरो अचिरो अ । मणतो दुविधो-यिरो अचिरो अ, एकिको अ मेयो वउहा-अक्यो अपषवाओ अ ?, अकतो सपषवाओ अ २, अणकतो अपषवाओ प ३, अणकतो सपषवाओ अ ४ । तत्प का वयवा ?, अविषेकं गम्माइ, तरपवि परिषेण, तेनवि चिरेण, तरयवि अकतनिपषवाएण एरमावे अणकतेण निपषवाएण, तरमावे अधिषररिषेण अधिरेण गम्माइ, सोऽवि अर मकतो निपषवाओ अ, तदमावे अणकतनिपषवाएण य । तरमावे अधिषाएणेन चिरेण गम्माइ अकतेण निपषवाएण य । तदमावे अणकत निपषवाएण, तदमावे अधिषाएणेन अधिरेण गम्माइ, सो अ अकतनिपषवाओ य यदि होति । तरमावे अणकतनिपषवाएण । तरमावे मीसेण, तरयवि एवमेव मंगा नाणियवा इहा अधिषे । तरमावे स्रविषेण गम्माइ, तरयवि एसेव गेमो । अय मायाऽअरपटना-त्रिविधो वनस्पतिः-स्रविषः अधिषः भिममेति । तत्रैकेको देवा-परीतोऽनन्वय, तत्र परीतर पुपकु-दरीराणामेकद्वित्रिसंस्वेयासहस्रयेयानां कीवानामाशयः, अनन्वस्तु अनन्तानामेकैक शरीरं, स एकैका स्वितोऽरिषयः,

१ एवमपि तेन ज्ञानं भा या १ । २ यम्माइ । भा । ३ त्रिकषयस्यैवानां भा ।

स्थिरो दृढसंहननः, इतरस्त्वस्थिरः। अत्र च संयोगाः कर्तव्याः, ते चावस्ताद्यथोक्तास्तथैव दृश्याः, ते चाक्रान्तनिष्प्रत्य-
पायआक्रान्तप्रत्यपायअनाक्रान्तसनिष्प्रत्यपायअनाक्रान्तसप्रत्यपायरूपाः। स्थापना—७ ७ ७ ननु च कस्मादचित्त-
वनस्पतियतनोच्यते ? तथाहि-सचेतनविषया यतनेति न्यायः, उच्यते, तत्राप्यस्ति कारणं, यद्यपि अचित्तस्तथाऽपि कदा-
चित्केषाञ्चिद्वनस्पतीनामविनष्टा योनिः स्याद् गुह्यचीकङ्कडुकुमुद्गादीनां, तथाहि-गुह्यची शुष्कापि सती जलसेकात्तादात्म्यं
मजन्ती दृश्यते, एवं कङ्कडुकुमुद्गादिरपि, अतो योनिरक्षणार्थमचेतनयतनाऽपि न्यायवत्येवेति। अथवाऽचित्तवनस्पतियतनया
दयालुतामाह, अचेतनस्यैते मेदान मवन्ति, किन्तु सचित्तमिश्रयोरेव योजनीयाः। उक्तं वनस्पतिद्वारम्, अधुना त्रसद्वारमाह—
तिविहा वेदंदिद्या खलु थिरसंघयणेयरा पुणो दुविहा। अकंताई य गमो जाव उ पंचिदिआ नेआ ॥ ४३ ॥

‘त्रिविधाः’ त्रिप्रकाराः, के ? द्वीन्द्रियाः-सचित्तादिमेदात्, सचिचाः सकलजीवप्रदेशवन्तः, अचित्तास्तद्विपर्ययात्।
मिश्रास्त्वेत एव करम्बीभूताः। पुनरैकैको द्विविधः, तथाहि-सचित्तो थिरसंघयणो अथिरसंघयणो अ, एवं अचित्तो वि-
मीसो वि। जो सो थिरसंघयणो तत्थ चउमंगी-अकंतोऽणकंतो सपच्चवाओ इयरो य। एवं अणोवि ‘अकंतादीय’त्ति
आक्रान्तादिर्गमो भङ्गक इति, अनेन चतुर्भङ्गिका सूचिता। एवमयं क्रमस्त्रीन्द्रियचतुरिन्द्रियपञ्चेन्द्रियाणां सचित्ताचित्त-
मिश्रादियोजनीय इति ॥ एवं तावत्सजातीययतनोक्ता, इदानीं विजातीयेन सहाह—

पुढविदपु पुढवीपु उदये पुढवितस चालकटा य । पुढविवणस्तइकाए ते षेव उ पुढविपु गमण ॥ ४४ ॥
 पुढवितसे तसरहिपु निरतरतसेसु पुढविपु गमण । आठवणस्तइकाए वणेण नियमा वण उदप ॥ ४५ ॥
 तेकवाडविहूणा पव सेसावि सठवसजोगा । नञ्चा विराहणवुग वज्जितो जयसु उवउत्तो ॥ ४६ ॥

पुढिभ्युदकयोः सुगपद्रमनरुपा प्रासुरोः सतोः क्तरेण याठव्यमित्याह-पुढिभ्यां, ठवके त्रसादिसक्राभात्, चसुन्दरा
 इतस्पतिव पूयिषी त्वस्त्येव । अथ पुयिषीवनस्पतिकामयोः सतोः किं कर्षणमित्याह-पुढिभ्येव गन्तव्यं, वनस्पतो वदोव
 संभवात् ॥ अथ पुयिषीप्रसयोः केन गन्तव्यं ? तसरहितमारोण, एतद्रुक्तं मवधि-विरक्तप्रसेपु तन्मन्त्रेण, निरन्तरेषु तु पृथि
 भ्यां । अथ अण्वापधनस्पतिकामयोः सतोः केन याठव्यमित्याह-धनेन वनस्पतिकामेन ठवके त्तियमाहनस्पतिसक्राभात् ॥
 तेनस्कापचापुकायान्म्यां रहिता एव शेषा अपि सर्वे संयोगाः, अन्येऽपि धे नोक्तास्तेऽनुगत्यभ्याः मङ्गकाः, सर्वथा विराधना
 इय मात्वा-आत्मविराधना संयमविराधना च । एतद्रूपमपि दर्शयत् उपपुक्तो यतस्व-पतनां कुर्विति । इदानीं यदुक्त 'एव
 सेमापि त्वसंभोगा' इति ते मङ्गका दर्शयन्ते, ते धामी-रुत्प पुढविकावो आठकावो वणस्तइकावो तसकावो वेठि चत्वारि
 पदानि काठ सतो दुगपारभियाए विभवारभियाए वठकवारभियाए चारेयवा, सा य इमा चारभिया-पुढविकावो आठकावो
 य पढमो १, पुढवी वणस्तती वीमो य २, पुढवी ठमा य वरुवो २, एव पुढवीए तिभि लब्धा, काठ दो ठइइ, वणस्तइ एकंति

१ पुढिभ्यां का पा २ । २ दुढिवीं लक्षणेन । अथ का । ३ पुढिभ्यां काव का ।

६, पुढवी आऊ वणस्सई १, पुढवी आऊ तसा २, पुढवी वणस्सइ तसा ३, आऊवणस्सइ तसा ४, एए तिगचारणियाए लद्धा, चउक्कचारणियाए उ एक्को चेव । सवेवि एक्कारस अचिचेहिं पएहिं लद्धा । एवं मीसेसु वि ११, सचित्तेसुवि इक्कारस ११, सवेसवि तेत्तीसं ३३ । उक्ता षट्काययतना, आह-यदा पुनव्यत्रिदुस्तटीन्यायेनान्यतरविराघनामन्तरेण प्रवृत्तिरेव न घटां प्राञ्चति तदा किं कर्तव्यमित्याह—

सवत्थ संजमं संजमाउ अप्पाणमेव रंक्खिज्जा । सुच्चइ अइवायाओ पुणो विसोही न याविरई । ४७।

‘सर्वत्र’ सर्वेषु वस्तुषु, किम् ? संयमरक्षा कार्या, तद्भावेऽभिप्रेतार्थसिद्धयसिद्धेः, किमेष एव न्यायः ?-नेत्याह-संयमा-दपि आत्मानमेव रक्षेत्, आत्माभावे तत्प्रवृत्त्यसिद्धेः, आत्मानमेव रक्षन्, जीवन्नित्यर्थः, ‘बुच्यते’ भ्रश्यति कस्मादतिपातात् हिंसादिदोषात्, किं कारणं ?, उच्यते, अतिपाततो यतः पुनर्विशुद्धिस्तत्परिणामादिना भविष्यति । अथ मन्यसे पृथिव्याद्यतिपा-तोत्तरकालं विशुद्धिर्भवतु नाम, किन्तु हिंसायां वर्तमानोऽसौ अविरतो लभ्यत इति ‘एकव्रतमङ्गे सर्वव्रतमङ्ग’ इति वच-नात्, तदेतन्नास्ति, यत आह-‘न याविरई’, किं कारणं ?, तस्याशयशुद्धतया विशुद्धपरिणामत्वात्, विशुद्धपरिणामस्य च मोक्षहेतुत्वात् । यद्वा सर्वत्र संयमं रक्षन्नतिपातान्बुच्यते अतिपातो न भवति । किमयमेव न्यायः ?, नेत्याह-संयमादात्मान-मेव रक्षेत्, येन पुनरपि विशुद्धिर्भवति, न चातिपातेऽप्यविरतिरिति पूर्ववत् । किं कारणं संयमादप्यात्मा रक्षितव्यः ? उच्यते यतः

१ रक्खतो पा १ पु । २ न्याय १ आ. । ३ रक्खन्, ल १ २. रक्षितव्य पा १ । ४ भावेन आ. । ५ पतन्नात् आ पा १ । ६ आदिना आ स्यादिना पु. । ७ रक्खन् आ पा १ २ पु. ।

सजमर्हेतु देहो धारिञ्चइ सो कओ अ तदभावे ? । सजमफाइनिमित्त तु देहपरिपालणा इट्टा ॥४८॥
 इह हि 'संयमदेतुः' संयमनिमित्त देहो धार्यते, स च संयमः कुतः 'तदभावे' देहभावे ? यस्मादेतदेव तस्मात् 'संयम
 चिक्खत्थवालसावयसरेणुकटयतणे बहुजळे अ । लोगोऽपि नेच्छइ पहे को णु वित्तसो भयतस्स ॥४९॥

चिक्खत्थवालसावयसरेणुकटयतणे बहुजळे अ । लोगोऽपि नेच्छइ पहे को णु वित्तसो भयतस्स ॥४९॥
 यिक्खत्थवालसावयसरेणुकटयतणे बहुजळे अ । लोगोऽपि नेच्छइ पहे को णु वित्तसो भयतस्स ॥४९॥
 विच्छेयो ? लोकात् सकाशाद्भदन्तस्य येनेवदुप्यते इति ?, तस्यते—
 जयणमजयण च गिही सच्चित्तमीसे परिचउणते अ । नहि जाणति न यासि अवहपइणणा अह वित्तसो ॥५०॥

यवनानयतना च गुरिणो न जानन्ति, क !-सुषिणायो, न च 'प्येयो' एहिणा 'अववप्रधिक्का' षणनिइहिा,
 अत एव विक्षेया ।
 अविअ जणो मरणभया परिस्समभमा व ते विवज्जति । ते पुण दयापरिणया मोक्खस्यमिसी परिहरति ५१

कस्यथा । 'अपि च' इति मनेनाभ्युद्ययमाह, नवरं 'हे'ति सायायान् पथः, इतथ साधोः प्राजातिपातापवावपि

गृहिणा सह वैधुर्यमित्याह—

अविसिद्धंमि वि जोगंमि बाहिरे होइ विदुरया इहरा । सुद्धस्स उ संपत्ती अफला जं देसिआ समए ॥५२॥

इह 'अविशिष्टेऽपि' तुल्येऽपि 'योगे' प्राणातिपातादिव्यापारे 'बाह्ये' बहिर्वृत्तिनि भवति 'विदुरता' वैधुर्यं विसदृशता, इत्थं चैतदभ्युपगन्तव्यम्, इतरथा शुद्धस्य-साधोः 'संप्राप्तिः' प्राणातिपातापत्तिः 'अफला' निष्फला यतः प्रदर्शिता 'समये' सिद्धान्ते तद्विरुध्यते, तस्मादेतदेवैवाभ्युपगन्तव्यं, बाह्यप्राणातिपातव्यापारः शुद्धस्य साधोर्न बन्धाय भवतीति ॥ तथा चाह—
एकंमि वि पाणिवहंमि देसिअं सुमहदंतरं समए । एमेव निजाराफला परिणामवसा बहुविहीआ ॥५३॥

'एकस्मिन्नपि' तुल्येऽपि प्राणिवधे 'दर्शितं' प्रतिपादितं सुमहदन्तरं, क ? 'समये' सिद्धान्ते, तथाहि—यथा द्वौ पुरुषौ प्राणिवधप्रवृत्तौ, तयोश्च न तुल्यो बन्धो, यस्तत्रातीवसंक्लिष्टपरिणतिः स सप्तम्यां पृथिव्यामुत्पद्यते, अपरस्तु नातिसंक्लिष्ट-परिणतिः स द्वितीयनरकादावपीति । इयं तावद्विमहदशता बन्धमङ्गीकृत्य, इदानीं निर्जरामङ्गीकृत्य विसदृशतां दर्शयन्नाह—
एवमेव 'निर्जरा' फलविशेषा अपि परिणामवशाद् 'बहुविधा' बहुप्रकारा विशिष्टविशिष्टतरविशिष्टतमाः । एकां प्राणिजाति-मङ्गीकृत्यान्तरमुक्तम्, अधुना सकलव्यक्त्याश्रयमन्तरं प्रतिपिपादयिषुराह—

जे जत्तिआ अ हेऊ भवस्स ते चेव तत्तिआ सुक्खे । गणणाईया लोगा दुणह वि पुण्णा भवे तुल्ला ॥५४॥

ये हेतवो पावन्तो-यावन्मात्रा 'भवस्य' संसारस्य निमित्तं च एव नान्ये तावन्मात्रा एव मोक्षस्य हेतवो-निमित्तानि ।
 कियन्मात्रकास्त अथ आह-गमनाया अतीताः-सङ्ख्याया असिक्रान्ताः, के ?, लोकः 'इयोरपि' भवमोक्षयोः संबन्धिना
 हेतुनामनुपेया लोकाः 'पूर्वा' मृताः, तत्र पूर्वा एकहेतुन्यूना अपि भवन्त्यत आह-तुस्याः, कथमन्यूताः ?-क्रियाविश्ले
 षण 'तुन्वा' सदृशा इत्यर्थः । ननु तुन्यग्रहमेव कस्मात् केवलं न उच्यते ? येन पुनः पूर्णप्रश्नं क्रियते मष्पति पश्चिद्यप्य-
 तुङ्गारण्येण कर्तृत्वेण संसारात्मकेण लोके तुल्ये कस्त्वपि शुद्धी होला तो पुष्यग्राहणेपि कीर्य, दोषद्वि
 पुष्पादि चया जया मरिचपि नेपथ्य । इयमत्र सायना-सर्वे एव ये त्रैलोक्योदरधिवरत्रिनिनो मावा रागोदयमोहात्मनो पुंसां
 संसारहेतवो भवन्ति च एव रागादिरहितानां भद्रोमवामहानपरिशारेण मोक्षहेतवो भवन्तीति एव तावत्प्रमाणमिदमुक्तम् ।
 इदानीं येषामपी त्रैलोक्यापन्नाः पदार्थां हन्वहेतवो भवन्ति न भवन्ति च येषां तदाह-

इतिआवहिजाईत्वा जे चैव हवति कस्मच्चथाय । अजयाण ते खेव उ जयाण निवाणगमनाय ॥ ५५ ॥

'इ' गतिश्रेण्ययोः' इत्यमीर्षा पपि ईयो ईयोष्वं-गमनामनमित्यर्थः, ईयोपयमादौ येषां ते ईयोपयाथाः, आदिबन्वा
 पुंस्वागादिभ्यापारा गृह्यन्ते, ईयोपयाथा भ्यापारा य एव भवन्ति 'कर्मपञ्चाय' कर्मपञ्चनित्यित-कर्मबन्धहेतवः, केयाम् ?
 'अपवानाम्' अपत्यनपराणां पुंस्वाणां, च एव ईयोपयाथा भ्यापारा 'पताना' यस्तवता 'निर्वाणगमनाय' मोक्षगमनाय भवन्ति ॥

१ तात्रेवापम्यता ८.१ । २. ते तु पूर्वा आ पा १-२ । ३ अंकिजायं आ. । ४ पुष्पति पा २. पु. । ५ अम्यनकापपरिष्ठापारेण पा १
 भव्यवसनेकपरिशारेण पा २ । ६ परिष्ठापदि' आ.

एवं तावत्साधोर्गृहस्थेन सह तुल्येऽपि व्यापारे विमदृशतोक्ता, इदानीं सजातीयमेव साधुमाश्रित्य विमदृशतामुपदर्शयन्नाह—
एगंतेण निसेहो जोगेसु न देसिओ विही वावि । दलिअं पप्प निसेहो होज्ज विही वा जहा रोगे ॥५६॥

एकान्तेन निषेधः 'योगेषु' गमनादिव्यापारेषु 'न देशितः' नोपदिष्टः 'विधिर्वा' अनुज्ञा वा क्वचित्स्वाध्यायादाौ न दर्शिता, किन्तु 'दलिअं' द्रव्यं वस्तु वा 'प्राप्य' विज्ञाय निषेधो भवेत्, तस्यैव वा 'विधिर्भवेत्' अनुष्ठानं भवेदिति । अयमत्र भावः—कस्यचित्साधोराचार्यादिप्रयोजनादिना सचित्तेऽपि पथि व्रजतो गमनमनुज्ञायते, कारणिकत्वात्, नाकारणिकस्य, दृष्टान्तमाह—'जहा रोगे' 'त्ति यथा 'रोगे' ज्वरादौ परिपाचनमोजनादेः प्रतिषेधः क्रियते, जीर्णज्वरे तु तस्यैव विधिरित्यतः साधूच्यते—वस्तुवन्तरमवाप्य विधिः प्रतिषेधो वा विधीयते । अथवाऽन्यथा व्याख्यायते—इहोक्तं—'अखिलाः पदार्था आत्मनः संसारहेतवो मोक्षहेतवश्च' ततश्च न केवलं त एव यान्यपि सम्यग्दर्शनज्ञानचारित्राणि तान्यपि संसारमोक्षयोः कारणानीति, तथा चाह—'एगंतेण निसेहो' एकान्तेन निषेधः सम्यग्दर्शनादिदानेषु तत्प्रख्यापकशास्त्रोपदेशेषु न दर्शितो विधिर्वा न दर्शित इति संदृक्कः, किन्तु 'दलिअं प्राप्य' पात्रविशेषं प्राप्य कदाचिदीयते कदाचित्त, एतदुक्तं भवति—प्रशमादि-गुणसमन्विताय दीयमानानि मोक्षाय, विपर्ययेण भवाय, तदाशातनात्, यथा ज्वरादौ तरुणे सत्यपथ्यं पश्चात् पथ्यमिति तदेव ॥ अथैकमेव वस्त्वासेव्यमानं—बन्धाय मोक्षाय च कथं भवति ?, तदाह—

जमि निसेविज्जसे अइयारो होज्ज कस्सइ कयाइ । तेणेव य तस्स पुणो कयाइ सोही हवेज्जाहि ॥५७॥
 'यस्मिन्' वस्तुनि कोषादौ निरुप्यमाणे 'अविचार' स्वलना मवति 'कस्यचित्' साधोः 'कदाचित्' कस्याश्चिदत्रस्यापि
 च उचिरात्रे इष्टं पयाषापदान् संहृषः कदाचिच्छ्रुदिरपि मवेत्, षण्डकद्रमाघोरिय, तेन हि र्णा स्वश्रिष्यो दण्डकेन तादृितः, त
 भेषिः केवलोदयः संहृष इति । भाष्य व्यापारमङ्गीकृत्य विसृष्टतोक्ता, अथ बाहोऽपि व्यापारो यथा बन्धहेतुर्न स्यात्पयाऽऽह-
 अणुमित्तोऽपि न कस्सई वधो परवरथुपेखया भणितो । तह वि अ जयति जइणो परिणामविसोहिमिच्छता ।
 'अणुमात्रोऽपि' स्वस्योऽपि वधो न कस्यचित् 'परवस्तुप्रत्ययाद्' बाह्यवस्तुनिमिषात्सकाशात् 'गणितः' उक्तः किन्त्वात्म-

परीणामादेवेत्यभिप्रायः । आह-यथेव न तर्हि श्रियव्यापियतना कार्यो ? उच्यते, यद्यपि बाह्यवस्तुनिमिषो पचो न मवति
 तथाऽपि यंतानां विदधति श्रियव्यादौ धनयः परिणामविशुद्धिं 'इच्छन्ताः' अभिलषन्तः, एतदुक्तं मवसि-पदि श्रियव्यादिकाय
 यतना न विधीयते त्वो नैवेय स्यात्, यस्तु हिंसायां वर्धते तस्य परिणाम एव न शुद्धः, इत्याह च—
 जो पुण हिंसाययणेसु वट्टई तस्स नणु परिणामो । दुट्ठो न य तल्लिग होइ विसुद्धस्स जोगस्स ॥५९॥
 परसु पुनः 'हिंसायतनेषु' व्यापारिणामसु वर्धते तस्य ननु परिणामो दुष्ट एव मवसि, न च तद्विजास्यानवसि

१. एवमो भा. पा १-२. ५. १. कर्त्तं वा. पु. ।

‘लिंगं’ चिह्नं भवति ‘विशुद्धस्य योगस्य मनोवाकायरूपस्य ॥

तम्हा सया विशुद्धं परिणामं इच्छया सुविहिणं । हिंसाययणा सबे वज्जेयवा पयत्तेणं ॥ ६० ॥

तस्मात् ‘सदा’ अजस्रं विशुद्धं परिणाममिच्छता सुविहितेन, किं कर्तव्यं ?-हिंसायत्नानि सर्वाणि वर्जनीयानि प्रयत्नतः ॥ तथा च—

वज्जेमिच्छि परिणओ संपत्तीए विमुच्चई वेरा । अं वहंतोऽवि न मुच्चइ किलिट्टुभावोत्ति वा यस्स ॥ ६१ ॥

वर्जयाम्यहं प्राणिवधादीन्येवंपरिणतः सन् संप्राप्तावपि, कस्य ?-अतिपातस्य प्राणिप्राणविनाशस्येत्युपरिष्टात्संबन्धः, तथाऽपि विमुच्यते ‘वेरात्’ कर्मसंबन्धात् । यस्तु (यस्य) पुनः क्लिष्टभावः क्लिष्टपरिणामः सोऽव्यापादयन्नपि न मुच्यते वेरात् ॥ तदेवं गच्छतस्तस्य पट्टकायतनादिको विधिरुक्तः, स इदानीं गच्छन् ग्रामादौ प्रविशति, तत्र का सामाचारी ?, तदर्श-नार्थमुपक्रम्यते—

पढमबिइये गिलाणे तइए सण्णी चउत्थि साहम्मी । पंचमगस्मि अ वसही छट्टे ठाणट्टिओ होइ ॥ ६२ ॥

प्रथमद्वारे द्वितीयद्वारे च ‘गिलाणे’ति ग्लानविषया यतना वक्तव्या, तृतीये द्वारे संज्ञी-श्रावको वक्तव्यः, चतुर्थे द्वारे सार्धर्षिकः-साधुर्वक्तव्यः, पञ्चमे द्वारे वसतिर्वक्तव्या, षष्ठे द्वारे वर्षाकालप्रतिघातात्स्थानस्थितो भवति । आह-तृतीयद्वारे

१ अवहितोऽपि ल १.२., अवहितोऽपि वा.

पठर्थाधिकारा मपिष्यन्ति, तथावा—“वश्रग्नामे संलब्धि सञ्ची दाये अ मरे अ”सि (नि ८५) तथापि किमिति संश्लिन एव केवलस्य ग्रहणमकारि?, उच्यते, संश्लिनोऽतिरिक्तो विधिविषयस्यमाणो मविष्यति अस्वार्थस्य द्वापनार्थं संश्लिग्रहणमेवाकरोत्, अथवा तुलादण्डमस्यग्रहणन्यायेन मस्यप्रारणे श्रेयाश्चपि गृहीतान्येषु द्रष्टव्यानि, आह मस्यमेवैतन्न भवति, यतः पठमूनि द्वाराणि, सञ्चयन्ते नैतद्वैव, यतः सप्तम अशब्दास्त्रिंशत् महानिनादेति श्रारं मविष्यति, संश्लिग्रहणेन मस्यमेव गृहीतमितीय द्वावगाथा । नन्वस्यातिस्त्रिताचार्यकार्यप्रसापनग्रहणत्वात्कोऽवसरो ग्रामादिप्रयेष्टे ?, उच्यते, तत्रप्रयेष्टेऽधिकतरगुणदर्शनात्, तथा चाह—
 पाहितापारत्तगुणा दोस्त्रि य पुच्छा तुये य साहस्मी । तरियधिकका बुविहा चठहा जयणा बुहिधिकका । ६३ ।

तस्य तत्र ग्रामे प्रविशत ‘येरिका’ इहलोकगुणा मकृतपानादयो भवन्ति, परत्रगुणाश्च ग्लानादिप्रतिवागरणादिकाः । प्रविशतश्च तस्य द्वित्रिषा पुच्छा भवति, सा च विष्यविधिलक्षणा वस्यमाणा । सार्धमिकाश्च त्रेषा—साम्मोगिका अन्यसाम्मो गिकाश्च । तत्रैकैको द्विषा, योऽसौ साम्मोगिकः स द्वित्रिषा—कथाविदेकः कदाचिदेकः । एवमन्यसाम्मोगिकेऽपि प्राश्य । ‘वठहा चयण’पि चतुर्विधा यतना, साम्मोगिकसंप्रयतना साम्मोगिकसंप्रतीयतना च, तथा अण्यसंमोइयसंप्रययणा अण्य संमोइयसंप्रतीययणा चति । ‘तरिषाकिका बुविह’पि तत्रैकैको भेदो त्रेषा साम्मोगिकसंप्रताः—कारणिका निष्कारणिकाश्च, एव संमोइयसंख्यजोषि । एव असंमोइयसंखयापि संख्यजोषि । अथवाऽन्यथा—‘बुधे य साहस्मी’पि समोइया असंमोइया

चेति । 'तत्स्थिकिका दुविह'चि जे ते संभोइआ ते संजया संजईओ अ, एवमसंभोइयाचि । 'चउहा जयण'चि चउबिहा जयणा कायवा दवादि ४ । 'दुहिकिक'चि सा एकैका द्रव्यादियतना द्वेषा-तत्थ दवओ पढमं फासुएण कीरइ, तदभावे अफासुएण-चि । खिचतो अकथाकारिआसंकप्पिए गेहे ठायवं, तदभावे उदूधाटनं गृहस्य कंपाटादेरपि क्रियते । कालतः प्रथमपौरुष्यां प्रासुकं दीयते, अथ तस्यां न लभ्यते ततः कृत्वाऽपि दीयते । भावतः प्रासुकद्रव्यैः शरीरस्य समाधानमाधीयते तदभावे त्वप्रासुकैरपि । इयं द्वारागथा महती, तत्रैहिकगुणद्वारप्रतिपादनायाह पडिदारगाहा—

इहलोइआ पवित्ती पासणया तेसि संखडी सद्धा । परलोइआ गिलाणे चेइय वाई य पडिणीए ॥६४॥

'इहलोइअ'चि द्वारपरामर्शः, प्रविष्टस्य तस्यायं गुणो भवति—यानभिसन्धाय प्रवृत्तस्तदीयां कदाचित्तत्र वार्ता लभते—यथा ततो निर्गत्यैतेऽधुनाऽमुकत्र तिष्ठन्तीति, एतदुक्तं भवति—मासकल्पपरिसमाप्तौ ते कदाचिचत्रैवायाताः स्युः; ततश्चैतेषां साधूनां पश्यता-दर्शनं भवतीति तत्रैव कार्यपरिसमाप्तिः स्यात्, तथा कदाचित्तत्र संखडी भवति, ततश्च भक्तं गृहीत्वा व्रजतः कालक्षेपो न भवति, शीघ्रं चाभीष्टं ग्रामं प्राप्नोति । तत्र वा प्रविष्टस्य श्राद्धः—श्रावकः कश्चिद्भवति, तद्गृहात्पर्युषितभक्त-मादाय व्रजति । एते प्रविष्टस्यैहिकगुणाः । अथेतरं 'परलोइआ' इति द्वारपरामर्शः । 'गिलाण'चि कदाचित्तत्र प्रचिष्ट इदं मृशुयात् यदुतात्र ग्लान आस्ते, ततश्च तत्परिपालनं कार्यं, परिपालने च कथं न पारलौकिका गुणा इति, 'जो गिलाणं पडि-यरइ से मं पडिअरति, जो मं पडिअरइ सो गिलाणं पडिअरति'चि वचनप्रामाण्यात् । कदाचिद्वा तत्र चैत्यायतनं भवेत् तद्दन्दने

पुण्यागतिः स्यात्, वासी वा वस्तरानयम्, प्रत्यनीको वा साध्यादेस्तत्र स्यात् वर्षानावासाद्युपलभ्य यायात्, एवंलक्षित्वसंपन्न
 त्वात्। उक्तमैरुपारत्नौकिङ्कणद्वारात्। अथ पृच्छाद्वारं, तत्र द्विविधा पृच्छा विधियुक्ता अविधियुक्ता च, अविधियुक्तामाह—
 अविधी पुच्छा अरिपथ सजया नरिय तत्य समणीवो । समणीसु अ ता नरथी सका य किसोरवढवाओ ॥
 अविधियुक्त्येपं, यदुत सन्त्यत्र संपत्ताः १, ततोऽस्तौ वृद्धः एतां विधेपविपयो पृच्छा भुत्वाऽऽह—नास्त्यत्र संयताः, तत्र च
 अमण्यो विपन्ते तेन च वा न कथिताः, विधेप्रप्रकारत्वात्। 'समणीसु य'पि अथ अमणीः पृच्छति ततोऽस्मावाह—न सन्त्यत्र
 वा, तत्र च अमणाः सन्तीति प्राग्वत्। द्रष्टा च अमणीपृच्छायाम् स्यात् 'किञ्चोरवढवान्यायात्' ॥
 सङ्घेसु चरितकामो सका चारी य होइ सङ्घीसु । चेइयघर च नरथी तम्हा उ विधीए पुच्छिअजा ॥ ६६ ॥

अथ भावकान् पृच्छति एताः परो विक्ल्पपथि—वरितुकामोऽय—मद्यवितुकामः, अथ 'सङ्घीसु'पि आधिक्यविपया-
 षाप्रमण्यगुणशानिः स्यात्, तस्माद्विधिवान् पृच्छेत्। अथ वेत्यगुणमेव केवलं पृच्छति ततस्वद्वारे वर्गवस्तुद्वयभावे च
 गामदुवारवभासे अगढसमीचे महाणामज्जे वा। पुच्छिअ सय पक्ख विआलणे तस्त परिकहणा ॥ ६७ ॥

प्राग्द्वारे—प्रागस्य निष्काशप्रवेष्टे स्थित्वा पृच्छेत्, मपवा 'मग्नासे'पि प्रापान्पर्ये क्वपसमीचे वा महालेनसमीचे वा,
 १ पृच्छत वा १. २ अथत्वं यदुतादे वा वा।

कं ?-स्वकं पक्षं, किमत्रास्मत्पक्षोऽस्ति नेति ? , यदि परोऽज्ञान् पृच्छति-को भवतां स्वपक्षः ? इत्येवं विचारणे तत्-
स्तस्याग्रे साधोः परिकथना स्यात्, पञ्चविधोऽस्मत्पक्षः-चैत्यगृहादि । उक्तं पृच्छाद्वारम् । ततः पृच्छासमनन्तरं यदि चैत्य-
गृहमस्ति ततस्तस्मिन्नेव गन्तव्यं, तत्र च कथं गन्तव्यम् ? , उच्यते—

निस्संकिअ थूभाइसु काउं गच्छिज्ज चेइयधरं तु । पच्छा साहुसमीवं तेऽवि अ संभोइआ तस्स ॥६८॥
 पुबद्धं कंठं । अथ साहम्मिअद्वारसाह-‘पच्छा साहुसमीवं’ति चैत्यगृहान्निर्गत्य पश्चात्साधुसमीपं याति, ‘तेऽपि’ साधवः
 साम्भोगिकाः ‘तस्य’साधोः चशब्दादन्यसाम्भोगिका वा । तत्र यदि साम्भोगिकास्ततः का सामाचारी ? , इत्याह—
 निक्खिविउं किइकम्मं दीवैणऽणावाह पुच्छण सहाओ । गेलण विसज्जणया अ विसज्जुवएस दावणया ॥

‘निक्षिप्य’ विमृष्य साधुहस्ते, किम् ? , उपकरणं-पात्रकादि, ततः ‘कृतिकर्म’ बन्दनं करोति, ततश्च ‘दीवैणं’ति आगमन-
 कार्यविर्भावनं करोति । ‘अणावाह’त्ति, अणावाधा यूयम् ? , एवं पृष्टे सति तेऽप्याहुः-अनावाधा वयमिति । ‘पुच्छण’त्ति
 ततः साधुरेवमाह-त्वंदर्शनार्थमहं प्रविष्टं आसमिदानीं ब्रजामीत्येवं पृच्छति, ततस्तेऽपि साधवो यद्यस्ति सहायस्तं दत्त्वा
 प्रेषयन्ति । अथ तत्र कश्चिद् ग्लानस्तत एव ब्रवीति-अहमेनं ग्लानं प्रतिचरामीति, ततस्तेऽप्याहुः-विद्यन्त एव प्रतिचारकाः,
 एवमभिवाच्य ‘विसज्जण(णय)त्ति तं साधुं ‘विसर्जयन्ति’ प्रेषयन्ति वयमेव भलिष्याम इति । अथ न विसर्जयन्ति, एतच्च

१ निक्खिविउं ल. १ । २ दीवणयणवाह ल. १. पा. १ पु. । ३ ‘दीवणय’त्ति ल. १ पु. । ४ सबद्धोनार्थं आ. पा. १-२ । ५ प्रविष्टो
 प्रामगिदानीं का पा. १-२ ।

प्रवृत्ते-धर्मस्य ग्लानप्रारोपयोग्योपपादि तस्यते, किन्तु तत्संयोगानां न जानीमः, उतः स उपदेष्टं ददाति-एवमौपमनेन
 संयोज्य देयमिति । अथ त एव वृत्ते-औपमान्येकाग्र इव न लभामहे ततः स साधुवृत्तियत्पौषधानि, पाचयति वा पाठान्तरं,
 एवमसावौपधानि दापयित्वा प्रवृत्ति । अथ त एवमाहुः-औपवर्तयोजनानां न जानीमो न च लभामहे ततः स एव साधुरो
 पधानि योचित्वा संयोज्य ग्लानाय दत्त्वा मनाह प्रवृत्तौ व्याचौ सति प्रवृत्ति । अथ त एवमाहुर्गच्छन्त वाधुम्-

पुणरवि अयं सुभिज्ज अयाणगामो स वा भणिज्ज सच्चिक्खे । उमज्जो ऽवि अयाणता विज्ज पुच्छति जयणाप

पुनरप्यय व्याधिः द्योमं शयात्-शङ्क्येत्, वर्यं च न जानीम तपश्चमयिषुं, स वा ग्लान एवं श्रयात् स्वया सिद्धता
 अहमधिरात्प्रपुणीमामि, ततः 'संचिक्खे'पि संविच्छेत् । अयोमायपि शाक्येणुक्कशास्त्रव्यौ न जानीतः क्रियां कर्तुं, तत
 उमापि अजानन्तौ वैष पुच्छतः, कर्षं ? 'यतनया' अनन्तरमापापस्यमापयेति । सा वैषम्-

गमणे पमाण उवगरण सउण वाधार ठाण उवापसो । आणण गधुदगाई ठट्टमणुट्टे अ जे दोसा ॥ ७१ ॥

यदि ग्लानो गन्तुं पारयति एव तत्सर्गोत्स स एव नीयते । अथ न पारयतिः ततोऽन्ने सावधो वैषसुक्कशे गमनं कुर्वन्ति ।
 'पमाणे'पि किरत्प्रमाणैर्गन्तव्यं ? 'तत्रैकेन न गन्तव्यं यमदृष्टपरिकल्पनात्, न दो यमपुत्रपरिकल्पनात्, न यस्वारी वाहि
 कपरिकल्पनात्, अतस्त्रिपञ्चसप्तमिर्गन्तव्य, तप्त प्रमाण । 'उवगरण'पि शुकुनासोमिर्पतिव्य, न कुष्णमच्छिनादिमिर्पतिव्यं,

१ वाचयित्वा क १ २ वा. २ । २ 'कल्पये'पि ना., 'उवपति'पि ३.

उक्तमुपकरणं । 'सुलण'ति शकुनेषु सत्सु गन्तव्यं, ते चामी 'नन्दीतर'मित्यादयः, अपशकुनेषु तु न गन्तव्यम् । ते चैते-महल-कुपेलादयः, उक्तं शकुनद्वारम् । 'वावार'ति यद्यसौ वैद्यो मृङ्के एकलशाटको वा छिन्दन् किञ्चिदास्ते भिन्दन्वा ततो न प्रष्टव्यः । अथ ग्लानस्यापि गण्डकादि छेत्तव्यं ततोऽस्मिन्नेव प्रस्तावे प्रष्टव्यः, उक्तो व्यापारः । 'ठाण'ति यद्दुत्कुरुटिकातुषु-शराश्यादौ स्थितस्ततो न प्रष्टव्यः, किं तर्हि ?, शुचिप्रदेशस्थ इति, उक्तं स्थानं । 'उवएस'ति एवमसौ यतनया पृष्टो यमुप-देशं ददाति-द्रव्यतः क्षेत्रतः कालतो भावतश्च सोऽवधारणीयः, तत्र द्रव्यतः शाल्योदनं पारिहृदं च क्षीरं क्षेत्रतो निर्वाता वसतिः कालतः पौरुष्यां देयं भावतो नास्य प्रतिक्कलव्यवहारिभिर्मव्यं, उक्त उपदेशः । अथ स वैद्य एवं ब्रूयात्-पश्यामि तावत्तमिति, ततः स वैद्यस्तत्समीपमानीयते, न च ग्लानस्तत्र नेयः, किं कारणं ?, वैद्यसमीपं नीयमाने उत्क्षिप्तं लोकः कदा-चिदेवं ब्रूयात्-यथा नूनमयं मृत इत्यपशकुनः, मूर्च्छा वा मवेद्विपत्तिर्वा वैद्यगृहे स्यादिति, आगच्छति च वैद्ये किं कर्तव्यं ?, 'मैन्धुदकादि'ति गन्धवासाः सन्निहिताः क्रियन्ते तदानार्थमृदकमृत्तिकया विलेपनादि क्रियते । वैद्ये चागच्छति सूरिणा किं कर्तव्यमित्याह-उड्डमणुहे अ जे दोस'ति यद्यसावाचार्यो वैद्यस्यागतस्योचिष्ठति ततो लाषवदोषः । अथ नैम्भुत्तिष्ठति ततः स्तब्ध इति कृत्वा कोपं गृहीत्वा प्रतिकूलः स्यात्, तस्मादेतदोषपरिजिहीर्षयाऽन्नागतमेवोत्थाय प्राङ्गणे परिष्वङ्कमाण-स्तिष्ठतीति । उक्तमृत्थितानुत्थितद्वारं, कियन्तं पुनः कालं तेन साधुना ग्लानस्य परिचरणं कर्तव्यमित्याह—

पढमावियारजोगं नाउं गच्छे बिइज्जए दिणणे । एमेव अपणसंभोईयाण अपणाए वसहीए ॥ ७२ ॥

१ गण्डादि लर पा २, पिटकादि पा १ । २ गन्धोदकादिर्मिर्गन्धं आ ल. १ पा. २ । ३ नैम्भुद्विमादत्ते आ.पा.२.पु ।

यं चि इत्यादिषुष्टयोपदेशे सति तत्र द्रव्यतः प्राप्तुकमप्राप्तुकं वा, क्षेत्रतः क्रीतकृता अक्रीतकृता वा वसती, कालतः प्रथम पौक्याप्तुपरिष्टं तस्यां च नवा प्राप्तुकं न लम्पते तदाऽप्राप्तुकमपि क्रियते, मावतः समाधिः कर्षण्यया प्राप्तुकाप्राप्तुकैरिति ॥ कारणिअ धट्टपेत्से गमणणुलोमेण तेण सह गच्छे । निष्कारणिअ खरटण विइज्ज सघाढय् गमण ॥७६॥

पथमसौ ग्लानो यदि कारणिके मवति, तदा 'इट्ट'सि इतीभूतः 'येसे'सि प्रेपणीयः । अथ ग्लानस्यापि अतुकुलमेव गन्तव्यं मवति तदाः 'यपणणुठोमेण' हेतुना तेन ग्लानेन सह गच्छेत्, उक्तः साम्मोगिकः ग्लान एकः कारणिकः, असाम्मोनिक्खसानकारणिकैककोऽप्येयमेव इष्टव्यं इति । अथ निष्कारणिक एच्छे ग्लान इति तदाः 'निष्कारणिअ खरटण'सि निष्कारणिकस्य ग्लानस्य खरट्टवा-प्रपणनोपदेशपूर्वकं परलयनमिति । खरट्टित्तथ द्वितीय आत्मनः क्रियत इति । तत्रैवैय घटाटके सति 'ममर्ण'सि ममन कर्षण्यमिति साम्मोमिक्खासाम्मोगिकसंपत्त एकानेक्खरगिक्खनिष्कारणिक्यतनोक्ता । इवानीं साम्मोगिक्खासाम्मोगिकसंपत्तीनामेकानेक्खरकारिक्खीनिष्कारणिकवादीनां यतना प्रतिपाद्यते । अथ विधिपृच्छया पृष्टे सति तत्र संयस्यां स्याः तदा को विधिः ? इत्याह—

सैमणिपवेस निसीद्विअ तुवारवज्जण अविट्टपरिकव्वण । थेरित्ठणिविमासा निमतऽणावाहपुच्छा य ॥७७

अमणीप्रतिअपप्रवेशे सति बहिरस्थितेनैव नि(नै)वेचिकी कर्षण्यया वात्प्रप-शारे मध्ये प्रवेशे च । प्रविष्टम तथा

१ 'विकः ग्लाने कारणिअ एकोऽन्ने' वा. । २ एमणपपेसि वा ।

‘दुवारवज्जण’चि द्वारं प्रतिहृत्य एकस्मिन् प्रदेशे तिष्ठति । अथ नि(नै)षेधिकायां कृतायामपि स्वाध्यायव्यापृताभिर्न दृष्टस्ततः परिकथनं कर्तव्यं-साधुरागत इति । ततः परिकथिते सति साध्वीभिर्निर्गन्तव्यम् । तत्र को विधिः ? ‘श्रेरीतरुणिविमास’त्ति याऽसौ प्रवर्तिनी सा कदाचित्स्थविरा भवति कदाचिच्च तरुणीति अतो ‘विभाषा’ कल्पना, तत्र यदि स्थविरा निर्गच्छति तत आत्मद्वितीयाऽऽत्मद्वितीया वा । अथ तरुणी ततः स्थविराभिस्तस्युभिश्चतसृभिर्वा सह निर्गच्छति, ततस्तास्तमासनेन निमन्त्रयन्ति, उपविशेति, सोऽप्युपविश्य पृच्छति-न काचिद् भवतीनामात्राद्येति ॥

सिद्धंमि सहू पडिणीयनिगहं अहव अपणहिं पेसे । उवएसो दावणयो गेलन्ने विज्जपुच्छा अ ॥७८॥

ततस्ताः कथयन्ति अस्त्याबाधा इति, एवं ‘शिष्टे’ कथिते सति यद्यसौ ‘सहू’ समर्थस्ततः प्रत्यनीकनिग्रहं करोति । अथ निग्रहसमर्थो न भवति ततोऽन्यत्र श्रेषयति, अथ तत्र काचिद् ग्लाना तत उपदेशं ददाति, एवमेतदौषधादि दातव्यमस्याः । अथ तास्तत्र न लभन्ते ततः ‘दावण’त्ति असावेव दापयति, ग्लानत्वे सत्ययं विधिः । अथासौ स्वयं न जानाति औषधादि दातुं ततो वैद्यं पृच्छति ॥

तह चैव दीवण चउक्कएण अन्नत्थवसहि जा पढमा । तह चैवेगणीए आगाहे चिलिमिणी नवरं ॥७९॥
 कथं वैद्यं पृच्छति ? ‘तथैव’ प्राग्वत् ‘दीवण’त्ति प्रकाशनं कारणिकोऽहमेकाकी नापगुकुनधिया प्राह्यः । ‘चउक्कएण’त्ति

१ प्रतिहृत्य आ । २ उपवेशयति आ. । ३ तास्तत्र आ. ।

‘पठन’पि यावत्प्रथमालिकां करोति तां चारमनः स्वयमेवानमितु समर्थः संशुचः, ‘वियारवोग’पि बहिर्भूमिगमनयोग्यो
 आठ इति, एव इत्था गच्छेत्, कपः, द्वितीये सहाये दचे सति । अय नास्ति सहायस्वत एक एव प्रव्रति । एष तावत्सा
 ग्मोगिकान् प्राप्य विधिष्ठः । इदानीमन्यसाम्मोगिकविधिमतिदिश्रआह-एवमेवान्यसाम्मोगिकग्लानस्यापि विधिः, किन्तु
 ‘अप्याए वसहीए’पि अन्यस्यां वसतौ व्यवस्थितेन ग्लानपरिचर्याविधिः कार्यः । अयमपरो विधेयः-असाम्मोगिकसाम्म
 प्रविशता तवनाक्रान्ते भूप्रदेशे निखिच्योपकरणं ततः छविकर्मादि साम्मोगिकेष्विव सर्वं कर्ष्यमिति, तवनाक्रान्तभूमागे वो-
 पकरणे स्थापयति, ना भूच्छिद्यकाणां तत्समाचारीदर्शनेऽन्यथाभावः स्यादिति । एवं तावत्साम्मोगिकबहुमव्यगतस्य ग्लानस्य
 यो विधिः अन्यसाम्मोगिकबहुमव्यगतस्याप्येव एव विधिर्दश्यः । इदानीमेकैकस्य साम्मोगिकस्वेतरस्य च विधिमाह-
 पृगाणि गिलाणमि उ सिट्टे किं कीरइ ? न कीरइ वा । छगमुचकहणपाणगधुवणत्थुरण तस्स नियग वा

एवमसौ गच्छन् ग्रामाम्पासे कस्माच्चित्तुआदिद भृशुयात्-किं मपठा ग्लानप्रतिभागेण क्रियते उत न ?, तस्यैव
 मेकाकिनि ग्लाने ‘बिटे’ कथिते सति क्रियते न क्रियते ? इति चोक्ते परेष सति साधुरप्याह-सुसु क्रियते, पर आह-
 पयेव ‘छगहसकण’पि छग-पुरीप मूत्र-कायिकी, ताम्यां विलिप्त आस्ते, एव कथिते सति स साधुर्बहिर्भूमेरेव ‘पाणग’
 पि पानक गृहीत्वा प्रविशति, प्रविष्टव ‘धुवण’पि ‘तस्य’ ग्लानस्य धावन करोति-प्रखालन विदधाति, उपवेव ‘अत्थुरण’पि
 आस्तरण करोति, ‘तस्स’पि तनीयेरेव धीवरे, अथ तस्यान्यानि न सन्ति ततः ‘नियग’पि निचैरेव धीवरेरास्तरण करो

१ शब्देत् अ.२.पा २ । २ मणान्कोपिक अ.२.पा १ । ३ ततवेव अ. १.२.५ । ४ प्रतीते अ.५ । ५ उपवेव अ.पा २ ।

तीति । तथा चाह—

सारवणे साहल्य पाण्डधुवणे सुई समाथारा । अइबिंभ(भिंभ)ले समाही सहुस्स आसासपडिअरणा
सारवणं-निष्क्रियकरणं तस्मिन्निष्क्रिये ग्लाने कृते सति, अथवा 'सारवणे'चि समाजिते प्रतिश्रये ग्लानसंघन्धिनि सति
परः पृच्छति-तवायं केन संबन्धेन संबद्ध इति, साधुराह,-कथ्यइ कहिं चि जाता, एवमादि, ततः पर आह-'साहल्य'चि
सफलता धर्मस्य, यददृष्टेऽपि परमबन्धाविव क्रिया क्रियते, 'पाण्डधुवणे'चि प्रकटं ग्लानस्योपधेर्वा क्षालनं कर्त्तव्यं,
प्रकटप्रक्षालने च लोक एवमाह, शुचिसमाचारा एते श्रमणा इति । अथासौ ग्लानोऽतिविह्वलः स्याद्-अतीव दुःखेन करालितः
स्थात्ततः 'समाहि'चि यथाप्रार्थितं भोजनादि दातव्यं येन स्वस्थचित्तो भवति, स्वस्थीभूतथाभिधीयते-यथाकालं कुरुष्वेति ।
अथासौ सहः-समर्थस्ततश्चाश्वासयते-न भेतव्यं अहं त्वां प्रतिजागरामीति । ततश्च—

सयमेव दिट्टपाठी करेइ पृच्छइ अयाणओ विज्जं । दीवण द्वाइंमि अ उवएसो जाव लंभो उ ॥७५॥

यद्यसौ साधुः 'दृष्टपाठी' दृष्टः-उपलब्धः पाठश्चरकसुश्रुतादिरेन स दृष्टपाठी, अथवा 'दिट्ट'चि वैद्यबहुश्रुक्रियः क्रिया-
कुशलः, पाठीति सकलं बाह्यडाडि पठति स एवंविधः स्वयमेव क्रियां करोति । अथासौ दृष्टपाठी न भवति ततः पृच्छति
अज्ञः सन् वैद्यं, 'दीवण'चि वैद्यशालां गतः प्रकाशयति, यदुताहं कारणेनैककः संजातः, अतो निमित्तं न ग्राहं । 'द्वादिंमि

य'चि द्रव्यादिषुदृश्योपदेशे सति तत्र द्रव्यताः प्राप्तुक्तमप्राप्तुकं वा, क्षेत्रतः क्रीतकडा अक्रीतकडा वा वसही, कालतः प्रथम पौरुष्यामुपदिष्टं तस्यां च यदा प्राप्तुकं न लभ्यते तदाऽप्राप्तुकमपि क्रियते, मावतः समाधिः कर्षव्या प्राप्तुक्तमप्राप्तुकैरिति ॥ कारणिअ दृष्टयेसे गमणणुलोमेण तेण सह गच्छे । निक्कारणिअ खरटण विइइअ सघादए गमण ॥७६॥

एवयसौ ग्लानो षदि कारयिओ यवति, ततः 'इष्ट'चि इतीभूतः 'येसे'चि प्रेषणीयः । अथ ग्लानस्यापि अनुकूलमेव गन्तव्यं यवति ततः 'गमणणुलोमेण' हेतुना तेन ग्लानेन सह गच्छेत्, उक्तः साम्भोगिकः ग्लान एकः कारणिकः, असाग्भोगिकग्लानकारणिकैरुक्तोऽप्येवमेव दृष्टव्य इति । अथ निष्कारणिक एको ग्लान इति ततः 'निक्कारणिय खरटण'चि निष्कारणिकस्य ग्लानस्य खरटणा-प्रवचनोपदेशपूर्वकं परुपमजनमिति । खरटित्तत्र द्वितीय आत्मनः क्रियत इति । ततमेवं सदाटके सति 'गमण्य'चि गमन कर्षव्यमिति साम्भोगिकासाग्भोगिकसंपत् एकानेक्कारणिकनिष्कारणिकयवनोक्ता । इदानीं साम्भोगिकासाग्भोगिकसंपत्तीनामेकानेक्कारणिकनिष्कारणिकनिष्कारणिक्यादीनां यवता प्रतिपाद्यते । अथ विधिपृच्छया शृष्टे सति तत्र संयस्यः स्युः ततः को विधिः ! इत्याह—

समणियवेस निस्सीद्विअ सुवारवज्जण अदिट्टुपरिकहण । येरीतरुणिविमासा निमतऽणाबाहपुच्छा य ॥७७

अमणीप्रतिथयप्रवेष्टे सति बहिगस्वितेनेव नि(ने)येधिकी कर्षव्या बारत्रय-द्वारे मध्ये प्रवेष्टे च । प्रविष्टव तथा

१ 'यिक्क गजवे कारणिक द्रव्येऽप्ये' लल । २ धमण्यवेचि वा ।

‘दुवारवज्रण’त्ति द्वारं प्रतिहत्य एकस्मिन् प्रदेशे तिष्ठति । अथ नि(नै)षेधिकायां कृतायामपि स्वाध्यायव्यापृताभिर्न दृष्टस्ततः परिकथनं कर्त्तव्यं-साधुरागत इति । ततः परिकथिते सति साध्वीभिर्निर्गन्तव्यम् । तत्र को विधिः ? ‘धेरीतरुणिविमास’त्ति याऽसौ प्रवर्तिनी सा कदाचित्स्थविरा भवति कदाचिच्च तरुणीति अतो ‘विमाषा’ कल्पना, तत्र यदि स्थविरा निर्गच्छति तत आत्मद्वितीयाऽऽत्मवृतीया वा । अथ तरुणी ततः स्थविराभिस्त्विष्टुभिश्चतसृभिर्वा सह निर्गच्छति, ततस्तास्तमासनेन निमन्त्रयन्ति, उपविशेति, सोऽप्युपविश्य पृच्छति-न काचिद् भवतीनामाबाधेति ॥

सिद्धमि सहू पडिणीयनिगहं अहव अणह्णि पेसे । उवएसो दावणयो गेलन्ने विज्जपुच्छा अ ॥७८॥

ततस्ताः कथयन्ति अस्त्याबाधा इति, एवं ‘शिष्टे’ कथिते सति यद्यसौ ‘सहू’ समर्थस्ततः प्रत्यनीकनिग्रहं करोति । अथ निग्रहसमर्थो न भवति ततोऽन्यत्र श्रेष्यति, अथ तत्र काचिद् ग्लाना तत उपदेशं ददाति, एवमेतदौषधादि दातव्यमस्याः । अथ तास्तत्र न लभन्ते ततः ‘दावण’त्ति असावेव दापयति, ग्लानत्वे सत्ययं विधिः । अथासौ स्वयं न जानाति औषधादि दातुं ततो वैद्यं पृच्छति ॥

तह चैव दीवण चउक्कएण अन्नत्थवसाहि जा पढमा । तह चैवेगणीए आगाढे चिलिमिणी नवरं ॥७९॥

कथं वैद्यं पृच्छति ? ‘तथैव’ प्राग्वत् ‘दीवण’त्ति प्रकाशनं कारणिकोऽहमेकाकी नापशकुनधिया ग्राह्यः । ‘चउक्कएण’त्ति

१ प्रतिहत्य आ । २ उपवेशयति आ. । ३ तास्तत्र आ. ।

वैधेन द्रव्यादिवत्तुक्के उपद्रिष्टे सति यतना पूर्ववत्कर्षण्या । 'अण्णत्पवसहि'पि अन्यवसतिव्यवस्थियेन प्रतिबन्धमणं कर्षव्यसु ।
 क्रियन्त काल यावद्वत् आह—'वा पठमा' यावत्प्रयमालिकाऽऽननसमा संघुपेति ततो मच्छति । एव तावत्पु षड्नां मन्वे
 एकस्या ग्लानविचिरुक्कः । इदानीमेकाकिन्या ग्लानविधिमतिविज्ञानाह—'तत्र वेवेगापीए' 'वयेव' प्राग्बवेकाकिन्या ग्लानायाः
 प्रविचरणविधिः, एतावास्तु विशेषः—यदुवागाढे—भ्रवीणापदुधापाभेकस्मिन्नुपाश्रये 'धिलिमिणी'पि यवनिकाव्यवधानं कृत्वा
 ननरे केवल प्रविचरणमसौ करोति ॥

निकारणिअ चमठण कारणिअ नेह अह्व अण्णाहे । गमणिरियमीससबधिवज्जिए अत्सइ एगागी ॥८०

यदि निष्कारणिक्काश्रौ भवति तदाः 'चमठम'पि प्रवपनोन्तर्वधोमिः सिंसति । अवासौ कारणिका ततस्तां स्वयमेव
 नयति । 'अह्व अण्णाहे'पि अथवा तदुरोस्तत्प्रवर्धिन्या वा एव संदिशति—पथेवामात्मसकाशे कुरुत । स्वयं च नयतः को
 विधिरत आह—'गमणिरियमीससंबधिवज्जिए अत्सइ एगागी' गमणं कापयं इत्थीहि एह, ताओवि चह संबधिणीओ होति,
 तदमावे मीसेहि—इत्थीपुरिसेहि सपधीहि सइ गन्तव्वं, तदमावे असंबधिणीहि इत्थीहि, तदमावे पुरिसिरियमीसेण असंबधिपण,
 एवमावे संबधिपुरिसेहि, एवमावे असबधिवपुरिसेहि, तदमावे—इत्थियमीससंबधिवज्जिते असति अमत्स तवायत्स एगागिणि
 येति । इदानीं चतुर्विधामप्युक्तपतनासुपसंलिदीर्घुराह—

एगवहूसमणुण्णाण वसहीए जो अ एगुअमणुन्नो । अमणुन्न संजईण य अण्णाहिं एक्कंचिल्लिमिणीए । ८१।
 एतदुक्तं भवति-एगो समणुन्नो जे अ बहू समणुन्ना जो अ एगो अमणुन्नो एयाणं एगाए चेव वसहीए पडियरणं
 कायबं । 'अमणुण्ण'त्ति जे अ बहू अमणुन्ना संजया तेसिं ण एकाए वसहीए ठिएण पडियरणं कायबं । 'संजईण य'त्ति
 संजईण य संभोइयाणं अण्णसंभोइयाण य बहूणं 'अन्नहिं'त्ति अण्णाए वसहीए ठिओ पडियरइ । 'एक्कं'त्ति एकां पुनर्लानामा-
 श्रित्य 'चिल्लिमिणीए' यवनिक्कान्यवधानं कृत्वा एकस्यामेव वसतौ प्रतिजागरणं करोति । द्रव्यादियतना च सर्वत्रानुगता
 दृष्टव्या । "एहिअपारत्तगुणा दोणिण अ पुच्छा दुवे अ साहम्मी' त्यादि प्रतिद्वारागाथा व्याख्याता, तद्व्याख्यानाच्च व्याख्यातं
 पदमगिलाणदुवारं । अथ द्वितीयग्लानद्वारप्रतिपादनायाह—

विहिपुच्छाए पवेसो सपिणकुले चेइय पुच्छ साहम्मी । अन्नत्थ अत्थि इह ते गिलाणकज्जे अहिवडंति ॥

एवं तस्य ब्रजतः पूर्ववद्विधिपुच्छायां सत्यां परेणाख्यातं,—यदुतास्ति श्रावकस्ततः 'पवेसो'त्ति प्रवेशं करोति, क ?—सञ्चि-
 कुले 'चेइय'त्ति यदि तस्मिन् सञ्चिकुले चैत्यानि सन्ति ततस्तद्वन्दनां करोति । ततः 'पुच्छ'त्ति पृच्छति तान् श्रावकान्-
 शोभना यूयं शीलव्रतैः ?, अहवा 'पुच्छा साहम्मिअ'त्ति स साधुस्तत्र प्रविष्टः पृच्छति—किमिह साधर्मिकाः सन्ति उत न ?,
 तत्राह श्रावकः—'अन्नत्थ अत्थि' अन्यत्र—आसन्नप्राभे विद्यन्ते, ते चेह 'ग्लानकार्ये' ग्लाननिमित्तं 'अहिवडंति' आगच्छन्ति

प्रायोग्यमक्त्वाविप्रहृणार्थमिति । तत्रापि स साधुस्त्वस्माद्भवति, यच्चान्तं चं चं साधुं मोक्षनादिनाऽऽमन्त्रयति भावकः—ममबन् ।
 प्रयमालिकामावाप मम ॥ एवं चामिहितः क्वं किं क्वोपीत्याह—

सन्वपि न चित्तव निमतणे ज तर्हि गिलाणस्स । कारणि तस्स य तुल्लं य विउल दव्व तु पाउग्ग । ८३ ।
 'सर्व' अत्रेय प्रायोग्यमप्रायोग्यं वा न ब्राह्मं भावकनिमन्त्रये सति, 'च तर्हि गिलाणस्स'पि पस्मापत्र ग्लानस्य शुद्धते
 अतो न प्राहम्, तदा भावकः पुनरप्याह—'कारणि तस्स य तुल्लं य विउल दव्व तु पाउग्ग' ति, 'तस्य' ग्लानस्य 'कारणे'
 ग्लाननिमित्तं तव च कारणे तव निमित्तं 'विपुलं' मयूतं द्रव्यं क्षाल्योक्तनादि प्रायोग्यमस्त्यतो शुद्धतामिति । तत्रासातो
 भावकान्तुरोक्तेन गृहीत्वा ब्रवीति, क्व ?—

जाए दिसाप गिलाणो ताए दिसाप उ होइ पडियरणा । पुवमणिअ गिलाणे पधण्णुवि होइ जयणाए । ८४

यथा विद्या ग्लानस्तिष्ठति तथा विद्या 'पट्टिअण'पि प्रतिपालनां करोति साधुना, अथवा 'पट्टिअण'पि निरुत्थनं—
 आलोचन तस्य भावकदानस्य करोति । तत्र परीक्षणं ग्लानपरिचारकसाधुवैद्यने सति भवति अत्र उक्तं—यथा विद्या ग्लान
 स्वया विद्या 'पट्टिअण'पि पुवमणिअं 'मिआण्णे'पि पूर्वमणितो ग्लानविपयो विधिच्छिद्यः साम्मो गिक्काऽऽमन्मो गिक्कस्य
 ग्लानस्य । किमस्यैव प्रतिवारणं कर्तव्यं?, नेत्याह—'पधण्णुवि होइ जयणाए' पञ्चानामपि—यासत्योसञ्चण्णुसीलसंभसपणि

१ यं साधुं भा.पा.२. । २ तं किं भा.पा. १ । ३ एवं चं प्रति क. २ ।

तिआणं यतनया प्रासुकेनान्नपानेन कर्त्तव्यं प्रतिजागरणमिति, अपिशब्दान्निह्वक्का देवकुलप्रतिपालकाश्च गृह्यन्ते । इयं निर्युक्तिगाथा, एतां च माष्यकृद्ग्याख्यानयन्नाह—

तेसि पडिच्छण पुच्छण सुहुकयं अत्थि नत्थि वा लंभो । खग्गुडे विलओलणदाणमणिच्छे तहिं नयणं ॥

‘तेसि पडिच्छण’चि ‘तेषां ग्लानप्रतिजागरकसाधूनां प्रतिपालनां करोति, यया दिशा ते साधव आगच्छन्ति । ‘पुच्छण’चि तवस्तान् साधून् दृष्ट्वा पृच्छति—एतन्ममासुकेन श्रावकेण दत्तं यदि ग्लानप्रायोग्यं ततो गृह्यतामिति । एवमुक्ते तेऽप्याहुः ‘सुहुकयं अत्थि’चि सुष्ठु कृतं श्रावकेण अस्ति ग्लानप्रायोग्यं तत्रान्यदपि त्वमेवेदं गृहाण । ‘नत्थि व’चि अथवा एवं भणन्ति—नास्ति तत्रेदं द्रव्यं किन्त्वन्यत्र लामो भविष्यति, त्वमेव गृहाणेदम् । अथ ते ‘खग्गुडि’चि निर्धर्मप्रायाः सेन्तः एवमाहुः ‘विलओलण’चि धाडिरेव निपतिता ततः स साधुस्तद्द्रव्यं सकलं ददाति—समर्पयति, तेऽपि च रुषा नेच्छन्ति ग्रहीतुं, ततश्चासौ ‘नयणं’चि ग्लानसमीपे तस्य द्रव्यस्य नयनं करोति ॥ इदानीं यद्यसौ समर्थस्तत्र गच्छत्येव अथाऽसमर्थस्ततः—

पंतं असहू करित्ता निवेयणं गहण अहव समणुत्ता । खग्गुड देहि तं चिअ कमढग तस्सऽप्यणो पाए ॥

‘प्रान्तं’ नीरसप्रायं ‘असहू’ असमर्थः—क्षुत्पीडितः ‘करित्ता’ अभ्यवहृत्य व्रजति । तत्र तत्र प्राप्तः सन् निवेदनं करोत्या चार्याय, सोऽप्याचार्यो ग्लानार्थं ‘गहणं’चि ग्रहणं करोति, तस्य द्रव्यस्य । अथवा ‘समणुत्ता’चि तस्यैव साधोरनुज्ञां करोति,

पदुत-मघयेद, ग्लानस्यान्यन्नविष्पति । अथासावाचार्यः 'सगूढो' अठप्रायो मघेषठ इद वक्ति-द्विदि त धिअ' त्वमेव
 ग्लानाय प्रयच्छ, किं प्रमानेन ? एव चोक्तस्तेनाचार्येण गत्वा ग्लानममीप 'कमठण तस्स'पि तदीयके कमठके ददाति, अथ
 तस्य वप्तास्ति तथा 'अप्पणो पाए'पि आत्मीये एव पात्रे ददाति । तत्राप्य पुनरप्याचार्यसमीपं व्रजति, गत्वा इद व्रथीति-
 किं कीरु ? ज जाणसि अतरतो सदेत्ति वच्च त भते ! । निद्धम्मा न करेती करणमणालोइयसहाओ ॥

हे आचार्य ! ग्लानस्य किमन्यत्किपते ! आचार्योऽप्याह- 'अ व्राषसि' सि पछानासि तवेव डुरु, पुनभासौ ग्लानसमीप
 गच्छति । 'अतरतो'पि ग्लानोऽपि वक्ति-मगवन् ! अठा एते ये एव त्वां खलीकुर्वन्ति, व्रज भवन्त ! अस्ति मे परिचारकाः,
 एवं वोक्ते व्रजति । 'निद्धम्मा न करेती' अथासौ ग्लान एवमाह-यदुतेवे निर्दमा मम न परिवेष्टां कुर्वन्ति, तत्रभासौ
 मायुः 'कण'ति वैपाइरुय करोति, पुनभासौ सायुस्त ग्लानमेव व्रथीति- 'अणालोइए'पि अमीषां निर्दमणां मघ्येऽनालो
 शिताप्रतिकान्तः कपञ्चिदेव त्व नप्यो मृत इति । अत एवमभिघाय तमात्मसहाय कृत्वा प्रयाति ॥ यदा तु पुनः-
 उभयो निद्धम्मेसु फासुपढोआर इयरपढिसेहो । परिमिअदाण विसज्जण सच्छदोद्धसणा गमण ॥ ३८ ॥

'उभयो निद्धम्मेसु' इति यदा ग्लानः श्लेषसाधवच्च निर्दम्मास्त्वदा कथं परिचरणां करोतीरयाह- 'फासुपढोआर' प्रासुके-
 नाभपानेन परिपालन करोति 'इतर' इति अपासुक तस्य नियेषः, तेन क्रियां न करोतीत्यर्थः । 'परिमिअदाण'पि परिमितं-

स्वल्पं भक्तं ददाति येनासौ निर्विण्णः प्रेषयति, ततः 'विसञ्जन'त्ति निर्विण्णः सन् विमर्जयति, गच्छंश्च स साधुः 'सच्छंदो-
 दंक्षण'त्ति सच्छन्दस्त्वमित्येवं 'उद्धंसणां' उद्धूलनाम्-आक्रोशं करोति, ततो 'गमणं'त्ति गच्छति । परियरणा वक्त्राणिआ
 'पुबमणिअं गिलाणे'त्ति एतदपि व्याख्यातम् । अथ 'पंचणहवि होति जयणाए'त्ति एतत्पदं व्याचिख्यासुराह—

एस गमो पंचणहवि णिंतिआदीणं गिलाणपडिअरणे । फासुअकरणानिकायण कहण पडिक्कामणागमणं ॥

'एष गमः' एष परिचरणविधि 'पंचणहवि' पञ्चानामपि, केषामत आह-नितिआईणं' आदिशब्दात् यासत्थोसणणकुसील-
 संसत्ताणं वेष्पंति 'गिलाणपडिअरणे'त्ति ग्लानप्रतिचरणे एष विधिः- 'फासुअकरण'त्ति यदुत प्रासुकेन मक्तादिना परिचरणं कार्यं,
 'निकायण'त्ति निकाचनं करोति, यदुत दृढीभूतेन त्वया यदहं ब्रवीमि तत्कर्तव्यम् । 'कहण'त्ति धर्मकथायाः, यद्वा 'कहण'त्ति
 लोकस्य कथयति-किमस्य प्रत्रजितस्य शक्यतेऽशुद्धेन कर्तुम् ? । 'पडिक्कामण'त्ति यद्यसौ ग्लानः प्रतिक्रामति प्रतीपं क्रामति
 तस्मान्स्थानात् निवर्त्तत इति यावत् तैतः 'गमणं'त्ति ग्लानं गृहीत्वा गमनं करोति । अथ यदुक्तं 'पंचणहवि होति जयणाए'
 चि अत्रापिशब्द आस्ते तदर्थमादर्शयन्नाह—

संभावणेऽविसद्दो देउलिअखरंजयण उवएसो । अविसेस निणहगाणवि न एस अम्हं तओ गमणं ॥४०॥

संभावनेऽपिशब्दः, किं संभावयति ?- 'देउलिअ'त्ति देवकुलपरिपालका वेषमात्रधारिणस्तेऽपि ग्लानाः सन्तः परिचरणीयाः ।

१ निवाहण का. । २ निवाहण 'वा । ३ तत स्यान्नात् 'गमणं'त्ति का. अ १ ।

‘संरक्षण’सि तेषां देवकृतिकानो स्तिसनां करोति, यदुत घर्मे उद्यमं कुरुत । ‘अयण’सि यतनया कर्तव्यं यथा संयमलाभकृत्ना न स्यात् । ‘तवयसो’सि उपदेश वा क्रियाविषय ददाति । ‘अविसेस’सि, न यस्मिन् विषये साधुनिष्ठावकविशेषो ज्ञापते तस्मिन् ‘निष्ठागणपि(णवि)’ निष्ठावकानामपि यतनया परिषरण करोति । अथ निष्ठावकगलान एव श्रूयात् ‘न एस अम्ब’ति योऽय प्राघूर्भक आयातो नेयोऽस्मत्सप्रासीप इति ततो गमनं करोति स साधुरिति । अथासौ निष्ठावकादिरेवमभिवक्ष्यात्—
तारेद्वि जयणकरणा अमुग आणेह्दकप्य जणपुरओ । नवि एरिसगा समणा जणणाए तओ अवक्कमण ॥

मगयस्वारय मामरमान्धान्पात् ततः ‘अयणकरण’सि यतनया प्रतिषरण करोति । अथासौ निष्ठावकगलान एव श्रूयात्—‘अमुक प्राण्येह’सि ‘अमुक’ वीमपरकादि आनय, तत एव वक्तव्यं—‘अकप्य जणपुरओ’सि अकल्पनीयमेतदित्येव वनस्य पुरतः प्रकयापयति । एतच्च स साधुर्भक्ति—‘नवि एरिसगा समणा’ न वेदव्याः श्रमयाः । ‘अजणाए’सि एव बनेन-
तोकेन तयोर्भेदे ज्ञाते सति ततोऽज्ञावपकामति गच्छति तस्मात्स्थानात् । एव प्रतिपादिते विधौ बोधक आह—

चोअगवपण आणा आयरिआण तु फेडिआ तेण । साहम्मिअकज्जपभूअयाए य सुचिरेणवि न गच्छे ॥

बोधकस्य वचनं बोधकवचन, किं तदित्याह—आज्ञा आचार्याणां संवधिनी ‘फेडिआ’ विनाशिता तेन यतः साधर्मिक

१ अनाकसपयति अथ पा. १ । २ बहुत्वा य इति वा पा. १ । ३ अयणीया विनाशिता ततो अतः अथ अविष्टता विनाशिताऽनेन पा २ अयणीया विनाशिता तेन पु. ।

कार्यप्रभृततया सुचिरेणापि न गच्छेत्-न यायाद्विवक्षितं स्थानमिति । आचार्य आह—

तित्थगराणा चोयग ! दिट्ठतो गामभोइनरवइणा । जत्तुग्गय भोइअंदंडिए अ घरदार पुव्वंकेए ॥४३॥

तीर्थकराणामियमाज्ञा हे चोदक !-यदुत ग्लानप्रतिजागरणं कर्तव्यं, “जो गिलाण” मित्यादिवचनात् । अत्र दृष्टान्तो ग्रामभोगिकनरपतिसंबन्धी । जहा कोह राया सो जत्ताए उअओ, तेण य आणत्तं, अमुकगामे पयाणयं दिस्सामिति तत्था-वासं करेहत्ति । ताहे गतो गोहो, जस्सवि भोइअस्स सो गामो तेणवि मणिअं ममवि करेह वरंति, ताहे गामिल्लिया चित्तेति-राया एगदिवसं एहिति(संवसहित्ति), ता किं रण्णो सच्चिकर्मोज्जलसुन्दरगृहेण ? एवं तेहि रण्णो कायमाणं कयं, भोइअस्स उ रम्मं चाउस्सालं निम्मविअं । राया आगतो पिच्छति कयवंदणमालामिसोभिअं भोइयगिहं चाउस्सालं, ततोइत्तो पहावित्तो । ततो तेहि मणियं-भगवं ! न एस तुम्हावासो, हसो तुज्जंति, तो कस्स एसो ? , भोइयस्स । ततो रण्णा रुट्टेण भोइयस्स गामो हडो गामोवि दंडिओ । एत्थवि जहा भोइओ तथा आयरियो, जहा नरवई तथा तित्थयरो, जहा कुड्डीवी तथा साह । अमुमेवार्थमाह-दृष्टान्तो ग्रामभोगिकनरपतिना योत्रोद्गतभोगिकदंडिनोर्गृहदारुणा पूर्वकृतेन-पूर्वसंचितेन यत्कृतं गृहमिति ।, रण्णो तणघरकरणं सच्चित्तकम्मं च गामसामिस्स । दोणहंपि दंडकरणं विवरीयऽपणेणुवणओ उ ॥४४॥

१ भोइएण नरं वा पा १ । २ उज्जुओ पा. १-२ । ३ देसामिति आ. पा १-२ । ४ गामायारावि दडिया ल १ । ५ योत्रोद्गृहदारुणा (योद्गृहे भोषिके दण्डके च तृपेन दारुणा च) पूर्वकृतेन-पूर्वचिन्तितेन आ ।

यात्रोद्गृहदारुणा (योद्गृहे

राज्ञस्त्वप्यगृहं चत सचित्रकर्म च ग्रामस्वामिनः । 'द्वयोरपि' ग्रामेयकग्रामस्वामिनोर्दण्डकरण-दण्डः कृतः । एव तीर्थकरा
 श्राधिक्रमे द्वयोरप्याचार्यसाम्बन्धोः संसारदण्ड इति । 'विपरीपण्ड्येषुवचनयो उ'पि उक्तापोऽन्यः सं विपरीवस्तेन विपरीतेना
 न्येनाख्यानकेनोपनयः कर्तव्यः । अण्येहि माभिच्छएहि चित्तिअ-मोइयस्त सुन्दरतरं कैलिछय वरं, एव चैव नरवइस्स होई ।
 मय वरवइमि मोइयस्त चैव होहिपि, मोइयस्तपि तणकुडी कया । राया पचो इहुं भणति-कह मो एगदिवसेणमिम
 मवण कय ! ते मणंति-अग्नेहि एयं कयं, एय दछिय मोइयस्त कए आणीयं, तेव तुन्त वरं कय, मोइयस्तपि तणकुडी कया
 इम । ताहे रब्बा तुहेण सो मामो अकरदाओ कओ, मोइयोऽवि संपूइओ, अबो अ से गामो दिण्णो । एव तिरय्यराणमाण
 करितेव आयरिआण चैव कया आणा । अय प्रपमोपनयोपदर्शनायाह—
 जइ नरवइणो आण अइकमता पमायदोसेण । पावति वधवहरोहच्छिम्मरणान्नसाणाइ ॥४५॥ (भा)

तह जिणवरण आण अइकमता पमायदोसेण । पावति दुग्गइपहे विणिवायसहस्सकोडीओ ॥४६॥ (भा)
 एषा नरपतेराज्ञामतिक्रामन्तः प्रमाददोषेण-अज्ञानदोषेण प्राप्नुवन्ति वन्वो निगढादिभिः वधः-कडादिवाहन रोषो-
 यमनस्य व्यापातः छेवो इत्यादेः मरणावमानानि दुःखानि प्राप्नुवन्ति । तथा जिनवराणामाज्ञामतिक्रामन्तः प्रमाद-अज्ञान
 स एव दोषस्तेन प्राप्नुवन्ति दुर्गतिपथे विनिपातानां-दुःखानां सहस्रकोटीः । इदानीं द्वितीयोपनयोपदर्शनायाह—

१ च विपरीतेण भा. । २ चित्तिअ-एवं मोह भा ए १-२ । ३ इत्यर्थं वा १-२ । ४ होइ भा ७१-२ ।

तिथ्यग्रवयणकरणे आयरिआणं कयं पए होइ । कुजा गिलाणगस्स उ पढमालिअ जाव बहिगमणं । ४७।
 तीर्थकरसंबन्धिवचनकरणे-वचनानुष्ठाने आचार्याणां 'कृतं पए'ति 'प्रागेव' पूर्वमेव कृतं भवति । यस्मादेतदेवं
 तस्मात्कुर्याद् ग्लानस्य प्रतिजागरणं साधुः । कियन्तं कालमत आह-'पढमालिअ जाव बहिगमणं'ति यावत्प्रथमालिकामानेतुं
 समर्थो जातः यावच्च बहिर्गमनक्षमो जात इति ॥ तथा च—

जइ ता पासत्थोसणकुसीलनिण्हवगाणंपि देसिअं करणं । चरणकरणालसाणं सबभावपरंसुहाणं च ॥

यदि तावत्पार्श्वस्थ्यावसन्नकुशीलानिण्हवास्तेषां, तथा सद्भावः-तत्त्वं सम्यग्दर्शनं ततः पराङ्मुखाः, के ते ? निण्हाव-
 कास्तेषाम्, अथवा चरणकरणालसानां अत एव सद्भावपराङ्मुखानां तेषां सर्वेषामेव पार्श्वस्थावसन्नकुशीलनिण्हावकानां
 यदि तावत्कर्तव्यं प्रतिपादितं तत इतरेषां नितरामेव । एतदेवाह—

किं पुण जयणाकरणुज्जयाण दंतिदिआणं गुत्ताणं । संविग्गविहारीणं सव्वपयत्तेण कायवं ॥ ४९ ॥ (भा.)

किं पुनः-किमुत यतनाकरणे उद्यताः-उद्युक्तास्तेषां दान्तेन्द्रियाणां गुप्तानां मनोवाकायगुप्तिभिः संविग्गविहारिणः-
 उद्यतविहारिणो मोक्षभिलाषिण इत्यर्थः एतेषां सर्वप्रयत्नेन कार्यम् । किं पुनः कारणमेतावन्ति विशेषणानि क्रियन्ते ?
 एकस्यैव युज्यमानत्वाच्चैत्र, तथाहि-यद्येतावदुच्यते-यतनाकरणोद्यतानामिति, ततः कदाचिन्निद्रवका अपि यतनाकरणोद्यताः

स्युः, अथ आह-दान्तेन्द्रियाणां गुप्तानां चेति । तेऽपि दान्तेन्द्रिया गुप्ताः क्वाचिच्छामादिनिमित्तं मवेयुरत उक्त-संविद्य विहारिणो ये तेषामवश्यं कर्षण्यमिति । उक्तं ग्लानद्वारम्, अथ सञ्चिद्वारं संबन्धयन्नाह-द्वारगाया-

एव गोलक्ष्ण्टा वाधात्प्रो अह इयाणि भिक्खुत्ता । वइयग्गामे सख्खटि सञ्ची दाणे अ भवे य ॥ ८५ ॥

एव ग्लानार्थं 'व्याधातो' गमनप्रतिषेधस्तस्य स्यात् । 'अर्थेत्यानन्तर्ये, इदानीं मिथार्थं गमनविधातो न कार्य इत्यध्याहारः । अथवाऽन्यथा-एव तावत् ग्लानार्थं गमनव्याधात् उक्तः, इदानीं मिथार्थं यथाऽसौ स्यात्तथोपदर्शयते- 'वइयग्गामे संस्रटि सञ्ची दाणे य मरे य'चि, अत्र इति-गोष्ठुल तस्मिन् मिथार्थं प्रविष्टस्य गमनविधातः स्यात्, प्रासाः-प्रसिद्धः संस्रट्ठी-प्रकरणं सञ्ची-वाचकः 'दाणे' चि दानयाचकः 'मरे य' चि मद्रकः साधुना, अत्रान्मानशानिनाद् इत्यनि । एतेषु प्रतिषेध्यमानस्य यथा गमनविधातस्तथाऽऽ-

उत्तचणमप्यत्त च पट्टिच्छे स्त्रीरगहणं पहगमणे । बोत्तिरणे छक्काया घरणे मरणं दूयविरोहो ॥ ८६ ॥

स हि अनुकूल प'धानमृत्युन्य उद्वर्धते-पतो प्रबन्धतो पाति, द्वये च प्रासः सन् अप्राप्तवेलो 'प्रतीक्षते' प्रतिपाळं पति, तत्र च 'स्त्रीरगहन'चि तत्र क्षीणशम करोति, क्षीराम्यपहासमित्यर्थः । 'पहगमणे'चि पीते क्षीरे पवि ममन करोति । पुनश्च तेनास्य भेदा कृतः । तत्र च 'बोत्तिरणे'चि यदुर्घट्टः पुरीषोत्सर्गं विदधाति, तत्र च यदुक्कायविराधना, संश्लेषणार्थे च

मरणम् । 'द्वविरोहो'चि द्रवेण-काञ्चिकेन सह विरोधो भवति, साधोः प्रायस्तत्संव्यवहारात् । यद्वा 'द्वविरोह'चि द्रवम्-उदकं तेन निर्लेपनं करोति सागारिकपुरतः, अथ न करोत्युद्धाहः प्रवचनहीलना भवति, अथवा द्रवविरोधो विनाशो, यतस्त्वृषितः संतदेव पिबति । एवं ब्रजे गच्छत आत्मविराघना संयमविराघना प्रवचनोपघातश्च स्यात्, गमनविघातश्च नितरां स्यात् । उक्तं ब्रजद्वारम्, अथ ग्रामद्वारम्—

खद्धादाणिअगामे संखडि आइन्न खद्ध गेलन्ने । सपणी दाणे भद्दे अप्पत्तमहानिनादेसु ॥ ८७ ॥

खद्धादानिकग्रामः-समृद्धगामस्वस्मिन्नुद्धर्चनं करोति, अप्राप्तां वेलां च प्रतिपालयति, धीस्त्रहणं करोति । तत्र च त एव दोषाः "वोसिरणे छक्काया धरणे मरणं द्वविरोहो" । उक्तं ग्रामद्वारम् । अथ संखडिद्वारं, तत्राह- 'संखडि आइन्न खद्ध गेलण्णे' चि संखडी-प्रकरणं तदर्थमुद्धर्चते, अप्राप्तां च वेलां प्रतिपालयति । तत्र च 'आइण्ण'चि आकीर्ण-संबोधस्तत्र च स्त्रीस्पर्शादि-दोषाः, तथा 'खद्ध गेलण्णे'चि खद्धं-प्रभृतमुच्यते, ततश्च भूरिभक्षणे मान्धं स्यात्, त एव च दोषाः, "वोसिरणे छक्काया धरणे मरणं द्वविरोहो" । उक्तं संखडिद्वारम्, अथ सञ्चिद्वारम्-'सञ्चि'चि सञ्चिनं श्रुत्वा उद्धर्चनं करोति, अप्राप्तां च वेलां प्रतिपालयति क्षीरादिग्रहणं करोति तत्र च त एव दोषाः वोसिरणादयः । उक्तं सञ्चिद्वारम्, इदानीं दानश्राद्धकद्वारम्, तत्रापि "उवत्तणमप्पत्तं च पडिच्छे"चि पूर्ववत्, ततश्चासौ दानश्राद्धः प्रभृतं घृतादि ददाति, तत्रापि त एव दोषा वोसिरणादयः । उक्तं दानश्राद्धकद्वारम्, अथ भद्रकद्वारम्-'मद्दग'चि कश्चित् स्वभावत एव साधुभद्रकः स्यात् तत्समीपगमनार्थ-

ग्लानत्व मवति, ग्लानत्वे सति तस्य साधोर्यथसंयतः प्रतिभागरण करोति इच्छति च ततः को दोषस्तदेत्यत आह-असंयत करणे कीवभ्यापातो मवति इच्छतः, अथ नेच्छति असंयतेन क्रियां क्रियमाणां ततः 'अपिच्छे मरण' अनिच्छतो मरण इदं प्रापभ्यापादन कुर्वन्ति । यदा पुनस्तेषु ब्रह्मादिषु तत्कौदनादिमरण करोति तदा पूर्वोक्ता दोषाः परिहृता मवन्ति । तत्कौयणाण गहणे गिलाण आणाइया जडा ह्येति । अप्यत्त च पदिच्छे सोष्वा अहवा सय नाड ॥९१॥

तत्कौदनानां ग्रहणे मति ग्लानत्वदोष आद्यामङ्गदोषश्च, आदिसंख्यात्पयि पल्लिमन्थदोषश्च, एते बडा इति-परित्यक्ता किमर्थे ? , -नश्यमाणान् दोषान् भुत्वा पविकादेः सकादात्, ' अहवा सय नाट ' अथवा स्वयमेव ज्ञात्वा, कान् ? - दूरभ्यवस्थितप्रानादिदोषान्, अप्राप्तमपि वेलां प्रतीकृत इति । इदानीं तानेव दोषान् प्रतिपादयन् आह-
दूरदृष्टिअ सुडुलए नव भट अगणी अ पत पडिणीए । अप्यत्तपदिच्छण पुच्छ धार्हि अतो पविसिअब ॥९२॥

कदाचिदसौ प्रामो हरे मवति ततोऽप्राप्तमपि वेलां प्रतिपालयति, ' उद्विभ 'सि कदाचिदसौ प्राम उरियतः-उद्वसितो मवति, कदाचिब ' सुडुलय 'सि स्वल्पकृटीरका, कदाचिद् ' णव ' इति अभिनववासितो मवति, तत्र च पृथिवीकायः

सचितो भवति, कदाचिच्च 'मड'चि मटाक्रान्तोऽसौ भवति, कदाचित् 'अगणी य'चि अग्निता दग्धो भवति, कदाचिच्च प्रान्तः-दरिद्रप्रायो भवति, कदाचिच्च प्रत्यनीकाक्रान्तो भवति, अत एभिः कारणैः 'अप्यत्तपडिच्छण'चि अप्राप्तमपि वेलां प्रतिपालयति, तेन च साधुना सञ्चिञ्चुलं प्रविशता विधिपृच्छा पूर्ववत्कर्तव्या । एतदेवाह-'पुच्छ'चि, विधिपृच्छा पूर्ववत् । 'बाहि'चि चोदक एवमाह-बहिरेव स साधुस्तिष्ठतु यावत्सञ्चिञ्चुले वेला भवतीति, आचार्यस्त्वाह-'अंतो पधिसियंबं' इमं च गाथास्वयवं भाष्यकारो व्याख्यानयिष्यतीति । इदानीं तत्र संज्ञिकुलेषु प्रविष्टः साधुः कारणमाश्रित्य दीर्घमपि शिक्षाचर्यां यथा करोति तथा प्रतिपादयन्नाह—

कवखडखित्तुओ वा दुब्बल अद्धाण पविसमाणो वा । खीराइगहण दीहं वहुं च उवमा अयकडिछे ॥९३॥

'कवखड' रूक्षादिगुणसमन्वितं यत्खेत्रं तस्माच्च्युतः-आयातः सन्, तथा दुर्वलो यदि भवति-वैथ्यादिरोगाक्रान्तः, तथा पुरस्तादीर्घमस्वानं प्रवेक्ष्यति यदि, तत एभिः कारणैः क्षीरादिग्रहणनिमित्तं दीर्घां शिक्षाचर्यां करोति, वहुं च क्षीरादि गृह्णाति येनासौ कार्यस्य समर्थो भवति । आह-बहुभक्षणात्कथं विस्त्रचिकादिदोषो न भवति?, उच्यते, 'उवमा अयकडिछे' उपमा-उपमानं अयो-लोहं तन्मयं यत्कडिछं तेन उपमा, एतदुक्तं भवति-यथा तप्तलोहकडिछे तोयादि क्षयमुपयाति एवमस्मिन् साधौ रूक्षस्वभावे बहूपि घृतादि क्षयं यातीति । इदानीं य एव प्राग्भ्यावर्णिता दोषस्तानेव कारणान्तरमुद्दिश्य गुणवत्तया स्थापयन्नाह—

१ °स्तिष्ठति आ. पु. । २ वाच्यदि° वा. । ३ येनास्य वा

सुदर्शनं करोति, अप्राप्तां च वेलां प्रतिपालयति, तवभासां लुब्धकादिप्रदानं करोति, त एव दोषाः । अथ महानिनादद्वारमाह—
 'अप्यवमहानिनापसु'षि महानिनावेपु—सृष्टिवेपु कुलेपु—प्रस्थावेपु कुलेपु तद्वर्धनं कृत्वा 'अप्यव'षि अप्राप्तां वेलां प्रति-
 पालयति, वेपु च स्निग्धं अन्नं सम्पद्यते, एव च तत्रापि त एव दोषाः 'बोधिरणे छकाया" इत्यादयः । उक्तं चञ्चुब्दाधिपतं महा
 निनादङ्कलद्वारं, तथाऽनुकृतात्त्वमार्पादिननुकुलेपु व्यवस्थितेषु प्रजादिषु मन्त्रादिषु अप्राप्तां वेलां मन्त्रार्थं प्रतिपालयतो गमनविधात
 दोषं उक्तः, इदानीमनुकृतमार्गव्यवस्थितेषु प्रजादिषु मन्त्रार्थं प्रविष्टस्य यथा गमनविधातो भवति तथा प्रतिपालयमाह—
 पद्मुच्छिखीरं सतरं घयाद्गतकस्त गिणहृणे दीह । गेहि विगिचणिअभया निसट्टु सुवणे अ परिहाणी ॥८८

पद्मुच्छिखीरं—पारिहृष्टि(ही)खीरं तदन्वियन् क्षेत्रखीरं चागृह्णन् दीर्घां मियाचर्यां करोति । तथा 'सतरं'ति सतरं षषि
 अन्वियमानस्तररहितं चागृह्णन् दीर्घां मियाचर्यां करोति । पुत्रादि चान्वियन्, आदिकृब्दाभ्रणीतमोदकादि परिगृह्यते,
 तदन्वियन् दीर्घां वा करोति, तदस्य वा प्रहये दीर्घां वा करोति । इदानीं तरखीरादि प्रचुरं लब्धं सत् 'गेहि'षि शुद्धः सन्
 प्रचुरं मद्यपति, यत्रा 'विगिचणिअभया निमङ्गु'षि विगिचनं—परित्यागस्तद्व्यापिसिद्ध—प्रचुरं मद्यपति, तत्रच प्रचुरमद्यप्ये
 'सुवणे अ परिहाणी' प्रदोष एव स्वाध्यायमकृतेन स्वयिति, सुवस्य च 'परिहाणी' सूत्रार्थविस्मरणमित्यर्थः, चञ्चुब्दात् 'अह
 अगति गेहम' इत्येदस्यति चुरीयणाचापात् । एव ताषदनुकृतमार्गव्यवस्थितेषु प्रजे मन्त्रार्थं प्रविष्टतो गमनप्रतिधात उक्तः,
 इदानीमनुकृतमार्गव्यवस्थितेषु प्राये मन्त्रार्थं प्रविष्टस्य यथा गमनविधातो भवति तथाह—

ग्रामे परितलिगाइमगणे संखडी छण विरूवा । सण्णी दाणे भद्दे जेमणविगईगहण दीहं ॥ ८९ ॥

‘ग्रामे’ इति द्वारपरामर्शः, ग्रामे प्रविष्टः सन् परितलिगादिमार्गणं करोति, परितलितं-सुकुमालिकादि उच्यते, तदन्विवन् दीर्घा भिक्षाचर्या करोति । उक्तमनुकूलग्रामद्वारम्, इदानीमनुकूलसंखडीद्वारमुच्यते-‘संखडी छण विरूव’त्ति संखडी-प्रकरणं, सा च ‘क्षणे’ उत्सवे विविधरूपा भवति, एतदुक्तं भवति-गृहे गृहे दृष्टपूरादि लभ्यते, तदीर्घां च दीर्घां भिक्षाचर्यां करोति । उक्तमनुकूलसंखडीद्वारं, इदानीमनुकूलपथव्यवस्थितसञ्चिद्वारमुच्यते-‘सण्णि’त्ति संज्ञिनः-श्रावका उच्यन्ते, तेषु सृष्टाचार्या दीर्घा भिक्षाचर्यां करोति । उक्तमनुकूलसञ्चिद्वारम्, इदानीमनुकूलदानश्राद्धकद्वारमुच्यते-‘दाणे’त्ति दानश्राद्धका उच्यन्ते, तेष्वनुकूलपथव्यवस्थितेषु प्रविष्टो सृष्टभोजनार्थी दीर्घां भिक्षाचर्यां करोति । उक्तं दानश्राद्धकद्वारम्, इदानीं भद्रकद्वारमुच्यते-‘भद्दे’त्ति अनुकूलपथव्यवस्थितेषु भद्रकेषु ‘जेमणविगईगहण दीहं’ति सृष्टभोजनविक्रितप्रदणार्थं दीर्घां भिक्षाचर्यां करोतीति सर्वत्र योज्यमिति । तत्र प्रागभिदधुक्तं-प्रचुरभक्षणात्स्वपतः स्वार्थपरिहायनिर्भवति, अथ न स्वपिति ततः को दोषः ? इत्यत आह-

अह जग्गइ गेलन्नं असंजयकरणजविवाघाओ । इच्छमणिच्छे मरणं गुरुआणा छड्डुणे काया ॥ ९० ॥

अथ स्निग्धे आहारे भक्षिते सति जागरणं करोति, स्वार्थपौरुषीं करोतीत्यर्थः । ततश्च को दोषः ? इत्यत आह-गेलन्नं

गानस्य भवति, गानस्ये सति तस्य सावोर्यस्यसंयतः प्रतिभागरण करोति इच्छति च ततः को दोषस्त्वदेत्यत आह-असंपद्य
 करणे वीर्यव्याधातो भवति इच्छतः, अयं नेच्छति असयतेन क्रिया क्रियमाणां ततः 'अचिच्छे मरण' अनिच्छतो मरण
 भवति, न केनतमपमेव दोषः, 'गुरुवाणा छडये काया' गुरोराज्ञालोपः कुतो भवति, सुतस्य च छडये-परित्यागो गुरुत्वाः
 पदकायव्यापादन कुर्वन्ति । यदा पुनस्तेषु ब्रह्मादिषु तस्मैदनाविग्रहणं करोति तदा पूर्वोक्ता दोषाः परिहृता भवन्ति ।
 एतेषु प्रतिपादयन्नाह—

तस्मैयणाण गहणे गिल्हाण आयाइया जडा होंति । अप्यत्त च पढिच्छे सोच्चा अहवा सय नाउ ॥९१॥

तस्मैदनानां ग्रहणे सति गानस्यदोष आशयज्ञदोषस्य, आदिशब्दास्ययि पठिमन्वदोषस्य, एते जडा इति-परित्यक्त्वा
 भवन्ति । इदानीं प्रतिषिद्धस्यापि कारणान्तरेणानुष्ठां दर्शयन्नाह—'अप्यत्तं च पढिच्छे' अप्राप्तामपि वेलां प्रतिपालयति,
 क्रियते ?,—वक्ष्यमाणान् दोषान् भुत्वा पढिच्छेदेः सकाशात्, 'अहवा सय नाउ' अथवा स्वयमेव ज्ञात्वा, कान् ?—
 दूरव्यवस्थितप्राणादिदोषान्, अप्राप्तामपि वेलां प्रवीक्ष्यत इति । इदानीं तानेव दोषान् प्रतिपादयन्नाह—
 दूरुट्टिअ खुड्डलए नव भट भगणी अ पत पढिणीए । अप्यत्तपढिच्छण पुच्छ वाहिं अतो पविसिअव ॥९२॥

कदाचिदसौ प्राप्नो हरे भवति क्वतोऽप्राप्तामपि वेलां प्रतिपालयति, 'उट्टिम'पि कदाचिदसौ प्राप्न उस्थितः-उदसितो
 भवति, कदाचिच्च 'खुड्डलय'पि स्वल्पकुटीरकः, कदाचित् 'अव' इति अमिनववासितो भवति, तत्र च पृथिवीकायः

सचित्तो भवति, कदाचिच्च 'भट्ट'चि मटाक्रान्तोऽसौ भवति, कदाचित् 'अगणी य'चि अग्निना दग्धो भवति, कदाचिच्च प्रान्तः-दरिद्रप्रायो भवति, कदाचिच्च प्रत्यनीकाक्रान्तो भवति, अत एभिः कारणैः 'अपत्तपडिच्छण'चि अप्राप्तमपि वेलां प्रतिपालयति, तेन च साधुना सञ्ज्ञकुलं प्रविशता विधिपृच्छा पूर्ववत्कर्त्तव्या । एतदेवाह-'पुच्छ'चि, विधिपृच्छा पूर्ववत् । 'वाहि'चि चोदक एवमाह-बहिरेव स साधुस्तिष्ठतु यावत्सञ्ज्ञकुले वेला भवतीति, आचार्यस्त्वाह-'अतो पविसियव्वं' इमं च गाथाऽवयवं माष्यकारो व्याख्यानयिष्यतीति । इदानीं तत्र संज्ञिकुलेषु प्रविष्टः साधुः कारुण्यमाश्रित्य दीर्घामपि भिक्षाचर्यां यथा करोति तथा प्रतिपादयन्नाह—

कक्खडखित्तुओ वा दुब्बल अच्चाण पविसमाणो वा । खीराइगहण दीहं वहुं च उवमा अयकडिह्छे ॥ १३ ॥

'कक्खड' रूक्षादिगुणसमन्वितं यत्क्षेत्रं तस्माच्छुतः-आयातः सन्, तथा दुर्बलो यदि भवति-वाय्वादिरोगाक्रान्तः, तथा पुरस्तादीर्घमन्वानं प्रवेश्यति यदि, तत एभिः कारणैः क्षीरादिग्रहणनिमित्तं दीर्घां भिक्षाचर्यां करोति, वहुं च क्षीरादि गृह्णाति येनासौ कार्यस्य समर्थो भवति । आह-बहुप्रक्षणात्कथं विस्त्रचिकादिदोषो न भवति?, उच्यते, 'उवमा अयकडिह्छे' उपमा-उपमानं अयो-लोहं तन्मयं यत्कडिह्छं तेन उपमा, एतदुक्तं भवति-यथा तप्तलोहकडिह्छे तोयादि क्षयमुपयाति एवमस्मिन् साधौ रूक्षस्वभावे बहूपि श्रुतादि क्षयं यातीति । इदानीं य एव प्राग्भ्यावर्णिता दोषास्तानेव कारणान्तरमुद्दिश्य गुणवत्तया स्थापयन्नाह—

१ 'स्तिष्ठति वा ३ । २ वाप्यादि' वा । ३ येनास्य वा.

जे चेव पढिच्छणदीहसखसुवणेसु वणिणआ दोसा। ते चेव सपडिक्खसा होंति इह कारणज्जाप ॥९४॥

ये एव दोषा 'पढिच्छे'पि प्रतिपामने 'वीह'पि दीर्घायां सिधाचर्यायां 'सद्ध'पि प्रचुरमसुखे 'सुवण'पि स्वापे, एतेषु स्वानान्तरेषु 'वर्णिताः' कथिता ये दोषास्त एव सप्रतिषेधाः-सविपर्यया गुणा इत्यर्थः, मत्रन्ति, 'इह' अस्मिन् 'कारणत्वाते' कारणसाभित्य । इदानीं यदुक्तं निरुक्तिरुक्ता-“पुच्छ वारिं अतो पविस्सिमद्ध”ति, एतद् व्याख्यानयत् माण्यकार आह-
विधिपुच्छाप सणणी सोउ पविसे न वारिं सचिक्खे । उग्गमदोसमण चोयगवयण वरिं ठाउ । ५० । आ

'विधिपुच्छया' पूर्वाभिहितया 'सम्झिन' भावकं भुत्वा तवः प्रविशेत्, क !-भावकगुरो, न च बहिः संसिधेत्, किं कारणम् ?-उद्गमदोषमयात्, मा भूय साधुसुदित्तव कम्मिदाहारं कुर्यात्सो सञ्जी । एवमुक्ते सर्वपाचार्येण 'बोधगवयण' बोधकपद्यः, किं तद् ?, इत्याह-‘वारिं ठाउ’ परिरेवासो साधुमिधापेलो प्रविपालयत्, मा भूत् प्राधुर्भूक इति कृत्वा भावकं आहारपाकं करिष्यतीति । एवमुक्ते सत्पाचार्यं वाह-

सोच्चा द्दुण्ण वा वारिद्विय उग्गमेगयर कुब्बा । अण्णत्त पविट्ठो पुण चोयग ! द्दुद्दु निवारिज्जा ॥५१॥ (आ)

भुत्वा त साधु परिर्विचिनमन्यस्मात्पुत्सादेः स्वयं वा एष उद्गमारीनो योगाभासे क्खं-अन्यतमं कुर्यात् । 'अण्णत्त'पि अप्राप्त्यापो वेलायामेषच्छ्रावकाः कुर्यात्, एष बहिस्सिद्धतो दोषः, 'पविट्ठो पुण चोपण ! द्दुद्दु निवारिज्जा' प्रविष्टः पुनरसौ

साधुः सञ्चिक्कलं हे चोदक ! 'दहुं'ति दृष्ट्वा उद्गमादिदोषं निवारयेत् । किञ्च—

उग्गमदोसाईणं कहणं उप्पायणेसणाणं च । तत्थ उ नत्थी सुन्नं बाहिं सागार कालदुवे ॥ ९५ ॥

उद्गमदोषादीनां कथनं करोति उत्पादनादोषाणां एषणादोषाणां च कथनं करोति, तत्थ यदि शुद्धं मत्तं ततस्तत्रैव सञ्चिगृहे भोक्तव्यम्, अथ तत्र नास्ति ततोऽन्यत्र गन्तव्यम् । एतदेवाह—'तत्थ उ'ति तत्रैव—श्रावकगृहे सुक्के, 'नत्थि'ति अथ तत्र नास्ति भोजनस्थानं ततः 'सुण्णं'ति अन्यगृहे याति, 'बाहिं'ति अथ अन्यगृहे सागारिकैर्भोक्तुं न शक्यते ततो बाल्यतो व्रजति । अथ तत्रापि 'सागार'चि सागरिकाः ततः 'कालदुवे'चि कालद्वितयं ज्ञातव्यं, किं स्वल्पो दिवस आस्ते आहोश्चित् महान् !, यदि महांस्ततो दूरमपि स्थण्डिले गत्वा समुद्रिशति, अथ स्वल्पो दिवसस्ततोऽस्थण्डिल एव यतनया समुद्रिश-नीति । इयं ताचन्निर्युक्तिगाथा, एतामेव भाष्यकारः प्रतिपदं व्याख्यानयति, तत्र चोदकाक्षेपपरिहारद्वारेण प्रवेशविधि-
कः, इदानीं बहिस्तिष्ठतोऽधिकतरदोषप्रतिपादनायाह—

फेडिज्ज व सइ कालं संखाडि धित्तूण वा पए गच्छे । सुण्णघराइपलोअण चेइअ आलोयणाऽवाहं ॥ ९६ भा.

स हि तत्र बहिर्व्यवस्थितः किं कुर्यादत आह—'फेडिज्ज व सइ कालं' अपनयेत् 'सति'चि विद्यमानं भिक्षाकालम्, एत-
न्तं भवति—ग्रामे प्रहरमात्र एव भिक्षावेला भवति । तत्र च व्यग्रस्थितः साधुस्तां भिक्षावेलामपनयति, 'संखाडि'चि कदाचि-
त्रान्यस्मिन् दिवसे सङ्कडिसीत्, तदुद्गरितं च पर्युषितमत्तं प्रत्यूषस्येव मथितं गृहस्थैस्तोऽग्नौ साधुर्वहिव्यवस्थितस्तस्य

अट इति, 'धिषूण वा पए गच्छे'पि गृहीत्वा वा यद्यत्र रसं पक वा तस्मिन्नेव भावको गृहीत्वा ग्रामान्तरं गतः, ततश्चासौ सापुत्रस्य अट इति, अत एतदोपमपात्रवेष्टयम् । प्रविशतम को विधिरित्यत आह-मुष्णधरादिपलोपण' प्रविशन्नासौ साधुः शून्यपृष्ठाविश्लोकन करोति, कदाचिद्यत्र सुविक्रिया करोति, प्रविष्टम भावकगृहे 'धैर्य'पि चैत्यवन्दन क्तोति 'आलोचय'पि आलोचनो प्राथकाय ददाति, एतुताहमाधार्थेण कारणवशादेकाकी प्रहित इति, 'अथाहं'पि न काचिद्वाचा स्त्रील्लभतेपु मभवामित्येष पृच्छति । तत्र च प्रविष्टो मिधावोषान् कथयन्माह—

उगम एसणकहण न किञ्चि करणिञ्च अम्ह विधिदाण । कत्सट्टा आरमो ? तुज्जेसो पाहुणा णिमा ॥५३॥

उद्गमवोषाणाम्-आवाकमाविदोषाणां कथन एणमाथोषाणां च कथन, ततश्च आरम्भ इत्थ एतच्च त्रयीति-नास्मदर्थे कथित्कर्षण्य आहारविधिः, किन्त्वस्माक विधिवान क्रियते, तथा चोक्त 'विहिगहिअं विहिदिण्ण दोणइपि बहुण्णं कळं होति" । अय कदाचिच्छ्रावको न कथयति तथा हिम्मरूपाणि पृच्छति, तानि प्रकृत्वायथावस्थित कथयन्ति । किं पृच्छसि ?, 'कत्सट्टा आरमो' कस्य निमिषमयमारम्भः ?, इत्येष साधुना पृष्टे सति हिम्मरूपाण्यपि कथयन्ति-'तुज्जेसो'पि स्वदर्थमयमारम्भः, यतः 'पाहुण'पि प्राचूर्णका ययमिति । अथवा 'पाहुण'पि प्राचूर्णकानामर्थेऽयमारम्भो न तत्र, एव 'हिम'पि अर्भकरूपाणि कथयन्ति । अय तत्रार्भकरूपाणि न सन्ति यानि पृच्छन्त्ये ततः स्वयमेव केनचिद्वाञ्छेन रसवती यतो पाति, एतदेवाह—

रसवइपविसण पासण मिअममिअसुवक्खडे तथा गहणं । पज्जत्ते तत्थेव उ उभएगयरे य ओयविए ॥ ५४ ॥

रसवती-द्वएकारशाला तस्यां प्रवेशनं करोति, प्रविष्टश्च पश्यतां-दर्शनं करोति, तत्र च 'मितममितं उवक्खडे'ति कदाचिन्मितमुपस्क्रियते स्वल्पं, कदाचिदमितं उपस्क्रियते बहु, 'तथा गहणं'ति तत्र यदि मितं राद्धं ततः स्वल्पं गृह्णाति, अथ प्रचुरं राद्धं ततस्तदनु रूपमेव गृह्णाति । तत्र निर्युक्तिगाथायाः संबन्धि पूर्वार्द्धं व्याख्यातं, कतमत् ? 'उग्गमदोसाईणं कहणं उप्पायणेसणाणं च' इति, इदानीं मूलनिर्युक्तिकारगाथायां तस्यामेव यदुपन्यस्तं "तत्थ उ' ति तद्व्याख्यानयन्नाह-'पज्जत्ते तत्थेव उ' यदि पर्याप्तं मत्तं लब्धं ततस्तस्मिन्नेव गृहे युक्त्वं इति । 'उभएगयरे य ओयविए'ति उभयं श्रावकः श्राविका च 'ओयविअं' खेदन्नं उभयं यदि भवति 'एगतरं च ओयविअं' अल्पसागारिकः-श्रावक इत्यर्थः, श्राविका वा ओयविया-अल्पसागारिकेत्यर्थः, ततो युक्त्वं इति । 'तत्थ उ'ति अयमवयवो व्याख्यातः, इदानीं 'नत्थि'ति अवयवो व्याख्यायते-

असइ अपज्जत्ते वा सुण्णघराईसु बाहि संसदं । लट्ठीइ दारघट्टण पविसण उस्सग्ग आसत्थो ॥ ५५ ॥

असति तस्मिन्नुभये, यदा श्रावकोऽल्पसागारिको नास्ति, नापि श्राविकाऽल्पसागारिका, श्राविकाश्रावकयोरन्यतरो वा यदाऽल्पसागारिको नास्ति तदा अमाने सति 'अपज्जत्ते व'ति यदा पर्याप्तं तस्मिन् श्रावकगृहे मत्तं न भवति लब्धं तदाऽन्यत्रापि भिक्षाटनं कृत्वा 'सुण्णघरादीसु'ति शून्यगृहादिषु गम्यते भोजनार्थम्, आदिशब्दाद्देवकुलादिषु वा, तेषां च

शून्यगृहादीनां बहिरेव व्यथस्थितः सम्बन्ध-काश्चित्त्वारिरूप करोति । कदाचित्तत्र कश्चित्सागारिको बुभारित्री भवेत् स च तेन ध्वन्द्वेन निर्गच्छति । अथैवमपि ध्वन्द्वे कृते न निर्गच्छति ततो यथा द्वारे पट्टन-आहनन क्रियते, ततः प्रविशति, प्रविष्टथ यदि कश्चिन्न पश्यति ततः 'तस्मिन्'ति इयंपथनिमित्त पञ्चविंशत्युद्वासासप्रमाण कायोत्सर्गं करोति, तथा च 'आसरयो'चि मनामाशासितः सन् । ततश्च—

आलोअणमालावो अदिट्ठमिधि तद्देव आलावो । किं उच्छाव न देसी ? अदिट्ठि निस्सकिअ सुजे ॥५६॥

'आलोक्न' निरूपण करोति, अथ निरूपिते कश्चित् इष्टः । 'आलावो'चि, यदि कश्चित् इहस्तत्र आलापन करोति किमिह मयानागतः ? इति । 'अदिट्ठमिधि तद्देव आलावो'चि अददेऽपि सागारिके तयोवालापनं करोति, किमिह भवानायात इति । अथैवमप्युक्ते न कश्चित्तत्रोपरं ददाति तत इवसुच्यते—'किमुक्त्वं न देसीति ?', केस्मादुक्त्वाप-प्रतिबन्धन न प्रयच्छसि ? । अथैव प्रकटीभूतः सागारिकः पश्चात् प्रकटीभूतो सुआनस्य सतः ततः—

दिट्ठि असंभमपिढो तुज्झवि य इमोत्ति साह वेउवी । सोवि अगारो दोच्चाइ नीइ सुंणिउत्ति काऊण ॥५७॥

इष्टे सागारिके सति 'असंभम'चि असम्भनो-न मयं कर्षव्यम्, असम्भान्त्वेन च तेन साधुना 'पिण्ढो तुज्झवि अ

१ तस्मात्पुच्छ-व्यतिषक्तं प्रकच्छेति वा. । २ पिपासति वा. पा. १-२. ३ ।

इमोचि स्वाहा(साह) मिथ्यापिण्डं गृहीत्वा एवं करोति-अयं यमाय पिण्डः, अयं वरुणाय पिण्डः, अयं धनदाय पिण्डः, अयमिन्द्राय पिण्डः, तुज्झवि अ इमोचि स्वाहा-तवाप्ययं पिण्डः स्वाहा । 'वेउवि'चि विकृतं शरीरं करोति पिशाचगृहीत इव, एवंविधं च तं साधुं दृष्ट्वा सोऽप्यगारी 'दोचाह' इति मयेन 'गीति' निर्गच्छति, 'मुण्डित्ति काळणं' पिशाचोऽयमितिकृत्वा । एवं तावदस्यन्तरस्थागाारिकदर्शने शुद्धानस्य विधिरुक्तः । यदा तु पुनर्वहिव्यवस्थित एव एभिः स्थानान्तरैः पश्यति तदा को विधिः ? इत्यत आह—

निव्वेण व मालेण व वाउपवेसेण अहव सढयाए । गमणं च कहण आगम दूरभासे विही इणमो ॥५८॥

यदा तु सागारिको बहिव्यवस्थित एव तं साधुं नीत्रेण-छिद्रेण कुटिकाफंडुकेन पश्यति 'मालेण व' चि मालेन-उपरितलव्यवस्थितो यदा कदाचिच्छठतया पश्यति, 'वाउपवेसेण' चि, अथवा 'वायुप्रवेशेन' गवाक्षेण शठतया पश्यति, अथवेति विकल्पार्थः, अनेनान्येन वा प्रवेशेन 'शठतया' धूर्त्ततया पश्यति, दृष्ट्वा च 'गमणं च' गमनं च करोति स सागारिकः, 'कहण' चि गत्वा चान्येभ्यः कथयति-यदुताऽऽगच्छत पश्यत पात्रके शुद्धानः साधुर्दृष्ट इति, तत 'आगम' चि तेऽप्यागच्छन्ति, पश्यामः किमेतत्सत्यं न वेति, 'दूरभासे विही इणमो' दूरादागच्छतां अभ्यासाद्ऽऽगच्छतां 'विही इणमो' विधिः अयं च वक्ष्यमाणलक्षणो भवति । कथासौ विधिरित्यत आह—

१ स्थानान्तरं आ. पा. १ । २ 'एवइकेन कटकेन पश्यति आ पा. १-२ पु. । ३ प्रदेशेन आ पा. १-२. पु. ।

याव मुजह बहु विगिचई पउमपत्तपरिणुण । पत्तेसु कर्हि भिक्ख दिट्ठमदिट्ठे विभासा उ ॥५९॥ (मा)

यदि वायुरे सागारिकास्ततः स साधुः 'धोर्न सुवति' स्लोक सुक्के, पडुमक्क 'विगिचति' लज्जति मर्षादी-अल्प
 सागारिक करोति धृस्या वा आच्छादपति, अयास्यास एव सागारिकास्ततः 'धोव सुवति'पि अत्यथा व्याख्यायते-स्लोक
 सुक्के पाव मात्र मुत्तस्यान्तस्तिष्ठति तावन्मात्रमेव सुक्के, सेपं परित्यजतीति प्राग्वत्, 'पठमपच'पि पणपत्रसदृश निलेप
 पात्रक करोति 'परिणुण'ति स्वाभ्याय कुर्वन्तिष्ठतीति । एव च व्यवस्थितस्य साधोस्ते सामारिकाः प्राप्ताः, ते च प्राप्ताः
 सन्त इदं पृच्छन्ति-'कर्हि भिक्ख'ति क्व त्वया भिक्षा कृतेति । ततश्च 'विट्ठमदिट्ठे विभासा उ' दृष्टेऽदृष्टे च 'विभासा' विकल्पना
 कार्या, यदि इतो भिषामटन् एव इदं वक्ति-तत्रैव श्रावकादिगृहे मद्ययित्वा इरागत इति । अथ न इतो भिषामटस्ततः—

अदृष्टे सति इदं वक्तव्य-किं वेला वर्धते भिषाटनस्य ? अयेपमप्युक्तानां पात्रकवर्धने निर्बन्धः ततो 'दायणे'पि वर्धयति
 पात्रक, दृष्टे च पात्रके सति 'खिस'पि ते सागारिकास्त बहुकं शुगुप्सन्ते-धिक् त्वामसमीक्षितमायिणमिति । ततः किं
 जातम् ?-'ओहामिओ उ बहुओ' अंपत्राजितो बहुकस्तिरस्तु इत्यर्याः । वर्ण्यञ्च-यञ्चः प्राख्यापितं तत्रेति-वस्मिन् भोजन
 विधौ । 'गुण्ण' इत्ययमवयवो व्याख्याता, इदानीं 'वाहि सागार'पि असुमवयव व्याख्यानयथाह—

१ निर्बन्धं घने का., पात्रकं क १ । २ पण्डितो क. १-२ ।

सुपणधरासइ बाहिं देवकुलाईसु होइ जयणा उ । तेगिच्छिधाउखोभो मरणं अणुकंपपडिअरणं (भा.)
 शून्यगृहस्थासति-अभावे 'बाहिं देवकुलाईसु होति जयणा उ' ततो वहिंदेवकुलादौ व्रजति, तत्रापि देवकुलादौ वन-
 गह्वरादौ वा इयमेव यतना कर्तव्या 'बाहिं संसदं लङ्गीए दारघट्टण' इत्येवमादि सर्वं कर्तव्यम् । अथ कथं वहिः सागारिक-
 सम्भवः ? अत आह, 'तेगिच्छि'त्ति 'चिकित्सकः' वैद्यः स कदाचित्तस्य साधोर्भिक्षामटतः 'धातुखोभो'त्ति धातुवैषम्यं
 दृष्ट्वा इदं चिन्तयति-यद्यस्यासवस्थायामयं साधुर्मध्युषं करोति ततः 'मरणं'ति अवश्यमेव म्रियते, स वैद्यः 'अणुकंप'त्ति अनु-
 कम्पया 'पडियरणं'ति साधोरनुमार्गेण गत्वा निरूपणं करोति, यद्ययमिदानीमेव भक्षयिष्यति ततो निवारयिष्यामि ।
 वैद्यकशास्त्रपरीक्षणं वा कृतं भवति, एवमसौ वैद्यस्तस्य साधोरनुमार्गेण गत्वा लीनस्तिष्ठति साधुरपि—

इरियाइ पडिक्कंतो परिगुणणं संधिआ भे का गुणिआ ? अम्हं एसुवएसो धम्मकहा दुविहपडिवत्ती ॥६२॥

इर्यापथिकीप्रतिक्रान्तः सन् 'परिगुणणं'ति कियन्मात्रकमपि स्वाध्यायं करोति, अस्मिन् प्रस्तावे साधुः समघातुरेव
 संजातः ततश्च वैद्योऽपि तं साधुं समघातुं दृष्ट्वा इदं वक्ति-'संहिता भे का गुणिया' संहिता-चरकसुश्रुतरूपा का गुणिता ?
 अधीता, येन भवताऽऽर्गतमात्रेणैव न भुक्तं । साधुरप्याह-'अम्हं एसुवएसो' अस्माकमयं सर्वत्रोपदेशः, यदुत स्वाध्यायं
 कृत्वा भुज्यत इति । 'धम्मकहा दुविहपडिवत्ती' ततश्चासौ साधुर्मकथां करोति, पश्चात्तस्य वैद्यस्य 'दुविहपडिवत्ति'त्ति

कदाचित्तपतो मधेत् कदाचिच्चक्रावक इति । इदानीं बहिर्वेवकुलादौ धेञ्जवो विधिकृतः, यथा तु पुनर्वेवकुलायपि
 सागारिकेर्म्याप्तं मभवति तदाऽनुकुलमार्गव्यवस्थितं स्यन्दितं प्रति प्रयाति—

यद्विछासद् चीर निवायसत्स्वणा तिपचेव । सेस जा यद्विच्छ असईप् अपणगामसि ॥६३॥ (भा)

‘यद्विच्छु’षि स्यद्विच्छे गत्वा सङ्घे, ‘असति’षि अय स्यन्दित नास्ति ह्युवा च पीक्यते ततोऽस्यन्दितं एव ‘चीर’न्ति
 चीरमास्तीर्य पादयोस्वस्तवच सङ्घे, किमर्थं पुनस्तचीरमास्तीर्यते ? अत आह—‘निपातसत्स्वणाय’ परिष्ठाटिनिपात
 संस्वणाय, तथा हि परिष्ठाट्या निरतन्त्या शशिषीकायादिर्विष्वस्यते इति । ‘तिपचेव’षि तत्र चीरोपरि अस्यन्दितस्यः
 क्रियन्नस्यति !, त्रीन् एव वा कवसान् । ‘सेसं जा यद्विच्छ’ श्लेष-द्वयपरं मक्त तावन्नयति यावत्स्यन्दितं प्राप्तम् । ‘असर्ग’षि
 अपान्तराले स्यन्दितस्यासति ‘अण्यगामसि’षि अन्यं प्राप्तं प्रयाति, तत्र च स्वन्दिते सङ्घे इति । इदानीं यतुस्त
 ‘कालदुवे’षि निर्युक्तिगता तन्नाप्यकृद् श्याक्यानयथाह—

अपहुण्यते काले त चेव तुगाउय नदक्कामे । गोमुत्तिअदद्दाइसु सुजे अहवा पपसेसु ॥ ६४ ॥ (भा)

अय तस्य मिद्योर्गच्छतो योऽश्रावमिप्रेतो ग्रामः स कोश्वरे संजातः, तत्र च यदि कालः पर्षाप्यते ततस्वक्रक
 पूर्वगृहीत परित्यज्यान्त्यप् गुह्यादि, क्षयास्तमनकाल आसप्तततः ‘ए वेव’षि तदेव पूर्वगृहीत मक्त क्षेत्रातिक्रान्तमपि

शुक्ले, 'दुगाडअं नश्कामे'ति यदा तु कालः पर्याप्यते तदा तत्पूर्वगृहीतं भक्तं द्विगव्यूतात्परतो नातिक्रामयति न नयति, गव्यूतद्वय एव तत्परित्यज्य याति, तत्र च गतः काले पर्याप्यमाणेऽन्यद् ग्रहीष्यतीति, यदा पुनस्तस्य साधोर्व्रजतः क्रोशद्वय-व्यवस्थितग्रामस्यास्य आदित्योऽस्तपृपयाति न चान्तराले स्यण्डिलमस्ति तदा 'गोमृत्तिगद्व्यादिसु शृंजे' गोमूत्रदग्धेषु देशेषु शृंजीत, आदिशब्दात्क्षरोत्कीर्णभूप्रदेशादौ शुक्ल इति, 'अहवा एसेसु'ति यदि गोमूत्रदग्धादिस्थानं न भवति ततो घर्माघर्मास्ति कायकल्पनां तस्मिन् स्थाने कृत्वा शुक्ले, एतदुक्तं भवति-घर्माघर्मास्ति कायैस्ति रोहितायां सुवि अहं व्यव-स्थितः, ततश्चानया यतनया सशुक्ला दर्शिता भवति । उक्तं सञ्ज्ञिद्वारम्, इदानीं साधर्मिकद्वारप्रतिपादनायाह—
दिट्टमदिट्टा दुविहा नायगुणा चैव तहव अन्नाया । अदिट्टावि अ दुविहा सुअ असुअ पसत्थअपसत्था ॥१६६

साधर्मिका द्विविधाः-दृष्टा अदृष्टाश्च, 'नायगुणा चैव तहय अण्णाया'ये ते दृष्टाः साधर्मिकास्ते द्विविधाः-कदाचिज्ज्ञातगुणा भवन्ति कदाचिदज्ञातगुणाः । 'अदिट्टावि अ दुविहा' येऽप्यदृष्टाः साधर्मिकास्तेऽपि द्विविधाः--'सुयअसुय'ति श्रुतगुणा अश्रुत-गुणाश्च । 'पसत्था(त्यअ)पसत्थ'ति ये ते ज्ञातगुणास्ते द्विविधाः-प्रशस्ताज्ञातगुणा । अप्रशस्ताज्ञातगुणाश्च, येऽपि तेऽज्ञात-गुणास्तेऽपि द्विविधाः-प्रशस्ताज्ञातगुणा अप्रशस्ताज्ञातगुणाश्चेति । येऽपि ते श्रुतगुणास्तेऽपि द्विविधाः-प्रशस्तश्रुतगुणा अप्रशस्तश्रुतगुणाश्च । येऽपि तेऽश्रुतगुणास्तेऽपि द्विविधाः-प्रशस्ताश्रुतगुणा अशस्ताश्रुतगुणाश्च । आह-ये दृष्टास्ते कथमज्ञातगुणा भवन्तीत्यत आह—

दिद्वाव समोसरणे न य नायगुणा ह्विञ्ज ते समणा । सुअगुण पसत्थ इयरे समणुञ्चियरे य सवेवि ॥९७॥

‘दद्या’ उपलब्धाः सामान्यतो मतिरि क ! ‘समवसरणे’ धात्रादौ, न च द्वातगुणास्ते मवेयुः अमणाः । ‘सुयगुण पसत्थ इयरे’चि इतरे इति अदृष्टानो परामर्शो, तेऽदृष्टा सुअगुणेति-भूतगुणाः, भूतगुणा अपि सन्तः ‘पसत्थ’चि प्रथस्तभूतगुणा युदन्ते, उदनेन सुअगुण पसत्थचि मावित, ‘इतरे’चि अदृष्टभूतगुणास्तेऽपि प्रथस्तभूतगुणा इत्ययमनन्तरगतगायोपन्यस्तमङ्गक एकः अचित इति । ‘समपुञ्चियरे य सवेवि’ सर्वेऽपि चैते भूतादिगुणभेदमिमाः* साववः समनोद्वाः इतरे च-असमनोद्वा इति, साम्भोगिका असाम्भोगिकाभेदस्यार्थः । इदानीमेयां धमणानां सर्वेषां मन्थे ये ह्युदास्तोष्वेव संवसन क्तोति नेतरेष्विति, असुभेयार्थं प्रतिपादयन्नाह-

जइ सुद्धा सवास्तो होइ असुद्धाण बुविह पडिलेहा । अडिमतरथाहिरिआ बुविहा दवे अ भावे अ ॥९८॥

यदि शुद्धाः-संवायशुद्धाः के अमिषीयन्ते ! प्रथस्तभूतगुणास्तथा प्रथस्तभूतगुणाश्च, तेष्वेवविषेषु संवासाः-सवसन करोति । ‘होइ असुद्धाण बुविह पडिलेहा’ मरुत्पशुद्धानां द्विविधा प्रत्युपेक्षणा, तथाशुद्धा अप्रथस्तभूतगुणास्तथाऽप्रथस्त-भूतगुणा अशुद्धा अमिषीयन्ते, तद्विषय द्विविध प्रत्युपेक्षण मर्तति, क्वयम् ?-‘अडिमतरथाहिरिआ’ एका अम्यन्तरप्रत्युपेक्षणा, अपरा पाषाणप्रत्युपेक्षणा । ‘दुविहा दवे य माये य’ एकेका च प्रत्युपेक्षणा द्विविधा, याऽसौ अम्यन्तरा प्रत्युपेक्षणा सा

* स्वभासो आ वा ६. पु. । ३ पशवति मरुत्पशु इषडिच-इतरे इत्यप्येवानी एतस्य-से वाक्का-पुण्युणा इत्ययम भा । ३ क्तोति पा २ ।

द्रव्यतो भावतश्च भवति, याऽपि बाह्या प्रत्युपेक्षणा साऽपि द्रव्यतो भावतश्चेति द्विविधैव । इदानीं बाह्यां प्रत्युपेक्षणां द्रव्यतः प्रतिपादयन्नाह—

घट्टादितलिअदंडग पाउय संलग्गिरी अणुवओगो । दिसिपवणगामसूरिअ वितहं उच्छोलणा देवे ॥९९

‘बट्टादि’ति वृथा जङ्घासु दत्तफेनका, आदिशब्दासु मट्टा तुष्पोट्टादयो गृह्यन्ते ‘तलिग’ति सोपानत्काः—उपानद्रूढपादाः । ‘दंडग’ति वेत्रैलादण्डकैरुहीतैः ‘पाउय’मिति प्रावृतं यथा संयत्यः प्रावृण्वन्ति कल्पं तथा तैः प्रावृतं । ‘संलग्गिरी’ति परस्परं हस्तावलग्निकया व्रजन्ति, अथवा ‘संलग्गिरी’ति युगलिता व्रजन्ति, ‘अणुवओगो’ति अनुपयुक्ता व्रजन्ति, ईर्याया-मनुपयुक्ताः । एवं बहिर्भुवं गच्छन्तः प्रत्युपेक्षिताः इदानीं सञ्ज्ञाभूमिं प्राप्तान् तान् संयतान् प्रत्युपेक्षते—‘दिसि’ति आगमो-चतदिग्विपर्यासेनोपविशन्ति । ‘पवण’ति पवनस्य प्रतिकूलमुपवेष्टव्यं ते तु आसुकुल्येन पवनस्योपविशन्ति । ‘गाम’ति ग्रामस्याभिमुखेनोपवेष्टव्यं, ते तु पृष्ठं दत्त्वोपविशन्ति । ‘सूरिय’ति सूर्यस्योभिमुखेनोपवेष्टव्यं, ते तु पृष्ठं दत्त्वोपविशन्ति । एव-मुक्तेन प्रकारेण वितथं कुर्वन्ति । ‘उच्छोलण’ति पुरीपमुत्सृज्य प्रभृतेन पयसा क्षालनं कुर्वन्ति । ‘देवे’ति द्वारपरामर्शः । इयं तावद्बाह्या द्रव्यतः प्रत्युपेक्षणा । आह—अनन्तरगाथायां अभ्यन्तरायाः प्रत्युपेक्षणायाः प्रथममुपन्यासः कृतः, ततस्तामेव व्याख्यातुं युक्तं न तु बाह्यामिति, उच्यते, प्रथमं तावद्बाह्यैव प्रत्युपेक्षणा भवति पश्चादा(द)भ्यन्तरा, अतो बाह्यैव व्याख्या-यते—आह—किमितीत्यमेव नोपन्यासः कृतः १, उच्यते, अभ्यन्तरप्रत्युपेक्षणायाः प्राधान्यख्यापनार्थमादावुपन्यासः कृतः ।

१ तुष्पोट्टादयो ल १-२ पा १ । २ चित्रकतां आ. । ३ हस्तावलग्निकया आ. पु । ४ °स्वोभिमुख्येनो° ल १-२ । ५ स्वाभिमुख्येनो° पु ।

एव तावद्वासा प्रत्युपेक्षणा द्रव्यतोऽभिहित्वा, इदानीं वासां प्रत्युपेक्षणां माषतः प्रतिपादयन्नाह—

धिकहा हसिउग्गाइय भिन्नकहाचक्कवाळळलिककहा । माणुसतिरिआवाय् दायणमायरण्या मावे ॥१००

‘विक्रपा’ विक्रपा कथा विक्रपा, अथवा ‘विक्रपा’ क्षीमस्तथौरबनपदकथा तां कूर्धन्तो व्रथन्ति, तथा इधन्त इहाय न्त्वथ व्रथन्ति । ‘भिमम्भ’षि भेयुनसंभदा रामसिद्ध कथा तां कूर्धन्तो व्रथन्ति । ‘चकशळ’षि यण्डलपन्धेन स्थिता व्रथन्ति । ‘छलिअकर’षि पद्मप्रसङ्गगाथाः पठन्तो गच्छन्ति । तथा ‘माणुसतिरिआवाय’षि मानुषायते विर्ययापत्ते च सुब्बां व्युत्सुच न्ति । ‘दायण’षि परस्परस्याहुस्या किमपि दर्शयन्ति इयमेव भाषण्यता कूर्धनवाऽऽपरबता, ‘मावे’षि द्रास्यमाणार्थः । इय बाह्यमायमङ्गीकृत्य प्रत्युपेक्षणा, एव बाह्यप्रत्युपेक्षण्याऽऽह्वानपि वापुन् एष्य प्रविशति, कदाचित्ते गुरोरतावेक्षेनेच एव कूर्धन्ति । एतदेव प्रतिपादयन्नाह—

वाहिं नइवि असुद्धा तहावि गतूण गुरुपरिकल्वा उ । अह्व चिसुद्धा तह्ववि उ मतो वुविहा उ पठिलेहा ॥१०१

बाह्यप्रत्युपेक्षण्यामङ्गीकृत्य यथप्यह्वदास्तथाऽपि प्रविश्य गुरोः परीया कर्षण्या, अथवा बाह्यप्रत्युपेक्षण्या यद्यपि च निष्ठुरा एव भवन्ति तथाऽपि ए वन्तः—अभ्यन्तरः अभ्यन्तरां प्रत्युपेक्षणाभित्य द्विषिवेव प्रत्युपेक्षणा भवति कर्षण्या— द्रव्यतो माषतम । इदानीमसौ अभ्यन्तरप्रत्युपेक्षणामङ्गीकृत्य द्रव्यतः परीक्षां करोति साधयिकाधयेषु कृतेषु भिक्षाचर्यया

प्रविष्टः सन्—

पविंसंतनिमित्तमणेसणं च साहइ न एरिसा समणा । अम्हं च ते कहिंती कुक्कुडखरियाइठाणं च ॥१०२

प्रविशन् भिक्षार्थं निमित्तं पृच्छयते गृहस्थैस्ततश्च न कथयति, 'अणेसणं' अनेपणां गृहस्थेन क्रियमाणां निर्धारयति, ततः स गृहस्थः कथयति, 'न एरिसा समणा' नास्मदीया एवंविधाः श्रमणाः, अस्माकं हि ते निमित्तं कथयन्ति अनेपणीयमपि गृह्णन्ति एवमभिधीयते गृहस्थेन, 'कुक्कुड'ति कुकुटप्रयोऽयमिति । एवं तावद्विधामृता प्रत्युपेक्षणा कृता, इदानीं दूरस्थ एवोपाश्रयप्रत्युपेक्षणां करोति—'खरिया' इत्यादि खरिया-द्वयश्रिका तत्समीपे स्थानं—उपाश्रयः, आदिशब्दाच्चरिकादिसमीपे वा । इयं तावद्वसतिबाह्या प्रत्युपेक्षणा, इदानींश्रुपाश्रयाम्यन्तरे द्रव्यप्रत्युपेक्षणां कुर्वन्नाह—

दवंमि ठाणफलए सेजासंथारकायउच्चारे । कंदपणीयविकहा बुग्गहकिहुा य भावंमि ॥ १०३ ॥

द्रव्यमिति द्वारपरामर्शः, 'ठाणफलए'ति स्थानं—अत्रस्थितिः, फलकानामत्रस्थितिं पश्यति, तानि हि वर्षाकाल एव गृह्यन्ते न शेषकाले, स तु प्रविष्टः शेषकालेऽपि फलकानि गृहीतानि पश्यति । 'सेजा' इति शेस्तेऽस्यामिति श्रुत्या—आस्तरणं तदा-स्त्वतमेवास्ते, संस्तारकः—वृणमयः, प्रकीर्यन्तेऽवस्तुणानि स्वपद्भिस्तं संस्तारकं पश्यति, 'काय'ति कायिकाभूमिं गृहस्थ-संबद्धां पश्यति, 'उच्चार'ति गृहस्थैः सह पुरीपव्युत्सर्गं कुर्वन्ति, अथवा 'उच्चार'ति श्लेष्मणः परिष्ठापनमङ्गणे कुर्वन्ति, एवं-

१ निर्धारयति, न आ । २ अत्रस्थितिं ल. १-३ ।

स घ्राहः पंचवृत्ति । इयमभ्यन्तरा द्रव्यप्रत्युपेक्षणा, इदानीमभ्यन्तरा माषप्रत्युपेक्षणां प्रतिपादयन्नाह—‘कल्प’षि कन्दर्प
गीतविक्रमा’ इति, तथा ‘युगा’षि विप्रहः—कलहस्त इति, ‘किङ्क’षि पादककूपर्दकैः प्रीठन्ति, ‘मावमि’ मावविपया
प्रत्युपेक्षणा । उक्त्वा अभ्यन्तरा माषप्रत्युपेक्षणा, इदानीमेतरोपवर्धितेषु सयतेषु प्रविशति, एतदेवाह—

सविग्नेषु पवेसो सविग्गऽमणुस्र वाहि किङ्कम्स । ठवणकुलापुच्छणया प्तोच्चिअ गच्छ गत्रि(वे)सणया ॥

संविग्नाः—भोषामिच्छापिपस्तेषु प्रवेशः कर्षभ्यः समनोष्ठेषु । अथ समनोष्ठा न सन्ति तव ‘संविग्गऽमणुष्ण’षि संविशेषु
अमनोष्ठेषु प्रवेशः । तत्र च ‘वाहि’षि वाहारेव प्रविशत्युपकरणभेकस्मिन् प्रदेशे मुख्यति । ततः ‘किङ्कम्स’षि तदुचरकाल
बन्दन करोति । ततः ‘ठवणकुलापुच्छणया’ स्यापनाकुलानि पृच्छति मिक्षार्यं, तवस्ते कययन्ति—अमुकत्रासुकानि । ‘प्तोच्चिअ
गच्छ’षि अस्या एव मिखाटनभूमेर्गमिष्यामि, इत्येव ब्रवीति । ‘गवेशणय’षि त तस्माद्भ्रामादेर्निर्गतं न निर्गतमिति वा एव
गवपणं इति । उक्तं सावमिच्छारम्, इदानीं वसतिद्वारमभिधीयते, स च साधुर्गच्छन् अस्तमनसमये वसति निरूपयति,
सा च एतेषु स्वानेषु निरूपणीया—

संविग्गसनिमद्ग सुशे निङ्काह सोत्तुऽहाच्छदे । वञ्चतस्सेतेसु वसहीए मगणा होइ ॥ १०५ ॥

‘संविग्नेषु वसतिमार्यणा कर्षभ्या, सुश्री-भोदः सविग्गमावितस्वस्मिन् वा वसतिमार्गणा कर्षभ्या, मद्रकः साधुनां

१ वसतिषि वा. पा १ । २ संविग्नेषु वसतिमार्गणा होइ संविग्नेषु वा । ३ भावः मद्रकः—संविग्गमावितस्वस्मिन् वा वसतिमार्गणा
कयम्या तद्वानेषु वा

तस्मिन्वा वसतिमार्गणा कर्त्तव्या, तदभावे शून्यगृहादौ वसतिमार्गणा कर्त्तव्या, 'णितियादि'ति नित्यवासादिषु, आदिशब्दा-
 त्पार्श्वस्थादयस्त्रयो गृह्यन्ते, तेषु वसतिमार्गणं कर्त्तव्यं, 'मोत्तुऽहाच्छंभे'ति सुप्त्वा यथाच्छन्दान् स्वच्छन्दानित्यर्थः, तत्र
 वसतिर्न मृग्यते, व्रजतः साधोरेतेष्वनन्तरोदिदेषु वसतेमार्गणा-अन्वेषणं कर्त्तव्यम् । इयं द्वारगाथा वर्त्तते । इदानीमेनामेव
 गाथां प्रतिपदं व्याख्यायन्नाह—

वसही समणुणोसुं निइयादमणुण अपणहि निवेष् । संनिगिहि इत्थिरहिष् सहिष् वीसुं धरकुडीए । १०६

वसतिरन्वेषणीया क्व ? , अत आह—'समणुणोसुं' संविग्नसमनेद्वेषु आदौ वसतिरन्वेषणीया, 'नितियादमणुन्न अपणहि
 निवेष्' अथ तु तत्र नित्यवास्यादयः अमनोज्ञा अन्यसामाचारीप्रतिबद्धा वा भवन्ति, आदिशब्दात्पार्श्वस्थादयो गृह्यन्ते,
 ततश्चैतेषु विद्यमानेषु नैतेषां मध्ये निवसितव्यं, किन्तु 'अणहि' अन्यत्र वसति कृत्वा 'णिवेदे' निवेदयित्वा एषामेव-यथा-
 ऽगृष्मिन् अहं वसिष्यामि प्रतिजागरणीयो भवद्भिरिति, क्वासौ निवसति ? किं विशिष्टे वा गृहे निवसति ?—'संनि'ति
 सञ्ज्ञी-श्रावकः, स च यदि महिलया रहितस्तत्तद्गृहे वसति, अथासौ नास्ति ततः 'गिहि'ति गृही भद्रकोऽत्र सूचितः,
 स च स्त्रिया रहितस्तत्तत्समीपे वसति । अथ भद्रकोऽपि स्त्रीरहितो नास्ति किन्तु सहितः स्त्रिया, ततः सहिते-स्त्रीयुक्ते सति
 'वीसुं'ति पृथग् निवसति, क्व ?—'धरकुडीए' तस्यैव गृहस्य बहिरवस्थितं रन्धनकादि, अथवा तत्फलहिकान्तर्गतकुट्यां वा
 निवसति । अथ भद्रकादिगृहं नास्ति ततः शून्यगृहे निवसति । किं विशिष्टे ? , अत आह—

अष्टशुद्धासिद्धि सकवाढ निश्चिन्नेले निश्चिन्नेले वसइ सुणणे। अनिवेइप्यरोसिं गेलसिं न एस अम्बुति ॥१०७॥

‘बहुशुद्धासिद्धि’पि बहुना यदुद्देश्यं तदपि सक्रपाट यदि भवति तदपि निश्चिन्नेल भवति तदपि यदि निश्चिन्नेल भवति न पतनमप यत्र तत्र वसिष्ठस्य, तत्र तेषां गाथोपन्यस्तानां चतुर्णां पदानां श्लोकमङ्गला निष्पद्यन्ते, स वैश्विधे गृहे निषसपि कथयित्वा नित्यवास्यादीनां यथाऽऽमत्रोपिषो मन्त्रिर्मन्त्रिणो, यदा पुनः ‘अग्निदेवितेवरेसिं’ति यदा तु नित्य वास्यादीनामनियेष वसति, तत्र च तपिताः सन् देवयोमाश्च ग्लानः संव्रातस्त्वो ग्लानस्त्वे सति नित्यवास्यादीनां स गृहस्य वागत्य कथयति-यदुत प्रवन्वितोऽप्यदुः संव्रातः, ते नित्यवास्यादयोऽस्माकं न कथितमिति कृत्वा एव वृषते-‘न एष अम्बु’ति न एवोऽस्माकं-नापमस्मत्प्रोचरे, यदा तु पुनः पूर्वोक्तानां सर्वेषामेवामाषाः संव्रातः, किन्तु वस्मिन् क्षेत्रे नित्य वास्यादयः सन्ति ततस्तेष्वेव वसितव्यम्, एतदेवाह-

नितिआइअपरिसुत्ते सहिप्यर पक्खिस्सप व सज्जाप। कालो सेसमकालो वासो पुण कालचारीसु ॥१०८॥

नित्यवास्यादौ वसति, आदिशब्दादयनोऽप्यु वसति, कथमित्याह-‘अपरिसुत्ते’पि तैर्नित्यवास्यादिभिर्यः प्रवेद्यस्वस्या वसतेर्न परिसुक्ता-अनाक्रान्तस्वस्मिन् प्रवेद्ये अपरिसुक्ते च सति वसति, ‘सहितेवरे’पि हे च नित्यवास्यादयः सहितेवरे सहिताः संवृतीभिर्मुक्ताः केषन नित्यवास्यादयो भवन्ति, इतरे इत्यपरे संपत्तीमी रहिता भवन्ति, तेषु निवसति । ये ते

संयतीभिर्द्युक्तास्ते द्विविधा-एके कालचारिणीभिः संयतीभिर्द्युक्ताः, तत्र निवसत्येव, अपरे अकालचारिणीभिः संयतीभिर्द्युक्ताः, कथं कालः ? 'पक्खिए व सज्जाए' चि ताः संयत्यः पाक्षिकक्षायणार्थमागच्छन्ति स्वाध्यायार्थं वा, अयं कालः शेषस्तु अकालः, तत्र 'वासो पुण कालचारीसु' वासस्तु तस्य साधोः कालचारिश्रमणीयुक्तेषु भवतीति । अथ कालचारि-संयतीयुक्ताः साधवो न सन्ति, ततः—

तेण परं पासत्थाइएसु न थ वसइऽकालचारीसु । गहिआवासगकरणं ठाणं गहिएणऽगहिएणं ॥ १०९ ॥

ततः पार्श्वस्थादिषु वसति, न च वसत्यकालचारिसंयतीसहितेषु, तेषु च पार्श्वस्थादिषु वसतः को विधिसित्येतदाह- 'गहिआवासगकरणं' ति गृहीतेन, केन ?—उपधिना, अनिक्षिप्तेनेत्यर्थः; आवश्यकं-प्रतिक्रमणं करोति, ततश्च प्रतिक्रान्ते सति तत्रैव 'ठाणं' ति कायोत्सर्गं करोति । 'गहिएणऽगहिएणं' ति यदि शक्नोति ततो गृहीतेनोपकरणेन कायोत्सर्गं करोति, अथ न शक्नोति ततः 'अगहिएणं' ति अगृहीतेनोपकरणेन कायोत्सर्गं करोतीति । अथ कायोत्सर्गं कर्तुं न शक्नोति श्रान्तः सन् ततः—

निसिअ तुअट्टण जग्गण विराहणमएण पासि निक्खिवइ । पासत्थाइणेवं निइए सवरिं अपरिभुत्ते ॥ ११० ॥

ततो निषणः—उपविष्टः गृहीतेनोपकरणेनास्ते 'तुअट्टण' चि त्वगवर्त्तनं-निमज्जनं करोति गृहीतेनोपकरणेन करोति यदि शक्नोति । 'जग्गण' चि यदि वा गृहीतेनैवोपकरणेन जाग्रदास्ते न स्वपिति अथ जागरणमपि कर्तुं न शक्नोति ततः

‘विराहजमण्य’सि विराघनामयेन-यात्रकमङ्गमयेनोपकरण पार्श्वे निधिपति, ततः स्वपिति निधिस्रोपकरणः सन् ‘पासत्या वीथेय’सि पार्श्वस्थादीनां संबन्धिन्यां वसतो एवंविधो विधिः-उत्कुरुषुणो द्रष्टव्यः । ‘निहण नवरिं अपरिसृजे’सि निय तथासिनां वसतो अयं विधिश्चेत्, पदुत-‘गहिभाषासयकरण’मित्यादि, यदि परं अपरिसृक्ते प्रदेशे पात्रासुपकरणं स्यापयित्वा स्वपितीति । यथा पार्श्वस्थादिषु वसतो विधिसूत्रः, एव महाच्छन्देऽपि विधिरिति, अत आह—
 एव अहोच्छन्दे पढिहणणा ज्ञानमज्जयण कम्मा । ठाणाट्टिमो निसामे सुवणाहरणा य गहियण ॥ १११ ॥

यः पार्श्वस्थादौ वसतो विधिः प्रतिपादितः एवमेष अहाच्छन्देऽपि विधिर्द्रष्टव्यः, केवलमय विज्ञेयः-‘पढिहणण’सि तस्य अहाच्छन्दस्य धर्मक्यां कुर्वतोऽस्वन्मार्गप्रकृषिक्तां तेन साधुना ‘प्रविहणन’ व्याघातः कर्त्तव्यः, यथैतदेव न भवति, ‘ज्ञाप’सि अथ तद्दर्भक्यायाः प्रतिघात कर्त्तुं न शक्नोति ततो ध्यान करोति, व्यायथास्ते धर्मध्यान, अथ तथाऽपि धर्म कयाभ्याषातार्थमिति । अथवा ‘सुषणाहरणा य’सि सुप्तः सन् आहरणा-धोरयति धोरण करोति महता शब्देन, सोऽपि निर्विघ्नः सन् उपसंहरति धर्मक्यामिति । उक्त वसतिद्वारं, पृष्ठे द्वारे स्थानस्थितो भवति इत्युक्तं, स च एभिः कालैः—
 असिधे ओमोयरिण्ण रायवुट्टे मए ननुट्टाणे । फिडिअगिलाने कालगवासे ठाणाट्टिमो होइ ॥ ११२ ॥

‘असिधे’ देवताजनितोपद्रवे सति तस्मिन् यत्राभिप्रेतं गमनं कदाचिदपान्तराले वा भवति ततश्चानेन कारणेन स्थानस्थितो भवति । ‘ओमोयशिए’चि दुर्भिक्षं विवक्षिते देशे जातमपान्तराले वा ततश्च तेन कारणेन स्थानस्थितो भवति । ‘राय-दुष्टे’चि राजद्विष्टं कदाचित्तत्र भवत्यभिप्रेतदेशे अन्तराले वा तेनैव कारणेन स्थानस्थितो भवति । ‘मए’चि म्लेच्छादिभयं विवक्षिते देशे अपान्तराले वा ततस्तेन कारणेन स्थानस्थितो भवति । ‘नह’चि कदाचिन्नदी विवक्षिते देशेऽपान्तराले वा भवति तेन च कारणेन स्थानस्थितो भवति । ‘उड्डाणे’चि उत्थित उद्वसितः स विवक्षितो देशः अपान्तराले वा ततश्च तेन कारणेन स्थानस्थितो भवति । ‘फिडिय’चि कदाचिदसावाचार्यः तस्मात् क्षेत्रात् व्युतः-अपगतो भवति ततश्च तावदास्ते यावद्दार्चा भवति, अनेन कारणेन स्थानस्थितो भवति । ‘गिलाणे’चि ग्लानः कदाचिन्मनाग् भवति स्वयं कदाचिदन्यः कश्चिद् ग्लानो भवति तेन प्रतिबन्धेन स्थानस्थितो भवति । ‘कालगय’चि कदाचिदसावाचार्यः कालगतो-मृतो वा भवति, यावच्चनिश्चयो भवति तावत्स्थानस्थितो भवति । ‘वासे’चि वर्षाकालः संजातस्ततस्तत्प्रतिबन्धात्स्थानस्थितो भवति-तत्रैव ग्रामादावास्ते । इयं द्वारगाथा, इदानीं निर्भुक्तिकार एव कानिचिद् द्वाराणि व्याख्यानयन्नाह—

‘तत्रे’ति योऽसौ विवक्षितो देशः ‘अन्तरा’ अन्तराले वा असिवाद्यो जाता इति ‘श्रुत्वा’ आकर्ष्य, आदिग्रहणादव-
मोदरिक्काराजद्विष्टमयानि परिगृह्यन्ते, परिरयस्सऽसई’चि ममाडयस्स ‘असति’ अभावे तिष्ठति, एतदुक्तं भवति-यदि गन्तुं

१ भवति । ‘फिडिय’चि वा. ।

अथनोवि अग्निषा ततोऽपान्तरालं परिदृश्याभिलषितं स्थानं गच्छति । अथ न अक्षयते गन्तुं ततः 'सपिक्खे'ति संतिष्ठेत्, कियन्तु काल यावत्तदाह—'आव सिव' यावच्छिव निरुपग्रव जातमिति । 'अहवाधी ते ततो फिद्धिवा' मथवा 'ते' आचार्यादियः 'वस्मात्' वेत्तात् 'अपयताः' अद्या इति, ततश्च वार्षोपलम्भं यावच्छिष्टति । इदानीं माभ्यकृच्छेयद्वाराणि व्याख्यानयन्नाह—
 पुण्णा व नई चउमासवाहिणी नवि अ कोइ उचारे । तरपतरा व देसो व उट्टिवो न य लब्भइ पउत्ति ॥६५

'पूर्णा' श्रुता, क्व ? नदी, क्विचिदिष्टा ?—शुभमसिवाहिनी, न कश्चिदुच्चारयति, न कश्चिदुच्चारयति, ततोऽपान्तराल एव तिष्ठति । 'वत्त्र' अन्तराले वा श्रेष्ठः 'उत्थियता' उद्भवितः, न च 'अश्चिः' वार्षा लभ्यते अतस्तिष्ठति तावत्—
 फिद्धिपुसु जा पविची सय गिलाणो पर व पडियरइ । कालगया व पविची ससकिपू जाव निस्सक ॥६६॥

'फिद्धिपु' तस्मात्प्रेत्रादयगतेषु ससु 'आ पविची' यावत्वार्षा भवति तावच्छिष्टति, तथा 'सयं गिलाणो' स्वयमेव गतानो जातस्वस्तित्तिष्ठति, 'परं व पडियरइ' अन्य वा गतानं सन्तं प्रतिवर्तते । द्वात् । 'कालगया व पविची' अथवा कालग यावत्वार्षा इत्येवम्पूजा श्रेष्ठिः श्रुता, ततः 'ससंकिवे आ व निस्संइ' सश्रद्धायां—वार्षायामतिश्रियायां तावदास्ते यावत्वार्षा इति ।

वासासु उन्निभण्णा वीयाई तेण अतरा चिट्ठे । तेगिच्छि भोइ सारक्खणहट्टे ठाणमिच्छति ॥ ११४ ॥
 वर्षासु उन्निभणा वीयादवः, आविश्रम्यावन्तस्त्रयः, तेन करयेनापान्तराल एव तिष्ठति, तत्र च व किंकाळप्रतिबन्धात्

ग्रामादौ तिष्ठन् किं करोति ?—'तेगिच्छि' चिकित्सकः—वैद्यस्तमापृच्छति, यथा त्वया ममेह तिष्ठतो मन्दस्य मलनीयम् । 'मोइ'त्ति 'भोगिकं' ग्रामस्वामिनं पृच्छति, किमर्थं पुनर्वैद्यभोगिकयोः पृच्छनं करोत्यत आह—'सारक्खणहडे' वैद्यं पृच्छति मन्दतायां सत्यां, 'हडे'त्ति हडीकरणार्थं, भोगिकं पृच्छति संरक्षणार्थं परिमवादेः, ततः स्थानं—वसनमिच्छति, केषु स्थानेषु इत्यत आह—

संविगसंनिभद्ग अहप्पहाणेसु भोइयघरे वा । ठवणा आयरियस्सा सामायारी पडंजणया ॥ ११५ ॥

वैद्यभोगिकयोः कथयित्वा संविग्नेषु-मोक्षाभिलाषिषु तिष्ठति । 'सण्णि'चि सञ्ज्ञी-श्रावकस्तद्वहे तिष्ठति, मद्रकः साधूनां तद्वहे वा निवासं करोति । 'अहप्पहाणेसु'चि यथा प्रधानेत्विति-यो यत्र ग्रामादौ प्रधानः तेषु यथाप्रधानेष्वेव तिष्ठते । एतेषामभावे 'भोइयघरे व'त्ति 'भोगिकगृहे वा' ग्रामस्वामिगृहे वा तिष्ठति, तत्र च तिष्ठन् किं करोतीत्यत आह— 'ठवणा आयरियस्सा' दण्डकादिकमाचार्यं कल्पयति निरावाधे प्रदेशे, अयं ममाचार्य इति, तस्य चाग्रतः सकलां चक्रवाल-सामाचारीं प्रयुक्ते, निवेद्य करोतीत्यर्थः । एष एकः कारणिकः, एतच्च कारणिकद्वारं,—

एवं ता कारणिओ दूइज्जइ जुत्तो अप्पमाएणं । निक्कारणिओ एत्तो चइओ आहिडिओ चेव ॥ ११६ ॥

एवं तावत् कारणिको 'दूइज्जइ' विहरति, कथं विहरति ?—'जुत्तो अप्पमाएणं' अप्रमादेन युक्तः प्रयत्नपर इत्यर्थः,

१ तिष्ठन् किं करोति वा. पा. १. २. पु. । २ पृच्छन् वा. ।

निष्कारिकाः अतः—इत ऊर्ध्वमुच्यते, स द्विविधः—चक्षुः—त्याक्षितः साक्षात्कारमिस्त्याबित्, आदिष्कः—अगीतार्यः
 चक्रस्पर्शादिदर्शनप्रयुक्तः । तत्र तावत्स्याक्षित उच्यते—

जह सागरमिमीणासखोह सागरस्स असहता । निति तओ सुहकामी निगयमिचा विनस्सति ॥ ११७ ॥
 यथा 'सागरे' सद्ये 'मीना' भत्स्याः संक्षोभ सागरस्य अग्रगणाना निर्यच्छन्ति ततः समुद्रात् 'सुलकाभिनः'
 सुलामिलायिनो, निर्गतमात्रात् विनश्यन्ति ॥

एव गच्छसमुदे सारणवीरैर्हि चोद्भया सता । निति तओ सुहकामी मीणा व जहा विणस्सति ॥ ११८ ॥
 एव गच्छेत्सद्ये सोप्या एव शीघ्रपस्तामिस्त्याक्षिताः सन्तो निर्यच्छन्ति ततो गच्छेत्समुद्रात्सुलामिलायिनो मीना इव-
 मीना यथा तथा विनश्यन्ति । तत्रे त्याक्षितश्चात्, इदानीमादिष्क उच्यते—

उचपस अणुवपसा वुविहा आहिंढवा समासेण । उचपस देसदसण अणुवपसा इमे होति ॥ ११९ ॥
 उपदेशादिष्कका 'अणुवदेस'सि अनुपदेशादिष्ककाश्च एव द्विविधा आदिष्ककाः 'समासेन, संक्षेपेण । 'उचपस'सि
 उपदेशादिष्कको यो देवदर्शनार्थं समुद्रार्थनाथं समुद्रार्थनाथो 'दिच्छते' विहरति । 'अणुवदेस'सि अनुपदेशादिष्कका इमे मयन्ति
 वक्ष्यमाणकाः—

१ साक्षात्कारात् अतः १ पा १. २. ।

चक्रे शूभे पडिमा जम्मण निक्खमण नाण निव्वाणे । संखडि विहार आहार उवहि तह दंसणट्ठाए ॥१२०
 'चक्रं' धर्मचक्रं 'स्तूपो' मथुरायां 'प्रतिमा' जीवत्स्वामिसंबन्धिनी पुरिकायां पश्यति, 'जम्मण'त्ति जन्म-यत्रार्हता
 सौरिकपुरादौ व्रजति, निष्क्रमणं भुवं-उज्जयन्तादि द्रष्टुं प्रयाति, ज्ञानं तत्रैवोत्पन्नं तत्प्रदेशदर्शनार्थं प्रयाति, निर्वाणभूमिदर्शनार्थं
 भावनैव आहारः शोभनस्तत्र प्रयाति । 'विहारे'ति विहारार्थं व्रजति, स्थानालीर्णं ममात्रेति, 'आहार'त्ति यस्मिन् विषये स्व-
 तथा रम्यदेशदर्शनार्थं व्रजति । 'उवहि'त्ति अमुक्त्र विषये उपधिः शोभनो लभ्यत इत्यतः प्रयाति 'तह दंसणट्ठाए'
 एते अकारणा संजयस्स असमत्ततदुभयस्स भवे । ते चेव कारणा पुण गीयत्थविहारिणो भणिआ ॥१२१

एतान्यकारणानि संयतस्य, किंविशिष्टस्य ?- 'असमत्ततदुभयस्स' असमाप्तसूत्रार्थोभयस्य संयतस्य भवन्ति अकारणानीति ।
 'ते चेव'त्ति तान्येव च धर्मचक्रादीनि भवन्ति कारणानि, कस्य ?- 'गीयत्थविहारिणो' गीतार्थविहारिणः सूत्रार्थोभयनिष्पन्नस्य
 गीयत्थो य विहारो विइओ गीयत्थमीसओ भणिओ । एत्तो तईअ विहारो नाणुत्ताओ जिणवरेहिं ॥१२२

'गीयत्थो' गीतार्थानां 'विहारः' विहरणमुक्तम् । 'वित्तिओ गीयत्थमीसओ' द्वितीयो विहारः-द्वितीयं विहरणं गीतार्थ-
 मीश्रं-गीतार्थेन सह, इतस्तृतीयो विहारो 'नाणुत्ताओ' नोक्तो जिनवरैः, किमर्थमित्यत आह-

सजमत्मायविराहण नाणे तद्द दसणे चरित्ते अ । आणालोत्तु जिणाण कुञ्जद्दीह च सत्सार ॥१२३॥
 संयमविराधना आत्मविराधना तथा ज्ञानदर्शनचारित्र्याणां विराधना आश्रालोपब चिनानां कृतो भवति, तथा अगीतार्थ
 एकाकी हिण्डन् करोति दीर्घे च सत्सारमिति । इदानीमेनामेव गार्था माप्यकारो ष्पाक्यानपभाह—
 सजमत्तो छक्त्वाया आयाकट्टट्टिज्जीरेगेल्ले । नाणे नाणायार दसणचरगाइतुगाहे ॥६७॥ (मा)

‘संयमतो छक्त्वाया’ संयमविराधनामङ्गीकृत्य पदसूत्र्यविराधना संभवति । ‘आय’चि आत्मविराधना संभवति, कथं ?
 ‘कट्टट्टिज्जीरेगेल्ले’ कट्टकेभ्यः अस्थिसकलेभ्यः आहारस्यावर्येण तथा ग्लानत्वेन । ‘नाणे’ ज्ञानविराधना कथं भवति ?
 स हिण्डन् ज्ञानाधारं न करोति, ‘दसणचरगाइतुगाहे’ दर्शनविराधना, कथं संभवति ?, स अगीतार्थभरकादिभिर्मुद्गुल्ले
 एवभापैति दर्शनम्, किं पुनः कारणं चारित्र्यं न व्याख्यातम् ?, उच्यते ज्ञानदर्शनाभावे चारित्रस्याप्यभाव एव द्रष्टव्यः ।
 एष तावदका कारणिको ‘निवारणिको य सोवि ठण्ठिओ इतिअंतओ य मणियो’ इदानीमनेकान् प्रत्युपेक्षकान्
 प्रतिपादयभाह—

णेगावि होति दुविहा कारणनिकारणा तुविह मेओ । ज पत्थ नाणत्त तमह वोच्छ समासेण ॥१२४॥

बनेकेऽपि द्विविधा भवन्ति, कथमेन द्वैविध्येन ?, अत आह—‘कारणनिवारण’चि कारणमङ्गीकृत्य अकारण चाङ्गीकृत्य
 द्विधा, ‘दुविह मेओ’चि पुनर्द्विविधो भेदः, ये ते कारणिकास्ते स्वानस्त्वता इच्छमानाव, येऽपि ते निष्कारणिकास्तेऽपि

स्थानस्थिता दूह्यमानाश्च । तत्थ जे कारणिआ दूतिजंतगा ठाणट्टिआ अ ते तहेव असिवादीकारणेहि जहा पुण्वं एगस्स गमणचिहि वक्खाणंतेण मणिअं, जेवि निक्कारणिआ दूह्यंता ठाणट्टिआ य तेऽवि तहचेव धुमाईहि, 'जं एत्थं नाणत्तं' यदत्र नानात्वं-यो विशेषस्तमहं वक्ष्ये समासतः । इदानीमनन्तरगोथोक्ताः सर्व एव साधवः सामान्येन चतुर्विधा भवन्ति । जयमाणा विहरंता ओहाणाहिंडगा चउच्छा उ । जयमाणा तत्थ तिहा नाणट्टा दंसणचरित्ते ॥१२५॥

'यती प्रयत्ने' 'यतमानाः' प्रयत्नपराः 'विहरंता' विहरमाणा मासकल्पेन पर्यटन्तः 'ओहाण'त्ति अवघावमानाः, प्रव्रज्यातोऽपसर्पन्त इत्यर्थः, तथा 'आहिण्डकाः' अमणशीलाः, एवमेते चतुर्विधाः । इदानीं "यथोद्देशं निर्देशः" इति न्यायाद्यतमाना उच्यन्ते- 'जयमाणा तत्थ तिहा' यतमानास्त्रिप्रकाराः, कथं ? नाणट्टा दंसणचरित्ते', तत्थ णाणट्टा कंहे यंतति(ते) ? जदि आयरिआणं जं सुत्तं अत्थो वा तं गहितं अण्णा य से सत्ती अत्थि धित्तुं धारेउं वा ताहे विसज्जावेत्ता अत्ताणं अन्नत्थ वचंति । एवं चेव दंसणपभावणं सत्थाणं अट्टाए य वचंति, तस्वार्थादीनां । तथा चरित्तट्टाए देसंतरं गयणां केणइ कारणेणं, तत्थ जदि पुँढविकायादीयं पउरं ततो चरित्तं न सुज्झइ ताहे ते निगगच्छन्ति, एसा चरित्तजैयणा जयमाणा खल्ल, एवं तिविहाओ समासतो समक्खाया । दारं । इदानीं विहरमाणका उच्यन्ते, अत आह- 'विहरंतावि अ दुविहा' विहरमाणका द्विप्रकारकाः, गच्छगता गच्छनिगया चैव, एतदेव व्याख्यानयन्नाह-

१ सुअं छा पा १ । २ परगहिस अण्णा आ क २ । ३ अज्जओ छा पा. १ । ४ पुढविकाइआइ पउरं छा पा १-२ पु । ५ जयणा खल्ल आ ।

पत्तयबुद्ध जिणकपिपिया य पढिमासु चेव विहरता । आयरिअयेरवसभा भिक्खु खुड्ढाय गच्छामि ॥ १२६ ॥

प्रत्येच्छुद्धा विनकस्विकाव प्रतिमाप्रतिपञ्चगाव-‘भासाई सपता’ इत्येवमादि एते गच्छनिर्गता विहरमाषकाः । इदानीं गच्छप्रविष्टा उच्यन्ते-‘आपरिब’ आचार्यः-प्रसिद्धः, स्वविरो-यः सीदन्त ज्ञानादौ स्थिरीकरोति, दृपमो-वेयादुरूपकरण समर्था, भिषाः-यथावतिरिक्ताः, बुद्धकाः प्रसिद्धाः, एते गच्छगताः । आह-‘गच्छगता गच्छनिर्गताव’ इत्यमुपन्यासः प्राक् कृतः, एत्कस्मात् विनकस्विकादयो गच्छनिर्गता आदौ व्याख्याताः?, उच्यते, विनकस्विकादीनां प्राचान्यख्यापनार्थम् । आह-अपमेष क्वचित्त्वं चोपन्यासः कृतः?, उच्यते, तेऽपि विनकस्विकादयो गच्छगतपूर्वा एवास्पर्यस्य ज्ञापनार्थम्, आह-प्रत्येच्छुद्धा न गच्छनिर्गताः, न, तेषामपि नान्तरे तन्निर्गतत्वसद्भावात्, यतस्तेषां नव पूर्वाणि पूर्वाभीतानि विद्यन्ते । आह-इदानीमवशावता प्रतिपादयन् आह-

ओद्धावता बुविहा लिंगविहारे य होति नायवा । लिंगेणऽगारवासं नितिया ओहावण विहारे ॥ १२७ ॥

‘अवशावन्तः’ प्रवृत्त्यादेरपसर्पन्तः ‘द्विषिवाः’ द्विप्रकराः ‘लिंगविहारे ष’षि लिंगादवशावन्ति-अपसर्पन्ति गृहस्यतां प्रतिपद्यन्त इत्यर्थः, ‘विहारे य’षि उच्यते-विहारात् वेज्जवावन्ति-अपसर्पन्ति पार्थस्यादयो भवन्ति, एवमेते विद्येया भवन्त्यवशावन्ताः । एतदेव व्याख्यानयन् आह-‘लिंगेणऽगारवास’ लिंगेनावशावन् गृहवासं प्रतिपद्यते, ‘नितिया ओहावणविहारे’

विहारादवधावन्नित्यादिषु वासं करोति । दारं । इदानीमाहिण्डकान् प्रतिपादयन्नाह—

उवएस अणुवएस दुविहा आहिण्डआ सुणेयवा । उवएसदेसदंसण थूभाई होंति णुवएस ॥ १२८ ॥

तत्र एके उपदेशाहिण्डकाः अपरेऽनुपदेशाहिण्डकाः एवमेते द्विविधा आहिण्डका मुणितव्याः । तत्र 'उवएस'त्ति द्वार-
परामर्शः, 'देसदंसण'त्ति देशदर्शनार्थं द्वादश वर्षाणि ये पर्यटन्ति सूत्रार्थौ गृहीत्वा एते उपदेशाहिण्डकाः । अनुपदेशे त्वमी
भवन्ति—'थूमादी होंतिऽणुवएस' स्तूयादिगमनशीला अनुपदेशाहिण्डकाः । उक्ता आहिण्डकाः । द्वारम् । अधुना ये ते
गच्छगता विहरमाणकास्तेषामेव विधिं प्रतिपादयन्नाह—

पुण्णंमि मासकल्पे वासावासासु जयणसंकमणा । आमंतणा य भावे सुत्तथो न हायई जत्थ ॥ १२९ ॥

'मासकल्पे' मासावस्थाने पूर्णे सति तथा 'वासावासासु'त्ति वर्षायां वासो वर्षावासः तस्मिन् यो वासकल्पस्तस्मिन्
पूर्णे सति । पुनश्च यतनया-संक्रामणा क्षेत्रसंक्रान्तिः कर्त्तव्या । किं कृत्वा ?—'आमंतणा य'त्ति आमन्त्रणं-आचार्यः शिष्या-
नामन्त्रयते-पृच्छति क्षेत्रप्रत्युपेक्षकप्रपणकाले, वशब्दादागतेषु क्षेत्रप्रत्युपेक्षकेषु क्षेत्रगमने वा, 'भावे'त्ति आगतेषु क्षेत्र-
प्रत्युपेक्षकेषु भावं पैरीक्षते । कस्य किं क्षेत्रं रोचते ?, तत्र सर्वेषां मतं गृहीत्वा यत्र सूत्रार्थहानिर्न भवति तत्र गमनं कर्त्तव्यत्या-
चार्यः ॥ इदानीमेनामेव गाथां व्याख्यानयन्नाह—अत्र यदुपन्यस्तं 'जयणसंकमण'त्ति तद्व्याख्यानयन्नाह—

१ आहिण्डका अपि द्विविधा भवन्ति, उपदेशतोऽनुपदेशतश्च, एतदेव व्याख्यानयन्नाह—पा २ । २ सक्रामणया आ. छ. २ । ३ प्रतीक्षते आ. पु.

अप्यदिलेद्विअदोसा वसही भिक्खु च बुद्धह होजा । बालाद्दगिळाणाण व पाउग्ग अह्व व सल्लसाओ ॥१३०॥

अत्रत्युपेक्षये दोषा मथन्ति, ते धामी-‘धसहि’पि इत्यादिब्रह्मतिदुर्लभा मथेत्, तथा मिथा वा दुर्लभा मथेत्, तथा धातादिगतानानां प्रायोग्य दुर्लभ मथेत् । अथवा स्वाभ्यायो दुर्लभः, साक्षात्साक्षीर्बत्वात्, तस्मात् किम् ?—

तम्हा पुध पडिलेद्विरुण पच्छा विहीय सकमण । पेसेइ जइ अणापुच्छिउ गण तरियमे दोसा ॥१३१॥

तस्मात् पूर्वमेव ‘प्रत्युपेक्ष्य’ निरूप्य पश्चात् ‘विधिना’ यत्नया संकमष कर्तव्यम् । इदानीं यदुप-पस्य ‘ब्रामतुणा ये’-
येष्वयं वं व्याख्यातयन्नाह-‘पेसेति च’ अणापुच्छिउ गण’ प्रेषयति क्षेत्रप्रत्युपेक्षकान् यदि गणमनापृच्छय तत्रैमे ‘दोषाः’
वक्ष्यमाणस्यथाः—

अइरेगोवहिपैदिलेद्वणाए करथ व गयत्ति पुच्छति । खिस पडिलेहेउ अमुगत्य गयत्ति त बुट्ट ॥१३२॥

यदा क्षेत्रप्रत्युपेक्षकाः क्षेत्रप्रवृत्तिताननापृच्छय यथास्तदा कथं ज्ञायन्ते ? अत्र आह-अतिरिक्तोपधिप्रत्युपेक्षणायां सत्यां ते पृच्छन्ति-कत्र गतास्त इत्येव पृच्छन्ति । आचार्योऽप्याह-क्षेत्रं प्रत्युपेधितुमहकत्र क्षेत्रे गता इति, तेऽप्याहुः-‘त बुट्टं’ इति,
‘वत्’ क्षेत्रं न ज्ञोमन्, यतस्वत्र मच्छतां,—

तेणा सावय मसगा ओमऽसिबे सेह इरियपसिणीए । यदिल्लअगणि उट्टाण एवमाई भवे दोसा ॥१३३॥

१ प्रत्युपेक्षये वा १ एवमस्तेव आ । २ पडिलेजा व क । ३ उ । ४ ती बुच्छे आ पा २ । ५ प्रवेहो वा आ ।

स्तैनाः अर्द्धपथे श्वापदानि-व्याघ्रादीनि मशका वाऽतिदुष्टाः ओमं-दुर्भिक्षं 'असिं' देवताकृत उपद्रवो यदिवा 'सेह'चि अभिनवप्रव्रजितस्य स्वजना विद्यन्ते, ते चोत्प्रव्रजयन्ति, 'इत्थि'चि स्त्रियो वा मोहप्रचुराः, 'पडिणीए'चि प्रत्यनीकोपद्रवश्च, 'थडिल्ल'चि स्थण्डिलानि वा तत्र न विद्यन्ते, 'अगणि'चि अग्निना वा दग्धः स देशः, 'उट्टाण'चि 'उत्थितः' उद्धसितः स देशो वाऽपान्तराले इत्येवमादयो दोषा भवन्ति, तत्रापि प्राप्तस्यैते दोषाः—

पञ्चतं तावसीओ सावयदुब्भिवखतेणपउराइं । नियगपदुट्टुट्टाणे फेडणा हरियपणीय ॥ १३४ ॥

स हि प्रत्यन्तदेशः ग्लेच्छाद्युपद्रवोपेतः 'तापस्यः' तापसप्रव्रजिताः ताश्च प्रचुरमोहाः संयमाद् अंशयन्ति, श्वापदभयं, दुर्भिक्षभयं, स्तेनप्रचुरतराणि वा क्षेत्राणि, 'नियग'नि अभिनवप्रव्रजितस्य निजः-स्वजनादिः स चोत्प्रव्रजयति, 'पदुट्टु'त्ति प्रद्विष्टो वा तत्र कश्चित्, 'उट्टाणे'त्ति उत्थितः-उद्धसितः स कदाचिद्देशो भवेत्, 'फेडण'त्ति प्राक् तत्र वसतिरासीत् इदानीं तु कदाचिदपनीता भवेत् । 'हरितपणीय'चि हरितं तत्र शाकादि बाहुल्येन मक्षयते, तच्च साधूनां न कल्पते दुर्भिक्षप्रायं वा, अथवा 'हरितपणीय'चि तत्र देशे केषुचिद्दृहेषु राज्ञो दण्डं दत्त्वा देवतायै बल्यर्थं पुरुषो मार्यते, स च प्रव्रजितादिर्भिक्षार्थं प्रविष्टः सन्, तत्र गृहस्योपरि आर्द्रा वृक्षशाखा चिह्नं क्रियते, तच्च गृहीतसङ्केतो दूरत एव परिहरति, अगृहीतसङ्केतश्च विनश्यति, तस्माद् गणं पृष्ट्वा गन्तव्यमिति । अथवाऽन्यकर्तृकीयं गाथा, ततश्च न पुनरुक्तदोषः । इदानीं स आचार्यः क्षेत्रप्रत्युपेक्षकान् प्रेषयन् सर्वं गणमालोचयति । अथ तु विशिष्य कञ्चिदेकमालोचयति शिष्यादिकं ततश्चैते दोषा भवन्ति—

१ फेडणहरियाइ (हरिहरिय) गपणीए वा । २ 'हरितपणी'ति वा. । ३ विशेष्य वा पा १ ।

सीसे जइ आमते पढिच्छगा तेण घाहिर भाव । अह इयरे तो सीसा तेचि समचमि गच्छति ॥ १३५ ॥
 त्रिप्यान् विशिष्य क्वलान् पथामन्त्रयति तत्र च को दोषः ? 'पढिच्छग'चि एत्रार्थग्रहणार्थमायाता ये आक्षरवस्ते
 प्रतीच्छन्, 'तेषु'चि तेऽन्तोलोपनेन 'वाहिर मान'चि बहिर्याव चिन्तयन्ति, शब्दा वयमत्र । अथेतान्-प्रतीच्छन् शब्दो
 वयचि ततः त्रिप्या बहिर्याव मन्यन्ते, प्रतीच्छन्नाम एत्रार्थग्रहणसमाप्ती गच्छन्ति, तत्रभाचार्य एकाकी संज्ञायत इत्ययं
 दोषत्वात् । मय इद्वान् पुच्छति तत्रा—

तरुणा घाहिरभाव न य पढिलेहोवर्हि न किङ्कम्स । मूलयपचसरिसया परिमूया वच्चिमो येरा ॥ १३६ ॥

पूर्वानालोपवत्तरुणा बहिसति मन्यन्ते, तत्र च ते तरुणाः कि कुर्वन्त्यत आह—'न य पढिलेहोवर्हि' तपचेः प्रत्युपेक्षणा
 न इर्वन्ति, न च कृत्तिकर्म-पादप्रयालनादि कुर्वन्ति । अथ तरुणानेव पुच्छति ततः के दोषः ? इहा एव चिन्तयन्ति-
 'मूलयपचसरिसया' मौठ-आद्य वत्पत्ते निस्तारं परिपक्वप्राप तद्युव्या वयमत्र एव च परिमृतास्तवम प्रजामा-इत्येव
 स्वपिराचिन्तयन्ति, यदि वा 'मूलयपचसरिसया' मूलक्यप्रतुव्याः आकृपत्रप्राया वयम् । मय मत् स्वविरा न प्रष्टव्या एव,
 तपु न, यत आह—

जुणगमपर्हि विहूण ज जूह होइ सुहुवि मवळ । त तरुणारदसपोइयमयगुम्मइअ सुहं हतु ॥ १३७ ॥

१ आमयेर भा. वा. १ । २ मर इएए वा. । ३ वेवाडोव्तिम भा. । ४ जेपमदि तरुण भा म २ वा. १ ।

जीर्णमृगैर्विहीनं यद्यूथं भवति सुष्ठ्वपि महत्तद्यूथं तरुणरभसे-रागे पोतितं-निमग्नं मदेन गुल्मयितं-भृङ् 'सुखं हन्तुं'
विनाशयितुं-सुखेन तद्व्यापाद्यते । यस्मादेवं तस्मात्सर्व एव मिलिताः सन्तः प्रष्टव्याः, कथम् ?

शुभ्रसंगलमामंतेण नागच्छइ जो व पुच्छिओ न कहे । तस्सुवरिं ते दोसा तम्हा मिलिएसु पुच्छिज्जा ॥१३८

स्तुतिमङ्गलं कृत्वा-प्रतिक्रमणस्यान्ते स्तुतित्रयं पठित्वा ततश्चामन्त्रयति, आकाशिते च दूरस्थो यदि नागच्छति कश्चिद्यो
वा पृथः सन्न कथयति ततस्तस्योपरि ते दोषाः, तस्मान्मिलितेषु प्रच्छनीयमेकत्रीभूतेषु ।

केचनाचार्या एवं ब्रुवते-प्राक् प्रत्युपेक्षिते यस्मिन् क्षेत्रे प्रागपि स्थिता आसन् तस्मिन् पुनरप्रत्युपेक्ष्य गम्यते, तच्च न
शुज्यते, यस्माच्च कदाचित् 'वसही फेडण'त्ति सा प्राक्तनी वसतिरपनीता, आगन्तुको वा प्रत्यनीकः संजातः, अत एत-
दोषमयात् पूर्वदृष्टाऽपि वसतिः प्रत्युपेक्षणीया । इदं च ते प्रष्टव्याः-

कयरी दिसा पसत्था ? अमुई सवेसि अणुमए गमणं । चउदिसि ति दु एगं वा सत्तग पणगं तिग जहणणं ॥

कतरा दिक् 'प्रशस्ता' शोभना १, सुक्षेमपथेत्यर्थः, तेऽप्याहुः 'अग्रुई' अमुका दिक् सुक्षेमेति । एवं सर्वेषां यदा 'अनु-
मता' अभिरुचिता भवति, तदा गमनं कर्तव्यम् । तत्र 'चतसृष्वपि दिक्षु' पूर्वदक्षिणपश्चिमोत्तरासु प्रत्युपेक्षकाः प्रयान्ति,

१ रोणे आ । २ वाक्कारयति ल १ । ३ एव दोषं आ पा २ । ४ पथे (पन्था इ)ल्यर्थः, तदा आ ।

अथवा घटमूला दिवासुपद्रवादिमन्त्रे विद्युषु यान्ति, तदभावे द्रयोर्द्विषोर्यान्ति, तदभावेऽप्येकस्यां दिशि । तासु च दिष्टु-
 प्रवन्तः क्रियन्ते प्रवन्त्यत आह-‘सप्तम पञ्चम विग बह्वर्ण’ एकैकस्यां दिशि उत्कटतः सप्त सप्त प्रयान्ति, सप्तानामभावे
 पञ्च पञ्च प्रवन्ति, पञ्चानामभावे बधन्येन त्रयस्त्रय प्रयान्तीति । अत्र च नै आभिप्रशिक्षास्ते प्रहेतव्याः; तेषां त्वभावे—
 अणभिगविष्टि ए वात्रारणा उ तत्थ उ इमे न वात्रारे । बाल तुष्टमगीअ जोर्गि वसह तहा स्वमग ॥१४१॥

‘अणभिगमहिष्टि चैरिमिप्ररो न गृहीतस्वान् व्यापारयेद्-गमनाय चोदयेदित्यर्थः । तत्र तु बालं वृद्धं अगीवार्थे
 योगित ‘वृषम’ वैपाश्वर्यकरं तथा ‘क्षपक’ मासखपकादिकम् । एतासु व्यापारयेद् गमनाय । इदानीमेतामेव गार्थां भाष्य
 क्तु व्याख्यानयन्नाह—

हीरिज्ज व खेलेज्ज च कज्जाकज्ज न याणई बालो । सो वाऽणुकपणिज्जो न दिति वा किञ्चि बालस्त ॥६८ भा
 बाले प्रेप्पमाणेऽयं दोषो-द्वियते म्लेच्छादिना क्रीडेद्या बालस्वभावात् कार्याकार्ये च-कर्षव्याकर्षक्य वा न जानाति
 बालः । स च बालः क्षेत्रप्रसुपेक्षार्थे प्रहितः सन् अनुकम्पया सर्वे समते, आगत्य वाचार्याय कथयति यदुत तत्र सर्वे
 लभ्यन्ते, गतश्च तत्र गच्छो यावन्न किञ्चिच्छमते, वेष्टुकत्सेवानुकम्पया स काम आसीद्, अथवा न ददाति वा किञ्चिद्बालाय
 परिमथेनातस्त न व्यापारयेत् । वृद्धोऽपि न प्रेषणीयो, यतस्तत्रैवे दोषाः—

वुड्ढोऽणुकपणिज्जो चिरेण न च मग्गयडिले पेहे । अहववि बालुड्ढा असमत्था गोपरतिअस्त ॥६९॥भा

बुद्धोऽनुकम्पनीयस्ततश्चासावेव लभते नान्यः, तथा 'चिरेण' प्रभूतेन कालेन गमनं आगमनं च करोति, न च 'मार्गं' पन्थानं प्रत्युपेक्षितुं समर्थः नापि स्थण्डिलानि प्रत्युपेक्षितुं समर्थः । इदानीं तु द्वयोरपि बालबुद्धयोस्तुल्यदोषोद्भावनार्थमाह-अथवा बाला बुद्धाश्च 'असमर्थाः' अशक्ताः 'गोचरत्रिकस्य' त्रिकालमिक्षाटनस्येत्यर्थः । द्वारं । अगीतार्थेऽपि प्रेष्यमाणे एते दोषाः—

पंथं च मासवासं उवस्सयं एच्चिरेण कालेणं । एहामोत्ति न याणइ चउव्विहमणुण ठाणं च ॥७०॥ (मा०)

'पन्थानं' मार्गं न जानाति परीक्षितुं 'मासं'ति मासकल्पं न जानाति 'वासं'ति वर्षकल्पं न जानाति, तथा 'उपाश्रयं' वसति परीक्षितुं न जानाति । तथा शय्यातरेण पृष्टः-कदा आंगमिष्यथ ? , ततश्च त्रयीति- 'एच्चिरेण कालेणं एहामो'त्ति इयता कालेन-अर्द्धमासादिना एष्याम इत्येवं वदतो यो- दोषः अवधिभाषणजनितस्तं न जानाति, यतः कदाचिदन्या दिक् शोभनतरा शुद्धा भवति तत्र गम्यते, अतो नैव वक्तव्यम्-एतावता कालेनैष्यामः । तथा 'चउव्विहमणुण'त्ति तत्रोपाश्रये शय्यातरश्चतुर्विधमनुज्ञाप्यते-द्रव्यतः क्षेत्रतः कालतो भावतश्चेति । तत्र द्रव्यतस्त्वण्डगलादि अनुज्ञाप्यते, क्षेत्रतः पात्र-प्रक्षालनभूमिरनुज्ञाप्यते, कालतो दिवा रात्रौ वा निस्सरणमनुज्ञाप्यते, भावतो ग्लानस्य कदाचिद्भावप्रणिधानार्थं कायिका-सञ्ज्ञादि निरूप्यते, एतां चतुर्विधमनुज्ञामनुज्ञापयितुं न जानाति । 'ठाणं च'ति वसतिः कीदृशे प्रशस्ते स्थाने भवती-त्येतन्न जानाति । द्वारं । योगिनमपि न प्रेषयेत्, कस्मात् ?—

१ नान्य 'चिरेण'ति ल २ नान्यथा 'चिरेण'ति ल. १ । २ वक्ष्यमाणं आ. पु ३ अविधिसाक्ष्यं आ. ल. २ पा. १२ । ४ कस्यचिद्भाव'पा. १. २ ।

तुरतो व ण पेहे पय पाठट्टिओ न चिरं हिंटे । विगइ पढिसेहेइ य तम्हा जोर्णि न पेसिज्जा ॥ ७१ ॥ (मा०)
 स्वरमाणः स्रग् प्रस्युपेष्ठते पन्यान्, तथा पाठार्थी स्रग् चिरं भिद्यां विष्णुते, तथा लभ्यमाना विकृतीः—रथ्यादिकाः
 प्रतिषेधयति, तस्माद्योगिन न प्रेषयेत् । दारं । इपमोडपि न प्रेषणीयो यत एते दोषा भवन्ति—

ठवणकुल्लानि न साहे सिट्ठात्ति न दिंति जा विराहणयापरितावण अणुकपण तिण्हउसमस्यो भवे स्तमगो ॥
 इपमो हि प्रेष्यमाणः कदाचिद्रूपा स्थापनाकुल्लानि 'न साहि'पि न कथयति, अथवा 'सिद्धादि न दिंति'पि कथितान्यपि
 यानि स्थापनाकुल्लानि न ददति अन्यस्य, तस्यैव यानि परिचितानि, 'जा विराहणय'पि ततश्च स्थापनाकुलेषु अलभ्यमानेषु
 या विराधना ग्लानादीनां सा सर्वा आचार्यस्य दोषेषु कृता भवति । दारं । अथ अणुकपेडपि न प्रेष्यते, यतः परितापना—दुःखा
 सिका आतपादिना भवति अणुकस्य, 'अणुकम्मय'पि अणुकम्मया या लोक्य अणुकस्यैव दवापि नान्यस्य, तथा 'तिण्हउसमस्यो
 भवे स्तमगो' इयो वारा यच्चिघाटन तस्य—वारत्रयाटनस्यासमर्थः अणुकः । दारम् । यदा तु पुनः प्रेषणार्थं न भवन्ति—
 एए चेव हविज्जा पढिलोमेण तु पेसए विधिणा । अविही पेसिज्जते से चेव तहिं तु पढिलोम ॥ १४२ ॥

एत एव मालादयो भवेपुस्तदा किं कर्त्तव्यमित्याह—'पढिलोमेण तु पेसए विधिणा' अनुलोमः—उत्सर्गस्तद्विपरीतः
 प्रतिलोमः—अपवादस्त प्रतिलोम—अपवादमङ्गीकृत्य एतान्तेव मालादीन् प्रेषयेत्, कथम् ?—'विधिना' यतनया—इत्यमाचन्या ।
 यदा पुनस्त एव मालादयोऽविधिना प्रेष्यन्ते तदाऽविधिना प्रेष्यमायेत् त एव दोषाः, क ?, 'तहिं तु' 'तस्मिन् क्षेत्रे

प्रेष्यमाणानां, कथम् ?—‘पङ्किलोमं’ति प्रतिलोमं अपवादमङ्गीकृत्य । अथवाऽविधिना प्रेष्यमाणेषु त एव दोषाः, तत्र ‘पङ्किलोमं’ति अविधिप्रतिलोमो विधिस्तेन-प्रतिलोमविधिना प्रेषयेत् । इदानीं बालादीनां प्रेषणार्हत्वे प्राप्ते यतना प्रतिपाद्यते-तत्र च गणावच्छेदकः प्रेष्यते तदभावेऽन्यो गीतार्थः, तदभावेऽगीतार्थोऽपि प्रेष्यते, तस्य को विधिः ?—

सामायारिसगीए जोगिमणागाढ खवग पारावे । वेयावचे दायणजुयलसमत्थं व सहिअं वा ॥ १४३ ॥

अगीतार्थस्य सामाचारी कथ्यते, ततः प्रेष्यते, तदभावे योगी प्रेष्यते किं विशिष्टः ?—‘अणागाढे’ति अनागाढयोगी-बाह्ययोगी योगं निक्षिप्य ‘पारापचित्वा’ भोजयित्वा प्रेष्यते, तदस्तदभावे क्षपकः प्रेष्यते, कथं ?—‘पारावे’ति भोजयित्वा, तदभावे वेयावृत्त्यकरः, एतदेवाह-‘वेयावचे’ति वेयावृत्त्यकरः प्रेष्यते, ‘दायण’ति स च वेयावृत्त्यकरः कुलानि दर्शयति, तदभावे ‘जुअल’ति युगलं प्रेष्यते-द्वन्द्वस्तरुणसहितः बालस्तरुणसहितो वा, ‘समत्थं व सहिअं व’ति समर्थो वृषभः प्रेष्यते तरुणेन सह वृद्धेन वा सह, द्वितीयो वकारः पादपूरणः । आह-प्रथमं बालादय उपन्यस्ताः, तत्कस्मात्तेषामेव प्रथमं प्रेषण-विधिर्न प्रतिपादितः ?, उच्यते, अयमेव प्रेषणक्रमः, यदुत प्रथममगीतार्थः प्रेष्यते पश्चाद्योगिप्रभृतय इति । आह-इत्थमेवो-पन्यासः कस्मान्न कृतः ?, उच्यते, अप्रेषणार्हत्वं सर्वेषां तुल्यं वर्चते ततश्च योऽस्तु सोऽस्तु प्रथममिति न कश्चिदोषः । इदानीं तेषां गमनविधिं प्रतिपादयन्नाह—

१ जोगिमणागाढ आ. पा. १. २. क. १. ३ । २ पारयित्वा आ. पा. १. २. दु. १ । ३ समर्थे वृषभे प्रेष्यमाणे तरुणेन वा ।

पशुच्चारे उदय ठाणे भिक्खतरा य वसहीओ । तेणा सावयवाला पच्चावाया य जाणविही ॥ १४४ ॥

'पय'चि पन्यान-मार्गे चतुर्विधया प्रत्युपेक्षण्या निरूपयन्तो गच्छन्ति । 'उदय'चि पानकस्थानानि निरूपयन्ति, येन बालदृष्टादीनां पानीपमानीय दीयते, 'ठाणे'चि विश्रामस्थान गच्छस्य निरूपयन्तो प्रवृत्ति । 'भिक्ख'चि भिक्षां निरूपयन्ति, येषु प्रवेक्षेपु लभ्यते येषु वा न लभ्यते इति । 'अंतरा य वसहीत'चि अन्तराले वसतीषु निरूपयन्तो गच्छन्ति यत्र गच्छाः सुखेन वेदन्तु याति । स्तेनाय यत्र न सन्ति । यत्र ब्यालाः तथा श्यापदा न सन्ति-श्यापदसुझगादयो न सन्ति । 'पवावाय'चि एकस्मिन् पयि गच्छतां विषा प्रत्यपायः, अन्यत्र रात्रौ प्रत्यपायः, तत्र निरूप्य गन्तव्यम् । 'जाणविहि'चि अयं यमनविधिः । इदानीं माप्पकारः एनामेव निर्युक्तिगायां प्रति पद व्याख्यानयमाह—

सो चेष उ निगमणे विही उ जो वड्ढिओ उ एगस्स । बंधे खिप्पे काले भावे पय तु पड्डिलेहे ॥७३॥भा ॥

स एव विधिर्य एकस्य निर्गमने उक्तः 'विसुद्धवा पयोसे' इत्येषमादिको विधिरुक्ता, इदानीं पयि प्रवृत्तो विधि रूप्यते-उ वाय-वदे सिधे काले भावे पय तु पड्डिलेहे'चि द्रव्यतः कालतो मावतस्य मार्गं प्रत्युपेक्षेत । इदानीं मेवानेव द्रव्यादीन् व्याख्यानयमाह—

कंटगतेणा वाला पडिणीया सावया य दर्वमि । समविसमउदयथंडिल भिक्खायारि अंतरा खित्ते ॥७४भा.

तत्र कण्टकाः स्तेना व्यालाः प्रत्यनीकाः श्वापदाः एतेषां पथि यत्प्रत्युपेक्षणं सा द्रव्यविषया प्रत्युपेक्षणा भवतीति । द्वारं । तथा समविषमउदकस्थण्डिलमिक्षाचर्यादीनां या 'अन्तरे' पथि प्रत्युपेक्षणा सा क्षेत्रतः प्रत्युपेक्षणा । द्वारम् । इदानीं कालप्रत्युपेक्षणां प्रतिपादयन्नाह—

दियराओ पच्चवाए य जाणई सुगमदुग्गमे काले । भावे सपक्खपरपक्खपेच्छणा निण्हगार्हिया ॥७५॥ भा.

दिवा प्रत्युपेक्षणीया रात्रौ वा प्रत्युपेक्षणीया इत्येतज्ज्ञानाति, तथा दिवाऽयं पन्थाः सुगमो दुर्गमो वा रात्रौ वा सुगमो दुर्गमो वा एवं यत्परिह्वानं सा कालतः प्रत्युपेक्षणा । द्वारम् । भावतः प्रत्युपेक्षणा इयं, यदुत स विषयः स्वपेक्षणेण परपेक्षणेण वाऽऽक्रान्तो-व्याप्तः । कथासौ स्वपेक्षः परपेक्षश्चात आह—'निण्हगार्हिया' निहवकादिः स्वपेक्षः, आदि-ग्रहणाच्चरकपरिव्राजकादिः परपेक्षः, एभिरनवरतं प्रार्थ्यमानो लोको न किञ्चित् दातुमिच्छति इत्येवं या निरूपणा सा भावप्रत्युपेक्षणा । द्वारं । कथं पुनस्ते व्रजन्तीत्यत आह—

सुत्तथं अकरिंता भिक्खं काउं अइति अवरणहे । विइयदिणे सज्झाओ पोरिसिअच्छाए संघाडो ॥१४५॥

सत्रपौरुषी अर्थपौरुषी चाकुर्वन्तो व्रजन्ति तावथावदभिमत्तं क्षेत्रं प्राप्ता भवन्ति, पुनश्च ते किं कुर्वन्तीत्यत आह—'भिक्खं

काठं अहति अवरणं' मिथो कृत्वा-वदासभ्रामे तद्वहिवी मथयित्वा पुनथापरारहे प्रविशन्ति, ततो यत्प्रतिमन्वेपयन्ति,
 उन्वायां च वसतौ काठ गृहीत्वा द्वितीयदिवसे किञ्चिद्भ्रूयनयोस्मीमात्र काल स्वाभ्यायं कुर्वन्ति । पुनश्च 'योरिसिबद्वाए संवाद्यो'
 'योरिसिबद्वाए' पौष्ठीकाले सहाटकं कृत्वा मिथार्यं प्रविशन्ति, अथवा स्वाभ्याय क्रियन्वयपि कालं कृत्वा 'पौष्पिसिबद्वाए'
 अर्द्धपौष्पामित्यर्थः, सहाटकं कृत्वा प्रविशन्तीति । श्वानी ते सहाटकेन प्रविष्टास्तत्वेयं त्रिधा विभजन्ति, एतदेवाह—
 खिच तिद्धा करेत्ता दोसीणे नीणिअमिउ वयति । अण्णो लद्धो बहुमो थोव दे मा य रूसिज्जा ॥ १४६ ॥

क्षेत्रं त्रिधा कृत्वा-विभिर्दिमागैर्विगवय एको विभागः प्रस्युपस्मेव हिष्क्यते, अपरो मग्याहे हिष्क्यते, अपरोऽपराहे,
 एव ते मिथामटन्ति । 'दोसीणे नीणिअमि उ वयति' 'दोसीणे' पर्युपिताहारं निस्सारिते सति नदन्ति-'अण्णो रुद्धो
 बहुमो' अय आहारो रुद्धः प्रसुरः, ततश्च 'थोव दे'सि 'स्तोक वदस्व' स्वल्पं प्रयच्छ, 'मा य रूसिज्ज'पि मा रोप प्रहीष्य
 स्वनादरान्निगम् । एतथासौ परीषार्य करोति, किमय लोको दानशीलो ? न वेति ।

अहव न दोसीणा चिय जायामो देहि दहि घय खीर । खीरे गुलधयपेज्जा थोव थोव च सवत्थ ॥१४७॥

अथवा एतवसो सायुर्नवीनि-न वय दोसीण चिय याचयामः, किन्तु 'देहि दहि' वधि याचयामः, तथा खीर
 याचयामः, तथा खीरे रुद्धे सति गुट घृत पेया वदस्व । 'सर्वत्र' सर्वेषु कुलेषु स्लोक स्लोक गृह्णन्ति ते सावधः, एव

तावत्प्रत्युषसि भिक्षाटनं कुर्वन्ति । अधुना मध्याह्नाटनविधिरुच्यते—

मज्झण्हिह पउरभिवखं परिताविअपिज्जजूसपयकडिअं । ओहट्टमणोभट्टं लब्भइ जं जत्थ पाउग्गं ॥१४८॥

मध्याह्ने प्रचुरा भिक्षा लभ्यते 'परिताविअ'त्ति परितलितं सुकुमारिकादि, तथा पेया लभ्यते, जूषः पटोलादेः तथा पयः—कथितं 'ओहट्टमणोभट्टं लब्भति' प्रार्थितमप्रार्थितं वा लभ्यते 'जं जत्थ' 'यइ' यद्वस्तु 'यत्र' क्षेत्रे 'प्रायोग्यं' इष्टं तदित्यंभूतं क्षेत्रं प्रधानमिति । इदानीमपराह्णे भिक्षावेलां प्रतिपादयन्नाह—

चरिमे परितावियपेज्जजूस आएस अतरणट्टाए । एक्केक्कगसंजुत्तं भत्तट्टं एक्कमेक्कस्स ॥ १४९ ॥

'चरिमे' चरमपौरुष्यामटन्ति, तत्र च पस्तिलितानि पेया जूषश्च यदि लभ्यते ततः 'आएस'त्ति प्राघूर्णकः 'अतरण'त्ति ग्लानस्तदेषामर्थाय अस्ति, ततश्च तत्प्रधानम् । एवं तेऽटित्वा 'भत्तट्टं'त्ति उदरपूरणमेकस्याऽऽनयन्ति, कथम्?—'एक्केक्कगसंजुत्तं' एकः साधुरेकेन संयुक्तो यस्मिन्नानयने तदेकैकसंयुक्तमानयन्ति, 'एक्कमेक्कस्स'त्ति परस्परस्य आनयन्ति, एतदुक्तं भवति—द्वौ साधू अटतः एक आस्ते प्रत्युषसि, पुनर्द्वितीयवेलायां तयोर्द्वयोर्मध्यादेक आस्ते अपरः प्रयाति प्रथमव्यवस्थितं गृहीत्वा, तृतीयवेलायां च यो द्वितीयवेलायां रक्षपालः स्थितः स प्रथमस्थितरक्षपालेन सह व्रजति, इतरस्तु येन वारद्वयमटितं स तिष्ठति । एवमेवां प्रयाणामेकैकस्य सङ्घाटककल्पनया वारद्वयं पर्यटनं योजनीयम् । एवम्—

ओसह भेसजाणि अ काल च कुले य दाणमाईणि । सगगामे पेहिचा पेहति ततो परगामे ॥१५०॥
 एवं औपध-हरितषयादि, मेपवं-पेपादि, एतच्च प्रार्यनाद्वारेण प्रत्युपेक्षन्ते । 'कालं च'पि काल प्रत्युपेक्षन्ते । 'कुले य
 'पेहिषा' प्रत्युपेक्ष्य ततः परगामे प्रत्युपेक्षन्ते । एतानि कुलानि प्रत्युपेक्षन्ते । एतानि च स्वग्रामे
 चोयगवयण दीह पणीयगहणे य नशु भवे दोसा । जुब्बह त गुरुपाहुणगिलाणगट्टा न दप्पट्टा ॥१५१॥

बोदरूपचत, किमित्यत आह-'दीह' दीर्घं मिषाटनं कुर्वन्ति ते 'पणीयगहणे च'पि स्नेहवद्रूप्यप्रशये च ननु भवन्ति
 दोषाः । आचार्यस्साह-'जुलति त' युन्यते तत्सर्वं दीर्घं मिषाटनं प्रणीतप्रशय च यतः 'गुरुपाहुणगिलाणगट्टा' गुरुप्राधुर्णक-
 गतानार्यमसौ प्रत्युपेक्षते 'न दप्पट्टा' न दर्पाये, नात्मार्यं प्रणीतावेर्ग्रहणमिति ।
 जइ पुण स्वच्छपणीए अकारणे एकसिंपि गिण्हिज्जा । तहिअ दोसा तेण उ अकारणे स्वच्छनिच्चाइ ॥१५२॥

यदि पुनः स्वद-प्रचुरं प्रणीत-स्निग्ध-एतानि अकारणे सच्छदपि शुद्धीयात् 'तद्विषं दोसा' एतत्स्निग्धं प्रशये दोषा
 मवेयुः । किं कारणम् ?-यतः 'तेज ठ' 'तेन' साधुना 'अकारणे स्वदनिदाहं' 'अकारणे' कारणमन्तरेणैव स्वदाह-मद्वितानि
 स्निग्धानि-स्नेहवन्ति द्रव्याणि, अपथा अकारणे 'स्वदनिदाहं' प्रचुरस्निग्धानि तेनासेवितानीति ।

एवं-रुइए थंडिल वसही देउलिअसुणणगेहमाईणि । पाउग्गअणुणवणा वियालणे तस्स परिकहणा ॥१५३

‘एवं’ उक्तेन प्रकारेण ‘रुइए’चि ‘रुचिते’ अमीष्टे क्षेत्रे सति ‘थंडिल’चि ततः स्थण्डिलानि प्रत्युपेक्षन्ते, त्रेषु मृतः परिष्ठाप्यते महास्थण्डिलं ‘वसहि’चि वसति निरूपयन्ति, किं प्रशस्ते प्रदेशे आहोस्विदप्रशस्ते—सिंगक्खोडादियुक्ते इति, पत्तनमध्ये शालादि, तदभावे ‘देउलिआ’ देवकुलं शून्यं प्रत्युपेक्ष्यते, ‘सुत्तगेहमादीणि’ शून्यगृहादीनि आदिशब्देन समाश्रूयते, तां च वसति लब्ध्वा किं कर्त्तव्यं ?—‘पाउग्गअणुणवणा’ प्रायोग्यानां—तुण्डगलकादीनां शय्यातरोऽनुज्ञापनां कार्यते—यथा उत्संकलय एतानि वस्तूनि । अथासौ प्रायोग्यानि न जानाति ‘वियालणे’चि विचारयति, प्रायोग्यं किमभिधीयते ? इति, एवंविधे विचारे तस्य शय्यातस्य कथ्यते ‘परिकहणा’ यथाऽस्माकं तुणक्षारडगलादि उत्संकलयेति । एतां निर्युक्तिगाथां भाष्यकारो व्याख्यानयति, तत्र रुचिते क्षेत्रे स्थण्डिलं परीक्ष्यते, तच्च बहुवक्तव्यादुपरिष्ठाद्द्रक्ष्यति । वसतिस्तु कीदृशे स्थाने कर्त्तव्या कीदृशे च न कर्त्तव्येति व्याख्यानयन्नाह—

सिंगक्खोडे कलहो ठाणं पुण नत्थि होइ चलणेसुं । अहिट्टाणि पोहरोगो पुच्छंमि अ फेडणं जाण ॥७६ भा.
मुहमूलंमि अ चारी सिरेय कउहे य पूयसक्कारो । खंधे पिट्टीए भरो पोहंमि य धायओ वसहो ॥७७॥ भा.

तत्र वामपार्श्वोपविष्टपूर्वामिष्टखट्वमरूपं क्षेत्रं बुद्ध्या कल्पयित्वा तत इदमुच्यते—‘शृङ्गखोडे’ शृङ्गप्रदेशे यदि वसति

करोति ततः कठहो भवतीति क्रियां वक्ष्यति । 'स्थान' अवस्थितिर्नास्ति, क ? 'परपोषु' पादप्रदेशेषु, 'अधिष्ठाने' अपानप्रदेशे
 वमतौ क्रियमाणायामुदररोगो भवतीति क्रिया सर्वत्र योजनीया । 'पुच्छे' पुच्छप्रदेशे 'फेडणे' अपनयन भवति वसत्याः ॥
 सुखमूले घासी भवति । घिरसि-मृद्गयोर्मध्ये कङ्क्रे च पूजासत्कारो भवति । स्कन्धे शृष्ठे च मारो भवति, साधुभिरागच्छ
 त्तिगाङ्गला भवति । उदरप्रदेशे तु नित्यं दृष्ट एव भवति क्षेत्रज्ञपमः । वसतिभ्यांस्वयात्, तद्वत्स्वानाच्च देवकुलधून्यगृहाद्यपि
 व्याख्यातमेव श्रष्टव्यम् । इय च रूपमपरिकल्पना यावन्मात्र वसतिनाऽऽकान्त तस्मिन्नोपरिष्ठात्, उपरिष्ठासु तदनुसारेण
 कर्षण्या वसतिः । अयुना 'पातगगधनुष्मवर्ण' स्पृशुमथयव व्याख्यानपञ्चाह, तत्र प्रायोग्यानामनुष्ठा-अनुष्ठापना कर्षण्या-
 द्रव्यतः क्षेत्रतः कालतो मावतम, तत्र द्रव्यत —

दन्वे तपदगलाई अच्छणभाणाइधोवणा खित्ते । काले उच्चाराई मावे गिलाणाइ कूरुवमा ॥ ७८ ॥ भा०-

'द्रव्यतः' द्रव्यमङ्गीकृत्य रूपानां संस्वारकार्यं दृगलानां च अधिष्ठानप्रोच्छनार्थं लेष्टूनामनुष्ठापना क्रियते । 'क्षेत्रे'
 क्षेत्रविषयाऽनुष्ठापना 'अच्छण'ति आस्था यत्रास्यते ययामुखेन स्वाध्यायपूर्वक, 'माषादिधोवणा' माखनादिधावन-धालन
 पात्रकार्येभ्यः क्रियते सा क्षेत्रानुष्ठा । कालविषयाऽनुष्ठा दिवा रात्रौ वा उच्चारप्रभवणादिभ्युत्सर्जनम् । माषविषयाऽनुष्ठापना
 गठानादौः साम्यकारणार्थं निवातप्रदेशाद्यनुष्ठापना क्रियते । इदानीं 'विपालये तस्स परिकल्प'पि असुमपयव व्याख्यान
 यथाह-'कूरुवमा' पदा ध्वन्यात्तर एव मूले-इयति प्रदेशे मयाऽवस्थानमनुष्ठातं मवतां तोपरिष्ठात्, तथा तस्य परिकल्पना

क्रियते क्रूरदृष्टान्तेन, यो हि भोजनं कस्यचिद्ददाति स नियमेनैव भोजनोदकासनाद्यपि ददात्यनुक्तमपि सामर्थ्याक्षिप्तम्, एवं वसति प्रयच्छता उच्चारप्रश्रवणभूम्यादि सामर्थ्याक्षिप्तं सर्वमेव दत्तं भवति । अथवा इदमसौ शय्यातरो विचारयति- कियन्तं कालमत्र स्थास्यन्ति भवन्तः ? अस्मिन् विचारे तस्स परिकहणा—

जाव गुरुण य तुञ्ज य केवइया तत्थ सागरेणुवमा । केवइकालेणेहिह ? सागार ठविति अण्णेवि ॥१५४॥

यावद् गुरुणां तव च प्रतिभाति तावदवस्थानं करिष्यामः । अथैवमसौ विचारयति-वियालणा, यदुत 'केवइआ' कियन्त इहावस्थास्यन्ते ? , तस्स परिकहणा क्रियते, सागरेणोपमा, यथा हि सागरः क्वचित्काले प्रचुरसलिलो भवति क्वचित्पुनर्मर्यादावस्थ एव भवति, एवं गच्छोऽपि कदाचिद्बहुप्रव्रजितो भवति कदाचित्स्वल्पप्रव्रजित इति । अथासौ पुनरपि 'विआलणे'त्ति विचारयति-यथा 'केवइकालेणेहिह'त्ति कियता कालेनागमिष्यथ ? , एवमुक्ताः सन्तः साधवः तत्र 'सागार ठविति'त्ति सविकल्पं कुर्वन्तीत्यर्थः, कथं कुर्वन्ति ? -'अन्नेवि' अन्येऽपि साधवः क्षेत्रप्रत्युपेक्षणार्थं गता एव, ततश्च तदालोचने- नागमिष्याम इति ॥

पुव्वदिट्ठे विच्छइ अहव भणिज्जा हवंतु एवइआ । तत्थ न कप्पइ वासो असई खेत्ताणऽणुब्बाओ ॥१५५॥

यदि त्वसौ पूर्वदृष्टानेवेच्छति यैः प्राग् मासकल्पः कृत आसीत्, स्वभावेनेष्यलिः स दृष्टप्रत्ययानिच्छति, नान्यान् तत्र

१ भोजनोदकासेचनाद्यपि आ ।

न कल्पते वासः । अथवा मण्डसौ एतावन्त एवात्र विष्ठन्तु, तत्र 'न कल्पते वासः' न पुन्यतेऽवस्थान, यतः सावयः
 कदापित्तोकाः कदाचिदहवो भवन्ति । अथान्यानि क्षेत्राणि न सन्ति तदा 'असती खेद्याव'पि क्षेत्रापामन्येयाममावे
 'अनुभात'पि तस्यामेव वसतावयुष्मावो वासः । श्रेयेश्वरामावे सति तत्र च नियमितपरिमितायां वसतौ यदि प्राधूर्यक
 आगच्छति ततः को विधिरित्यत आह—

सकारो सम्माणो भिक्खगहण च होइ पाहुणए । जइ जाणउ वसइ तहिं साहस्मिअवच्छलाऽऽणाई ॥

'सत्कारः' वन्दनाम्युत्थानादिका 'सन्मानः' पादप्रसालनादिकाः 'मिद्याप्रदान' भिखानयन च, एतत्प्राधूर्यक आगते
 सति कल्पते । पुनश्च तस्य प्राधूर्यकस्य वसतिस्वरूप कल्पते यथा-परिमितैरेवैषा लब्धा नान्यस्यावकाशाः, एतच्च त्वयाऽन्यत्र
 वसितव्यम् । 'यदि नाणउ वसइ तहिं'ति एवमसाधुको बोधितः सन्-यदि जानन्नपि तत्र वसति ततः को दोषोऽत्र आह—
 'साहस्मिअवच्छलाऽऽणाई' साधर्मिकतास्य न कृत भवति, यतोऽसौ शय्यातरो श्यस्तानपि निर्दिशति, आश्रमसूत्र
 कृतः-आश्रालोपमैव कृतो भवति सूत्रस्य, आदिशद्वापराश्रयान्यद्रव्यव्यवच्छेदः । इदानीं ते क्षेत्रप्रत्युपेयका आचार्य
 समीपमागच्छन्तः किं कुर्वन्तीत्यत आह—

जइ तिंशि सव्वगमण एसु न एसु चि दोसुं वी दोसा । अणणपेहुणऽयुणता नितियावासो हु मा गुरुणो ॥

यदि ते क्षेत्रप्रत्युपेक्षकास्त्रय एव तत सर्व एव गमनं कुर्वन्ति, अथ सप्त पञ्च वा ततः सङ्घाटकमेकं सुक्त्वा ब्रजन्ति । 'एसु न एसु ति' श्रुत्यातरेण पृष्टाः सन्तस्ते नैवं वदन्ति-एष्यामी न वा एष्याम इति, यत एवं भणने दोषः, किं कारणं ? यदेवं भणन्ति यदुत आगमिष्यामः, ततश्च शोभनतरे क्षेत्रे लब्धे सति नागच्छन्ति ततश्चानृतदोषः । अथ भणन्ति-नागमिष्यामः, ततश्च कदाचिदन्यत्क्षेत्रं न परिशुष्यति ततश्च पुनस्तत्रागच्छतां दोषोऽनृतजनितः । 'अणपहेणं'ति ते हि क्षेत्रप्रत्युपेक्षका गुरुसमीपमागच्छन्तोऽन्येन मार्गेणागच्छन्ति, कदाचित् स शोभनतरो भवेत्, 'अगुणंत'ति ते हि क्षेत्रपौरुपीमकुर्वन्तः प्रयान्ति, मा भूच्चित्यवासो गुरोरिति, किं कारणं ? यतस्तेषां विश्रब्धमागच्छतां मासकल्पोऽधिको भवति, ततश्च नित्यवासो गुरोरिति ॥ गंतूण गुरुसमीवं आलोइत्ता कर्हेति खित्तगुणा । न य सेसकहण मा होज्ज संखडं रत्ति स्राहंति ॥ १५८ ॥

गत्वा गुरुसमीपं आलोचयित्वा ईर्यापथिकातिचारं कथयन्त्याचार्याय क्षेत्रगुणान् । 'न य सेसकहणं'ति न च शेषसाधुभ्यः क्षेत्रगुणान् कथयन्ति । किं कारणम् ?-'मा होज्ज संखडं' मा भवेत् स्वक्षेत्रपक्षपातजनिता राटिरिति, तस्मात् 'रत्ति साहंति'ति रात्रौ मिलितानां सर्वेषां साधूनां क्षेत्रगुणान् कथयन्ति । ते च गत्वा एतत्कथयन्ति—

पढमाए नत्थि पढमा तत्थ उ घयखीरकूरदहिलंभो । बिइयाए बिइअ तइआए दोवि तेसिं च धुवळंभो ॥
ओहासिअधुवळंभो पाउग्गणं चउत्थिए नियमा । इहरावि जहिच्छाए तिकालजोगं च सव्वेसिं ॥१६०॥

अथ वस्मिन् गच्छे पञ्चपञ्चाशद्वर्षेऽपि त्रिअर्ष्याः चत्वारिंशद्वर्षा वा भवन्ति, ततो गम्पते चतुर्थे क्षेत्रे, यवस्ते
 येन केनचित् चिबन्ते-यापयन्ति । तथा यदि च तस्मा 'नीरोगाः' अस्मा भवन्ति ततश्चतुर्थे क्षेत्रे अथ प्रवृत्ति ।
 अह पुण जुण्णा येरा रोगविमुक्ता य असङ्गुणो तरुणा । ते अणुकूलं खिच पेसति न योवि स्वगूढे ॥१६५॥

अथ पुनर्बर्षा स्पष्टिरा भवन्ति रोगेष ध-न्तरादिना मुक्तमात्रास्तस्मात्, नाप्यापि वर्षा साम्य भवति क्षरीरस्य, ततस्ता
 ननुकूलं क्षेत्र प्रेषयन्त्यार्ष्याः । 'न पापि सङ्गूढे'पि 'सुगूढा' अतस्मा निर्दमप्रापास्वाभ प्रेषयन्ति । कियता पुनः कालेन
 इवावय आप्यायन्ते, तस्यते, पञ्चमात्रेदिवसे, यत तत्त्वं वैपके—
 एगपणअस्रमास सट्टी सुणमणुयगोणाहृयीण । राइदियहि उ वल पणग तो एक दो तिसि ॥ १६६ ॥

एकेन रात्रिन्वियेन पुनो बल भवति, पञ्चमिदिनेर्नैर्मुत्स्य बल भवति, अर्दमासेन बलीवर्दस्य, षष्टिमिदिवसेर्हस्तिनो
 बल भवति, एवमेतद्यथासङ्ख्य योवनीयम् । 'पञ्चम तो एक दो तिसि' एवमसौ वस्मिन् क्षेत्रे पञ्चकमेकं वार्यते । अप
 यथाऽपि बल न गृह्णाति इौ एवकौ वार्यते, त्रीन् वा पञ्चकान् वार्यते, पुनरानीयत इति । एव ते आलोचितश्चिष्यगणा
 माचार्याः श्रय्यावरमापृच्छय क्षेत्रान्तरं संक्रामन्ति । अथ न पृच्छन्ति ततो दोष उपजायते । एतदेवाह—
 सागारिमपुच्छगमणं वाहिरा मिच्छ छेय कयनासा । गिधि साहू अमिभारण तेणगसकाइ जं चऽण्ण ॥

'सागारिकं' शय्यातरमनापृच्छय यदि गमनं क्रियते ततो 'बाहिर'त्ति बाह्या लोकधर्मस्यैते भिक्षव इत्येवं वक्ति
 शय्यातरः । ये च धर्म-लोकधर्मं न जानन्ति दृष्टं तै कथमदृष्टं जानन्ति १, इत्यतः 'मिच्छ'त्ति मिथ्यात्वं प्रतिपद्यते । 'हेद'त्ति
 अपच्छेदो वसतिदानस्य, पुनस्तेऽन्ये वा वसति न लभन्ते । 'कतणास'त्ति कृतघना ह्येते प्रव्रजिता इत्येवं मन्यते । 'गिहि
 साहू अभिधारण'त्ति गृही कश्चिच्छ्रावकस्वभाचार्यमभिधार्य-संचिन्त्यायातः प्रव्रज्यार्यं, तेनाप्यागत्य शय्यातरः पृष्टः-
 क्वाचार्यः १, सोऽपि रुष्टः सन्नाह-यः कथयित्वा व्रजति स ज्ञायते, तं तु को जानाति १, तमाकर्ण्य स श्रावकः
 कदाचिदर्शनमप्युञ्जति, लोकज्ञानमप्येषां नास्ति कुतः परलोकज्ञानमिति १, कदाचित्साधुः कश्चित्माचार्यमभिधार्य-मनसि
 कृत्वा उपसम्पदादानार्थमायाति, सोऽपि शय्यातरं पृच्छति, शय्यातरोऽप्याह-न जाने क्व गत इति, ततः स साधुर-
 नाचारवानाचार्य इति विचिन्त्यान्यत्र गतः, सोऽपि निर्जराया आचार्योऽनामागी जात इति । 'तेणग'त्ति कदाचित्तद्गृहं
 केनचित्स्मिन्नेव दिवसे मुष्टं भवेत्त एवंधिवा बुद्धिर्भवेत्-यदुत ते स्तेना इत्येवं शङ्कां करोति, आदिशब्दाद्योषित् केन-
 चित्सह गता ततो गृहात् तेऽप्यनारूपाय गताः, ततश्च शङ्कोपजायते, 'जं चऽणंति'ति यचान्यत् शङ्कादि जातं पत्तनगतं
 तत्सर्वमुपजायते इति गच्छद्भिश्च शय्यातर आपृच्छनीयः ॥ स च विधिना नाऽविधिना, यतोऽविधिना प्रच्छने एते दोषाः-
 अविहीपृच्छा उग्गाहितेण सेज्जातरीउ रोएज्जा । सागारियस्स संका कलहे य सँएज्झिआ खिंसे ॥ १६८ ॥
 अविधिपृच्छा इयं वर्त्तते, यदुत-'उग्गाहितेन' उत्क्षिप्तेन उपकरणेन पृच्छति, तत्र 'सेज्जातरीउ रोएज्जा' तेनाकस्मिकेन

१ अकृतज्ञ भा । २ केन केचित्सह भा. क. २ । ३ पृच्छत भा. । ४ सपृज्जिया भा. ।

‘प्रथमायां’ पूर्वस्यां द्विष्टि नास्ति प्रथमा-नास्ति द्व्यशौक्यीत्यर्थः, किन्तु तत्र वृत्तधीरक्षरद्विलामोऽस्ति, अन्त्ये त्वन्यस्यां द्विष्टि कथयन्ति, द्वितीयायां द्विष्टि नास्ति द्वितीया-नास्तर्पणपौष्ठी, यतस्त्वत्र द्वितीयायां पौष्ण्यामेव मोक्षनं, वृत्तादिबस्तु तस्यैव एव, ‘तृतित्राए दोषि’ति वृतीयायां द्विष्टि द्वे अपि द्व्यार्थपौष्क्यो विधेते ‘तेषि च ध्रुवलमो’षि तेषां वृत्तादीनां निश्चित सामः ॥ ‘ओमासिपुबलंमो’षि प्रार्थितस्य ध्रुवो लामः, केसां ? प्रायोग्यानां वृत्तादीनां ‘वतस्वीए’ वतुष्क्यां द्विष्टि ‘नियमात्’ ब्रह्मण्य ‘दहरावि’षि अप्राथितेऽपि यदृच्छया त्रिकालयोग्यं प्रार्थनप्याद्यापराक्षेपु त्रिकालमपि ‘सर्वेसि’ति ‘सर्वेषां’ षालादीनां योग्यं प्राप्यत इति । एव तैः सर्वैः क्षेत्रप्रत्युपेक्षैरारूपाते सत्याचार्यः किं करोतीत्यत आह—

मयगहण आयरिओ कत्य धयामो चि तरथ ओयरिआ । सुहिआ मणति पठम त चिअ अणुओगंतचिछा ॥

‘मत्प्रहण’ अभिप्रायप्रहण आचार्यः शिष्याणां करोति, यदुत नो आपुष्मन्तः ! के प्रथामः ?—कया विद्या गच्छामः ? तत्रैवमामन्त्रिते शिष्यगणे आचार्येण ‘तत्र औदरिका’ तदरमर्यैकविद्याः ‘बुभिताः’ आकृता मणन्ति-यदुत ‘पठम’ति प्रथमो विश्व प्रथामः, यत्र प्रथमपौष्क्यां सुष्पते, ‘त धिय’ति तामेव विद्य ‘अणुओगतचिछा’ व्याख्यानादिन इच्छन्ति, पठस्ते द्यप्रहणनिरपेक्षाः केवलमर्थप्रहणार्थिनः एव, स चार्थप्रहणप्रयत्नो द्वितीयायां पौष्क्यां मवतीत्यतस्वामेवेच्छन्तीति ॥ यिद्दय च सुत्तगगाही उमयगगाही अ तद्दयय खित्त । आयरिओ उ चउरथ सो उ पमाण ह्रवङ्ग तस्य ॥ १६२ ॥

द्वितीयां च दिशं सूत्रग्राहिण इच्छन्ति, यतः प्रथमपौरुष्यामेव स्वाध्यायो भवति, स च तेषामस्ति, 'उभयग्राहिणश्च' सूत्रार्थग्राहिणस्तृतीयं क्षेत्रमिच्छन्ति, आचार्यस्तु चतुर्थं क्षेत्रमिच्छति, यतस्तत्र चतुर्थ्यामपि पौरुष्यां प्राघूर्णकादेः प्रायोग्यं लभ्यत इति, 'स एव प्रमाणं' आचार्य एव च सर्वेषां प्रमाणं भवति 'तत्त्व'चि तत्रेति शिष्यगणमध्ये, किं पुनः कारणं आचार्यश्चतुर्थमेव क्षेत्रमिच्छति ? अत आह—

मोहुब्भवो उ बलिष् दुब्बलदेहो न साहए जोए । तो मज्झबला साहू दुट्टस्सेणेत्थ दिट्ठतो ॥ १६३ ॥

प्रथमद्वितीययोः क्षेत्रयोः प्रचुरमक्तपानकेभ्यः सकाशाद्बलवान् भवति, बलिनश्च मोहोद्भवो भवति-कामोद्भवो भवती-त्यर्थः । आह-एवं तर्हि यत्र भिक्षा न लभ्यते तत्र प्रयान्तु, उच्यते, 'दुर्बलदेहः' कुञ्जरीरो न साधयति-नाराधयति 'योगान्' व्यापारान् यतस्ततो मध्यमबलाः साधव इष्यन्ते । दुष्टाश्चैन चात्र दृष्टान्तः, दुष्टाश्चो-गर्दम उच्यते, स यथा प्रचुरभक्षणाह-र्षिष्टः सन् कुम्भकारोपितमाण्डकानि मनक्ति दृष्पौत्सेकादुत्प्लुत्य पुनस्तेनैव कुम्भकारेण निरुद्धाहारः सन्नतिदुर्बलत्वा-त्प्रखलितः सन् मनक्ति, स एव च गर्दभो मध्यमाहारक्रियया सम्यग् माण्डकानि वहति, एवं साधवोऽपि संयमक्रियां मध्यमबला वहन्ति ।

पणपणगस्स हाणी अरेणं जेण तेण वा धरइ । जइ तरुणा नीरोगा वच्चंति चउत्थगं ताहे ॥१६४॥

अथ तस्मिन् मण्डले पञ्चपञ्चाशदपरिदृशीयाः त्रिंशद्वर्षाः षष्वारिसदृशाः वा भवन्ति, ततो मम्यते चतुर्थे क्षेत्रे, पतस्ते येन केनचिद् धियन्ते-यापयन्ति । तथा यदि च तस्या 'नीरोगाः' शक्ता भवन्ति ततश्चतुर्थमेव क्षेत्रे प्रवृत्ति । अथ पुण सुण्णा येरा रोगविमुक्ता य असहुणो तरुणा । ते अणुकूल खित्त पेसति न थावि खग्गूढे ॥१६५॥

अथ पुनर्वर्षां स्वविरा मषन्ति रोमेय च-ज्वरादिना मुक्कमात्रास्तल्वाः, नायापि रेषां साम्य मषति क्षरीरस्य, तवस्ता ननुकूल क्षेत्रे प्रेषयन्त्याचार्याः । ' न यावि खग्गूढे'पि 'खग्गूढा' अलसा निर्दमप्रापास्वाभ प्रेषयन्ति । किपता पुनः कालेन इराइय आप्यायन्ते ।, उच्यते, पञ्चमात्रैदिवसे, यत उक्तं वैषके—

एगपणअस्समास सट्ठी सुणमणुयगोणहट्ठीण । राइविपहिं उ बल पणग तो एक्क दो तिस्सि ॥ १६६ ॥

एकेन रात्रिन्दिनेन द्वनो बल मषति, पञ्चभिर्दिनेर्मनुजस्य षष्ठ मषति, अर्द्धमासेन षष्ठीवर्दस्य, षष्टिभिर्विषयेर्हस्तिनो षष्ठ मषति, एवमेतदपचासङ्ख्य योबनीयम् । 'पषम तो एक्क दो तिस्सि' एवमसौ तस्मिन् क्षेत्रे पञ्चकमेकं धार्यते । अथ तथाऽपि षष्ठ न गृह्णाति द्वौ पञ्चसौ धार्यते, त्रीन् वा पञ्चकान् धार्यते, पुनरानीयत इति । एव ते आलोचितश्रिष्यगणा आचार्याः इत्याठरमापृच्छथ क्षेत्रान्तरं संकामन्ति । अथ न पृच्छन्ति ततो वीथ उपजायते । एतदेवाह—

सागारिअपुच्छममण वाहिरा मिच्छ छेय कपनासा । गिहि साहु अमिधारण तेणगसकाइ ज खण्ण ॥

‘सागारिकं’ शय्यातरमनापृच्छथ यदि गमनं क्रियते ततो ‘बाहिर’चि बाह्या लोकधर्मस्यैते भिद्यन् इत्येवं वक्ति शय्यातरः । ये च धर्म-लोकधर्मं न जानन्ति दृष्टं ते कथमदृष्टं जानन्ति ?, इत्यतः ‘मिच्छ’चि मिथ्यात्वं प्रतिपद्यते । ‘छेद’चि अपच्छेदो वसतिदानस्य, पुनस्तेऽन्ये वा वसतिं न लभन्ते । ‘कतणास’चि कृतवना हेते प्रव्रजिता इत्येवं मन्यते । ‘गिहि साह अभिघारण’चि गृही कश्चिच्छ्रावकस्तमाचार्यमभिधार्य-संचिन्त्यायातः प्रव्रज्यार्थं, तेनाप्यागत्य शय्यातरः पृष्टः- क्वाचार्यः ?, सोऽपि रुष्टः सन्नाह-यः कथयित्वा व्रजति स ज्ञायते, तं तु को जानाति ?, तमाकर्ण्य स श्रावकः कदाचिद्द्वैतमप्युज्झति, लोकज्ञानमध्येषां नास्ति कुतः परलोकज्ञानमिति ?, कदाचित्साधुः कश्चित्तमाचार्यमभिधार्य-मनसि कृत्वा उपसम्पदादानार्थमायाति, सोऽपि शय्यातरं पृच्छति, शय्यातरोऽप्याह-न जाने क्व गत इति, ततः स साधुर- नाचारवानाचार्य इति विचिन्त्यान्यत्र गतः, सोऽपि निर्जराया आचार्योऽनाभाषी जात इति । ‘तेणग’चि कदाचिचददृहं केनचित्स्मिन्नेव दिवसे सुष्टं भवेत् एवंचिवा बुद्धिर्भवेत्-यदुत ते स्तेना इत्येवं शङ्कां करोति, आदिशब्दाद्योषित् केन- चित्सह गता ततो गृहात् तेऽप्यनारुधाय गताः, ततश्च शङ्कोपजायते, ‘जं चऽण्णंति’ति यच्चान्यत् शङ्कादि जातं पत्तनगतं तत्सर्वमुपजायते इति गच्छद्भिश्च शय्यातर आपृच्छनीयः ॥ स च विधिना नाऽविधिना प्रच्छने एते दोषाः— अविहीपुच्छा उग्गाहितेण सेज्जातरीउ रोएज्जा । सागारियस्स संका कलहे य सएज्झिआ खिंसे ॥ १६८ ॥

अविधिपृच्छा इयं वर्त्तते, यदुत-‘उग्गाहितेन’ उत्क्षिप्तेन उपकरणेन पृच्छति, तत्र ‘सेज्जातरीउ रोएज्जा’ तेनाकस्मिन्केन

गमनेन दृष्ट्यातयो रोदन कुर्युः, तत्र 'सागारिकस्य' दृष्ट्यातस्य दृष्टोपवायते, कलहे च सति 'सपत्निसा खित'सि सैव मपत्निसा 'खिते'सि' यथा न शोभना स्य येन स्वया तदा काले मिथोर्गच्छतो रुदित, किं च ते स पिना मधति ? येन रोदिपीति । अप अनामतमेव कथयन्ति-अमुकदिवसे गमिष्यामः, तत्राप्येते-दोषाः-
हरिअच्छेयण छप्पइय घच्चण किच्चणं च पोत्ताण । छण्णेपर च पगय इच्छमणिच्छे य दोसा उ ॥१६९॥

एदि दृष्ट्यातरकुमुष साधवो यासन्तीति निमुक्सेपण्यापरं सत् गृह एव विद्यति, कृष्यादिप्रतिवागारणं न करोति, एवमिदं सत् सगृहजातरितच्छेय करोति । तथा निष्पारित्वादेव च ता रण्णाः पदपदीनां परस्परनिरूपणेनोपमर्दनं प्रकृतं-मोजनं छम् कुरन्ति, अप्रकृतमित्यर्थः, 'इतरं च'पि प्रकृतमेव मोखनं संपरार्थं कुरन्ति, उत्र येच्छ्वामनिच्छतां च दोषा मवन्ति, कथं?, यदि तन्मोजनं गृह्णति तेतोऽदृष्टत्वात्संयमभावा स्यात्, अप न गृह्णन्ति ततो रोपमाय कदाचित्प्रति पपते । एते दोषा अनागतकथने, तत्र कः पृच्छाविधिरित्याह-
जइआ चैव य खेत्त गया उ पडिलेहगा तम्हो पाप । सागारियस्स भाव तणुइन्ति गुक् इमेहि तु ॥१७०

यदेव क्षेत्र गताः प्रत्युपेयकाः 'ततो याप'पि ततः प्रमृति 'सागारिकस्य' दृष्ट्यातस्य 'भाव' स्नेहप्रतिबन्ध तन्मुक्त्वन्ति,
' वाञ्छितं' एव वदित्किया विव'पि ना. । २. एतत्साधकस्यगीतम् भाव इय क २ पा १-२ कु । १ एतुंति ना. एतुंति क २ ।

के ?-गुरवः 'एभिः' वक्ष्यमाणैर्गाथाद्वयोपन्यस्तैर्वचनैरिति—

उच्छ्रु वोलिति वईं तुंबीओ जायपुत्तभंडाओ । वसभा जायत्थामा गामा पवायचिक्खल्ला ॥१७१॥

सुगमा ।

अप्पोद्गा य मग्गा वसुहावि अ पक्कमट्टिओ जाया । अण्णक्कंता पंथा साहूणं विहरिउं कालो ॥१७२॥

सुगमा । एतद्गगाथाद्वयं शृण्वतः शय्यातरस्य पठन्ति, ततः सोऽपि श्रुत्वा भणति—किं यूयं गमनोत्सुकाः?, आचार्योऽप्याह—
समणाणं सउणाणं भसरकुलाणं च गोउलाणं च । अनियाओ वसहीओ सारइआणं च मेहाणं ॥१७३॥

सुगमा । ततश्चैतां गाथां पठित्वा इदमाचरन्ति—

आवस्सगकयनियमा कल्लं गच्छामो तओ उ आयरिआ । सपरिजणं सागारियं वैहारिउं दिंति अणुसट्ठिं ॥

'आवश्यककृतनियमाः' कृतप्रतिक्रमणा इत्यर्थः, विकालवेलायां कृतावश्यका इदं भणन्ति—यदुत कल्लं गच्छामः । पुनश्च तत आचार्याः सपरिजनं 'सागारिकं' शय्यातरं आहूय 'अनुशास्तिं ददति' धर्मकथां कुर्वन्तीत्यर्थः । पव्वज्ज सावओ वा दंसण भद्दो जहणणयं वसहिं । जोगंमि वट्टमाणे असुगं वेलं गमिस्सामो ॥ १७५ ॥

१ कण्णोक्कता ल १ । २ गच्छाम भा., गच्छामु ल. २ । ३ वाहिरिउ भा. ।

सोऽपि सागारिको घर्मकयां शुला एनविभो मवति-श्रवण्यां प्रतिपद्यते भावको वा मवति, दर्शनचरो वा मवति, यद्रको वा मवति, सर्वथा नचन्यतो वसतिमात्रमवश्यं इदिति । पुनश्च घर्मकयां कृत्वाऽऽचार्या एव भवते-यदुत 'योगे घर्ममाने' योऽसौ योगो गमनाय सो प्रेरयति तस्मिन्घर्ममाने-मवति सति अद्यकवेलायां गमिष्याम इति । इदानीं ते विकालवेलायां कप्रपित्वा प्रत्युपसि मवन्ति, किं कर्तव्यत्वाद् आह-

तदुभय सुत पडिलेहणा य उगयमणुगप वावि । पडिच्छाद्दिगरणतेणे नट्टे खम्मूढ सगारो ॥१७६॥

'तदुभय' यत्रपौष्मीमर्षपौष्मी च कृत्वा मवन्ति, 'सुत'सि यत्रपौष्मी वा कृत्वा मवन्ति । अथ दूरतरं क्षेत्रे मवति ततः पावोनग्रहर एव पात्रप्रतिबिम्बनां कृत्वा मवन्ति । 'तुगय'सि तद्गतमात्र एव वा ह्ये गच्छन्ति, 'अणुगय'सि अणु द्रव्ये वा ह्ये रात्रावेव गच्छन्ति, 'पडिच्छ'सि ते सायवस्वस्माद्दिनिर्मणाः परस्परं प्रवीचन्ते । 'अधिकारण'सि अथ ते सावयो न प्रवीचन्ते ततो मार्गमवानानाः परस्परः पूच्छन्ति, तेन च पूच्छतेन लोको विदुष्यते, तत्राधिकरण मवति । 'तेज'सि अद्यकत्र विममं करिष्यामः अद्यकत्र मिथां अद्यकत्र मवतिमिति, तत्रात्र प्रवोप एव सत्कारः क्रियते, कश्चित् सगगूढप्रापो मवति, स इह द्रव्ये-यदुत साधुनां रात्रौ गच्छन्तिः सहेतुः क्रियते । 'खगगूढ'सि संकेत सगगूढाय प्रयच्छन्ति, यदुत त्वयाऽद्यकत्र प्रवेक्षे आगन्तव्यमिति । इदानीमस्या एव गाथाया माप्यकृत् कश्चिद

वयवान् व्याख्यानयति, तत्र प्रथमावयवं व्याख्यानयन्नाह—

पडिलेहंतच्चिअ बिंटियाउ काऊण पोरिसि करिंति । चरिमा उग्गाहेउं सोच्चा मज्झणहे वच्चंति ॥७९ भा०

ते हि साधवः प्रभातमात्र एव प्रतिलेखयित्वा उपधिकां पुनश्च वेण्डलिकां कुर्वन्ति-संचर्चयन्तीत्यर्थः, तत्रश्चानिक्षिप्तो-
पद्य एव 'पोरिसि करिंति'चि सूत्रपौरुषीं कुर्वन्ति । 'चरिमा उग्गाहेउं'ति चरिमवेलायां पादोनपौरुष्यां पात्रकाणि
उद्गाह्य-संयन्त्रयित्वा पुनश्चानिक्षिप्तैरेव पात्रकैः 'सोच्च'चि श्रुत्वा अर्थपौरुषीं कृत्वेत्यर्थः, ततो मध्याह्ने व्रजन्तीति । ते च
शोभन एवाहि व्रजन्तीति । अत एवाह—

तिहिकरणंमि पसत्थे नक्खत्ते अहिवइस्स अणुकूले । घेत्तूण निति वसभा अक्खे सउणे परिवखंता ॥८०॥

'तिथौ' प्रशस्तायां 'करणे' च ववादिके प्रशस्ते नक्षत्रे वा 'अधिपतेः' आचार्यस्य अनुकूले सति गृहीत्वा अक्षान् प्राग्
दृष्या निर्गच्छन्ति, किं कुर्वाणा अत आह—'सउणे परिवखंता' 'शुकुनान्' प्रशस्तान् परीक्षमाणाः सन्तो दृषया निर्गच्छ-
न्तीति-पश्चादाचार्याः । किं पुनः कारणं पश्चादाचार्या निर्गच्छन्ति ?, तत्र कारणमाह—

वासस्स य आगमणे अवसउणे पट्टिआ निवंसंति । ओभावणा पवयणे आयरिआ मग्गओ तम्हा ॥८१॥

वर्षणं वर्षस्तस्यागमनं कदाचिद्भवति, अपशुकुने वा दृष्टे प्रस्थिता अपि निवर्तन्ते दृषयाः । यदि पुनराचार्या एव प्राग्
निर्गच्छन्ति ततोऽपशुकुनदर्शने दृष्टौ च निवर्चमानस्य सतः किं भवति ?, अत आह—'ओहावणा पवयणे' प्रवचने हीलना

मवति, पशुव-यवपि न्योदियिकायां विज्ञान तप्येतेषां नास्तीति । 'भायरिया मगवो'षि अथ आचार्या 'मार्गलः' पशुवो निर्गच्छन्तीति । मच्छद्रिय अपवकुना कुकुना वा निरूपणीयाः, तत्रापयकुनान् प्रतिपादयमाह—

मइल कुशेले अन्मगिपछए साण सुज्ववढमे य । प्रप उ अप्पसत्था ह्वति स्विचाउ नित्ताण ॥८२॥
नारी पीवरगठमा वडकुमारी य कट्टुमारो य । कासायवरथ कुञ्चधरा य कज्ज न साहति ॥ ८३ ॥

मञ्जिनः दरीरकपटैः कुशेलो-धीषकपटैः 'अन्मगिपछए'षि स्नेहाम्पकक्षरीरः सा यदि वामपार्श्वदधिष्णयार्थं प्रयाति, इन्धो-यक्रः, वडमो-शामनः, एतेऽप्रयस्ताः, 'पीवरगठमा' भावनप्रसवकाका । श्लेष सुगमम्—

[चकपरमि ममादो सुक्त्वा मारो य पट्टुरगमि । तच्चमि रुहिरपढण बोढियमसिप धुव मरण]

[चकपरे अमर्ष धुवा मरण च पाण्डुरात्रे । तच्चनिके छविरपाठ बोढिकेऽञ्जिते धुव मरण]

अत्र य चासमकरे मारदाप तदेव नउले अ । दसणमेव पसरयं पयाधिणे सबसपत्ती ॥८४॥ (भा)

सुगमा

नदी तूरं पुण्णस्स दसणं सख्खपट्टवसदो य । भिगारछत्तचामर भयप्पढांगा पसत्थाइ ॥८५॥ (भा)

१ इव भाषा ३ १ पा. १-२ प्रतिपु नास्ति ।

सुगमा, नवरं-पूर्णकलशदर्शनं, वज्र एव पताका ध्वजपताका ।

समणं संजयं दंतं सुमणं सोयगा दहि । मीणं घटं पंडागं च सिद्धमत्थं विआगरे ॥ ८६ ॥ (भा.)

‘श्रमणः’ लिङ्गमात्रधारी ‘संयतः’ सम्यक् संयमानुष्ठाने यतः-यत्नपरः ‘दंत’त्ति ‘दान्तः’ इन्द्रियनोद्वन्द्वियैः ‘सुमनसः’ पुष्पाणि, शेषं सुगमम् । गच्छंश्वासौ—

सेजातरेऽणुभासइ आयरिओ सेसगा चिलिमिणीए । अंतो गिण्हन्तुवहिं सारविअपडिस्सया पुविं ॥ ८७ ॥

व्रजनसमये शटपातराननुभाषते-व्रजाम इत्येवमादि आचार्यः । ‘सेसगा चिलिमिणीए अंतो’ शेषाः साधवः ‘चिलिमिण्याः’ ज्वनिकाया ‘अन्तः’ अभ्यन्तरे, किम् ?-उपधि ‘गृह्णन्ति’ संपन्नयन्तीत्यर्थः । ‘सारविअपडिस्सया पुविं’ति किं-विशिष्टाः सन्तस्ते साधवः उपधिं गृह्णन्ति ?-संमार्जितः-उपलिप्तः प्रतिश्रयो यैस्ते संमार्जितप्रतिश्रयाः ‘पुविं’ प्रागेव, प्रथममेवेत्यर्थः । इदानीं कः कियदुपकरणं गृह्णातीत्याह—

बालाई उवगरणं जावइयं तरति तत्तिअं गिणहे । जहणणेण जहाजायंसेसं तरुणा विरिंचंति ॥ ८८ ॥ भा. ॥

बालादयः, आदिशब्दाद्गृह्णा गृह्णन्ते, तेषुपकरणं यावन्मात्रं ‘तरन्ति’ शक्युवन्ति तावन्मात्रं गृह्णन्ति, तैश्च बालादिभिः ‘ज्वनयेन’ ज्वन्म्यतः ‘जहाजायं’ति रजोहरणं चोल्पदुक्थम् । एतदशक्युवद्भिरपि ग्राह्यं, शेषं उपकरणं तरुणाः आभिप्रहिकाः

'विरिञ्चन्ति' विमन्त्रन्ति बालाविषत्कम् । यदा तु पुनरामिप्रहिका न सन्ति तदा—
आयरिओवाहि बालाहयाण गिणहृति सधयणञ्जुचा । दो सोत्ति उपिणसथारओ य गहणेकपासेण ॥८९॥

भाषार्योपधि 'बालाहयाण'ति बालादीनां च संवधिनसुपधिं गृह्णन्ति, के?—'संघयणञ्जुचा' येऽन्वे श्रेया अनामिप्रहिकाः संहननोपेवास्ते गृह्णन्ति, क्वं पुनर्गृह्णन्ति ते उपधि?—'दो सोत्ति उष्णि'सि दो सौत्रिकौ कस्यौ एक और्गिकः कस्यः संस्वारकबभ्रश्चादुपरपङ्ककथ, एषां 'गहणेकपासे'ति प्रहरणं एकस्मिन् पार्श्वे—एकत्र स्कन्धे ग्रहणं कुर्वन्ति, द्वितीये तु 'पार्श्वे' स्कन्धे पात्रकापि गृह्णन्ति, आत्मीयां तूपधिं वेष्टलिकां कृत्वा यत्र स्कन्धे उपधिः कृतस्त्वस्यैव विद्या कथायां कुर्वन्ति । इदानीं 'अधिकरणरोपे'सि असुमवयव व्याख्यानपरमाह—
आउज्जोत्रण वणिण्ण अगणि कुहुवी कुकम्म कुम्मरिण्ण । तेणे सालागारे उब्भामग पयिण्ण जते ॥९०॥

ते हि यदि सद्यस्य ब्रह्मन्ति तत्र लोको विपुण्यते, विपुण्यस्य सन् 'आउज्जोत्रण'सि अष्काययन्त्राणि 'योत्रिज्यन्ते' बहनाय सखीक्रियन्ते । अथवा 'आठ'सि अष्कापाय योपिदो विपुडा ब्रह्मन्ति । 'बोधवं'सि बान्यप्रकरः तदर्थं लोको पाति, प्रकरो-मर्देन बान्यस्य, लाटविषये 'बोधवं'सि अष्काययन्त्राणि 'योत्रिज्यन्ते' 'अमणि'सि लोहकारशालादिषु अग्निः प्रज्वालयेते । 'कुहु'सि'सि कुहुम्बिनः स्वकर्मणि लयन्ति । 'कुकम्म'सि कुरिसत्त कर्म

येषां ते कुकर्माणः मातिसकादयः । 'कुम्भरिए'चि कुत्सिता माराः कुमारः—सौकरिकाः, एषां बोधो भवति रात्रौ पूत्कारयतां, 'तेणे'चि स्तेनकानां च । 'मालाकार'चि मालिका विबुध्यन्ते । 'उब्भामग'चि पारदारिका विबुध्यन्ते, 'पंथिए'चि पथिका विबुध्यन्ते, 'जंते'चि यान्त्रिका विबुद्धाः सन्तो यन्त्राणि वाहयन्ति चाक्रिकादयः । तत्र यदुक्तं प्राक् "नट्टे खगूडसिंगारो" तत्रेदमुक्तं निर्युक्तिकृता सङ्गारकरणमात्रम्, इह पुनः स एव निर्युक्तिकारः स सङ्गारः कया यतनया कर्तव्यः ? कस्यां वा वेलायां कर्तव्यः ? इत्येतदाह—

संगार बिइय वसही तइए सपणी चउत्थि साहर्मी । पंचमगंमि अ वसही छट्टे ठाणट्टिओ होति ॥१७७

'संगार'चि सङ्केतोऽभिधीयते ततः प्रथमद्वारे तद्विधिवक्तव्यः, 'बित्थिय वसहि'चि द्वितीये द्वारे वसतिः वक्तव्या, पूर्व-प्रत्युपेक्षितायास्तस्या व्याघाते वा वसतेरन्यथसत्तिग्रहणविधिवक्तव्यः । 'तत्थिए सण्ण'चि तृतीये द्वारे सञ्जी श्रावको वक्तव्यः । 'चउत्थि साहर्मि'चि चतुर्थे द्वारे साधर्मिका वक्तव्याः । 'पंचमगंमि अ वसहि'चि पञ्चमे द्वारे वसतिर्वक्तव्या—'विच्छिण्णा खुहलिआ' इत्येवमादि । 'छट्टे ठाणट्टिओ होति' पष्ठे द्वारे स्थानस्थितो भवति । द्वारगाथेयम् । इदानीं निर्युक्तिकृतोपन्यस्तं सङ्गारद्वारं भाष्यकृत् व्याख्यायन्ननाह—

आओसे संगारो असुई वेलाए निगए ठाणं । असुगतथ वसहिभिवक्खं बित्थिओ खगूडसंगारो ॥१९॥

१ मातिसकादयः आ. ल. १-२ । २ ंधीयते, तद्विधिवक्तव्य आ. ल. २ पा. १-२ । ३ कर्तव्या आ. पु ।

‘आत्रोसे’षि प्रदोये ‘संगातो’षि सट्रेताः आचार्येष वैक्तव्यः, कथम् ! ‘अयई वेलाए’षि अयुक्त्या वेलय यास्यामः । पुनप ‘निगए टण अयुयए’ निर्गतानां सताममुकत्र स्थान-विश्रामस्थान करिष्यामः । ‘वसदि’षि अयुक्तत्र वसविर्मवि ल्यति-यामको मक्षिपवीत्यर्यः । ‘मिस्त्व’षि अयुक्तगामे मिखाटन कर्षणयम् । एकस्वावदय ‘सङ्कारः’ सट्रेतः । ‘भित्तिओ त्गगूढसंगारो’षि द्वितीयः सट्रेताः खगूढस्य दीपसे । स वैषमाह—

रात्ते न चेत्र कप्पइ नीयतुवारे विराहणा तुविहा । पणवण वहुतरगुणा अणिच्छ ‘भित्तिओ व उवही वा ॥

‘दसि न चेष कप्पति’षि रात्रौ साधूनां गमन न कर्यते, द्विविधविराचनासंभवात्, यत् उक्तं विषापि तावत्-‘नीय तुगारे विराहणा तुविह’षि दिवाऽपि तावदप दोषः, ‘नीयतुवारं तमसं, कोट्टग परिबख्खए’ [द. वे अ ५ उ. १ गा २०] [नीचद्वारं तामसं कोष्ठक परिबर्त्तयत्] इति वचनात्, नीचद्वारे द्विविधा विराचना सतमस्कृत्वायु आस्तां तावद्रात्रौ, एष च धर्मभद्रया ‘नेच्छति ‘पणवण वहुतरगुण’षि पुनत्र तस्य प्रज्ञापना-प्ररूपणा क्रियते, सत्र रात्रिगमने बहवो गुणा एत्यन्ते बालवृद्धादयः गुरोरेण गच्छन्ति रात्रौ, न तुया बाध्यन्ते इति, ‘अणिच्छ’षि अथ सपाऽपि नेच्छति गमनम् ‘भित्तिओ इ’षि द्वितीयस्तस्य दीपसे-उद्गर्भे दृश्यते इति । ‘उवही व’षि उपविस्तस्य दीपसे क्षीर्णः, तदीयश्च शोभनो दृश्यत इति, सा भूगत्पासै रियतसुपधि स्तेनका आण्ठेहस्यन्ति । इदानीमसावेकाकी यदि स्वयिति ततो दोषः प्रमादबनितस्त्वत्रोपधि करहयते, ठपरत्तुभाकरूपो भवति, एतदेवाह—

सुवणे वीसुवघातो पडिबळ्झंतो व जो उ न मिलिज्जा । जग्गण अप्पडिबळ्झण जइवि चिरेणं न उवहस्से ॥

स्वापे 'वीसुं' एकाकिनो निद्रावशे सति को दोषः ?—'उवघातो'ति तस्यैकाकिनः सुप्तस्य उपधिरुपहन्यते, स होकाकी स्वपन् प्रमादवान् भवति ल्याद्यभियोगसंभवात्, ततश्च निद्रावशं प्राप्तस्य उपधिरुपहन्यते, अतोऽकल्पनीयो भवति परिष्ठापनीयश्चासौ । गच्छे तु स्वपतोऽपि नोपहन्यते, किं कारणम् ?, यतस्तत्र केचित्सूत्रपौरुषीं कुर्वन्ति, अन्ये द्वितीयग्रहरेऽर्थानुचिन्तनं कुर्वन्ति, तृतीये तु ग्रहरे आचार्य उचिष्टति ध्यानाद्यर्थं, चतुर्थे तु ग्रहरे सर्व एव भिन्नव उचिष्टन्ति, ततश्च रात्रौ नैकोऽपि ग्रहः शून्यः, अतो नोपहन्यते उपधिः, एकाकिनस्तु जागरणं नास्त्यत उपघातः । 'पडिबळ्झंतो व जो उ न मिलिज्जा'ति प्रतिबध्यमानो वा ब्रज्जादिषु क्षीरयाचनेच्छया प्रतिबध्यमानो यो न मिलेत् तस्याप्युपहन्यते उपधिः । किं कारणम् ?, एकाकिनः पर्यटनं नोक्तम्, एकाकी च पर्यटन् प्रमादभाग् भवति, अतो ब्रज्जादिप्रतिबन्धेऽप्युपधिरुपहन्यते । यस्तु पुनर्जागति तस्मिन् दिवसेऽशुक्तो न च ब्रज्जादिषु प्रतिबध्यते स एवंविधस्तस्मिन् दिवसेऽमिलन्नपि नोपधिमुपहन्ति । 'जहवि चिरेणं'ति किं बहुना ?, जाग्रन्निशि गोकुलादिषु वाऽप्रतिबध्यमानो यद्यपि चिरेण मिलति बहुभिदिवसैस्तथाऽप्युपधिस्तस्य नोपहन्यते, अग्रमादपरत्वाचस्येति । इदानीं गच्छस्य गमनविधिं प्रतिपादयन्नाह—

पुरओ मज्झे तह सग्गओ य ठायंति खित्तपडिलेहा । दाणंतुच्चाराई भावासण्णाइरथखट्टा ॥१७८॥

क्षेत्रप्रत्युपेक्षका एषु विभागेषु भवन्ति—केचन 'पुरतः' अग्रतो गच्छस्य, केचन मध्ये गच्छस्य । ते हि मार्गभिज्ञाः

‘मार्गतम’ इत्यत्र गच्छस्य विद्यन्ति क्षेत्रप्रत्युपेक्षाः । किमर्थं पुनरेत एव विद्यन्ति ?, ‘दापृतधारार्ह’ उच्चारप्रभवगस्थानानि यद्वयन्ति गच्छस्य, ‘भावासण्यादिरस्त्वहृ’षि भावासण्यो-अत्राविवासजो, तत्रव्यगार्यम्, एतदुक्तं भवति-उच्चारविना चाप्यमानस्य ते मार्गज्ञाः स्पष्टिद्वयानि दर्शयन्ति ।

उद्वहरे भिक्खुगामे अतरगाममि ठावप् तरुणे । उवगरणगहण असहू व ठावप् जाणग वेग ॥ १७९ ॥

‘उद्वहरे भिक्खुगामे’षि यत्र गामे वासकोऽभिप्रेतः मिथा च अटित्तुमभिप्रेता तस्मिन् ‘उद्वहरे’ वृद्धके प्रामे सति किं कर्षव्यमत आह-‘अतरगाममि’ अपान्तराल एव यो ग्रामस्वस्मिन् मिथार्यं तरुणान् स्थापयेत्, ‘उवगरणगहणं’ वि तदीयगृहपकरणमन्ये भिद्यवो गृहन्ति, ‘असहू व ठावप्’षि अथ ते तत्स्यापिततरुमिद्धुत्तरकपुपकरणं गृहीतं न अक्षत्रुवन्ति ततोऽवहिष्यथ एव तत्रान्तरालग्रामे मिथार्यं स्थाप्यन्ते ‘जाणग वेग’षि इ चैक-मार्गज्ञं चैक तेषां मध्ये स्थापयेत् येन सुखेनेवाऽऽगच्छन्ति । दूरुट्टिअ खुत्तुलए नव भद अगणी च पत्त पट्टिणीए । सधादेगो सुवकम्मिमो व सुणणे नवरि रिक्खा ॥

अपवाप्सो वायकमिथार्यमभिप्रेतो ग्रामो दूरे स्थितः स्यात् तस्थितो वा-उद्वसितः, वृद्धको वा, प्राक् संपूर्णो इह इदानीमर्द्धयद्वयितमतः वृद्धकः, ‘नव’ प्राग् यस्मिन् स्थाने दृष्टस्ततः स्वानादन्यत्र प्रवेशे जातः, ‘सह’षि मदाक्रान्तो जातः । ‘अणमि’षि अग्निना वा इदानीं दग्धः, ‘प्रान्त’ प्राक् शोमनो दृष्ट इदानीं प्रान्तीपृगे विक्रयो जातः । ‘पट्टिणीए’षि

प्रत्यनीकाक्रान्त हदानीं जातः, प्राक् प्रतिलेखनाकाले प्रत्यनीकस्तत्र नासीत् इदानीं तु आयातः, पूर्वप्रतिलेखिते ग्रामे एवंविधे जाते सति दूरस्थितादिदोषाभिभूते सति किं कर्त्तव्यं ?—‘संघाड’चि तत्र सङ्घाटकः स्थाप्यते, पाश्चात्यप्रत्रजित-मीलनार्थम् । ‘एगो’चि सङ्घाटकामावे एकः स्थाप्यते साधुः । ‘ध्रुवकर्मिओ-व’चि ध्रुवकर्मिको-लोहकारादिस्तस्य कथ्यते—यथा वयमन्यत्र ग्रामे यास्यामः, त्वया पाश्चात्यसाधुभ्यः कथनीयं—यथाऽनेन मार्गेणागन्तव्यमिति । एवं तावत् वसति-ग्रामे एस विही । ‘सुण्णे नवरि रिक्ख’चि यदा त्वसौ शून्यो ग्रामस्तदा किं कर्त्तव्यं ?—‘नवरि रिक्ख’चि वर्त्मनि—अनभि-प्रेते विश्वीनं रेखाद्द्वयं पाल्यते, येन तु वर्त्मना गतास्तत्र दीर्घां रेखां कुर्वन्ति । यदा तु पुनरेभिरुक्तदोषैर्युक्तो न भवति स ग्रामस्तदा तत्रैव या वसतिस्तस्यां प्रेष्यते । ततश्च अत्रे ते भिक्षार्थमन्तरालग्रामे स्थिता आसन् तेषां मध्ये यदि वसति-मार्गज्ञो भवति ततस्तस्यामेव वसतौ आगच्छन्ति, न कश्चित्प्रतिपालयति । एतदेवाह—

जाणंतट्टिए ता एउ वसहीए नत्थि कोइ पडियरइ । अण्णाएऽअजाणंतेसु वावि संघाड ध्रुवकम्मि ॥१८१

‘जाणंतट्टिए’ मार्गाभिन्ने स्थिते तस्यां वसतावागच्छन्ति, ‘नत्थि कोइ पडियरइ’चि न कश्चिच्चान् प्रतिपालयति बहिः-स्थितः । ‘अण्णाए’चि यदा तस्याः पूर्वप्रत्युपेक्षिताया वसतेर्व्याघातः संजातः किन्त्वन्या, तस्यामन्यस्यां वसतौ जातायां ‘अजाणंतेसु वावि, अथवा ये ते भिक्षानिमिचं स्थिताः पश्चादागमिष्यन्ति तेषु अजानत्सु सत्सु ‘संघाडध्रुवकम्मि’त्ति

१ दूरोस्थितादिं का., दूरद्वियादिं ल.१ । २ ‘संघाडण’ति ल.१. पा.२ । ३ ‘एगोवि’ति का ल. १-२ । ४ वसते पा., १-२ । ५ प्रेष्यन्ति का. पा.१ ।

धर्मतिरिक्तापनार्थं सदादृक्को बहिः स्थाप्यते द्रुमकर्मिणो-लोहकारस्तस्य कल्प्यते-ये पुनः साधव आत्ममिष्यन्ति तेषामिष्य
 धर्मतिरिक्तीनां कर्मनीया वेति । इदानीं ये ते मिथार्यं पश्चाद्गमे स्वापिषास्तेः किं कर्षव्यमत आह--

जइ अरुमासे गमण दूरे गतु तुगाउय पेसे । तेवि असंयरमाणा पती अहवा विसज्जति ॥१८२॥

यदि 'अभ्यासे' आसने गच्छस्त्वस्ते 'गमण'ति गच्छसमीपमेव गच्छन्ति, 'दूरे'पि यत्र दूरे गच्छस्त्वतो 'गतु
 तुगाउय' गत्वा द्विगन्तुव कोसद्वय, किं ?-पेसे'पि एक भ्रमण गच्छसमीपं प्रेषयन्ति, 'तेवि असंवरमाणा पति' तेऽपि
 गच्छगताः साधवा 'असंवरमाणा' अतृप्ताः सन्तः किं कुर्वन्ति ?-'एति' आगच्छन्ति, क ?-यत्र ते साधवो भिक्षया
 गृहीतया तिष्ठन्ति, 'महाया विसज्जति'पि भयवा तृप्यास्ततस्त साधु विसर्जयन्ति; यदुत-पर्याप्तमस्माकं, यूय मध्ययित्वा
 ऽऽगच्छत । संगारेपि धारं न्यासपाठ, वस्त्रसङ्गापार्यं च न्यासनाथम्, इदानीं वसतिश्राव्युच्यते, तत्रप्रतिपादनायेदमाह--

पढमधितियापु गमण गहण पढिलेहुणा पवेसो य । काले सघाडेगो वऽअसथरताण तहू धेव ॥१८३॥

'पढम'पि सत्सां च वसतौ 'गमनं' प्राप्तिः कदाचित्त्रयमपौरुष्यां भवति कदाचिच्च 'वितियाए'पि द्वितीयपौरुष्यां
 'गमन' प्राप्तिरित्यर्थः । 'महणं' ति दृढतछयणदोरपचिच्छिमिणीं कृत्वा महण इपमाः प्रविशन्ति । पुनच्च 'पढिलेहुणा' तां
 वसतिं प्रमार्जयन्ति । 'पवेसो'पि यतो गच्छः प्रविशति । 'काले'पि कदाचिन्निश्चाकाक-एव प्राप्तास्ततश्च को विधिः ?,

अत आह—‘संघाड’त्ति सङ्घाटक एको वसति प्रसार्जयति, अन्ये भिक्षार्थं व्रजन्ति । ‘एगो व’त्ति यदा सङ्घाटको न पर्याप्यते तदा एको गीतार्थो वसतिप्रत्युपेक्षणार्थं प्रेष्यते, यदा तु पुनरेकोऽपि न पर्याप्यते तदा किम् ?—‘असंथरंताणं’ अणुपट्टंताणं अवृष्यन्तः सर्व एवाटन्ति, या तु वसतिः पूर्वलब्धा तां कथमन्विषन्ति ?—‘तह चेव’त्ति, यथा भिक्षामन्विषन्ति एवं वसतिमपि सर्वे प्रत्युपेक्षितामन्विषन्ति अन्विष्य च तत्रैव प्रविशन्ति । यदा तु पूर्वप्रत्युपेक्षिताया वसतेव्याघातो जातस्तदाऽपि ‘तह चेव’त्ति यथा हि भिक्षां मार्गयन्ति तथा वसतिमपि, लब्धायां च तत्रैव परस्परं हिण्डन्तः कथयन्ति, ‘एत्थ वसहीए निअट्टिअव’त्ति । इदानीं ‘पढमविइयाए’त्ति इदं द्वारं भाष्यकृत् व्याख्यानयन्नाह—

पढमवितियाए गमणं बाहिं ठाणं च चिलिमिणी दोरे । धित्तूण इति वसहा वसहिं पडिलेहिउं पुविं १४ भा.

प्रथमपौरुष्यां ‘गमनं’ प्राप्तिसंभवति तत्र क्षेत्रे, कदाचिद्वितीयायां प्राप्तिस्ततः को विधिरित्यत आह—‘बाहिं ठाणं च’ बहिरैव तावदवस्थानं कुर्वन्ति, स्थिताश्चोत्तरकालं ततः ‘चिलिमिणी दोरे’—जवनिकां दवरकां च गृहीत्वा प्रविशन्ति वसतौ रूपभाः, ग्रहणद्वारं व्याख्यातम् । किं कर्तुं ?—‘वसति प्रत्युपेक्षितुं’ वसतिप्रत्युपेक्षणार्थं प्राग् रूपभा गृहीतचिलिमिन्याद्युप-
करणा आगच्छन्ति, ‘पडिलेहण’त्ति द्वारं मणितं । द्वारं । एवं तावत्पूर्वप्रत्युपेक्षितायां वसतौ विधिः, यदा तु पुनः पूर्वप्रत्युपेक्षिताया व्याघातस्तदा—

वाघाए अण्णं मग्गिऊण चिलिमिणिपमज्जणा वसहे । पत्ताण भिक्खवेलेलं संघाडेगो परिणओ वा ॥१८४॥

पूर्वप्रत्ययेऽधिताया वसतेऽर्षीषाते सति मन्यो वसतिं मार्गयित्वा ततः 'किं ? 'चिठिमिषिपमञ्जया वसते'षि ततो वृपमा विठिमिठिन्यादीनि गृहीत्वा प्रमार्शयन्ति । 'पषाय भिस्त्ववेठ' यदा तु पुनर्मिषावेलायामेष प्राप्त्वास्त्वदा किं कर्षभ्य ?- कासेषि मणित, 'संघाटे'षि सद्दाटको वसतिप्रत्युपेयार्थं प्रेष्यते, संघाटेषि मभिर्ध, 'एगो व'षि सद्दाटकामावे एको वा प्रेष्यते, किंविद्युटः ?- 'परिणतः' गीर्णार्थः, 'एगो षि' मषिर्ध, यदा तु पुनरेको नास्ति तदा किम् ?-

सत्वे वा हिंढता वसतिं मगति जह उ समुयाण । लछे सकलिअनिवेअण तु तत्थेव उ नियहे ॥ १८५ ॥

सर्वे वा हिण्डयन्त एव वसतिं 'मार्गयन्ति' अन्वियन्ति, कप !- 'खर उ समुदाप' यथा 'सद्दानं' मिषा 'प्रार्थयन्ति' निरूपयन्ति एव वसतिमपि अन्वियन्ति, 'उर वेव'षि अरपयो मभितः । 'लछे संकलिअनिवेअम तु' मिषामटद्विठिठञ्चार्था वसतो संकलिक्रया निवेदन-यो यथा ये पश्यति स तथा ते वषित-यदुत इह वसतिठञ्चवा इह निवर्षनीय, तस्यामेव च वसतो निवर्षन्ते । सत्र च प्रथेक्षे को विधिः !-

एको धरेइ माण एको दोणह्वनि पवेसए उवहि । गच्छो उवेइ वसहि सवालुवुड्डाउलो ताहे ॥ १८६ ॥

एको 'धारयति' सषट्ठयति 'माअनं' पात्रकम् 'एकं' अ-पस्वस्य द्वितीयाः बहिर्यनस्थितगच्छात् सकाशात् मिषा मटक्रयां सुक्कासुपधि द्वयोरपीति आत्मनः संघिषिनी तस्य च पात्रकसंघट्टयितुः संघन्धिनीसुपधि प्रयेअयति, तव ठणए

कालं गच्छः 'उपैति' प्रविशति सवालवृद्धत्वादाकूलः 'तदा' वस्मिन् काले । दारं ।

चोयगपुच्छा दोसा मंडलिबंधमि होइ आगमणं । संजमआयविराहण वियालगहणे य जे दोसा ॥१८७

चोदकस्य पृच्छा चोदकपृच्छा—चोदक एवमाह—यदुत बाह्यत एव शुक्त्वा प्रवेशः क्रियते, किं कारणम् ?, उपधिमान-
यतः शुभार्चस्य वृषितस्य च ईर्यापथमशोधयतः संयमविराधना उपधिभाराक्रान्तस्य कण्टकादीननिरूपयत आत्मविराधना,
ततश्च बहिरेव शुक्त्वा विकाले प्रविशन्तु, आचार्यस्त्वाह—बदिशुद्धतां दोषाः, कथं ?—मण्डलिन्ये सति आगमनं भवति
साधारिक्रणां, तत्र च संयमात्मविराधना भवति 'वियालगहणे'ति विकालवेलायां च वसतिग्रहणे ये दोषा भवन्ति ते
वक्ष्यन्ते । द्वारगार्थेयं । चोदकपृच्छेति व्याख्यानयन्नाह—

अइभारेण व इरिअं न सोहए कंटगाइ आयाए । भत्तट्टिअ वोसिरिआ अइंतु एवं जढा दोसा ॥१८८॥

चोदक एवमाह—यदुत गच्छसमीपादुपधिं प्रवेशयन् तदतिभारेण बुभुक्षया च पीडितः सन्नीर्यापथिकां न शोधयति
यतोऽतः संयमविराधना भवति, तथा कण्टकादीनि च न पश्यति बुभुक्षितत्वादेव यतोऽत आत्मविराधना भवति, तस्माद्
'भत्तट्टिय'ति बहिरेव शुक्ताः सन्तः, तथा 'वोसिरिय'ति उच्चारप्रश्रवणं कृत्वा ततः 'अइंतु'ति प्रविशन्तु, क ?—वसतो,
'एवं जढा दोस'ति एवं क्रियमाणे दोषाः—आत्मविराधनादयः परित्यक्ता भवन्ति । एवमुक्ते सत्याहाचार्यः—

आयिरिअवपण दोसा बुविहा नियमा उ सजमायाए । वय्ह न तुब्मे सामी असखट महलीप वा ॥१८९

आचार्यस्य वचन आचार्यवचन, किं तदित्यत आह—‘दोसा’ बाबतो घुञ्जवां दोषा भवन्ति द्विविधाः ‘नियमात्’ अपश्य
 तथा ‘सुवम’पि संयमविराधनादोषः ‘आयाए’पि आत्मविराधनादोषः । तत्र संयमविराधनादोष एव भवति—तत्र मोचन
 स्थाने सागारिका यदि प्रायस्तिष्ठन्ति ततस्ते साधवो मिश्रामटित्वाऽऽमताः सन्तो येषु भवन्ति—यदुत वषट्—हे सागारिकाः !
 गच्छतास्मात् स्थानात्, ततश्चैवसुच्यमाने सुयमविराधनादोषो भवति । आत्मविराधना शेष भवति—यदि ते सागारिका
 उच्यमाना न गच्छन्ति, किन्त्वेव गच्छन्ति—‘न तुब्मे सामी’ नास्य प्रदेशस्य भवन्तः स्वामिनः, ततश्च तसंखटं भवति ।
 ‘महलीप वा’ इति अथ मण्डर्यां जातार्यां सत्याम्—

कोकहल आगमण सखोमेण अकठगमणाई । ते खेव सखटाई वसहिं य न देति ज चंऽन्न ॥१९०॥

मण्डर्यां जातार्यां कौतुकेन सागारिका आगमन कुर्वन्ति, ततश्च ‘सखोमेण’पि सुखोमेण तेषां प्रवृत्तितानां वक्ष्यमाण
 नादि—कठेन मक्ककबळो नोपक्रामति, ‘ते खेव संखटाई’पि त एव वा संखटादयो दोषा भवन्ति ‘वसहिं य न देति’पि एवं
 च सागारिका स्याः सन्तो वसहिं न प्रयच्छन्ति, तत्र प्राये ‘जं चंऽन्न’ति प्राणकार्यपापि कुर्वन्ति । इदानीं तस्मान्नामात्
 न्यत्र प्राये मोचन गृहीत्वा गन्तव्य, तत्र चैते दोषाः—

भारेण वेयणाए न पेहए थाणुकंटआयाए । इरियाइ संजसंमि अ परिगलमाणेय छक्काया ॥ १९१ ॥
 उपधिभिधामारेण या वेदना शुद्धेदना वा तथा न 'पेहए'त्ति न पश्यति स्थाणुकण्टकादीन्, ततश्चात्मविराधना भवति ।
 'इरियाइ'त्ति संयमविषया विराधना ईर्यादि, तथा परिगलमाने च पानादौ पट्टकायविराधना भवति । तथा चैते चान्यत्र
 ग्रामे गच्छतां दोषा भवन्ति—

सावयतेणा दुविहा विराहणा जा य उवाहिणा उ विणा । तणअग्गिगहणसेवण वियालगमणे इमे दोसा ॥

श्चापदमयं भवति, तथा तेणा दुविहा भवन्ति-शरीरापहारिण उपध्यपहारिणश्च, 'विराहणा जा य उवाहिणा उ विणा'
 या च 'उपधिना' संस्तारकादिना विना विराधना भवति, का चासौ ?—'तणअग्गिगहणसेवण' यथासङ्ख्यं तृणानां ग्रहणे
 आत्मविराधना अग्नेश्च सेवने संयमविराधनेति । द्वारम् । एवं तावद्वाह्यतो शुद्धतामन्यग्रामे च गच्छतां दोषा व्याख्याताः,
 इदानीं यदुक्तमासीच्चोदकेन यदुत विकाले प्रवेष्टुं युज्यते तन्निरस्यन्नाह—'वियालगमणे इमे दोसा' विकालगमने वसतौ
 'एते' वक्ष्यमाणलक्षणा दोषा भवन्ति, ते चामी—

पविसणमगणठाणे वेसिथिदुगुच्छिण्य बोद्धव्वे । सज्झाएसंथारे उच्चारे चैव पासवणे ॥ १९३ ॥
 'पविसण'त्ति तत्र ग्रामे विकाले प्रविशतां ये दोषास्तान् वक्ष्यामः । 'मग्गण'त्ति वसतिमार्गणे-अन्वेषणे विकाल-

संपन्नो विराधना पट्टकायोपमर्दे सति शत्रौ मरति । 'गम्ये'पि कायिकाभ्युत्सवनाथं गमने दोषः । 'पत्ते'पि कायिकासुव
 प्राप्त्स्य षुत्सुसतः 'अंते व'पि पुनः कायिकां भ्युत्सुल्य वसति प्रविष्टतो पट्टकायोपमर्दो मरतीति । अथ तु पुनर्निरोधं
 करोति, तत्रैते दोषा मरन्ति—

सुचनिरोहे चक्खू वच्चनिरोहे य जीविय चयइ । उट्टनिरोहे कोट्ट गेल्ल वा भवे तिसुवि ॥ १९८ ॥

सुमया ॥ 'उत्थाएपासव्ये'पि मय । इवानीमयाव उच्यते—

जइ पुण वियालपत्ता पए व पत्ता उवस्सय न लसे । सुअपरदेउले वा उज्जाणे वा अपरिभोगे ॥ १९९ ॥

यदि पुनर्विहात एव प्राप्ताः, तत्रैव तेषां विकारलवेत्तार्था वसतौ प्रविष्टतां प्रमादकृतो दोषो न मरति, 'पए व पत्त'पि
 प्रागेव प्राप्सुपत्तेव वा प्राप्ताः किन्तु उपाभयं न लभन्ते ततः क समुदिसन्तु ?—सुत्त्यगुहे देवकुले वा उद्याने वा
 'अपरिभोगे' लोकरपरिमोयरहिते समुदिसन्तीति क्वां वस्वति ।

आवाय च्चिलिमिलीप रणणे वा निकमप समुदिसण । समप पच्छन्नाऽसइ कमठय कुठ्या य सतरिआ २००

अथ सुत्त्यगुहादौ सागारिकापाभापातो मरति तत आपाते सति च्चिलिमिली-अवनिक्का दीयते, 'रण्णे व'पि अथ
 सुत्त्यगुहादि सागारिकाक्रान्तं ततः अरण्ये निर्मये समुदिसनं कियते, समपअरण्ये प्रच्छन्नस्य वा 'असति' जमाये

ततो वसिमसमीप एव कमढकेषु शुष्केन लेपेन सवाह्याभ्यन्तरेषु लिप्तेषु भुज्यते, 'कुरुकुवा य'त्ति कुरुकुवा-पादप्रक्षालनादिका क्रियते 'संतरित'त्ति सान्तराः-सावकाशा बृहदन्तराला उपविशन्ति । इदानीं भुक्त्वा बहिः पुनर्विकाले वसतिमन्विषन्ति, सा च कोष्ठकादिका भवति, तत्र लब्धायां वसतौ को विधिरित्यत आह—

कोट्टुग समा य पुर्वि काल वियाराइभूमिप्रडिलेहा । पच्छा अइति रत्ति पत्ता वा ते भवे रत्ति ॥ २०१ ॥

कोष्ठकः-आवासविशेषः समा-प्रतीता कोष्ठके समायां वसतौ लब्धायां प्रागेव 'काले'त्ति कालभूमिं प्रत्युपेक्षन्ते यत्र कालो गृह्यते तथा 'वियारभूमिप्रडिलेहा' विचारभूमिः-सञ्ज्ञाकायिकाभूमिस्तस्याश्च प्रत्युपेक्षणा क्रियते । तत एवं प्रत्युपेक्षितायां विकाले वसतौ 'पच्छा अइति रत्ति'त्ति पश्चाच्छेषाः साधवो रात्रौ प्रविशन्ति । 'पत्ता वा ते भवे रत्ति'त्ति यदा पुनस्त आगच्छन्त एव कथमपि रात्रावेव प्राप्तास्तदा रात्रावपि प्रविशन्ति ॥ तत्र च प्रविशतां—

गुम्मिअभेसण समणा निब्भय बहिठाणवसहिपडिलेहा । सुन्नघरपुव्वभाणिअं कंचुग तह दारुदंडेणं ॥ २०२

गुल्लिमकाः-स्थानकरक्षपालाः 'भेसण'त्ति यदि ते कथञ्चिन्नासयन्ति ततश्चेदं वक्तव्यं-यदुत श्रमणा वयं, न चौराः, 'निब्भय'त्ति अथ तु स सन्निवेशो निर्मय एव भवेत्तदा 'बहिठाण'त्ति बहिरेव गच्छस्तावत्तिष्ठति, वृषभास्तु वसतिप्रत्युपेक्षणार्थं व्रजन्ति । किञ्चिच्छिष्टाः वसतिरन्विष्यते ?-'शून्यगृहादि' पूर्वोक्तं, 'कंचुग तह दारुदंडेणं'त्ति दण्डकपुञ्जं तद्वि

कञ्चुक परिवाप सर्पतनयपाएणकपुच्छनकेन वसतिषुपरिद्यात्प्रस्कोटयन्ति, गच्छथ प्रविशसि, ततः को विधिः स्वापे ?-
सथारगभूमितिग आयरियाण तु सेसगणेगा । रुद्राय पुष्कइद्वा मडलिआ म्वावली इयरे ॥ २०३ ॥

‘संस्वारकभूमिप्रपमाचार्याणां निकृष्यते, एका निवाता संस्वारकभूमित्य । प्रवाता अन्या निवातप्रवाता,
‘सेसगणेय’चि श्रेयाणां साधूनामेकैका संस्वारकभूमिदीयते, ‘रुद्राय’चि यद्यसौ वसतिचिस्तीर्मा मयेत् ततः
पुष्पावकीर्णाः स्वपन्ति-पुष्पप्रकरषवषावष स्वपन्ति येन सागारिकावकावो न मवति, ‘मडलिप’चि इपाडसौ
पसतिः शुद्धिका मवति ततो मन्मे पात्रकापि कृत्वा मण्डवयाः पात्रे स्वपन्ति । स्वापना वेपय् ‘भावलिप’चि
प्रमाणपुक्कायां वसती ‘भावदया’ पङ्कथा स्वपन्ति, ‘इयरे’चि शुद्धिकाप्रमाणपुक्कतयोर्दसत्योस्य विधिः—

सथारगहृणीप् वेटिमउक्सेवण तु कायव । सथारो घेत्तञ्चो मायामयत्रिप्यमुकेण ॥ २०४ ॥

‘सथारगहृणीप्’ संस्वारकभूमिप्रणकाले एवदुक मवति-यदा स्वपितादिः संस्वारकभूमिधिमबन कसोति तदा साधुभिः
चि कर्षभ्यमत आह-‘वेटिप्रठक्सेवण तु कायव’ वेटिआ-उपचिषेष्टकिंकास्तासां सुदैरेव साधुभित्तरमीयारमी यानामुत्क्षेप्य
कर्षथ येन सुखेनेव इटायां सुपि विमस्तु संस्वारकाः सुवपन्ते । स च संस्वारको यो यस्मै दीपते साधवे स कप तेन
प्राण इत्याह-‘मायामयत्रिप्यमुकेन’ तेन न माया कर्षभ्या यदुताह पाठार्थी ममेह प्रयच्छ, नापि मदा-बडहृारः कायो,

यद्गुताहमस्यापि पूज्यो येन मम शोभनसंस्वारकभूर्देत्तेति ॥ अहं रश्मि आगया ताहे कालं न गिण्हति, निञ्जुत्तीओ संगहणीओ य सणिअं गुणंति, मा वेसिस्थिदुगुंछिआदओ दोषा होहिंति, कायिकां मत्तएसु छड्ढेति उच्चारंपि जयणाए । जइ पुण कालभूमी पडिलेहिआ ताहे कालं गिण्हंति, यदि सुद्धो कालो करेति सज्झायं, अहं न सुद्धो न पडिलेहिआ वा वसही ताहे निञ्जुत्तीओ गुणंति, पढमपोरिसि काऊणं बहुपडिपुण्णाए पोरिसीए गुरुसगासं गंतूण भणंति-इच्छामि खमासमणो ! वंदिउं जावणि-आए निसीहिआए मत्थएण वंदामि, खमासमणा ! बहिपडिपुण्णा पोरिसी, अणुजणह राईसंथारयं, ताहे पढमं काहया-भूमिं वंचंति, ताहे जत्थ संथारगभूमी तत्थ वंचंति, ताहे उवहिंमि उवओगं करेता पमजंता उवहीए दोरयं उच्छोडिंति,

A यदा रात्रावागतास्तदा कालं न गृह्णन्ति, निर्युक्तीः संप्रहणीश्च शनैर्गुणयन्ति, मा वेश्यास्त्रीकुत्सितादयो दोषा भूवन्, कायिकी मात्रकेषु व्युत्सृजन्ति उच्चारमपि यतनया । यदि पुनः कालभूमयः प्रतिलेखितास्तदा कालं गृह्णन्ति, यदि शुद्धः कालः कुर्वन्ति स्वाध्यायं, अथ न शुद्धो न प्रतिलेखिता वा वसतिस्तदा निर्युक्तीर्गुणयन्ति । प्रथमां पौरुषीं कृत्वा बहुप्रतिपूर्णायां पौरुष्यां गुरुसकाशं गत्वा भणन्ति-इच्छामि क्षमाश्रमण ! वन्दिषु यापनीयया तैरेधिकया मस्तकेन वन्दे, क्षमाश्रमणाः ! बहुप्रतिपूर्णां पौरुषी, अनुजानीत रात्रिसंस्वारकं, तदानीं प्रथमं कायिकीभूमिं व्रजन्ति, ततो यत्र संस्वारकभूमिस्तत्र व्रजन्ति, तदोषघातुपयोगं कुर्वन्तः प्रमार्जयन्त उपवेदैवरकमुच्छोद्यन्ति, तदा संस्वारकपट्टकमुत्तरपट्टकं च प्रतिलिख्य द्वे अप्येकत्र लात्वीरुणि स्थापयन्ति, तदा संस्वारकभूमिं प्रतिलिखयन्ति, तदा संस्वारकमा-सृण्वन्ति सोत्तरपट्टकं, तत्र च लग्ना मुखवस्त्रिकयोपरितनं कायं प्रमार्जयन्ति, अवस्तनं रजोहरणेत, कल्पांश्च वामपार्श्वे स्थापयन्ति, पुनः संस्वारकमारोहन्तो भणन्ति ज्येष्ठार्थादीनां पुरतस्तिष्ठतां अनुजानीत, पुनः सामाधिकं त्रीन् वारान् कृत्वा (वच्चार्थं) स्वपिति, एष तावत् क्रमः ।

ताहे सपारागपड्डुअं उचररपड्डुय च पडिलेहिवा दोवि एगत्य लाएथा तरुमि ठवेति, ताहे संथारगभूमि पेमखयति, ताहे संथारय अन्दुरेति सठसपट्ट, तस्य य लग्गा सुहयोपिआए उवरिक्क काय पमऊति, हेड्डिक्क रयइरण्येणं, कप्पे य धामपासे ठवेति, पुणे संथारए चढवो मणइ निड्डुआईणं पुरतो चिहुवाअ-अणुआणिआइ, पुओ सामाइअं विण्णि वारे कड्डिऊण सोचइ एम ताव कपो । इदानीं याया व्याख्यायते—

पोरिसिआपुच्छणया सामाइइअ उमयकायपडिलेहा । साहणिअ बुवे पट्टे पमज्ज पाए जओ भूमिं ॥३०५॥

पोक्यां निर्युक्तीर्गुणयित्वा 'आपुच्छण'पि आचार्यसमीपे सुस्रवस्त्रिकां प्रतिस्त्रयित्वा मणति बहुपडिपुष्णा पोरिसी संदिगतं सस्वारकं विष्णुमीति, 'सापारायं'ति सामायिकं वारात्रयमाकृत्य स्वयिति, 'उमय'ति सख्याकाधिकोपयोगं कृत्वा 'कायपडिलेह'पि सकलं कायं प्रमृण्य 'साहणिअं बुवे पट्टे'पि साहणिय-एगत्य लाएथा बुवे पट्टे-उचररपड्डो सथारपड्डो अ, तव ऊवोः स्यापपति, 'पमज्ज पाए जओ भूमिं'ति पादौ यतस्तेन भूमिं प्रमृण्य ततः सोत्तरपट्टं संस्वारकं मुञ्चति, अस्याव मामाचार्यनुरूपेण गाथायां सव-धो न कृत, किन्तु स्वयुक्त्या यथाक्रमेण व्याख्येया । एवमसौ सस्वारकमा रोहन् किं मणतीत्याह—

अणुजाणइ सथार वाहुवहाणेण वामपासेण । कुक्कुडिपायपसाण अतरत पमज्जए भूमिं ॥ २०६ ॥

अनुजानीध्वं संस्तरकं, पुनश्च शार्दूषधानेन वामपार्श्वेन स्वपिति, 'कुक्कुडिपायपसारण'ति यथा कुक्कुडी पादावाकाशे प्रथमं प्रसारयति एवं साधुनाप्याकाशे पादौ प्रथममश(मं श)बनुवता प्रसारणीयौ, 'अतरंतो'ति यदा आकाशव्यवस्थिताभ्यां पादाभ्यां न शक्नोति स्थातुं तदा 'पमजाए भूमि'ति सुवं प्रमृज्य पादौ स्थापयति ।

संकोए संडासं उवचंते य कायपडिलेहा । द्वाइउवओगं णिस्सासनिरुंभणालोयं ॥ २०७ ॥

यदा तु पुनः सङ्कोचयति पादौ तदा 'संडासं'ति संदंसं-ऊरुसन्धि प्रमृज्य सङ्कोचयति 'उवचंते य'ति उद्वर्त्तयंश्चासौ साधुः कायं प्रमार्जयति, एवमस्य स्वपतो विधिरुक्तः । यदा पुनः कायिकार्थमुत्तिष्ठति स तदा किं करोतीत्याह-'द्वाइ-उवओगं' द्रव्यतः क्षेत्रतः कालतो भावतश्चोपयोगं ददाति, तत्र द्रव्यतः कोऽहं प्रव्रनितो गृहस्थो वा ? क्षेत्रतः किमुपरित-लेऽन्यत्र वा ? कालतः किमियं रात्रिर्दिवसो वा ? भावतः कायिकादिना पीडितोऽहं न वेति, एवमुपयोगे दत्तेऽपि यदा निद्रयाऽभिभूयते तदा 'णिस्सासनिरुंभण'ति 'निःश्वासं निरुणद्धि' नासिकां दृढं गृह्णाति निःश्वासनिरोधार्यं, ततोऽपगतायां निद्रायां 'आलोयं'ति आलोकं पश्यति, द्वारम् । यतः—

दारं जा पडिलेहे तेणभए दोणिण सावए तिणिण । जइ थ चिरं तो दारे अपणं ठावितु पडिअरइ ॥ २०८ ॥

तदाऽसौ द्वारं यावत् 'प्रत्युपेक्षयन्' प्रमार्जयन् व्रजति, एवमसौ निर्गच्छति तत्र च यदि स्तेनभयं भवति ततः

सुणोऽनुष्णम्, तत्र मञ्जना विहते भादके भंषति, पपसौ संविग्नविहृत प्रवेद्याः क्रियते, अथ पार्श्वस्यादिविहृतस्ततो न प्रवे
 द्यथ, 'मदिदो जो विहरितो' तत्र सविन्ने साम्प्रोगिकैरसाम्प्रोगिकैश्च यो विहृतस्तत्राचार्यसदितः प्रविशति आचार्यप्रायोग्य
 प्राणार्थ, 'अविहरिअसिहो इसो होति'सि अविहते ग्रामे सच्चिनि वा अय विधिः--वक्ष्यमाणलक्षणः सप्तमगायायाम्, "अविह
 रिअममदिदो नेतिअ पाडुडिअ" अस्यां गायायामिति । इदानीं माष्यकार एनामेष गार्पां व्याख्यानपभाह--

अविहरिअ विहरिओ वाजइ सद्धो नत्थि उ नियोगो । नाए जइ ओसण्णा पविसति तमो उ पण्णारस

अविहलो विहलो वा ग्रामः, तत्र विहते यदि भाषको नास्ति ततो नास्ति नियोगः--न नियुज्यते साधुः आचार्यप्रायो
 ग्यानपनाथम् । 'गाए'सि अय तु 'घाते' विह्राते एव पडुलास्ति भाषकः, तत्र च 'यदि ओसन्ना पविसंति' पपवसन्नाः
 प्रविशन्ति तथाअपि नास्ति नियोगः, अय तु प्रविशन्ति 'तवो उ पधरस'सि पञ्चदशोद्गमदोषा भवन्ति, ते चामी-
 "आराकमुरेसिअ पूर्वकम्मे य मीमजाए अ । ठव्वा पाडुडिपाए पावोपरकीय पाभिषे ॥ १ ॥ परिपट्टिए अमिहइअमिअ
 मानोरटे इय । अण्डिअ मण्णिमडे अन्धोपरए अ सोलसमे ॥ २ ॥" ननु चामी पोहसु तस्यन्ते--" अज्जोयुतो
 मीमजाप च दोरिदि एद्धो येय मेदो । अयवेयमपि गाया सच्चिन्नमेवाङ्गीकृतस्य व्याख्यायते--द्विविधः भाषको-विहलोऽ-
 विहलो वा, यदि 'मद्धो नत्थि उ नियोगो' तत्र विहलो यदि भादो नास्ति ततो नास्ति नियोगः साधोः । 'गाए'सि
 अय घाते मनि भादके पडुडास्ति सुतथ तत्र घाते सति 'यदि ओसण्णा पविसंति' पपवसन्नाः प्रविशन्ति तथाअपि नास्ति

१ इति भा. क. १-२ । २ संदिष्टो विहरितोऽयं न संविग्नो वा ५ । १ । १ साम्प्रोगिकैश्च अविहृतं वा ५. १ । २ एको वा क. १-२ ।

नियोगः । अथैवंविधेऽपि प्रविशन्ति ततश्च पञ्चदश दोषा उद्गमादयो नियमाद्भवन्ति यद्यपि तत्रावसन्ना न गृह्णन्ति ॥
संविगमणुण्णाए अइति अहवा कुले विरिचति । अपणाउंछं व सहू एमेव य संजईवगने ॥ १६ ॥ (भा.)

अथ तु सं सञ्ज्ञी संविग्नैर्विहृतः—अमनोर्ज्ञैर्वसद्भिर्भावितः ततः 'अणुण्णाए अइति' चि तैरेवानुज्ञाते सति श्रावकगृहे प्रवि-
शन्ति । अथवा श्रावककुलानि 'विरिचन्ति' विभजन्ति, एते एवान्यसाम्भोगिकाः संविगनाः 'अण्णाउंछं व सहू' अण्णाय उंछं व
सहू जत्थ सावगा नत्थि तहि हिंढंति वत्थवा जइ सहू समत्था इयरे, पाहुणगा जप्पसरीरा सावगकुलानि हिंढंति, अह वत्थवा
जप्पसरीरगा पाहुणगा य सहू ततो अण्णायउंछं हिंढंति । ' एमेव य संजईवगने' एवमेव संयतीवगै विधिः, यदुत तामिर-
नुज्ञातेषु श्रावककुलेषु प्रवेष्टव्यम् । बहुषु च कुलेषु सत्सु ता एव 'विरिचति, "अण्णाउंछं व सहू" इति, अयं च विधिर्द्रष्टव्यः ।
एमेव अपणसंभोइयाण संभोइयाण ते चैव । जाणित्ता निब्बंधं वत्थवेणं स उ पमाणं ॥ १७ ॥ (भा०)

एवमन्यसाम्भोगिकानां सम्भवे उक्तलक्षणो विधिर्द्रष्टव्यः । 'संभोइयाण ते चैव' चि अथ साम्भोगिकास्तत्र ग्रामे भवन्ति
ततः 'ते चैव' चि ते एव वास्तव्याः साववो मैक्ष्यमानयन्ति, अथ तत्र साम्भोगिकसमीपे प्राप्तमात्राणां कश्चिच्छ्रावक आयातः,
स च प्राचूर्णकवत्सल एवं मणति यदुत मदीयगृहे भिक्षार्थं साधुः प्रहेतव्यः, तत्रोच्यते—वास्तव्या एवागमिष्यन्ति, अथैव-
मुक्तेऽपि 'निब्बंधं' चि निर्वन्धं करोति आग्रहं करोत्यसौ श्रावकस्ततः 'वत्थवेणं' वास्तव्येन सहैकेन गन्तव्यं, यतः स एव

१ विरिचति आ. पा १-२ । २ ससञ्ज्ञी सविग्नैश्च विहृत आ । ३ 'विरिचति' आ पा १-२ । ४ विरिचन्ति आ. पा १ । ५ एव तु अण्णं आ. क. २
पा १-२ । ६ तह चैव ल १ पा १ ।

शास्त्रम्यः प्रापूर्णकालां प्रमाणमद्वयविक्रमस्तुप्रद्वये । अथासौ साम्भोगिकवसतिः संकुला मवति ततः—

असद् वसदीय वीसु राइणिए वसहि भोयणागम्म । असद्दु अपरिणया वा ताहे वीसु सहू वियरे ॥९८॥

‘अमति’ अमावे विस्तीर्णापा वसतेः ‘वीसु’ति पृथग्-अन्यत्र वसतौ अवस्थान कुर्वन्ति, तत्र च तेषां को मोहनविधि रित्यत्र आह-‘राइणिए वसहि भोयणागम्म’ रत्नाविकस्य वसतौ मोहनमागम्य कर्षव्य, स च रत्नाविकः कदाचिदास्तव्यो भवति कदाचिदागन्तुक इति । अथ ‘असद्दु’चि अयान्पतरो रत्नाविकः ‘असद्दु’ भिषावेलां प्रतिपालयितुमशक्तः तथाऽपरि गता वा माधराः सेहमाया मा मूत्रु राटि करिष्यति ततः ‘वीसु’ पृथग् वसतिर्भवति । तथा यदि च ते वास्त्वव्यसाधवः ‘सहू मपर्यास्ततो ‘विपरे’पि मिषामदित्वा अपूर्णकैभ्यो प्रपच्छन्ति ॥

तिण्ह एकेण सम भचट्टोअप्यणो अवड्डु तु । पच्छा इयरेण सम आगमण विरेगो सो चेव ॥मा० ॥९९॥

अथ तत्र त्रय आचार्या भवन्ति, द्वावागन्तुस्ते एदो वास्त्वव्यः, तथा ‘एकेण सम’ति एकेनागन्तुकाचार्यप्रवृत्तिनेन सह शास्त्रम्यः पर्यटति तावथायत्र ‘मचट्टो’ति एकस्य प्रापूर्णकाचार्यस्य मकार्यो भवति-ठवत्तरणपात्रमित्यर्थः अतः ‘अप्यणो भवड्डु तु’पि आत्मानाचार्यार्थं वाऽसौ वास्त्रम्यः ‘अनट्टु तु’ अर्हद्युक्तमात्रं द्यावककुलेभ्योऽन्यकुलेभ्यो वा गृह्णाति । ‘पच्छा इयरेण सम’ति पन्थावितरेण द्वितीयागन्तुकाचार्यप्रवृत्तिनेन सम पर्यटति, तत्रापि मन्थार्या यावद्भवति प्राधूर्मकस्य तावत्पर्यटति,

आत्मनश्चाद्विष्टुवमानं गृह्णाति, एवं पूर्णो द्युवो भवति वास्तव्याचार्यस्य, 'आगमण'चि एवं ते पर्यष्टित्वा आत्मीयात्मभीयवसतौ आगमनं कुर्वन्ति । 'विरेगो सो चैव'चि स एव 'विरेगो' विभजनं श्रावककुलेषु, योऽसौ भिक्षामटद्भिः कृतः, न तु पुनर्वस-
 तिकायां आगतानां भवतीति । "असति वसहीए वीसुं राहणिए बसहि भोयणागम्म । असहू अपरिणया वा ताहे वीसुं सहू
 विधरे ॥ १ ॥"चि यो विधिरुक्तः, अयं च द्वितीयाद्याचार्येष्वप्यागतेषु द्रष्टव्य इति । एवं तावद्विहते क्षेत्रे यत्र साधुषु ति-
 ष्ठसु यो विधिः स उक्तः, इदानीमविहते क्षेत्रे साधुरहिते च यो विधिस्तत्र तिपादनायाह—

चेइअवंदनिमंतणगुरुह्णिं संदिट्ठो जो वऽसंदिट्ठो । निब्बंध जोगगहणं निवेय नयणं गुरुसगासे ॥१००॥

एवं विहरन्तः कचिद्भामादौ प्राप्ताः, तत्र च यदि सञ्ज्ञी विद्यते ततश्चैत्यवन्दनार्थमाचार्यो ब्रजति, ततश्च श्रावको गृह-
 मागतमाचार्यं निमन्त्रयति, यथा-प्रायोग्यं गृह्णीत, ततश्च यो 'गुरुह्णिं संदिट्ठो'चि गुरुभिः यः संदिष्टः सङ्घाटकः स गृह्णाति ।
 'जो व असंदिट्ठो'चि यो वा 'असंदिष्टः' अनुक्तः स वा गृह्णाति श्रावकनिर्वन्धे सति, एतदुक्तं भवति-योऽसावाचार्येण
 संदिष्टः स यावन्नागच्छत्येव तावत्तेन श्रावकेणान्यसङ्घाटको दृष्टः, स च निर्वन्धे ग्राहे कृते सति योग्यग्रहणं-प्रायोग्योपादानं
 करोति । पुनश्च 'निवेय'चि अन्येभ्यः सङ्घाटकेभ्यो निवेदयति, यथा यदुत मया श्रावकगृहे प्रायोग्यं गृहीतं न तत्र भवद्भिः
 प्रवेष्टव्यम् । ततश्च 'नयणं गुरुसगासे'चि तत्राप्रायोग्यं गृहीत्वा गुरुसमीपं नयति तत्क्षणादेव येनासावुपशुद्धे इति । इदानीं
 यदुक्तं प्राक् 'अविहरिअविही हमो होति'चि, तद्व्याख्यानयनाह—

१ इदानीं विहते क. १ । २ साधुरहिते यो ल १, साधुविहरिते पा १-२ । ३ निर्वन्धप्रहणे कृते अ. ।

अविहरिअमसदिट्ठो चेइय पाहुडिअमित्त गिण्हति । पाउग्गपटरलभे नऽस्हे किं वा न मुज्जति ? ॥१०१॥
 अविहरिते ग्रामादौ असदिष्टा एव सर्वे भिक्षार्थं प्रविष्टाः, तत्र च भिक्षामन्त्रः भावक्युद्दे प्रविष्टाः, तत्र च 'विहर'पि
 वैत्यानि बन्दन्ते, तत्र च 'पाहुडिअमित्त गिण्हन्ति' प्राशुसिक्कामात्र यदि तत्र लभ्यते ततो गुरुन्त्सेव । अत्रार्थप्रायोग्य
 लभ्यते प्रपुरे वा लभ्यते ततः 'पाउग्गपटरलभे' सति इदम्व्यपते 'अस्से'पि न वपमाचार्यप्रायोग्यग्रहणे नियुक्ताः, किन्त्सेवन्ते,
 एवमुक्ते आशकोऽप्याह—'किं वा न मुंससि'पि किं मग्गिनीत्त न सुअत्ते आचार्याः ? एव निर्बन्धे सति त एव गृह्णन्ति ।
 कियत्सुनगृह्णन्तीत्यत आह—

गच्छस्स परीमाण नाउ धित्तूण तवो निवेयति । गुरुसघाटग इयरे मा वच्चह गिण्ह गुरुज्जोग ॥१०२॥
 गच्छस्य परिमाण धात्वा गृह्णन्ति, गृहीत्वा च ततो निवेदयन्ति, कस्मै !, अत आह—गुरुसंघाटकाय, पवुताचार्य
 प्रायोग्यमन्त्रेणां च गुडघृतादि लभ्य प्रपुरम्, 'इयरे' इतरसहाटकेभ्यः—श्रेयसहाटकेभ्यो निवेदयति, 'मा वच्चह'पि मा व्रजत
 गृहीत गुरुयोग्य, तत्रच लब्धमात्रमेव गुरुसमीप नेतव्यम् । तथा आह—

एगागिसमुदिसगा मुचा उ पहेणपण दिट्ठतो । 'हिण्हणदवविणासो निच्च महुर च पुष तु ॥१०३॥भा०॥
 'एगागिसमुदिसगा' ये अमण्हव्यपुणीधिन पुपग्ग् सुअन्ते ब्याभ्याथाकान्ताय तेषां सुकानां सर्वा पभादानीत्त

१ अर्थं तेषं गुरुस्मीयं भा. अ. अ. ३ पा १ । २ हिण्हणि अ. १ हिण्णे पु. ।

नोपयुज्यते, अत्र च 'पहेणएण' दिट्ठो 'काले दिण्णस्स पहेणयस्स अग्घो न तीरए काउ । तेस्सेवथक्कपणाभियस्स गिहंतया नत्थि ॥ १ ॥' तथाज्जानयनेऽयमपरो दोषः—'येन द्रव्येण घृतादिना गृहीतेन हिण्डतां द्रव्यविनाशो भवति, कथञ्चित्प्रमादात्पात्रकविनाशो सति क्षीरादि च विनश्यत्येव, तथा 'निद्धमहुराई पुर्वि' यदुक्तमागमे तच्च कृतं न भवति । 'सण्णि'चि दारं गयं । इदानीं साधर्मिकद्वारं प्रतिपादयन्नाह—

भत्तट्ठिअ आवस्सग सोहेउं तो अइंति अवरणहे । अब्भुट्ठाणं दंडाइयाण गहणेक्कवयणेणं ॥२१२॥

इदानीं ते साधर्मिकसमीपे प्रविशन्तः 'भत्तट्ठिअ'चि भुत्तवा तथा 'आवस्सग सोहेउं'ति आवश्यकं च कायिकोचारादि 'शोधयित्वा' कृत्वेत्यर्थः, अतोऽपराहसमये आगच्छन्ति, येन वास्तव्यानां भिक्षाटनाद्याकुलत्वं न भवति, वास्तव्या अपि किं कुर्वन्ति ?, इत्यत आह—'अब्भुट्ठाणं'ति तेषां प्रविशतामभ्युत्थानादि कुर्वन्ति 'दंडादिताण गहणं'ति दण्डकादीनां ग्रहणं कुर्वन्ति, कथं ?—'एक्कवयणेणं'ति एकेनैव वचनेन उक्ताः सन्तः पात्रकादीन् समर्पयन्ति, वास्तव्येनोक्ते मुञ्चस्वेति ततश्च मुञ्चन्ति, अथ न मुञ्चत्येकवचनेन ततो न गृह्यन्ते, मा भूत् प्रमाद इति ॥

खुहलविगिट्ठतेणा उण्हं अवरण्हि तेण उ पएवि । पक्खत्तं मोत्तुणं निक्खिवमुक्खित्तमोहेणं ॥२१३॥

यदा तु पुनस्तैः साधुभिरभिप्रेतो यो ग्रामः स शुल्लको न तत्र भिक्षा भवति ततश्च प्रत्यूपस्येवागच्छन्ति, 'विगिट्ठ'चि

विठ्ठलमन्त्रानं पत्रं सार्धमिक्कास्त्रिभुवन्ति ततः प्रत्यूषस्वेवागच्छन्ति । तेषु'सि अथ ततः अपराद्धे आगच्छतां स्तेनमय मवेष्टतश्च प्रत्यूषस्वेवागच्छन्तीति । उष्य वा अपराद्धे आगच्छतां भवति यतोऽतः प्रत्यूषस्वेवागच्छन्ति । एष ते प्रत्यूषसि तस्माद् प्रामात्र्यद्वाः साधनो भोवनकाले तु प्राप्ताः साधर्मिकसमीपं निपीचिकां (नेपेधिकीं) कृत्वा प्रविशन्ति । पुनश्च तेषां प्रविशतां वास्तव्यमाधुमिः किं कर्षय्यमित्यत आह—'पश्चिप्व मोषूष'ति प्रविप्व-भास्यगतं मुखे प्रविप्व क्वलं सुक्त्वा 'निश्चिप्वसुक्त्वा'ति पदुत्तिष्ठत् माननगतं तत् 'निश्चिप्व' सुक्त्वा निपेधिकी भवमानन्तरमेव, ततस्ते प्राधूर्बकाः 'ओषेण'ति सधेपेण आलोचनां प्रपच्छन्ति । ततो सुक्त्वाते मण्डर्या, सा वेपयम्—
अप्या मूलगुणेषु विराहणा अप्य उत्तरगुणेषु । अप्या पासस्थाइसु दाणगहसपओगोहा ॥ २१४ ॥

अस्या मूलगुणेषु, एतदुक्तं भवति—मूलगुणविपया न क्वाचिद्विराधना, अत्या न क्वाचिदुत्तरगुणविपया विराधना, अत्या पार्धस्थादिभिः मरुत् संप्रयोगे वा विराधना 'संपओगो'सि तैरेव पार्धस्थादिभिः सह संप्रयोगे-संपर्के, एतदुक्तं भवति-न सुक्तास्वतो सुक्त्वाते । अथ सुक्तास्ते साधयस्वत इह मजन्ति—
सुजह सुत्ता अम्हे जोवा इच्छे असुत्त सह भोज्ज । सध च तेषि दाउ अन्न गिणहति वरथव्वा ॥ २१५ ॥

१ धनुषोऽथवास्ते प्राप्ताः वा वा. १-१-१ पु. । २ एतच्च तेषं वा । ३ निश्चिप्वि' वा क. २. वा. १-२ । ४ अत्या उत्तर' वा । ५ एतच्च वरथेणोऽपि एतन्न वा । ६ एवं वा. ।

शुद्धीष्वम् यूयं भुक्त्वा वयम्, 'यो वा इच्छे'ति यो वा साधुभोक्तुमिच्छति ततः 'अधुन सह भोजं'ति तेनाधुक्तेन सह भोज्यं कुर्वन्ति । एवं यदि तेषामात्मनश्च पूर्वानीतं भक्तं पर्याप्यते ततः साध्वेव । अथ न पर्याप्यते ततः सर्वे 'तेभ्यः' प्राघूर्णकेभ्यो दत्त्वा भक्तमन्यद्वहन्ति-पर्यटन्ति वास्तव्यभिक्षवः । एवमानीय कति दिनानि भक्तं प्राघूर्णकेभ्यो दीयते इत्यत आह—

त्रिणि दिनो पाहुन्नं सर्वेसि असइ बालुवुण्हं । जे तरुणा सगामे वरथव्वा बाहि हिंडंति ॥२१६॥
 तन्ति, वास्तव्यास्तु बहिर्ग्रामे हिण्डन्ति । अथ ते प्राघूर्णकाः केवला हिण्डतुं न जानन्ति ततः किं कर्तव्यमित्यत आह—
 संघाडंगसंजोगो आगंतुगमद्दएरे बाहिं । आगंतुगा व बाहिं वरथव्वगमद्दए हिंडे ॥ २१७ ॥

सङ्घाटकसंयोगः क्रियते, एतदुक्तं भवति—एको वास्तव्यः एकश्च प्राघूर्णकः, ततश्चैवं सङ्घाटकसंयोगं कृत्वा भिक्षामटन्ति । 'आगंतुगमद्दएरे'ति अथासौ ग्राम आगन्तुकानामेव भद्रकस्ततः 'इयरे'ति वास्तव्या 'बाहि'ति बहिर्ग्राम हिण्डन्ति, आगन्तुका वा बहिर्ग्रामे हिण्डन्ति वास्तव्यभद्रके सति ग्रामे । उक्तं साधर्मिकद्वारम्, इदानीं वसतिद्वारं प्रतिपादयन्नाह—
 विरिथण्णा खुड्डलिआ पमाणजुत्ता य तिविह वसहीओ । पढमबिइयासु ठाणे तत्थ य दोसा इमे होति ॥

विस्तीर्णां कुष्ठिका प्रमाणयुक्ता वा त्रिविधा वसतिः 'पढमबितियासु ठाणे'चि यदा प्रथमायां वसती स्थानं भवति

विस्तीर्णाणामित्यर्थः, द्वितीया ह्युद्धिका तर्षणा वा स्थान यदा भवति तदा तत्र तयोर्वसत्योः 'एते वस्यमाणका' दोषा भवन्ति—
 स्वरकस्मियवाणियगा कप्पटिअसरक्खगा य षठा य । समीसावासेण दोसा य हवति णेगविहा ॥२१९॥
 एतन्न विस्तीर्णाणां वसतो 'स्वरकस्मिय'पि दण्डपाच्छिका रात्रिं श्रान्त्वा स्वपन्ति, वार्षिककाव वालिन्धुकप्राया आगत्य
 स्वपन्ति, तथा कर्पटिकाः स्वपन्ति, एरवस्काव—मौषाः स्वपन्ति, षष्ठाश्च स्वपन्त्यागत्य 'वृकयविषाहा मितिर्वीविणो य
 वड'पि । एभिः सह षडा संमिश्र आवासो भवति तदा तेन संमिश्रायासेन दोषा वक्ष्यमाणका अनेकविधा भवन्ति ॥ हे वामी—
 आवासगाअहिगरणे तदुभय उच्चारकाइयनिरोहे । सयमकायविराहण सका तेणे नपुसिस्थी ॥२२०॥

एतन्माषिकरणदोषा । 'तदुभय'पि घनपौष्ठीकरणे अर्थपौष्ठीकरणे च दोष उच्यते इत्युक्तं । निरोधश्च तद्वारस्य अयि
 दोषश्च शोरावृष्टा, नपुमकच्छो दोषः संभवति, एतन्न दोषश्च मवतीति द्वारभाषेयम् । इदानीं प्रतिपद्य व्याख्यानप्रकार—
 आवस्सय करिति पवचए झाणजोगवाधाओ । अत्सहण अपरिणओ वा भौयणभेओ य सक्काया ॥२२१॥
 'आवस्सय' प्रतिक्रमये कुर्बेनाम् 'पवचए'पि ते सागारिका उच्यते इत्युक्तं । अत्रापि उच्यते, तथा एवानयोपख्यायातव्य भवति—

१ भाषितपण्य भट. १ २ भाषितपण्य भा. भा. १ । ३ नीतिनीतिभे च वटिपि भा भा १ । ४ भाषितपण्यभटिभे भा १-२ । ५ भाषितपण्य

चलतामापद्यते चेतो यतः । दारं । 'अहिगरणे'ति मण्ड- 'असहनः' कोपनो भवति 'अपरिणतो वा' सेहप्रायः, एते राटि सागारिकैः सह कुर्वन्ति, ततश्च भाजनानि पात्रकाणि तद्भेदो-विनाशो भवति, षट्कायाश्च विराध्यन्ते । दारं । 'तदुभयं'ति व्याख्यायते—

सुत्तथऽकरण नासो करणे उडुंचगाइ अहिगरणं । पासवणिअरनिरोहे गेलन्नं दिट्टे उडुआहो ॥२२२॥
 'सुत्तथअकरण'ति सूत्रार्थपौरुष्यकरणे नाशः-तयोरेव विस्मरणम् । अथ सूत्रार्थपौरुष्यो क्रियेते ततश्च 'उडुंचकादि' उडुषट्टकादि कुर्वन्ति । ततश्चासहना राटि कुर्वन्ति, ततोऽधिकरणदोष इति । दारं । 'उच्चारकाइअनिरोहे'ति व्याख्यायते- 'पासवणे'ति 'प्रश्रवणस्य' कायिकायाः 'इयर'ति पुरीषस्य च निरोधे 'गेलन्नं' ग्लानत्वं भवति । अथ व्युत्सुजन्ति ततश्च 'दिट्टे उडुआहो'ति सागारिकैर्दृष्टे सति 'उडुआहः' उपधातः प्रवचनस्य भवति । दारं । 'संजमआयविराहण'ति व्याख्यायते—
 मा दच्छिहिति तो अप्पडिलेहिए(थंडिछे) दूरे गंतु वोसिरति । संजमआयविराहणगहणं आरक्खितेणेहिं ॥

अथ सागारिका मां मा द्राक्षुरिति कृत्वाऽस्थण्डिल एव दूरे गत्वा व्युत्सुजति ततः संयमात्मनो विराधना भवति, ग्रहणं चारक्षिकाः कुर्वन्ति । 'तेण'ति स्तेनका वा ग्रहणं कुर्वन्ति । दारं । 'संका तेण'ति व्याख्यायते—
 ओणयपमज्जमाणं दटुं तेणोत्ति आहणइ कोइ । सागारिअसंघट्टण अपुमित्थी गिण्ह साहइ वा ॥२२३॥

विस्तीर्णामित्यर्थः, द्वितीया ह्युद्धिष्ठा तस्यां वा स्यात् यदा भवति तदा तत्र तपोर्वसत्योः 'एते वस्यमाणका' दोषा भवन्ति—
स्त्रकम्मियचाणियगा कप्पडिअत्तरक्खगा य वठा य । समीसाधासेण दोसा य ह्ववति जेगविद्या ॥२१९॥

तत्र विस्तीर्णान् वस्तुं 'स्त्रकम्मिय'चि दण्डपाथिका रात्रि भ्रान्त्वा स्वपन्ति, वाथिवकाम् बालिञ्चुक्याया भागत्य
स्वपन्ति, तथा कार्यटिक्काः स्वपन्ति, सरस्काय-मौताः स्वपन्ति, बण्डाम् स्नपन्त्यागत्य 'अकयविवाहा भित्तिबीविप्पो य
वठ'चि । एभिः सारयदा संमिय मानसो भवति तदा तेन संमिधावासेन दोषा वस्यमाणका बनेकविधा भवन्ति ॥ ते वामी—
आवासगअहिरणे तदुभय उच्चारकाइयनिरोहे । सयंमआयविराहण सका सेजे नपुसिसयी ॥२२०॥

भावभ्रमसे-प्रतिक्रमये क्रियमाणे सागारिकाथाभ्रमस्त एव तद्वृषदृक्मान् कुर्वन्ति, ततश्च केषिदसहाना राटि कुर्वन्ति,
तत्रवापिरुणदोषाः । 'तदुभय'चि पत्रपौष्ठीकरणे व्यर्थपौष्ठीकरणे च दोष तद्वृषदृक्मान् कुर्वन्ति । निरोपय तद्वारस्य क्रयि
क्षयाय निरोधे दोषः । अथ कुरोति क्याज्जि दोषाः सुपमारप्रविराचनाहोऽप्रस्युपेधितस्वणिकले । 'सुंका सेये'चि स्तेनणह्वा
दोषश्च धौगादृष्टा, तदुभयकृत्वो दोषः संभवति, तत्र वीदोपश्च भवतीति प्रारगावेयम् । इदानीं प्रकृिपद् व्याकथानपकार—
आवस्सय करिते पत्रचप्प झाणजोगवाधाओ । अस्सहण अपरिणओ वा मीयणमेओ य छक्काथर ॥२२१॥

'मारदपक' प्रतिक्रमण कुर्वणाम् 'पयवप'चि ते सागारिका तद्वृषदृक्मान् कुर्वन्ति, तथा स्यात्स्योवक्कावातश्च भवति—

१ कपित्तदपक भा. १ २, पाउपकयय भा. वा. १ । २ भित्तिबीविप्पो च कटिचि भा वा १ । ३ अकयविवाहिका च १-२ । ४ संमियचण
भा. वा. १ । ५ आनवनेपय च १-२ ।

पात्रकं मण्यते । उक्ताः क्षुल्लिका वसतिः, यस्मात्क्षुल्लिकायामेते दोषास्तस्मात्प्रमाणयुक्ता वसतिर्ग्राह्या । एतदेवाह—

तस्मात्प्रमाणयुक्ता वसतिर्ग्राह्या । भाथणसंधारंतर जह वीसं अंगुलां हौति ॥२२७॥

तस्मात्प्रमाणयुक्ता वसतिर्ग्राह्या, तत्र चैकैकस्य साधोर्बहुल्यतस्त्रिहस्तप्रमाणः संस्तारकः कर्त्तव्यः, तुशब्दो विशेषणार्थः, किं विशिनष्टि ?—संस्तारकोऽत्र भूमिरूप इति, तत्र तेषु त्रिषु हस्तेषु ऊर्णामयः संस्तारको हस्तं चत्तारि अ, अंगुलाहं रुंमइ भायणाह य हत्यं रुंवंति । इदानीं संस्तारकभाजनयोर्दन्तरालं तत्प्रमाणं प्रतिपादनायाह—‘भाथणसंधारंतरे’ भाजनसंस्तारान्तरे—अन्तराले यथा विद्यतिरङ्गुलानि भवन्ति तथा कर्त्तव्यम् । एवं त्रिहस्तप्रमाणोऽपि संस्तारकः पूरितः, किं पुनः कार्णमिह यदरे भाजनानि न स्थाप्यन्ते ? उच्यते—

मजारमूसगाइ य वारए नविअ जाणुघट्टणया । दो हत्थे य अवाहा नियमा साहुस्स साहुओ ॥२२८॥

मार्जारसूषकादीन् पात्रकेषु लगतो वारयेत् । अथ कस्मादासन्नतराणि न क्रियन्ते ? उच्यते—‘नवि य जाणुघट्टणय’त्ति तावति प्रदेशे तिष्ठति पात्रके जानुकुता घट्टना—जानुकुतं चलनं न भवति । इदानीं प्रव्रजितस्य प्रव्रजितस्य चान्तरालं प्रतिपादय-
न्नाह—द्वौ हस्तौ अवाधा—अन्तरालं नियमात्साधोः साधोश्च भवति, साधुश्चात्र त्रिहस्तसंस्तारकप्रमाणो ग्राह्यः । स्थापना चैयम्—उण्णामओ संधारओ २८ अङ्गुलीसंगुलप्यमाणो, संधारभायणाणं अंतरालं वीसंगुला २०, भायणाणि अ हत्थप्यमाणे

१ पात्रकेषु जानुकुतोद्वपट्टना । का. ।

स हि रात्रौ कापिकायर्षंशुस्त्रिवतः सुषवनतः प्रमार्क्ष्यपश्चिर्गच्छति ततस्त्वमवनतकप्य इष्ट्वा स्तेन इति मत्वा आह्न्यात् कश्चित् । दारं । 'नपुंसिदिव'पि व्याख्यायते—'सामारिजसंघट्टन'पि सामारिकसंस्पृशे सति, स हि रात्रौ-इस्तेन परासुष्ठन् मच्छति, यतस्ततः स्पृशेने सति कथित्वापारिको विबुध एव चिन्तयति-यदुवाच 'अपुम'ति नपुंसकं तेन कारणेन मां स्पृशति, ततः सामारिकस्यं साधु नपुंसकदुःखा गृह्णाति । अथ कदाचित्स्त्री स्पृष्टा ततः सा उच्यते, यदुवाच मम समीपे आगच्छति, ततः सा 'साहति' कथयति निबमर्तुः सौभाग्यं कयापयन्ती परमार्षेण वा ॥

ओरालसरीर वा इत्थि नपुस्ता षकाधि गिणहसि । सर्वाहाए ठाणे निते आवढणपढणाई ॥२२५॥

औदारिकठरीरं वा तं साधुं एष्ट्य दिवा तपो रात्रौ स्त्री नपुंसक वा कैलादपि गृह्णातीति, औदारिक-षट्त्रिकम् । एते विस्तीर्णसतिदोषा व्याख्याताः । श्वानीं ह्युच्छिन्नवसतिदोषान् प्रतिषादयन्नाह-'संवाहाए'पिः सक्टायां वसतौ स्वाने-मवस्थानेः सति 'निते आषढणपेढणादि'पि साधौ निर्यच्छति प्रैस्त्रलनपतनादपो दोषाः, तथा—

तेणोत्ति मण्णमाणो इमोवि तेणोत्ति आवढइ सुद्ध । सजमआयविराहणमायणभेयाईया दोषा ॥२२६॥

एवं साधोरुपरि प्रस्त्रलिते साधौ यस्योपरि प्रस्त्रलितः स त स्तेनकमिति मन्यमानः, अयं च सुप्तोत्थितः असु प्रस्त्रलितं स्तेनक मन्वमानाः सन् 'आपवतिः युदं' युद्धं भवति ततश्च संयमात्स्यनोर्विराहना मार्जनभेदादयश्च दोषाः, मार्जन

द्विहस्तान्तरालेन मुख्यमानेन 'शुक्ताशुक्तसमृत्था' इति 'शुक्त' इति यो शुक्तभोगः 'अशुक्त' इति यः कुमार एव प्रव्रजितः । तत्र शुक्तभोगस्य आसन्नस्य स्वपतोऽन्यसाधुसंस्पर्शपूर्वक्रीडितानुस्मरणं भवति, यदुतास्मद्योषितोऽप्येवंविधः एव स्पर्श इति । अशुक्तभोगस्थाप्यन्यसाधुसंस्पर्शेन सुकुमारेण कौतुकं स्त्रियं प्रति भवति, अयमभिप्रायः-तस्याः सुकुमारतरः स्पर्श इति । ततश्च द्विहस्ताबाधायां स्वपतामेते दोषाः परिहृता भवन्ति । तथा भंडणं-कलहः परस्परहस्तस्पर्शजनित आसन्नशयने, ते च दोषा एवं वलिता भवन्ति, 'सीसंतेण व कुहुं तु हत्थं मोत्तूण ठायंति' चि शिरो यतो यत्र कुब्धं तत्र हस्तमात्रं मुक्त्वा 'ठायंति' चि स्वपन्ति, पादान्तेऽनुगमनमार्गं विद्युच्य हस्तमात्रं स्वपन्ति । अथवाऽन्यथा पाठः- 'सीसं-तेण व कुहुं तिहत्थं मुत्तूण ठायंति' तत्र प्रदीर्घायां वसतो स्वापविधिरुक्तः, यदि पुनश्चतुरस्रा भवति तदा 'सीसंतेण व कुहुं' ति शिरो यतः कुब्धं तस्मात्कुब्धात् हस्तत्रयं मुक्त्वा स्वपन्ति, तत्र कुब्धं हस्तमात्रेण प्रोज्झ्य ततो माजनानि स्थाप्यन्ते, तानि च हस्तमात्रे पादप्रोज्जने क्रियन्ते ततो हस्तमात्रं व्याप्नुवन्ति, माजनसाध्वोश्चान्तरालं हस्तमात्रमेव मुच्यते, ततः साधुः स्वपिति । एवमनया भङ्गथा स्वपतां तिर्यक् साधोः साधोश्चान्तरालं हस्तद्वयं द्रष्टव्यम् ।

पुण्डुदिटो उ विही इहवि वसंताण होइ सी चेव । आसज्ज तिन्नि वारे निसंनो आउंटए सेसा ॥२३०॥

अत्र स्वापकाले पूर्वोद्दिष्ट एव विधिर्द्रष्टव्यः, कथासौ ? " पोरिसिआपुच्छणया सामाइयउभयकायपडिलेहा । साहणिय दुवे पड़े पमज पाए जओ भूमि ॥ ? ॥ अणुजाणह संथारं" इत्येवमादिकः । इहापि वसतां स्वपतां भवति स एव विधिः,

पार्लेख्ये ठपिच्छति २४। एव तिरिं वरएहिं सवेधि विणिं हत्या, साहुस्स य साहुस्स य अंतर दो हत्या २८। २०। २४-इ ३।
 एवमेवतृगायादय व्याख्यातम्। अत्र च विहस्तप्रमाणायाभाषायां माहन्तराल साधोः साधोश्च भवति, तत्रच तद
 न्तराल अन्त्य माहन् इष्टा सामारिको यत्नात्स्वपिदि, तस्मादन्यथा व्याख्यायते-सुम्हा पमाप्यद्भवा एकेकस्स च सिहरय-
 संघारो। अत्र इत्थं सपू क्खदि, माजनानि संस्वारक्खदिद्वित्यङ्गुलानि भवन्ति। एतदेवाह-‘मायपसपारंघर च्च वीसं
 अंगुला होति’। पात्रकमहाङ्गुलानि क्खदि, पात्रक्खदिद्वित्यङ्गुलानि सुक्खा परतोऽन्यः साधुः स्वपिति। एतच्च कुवो निक्खी
 पठे ! यदुत्त पात्रक्खत्परतो विद्वत्पङ्गुलान्यवीत्य अन्यः साधुः स्वपिति, यत् उक्कम्-‘दो हत्ये य अवाहा नियमा साहुस्स
 साहुखो’। त्यापना वेयम्-साह् खरीरेव इत्थं कुव २४, साधुखरीरेप्यमाण, संघारयस्स पचयार्णं च अंतरं वीसंगुला २०,
 अङ्गुलिं अंगुलेहिं पचयार्णं ठंति ८, पचस्स चितियसाहुस्स प अंतरं वीसंगुला २०, एव एते सवेऽधि विणिं हत्या, एतो
 चितित्तो साह्। २४। २०। ८। २०। एव सुक्खत्थ। अत्र बोष्णामियः संस्वारकः अष्टाविंशत्यङ्गुलप्रमाण एव साहुस्सेन
 द्रष्टव्यः, किन्तु साधुना खरीरेण चतुर्विंशत्यङ्गुलानि रुद्धानि, अन्यानि क्खामियसंस्वारकसुखन्धीनि यानि चत्वार्यङ्गुलानि सैः
 सह खेपाणि यानि विद्वत्पङ्गुलानि, तत्परतः पात्रक्खपि भवन्ति। अत्र इत्थंइयमभाषा साधुखरीरायावदन्यसाधुखरीरे
 तावद्रष्टव्यम्। ‘मत्ताय’ इत्थेसइयास्मात्तमेव।

सुत्तामुचसमुत्था मइय्यदोसा य वज्जिआ होति। सीसतेण वक्खु तु हत्थं सोत्तूण ठायति ॥ २२९ ॥

समायणाइं मज्झे विसमे अहाकडा उवरिं । ओवग्गहिओ दोरो तेण य वेहासिलंबणया ॥२३३॥
 उपशीर्षकाणां मध्ये माजनानि-पात्रकाणि क्रियन्ते । स्थापना चेयम् ॥३॥ । 'विसमे'ति विषमो भूः गतोपिता भवति,
 ततश्च तस्यां गर्वायां पात्रकाणि पुञ्जीक्रियन्ते ॥ 'अहागडा उवरिं'ति प्रासुकानि-अल्पपरिकर्माणि च यानि-तान्यन्येषां पात्रका-
 णामुपरि क्रियन्ते, माङ्गलिकत्वात्तेषाम् । अथातिसङ्कटत्वाद् वसतेर्भूमौ नास्ति स्थानं पात्रकाणां ततश्च 'ओवग्गहितो दोरो'
 औपग्रहिको यो दवरको यवनिकार्थः गृहीतः ओवग्गहितो-गच्छसाहारणो तेन 'विहायसि' आकाशे 'लंबणयं'चि तेन दवरकेन
 लम्ब्यन्ते-कीलिकादौ क्रियन्ते ।

खुड्डलियाए असई विच्छिन्नाए उ मालणा भूमी । बिलधम्मो चारभडा साहरणेगंतकडपोत्ती ॥२३४॥

शुद्धिकाया वसतेरभावे 'विच्छिन्नाए उ'ति विस्तीर्याणां वसतौ स्थातव्यं, तत्र च को विधिरित्यत आह- 'मालणा भूमी'
 विस्तीर्णवसतेर्भूमिमाल्यते-व्याप्यते पुष्पप्रकरसदृशैः स्वपद्भिः, 'बिलधम्मो चारभडा'ति अबलगाकादेय आगत्य इदं मणन्ति-
 यदुत बिलधर्मोऽयं बिले यावतामवस्थानं भवति तावन्त एव प्रविशन्ति, ततः साधवः किं कुर्वन्ति ?, 'साहरणे'चि संहृत्य
 उपकरणजातं विरलत्वं च 'एगंत'चि एकान्ते तिष्ठति । 'कडपोत्ती'चि यदि कटोऽस्ति ततस्तमन्तराले ददति, अथ स नास्ति
 तत 'पोत्ति' चिलिमिनी ददति ।

किन्तुय विद्वेषः—'आसक्त विधि' वारे निमग्नो 'सि आसक्त त्रयो वाराः करोति ' निमग्नो 'सि तत्रैव संस्तारके उपविष्टः सन्,
 शेषाद्य साधनः किं कर्तव्यं?—'आठट्टय शेषा' शेषा' साधनः पादान् आह्वयन्तीति । 'पुनश्चासौ' कायिकायं मज्जन्
 किं करोतीत्यत आह—

आवस्तिवामासञ्च नीह पमञ्चतु जाव उ च्छन्न । सागारिय तेषुंभामप्य सक्ता तउ परेण ॥ २३६ ॥
 आवस्तिवामी वासञ्च न पुनः पुनः कर्त्तव्यं प्रमार्जयन्निर्गच्छति, कियर्त्तं यावदित्यत आह—'जाव उ च्छन्न, यावच्छण्य—
 यावद्वसतोऽभ्यन्तरमित्यर्थः, आसक्तम नैवं प्रमार्जनादि कर्त्तव्यं, यतः 'सागारिय तेषुंभामप्य यं सक्ता तउ परेण' सागा
 रिकणां स्वेनशब्दोपवायते, यदुत किमय शौरा ? 'उभामागजो' पारदारिकस्वतस्वदाशब्दोपवायते, अतस्तत्परेण—संछन्नाव
 वाद्यतो नैव प्रमार्जनादि कर्त्तव्यमिति । एवं प्रमाणयुक्तायां वसतो वसतो विधिरुक्ताः । यदा तु पुनः—

यदा तु प्रमाणयुक्ता वसतिर्नास्ति तदा क्षुब्धिकायामेव वसतो वसन्ति । यतनया, कां वासो यतना ?—'पुरहृत्वा पच्छ
 पाए' 'पुरहः' अग्रतो हस्तेन परामुञ्चति पश्चात्पादौ प्रमुञ्च्य न्यस्पतिः, एतन्मेव यतनया वाद्यतो निर्गच्छति । एव वापस्कायि-
 कायार्थं गमनापमने विधिरुक्ताः, इदानीं स्वपनविधिं प्रतिपादयन्नाह—

१ क्षुब्धिकां यत्र वसति वसन्तं वा ।

उस्सीसभायणाइं संज्ञे विसमे अहाकडा उवरिं । ओवग्गहिओ दोरो तेण च वेहासिलंबणया ॥२३॥
 उपशीर्षकाणां मध्ये भाजनानि-पात्राणि क्रियन्ते । स्थापना चेयम् ॥६॥ । 'विसमे'ति विषमो भूः गतोपिता भवति,
 ततश्च 'तस्यां' गतीर्थाः पात्राणि पुञ्जीक्रियन्ते । 'अहागडा उवरिं'ति प्रासुकानि-अल्पपरिकर्माणि च यानि तान्यन्वेषां पात्रका-
 णामुपरि क्रियन्ते, माङ्गलिकत्वाच्चेषाम् । अथातिसङ्कटत्वाद् वसतेर्भूमौ नास्ति स्थानं पात्रकाणां ततश्च 'ओवग्गहितो दोरो'
 औपग्रहिको यो दवरको यवनिकार्थः गृहीतः ओवग्गहितो-गच्छसाहारणो तेन 'विहायसि' आकाशे 'लंबणय'ति तेन दवरकेन
 लम्ब्यन्ते-कीलिकादौ क्रियन्ते ।

खुड्लियाए असई विच्छिन्नाए उ सालणा भूमी । बिलधम्मो चारभडा साहरणेगंतकडपोत्ती ॥२३४॥

शुद्धिकाया वसतेरभावे 'विच्छिन्नाए उ'ति विस्तीर्याणां वसतौ स्थातव्यं, तत्र च को विधिरित्यत आह-'मालणा भूमी'
 विस्तीर्णवसतेर्भूमिमाल्यते-व्याप्यते पुष्पप्रकरसदृशैः स्वपद्भिः, 'बिलधम्मो चारभडा'ति अवलोककादय आगत्य इदं मणन्ति-
 यदुत बिलधर्मोऽयं बिले यावतामवस्थानं भवति तावन्त एव प्रविशन्ति, ततः साधवः किं कुर्वन्ति?, 'साहरणे'ति संहृत्य
 उपकरणजातं विरलत्वं च 'एगंत'ति एकान्ते तिष्ठति । 'कडपोत्ती'ति यदि कटोऽस्ति ततस्तमन्तराले ददति, अथ स नास्ति
 उत 'पोत्ति' चिलिमिर्नी ददति ।

१ धर्मो यस्मिन् बिले सा ।

असई य चिलिमिणीष भए व पच्छन्न भूए लक्ष्मे । आहारा नीहारो निग्गमणपवेस वज्जेह ॥२३५॥
 'बसति' वभावे चिलिमिळिन्याः 'भए व'पि चिलिमिनीहरणमए वा न इवति । कि कुर्वन्त्यत आह—'पच्छण्णे'पि
 तवाः प्रच्छन्नतरे प्रदेसे तिष्ठन्ति । 'भूए लक्ष्मे'पि स व प्रदेसो मूत्या 'लक्ष्मते' पिह्यते अबोटोऽय प्रदेस इति कथ्यते ।
 इ व तेऽभिधीयन्ते—आहाराभीहारो मवस्यवस्यमतो निर्गमप्रवेसो वर्त्तनीयाधिधि । इ व क्वर्त्तव्य साधुभिः—

पिठेण सुत्तकरण आसज्ज निसीहिय च न करिति । कासण न पमच्चणया न य दृत्यो जयण वेरत्ती ॥२३६॥

'पिठेन' समुदायेन 'सुत्तकरण' वप्रवोलीकरणं कर्त्तव्य, मा मूत् कमित्त्व वाक्यं वा कम्माहिद्विस्सितिपि । तथा
 भासल निसीहियं च तत्र न कुर्वन्ति । कि वा कर्त्तव्यमित्त्व आह—'कासण'पि काशन—खाद्करणं करोति, न च प्रमार्चन
 करोति 'ण प इत्यो'पि न च इस्तेन पुरस्तात्परासुश्य निर्गच्छति, पठनया च वेरचित्तं कुर्वन्ति । वेरचित्तो कालो विप्यह
 दोणह पहराण तवर्त्ति, ततो सज्जावो कीरति, यदि वा ताए वेलाए सज्जावो । उक्त वसविदारम्, इदानीं स्यानस्वित
 द्रासुच्यन्ते, तथाह—

पत्ताण खित्त जयणा कारुणावस्सय ततो ठवणा । पट्टिणीयपतमामग भद्दगसच्छे य अचियत्ते ॥२३७॥

एष तेषां विहरतां प्राप्त्वानाममिमवद्धेत्त्रे 'अयण'पि यथा यतना कर्त्तव्या तथा वस्यति, 'कारुणावस्सय' दुकत्वा चाव
 श्यन्तं—प्रतिक्रमणं 'ततो ठवण'पि ततः स्यापना क्रियते केषाञ्चित्कृतानां, कानि च तानीत्त्वव आह—'अस्यनीकः' आसनादेः,

‘प्रान्तः’ अदानशीलः, स मामगो य एवं वक्ति-मा मम समणा धरमइंतु, मद्रकश्राद्धकौ प्रसिद्धौ ‘अचियेत्ते’ति यः साधुमि-
 रागच्छद्भिर्दुःखेनास्ते, शोभनं भवति यद्येते नायान्ति गृहे । एतेषां कुलानां यो विभागः क्रियते प्रतिषेधाप्रतिषेधरूपः स
 स्थापनेत्युच्यते । इदानीं भाष्यकार एनां गाथां प्रतिपदं व्याख्यानयन्नाह—

वाहिरगामे वुच्छा उज्जाणे ठाण वसहिपडिलेहा । इहरा उ गहिअभंडा वसही वाघाय उड्डाहो १०४ (भा.)

एवं ते बाह्यग्रामे आसन्नग्रामे पर्युषिताः सन्तोऽभिमतं क्षेत्रं प्राप्य तावदवतिष्ठन्ते । ‘उज्जाणे ठाणं’ति उद्याने
 तावत्स्थानमास्थां कुर्वन्ति । ‘वसहिपडिलेह’चि पुनर्वसतिप्रत्युपेक्षकाः प्रेष्यन्ते । ‘इहरा उ’त्ति यदि प्रत्युपेक्षका वसतेर्न
 प्रेष्यन्ते ततः ‘गृहीतभाण्डाः’ गृहीतोपकरणानाः वसतेर्व्याधाते सति निवर्तन्ते ततश्च उड्डाहो भवति-उपधात इत्यर्थः । तत्र च
 प्रविशतां शुक्नापशुक्ननिरूपणायाह—

मइलकुवेले अब्भंगिएल्लए साण खुज्ज वडभे या । एए उ अप्पसत्था हवंति खित्तं अइंतस्स ॥ १०५ ॥

नारी पीवरगन्भा वहुकुमारी य कटुभारो य । कासायवत्थ कुच्चंधरा य कज्जं न साहिंति ॥ १०६ ॥ (भा०)

चक्करंमि भमाडो भुक्खा मारो य पंडुरंगंमि । तच्चान्निरुहिरपडणं बोडियमसिए धुवं सरणं ॥ १०७ ॥
 जंबूअ चास मउरे भारद्दाए तेहेव नउले अ । दंसणमेव पसत्थं पयाहिणे सव्वसंपत्ती ॥ १०८ ॥ (भा०)

१ खित्ताव नित्ताण वा, खित्त भयत्ताण ४ २ ।

पडिलेहृण सयाराग आयरिए तिणिण सेसर्यं कमेण । विटिअउक्खेवणया पविसइ ताहे य धम्मकधी ॥११५

तत्र च वसतौ प्रविष्टाः सन्तः पात्रकाविप्रत्युपेक्षणां कुर्वन्ति, संस्वारकप्रवृत्तयश्च क्रियन्ते, ततः आचार्यस्य व्रतः संस्वारका निरूप्यन्ते, श्रेयाणां साधूनां क्रमेण यथात्मानाधिकवया, ते च साधव आत्मीयात्मीयोपधिवेष्टिक्कानाहुत्सेपण कुर्वन्ति येन भूमिमागो व्रायते, अस्मिन्नवसरे वाणवो धर्मकधी संस्वारकप्रवृत्तयं प्रविशति ॥

उच्चारे पासवणे लाउय निक्खेवणे य अच्छणए । पुवट्टिय तेसि कहेऽकहिए, आयरण वोच्छेओ ॥११६॥ मा
ते हि क्षेत्रप्रत्युपेक्षका उधारसुव दर्शयन्ति ग्लानापर्ये, 'पासवणे'पि कायिक्कसुमि दर्शयन्ति, 'लाउए'पि तुम्बकनेपण सुव दर्शयन्ति, निरुपस्थान च दर्शयन्ति, 'अच्छणए'पि यत्र स्वाप्याच कुर्वन्निरास्यते 'पूर्वस्थिताः' क्षेत्रप्रत्युपेक्षकाः एव 'श्रेया' भागन्तुकानां कथयन्ति । 'अकहिए'पि यदि न कथयन्ति ततः 'वायरण वोच्छेओ'पि अस्याने कायिक्कादेरावरणे सति व्यवच्छेदस्वरूप्यापद्रव्ययोः, वसतेनिदाटयतीति ॥

भत्तट्टिआ व स्वमगा अमगल चोयए जिणाहरण । जइ स्वमगा वदता दापतियरे विहिं वोच्छ ॥११७॥

ते हि भमणाः क्षेत्र प्रविशन्तः कदाचिद्भस्वार्यिनः क्वाचित्पक्का उपवासिका इत्यर्थः, उत्रोपवासिकानां प्रविशतां 'अम गल चोयए'ति चोदक इदं वक्ति, यदुव क्षेत्रे प्रविशतां अमङ्गलमिदं यदुपवासः क्रियते, तत्र 'जिनाहरण' मिति जिनोवाहरणं,

यथा हि जिना निष्क्रमणकाले उपवासं कुर्वन्ति न च तत्रेषां अमङ्गलं, किन्तु प्रत्युत मङ्गलं तत्रेषामेवमिदमपीति । इदानीं यदि क्षपकास्तस्मिन्दिवसे साधव उपवासिकास्तत्र च सन्निवेशे यदि श्रावकाः सन्ति ततस्तद्गृहेषु चैत्यानि वन्दन्तो दर्शयन्ति, कानि ?-स्थापनादीनि कुलानि आगन्तुकैभ्यः, 'इयरे'ति मन्त्रार्थेषु यो विधिस्तं वक्ष्ये । कश्चासौ विधिरित्यत आह—

सर्वे ददुं उंगगाहिष्हिं ओयरिअ भयं समुप्पजे । तम्हा ति दु एगो वा उगगाहिअ चेइए वंदे ॥११८॥

ते हि मन्त्रार्थिनः श्रावककुलेषु चैत्यवन्दनार्थं व्रजन्तः यदि सर्व एव पात्रकाण्युद्गाह्य प्रविशन्ति ततः को दोष इत्यत आह—'ददुमुगगाहिष्हिं ओदरिअ'ति दृष्ट्वा तान् साधून् पात्रकैरुद्गाहितैः ओदरिका एत इति-मंडुपुत्रा इति, एवं श्रावकश्चि-न्तयति । 'भयं समुप्पजे'ति भयं च श्रावकस्योत्पद्यते, यदुत कस्याहमत्र ददामि ? कस्य वा न ददामीति ?, कथं वा एता-वतां दास्यामीति, यस्मादेवं तस्मात् 'ति दु एगो वा' त्रय उद्गाहितेन प्रविशन्ति आचार्येण सह द्वौ वा एको वा उद्गाहितेन प्रविशति चैत्यवन्दनार्थमिति ॥

सद्भाभंगोऽणुगगाहियंमि ठवणाइया भवे दोसा । घरचेइअ आयरिए कइवयगमणं च गहणं च ॥११९॥

अथानुद्गाहितपात्रका एव प्रविशन्ति, दातव्ये च मतिर्जाता श्राद्धस्य, तत्रश्च पात्रकाभावेऽग्रहणमग्रहणाच्च श्रद्धामद्भो भवति । अथैवं भणन्ति-पात्रकं गृहीत्वाऽऽगच्छामि तत्रश्च स्थापनादिका दोषा भवन्ति, आदिशब्दात्कदाचित्कच्चित्संस्कार-

१ उगगाहिष्ण का. पा. २ पु. १. २. ३ य दोषा उ वा ल १-२. पा. १-२. ४ कदाचित्संस्कारमपि वा ।

पडिलेहण सथारग आयरिए तिणिण सेसगं कमेण । विटिअउक्खेवणया पविसइ ताहे य धम्मकधी ॥११५॥
 तत्र च वमतौ प्रविष्टाः सन्तः पात्रकादिप्रत्युपेक्षणां कुर्वन्ति, सस्वारकप्रद्वयं च क्रियते, ततः आचार्यस्य त्रयः संस्वारका
 निरूप्यन्ते, तेषाणां मातृनां क्रमेण यथारत्नाधिकृतया, ते च साधव आत्मीयात्मीयोपधिषेठिकानामुत्थेपण कुर्वन्ति येन
 भूमिमागो वापते, अरिमभवमरे बाधगो धर्मकधी संस्वारकप्रद्वयार्थं प्रविशति ॥

उद्यारे पासवणे लाउय निखेवणे य अच्छणप् । पुवट्टिय तेसि कहेऽकहिप् आयरण वोच्छेओ ॥११६॥ भा
 वे रि वेप्रप्रत्युपेक्षका उषारसुव दर्शयन्ति ग्लानार्थं, 'पासवणे'सि कायिकागूमि दर्शयन्ति, 'लाउए'सि तुम्बकत्रेपण
 सुव दर्शयन्ति, निर्तेपस्थान च दर्शयन्ति, 'अच्छणप्'सि यत्र स्वाध्याय कुर्वन्निरास्यते 'पूर्वदिशताः' वेप्रप्रत्युपेक्षकाः एव
 'तेषां' आगन्तुकानां कथयन्ति । 'अकहिए'सि यदि न कथयन्ति ततः 'आयरण वोच्छेओ'सि अस्थाने कायिकावेरारचरणे
 मत्रि एववन्देदस्वरूपा पद्रूपयोः, वमतोर्निदाटयतीति ॥

भत्तट्टिआ व स्वमगा अमगल चोपप् जिणाहरण । जइ स्वमगा वदता दाएतिचरे विहिं वोच्छ ॥११७॥

त्रेहि धमणाः क्षेत्रं प्रविशन्तः कदाचित्क्षपका उपत्रासिका इत्यर्थः, तत्रोपनासिकानां प्रविशतां 'अम
 गल चोपण'ति चोदक इदं वक्ति, यदुत क्षेत्रे प्रविशतां अमङ्गलमिदं यदुपधासः क्रियते, तत्र 'जिनाहरण' मिति जिनादाहरणं,

ससु एकतरः-अन्यतमो दोषः-संयमात्मविराधनाजनितः, कथिते च सति स्थापनादिकुलानां स्थापना क्रियते । पुनश्च स्थापनाकुलेषु गीतार्थसङ्घाटकः प्रविशति ॥

गच्छंमि एस कप्पो वासावासे तहेव उउबद्धे । गामागरनिगमेसुं अइसेसी ठावए सङ्की ॥१२३॥ (भा.)

गच्छे 'एष कल्पः' एष विधिरित्यर्थः, यतः स्थापनाकुलानां स्थापना क्रियते, कदा ?- 'वासावासे तहेव उउबद्धे' वर्षा-काले शीतोष्णकालयोश्च । केषु पुनरयं नियमः क्रियते ? इत्यत आह- 'गामागरनिगमेसुं' ग्रामा-प्रसिद्धः आंकरः-सुवणदिरु-त्यचित्थानं निगमो-वाणिजकप्रायः सचिवेशः, एषु स्थापनाकुलानि स्थापयेत् । किंविशिष्टानीत्यत आह- 'अतिसेसि'त्ति स्फीतानीत्यर्थः 'सङ्कि'त्ति श्रद्धावन्ति कुलानि स्थापयेदिति ॥

किं कारणं चमढणा दव्वक्खओ उग्गमोऽवि अ न सुज्जे । गच्छे य निययकज्जं आयरियागिलाणपाहुणए ॥

किं कारणं तानि कुलानि स्थाप्यन्ते ?, यतः 'चमढण'त्ति अन्यैरन्यैश्च माधुभिः प्रविशद्भिन्नमख्यन्ते-रुदर्यन्त इत्यर्थः । यतः को दोष इत्यत आह- 'दव्वक्खओ' आचार्यादियोग्यानां द्रव्याणां क्षयो भवति । 'उग्गमोऽवि अ न सुज्जे' उद्गमस्तत्र हे न शुद्ध्यति । 'गच्छे य'त्ति गच्छे च नियतं कार्यं योग्येन, केषामित्यत आह- 'आयरियागिलाणपाहुणए' आचार्यग्लान-घूर्णकानामर्थय नित्यमेव कार्यं भवति इति निर्युक्तिगाधेयम्, इदानीं भाष्यकारो व्याख्यानयति, तत्र 'चमढण'त्ति व्याख्यानयन्नाह-दारगाहा-

मपि कुर्वन्ति, तस्माद्गृहैत्यवन्दनार्थं आधारेण कतिपयेः साधुभिः सह ग्रामेन कार्यं, ब्राह्मण वृत्तादेः कर्षव्यमिति । 'पञ्चाज
स्त्रिचतस्रपत्र'पि व्याख्यात इदानीं 'काठशावस्त्रय ततो ठवण'पि व्याख्यायते—

स्त्रिचतस्रि अपुवमी तिट्टाणस्या कर्षिति दाणाइ । असई अ खेइयाण हिंढता चेव दापति ॥ १२० ॥ (भा०)

यदि सर्वत्रमपूर्वकं न तत्र मासकल्पः कृठ आसीत् ततः 'विट्टाणस्त्र'पि थिपु स्यानेपु भाषकगृहैत्यवन्दनवेलायां
मिषामटन्तः प्रतिक्रमणावसाने वा कषयन्ति दानादीनि कुलानि । 'असई अ खेइयाण' पदा पुनस्तत्र भाषककुलेषु चैत्यानि
न सन्ति ततोऽससि चैत्यानां मिषामेव हिंढन्तः कषयन्ति । क्वानि पुनस्तानि कषयन्तीत्यत आह—

दाणे अभिगमसन्धे समचे खलु तेहेव मिच्छते । मामाए अचिपचे कुलाइ दायति गीयत्या ॥१२१॥ भा०

दानथादृक्क अभिगमभादः अभिनवः सम्यक्स्वभादः तथा मिष्यादधिबुद्धानि एतानि कषयन्ति । अेष सुगमम् । इवानी
पदि तत्र चैत्यानि न सन्ति तेषासिर्कर्मिष्या न पर्यटिता तत भाषकयज्ञान्ते क्षेत्रप्रत्युपेक्षकाः कषयन्त्याचार्याप, एतदेवाह—
काठस्सगामतण पुच्छणया अकहिएगयरदोसा । ठवणकुळाण य ठवणा पविसइ गीयत्यसधाडो ॥१२२॥

भावस्यकृकायोत्सर्गस्यान्ते 'आगत'पि आचार्य आमन्त्रय तान् क्षेत्रप्रत्युपेक्षकान् 'पुच्छणय'पि पुच्छति, यदुत कान्यत्र
स्यापनाकुलानि ? क्वानि क्षेत्राणि ?, पुनश्च त प्रष्टाः कषयन्ति, 'अकहिएगयरदोस'पि तेः क्षेत्रप्रत्युपेक्षकैरकषितेषु कुलेषु

१ अेष अच'पि व्याख्यायते—भा. ५. १. २. अविषयान्तरत्वात्तुः तथा भा. ५. १. ३. अचपीर्मे भिडा पत्ते भा. ५. ४. कषकस्याभा. भा. ५. १.

सत्सु एकतरः-अन्यतमो दोषः-संयमात्मविराघनाजनितः, कथिते च सति स्थापनादिकुलानां स्थापना क्रियते । पुनश्च स्थापनाकुलेषु गीतार्थसङ्घाटकः प्रविशति ॥

स्थापनाकुलेषु गीतार्थसङ्घाटकः प्रविशति ॥
 गच्छंमि एस कप्पो वासावासे तद्देव उउबद्धे । गामागरनिगमेसुं अइसेसी ठावए सद्धी ॥१२३॥ (भा.)
 यतः स्थापनाकुलानां स्थापना क्रियते, कदा ?-‘वासावासे तद्देव उउबद्धे’ वर्षा-
 गच्छंमि एस कप्पो वासावासे तद्देव उउबद्धे । गामागरनिगमेसुं अइसेसी ठावए सद्धी ॥१२३॥ (भा.)
 गच्छे ‘एष कल्पः’ एष विधिरित्यर्थः, यतः स्थापनाकुलानां स्थापना क्रियते, कदा ?-‘वासावासे तद्देव उउबद्धे’ वर्षा-
 काले स्त्रीतोष्णकालयोश्च । केषु पुनरयं नियमः क्रियते ? इत्यत आह-‘गामागरनिगमेसुं’ ग्रामः-प्रसिद्धः आकरः-सुवर्णादिरु-
 त्पचित्थानं निगमो-वाणिजकप्रायः सन्निवेशः, एषु स्थापनाकुलानि स्थापयेत् । किंविशिष्टानीत्यत आह-‘अतिसेसि’चि
 स्फीतानीत्यर्थः ‘सङ्घि’चि श्रद्धावन्ति कुलानि स्थापयेदिति ॥

किं कारणं चमढणा द्ढवक्खओ उग्गमोऽवि अ न सुउद्धे । गच्छे य निययकज्जं आयरियगिलाणपाहुणए ॥
 किं कारणं चमढणा द्ढवक्खओ उग्गमोऽवि अ न सुउद्धे । गच्छे य निययकज्जं आयरियगिलाणपाहुणए ॥

किं कारणं तानि कुलानि स्थाप्यन्ते ?, यतः ‘चमढण’चि अनैरन्थैश्च साश्रुमिः प्रविशद्भिश्चमढ्यन्ते-कदध्वन्त इत्यर्थः ।
 ततः को दोष इत्यत आह-‘द्वक्खओ’ आचार्यादियोग्यानां द्रव्याणां क्षयो भवति । ‘उग्गमोऽवि अ न सुउद्धे’ उद्गमस्तत्र
 गृहे न शुद्ध्यति । ‘गच्छे य’चि गच्छे च नियतं कार्यं योग्येन, केषामित्यत आह-‘आयरिअगिलाणपाहुणए’ आचार्यगलान-
 गार्धूर्णकानामर्थीय नित्यमेव कार्यं भवति इति निर्युक्तिगाथेयम्, इदानीं माध्यकारो व्याख्यानयति, तत्र ‘चमढण’चि
 व्याख्यानयन्नाह-दारगाहा-

पुंविष्यि वीरसुणिआ छिका पहावप तुरिम । सा चमढणाए सिंग्गा सत पि न इच्छप् धित्तु ॥१२४
 वेदा काच्चिन् वीरसुणिआ केमइ ओहेठइण्डेय विचिरमयूरार्ण गारणे छिकारिआ छिकारिआ विचिरार्णि गिणइइ, एव
 पुण्यो विचिरार्णं विणावि सो छिछिकारोइ, सा य पहाविआ वया न किंचि पिच्छइ तथा विआरिआ संती कजेवि न वावति,
 एवं मङ्गपकुलाई अप्पमण्येहिं चमडिअताइं पाहुआइकारणे सधुप्पम्येडवि सतपि न देवि । किं कारण ? अतो अकारणा एव
 निवेदेयाणि तेष कारणे सधुप्पणेवि न देविचि । इदानीं गाथाअधरार्थं उच्यते—पूर्वमपि धीरदुनी छीत्तुवा छीत्तुवा प्रधाषती
 त्वरित, पुनथासौ अलीकचमढणतया 'सिंग'सि भान्ता सवपि मयूरादि नेच्छति प्रहीतुम् ॥

एव सटकुलाइ चमडिअंताइ अणमणणेहिं । नेच्छति किंचि दाउ सत पि तेहिं गिलाणस्स ॥ १२५ ॥
 सुगमा ॥ 'चमढण'सि गय, 'दवस्सय'सि व्याख्यायते—

दवस्सयएण पतो इरियि घापज्जकीस ते दिण्ण ? । भवो हट्टपहट्टो करिज्ज अन्नपि सांहुण ॥१२६॥(आ०)
 बहूनां मायूनां घृतादिद्रव्ये दीपमाने तद्रव्यस्ययः संभावस्वतस्तेन द्रव्यस्येण यदि प्रान्तो गृहपतिस्वतः स्त्रियं चातयेत्,
 एतच्च मणति—स्त्रिमसि तेभ्यः प्रत्रचितेभ्यः दत्तम् ? । 'दवस्सय'सि गय, 'उग्गमोडवि अ न मुज्जे'सि व्याख्यायते,

१ तिआ आ. पा १.२. । बहा क्वरि प. १ बह कोइ पा २ । १ आदिउत्तेव आ पा १.२. । ४ एकोन्ने कएले आ । ५ भिण्णोइजाणि
 आ. । ६ पुनएपि आ । ७ विषा-विधम्या आ. । ८ एइं अण्येहिं अ. । ९ एव आ. प. १ पु. । १० समण्डा आ. पा १ पु. ।

तत्राह—'महो दृष्टपददो करिञ्ज अक्षं पि साहूणं' मद्रो यदि गृहपतिस्त्वतो दत्तमपि मोदकादि पुनरपि कारयेत् । 'उग्गमोऽवि
य न सुज्जे'ति गयं । 'गच्छे य निययकञ्जं आयरिय'ति व्याख्यायन्नाह—

आयरियअणुकंपाए गच्छो अणुकंपिओ महाभागो । गच्छाणुकंपयाए अबोच्छिती कया तित्थे ॥१२७भा.

सुगमा ॥ इदानीं 'गिलाण'ति व्याख्यायते—

परिहीणं तं दवं चमडिज्जंतं तुं अणमन्नेहिं । परिहीणांसि य दवे नत्थि गिलाणस्स पाउग्गं ॥ १२८ (भा.)

सुगमा ॥ तथा चात्रायं दृष्टान्तो द्रष्टव्यः—

चत्ता होंति गिलाणा आयरिया बालुवुड्ढसेहा य । खमगा पाहुणगावि य मज्जायमइक्कमंतेणं ॥१२९॥ (भा.)
सारक्खिया गिलाणा आयरिया बालुवुड्ढसेहा यं । खमगा पाहुणगावि य मज्जायं ठावयंतेणं ॥१३०॥ (भा.)
सुगमे ॥

जडुं महिसे चारी आसे गोणे अ तेसि जावसिआ । एएसिं पडिवक्खे चत्तारि य संजया होंति ॥ २३९ ॥
जहा एकं महावीयं परिख्खं, तत्थ य चारीओ नाणाविहाओ अत्थि, तंजहा—जडुस्स—हत्थिस्स जा होउं सा होउ सा
तत्थ अत्थि, महिस्स सुकुमारा जोगगा सावि तत्थ अत्थि, आसस्स मडुरा जोगगा सावि तत्थ अत्थि, गोणस्स सुयंघा

ओम्ना मानि तत्य अतिथ, त च रायपुरिसेदि रक्सिआइ ताण वेव अडाईण, अइ परं कारये वेसिआ आणिसि, अइ पुण स
 मोकलप सुषइ ताई पट्टणगोपेदि गामगोपेदि च चमडिअइ, चमडिअते अ तस्सि महापरिअए ताण रायकेराण अडाईण
 अणुत्वा चारी न लम्भइ, विअसित्तत्वात् गोपनेत्तस्य, एव सट्टुयकुलाणियि अइ न रक्सिअति ततो अन्नमभेदि चमडिअ-
 ति, तेसु प चमडियसु अं अडाइसुत्तमावाण पाणुणवाण पाठगण स न देवि)। इदानीमअरार्थ उच्यते-आळ्वो-इस्ती मडियः
 प्रमिदल्लयोरनुत्तु र्वा चारी यावसिका-वासवाहिका ददति, तथा अन्नस्य गोणो-बलीवदत्तस्य च चारीमानयन्ति यावसिकाः ।
 'एतेषां' आत्वादीनां प्रतिरूपः-अनुरूपः पद्य-अतिपद्य- तुस्यपद्य इत्यर्थाः तस्मिन् चत्वारः सपथाः प्राचूर्णका भवन्ति ।
 इदानीमेतषामेव आळ्व्यादीनां यथामदुयेन भोवन प्रतिपादयआइ-

अडुओ जवा तं वा सुकुमार महिसओ सट्टुरमासो । गोणो सुयधदध इच्छइ एमेव साट्टुवि ॥१३१॥ (भा)

सुगमा ॥ नवरं साधुरस्येयमेव द्रष्टव्य-उत्तय पढमो पाणुणसाह मणइ-मम अ दोसीण हेण्णग वा कविअं वा अ लम्भइ
 त थैव आप्पेइ, तेण एव मणिते किं दोसीण वेव आप्पेअवं १, न, विसेसेण सोहण तस्स आप्पेअव । वित्तियो पाणुणसाह
 मणइ-परं मे षेहरहियायि एयलिआ सुकुमाला होठ । तत्तियो मणवि-मडुरं नवरि मे होठ अथ मा होठ । अतस्यो मणवि-
 निपट्टिमेष अन्न वा पाण वा होठ । एव साण मणवाण अ वीग्ग त सट्टुयकुलेहियो विसेसियं माणिअई । एवसुक्के सत्थाइ

१ वित्तिया वा अ. २ । २ चमडिये अ वा. अ २ वा १-२ । ३ अडुओ-इस्ती वा । ४-५ चमडिये अ वा पा २ । ६ अडा वा अ. २ ।
 ७ अद्वैत वा. अ. २ वा. १-२ । ८ होठ । अतस्यो वा अ. २ । ९ अद्वैत वा अ. २ ।

परः-यस्मादेवं तस्मान्न कदाचित्केनचित्प्रवेष्टव्यं प्राधूर्णकागमनमन्तरेण श्रावककुलेषु, यदैव प्राधूर्णका आगमिष्यन्ति तदैव तेषु प्रवेशो युक्तः, एवमुक्ते सत्याहाचार्यः—

एवं च पुणो ठविण् अप्पविसंते इमे भवे दोसा । वीसरण संजयाणं विसुक्खगोणीव आरामो ॥१३२॥ (भा)

एवं च पुनः 'ठविते' स्थापिते स्थापनाकुले यदि सर्वथा न प्रवेशः क्रियते तदैते दोषाः—अप्रविशत्सु एते दोषाः— 'वीसरण संजयाणं' विस्मरणं संयतविषयं तेषां श्रावकाणां भवति । अत्र च विद्युक्कगोण्या-गवा आरामेण च हृष्टान्तः, जहा एगस्स माहणस्स गोणी, सा कुडवदोहणी, ताहे सो चित्तेति—एसा गावी बहुअं खीरं देइ, मञ्जय मासेण पगरणं होहि त्ति तो अच्छउ तहिं चैव एकवारिआए दुज्जिहि त्ति, एवं सो न दुहति, ताहे सा तेण कालेण विसुक्का तद्विवसं विटुंपि न देइ । एवं संजया अणल्लिअंता तेसि सट्ठाणं पम्हुडा ण चैव जाणंति किं संजया अत्थि न वा ?, तेवि संजया जंमि दिवसे कज्जं जायं तद्विवसे गया जाव नत्थि ताणि दवाणि, तम्हा तत्थ दोणं वा तिण्हं वा दिवसाणं अवस्स गंतवं । अथवा आरामदिट्ठतो, एगो मालिओ चित्तेह—अच्छंतु एयाणि पुप्फाणि अहं कोमुईए एकवारिआए उच्चिणेहामि जेण बहूणि होति, ताहे सो आरामो उप्फुछो कोमुईए न एकंपि फुल्लं जायं । एवं सावगकुलेसु एए चैव दोसा एकवारिआए पविसणे तम्हा पविसिअन्नं कर्हिचि कर्हिचि दिवसित्ति । इदानीं योऽसौ आचार्यादीनां वैयाघ्रत्यकरः श्राद्धकुलेषु प्रविशति स एषिदोषैर्विरहितो नियोक्तव्यः— अलसं घसिरं सुविरं खमगं कोहमाणमायलोहिछं । कोऊहलपडिबद्धं वेयावच्चं न कारिज्जा ॥१३३॥ भा.

अससो आलसितो सो वेपावचं न कारयेवो, यदि कारवेइ असमाचारी, सो आलस्सेम ताव अच्छइ चाव फिडिओ
 देसकासो, तादे पच्छा सङ्गुपाणि अ फिडि देति तेज आयरिभाईण विराहना, अइवा सो अप्पए वषइ कम्म निंस्सारि
 होतपि, तादे तस्य अकाले वचंसस्स तस्स ते वेव दोसा, अइवा ताणि पम्मसङ्घियआणि तस्सकपदोसे अवसक्कदोसे वा
 करिजा ठवियगदोसा वा, अइवा आयरिनिमिचं पए वा तस्सरे वा उवस्सदिआ, एते एवमाइया अलसे दोसा)। वसिरो
 पङ्गुमस्सपो, सोपि न पङ्गुवेवो, सो पढम वेव अप्पणो अट्टाप हिंइइ पञ्च, चाव सो अप्पणो पञ्च हिंइइ ताव फिडिआ
 वेला, अइवा तस्सेव पढम वषइ पच्छा तस्य य न वेव वेला होइ, ते वेवोस्सकमादिआ दोसा, अइवा तस्य सङ्गुकुले पभूए
 गिणइर तादे उगगमदोसा न सुत्तंति । सुविरो ताव सुवइ चाव फिडिआ मिस्सावेला, अइवा पढम तस्य गणु अयेलाए
 पच्छा सुयइ ते वेव दोसा । लमवो चाव अप्पणो हिंइइ तादे मायरिआ परितावणादि पायति, अइ लमवो पढमवो चाय
 रिआण गिणइर ततो अप्पणो परितावणादि पायइ । कोहिओ पुइलामावो फिडितो कसावितो सुवो मयइ-अम्मे अण्णतो
 लमाम; तपि तुम्संपपाएण न गिण्णामो, अइवा वेव लउमइ तस्य मंडइ, अइवा ऊण पायेण वा खेमणेण वा तस्यवि
 रूसति, माण्डो नइ न अण्णुट्ठिअति तो पुणो न अतीति, को विसेसो सावमाण ति !। माइओ मइग मइग अप्पसागा
 रिअं मोवा एव मायेति । लोमिओ अण्डिअं लमति व सर्वं गिणइति, एरणं वा लोमेण पेच्छिआ, कोउइअण्डिको वस्य नडादि
 पेच्छइ तस्य पेच्छतो अच्छइ । पडिबदो को सुपत्थेसु वेमिठणो सो ताव अच्छइ चाव कासवेला जाया एए दोसा सम्हा

१ विज्जादिअं अ. पा १ । २ तुम्संपपाएण अ १ पा १-२ । ३ तेमणेण अ अ. । ४ एए, अ. । ५ अण्डिको अ. ।

तम्हा एरिसं साहुं वेयावचं न कारिजा । कीदृशं पुनः कारयेद्वैयावृत्त्यम् ? इत्यत आह—

एयदोसविमुक्तं कडजोगिं नायसीलमायारं । गुरुभक्तिमं विणीयं वेयावचं तु कारिजा ॥ १३४ ॥ (भा०)

एभिरुक्तदोषैर्विमुक्तं, किं विशिष्टं ? इत्यत आह—‘कडजोगि’ति कृतो योगो-घटना ज्ञानदर्शनचारित्रैः सह येन स कृतयोगी गीतार्थ इत्यर्थः तं, पुनरप्यसावेव विशेष्यते-ज्ञातं शीलमाचारश्च यस्य तं वैयावृत्त्यं कारयेत् । गुरो भक्तिः—भाव-प्रतिबन्धः विनीतो-बाह्योपचारेण ॥

साहंतिअ पिअधम्मा एसणदोसे अभिगहविसेसे । एवं तु विहिग्गहणे दवं वड्ढंति गीयत्था ॥ १३५ ॥ (भा०)

ते चेव वैयावृत्त्यकराः श्राद्धकुलेषु प्रविष्टाः सन्तः कथयन्ति ‘एषणादोषान्’ शङ्कितादीन् अभिग्रहविशेषांश्च साधु-संबन्धिनः, कीदृशास्ते वैयावृत्त्यकराः ? प्रियः—इष्टो धर्मो येषां ते प्रियधर्माणः ‘एवं’ उक्तेन प्रकारेण विधिग्रहणे द्रव्यं घृतादि वृद्धिं नयन्ति अव्यवच्छित्तिलाभेन, के ?—गीतार्थाः । तैश्च गीतार्थैर्भिक्षां गृह्णन्तिः श्राद्धकुलेषु इदं ज्ञातव्यम्—

द्रव्यं-गोधूमादि तद्विज्ञेयं कियत्सूपकारशालायां प्रविशति दिने दिने ततश्च तदरुरूपं गृह्णाति, ‘गणण’ति एतावन्मात्राणि घृतपलादीनि प्रविशन्त्यस्मिन् इत्येतावन्मात्रं च ग्राह्यम् । ‘खारिअ’त्ति सलवणानि कानि ?—व्यञ्जनानि-सलवणकरीरादीनि

द्रव्यं-गोधूमादि तद्विज्ञेयं कियत्सूपकारशालायां प्रविशति दिने दिने ततश्च तदरुरूपं गृह्णाति, ‘गणण’ति एतावन्मात्राणि घृतपलादीनि प्रविशन्त्यस्मिन् इत्येतावन्मात्रं च ग्राह्यम् । ‘खारिअ’त्ति सलवणानि कानि ?—व्यञ्जनानि-सलवणकरीरादीनि

१ गुरुभक्तिप्रविणीय का. पा. १ । २ ज्ञातो शीलं का. । ३ खेयज्ञा पु । ४ विधिग्रहणं द्रव्यं, घृतादि का. । ५ घृतगुहादीनि का. ।

क्रियन्ति सन्ति ! इति, ततश्च ज्ञात्वा यथाऽनुकूपाणि गृह्णाति । 'फोडिश्'चि वार्धगणाणि मरुषाफोडिआणि किञ्चिद्वाणि परे संज्ञिभ्रति नाऊण बहाणुकूपाणि घेष्यति । तथा 'अदा य'चि फाल तल्पते, किमत्र प्रहरे वेला आहोस्वित्प्रहरद्वये एवद्विशावष्य, 'सविमा एगताणे'चि संविग्नो-भोधाभिलायी 'एगडुणेषे'चि एकः सद्दाटकः प्रविशति, 'षण्णगसाहसु'चि अनेकेषु साधुषु प्रविशस्तु 'ण्णरस'चि पञ्चदश रोषा नियमान्भवन्ति "आशाकम्भुदेसिम्भ" इत्येषमादयः । अचसोयरओ भीसनाय च एको मेओ, यस्मादनेकेषु साधुषु दोषास्तस्मात्—

सघाडेगो ठवणाकुलेसु सेसेसु बाल्लुद्धाई । तरुणा वाहिरगामे पुच्छा दिट्टुतऽगारीए ॥ १३७ ॥ (भा)

सद्दाटकः एकः स्थापनाकुलेषु प्रविशति, श्रेषु कुलेषु बाल्लुद्धाय प्रविशन्ति, आदिशब्दात्षपकाय । तरुणाः—इत्कि मन्तो बदिग्रामि हिण्ढन्ति । 'पुच्छ'चि अत्र बोदका पूच्छति—पूर्वमेव क्षेत्र प्रस्युपेक्षित यत्र सवाल्लुद्धस्य गच्छस्य मक्कपानं पर्यादिया मवति तत्रैव स्वीयते वत्कस्मापल्या बदिग्रामि हिण्ढन्ति !, माचार्य आह—'दिट्टुतऽगारीए' अगार्या इष्टान्तो ज्ञातव्यः, य च तृतीयगाथार्या माभ्यकारो बह्यति । तथा इयमपरा द्वारगाथा—

पुच्छा गिदिणो चिंता दिट्टुतो तत्य खुज्जवोरीए । आपुच्छिऊण गमण दोसा य इमे अणापुच्छे ॥ २४० ॥

'पुच्छ'चि बोदकः पूच्छति, ननु च एसा अमार्या धुवादिस्सहः क्खुं युक्तो मरुप्रवत्तवयिमिज्यात् वेन प्राधूर्णकादेः

१ सिग्दिज्ज्वति भा. २ मियेवसाहकः क. १-२ । ३ इयमका भा. ३. १ या १-२. ४. ५ अचसोरीए भा. या १-२ ।

सुखेनैव तेनोपचारः क्रियते, साधूनां च पुनः स्थापनाकुलसंरक्षणे न किञ्चित्प्रयोजनं यतस्तत्र यावन्मात्रस्याहारस्य पाकः क्रियते
 सैः सर्वैः प्रतिदिवसमप्युच्यते, न तु तानि कुलानि संचयित्वा साधुप्राधूर्णकागमने सर्वमेकमुखेनैव प्रयच्छन्ति, एवं चोदकेनोक्ते
 आचार्य आह—‘गिहिणो चिंता’ गृहिणश्चिन्ता भवति, यदुत एते साधवः प्राधूर्णकाद्यागमने आगच्छन्ति ततश्च एतेभ्यो
 यत्नेन देयमिति, एवंविधामादरपूर्विकां चिन्तां करोति। यत्रोक्तं तरुणा बहिर्ग्रामे किमिति हिण्डन्ति?, ‘दिडुंतो तत्थ सुजवोरीए’
 स च दृष्टान्तो वक्ष्यमाणः। ‘आपुच्छिऊण गमणं’ति तत्र च बहिर्ग्रामादौ आचार्यमापृच्छय गन्तव्यं, यतः ‘दोसा य इमे
 अणापुच्छे’चि दोषा अनापृच्छायामेते च वक्ष्यमाणलक्षणा दोषाः। इदानीं भाष्यकारः प्रतिपदमेतानि द्वाराणि व्याख्यानयति,
 तत्र च यदुक्तं दृष्टान्तोऽगार्याः, स उच्यते—एगो वाणिओ परिमिअं भत्तं अप्पणो महिलाए देह, सा य त्ततो नेहाइ दिणे दिणे
 थोवं थोवं अबणेह, किं निमित्तं?, जदा एयस्स अवेलाए मित्तो वा सही वा एस्सइ तदा किं सका आवणाउ आणेउं?, एवं
 सबतो संगहं करोति, अण्णया तस्स अवेलाए पाहुणगो आगतो, ताहे सो मणह—किं कीरउ? रथणी वड्डइ णीसंचाराओ
 रत्थाओ, ताहे ताए मणिअं—मा आतुरो होहि, ताहे तस्स पाहुणगस्स उंवक्खडिअं, सुंजिउं च गतो तग्गुणसहस्सेहि वंडुंतो,
 मत्तारोऽवि से परितुड्ढो। एवं आयरिआवि ठवणकुलाणि ठविति, जेण अवेलागयस्स पाहुणयस्स तेहितो आणेउं दिज्जइ, तेण
 तरुणा संतेसु वि कुलेसु बाहिरगामे हिंडंतिचि। इदाणि एस्स चैव विवरीओ मण्णइ, अण्णो अण्णाए अगारीए परिमिअं देह,

१ सुखेनैवोपचार आ. ल. १-२। २ तत्सर्वं आ. ल. २। ३ ततो दिणे आ. ल. २। ४ एहस्सइ आ. ल. २। ५ उवक्खडिअ,
 गतो आ. ल. २ वा १-२। ६ वड्डतो ल. १-२। ७ एहि आ. १।

सा प तजो मन्हाजो बोव न गेच्छ, तजो पाहुणे आमप विहाराणि, अद्यमेणार्थे गाथाद्वयेनोपसंहरन्नाह—
परिमितमन्त्रपदानो नेहाद्वयद्वयं योव तु । पाहुणा विद्याल आगम विसन्न आसासणादाण ॥१३८॥

परिमितमन्त्रपदाने षडि साजगारी स्तोत्रादेः—पृतादेरपठति स्तोत्रं स्तोत्रमिति । पुनश्च प्राधूर्णकस्य विकाल आगमने
विषण्णोऽगारः, पुनश्च क्षिया आश्वासिताः 'दाज'ति तथा क्षिया मरुपान इषं प्राधूर्णकायेति ॥
एव पीडधिवट्टी विवरीयणणेण होइ दिट्टुत्तो । लोउत्तरे विसेतो असचया जेण समणा उ ॥१३९॥ (भा)

एव तयोर्विस्पत्योः प्रीतिशुद्धिः संनाता, विपरीतबान्येन प्रकारेण मषति इष्टान्तः । एव यदि तापशुद्धस्वा अपि सख्य-
परा भवन्ति-अनागतमेव चिन्तयन्ति, साधुना पुनः कुक्षिष्यन्तेन सुतरामनागतमेव चिन्तनीय, यदि परं लोकोत्तरेऽप्य
चित्'पि गाथायाः प्रथमावयव व्याख्यानयन्नाह—
जणलावो परगामे हिंढन्ताऽऽणेति वसहि इह गामे । दिज्जह्वालाईया कारणजाएय सुलम तु ॥१४०॥

पशोवकेन पृष्टमासीचयेदमुपरं-अनानामातापो अनाकापो-लोक एव अधीति, यदुत 'परगामे हिंढन्तायेति' परगामे
हिंढयित्वाऽऽनयन्ति-अत्र सुजते । 'वसहि इह गामे'पि वसतिः केवलमस्मिन् ग्रामे एतेषां साधुनां, तत्रच 'विस्वाह'पि
१ मन्त्रपदे णा । २ स्तोत्रादि-पुत्रादि स्तोत्रं णा । ३ प्राधूर्णकस्य अ. १ अ. १२ । ४ विषण्णः क्षिप्रा अ. १

बालादीनां दद्वम्, आदिशब्दात्प्राघूर्णकादयो गृह्यन्ते, एवंविधां चिन्तां गृहस्थः करोति । ततश्च 'कारणजाते य सुलभं तु'चि एवंविधायां चिन्तायां प्राघूर्णकादिकारणे उत्पन्ने घृतादि सुलभं भवतीति । आह-किं पुनः कारणं प्राघूर्णकानां दीयते ? , तथा चायमपरो गुणः—

पाहुणविसेसदाने निज्जर किन्ती अ इहर विवरीयं । पुर्विं चमढणसिग्गा न देति संतंपि कजेसु ॥१४१॥ (भा)

प्राघूर्णकाय विशेषदाने सति निर्जरा कर्मक्षयो भवति, इहलोके कीर्तिश्च भवति । 'इहर विवरीयं'ति यदि प्राघूर्णकविशेषदानं न क्रियते ततश्च निर्जराकीर्त्ती न भवतः, एवं च प्राघूर्णकविशेषदानं न भवति, यस्मात् 'पुर्विं चमढणसिग्गा' ततश्च न देति संतंपि कजेसु गिहिणो । चित'त्ति वक्खाणिअं, इदानीं कुब्जबदरीदृष्टान्तं व्याख्यानयन्नाह—

गामब्भासे बयरी नीसंदकडुप्फला य खुज्जा य । पक्कामालसडिंभा खायंतितरे गया दूरं ॥१४२॥ (भा.)

एगो गामो तत्थ खुज्जबोरी सा य गामणिज्जासेण कड्डया तत्थ चेडुरुवाणि मणंति वच्चामो बोराणि खामो, तत्थ खुज्जबोरीचिलग्गाइं ताणि डिंमरूवाणि तूरतुवराणि खायंति, न य पज्जत्तीए होइ, अण्णाणि मणंति, किं एएहिं, ताहे अडविं गता तत्थ बोराणि धंणिए खाइऊण खूरं बहूणि पोट्टुलगाइं बंधिऊण आगया सिग्घतरं जाव इमे ह्हाडेंता चेव अच्छंति, न

१ घायति घरे गया दूर जा ल २ । २ इयं गाथा वृत्तिकारेण केन हेतुना भाष्यत्वेन द्विव्याख्याता तत्र शायते । ३ नाम निज्जासेण ल. १. पा १-२ । ४ खडविगतया तस्य भा. । ५ घण्णीए आ. पा. १ । ६ बहूणि पोट्टुलगा जा. ल २ पा. १-२ ।

तिथी प्राया, ताहे ते वेसि अन्नेसि च वेसि । एवं येव इमं खेपं चमद्विद्यं, एतय अचिलइरो, त वेपूण देव आगन्ठन्ति दिवसं च विद्विष्यां, एन फिलेसो अप्पय च मस होति, चहा ते अप्पलसवेदा तदा आयपरहिआवहा तरुणा ते बाहिरगाभे मिक्खापरिवे अपि ताहे अचमद्विअमाभावो खीरं दहिमाइवाइ विपूण लडु आगया तग्गमदोसाई य अदा होति, बालपुट्टा य अणुक्कपिया होति, धीरियापारो च अणुचिको होइ, तम्हा यतव बाहिरगाभे हिन्दएहि तरुणएहि । इदानीमसुमेवार्यं गायाभिरुपसंहरआह—

गामन्मासे वयरी नीसदक्कुफला य खुब्बा य । पक्कामालसदिंभा स्वायतियरे गया दूर ॥१४३॥ (भा)
सिग्घयर आगमण तेसिण्णेसि च वेसि सयमेव । स्वायती एमेव उ आयपरहिआवहा तरुणा । १४४। भा
खीरदहिमाइयाण लमो सिग्घतरग च आगमण । पइरिक्क उग्गमाई विजडा अणुकापिआ इयरे १४५। भा

गामन्मासे वयरी सा च ओमनित्यन्दक्कुफला कुम्भा च, सा च फळिवा, तत्र च फळानि 'पक्काम'पि पक्कानि च आमानि च पक्कामानि-अर्द्धपक्कानीत्यर्था, येऽर्द्धसप्रायास्ते मस्यन्ति । 'इयरे'पि अनलसा-उत्साहवन्तो विभ्रंमरू पास्ते दुरंगताः । तेषां च क्षीप्रतरमागमनं संभ्राण, ततश्च बाह्यत आगत्य 'वेसि अण्णेषेसि च वेसि' तेषामलससिद्धिश्चानामन्येषां च इदं वि स्वयमेव च मस्यन्ति, एवमेव तरुणा अपि आत्प्रपरपोहिताभावान्तीति आत्प्रपरहिताभावस्तद्वर्थाः, एव तरुणानां

१ अणुक्कपिया अ. अ. २ । २ नित्तल्लक्कुफला अ. अ. ३ । ३ ये अक्षया विम्बाले अ. पा १-२ ।

क्षीरदध्यादीनां लम्भः शीघ्रतरं चागमनं 'पइरिके'ति प्रचुरं लभन्ते; उद्गमादयश्च दोषाः परित्यक्ता भवन्ति, तथाऽनु-
कम्पिताश्चेतरे-बालादयो भवन्तीति । उक्तः कुञ्जबदरीदृष्टान्तः, इदानीं 'आपुच्छिऊण गमणं'ति व्याख्यानयन्नाह—

आपुच्छिअ उग्गाहिअ अपणं गामं वयं तु वच्चामो । अपणं च अपज्जत्ते होति अपुच्छे इमे दोसा ॥१४६॥ भा.

आपृच्छ्य गुरुमुद्गाहितपात्रका एवं मणन्ति, यद्गत अन्यं ग्रामं वयं व्रजामः, 'अणं च अपज्जत्ते'ति यदि तस्मिन् ग्रामे
पर्याप्त्या न भविष्यति ततस्तस्मादपि ग्रामादन्यं ग्रामं गमिष्यामः । 'आपुच्छिऊण गमणं'ति मणियं, इदानीं 'दोसा य इमे
अणापुच्छे'ति व्याख्यानयन्नाह, दोषा एतेऽनापृच्छ्य गतानां भवन्ति, के च ते दोषाः ? तान् व्याख्यानयन्नाह—

तेणाएसगिलाणे सावय इत्थी नपुंसमुच्छा य । आयरिअबालुड्हा सेहा खमगा य परिचत्ता ॥१४७॥ भा०

कदाचिदन्यग्रामान्तराले व्रजतां स्तेना भवन्ति, ततश्च तद्ग्रहणे उपधिशरीरापहरणं भवति, आचार्योऽप्यकथिते न
जानाति कया दिशा गता इति, ततश्च दुःखेनान्वेषणं करोति । अथवा आएसो-प्राघूर्णक आयातः, ते चानापृच्छ्य गताः,
ते य आयरिया एवं मणंता जहा पाहुणयस्स वड्ढवेह, अहवा गिलाणपाओगं गिण्हह, अहवा अंतराले सावयाणि अत्थि तेहि
मक्खिया होति, अहवा उत्थ गामे इत्थिदोषा नपुंसगदोमा वा, अहवा मुच्छाए पडेजा ताहे न नज्जइ, अपुच्छिए कयराए
दिसाए गयत्ति न नज्जति । ततश्चानापृच्छ्य गच्छतां आचार्यबालुड्ढसेहक्षपकाः परित्यक्ता भवन्ति, यत आचार्यादीनां
प्रायोग्यमन्नं नानयन्ति अनुक्तत्वात् न च प्रच्छनं कृतं येनोच्यन्ते, यत एते दोषाः परित्यागजनितास्तस्मादेतदोषमयात्—

आयिरिप आपुच्छा तस्सदिट्ठे व तमि उ असते । चेइयगिलाणकप्पाइए सु गुरुणो उ निग्गमण ॥ २४१ ॥

तस्मादाचार्ययापुच्छय गन्तव्यम् । अवाचार्यः कथञ्चिन्न भवति ततः 'तस्सदिट्ठे व'पि तेनाचार्येण यः संविष्टः यथा
अपुमापुच्छय गन्तव्य एतत्स्वमापुच्छय भवन्ति । तस्मिन्नसति-आचार्येऽविद्यमाने क्वचिन्निरगते, केन पुनः क्खरयेनाचार्यो निर्ग
च्छति ? अत आह- 'चिइय' वैत्यवन्दनार्थं ग्लानादिकार्येषु गुरोर्निर्गमन भवति । अयाचार्येण गच्छता न क्वचिन्नियुक्तस्ततः ?—

अमणिप पुषुनिउचे आपुच्छिता वयसिते समणा । अणभोगे आसत्थे काइयउच्चारभोमाई ॥ २४२ ॥
अमणिपे वैनियुके कस्मिन्निरिबो प्राणेष यो नियुक्त आस्ते तमारुच्छय भवन्ति ते भ्रमणा मिथार्य । 'अणभोगे'पि
अनाभोगन अत्यन्तस्मृतिभ्रमेन गताः ततः 'आसत्थे'पि आसत्थे भूमिप्रदेशे यदि स्मृत तस्य आगत्य पुनः कथयित्वा
यान्ति, 'काइय'पि कायिकार्ये यो निर्गतः साधुस्वस्ते कथयन्ति, येषु त वयममुक्य गताः । 'उच्चारयोमादि'पि सञ्चयाम्मि यो
गतस्वस्ते कथयन्ति, येषु कथनीय वयममुक्य गता इति, आदिग्रहमात्रप्रमालिकार्ये वा यो गतस्वस्य वा इत्थे संविशन्ति ।
द्वमाइनिगय वा सेव्वायर पाहुण व अप्पाहे । असइ दूरगज्जोवि म नियत्त इहरा उ ते दोसा ॥ २४३ ॥

ब्रह्म-यानक तदर्थी निर्यतो यः साधुस्त इष्टा कथयन्ति 'सेव्वायर पाहुणं व अप्पाहे'पि स्रय्यातरं वा इष्टा संविशन्ति प्राधुर्णक
१ वयसिते वा । २ अण्ण वा क. २ । ३ पूर्वनिजुच्चर वा. ४ 'द्विक्खमेक्खनो वः प्राणे मियुच वा । ५ वयमामुक्य एत' वा पा ।
६ क्वचिन्नियुक्त एत इति वा पा. १-२ । ७ संविशति वा. १-२ । ८ एतर्त्थे पि' वा पा ।

वा-साध्वादिकं दृष्ट्वा संदिशन्ति, यतः कथनीयं मम विस्मृतमिति । यदा त्वेतान् गच्छन्न पश्यति तदा दूरगतः 'विणियत्त'त्ति दूरमपि गतः सन्निवर्त्तते, 'इहारा उ'त्ति यदि न निवर्त्तते ततः 'ते दोस'त्ति ते पूर्वोक्ताः स्तेनादयो दोषाः भवन्तीति ॥

अण्णं गामं च वए इमाइं कज्जाइं तत्थ नाऊणं । तत्थवि अप्पाहणया नियत्तणं वा सई काले ॥ २४४ ॥

अथाऽसौ साधुस्तस्माद् ग्रामादन्यं ग्रामं व्रजेत्, एतानि कार्याणि-वक्ष्यमाणलक्षणाणि "दूरट्टिअखुडुलए" इत्येवमादीनि 'वत्रे'ति तस्मिन् ग्रामे योऽसावभिप्रेतो 'ज्ञात्वा' विज्ञाय, ततश्च किं कर्त्तव्यमित्यत आह-'तत्रापि' अन्यस्मिन् ग्रामे व्रजता 'अप्पाहणया' संदेशकस्त्वथैव दातव्यः, अथ कश्चिच्चास्ति यस्य हस्ते संदिश्यते ततो निवर्त्तनं वा क्रियते, कदा?, अत आह-'सति काले' विद्यमाने पट्टुप्पंति काले एतदनुष्ठीयते, यदुक्तं एतानि कार्याणि तत्र ज्ञात्वाऽन्यत्र ग्रामे व्रजन्ति तानि प्रदर्शयन्नाह—
दूरट्टिअखुडुलए नव भड अगणी य पंत पडिणीए । पाउग्गकालइक्कम एक्कगलंभे अपज्जत्तं ॥ २४५ ॥

प्रथमं गाथार्द्धं सुगमं, एतानि दूरस्थितादीनि कारणानि अर्द्धपथ एव ज्ञानाति, कदाचिद्गतः सत्, तथा 'पाउग्ग'त्ति तत्र ग्रामे प्रायोग्यमाचार्यादीनां न लब्धं ततोऽन्यत्र व्रजति, 'कालातिक्रमो' भिक्षाकालस्यातिक्रमो जातः, एकस्य वा साधोस्तत्र भोजनलम्भः जातस्ततोऽन्यत्र ग्रामे व्रजन्ति । 'अपज्जत्तं'ति न वा पर्याप्त्या तत्र भक्तं संजातं अथवा भक्तं लब्धं

१ तत्तदनुष्ठीयते वा । २ दूरट्टिणं ल २ । ३ दूरोस्थितादीनि क. १-२ पा १-२ । ४ ज्ञातानि वा. ल १-२ । ५ लब्ध पानकं वा न लब्ध वा. ।

वानर न तस्य, एषितलन्तोक्तैः कालैरन्यप्राप्तं प्रप्राणीति ॥

पाठगार्हपत्यसर्गस्य सविगा सविगासाह्र अष्याहे । जइ य चिर तो इयरे ठवित्तु साहारण मुजे ॥ २४६ ॥

एवमसौ प्रायोग्यादीनां प्रनति त्रयप्राप्तं प्रवति, प्रवध 'सविग'ति सविग्न साधु यदि पश्यति तबस्वस्य हस्ते संवि-
वति, 'मलिनमादि'नि संज्ञी-प्रागस्तस्य हस्ते संदिशत्य-यस्य वा हस्ते, आदिपदात् पूर्वमच्छेद्यम् । एव तावद्विधायामदता
रिधिरुक्तः, य पुनरनतो विद्यन्ति माषमस्तेः किं कर्षणमित्यत आह- 'अइ य चिरं तेषां यदि च चिरं तेषां ग्राम यतानां तत
एते-यमत्रिनिगामिनः माषमः 'ठरित्तु साहारण' यद्वच्छेषाचाण विद्विष्ट किञ्चित्तस्यापयित्वा ज्ञेयमपर प्रान्तप्राय सुञ्जते ।
अय गपानि विरायन्ति मताः—

जाप दिमाए उ गया भत्त चित्तु तओ पडिपरति । अणपुच्छिनिगयाण चउदिसि होइ पेडियरणा ॥ २४७

'जाप दिमाए उ गया' यथा दित्रा मिथाटनापं गतास्वया दित्रा गृहीतमकपानकाः सावधः 'पडियरति'चि प्रति
आगता-निरूपणां इहानि, अय तु ते मिथाटका अनामोपेनाकययित्थैव गतास्वतः किं कर्षणमित्यत आह-अनापुच्छय
निर्गतानां मिथादिदृष्टानां चतुस्तुपि दिनु 'प्रतित्रागण' निरूपण कर्षण्य साधुभिः । प्रतित्रागणगमनविधिः काः १,—
पयेणेगो दो उप्येवेण सइ करेति यथाता । अथस्वपरिसाढणया पडियरणिअरेसि मग्गेण ॥ २४८ ॥

‘पथा’ मार्गेण प्रसिद्धेन एकः साधुः प्रयाति, द्वौ साधू ‘उत्पथेन’ उन्मार्गेण व्रजतः, वर्त्तन्त्या एक एकया दिशाऽन्यथा-
न्याया, ते च त्रयोऽपि व्रजन्तः शब्दं कुर्वन्ति, ते च व्रजन्तः स्तेनादिना गृहीताः सन्तः साधवः किं कुर्वन्तीत्यत आह—‘अकखर’
त्ति वर्त्तन्त्यामक्षराणि लिखन्तः पादादिना व्रजन्ति, ‘परिसाहण्य’त्ति परिश्रात(ट)नं वदन्नादेः कुर्वन्तो व्रजन्ति येन कश्चित्तेन
मार्गेणान्विषति । ‘पडियरणिअरेसि’त्ति इतरेषामन्वेषणार्थं निर्गतानां साधूनां मार्गेण तत्कृतेन चिह्नेन प्रतिजागरणं कर्त्तव्यम् ॥
गामे व गंतुं पुच्छे घरपरिवाडीए जत्थ उ न दिट्ठा । तत्थेव बोलकरणं पिंडियजणसाहणं चेव ॥२४९॥

यदा तु पुनस्तेषां स्तेननीतानां चिह्नं न किञ्चित्पश्यति तदाऽपि ग्राममेव गत्वा पृच्छति, कथं ? गृहपरिपाट्या, ‘जत्थ
उ न दिट्ठ’त्ति यत्र न दृष्टास्तस्मिन् ग्रामे, न च तद्ग्रामनिर्गतानां वार्त्ता, तत्रैव ‘बोलकरणं’ति रोलं कुर्वन्ति, पथाच्च ‘पिंडि-
यजनसाहणं’ पिण्डितो-मिलितो यो जनस्तस्य कथनीयं यदुत अस्मिन् ग्रामे प्रव्रजिता मिथार्थं प्रविष्टाः न च तेषां पुन-
रस्माद् ग्रामद्वात्तां श्रुतेति । एवं तैस्तरुणैरन्यग्रामेऽटद्धिरेतच्च कृतं भवति—

एवं उग्गमदोसा विजडा पडिक्कया अणोमाणं । मोहतिगिच्छा अ कया विरियायारो य अणुचिण्णो । २५०

‘एवं’ अन्यग्रामे मिश्राटनेन ‘उद्गमदोषाः’ आघाकर्मदयः ‘विजडा’ परित्यक्ता भवन्ति, ‘पडिक्कय’त्ति प्रञ्चुरस्य मक्ता-
देलीभो भवति ‘अणोमाणं’ति न वा ‘अपमानं’ अनादरकृतं भवति लोके, तथा मोहचिकित्सा च कृता भवति, श्रमात्तपवैया—

पानक न लक्ष, परिनिन्तरोक्तैः कारणैरन्यग्राम ब्रह्मन्तीति ॥

पाउगार्दणमसई सविग्ग सण्णिमाइ अप्पाहे । जइ य चिर तो इयरे ठवित्तु साह्वारण मुजे ॥ २४६ ॥

परमशौ प्रायोग्यादीनां प्रमति अयग्राम ब्रह्मति, प्रबंध 'संकिणं'ति संविग्न साधु यदि पश्यति ततस्तस्य हस्ते सवि-
दति, 'सग्निमाइ'णि संघी-श्रावकस्तस्य हस्ते संदिश्यत्यन्यस्य वा हस्ते, आदिग्रहाणात् पूर्ववच्छेषम् । एव साधुस्त्रिषामटतां
निश्चिच्छः, ये पुनत्रमतौ विग्नन्ति माषबलैः किं कर्षव्यमित्यत आह--'बइ प चिर' यदि च चिरं तेषां ग्रामं गतानां तत
इतरे-वमतनिवासिनः साधवः 'ठवित्तु साह्वारणं' यद्वच्छसाधारण विधिष्ट किञ्चिदस्स्यापयित्वा श्रेयमपरं प्रान्तप्राय सुकरोते ।
अय तथाप्रिये चिरयन्ति ततः--

जाए दिसाए उ गया भत्त चित्तु तओ पडियरति । अणपुच्छिनिग्गयाण चउद्विसि होइ पेडियरणा ॥ २४७

'बाए दिसाए उ गया' यथा दिशा भिषादनार्थं गतास्तथा दिशा गृहीतमकपानकाः साधवः 'पडियरं'ति प्रति
वागणार्ता-निरूपणां कुर्वन्ति, अयं तु वे भिषाटकां अनाभोगेनाकषपित्वैव गतास्ततः किं कर्षव्यमित्यत आह--अनापुच्छप
निर्गतानां भियारिण्टकानां चतुस्रयपि दिशु 'प्रतिआगण' निरूपणं कर्षव्य साधुभिः । प्रतिआगणं गमन विधिः कः ?--
पर्येणेगो दो उप्पहेण सइ करेति वच्चता । अस्सपरिसाहणया पडियरणिअरेसि मग्गेण ॥ २४८ ॥

चोयगवयणं अप्याणुकंपिओ ते अ भे परिचत्ता । आयरियणुकंपाए परलोओ इह पसंसणया ॥१४८॥भा.

चोदकस्य वचनं चोदकवचनं, किं तद् ? , आत्मैवमनुकम्पित आचार्येण, ते च मे भवता परित्यक्ता भवन्ति ।
आचार्योऽप्याह—आचार्यानुकम्पया परलोको भवति इहलोके च प्रशंसा भवति । ‘अणुकंपा आयरियाई’ वक्त्राणिअं, इदानीं
‘दोस’त्ति व्याख्यानयन्नाह—

एवंपि अ परिचत्ता काले खवणे अ असहुपुरिसे य । कालो गिम्हो उ भवे खमगो वा पढमविइएहिं १४९ ।

चोदकः पुनरप्याह—एवमपि ते परित्यक्ता एव, यतः शुधादिना वाध्यन्ते, आचार्योऽप्याह—‘काले’त्ति काले—उष्णकाले
करोति ‘खवणे’त्ति क्षपको यदि भवति ततः स करोति प्रथमालिकामसहिष्णुश्च पुरुषो यदि भवति ततः स करोति प्रथमा-
लिकां, तत्र कालो ग्रीष्मो यदि भवेत्पुरुषः क्षपको यदि भवति, ‘पढमविइएहिं’ति अत्र पुरुषः असहिष्णुः केन कारणेन
भवति ?—‘पढमे’त्ति प्रथमपरीषहेण वाध्यमानः, शुधित इत्यर्थः, ‘वितिएहिं’ति द्वितीयपरीषहेण—तृया वाध्यमानः, पिपा-
सया वाध्यमानोऽसहिष्णुर्भवतीति । अत्राह परः—

जइ एवं संसटुं अप्पत्ते दोसिणाइणं गहणं । लंबणाभिवखा दुविहा जहणमुक्कोस त्तिअपणए १५० भा.

यद्येवमसौ बाह्य एव प्रथमालिकां करोति ततो भक्तं संसृष्टं कृतं भवति, आचार्योऽप्याह—‘अप्पत्ते दोसिणादिणं गहणं’
अप्राप्तायामेव मिश्रावेलायां पथुषितानग्रहणं कृत्वा प्रथमालिकां करोत्यसौ ? , द्विविधा

इत्यादिभिर्मोहस्य निवृत्तः कुतो भवति-अथच्छात्रो वदो न भवतीति, 'विरियायारो य' वीर्योषारथ 'अनुवीर्णः' अनुष्टितो भवति । एवमुक्ते सति शोकक आह--

अणुकपायरियाई दोसा पइरिक्कजयणससट्टु । पुरिसे काले स्वमणे पढसालिय तीसु ठाणेसु ॥२५१॥

सत्यमाचार्यादयोऽनुकम्पिता भवन्ति, किन्तु एव रुपमाः परिस्पृक्ता भवन्ति, आचार्योऽप्यनेनैव वाक्येन प्रस्तुत्तर इवाति काका- 'अणुकपायरियाई' चि एवमाचार्यादीनामनुकम्पा, तयाऽनुकम्पया त एव परलोकं इहलोकं वानुकम्पिता भवन्ति पत एव परलोकं निर्भय इहलोकं च प्रभंसा, पुनरप्याह परा- 'दोसा' इति भवतु नाम परलोका (आचार्या) नुकम्पादि किन्तु सुत्पीडा च सर्ववस्येव, आचार्योऽप्याह- कियत एव प्रथमालिका, किन्तु त्रिपु स्थानेषु, कानि च तानि १, अत आह 'पुरिसे' ति पुल्लः किं सहिष्णुत्वं असहिष्णुः १, पुल्लो यथसहिष्णुत्वतः करोति, काले-उष्यकालादौ, यपुष्यकालस्ततः करोति, 'सर्वथे' चि कुत्रचित्कथपको भवति अथपको वा, यदि कथकस्ततः करोति, एवमेतेषु त्रिपु स्थानेषु प्रथमालिकां करोति, क करोति १ कथ वा करोति १ अत आह- 'पतिरिक्कजयण' चि प्रविरिके- एकान्ते यतनया करोति, पुनरप्याह परा- आचार्या दीनां तेन तद्गच्छ संसुट कुत भवति, आचार्योऽप्यनेनैव वाक्येनोपरं वदति- 'पतिरिक्कजयणसंसुट्टु' एकान्ते यतनयाऽससुट्ट व यथा भवति तथा प्रथमालियति- मात्रके पृथगाहुष्य इहे इत्येन वा द्वितीयरस्ते कृत्वा, अकारप्रच्छेप आचार्यवाक्ये प्रदक्ष्यः । इदानीमेनामेव पाचां माप्यकारः प्रतिपद व्याख्यानवभाह, तत्र प्रथमावयव व्याख्यानयभाह-

१ त एव इत्याः का. १ २ अत एव का. पा. १-२ । ३ 'पुराः' अन्वेष्यः पुल्लो का. । ४ आचार्योऽप्यनेनैव वाक्येनोपरं वदति, कथं वा ।

चोयगवयणं अप्पाणुकंपिओ ते अ भे परिचत्ता । आयरियणुकंपाए परलोओ इह पसंसणया ॥१४८॥भा.

चोदकस्य वचनं चोदकवचनं, किं तद् ? , आत्मैवमनुकम्पित आचार्येण, ते च मे भवता परित्यक्ता भवन्ति ।
आचार्योऽप्याह-आचार्यानुकम्पया परलोको भवति इहलोके च प्रशंसा भवति । 'अणुकंपा आयरियाई' वक्खाणिअं, इदानीं
'दोस'त्ति व्याख्यानयन्नाह—

एवंपि अ परिचत्ता काले खवणे अ असहुपुरिसे य । कालो गिम्हो उ भवे खमगो वा पढमविइएहिं १४९ ।

चोदकः पुनरप्याह-एवमपि ते परित्यक्ता एव, यतः क्षुधादिना बाध्यन्ते, आचार्योऽप्याह-'काले'त्ति काले-उष्णकाले
करोति 'खवणे'त्ति क्षपको यदि भवति ततः स करोति प्रथमालिकामसहिष्णुश्च पुरुषो यदि भवति ततः स करोति प्रथमा-
लिकां, तत्र कालो ग्रीष्मो यदि भवेत्पुरुषः क्षपको यदि भवति, 'पढमविइएहिं'त्ति अत्र पुरुषः असहिष्णुः केन कारणेन
भवति ?-'पढमे'त्ति प्रथमपरीषहेण बाध्यमानः, क्षुधित इत्यर्थः, 'वितिएहिं'त्ति द्वितीयपरीषहेण-वृषा बाध्यमानः, यिपा-
सया बाध्यमानोऽसहिष्णुर्भवतीति । अत्राह परः—

जइ एवं संसटुं अप्पत्ते दोसिणाइणं गहणं । लंबणभिव्वा दुविहा जहणमुक्कोस तिअपणए १५० भा.

यद्येवमसौ बाह्यत एव प्रथमालिकां करोति ततो भक्तं संसृष्टं कृतं भवति, आचार्योऽप्याह-'अप्पत्ते दोसिणादिणं गहणं'
अप्राप्तायामेव मिद्धावेलायां पथुपितान्नग्रहणं कृत्वा प्रथमालयति, कियत्प्रमाणां पुनः प्रथमालिकां करोत्यसौ ? , द्विविधा

प्रथमानिष्ठा मरति-‘नरयमभिसम्वा दृषिषा’ लम्बने -कवलैर्मिषामिथ द्विषिषा प्रथमालिका मवति, इदानीं ब्रधन्योत्कृष्टतः प्रमानं प्रतिपादयन्माह-‘वृश्रष्टुभोम विषयपण्य’ यथासह्येन ब्रधन्यतस्ययः कवलास्विस्तो वा मिषाः, उत्कृष्टतः पञ्च चरनाः पय वा मिषाः । इदानीं तेन सहाटकेन किं वस्तु केयु पात्रकेयु गृह्यते ? का वा प्रथमालिकाकरणे यतना भिष्यते ? एतन्ननिशायपन्नाह—

पुगारय होइ मत्त विइअमि पडिगहे दत्र होइ । पाठगायरियाई मचे विइए उ ससत्त ॥ २५२ ॥

एकस्मिन्पात्रक मक्त गृह्यति द्वितीये च पठग्रहे तत्र मवति । तथा ‘पाठगायरियाई मचे’चि मायोग्यमाचार्यादीनामे कस्मिन्मात्रके मक्त गुणने ‘भित्ति ए उ संयत्’ द्वितीये मात्रके संसकं किञ्चित्पात्रक गृह्यते ॥

जइ रिफो तो दत्रमत्तगमि पठमालियाए करण तु । ससत्तगहण दवतुछहे य तरयेव ज पत्त ॥ २५३ ॥

यदि रिक्तः संमक्तद्रवमायकस्तत्तस्मिन् प्रथमालिकायाः करण ‘ससत्तगहणे’चि, मय तस्मिन् द्रवमात्रके संसक्तद्रव प्रदण कृत्वा तन्मन्त्रैर पात्रके परप्रान्त गुरुद्वे । ‘दवतुछहे य’चि अथवा दुर्लभ पानक तत्र क्षेत्रे सतथ तत्रापि संसक्तमा यक पानकेनायुक्त मनि ‘नरये’नि मस्मिन्मेष मक्तपठग्रहे वरप्रान्त वदस्तेनाठप्यान्यस्मिन् हस्ते कृत्वा सहृदिञ्चि । एव पात्रो सहाटकः प्रथमालिचं करोति—

अंतरपल्लीगहिअं पढमागहियं व सब सुंजेज्जा । धुवलंभो संखडीयं व जं गहिअं दोसिणं वावि ॥२५४

अन्तरपल्ली-तस्माद्रामात्परतो योऽन्य आसन्नग्रामस्तत्र यद्गृहीतं तद्गुह्यं, पुनस्तत्क्षेत्रातिक्रान्तत्वाद्भोज्यं भवति, पढमागहिअं व'चि प्रथमायां वा पौरुष्यां यद्गृहीतं तत्सर्वं शुक्लं दुतीयायां पौरुष्यामकल्प्यं यतस्तद्भवति । 'धुवलंभो संखडीयं व' अथवा ध्रुवो वाऽवश्यंभावी-अत्र सङ्ख्यां लामो भविष्यतीति मत्वा, ततश्च यद्गृहीतं 'दोसिणं वावि' पर्युषितमन्नं तत्सर्वं शुद्धते ॥

दरहिंडिए व भाणं भरियं भोच्चा पुणोवि हिंडिज्जा । कालो वाऽइक्कमई सुंजेज्जा अंतरा सवं ॥२५५॥

अर्द्धहिण्डिते वा यत्पात्रकं गृहीतं तद्भृतं, ततश्च तद्भुक्त्वा पुनरपि हिण्डेत । 'कालो वाऽतिक्रमति'चि भोजनकालो वा प्रव्रजितानामतिक्रामति यावदसौ तद्भक्तं गृहीत्वा गच्छति ततश्चान्तराल एव तत्सर्वं भुक्त्वा प्रविशति । एत्सो विही भणिओ तंमि वसंताण होइ खिचंमि । पडिलेहणंपि एत्तो वोच्छं अप्पक्खरमहत्थं ॥२५६

एष विधिः 'भणितः' उक्तस्तस्मिन् क्षेत्रे वसतां भवति, प्रतिलेखनामपीत ऊर्ध्वं वक्ष्ये, किं विशिष्टाम् ?-अल्पाक्षरां महार्थां चेति । उक्तं स्थानस्थितद्वारं, तत्प्रतिपादनाच्च व्याख्यातेयं गाथा, यदुत "संगार वितिय वसही ततिए सण्णी" इत्येवमादिका, तत्प्रतिपादनाच्चोक्ता 'जतमाणा विहरंता ओहाणाहिंडका चउद्ध'चि, तत्प्रतिपादनाच्चोक्ता अनेके प्रत्युपेक्षकाः,

प्रथमालिङ्गा मन्त्रि-‘स्यस्यमिक्त्वा इतिहा’ लम्बनेः-‘कवलैभिर्घामिष विविधा प्रथमालिङ्गा मवति, इदानीं बध्न्योत्कृष्टतः प्रमाण प्रतिपादयन्नाह-‘अहमसुक्ष्म विप्रपणए’ यथासदुपेन बध्न्यतस्रयः कवलास्त्रिस्रो वा मिधाः, उत्कृष्टतः पञ्च कवनाः पञ्च वा मिधाः । इदानीं तेन महाटकेन किं वस्तु केयु पात्रकेयु गृह्यते ? का वा प्रथमालिङ्गाकरणे यतना क्रियते ?, एतन्नप्रतिपादयन्नाह—

एगारय होइ भत्त थिइअमि पडिगहे दव होइ । पाउग्गायरियाई मत्ते विइए उ ससत्त ॥ २५२ ॥
 एइस्मिपात्ररु मक्क गृह्णाति दिवोये च पवद्दहे द्रव मन्नति । तथा ‘पाउग्गायरियाई मत्ते’चि मायोग्यमाधार्यावीनामे जइ रिक्को तो दवमत्तगमि पडमालियाए करण तु ॥

पदि रिक्का ममत्तद्रममात्रकस्तत्रस्मिन् प्रथमालिङ्गायाः करण ‘संसरणरणे’चि, अथ तस्मिन् प्रथमात्रके संसक्तद्रव प्रथमं कृत्य तत्रस्तथैव पात्रके यत्प्रानं तद्गुद्रे । ‘दवदुछहे प’चि अथवा दुर्लभ पानक तत्र क्षेत्रे सतम तत्रापि संसक्तद्रव यके पानकेनाथयितु मति ‘तरयेर’चि तस्मिन्नेव मक्कपवद्दहे यत्प्रान्त्त तदस्तेनाकृष्यान्यस्मिन् हस्ते कृत्वा समुदिस्रसि । एव चाप्यो महाटकः प्रथमालिङ्गं करोति—

संसज्जइ ध्रुवमेअं अपेहिअं तेण पुव पडिलेहे । पडिलेहिअंपि संसज्जइत्ति संसत्तमेव जिणा ॥ २५९ ॥

‘संसज्जयते’ प्राणिभिः सह संसर्गमुपयाति ‘ध्रुवं’ अवश्यं ‘एतत्’ वस्त्रादि अग्रत्युपेक्षितं सत् तेन पूर्वमेव केवलिनः प्रत्युपेक्षणां कुर्वन्ति, यदा तु पुनरेवं संविद्व्रते-इदमिदानीं वस्त्रादि प्रत्युपेक्षितमपि उपभोगकाले संसज्जयते तदा ‘संसत्तमेव जिण’त्ति संसक्तमेव ‘जिनाः’ केवलिनः प्रत्युपेक्षन्ते न त्वनागतमेव, पलिमन्थदोषात् । उक्ता केवलिद्रव्यप्रत्युपेक्षणा, इदानीं केवलिन एव भावप्रत्युपेक्षणां प्रतिपादयन्नाह—

नाऊण वेयणिज्जं अइवहुअं आउअं च थोवागं । कम्मं पडिलेहेउं वच्चंति जिणा समुग्घायं ॥ २६० ॥

ज्ञात्वा ‘वेदनीयं’ कर्म अतिप्रभूतं तथाऽऽद्युष्कं च स्तोत्रं कर्म ‘प्रत्युपेक्ष्य’ ज्ञात्वेत्यर्थः । किमित्यत आह ‘वच्चंति जिणा समुग्घायं’ ‘जिनाः’ केवलिनः समुद्घातं व्रजन्ति, अत्र च भावः-कर्मण उदयः औदयिको भाव इत्यर्थः । उक्ता केवलिभावप्रत्युपेक्षणा, इदानीं छद्मस्थद्रव्यप्रत्युपेक्षणामाह—

संसत्तमंसत्ता छउमत्थाणं तु होइ पडिलेहा । चोयग जह आरक्खी हिडिताहिडिया चेव्वं ॥ २६१ ॥

‘संसत्त’त्ति संसक्तद्रव्यविषया ‘अंसत्त’त्ति अंससक्तद्रव्यविषया च छद्मस्थानां भवति प्रत्युपेक्षणा, अत्र चोदक आदशुक्तं तावत् संसक्तवस्त्रादेः प्रत्युपेक्षणां कर्तुं, अंससक्तस्य तु कस्मात् प्रत्युपेक्षणा क्रियते?, आचार्य आह-यथा आरक्षकयो-

तत्रप्रतिपादनाशोक्तं प्रत्युपेक्षशारमिति, सत्र यदुक्तम्—“एषो, पडिलेहण बोच्छ” सामिदानीं व्याख्यानयन्माह—

दुविहा स्वहृ पडिलेहा छउमस्याण च केवलीण च । अठिमतर वाहिरिआ दुविहा दवे य मावे य ॥ २५७ ॥

द्विविधा प्रत्युपेक्षणा भवति, कृतमेव द्वैविध्येनेत्यह वाह-छणस्थानां संबन्धिनी केवलिनी च, सा वैकैका द्विविधा अम्यन्तरा वासा च । याञ्चौ छणस्थानां सा द्विविधा-अम्यन्तरा वासा च, याञ्चपि केवलिनी साऽपि अम्यन्तरा वासा च । 'दवे य मावे य'पि याञ्चौ वासा प्रत्युपेक्षणा सा द्रव्यविषया, याञ्चसौ अम्यन्तरा सा मावधिपयेति । तत्र केवलिप्रत्युपेक्षणां प्रतिपादयन्माह—

पानेहि उ ससत्ता पडिलेहा होइ केवलीण सु । ससत्तमसत्तत्ता छउमस्याण तु पडिलेहा ॥ २५८ ॥

प्राग्भिः संसक्त यद्रव्य तद्विषया प्रत्युपेक्षणा भवति केवलिनी, 'संसत्तमसत्तत्त'पि संसक्तद्रव्यविषया तथा असंसक्तद्रव्यविषया च छणस्थानां प्रत्युपेक्षणा भवतीति । वाह—'एषोपन्यासस्तथा निर्देष्ट' इति न्यायात्प्रथमं छणस्थानां व्याख्यातुं प्रथमं पञ्चात्केवलिनामिति, उच्यते, प्रथानत्तात्केवलितो प्रथम व्याख्या कृता पञ्चाच्छणस्थानामिति, माह—उत्कय प्रथममेवैवमुपन्यासो न कृतः ? उच्यते, तत्पूर्वकाः केवलिनो यवन्तीत्यस्यार्थस्य ज्ञापनार्थमिति ॥ अनेन वा कारणेन केवलिनामप्रत्युपेक्षणां कर्तव्यमिति प्रतिपादयन्माह—

संसज्जइ धुवमेअं अपेहिअं तेण पुव पडिलेहे । पडिलेहिअंपि संसज्जइत्ति संसत्तमेव जिणा ॥ २५९ ॥

‘संसज्यते’ प्राणिभिः सह संसर्गमुपयाति ‘धुवं’ अवश्यं ‘एतत्’ वस्त्रादि अप्रत्युपेक्षितं सत् तेन पूर्वमेव केवलिनः प्रत्युपेक्षणां कुर्वन्ति, यदा तु पुनरेवं संविद्रेते-इदमिदानीं वस्त्रादि प्रत्युपेक्षितमपि उपभोगकाले संसज्यते तदा ‘संसत्तमेव जिण’त्ति संसत्तमेव ‘जिनाः’ केवलिनः प्रत्युपेक्षन्ते न त्वनागतमेव, पलिमन्थदोषात् । उक्ता केवलिद्रव्यप्रत्युपेक्षणा, इदानीं केवलिन एव भावप्रत्युपेक्षणां प्रतिपादयन्नाह—

नाऊण वेयणिज्जं अइवहुअं आउअं च थोवागं । कम्मं पडिलेहेउं वच्चंति जिणा समुग्घायं ॥ २६० ॥

ज्ञात्वा ‘वेदनीयं’ कर्म अतिप्रभूतं तथाऽऽयुष्कं च स्तोकं कर्म ‘प्रत्युपेक्ष्य’ ज्ञात्वेत्यर्थः । किमित्यत आह ‘वच्चंति जिणा समुग्घायं’ ‘जिनाः’ केवलिनः समुद्घातं व्रजन्ति, अत्र च भावः-कर्मण उदयः औदयिको भाव इत्यर्थः । उक्ता केवलिभावप्रत्युपेक्षणा, इदानीं छद्मस्थद्रव्यप्रत्युपेक्षणामाह—

संसत्तमसंसत्ता छउमत्थाणं तु होइ पडिलेहा । चोयग जह आरक्खी हिंढिताहिंढिया चेवं ॥ २६१ ॥

‘संसत्त’त्ति संसत्तद्रव्यविषया ‘असंसत्त’त्ति असंसत्तद्रव्यविषया च छद्मस्थानां भवति प्रत्युपेक्षणा, अत्र चोदक आह-युक्तं तावत् संसत्तवस्त्रादेः प्रत्युपेक्षणां कर्तुं, असंसत्तस्य तु कस्मात् प्रत्युपेक्षणा क्रियते?, आचार्य आह-यथा आरक्षकयो-

हिण्डिताहिण्डितपोर्यपासुस्त्वनेन प्रसादविनाशो संभातो तथाऽपि द्रष्टव्य, तथाहि—किञ्चिन्नगरं, तस्य राया, तेन चोरनिग्न
 इत्य आरम्भितो ठविओ, सो एग दिवसं हिन्दर निदए तदएवि एवं हिन्दतो चोरं न किञ्चि पासति ताहे ठितो निविण्णो,
 चोरेहि आगमिअं बहा वीघत्सो बाओ आरम्भितो, ताहे एकदिवसेण सब नयरं मुठ्ठ, ताहे नागरा रायमुवट्टिआ मुठ्ठा, तो
 राया मणइ-चाहाइ आरम्भितं, ताहिचा पुच्छिओ-किं तुमए अअ हिठिअं नगरे ?, सो मणति-न हिठिअंति, ताहे
 ठुठो राया मणइ-जइ नाम इधिए दिवसे चोरेहिं न मुठ्ठ सो ताण चेष गुणो, एए पुण पमाय करितिण मुसाविअं, ततो सो
 निग्नहिओ राइणा, अण्णो रं ठविओ सो पुण बइवि न विन्सति चोरे वइवि रधि सयलं हिठिठि । अइ तस्य एगदिवसे
 अण्णत्सए गयं नाळण चोरेहिं खव खमिअं, सो प नागरओ रायउले उवट्टिओ, राइणा पुच्छिओ आरम्भितो-बहा तुम
 किं हिठिठि !, सो मणइ आम हिठामि, ताहे राइणा लोओ पुच्छिओ मणइ-आम हिठइठि, ताहे सो निरोसो कीरति । एव
 चैव रायत्सयाणिया तित्थयरा आरम्भित्त्सयाणिआ साह उवगरणं नगरत्सयाणिअ इपुकीत्तियत्सयाणिया चोरा णाणत्सयचरि
 णापि हिरण्णत्सयाणियानि ससारो दडो । एव क्वपि आयरिएण मणिवो सीसो दिवसे पठिलेइइ, ताहे न पेच्छइ ताहे
 न पठिलेइइ, एवं तस्स अपठिलेइत्सस सो संसणो उवही न सको सोइठ, ततो तेण तित्थयराणामणो कतो, तं च दव अपरि
 भोग बाय, एव अण्णो मणिवो, तेण य सइ कय तित्थयराणा य कया, वैत्थ च परिभोग आय ॥ अमुमेवार्थमुपसंहरमाइ—

१ गण घ. १-१-३. २ बागरणा उट्टिआ मुठ्ठा का घ १-२ । ३ मज्जाविठिअं नगरे । का । ४ पट्टविण्णो का । ५ एव परिभोगं ७
 १-२ । ६ एवं सायकमु घ. पा. १-२ ।

तिथ्यरा रायाणो साहू आरक्खि भंडगं च पुरं । तेणसरिसा य पाणा तिगं च रयणा भवो दंडो ॥
सुगमा ॥ उक्ता छद्मस्थविषया द्रव्यप्रत्युपेक्षणा ॥ इदानीं भावप्रत्युपेक्षणां प्रतिपादयन्नाह—

किं कय किं वा सेसं किं करणिज्जं तवं च न करेमि । पुब्बावरत्तकाले जागरओ भावपडिलेहा ॥२६३॥

सुगमा ॥ नवरं 'पुष्पावरत्तकाले'ति पूर्वरात्रकाले रात्रिप्रहरद्वयस्याद्यस्यान्तः उपरिष्टादपररात्रकालस्तस्मिन् जाग्रतः—चिन्तयतः । एवमुक्ता छद्मस्थविषया भावप्रत्युपेक्षणा, तद्गणनाच्च भणिता प्रत्युपेक्षणा, इदानीं प्रत्युपेक्षणीयमुच्यते, तत्प्रतिपादयन्नाह—
ठाणे उवगरणे या थंडिलअवटुं भसग्गपडिलेहा । किंमाई पडिलेहा पुवण्हे चेव अवरण्हे ॥ २६४ ॥

'स्थानं' कायोत्सर्गादि त्रिविधं वक्ष्यति, तथा 'उपकरणं' पात्रकादि 'स्थण्डिलं' यत्र कायिकादि क्रियते, अवष्टम्भनं अवष्टम्भस्तत्प्रत्युपेक्षणा 'मार्गः' पन्था, यदेतत्पञ्चकमुपन्यस्तम्, एतद्विषया प्रत्युपेक्षणा भवति । 'किंमाई पडिलेहा पुवण्हे' किमादिका प्रत्युपेक्षणा पूर्वाह्निः, मुखवन्निकादिकेति, अपराह्णे किमादिकाः, तत्रापि मुखवन्निकादिका । द्वारगाथयं, इदानीं भाष्यकारः प्रतिपदं व्याख्यानयति, तत्र सामान्येन तावत्सर्वण्येव द्वाराणि व्याख्यानयन्नाह—
ठाणानिसीयतुयट्टणउवगरणाईण गहणानिक्खेवे । पुवं पडिलेहे चक्खुणा उ पच्छा पमज्जिजा ॥२५१॥ भा.

स्थानं—कायोत्सर्गस्तं कुर्वन् प्रथमं चक्षुषा प्रत्युपेक्षते पश्चात्प्रमार्जयति, तथा निर्धीदनम्—उपवेशनं, त्वगवर्त्तनं—स्वपनं,

तयोपकारादीनां ग्रहणे निक्षेपे च, मादिप्रहणास्वर्गिष्ठमघममभ गृह्यते, एतानि सर्वाण्येव पूर्वं चक्षुषा - प्रत्युपेक्ष्य पद्मा
द्रजोहरणेन प्रमृज्यन्ते ॥ इदानीमेतामेव शारयायां विक्षेपेभ व्याख्यानयन्माह—

उद्धनितीयलुयट्टण ठाण त्तिविह तु होइ नायव । उद्ध उच्चारार्हं गुरुमूलपट्टिकमागम्म ॥१५२॥ (मा)

तत्र स्थान त्रिविध षातव्य-ऊर्ध्वस्थान निषीवनस्थान त्वग्वर्चनस्थान च, तत्रापमूर्ध्वस्थान व्याख्यानयन्माह—
'तट्ट तथासार्हं' ऊर्ध्वस्थानक ऋयोस्सर्गः, स च तथासार्हान् कृत्वा, आविप्रहणालभ्रभ्रवं कृत्वा, ततश्च गुरुमूले आगत्य
प्रतिक्रामतः, ऋप् १-ईर्षापिक्कां प्रतिक्रामतो भवति ऊर्ध्वस्थानम् ॥

पमले उस्सासार्हं पुरतो अविणीय मगगओ वाक । निक्खमपवेसवज्जण माधासण्णे गिलाणार्हं ॥१५३॥ मा

ऋयोस्सर्गं च कुर्वता माधायपयके-यषप्रदेशे न स्यात्तस्य यतो गुरुकृच्छवासेनाभिन्यते, नापि पुरतः स्यात्तस्य,
यत् पुरतोऽभिनीवत्समुपघायत गुरुमाच्छाय विष्टवः, नापि मार्गतो-गुरोः शृष्टवो यतो गुरोर्षाप्तिनिरोधेन ग्लानता भवति,
क्षायुरपानेन निर्गच्छति, क्यं पुनः स्यात्तस्यं १, यत्र निष्क्रमणप्रवेशस्थान वैदर्भयित्वा ऋयोस्सर्गं करोति । 'माधासञ्जे'ति य
तथासार्हाना पीडितः स च निर्गमे ऋदे संश्रानितोच करोति, तस्य ग्लानता भवति, अय निर्गच्छति ततः ऋयोस्सर्गमङ्गः ॥
मारे वेयणखमगुपहमुच्छपरियावड्ढिदणे कलहो । अथाधाहे ठाणे सागारपमज्जणा जयणा ॥१५४॥ (मा)

तथा च मार्गे कायोत्सर्गकरणे एते दोषाः, भिक्षामदित्वा कश्चिदायातः साधुः स च मारे सति यदि प्रतिपालयति ततो वेदना भवति, तथा क्षपकः कश्चिद्रक्तं गृहीत्वाऽऽयातस्तथाऽन्य उष्णसंतप्त आयातः, अनयोर्द्वयोरपि प्रतिपात्प्रथतोः सतीर्थशासह्यं सूच्छापरितापो भवतः, क्षपकस्य सूच्छा उष्णतप्तस्य परितापः, अथैते कायोत्सर्गं छिस्वा प्रविशन्ति ततः परस्परं कलहो भवति, तस्मादव्यावाधे स्थाने कायोत्सर्गः कर्तव्यः एतदोषभयात् । 'सागारपमञ्जना जयण'ति यदा तु पुनः सागारिको भवति कायोत्सर्गं कुर्वतस्तदाऽप्रमार्जनमेव करोति, यतनया वा प्रमार्जयति, कथं ? रजोहरणवाहानिषद्यया प्रमृज्य कायोत्सर्गस्थानं ततस्तां निषद्यां सागारिकपुरतः एकान्ते भुञ्जति, गते च तस्मिन् गृह्णाति । उक्तमूर्ध्वस्थानं, इदानीं निषीदनस्थानं प्रतिपादयन्नाह—

संडास पमज्जित्ता पुणोवि भूमिं पमज्जिआ निसीए । राओ थ पुवभणिअं तुयदुणं कप्पई न दिवा ॥ १५५ ॥

संदंशं—जद्धीवोरन्तरालं तं प्रमृज्य उत्तुक्कः स्थिता पुनश्चैवं प्रसृज्य निषीदेत् । उक्तं निषीदनस्थानं, इदानीं त्वग्वर्चन-स्थानं प्रतिपादनायाह—रात्रौ पूर्वोक्तमेव लग्नर्चनं, दिवा पुनस्तग्वर्चनं न कल्पते, नोक्तं अगवन्निः, किं सर्वथैव न कल्पते ? इति, न इत्याह—

अद्धाणपरिस्संतो गिलाणवुद्धा अणुपथादिताणं । संथाहत्तरपडे अत्थुरण निवज्जणालोयं ॥ १५६ ॥ (भा.)

अथनि परिधानस्यया ग्लानो इदम, एते प्रयोऽप्यनुशाप्याषार्पास्तवश्च संस्वारकोत्तरपट्टौ धास्तीर्य 'निवृत्त'ति
 एतन्नि 'आनोय'ति मावकाश्च प्रदेशं वृत्त्याऽभ्यन्तरे स्वपन्ति, मा मूत् सागारिकस्य शङ्का स्यात्, यदुत्-गून रात्रौ
 सुतत्रमंद्रं सिध्नोऽपमामीत्, कुतोऽन्यथाऽस्य निद्रेति ! । त्वगर्धनस्थानमुक्तं तत्प्रतिपादनाथ स्थानद्वारमुक्तम् । इदानी
 सुपकरणद्वारं प्रतिपादयामार—

उवगरण्याईयाण गहणे निम्बेवणे य सकमणे । ठाण निरिक्खपमज्जण काउ पढिलेहृए उवर्हिं १५७ (भा)

उपकरणादीनां 'ग्रहणे' आदाने यत्स्थानं तद्विरीस्य-निरूप्य प्रमृज्य च तपधिः प्रत्युपेषणीय इत्यत्र सुबन्धः, तथा
 उपकरणादीनां निवेपणे च यत्स्थानं तद्विरीस्य प्रमृज्य चोपधिः प्रत्युपेषणीयः, तथा उपकरणादीनामेव यत्सक्रमण
 स्थानारस्थानान्तरसक्रमण तस्मिन् परस्थानं तद्विरीस्य प्रमार्जनं कृत्वा तपधिं प्रत्युपेषेत, योऽयमादिशब्दः अयमुपधिप्रकार
 प्रतिपादकः । उपकरणार्द्रदृष्टणनिश्रेयससंक्रमणेषु पत्स्थानं तस्य निरीस्य प्रमार्जनमुक्त इदानीमुपकरणप्रत्युपेषणाप्रतिपादयामार—
 उवगरणं यत्तयपाए वत्तये पढिलेहृण तु वोच्छामि । पुषण्हे अवरण्हे सुहृपोत्तियमाइ पढिलेहृा ॥१५८ भा

उपकरणप्रत्युपेषणा द्विविधा—'वत्तये पाए'सि वत्तविपया पात्रविपया चेति, तत्र तार्थद्वये वत्तविपयां प्रत्युपेषणां वक्ष्ये,
 आदौ यत्प्रत्युपेषणा उच्यन्ते, यतः प्रव्रजितस्य प्रथमं वत्तोपकरणमेव दीयते न पात्रोपकरणं, सा च वत्तप्रत्युपेषणा कस्मिन्

काले भवतीत्यत आह—‘पुषण्हे अवरण्हे’ पूर्वकिं वल्लप्रत्युपेक्षणा भवत्यपराद्धे च, किमादिका पुनः प्रत्युपेक्षणा भवतीत्यत आह—‘मृदपोत्तियमादि पडिलेह’चि मुखवल्त्रिका आदौ यस्याः प्रत्युपेक्षणायाः सा मुखवल्त्रिकादिका प्रत्युपेक्षणा, कदा?, पूर्वकिंऽपराद्धे चेति, तत्र मुखवल्त्रिकाऽऽदिवल्लप्रत्युपेक्षणायामयं विधिः—

उड् थिरं अतुरिअं सबं ता वत्थ पुव पडिलेहे । तो बिइयं पफ्फोडे तइयं च पुणो पमज्जिजा ॥ २६५ ॥

तत्र वल्लोर्ध्वं कायोर्ध्वं च आचार्यमतेन मविष्यति, चोदकमतेन च वक्ष्यमाणं, तत्र वल्लोर्ध्वं कायोर्ध्वं च यथा भवति तथा प्रत्युपेक्षेत, ‘थिरं’ति यथास्थिरं सुगृहीतं कृत्वा प्रत्युपेक्षेत, ‘अतुरियं’ति अत्वरितं स्तिमितं प्रत्युपेक्षेत—चक्षुषा निरीक्षेत, ‘सबं’ति सर्वं—कृत्स्नं वल्लं तावत्पूर्वं—प्रथमं प्रत्युपेक्षेत—चक्षुषा निरीक्षेत, एवं तावदवर्गभागः, परभागोऽपि परावृत्त्य एवमेव चक्षुषा निरीक्षेत, ‘तो बिइयं पफ्फोडे’ति ततो द्वितीयायां वारायां प्रस्फोटयेद्वल्लं पट् पुरिमाः कर्त्तव्या इत्यर्थः, ‘तइयं च पुणो पमज्जिज्ज’चितृतीयायां वारायां हस्तगतान् प्राणिनः प्रमार्जयेदिति । इदानीमेनामेव गाथां भाष्यकारो व्याख्यानयन्नाह—

वत्थे काउड्ढमिअ परवयण ठिओ गहाय दसियंते । तं न भवति उकुडुओ तिरिअं पेहे जह विलित्तो ॥ १५९ ॥

तत्रोर्ध्वं द्विधा—वल्लोर्ध्वं कायोर्ध्वं चेति, एतस्मिन्नुक्ते ‘परवयणं’ति परः—चोदकस्तस्य वचनं परवचनं, किं तद्? इत्याह—‘ठिओ गहाय दसियंते’चि स्थितस्य—ऊर्ध्वस्य गृहीत्वा दशान्ते वल्लं प्रस्फोटयतः वल्लोर्ध्वं कायोर्ध्वं च च यथा भवति, एवमुक्ते सत्याचार्य आह—‘तन्न भवति’ तन्न भवति यचोदकेनाभिहितं कुतः? यस्मात् ‘उकुडुओ तिरिअं पेहे’

उत्तुद्धस्वितस्विक प्रसार्य वक्षं प्रत्युपेक्षत, एतदेव च नः कायोर्ध्वं वक्षोर्ध्वं च, नान्यत्, यथा चन्दनादिना विलिप्ताङ्गः परस्परमङ्गानि न लगयति एवं सोऽपि प्रत्युपेक्षते । ततश्चैवमुत्तुद्धकस्य कायोर्ध्वं भवति, तिर्यक्प्रसारितवस्त्रस्य च वक्षोर्ध्वं भवति । 'उद्ध'ति मण्डलं, इदानीं स्वीरादीनि पदानि मास्यकार एव व्याख्यानयन्नाह—

धितु थिर अतुरिअ तिमागनुद्धीए चक्खुणा पेहे । तो थिइय पप्फोछे तइय च पुणो पमज्जिज्जा ॥१६०॥ (मा०)
 'धितु' गृहीत्वा 'थिरं' निविद्धं 'मत्वरित्' स्तिमित इह वक्षं ततः प्रत्युपेक्षेत वक्षं ततः प्रत्युपेक्षेत 'तिमागनुद्धिए' ति मागत्रयमुद्ध्या इत्यर्थः, चक्षुषा प्रत्युपेक्षेत, ततो द्वितीयवारायां प्रस्फोटयेत् तृतीयवारायां प्रमादयेदिति पूर्ववत् । इदानीं प्रत्युपेक्षणां कुर्वता इह कर्षक्यम्—

अणञ्चाविअ अवलिअ अणाणुवधिं अमोसल्लिं चेव । छप्पुरिमा नव खोढा पाणी पाणिपमज्जण ॥२६६॥
 तत्र प्रत्युपेक्षणां कुर्वता वस्त्रमारता वा न नर्तयितव्याः, तथा अवलित च वक्षं दृष्टीं च कर्षक्यं, 'अणाणुवधि'ति न अनुवचः अननुवचः सोऽस्मिन्नस्तीति अननुवचि प्रत्युपेक्षनं नानवैरत प्रस्फोटनादि कर्षक्यं, 'किं तर्हि सान्तरं—सविच्छेद मित्यथा, 'अमोसल्लि'ति न मोसली क्रिया यस्मिन् प्रत्युपेक्षये तदमोसल्लि प्रत्युपेक्षण, यथा सुश्रुत इति च कर्षक्यं लगति भवस्तिर्यक् च, न एव प्रत्युपेक्षणा कर्षक्या, किन्तु यथा प्रत्युपेक्षमाणस्य कर्षक्यं पीडितु न लगति न च तिर्यक्कुब्जे न च भूमौ

तथा कर्त्तव्यं । 'छप्पुरिमा' तत्र वैश्वं चक्षुषा निरूप्य-अर्वाग्भागं निरूप्य त्रयः पुरिमाः कर्त्तव्याः, तथा परावर्त्य-अपर-
 भागं निरूप्य पुनरपरेऽपि त्रयः पुरिमाः कर्त्तव्याः, एवं एते षट् पुरिमाः, षड्वाराः प्रस्फोटनानीत्यर्थः, 'नव खोड'त्ति नव
 वाराः खोटकाः कर्त्तव्याः पाणेरुपरि 'पाणी पाणिपमञ्जनं'ति प्राणिनां-कुण्डवादीनां पाणौ-हस्ते प्रमार्जनं नैव वाराः
 कर्त्तव्याः । इयं द्वारगाथा, इदानीं भाष्यकारः पूर्वोक्तं व्याख्यानयन्नाह—

वरथे अप्पाणंमि अ चउहा अणच्चाविअं अवलिअं च । अणुबंधि निरंतरया तिरिउड्डह य घट्टणा सुसली

वस्त्रे आत्मनि चेत्यनेन पदद्वयेन मङ्गचतुष्टयं सूचितं भवति, ततश्चानेन प्रकारेण अनर्त्तापितं चतुर्धा भवति, कथं ?
 वरथं अणच्चाविअं अप्पाणं च अणच्चाविअं एगो मंगो १, तथा वरथं अणच्चाविअं अप्पाणं च णच्चाविअं २, तथा वरथं
 णच्चाविअं अप्पाणं अणच्चाविअं ३, तथा वरथंमि नच्चाविअं अप्पाणंमि नच्चाविअं ४, एस चउत्थो, एत्थ पढमो मंगो सुद्धो ।
 एवं अवलिअंमि-अवलितेऽपि चत्वारो मङ्गाः यथा, वरथं अवलिअं अप्पाणं च अवलिअं एगो १, तथा वरथं अवलिअं
 अप्पाणं च वलिअं २, तथा अप्पाणं अवलिअं वरथं वलिअं ३, अप्पाणंमि वलिअं वरथंमि वलिअं ४, एत्थमि पढमो मंगो
 सुद्धो । 'अणुबंधि निरंतरय'त्ति अनुबन्धो निरन्तरतोच्यते, ततश्च न अनुबन्धेन-नैरन्तर्येण प्रत्युपेक्षणा कर्त्तव्या । इदानीममो-
 सलि व्याख्यानयन्नाह—'तिरिउड्डह य घट्टणा सुसली'त्ति त्रिविधा सुसली-तिर्यग्घट्टना १, ऊर्ध्वघट्टना २, अधोघट्टना ३ चेति,
 तत्र प्रत्युपेक्षणां कुर्वन् वस्त्रेण तिर्यक् कुड्यादि घट्टयति-स्पृशति, ऊर्ध्वं कुटिकादिपटलादि घट्टयति, अधो सुवं घट्टयति,

१ वजस्य ल १ । २ एतेषु पुरिमा. आ. । ३ प्रस्फोटनमित्यर्थः पा. १-२ । ४ पाणपमञ्जनं'ति आ ल १. पा. २. पु । ५ कुटिकादिपटलानि आ.

परं न मुदनी छिन्नमुदनी-न किञ्चिदप्रत्ययेषुर्णा इति नखेण पट्टयति । इदं तावत्पूर्वोक्तपनर्णापिवादि कर्चम्प, इदं तु
राजमार्गं न कर्चम्प, किं तद् । इत्याह—

आरभता ममदा यत्रेयथा य मोमली तर्इया । पफ्फोडणा चउरथी विखिचचा वेइया छट्टी ॥ २६७ ॥
'आमट'णि मारमण प्रपुरावना न क्कार्या, 'संमद'णि संमदां न क्कार्या, चर्चनीया च मोसली वृतीया, प्रस्फोटना
वपुरी, विधिष्या वचसी, वेदिषा वृषी विर्वनीयेति द्वाराणायेय । इदानीं प्रतिपद माण्यकारो व्याख्यानयति,
निराकारणचतुरिअ अणग अणग च गिण्हणाऽऽरभडा । अतो व होज्ज कोणा निसियण तत्येव समदा ।।

विचये-विपरीत याहान तसामग्र्यद्वन्द्वेनोच्यते, मा चारमटा प्रत्युपेक्षणा न क्कार्या, विपरीता प्रत्युपेक्षणा न कर्चं
स्यन्त्ये, वा-रिक्त्ये, हा वाऽऽमटोच्यते यदुत तैरितिमाकूल यदप्यान्यवस्तुग्रहण तदारमटाग्रन्देनोच्यते, सा च
दग्रुदेवना न रूपम्या, तरित्तमया-परप्रारन न कर्चम्पमित्यर्थः । 'आमट'ति मणित्रं, इदानीं संमदां व्याख्यायते,
मुदशोच्यते, मा ग्रपुरावना वा मारमणी क्रिया न क्कार्या, 'निगीयण कल्पय'ति मन्त्रेव-उपधिहाया उपविश्य यत्प्रत्युपेक्ष्य
१ म्पट-३ का. ७ २१ १ लीः ३-४ का. १ । 'पेज्ज ताणी च चर्चं का ।

करोति सा वा संमदोच्यते, सा च न कर्त्तव्या । 'संमदे'ति मणिञ्, इदानीं मोसलीवर्जनं प्रतिपादनायाह—

मोसलि पुब्बुदिट्ठा पप्फोडण रेणुगुंडिए चेव । विक्खेवं तुक्खेवो वेइयपणगं च छद्दोसा ॥१६३॥ (भा०)

मोसली पूर्वोद्दिष्टा-पूर्वमेव मणितेत्यर्थः, "मोसलि"त्ति गयं, इदानीं पप्फोडणत्ति व्याख्यायते तत्राह—'पप्फोडण-रेणुगुंडिए चेव' प्रकर्षेण धूननं-स्फोटनं तद्रेणुगुण्डितस्येव वस्त्रस्य करोति, यथाऽन्यः कश्चिद्दृश्यः रेणुना गुण्डितं सद्ब्रह्मं प्रस्फोटयति एवमसावपि, इयं च न कर्त्तव्या । 'पप्फोडण'त्ति गयं, "विक्खेत्त"त्ति मण्यते, तत्राह—' विक्खेवं तुक्खेवो' विक्षेपां तु तां विद्धि यत्र वस्त्रस्यान्यत्र क्षेपणं, एतदुक्तं भवति-प्रतिलेखयित्वा वस्त्रमन्यत्र ज्वनिकादौ क्षिपति, अथवा विक्षेपो-वस्त्राञ्चलानामूर्ध्वं यत्क्षेपणं स उच्यते, स च प्रत्युपेक्षणायां न कर्त्तव्यः । 'विक्खेत्त'त्ति गयं, 'वेदिय'त्ति व्याख्यायते तत्राह—' वेदिअपणगं ' च वेदिका पञ्चप्रकारा, तंजहा-उड्डुवेइया अहोवेइया तिरिअवेइया दुइओवेइया एगओवेइया, तत्थ उड्डुवेइया उवरि जण्णुयाणं हत्थे काऊण पडिलेहेइ, अहोवेइया अहोजण्णुयाणं हत्थे काऊण पडिलेहेइ, तिरियवेइया संडासगाणं मज्जे हत्थे णेऊण पडिलेहेति, दुइतोवेदिद्या बाहाणं अंतरे दोवि जण्णुगा काऊण पडिलेहेति, एगतो वेदिद्या एगं जण्णुअं बाहाणं अंतरे काऊण पडिलेहेति, इदं वेदिकापञ्चकं प्रत्युपेक्षणां कुर्वता न कर्त्तव्यम् । 'छद्दोसा' इति एत आरमटादयः षड् दोषाः प्रत्युपेक्षणां कुर्वता न कर्त्तव्या इति । तथा एते च दोषाः प्रत्युपेक्षणायां न कर्त्तव्याः—

१ पूर्वमेतोद्दिष्टा भा. क. २ पा. १-२-५. । २ पप्फोडण भा. क. २ । ३ उपेक्षणायां न आ. पा. १ ।

पसिद्धिलपलन लोला एगामोसा अणेगरूवधुणणा । कुणइ पमाणपमाय सकिप् गणणोवग कुब्जा ॥२६८

पसिद्धिल-एर न गुरीव 'पलब'चि प्रलम्भमोनाञ्चल एकान्ते गुरीव तवष प्रलम्भते, 'लोला' इति भूमौ लोलते इस्ते वा पुनः पुनर्लोनपति प्रत्युपेषपन् । 'लोलापि गय, 'एगामोस'चि मन्त्रे गरिहस्य इत्येहि वत्य वसंठो विमागावसेसं जाष नेह दोहि वा पासेहि आत्र निष्पा इत्यर्थः । अत्रा विहि अंगुलीहि चेचव व एकाप वेप मिषर, अत्रा 'येगामोसा' इति केचित्पठन्ति, तत्र न एके आमर्दाः अनकामर्दां अनेकस्यत्रा इत्यर्थः । 'अयेगरूवधुणज'चि अयेगपगारं कपेह, अथवा अयेगाणि वत्वापि एगओ ङाञ्ज्य धुणइ । तथा 'कुणइ पमाणपमाय'ति पुरिमेषु स्रोटेकेषु वा यत्प्रमाणमुक्तं तत्र प्रमाव करोति, एतदुक्तं भवति-वान् पुरिमा दीन् न्यूनानचिन्नुन् वा करोति, 'सक्त्रिने गणणोवगं कुळ'चि द्वाह्विता वासो गणना व द्वाह्वितगणना तां द्वाह्वितगणनामुपगच्छति या प्ररुपेयणा सा द्वाह्वितगणनोपगा वामेवगुणविशिष्टा न कुर्यात्, एतदुक्तं भवति-पुरिमादयः द्वाह्विता-न आनाति कियन्तो गना इति ततो गणना करोति, अथवाज्जामोगात् द्वाह्विते सति गणनोपगा-गणनामुपगच्छतीति गणनोपगा तां गणनोपगा-गणनायुक्ता प्ररुपेयणा करोति पुरिमादीन् गणयमित्यर्थः । दारागाथेयम्, इदानीं मास्यकारः प्रतिपद व्याख्यानयन्नाइ-पमिद्धिलमधण अतिरौयय च त्रिसमगैह्लथकोण वा । भूमीकरलोलणया कडुणगहणेगअामोसा १६४मा

प्रतिपिन्न अपन अरह गृह्णाति 'अतिरापतं वा' अत्रादित वा प्रशिथिलमुच्यते । 'पसिद्धिल'पि गय, पलबपि मच्यते-

१ माणवले गुरीव वा. । २ एरव वा. वा १ । ३ गणन व अयेव वा. । ४ अतिरापितं वा. । ५ अतिरिक्तं वा. २. पा. २. ५. ।

‘विसमगोहलंबकोणं व’त्ति विषमग्रहणे सति लम्बकोणं भवति वल्लं । ‘पलंब’त्ति गयं, लोला मण्यते, अत्राह—‘भूमि-
 करलोलण्या’ भूमौ लोलयति करे-हस्ते वा लोलयति प्रत्युपेक्षयन् । ‘लोल’त्ति गयं, ‘एगामोस’त्ति मण्यते, तत्राह—
 ‘कट्टणग्रहणेगआमोसा’ मध्ये वल्लं गृहीत्वा तावदाकर्षणं करोति यावन्निभागशेषग्रहणं जातं, इयं ‘एगामोसा’ एकाधर्षण-
 मित्यर्थः, अथवाऽऽकर्षणे ग्रहणे चानेके आमोसा अनेकानि स्पर्शनानि, एतद्रुक्तं भवति—तद्वल्लमनेकधा स्पृशति ॥ एगा-
 मोसत्ति गयं ‘अणेगरूवधुणण’त्ति मण्यते—

धुणणा तिण्ह परेणं बहूणि वा धित्तु एक्कई धुणइ । खोडणपमज्जणासु य संकियगणणं करि पमाई १६५ भा.

‘धुनना’ कम्पना ‘त्रयाणां’ पुरिमाणां परत उपरिष्टाद्यत्करोति, अत्र च त्रयाणां परत इति यद्रुक्तं तदेकवस्त्रापेक्षया,
 बहूनि वा गृहीत्वा वद्मानि ‘एकीकृत्य’ यौगपद्येन ‘धुनाति’ प्रस्फोटयति । ‘अणेगधुणण’त्ति मणिजं, ‘कुणह पमाणपमायं’ति
 भणइ, तत्राह—‘खोडणपमज्जणासु य’ खोटेकेषु नवसु प्रमार्जनासु च नवसु प्रमादं करोति । “कुणह पमाणपमायं”ति गयं,
 “संकिए गणणोवगं”ति भणइ, अत्राह—संकियगणणं करि पमाई’ शङ्किते सति गणनां करोति यः प्रमादी भवति, एव-
 मियमित्यम्भूता प्रत्युपेक्षणा न कर्त्तव्येति स्थितं । किञ्चिच्छिष्टा पुनः कर्त्तव्या इति १, अत आह—

अण्णाइरित्तपडिलेहा अविच्चासा तहेव य । पढमं पयं पसत्थं सेसाणि ३ अप्पसत्थाणि ॥ २६९ ॥

पतिविल पलव लोला पृगामोसा अणेगरुवधुणणा । कुणइ पमाणपमाय सकिए गणणोवग कुब्जा ॥२६८

पतिविल-एड न गृहीतं 'पलव'पि प्रकम्बमोनाञ्चल एकान्ते गृहीत तत्र च प्रकम्बते, 'लोला' इति भूमौ लोलते इस्ते वा पुनः पुनर्तोलपति प्रत्युपेषपन् । 'लोलापि गय, 'पृगामोस'पि मन्त्रे गच्छिन्व इत्येहिं तत्त्वं पतंतो विभागापसेस जाय नेह दोहि वा पासेहिं वाच गिण्णुणा इत्यर्थः । अइवा विहिं वेगुलीहिं वेषवं स एकाए वेव गिण्णइ, अइवा 'पेगामोसा' इति केचित्पठन्ति, तत्र न एके आमर्शाः अनेकामर्शा अनेकरूपद्वी इत्यर्था । 'अपेकरूपपुज्ज'पि अयेगपगारं कपेइ, अथवा अयेगाणि वस्याणि एगञ्जे काळ्ण पुणइ । तथा 'कुणइ पमाणपमायं'ति पुरिमेषु सोटकेसु वा यत्प्रमाणसुक तत्र प्रमाव करोति, एतदुक्तं भवति-एान् पुरिसा दीन् न्यूनानपिक्कन् वा करोति, 'संकिंते गण्यभोजगं कुळ'पि अङ्किता चासौ गणना च अङ्कितमणना तां अङ्कितमणनासुपमञ्छति पा प्रत्युपेषणा सा अङ्कितगणनोपगा तामेवगुणविशिष्टां न कुर्यात्, एतदुक्तं भवति-पुरिमादयः अङ्किता-न खानाति कियन्तो गता इति ततो गणनां करोति, अथवाअनामोगात् अङ्किते सति गणनोपगा-गणनासुपगञ्छतीति गणनोपगा तां गणनोपमा-गणनासुकां प्रत्युपेषणां करोति पुरिमादीन् गणयमित्यर्थः । दारणायेयम्, इदानीं माण्यकारः प्रसिपव व्याख्यानयमाइ-

पतिविलमवण अतिरौयय च विसमगैहलवकोणवा । भूमीकरलोलणया कडुणगहणेगज्जामोसा १६४मा
प्रतिथिल अपन अटं गुह्वाति 'अतिरापवं वा' अंतराहितं वा प्रतिथिल'पि गय, पलवपि मण्यते-

१ माण्यकारं एतेहिं वा । २ एतवं वा. पा १ । ३ अपनं च कोमे वा. । ४ अतिरौयितं वा । ५ अतिरहितं वा क १ पा २. ६ ।

‘विसमगहलंबकोणं व’चि विषमग्रहणे सति लम्बकोणं भवति वल्लं । ‘पलंब’चि गयं, लोला भण्यते, अत्राह—‘भूमि-
 करलोलणया’ भूमौ लोलयति करे-हस्ते वा लोलयति प्रत्युपेक्षयन् । ‘लोल’चि गयं, ‘एगामोस’चि भण्यते, तत्राह—
 ‘कट्टणग्रहणेगामोसा’ मध्ये वल्लं गृहीत्वा तावदाकर्षणं करोति यावन्निर्माणशेषग्रहणं जातं, इयं ‘एगामोसा’ एकाघर्षण-
 मित्यर्थः, अथवाऽऽकर्षणे ग्रहणे चानेके आमोसा अनेकानि स्पर्शनानि, एतदुक्तं भवति—तद्वल्लमनेकधा स्पृशति ॥ एगा-
 मोसत्ति गयं ‘अणेगरूवधुणण’चि भण्यते—

धुणणा तिण्ह परेणं बहूणि वा धित्तु एक्कई धुणइ । खोडणपमज्जणासु य संकियगणणं करि पमाई १६५ भा.

‘धुनना’ कम्पना ‘त्रयाणां’ पुरिमाणां परत उपरिष्टाद्यत्करोति, अत्र च त्रयाणां परत इति यदुक्तं तदेकवस्त्रापेक्षया,
 बहूनि वा गृहीत्वा वस्त्राणि ‘एकीकृत्य’ यौगपद्येन ‘धुनति’ प्रस्फोटयति । ‘अणेगधुणण’चि मणिजं, ‘कुणइ पमाणपमायं’ति
 भणइ, तत्राह—‘खोडणपमज्जणासु य’ खोटकेषु नवसु प्रमार्जनासु च नवसु प्रमादं करोति । “कुणइ पमाणपमायं”ति गयं,
 “संकिए गणणोवगं”ति भणइ, अत्राह—संकियगणणं करि पमाई’ शङ्किते सति गणनां करोति यः प्रमादी भवति, एव-
 मियमित्यम्भूता प्रत्युपेक्षणा न कर्त्तव्येति स्थितं । किंविशिष्टा पुनः कर्त्तव्या इति १, अत आह—

अणूणाइरित्तपडिलेहा अविच्चासा तहेव य । पढमं पयं पसत्थं सेसाणि डै अप्पसत्थाणि ॥ २६९ ॥

अन्यूनातिरिक्ता अधिपर्यासिन प्रत्युपेक्षणा कर्षण्या, एभिर्ब त्रिभिः पदैरद्यौ मङ्गाः सूचिताः तेषां चैषा स्थापना—
 एतेषां प्रथम पद प्रब्रह्म श्रेयाभि तु 'मप्रशस्तानि' अनादेयानि । इदानीं माप्यकारः दृढाशुद्रप्रद प्रदर्शनायाह—
 नवि ऊणा नवि रिचा अविषच्चासा य पढमओ सुद्धो । सेसा ह्येति असुद्धा उवरिक्ता सत्त जे मगा ॥
 नापि न्यूना नाप्यतिरिक्ता अधिपर्यासिर्ब च, अय प्रथमो मङ्गः दृढा, श्रेयं सुगम । इदानीं ये तेऽशुद्धाः सत्त
 मङ्गकाः प्रदर्शितास्त एवं भवन्ति—

खोटङणपमञ्जणवेलासु चैव ऊणाहिआ सुणेयथा । अरुणावासग १ पुत्र २ परोप्पर ३ पाणिपट्टिलेहा ॥२७०

वतोऽशुद्धता भवति, वेलायां च न्यूनायामधिकार्यां वा प्रत्युपेक्षणायां क्रियमाणायामशुद्धा मङ्गका भवन्ति वा क्रियते
 न्यूनाधिकार्या भवन्ति विधेयाः । आह—वेलायां न्यूनाधिकार्यां प्रत्युपेक्षणायां क्रियमाणायामशुद्धा मङ्गका भवन्ति । एष च हे
 प्रत्युपेक्षणा कर्षण्या १, तत्र केषनाहुः—'अरुणावासग पुत्र' अरुणादावश्यक पूर्वमेव कृत्वा ततः अरुणोद्गमनसगये—प्रमांस्तुट
 ततः प्रत्युपेक्षणा क्रियते १, अगरे स्वाहु—अरुणोद्गमे सति—प्रमायां स्फुटितायां सत्यामावश्यक 'पूर्व' प्रथम कृत्वा
 ततः प्रत्युपेक्षणा क्रियते २, अन्ये त्वाहुः—'परोप्पर'ति परस्परं पथा सुत्तानि विगाध्यन्ते तथा प्रत्युपेक्षणा क्रियते ३, अन्ये

१ वपुष्पाया न्यूना का । २ सत्तम' का । ३ स्काटिकायां का ।

५५५
 १५५
 ५१५
 ११५
 ५५१
 १५१
 ५११
 १११

त्वाहुः—‘पाणिपडिलेहा’ यस्यां वेलायां पाणिरैखा दृश्यन्ते तस्यां वेलायां प्रत्युपेक्षणा क्रियते ४ । सिद्धान्तवाद्याह—

एते उ अणाएसा अंधारे उग्गएविहु न दीसे । सुहरयनिसिज्जचोले कप्पतिगदुपट्ठथुई सूरु ॥ २७१ ॥

एते सर्वे एव ‘अनादेशाः’ असत्पक्षाः, यतः ‘अंधारे उग्गएविहु न दीसे’ अन्धारे प्रतिश्रये उद्भूतेऽपि स्वये रेखा न दृश्यन्ते तस्मादसत्पक्षोऽयं, शेषं यक्षत्रयं सान्धकारत्वादेव दूषितमेव द्रष्टव्यं, तत्कस्यां वेलायां प्रत्युपेक्षणा कार्या ? इत्यत आह—
‘सुहरयनिसिज्जचोले कप्पतिगदुपट्ठथुई सूरु’ ‘मुख’ इति मुखवस्त्रिका ‘रय’ इति रजोहरणं ‘निसिज्जा’ रजोहरणस्योपरितनपट्टो ‘चोले’ चि चोलपट्टकः ‘कप्पतिग’ चि एक औणिको द्वौ सौत्रिकौ, ‘दुपट्ठ’ चि संस्वारकपट्ट उच्चरपट्टश्च ‘थुई’ चि प्रतिक्रमणसमाप्तौ ज्ञानदर्शनचारित्रार्थं स्तुतित्रये दत्ते सति एतेषां मुखवस्त्रिकादीनां प्रत्युपेक्षणासमाप्त्यनन्तरं यथास्वर्य उद्भूयति एष प्रत्युपेक्षणाकालविभाग इति । यदुक्तं प्रागुपधेर्विपर्यासः प्रत्युपेक्षणायां न कर्त्तव्य इत्युसर्गतोऽभिहितं, तस्यापवादमाह—

युरिसुवहिविच्चासो सागारिए करिज्ज उवहिवच्चासं । अपुच्छिता व गुरुं पडुवमाणेयरे वितहं ॥ २७२

तत्र विपर्यासो द्विविधः—पुरुषविपर्यासः उपधिविपर्यासश्च, तत्रोपधिविपर्यासप्रतिपादनायाह—‘सागारिए करिज्ज उवहिवच्चासं’ ‘सागारिके’ स्तेनादिके सत्यागते विपर्यासः क्रियते प्रत्युपेक्षणायां, प्रथमं पात्रकाणि प्रत्युपेक्ष्यन्ते पश्चाद्द्वयाणि । एवमयं प्रत्युपसि विपर्यासः प्रत्युपेक्षणायां, एवं विकालेऽपि सागारिकानागन्तुकान् ज्ञात्वा । इदानीं पुरुषविपर्यास उच्यते,

१ अपुच्छिताण गुरु आ. पा. १ । २ प्रत्युपेक्षणाया. आ ल. २ । ३ प्रत्युपेक्षणायाः आ. ।

नशाह-‘ओषुच्छिषा व गुरु षडुवमाप्ते’ आपृच्छप गुरुमात्मीयामुपधि ग्लानसत्त्वां वा प्रत्युपेक्षते, क्वा ! अथ आह-‘पहु-
 ह्माप’ परा आमिप्रदिहा उपधिप्रत्युपेक्षकाः ‘पहुवति’ पर्याप्यन्ते तदैव करोति ‘इतरे वितर’ति इतरेऽभिप्रहिंका यवा न
 रिपयात्रं इतरो रितप-अनापारो भवति इत्यर्थः, तत्र न केवल प्रत्युपेक्षणाफाले उपधि-
 पडिलेहण करेतो मिहो कह कुणइ जणवयकह वा । देह व पञ्चक्खाण वापइ सय पडिच्छइ वा ॥२७३

प्रत्युपेक्षना कुंमियः क्वां नेपुनसंबदां करोति वनपदक्यां वा, प्रत्याक्यान वा भावकादेर्ददाति, ‘वाचयसि’
 इतिप्रत्यापु पाठयतीत्यया, ‘सय पडिच्छति वा’ स्वप वा प्रतीच्छति-आत्मना वाऽऽलापक दीपमान प्रतीच्छति-गुह्यासि ।
 पुढवी आत्तआपू तेजवाकवणस्सइतसाण । पडिलेहणापमत्तो छणहपि विराहओ होइ ॥ २७४ ॥

मुगमा ॥ क्यं पुनः एव्यापधि कागानां विरायकः १, अथ आह-
 घटगाइपलोहणया सहिअ अगणी यधीय कुयाई । उदगागया व तसेयर उम्मुग सहह मावणया ॥२७५॥

१ अर्द्धचन्द्राव गुरं भा. क. १ । २ एतव कुंवेद भा. ग. १-२ । ३ एवमपि कागानां वा पा. १-२ । ४ ओसुव क्वा., हुमुव क १ ।

स हि साधुः कुम्भकारादिवसतौ प्रत्युपेक्षणां कुर्वन्ननुपयुक्तस्तोयघटादि प्रलोठयेत्, स च तोयशृतो घटो मृत्तिकाग्नि-
 वीजकुन्धादीनामुपरि प्रलुठितस्ततश्चैतान् व्यापादेयेत्, यत्राग्निस्तत्र वायुरप्यवश्यंभावी, अथवाऽनया मङ्ग्या षण्णां कायानां
 व्यापादकः 'उदगगता व तसेतर' चि योऽसौ उदकघटः प्रलोठितस्तदुद्भवा एव त्रसा भवन्ति पूतरकादयः 'इतर' चि वनस्पतिकायश्च,
 तथा वस्त्रान्तेन चोल्मुकं 'संघट्टयेत्' चालयेत् ततश्च 'क्षावणय' चि तेनोल्मुकेन चालितेन सता प्रदीपनकं संजातं ततश्च संयमात्म-
 विराघना जातेति । अथोपयुक्तः प्रत्युपेक्षणां करोति ततश्च एतेषां एव षण्णां जीविकायानामाराधको भवति, एतदेवाह—

पुढ्वी आउक्काए तेऊवाऊवणस्सइत्साणं । पडिलेहणमाउत्तो छण्हंऽपाराहओ होइ ॥ २७६ ॥

सुगमा ॥ नवरम् 'आराधकः' अविराधको भवति । न केवलं प्रत्युपेक्षणा, अन्योऽपि यः कश्चिद् व्यापारो भगवन्मते
 सम्यक् प्रयुज्यते स एव दुःखक्षयायां भवति, एतदेवाह—

जोगो जोगो जिणसासणंमि दुक्खक्खया पउंजंतो । अण्णोण्णमबाहाए असवत्तो होइ कायवो ॥ २७७ ॥

योगो योग इति वीप्सा, ततश्च व्यापारो व्यापारो जिनशासने प्रयुज्यमानो दुःखक्षयाय 'प्रयुज्यमानः' क्रियमाणः
 कथम् ? 'अन्योऽन्यानाधया' परस्परपीडया, एतदुक्तं भवति—यथा क्रिया क्रियमाणाऽन्येन क्रियान्तरेण न बाध्यते एव-
 मन्योऽन्यानाधया प्रयुज्यमानः 'असवत्तो' असपत्नः अविरुद्धो भवति कर्त्तव्य इति । इदानीं फलं प्रदर्शयन्नाह—

जोगे जोगे जिणसासणमि दुक्खस्वया पउजते । एकिकमि अणता घटता केवली जाया ॥ २७८ ॥
गुणमा । नराप्-एकैस्मिन् 'योगे' व्यापारे वर्धमाना अनन्ताः केषलिनो वाणा इति ॥
एव पडिलेहता अईयकाले अणतगा सिद्धा । चोयगवयण सयय पडिलेहेमो जओ सिद्धी ॥ २७९ ॥

एव प्रत्युपेवणा कुंन्वोऽतीतकालेऽनन्ताः सिद्धाः । एवमाचार्येणोक्ते सति 'चोयगवयण' अत्र चोवकवचन-चोवक-
पय, किं ननु ? इत्याह- 'सुतव पडिलेहेमो' येषु प्रत्युपेवणाप्रमाणादनन्ताः सिद्धास्तवः सुतवमेव प्रत्युपेवणासेव कुर्मः,
स्मिन्नेन योगेनानुष्ठितेन !, यतस्त्व एव सिद्धिर्मभवति । आचार्यः प्राह—
सेसेसु अवहतो पडिलेहतोवि देसमाराहे । जइ पुण सव्वाराहणमिच्छसि तो ण निसामेहि ॥ २८० ॥

नेपु योगेण अवर्धमानः सम्पद् द्राक्षोक्तेन न्यायेन प्रत्युपेवणां कुर्वन्मपि देव्युव आरावक एवासौ, न तु सर्वमाराधित
मयति, तत्र यदि पुनः संपूर्णाराधनामिच्छसीत्यादि सुगम । कथं च सर्वाारावको भवति ? अथ आह—
पचिदिपहिं सुत्तो मणमार्इतिविहकरणमाउत्तो । तन्नियमसजममि अ जुत्तो आराहओ होइ ॥ २८१ ॥

पत्रमिन्द्रियेर्गुणो मनमादिना त्रिविधेन करमेन 'आपुका' यत्नवान् तपसा-दायद्वयविधेन युक्तः नियमः-इन्द्रिय-
नियमो नोऽन्द्रियनियमस्य तेन युक्तः, सुयमः-सुप्तदशप्रकारः पुत्रविद्याओ वाउकाओ तेषुकाओ वाउकाओ वणस्पइकाओ

वेदं दियते इंदियचलरिंदियपंचिंदियअजीवकायसंजसो पेहाउपेहापमज्जनं परिट्टावणं मणवइकाए । अत्र संयतः सन् मोक्षस्या-
 राथको भवति प्रव्रज्याया वाऽऽराधकः । द्वारगाथेयम् । इदानीं भाष्यकार एतां गार्थां प्रतिपदं व्याख्यानयति, तत्र
 'पंचिदिएहिं गुत्तो'त्ति प्रथममवयवं व्याख्यानयन्नाह—

इंदियविसयनिरोहो पचेसुवि रागदोसनिगहणं । अकुसलजोगनिरोहो कुसलोदय एगभावो वा ॥१६७

इन्द्रस्यामूनि इन्द्रियाणि तेषां विषयाः—शब्दादयः तेषां यो निरोधः सा पञ्चेन्द्रियगुप्तिरभिधीयते, अयमप्राप्तानां
 शब्दादिविषयाणां निरोधः, तथा 'पचेसुवि रागदोसनिगहणं'ति तथा 'प्राप्तेषु' गोचरमागतेष्वपि शब्दादिविषयेषु राग-
 द्वेषयोर्निग्रहणं यत्सा पञ्चेन्द्रियगुप्तता, तत्रेष्टशब्दादिविषयप्राप्तौ रागं न गच्छति अनिष्टशब्दादिविषयप्राप्तौ द्वेषं न गच्छति,
 मणिता पञ्चेन्द्रियगुप्तता, इदानीं 'मणमार्हितिविहकरणमाउत्तो' भवति, तत्राह—'अकुसलजोगनिरोहो' अकुशलानाम्-
 अशोभनानां मनोवाक्काययोगानां—व्यापाराणां यो निरोधः सा त्रिविधकरणगुप्तता, तथा 'कुसलोदय'त्ति कुशलानां-
 प्रशस्तानां मनोवाक्कायव्यापाराणां य उदयः सा त्रिविधकरणगुप्तता, तथा 'एगभावो व'त्ति न कुशलेषु योगेषु प्रवृत्तिर्ना-
 प्यकुशलेषु योगेषु प्रवृत्तिर्या मध्यस्थता सा वा त्रिविधकरणगुप्तता । मणिता त्रिविधकरणगुप्तता इदानीं 'तव'त्ति मणति—
 अर्द्धिभतरवाहिरंगं तवोवहाणं दुवालसविहंपि^३ । इंदियतो पुव्वुत्तो नियमो कोहाइओ विइओ ॥१६८॥

१ 'करणगुप्तता आ. पा १ । २ सा त्रिविधं आ. पा. १-२ । ३ तु वा. पा. १, ति क १ ।

अभ्यन्तरं प्राप्य च यथाप उपपानम्-उपवधावीत्युपधानम्-उपकरोतीत्यर्थः, तर्चेपठपधानं द्वावृष्वविषमपि तप उच्यते । तस्यो गजो, नियमो मण्गति, स च द्विविधः-इन्द्रियनियमो नोइन्द्रियनियमश्च, तत्रेन्द्रियतः-इन्द्रियाण्यङ्गीकृत्य पूर्वोक्तो नियमः, 'लोहाहो विद्मो'षि द्वितीयो नोइन्द्रियनियमः क्रोधादीनां, आदिप्रवृत्तान्मानमायालोमा गृह्यन्ते, एतेषां नियमो-नितोषः । निर्यमोषि गप, इदानीं सजमो मण्णइ, स च सप्तदशप्रकारस्तत्राह—

पुढविदगअगणिमारुअवणस्सईधितिचठक्कपचिदी । अजवि पोत्थगाइसु गहिपसु असजमो जेण ॥१६९९
 पुढविदगअगणिमारुअवणस्सईधितिचठक्कपचिदी । अजवि पोत्थगाइसु गहिपसु असजमो जेण ॥१६९९
 गृहीतयु असंयमो मवति येन तस्य प्राप्य, आशिशुब्दाव् इत्यपजग संयपणा वग्मपजग च, एतेषु अपरिगृहीतेषु संयमाः, परिगृहीतेषु असंयमः । तथा—

पेहिता सजमो बुत्तो उपेहितावि सजमो । पमज्जिता सजमो बुत्तो परिट्टुविचावि सजमो ॥ १७० ॥ भा०

पेयासंयमः-बहुधा यन्निरूपणं, ततश्चैव पूर्वं बहुधा निरूपयतः प्रेषासयम उक्तः । 'उपेहितावि सजमो'षि उपेधा द्विरध्याता तां दुर्गतः संयम उक्तस्त्वां च वक्ष्यति । 'पमज्जिता संजमो बुत्तो'षि प्रमार्जयतः संयम उक्तः । 'परिट्टुविचावि संजमो'षि 'परिष्ठापयतः' परित्पज्जतोऽपि पानकादि अतिरिक्त संयम उक्तः, एवमेते चतुर्दश, मनोवाक्यायसंयमश्च त्रिविध

१ उपेधोपधानं भा., एष एव उपपानं पृ १ । २ प्रेषणपरिहः भा वा. १-२ पु. । ३ विचमिति क १ वा. २ । ४ तत्पणमं च भा ।

उक्त एव द्रष्टव्यः । इदानीं भाष्यकृद्भाष्यानयति-प्रथमगार्थार्थः एकाकिकारणिकगमनयतनायासुक्तः, अजीवपुस्तकादि-संयमोऽपि अचित्तवनस्पतिगमनयतनायां व्याख्यात एव द्रष्टव्यः, इदानीं यदुपन्यस्तं 'पेहिचा संयम' इत्यादि तत्र क्वचिद्भाष्या-ख्यातमिति व्याख्यानयन्नाह—

टाणाइ जत्थ चेए पुवं पडिलेहिऊण चेएज्जा । संजयगिहिचोयणाचोयणे य वावारओवेहा ॥१७१॥ भा०

स्थानं-ऊर्ध्वस्थानं कायोत्सर्गादि, आदिग्रहणान्निषीदनं त्वग्वर्त्तनस्थानं च गृह्यते, तत्स्थानादि यत्र चेतयते 'चित्ती संज्ञाने' जानाति चेट्ते करोति कर्त्तुमभिलषतीत्यर्थः; तत्र पूर्व-प्रथमं प्रत्युपेक्ष्य-चक्षुषा निरीक्ष्य ततश्चेतयते स्थानं कायो-त्सर्गादि, आदिग्रहणान्निषीदनस्थानं त्वग्वर्त्तनस्थानं च, उक्तः प्रेक्षासंयमः, इदानीं उपेक्षासंयम उच्यते, सा चोपेक्षा द्विविधा, कथं?—संयतव्यापारोपेक्षा गृहस्थव्यापारोपेक्षा च, तत्र च यथासंहस्यं चोदनाचोदनविषया, संयतस्य चोदनविषया व्यापारोपेक्षा, गृहस्थस्य चाऽचोदनविषया व्यापारोपेक्षा, एतदुक्तं भवति-साधुं विषीदन्तं दृष्ट्वा संयमव्यापारेषु चोदयतः संयतव्यापारोपेक्षा, उपेक्षाशब्दश्चात्र 'ईक्ष दर्शने' उप-सामीप्येनेक्षा उपेक्षा, तथा गृहस्थव्यापारोपेक्षा, गृहस्थमधिकरण-व्यापारेषु प्रवृत्तं दृष्ट्वाऽचोदयतो गृहस्थव्यापारोपेक्षा उच्यते, उपेक्षाशब्दश्चात्रावधीरणायां वर्त्तत इति । इदानीं 'परिद्विविचावि संजमो'त्ति व्याख्यायते, तत्राह—

उवगरण अइरेग पाणाई वाऽववहु सजमणा । सागारियऽयमब्जण सजम सेसे पमब्जणया ॥ १७२ ॥
 'उपकरण' इत्यादि यवविरिकं गृहीत तथा 'पाणाई वा' तथा पानकादिषा यदविरिकं गृहीत तद् 'अववहु'पि परित्य-
 ज्य, किं ?- 'सुबमजा' संयमो भवतीति, आदिग्रन्थात्तु क वाऽतिरिक्त परित्यज्य संयमः । इदानीं "पमब्जिणावि सुबमो"
 व्याख्यायते- 'सागारियऽयमब्जण सुबमो' सागारिकाणामप्रतो यथादाऽप्रमार्धनमवाषेव संयमः, 'सेसे पमब्जणय'पि 'झेपेव'
 सागारिक्रयमाषेव प्रमार्धनेनैव संयमः । इदानीं योगत्रयसंयमप्रतिपादनायाह—

जोगतिग युवंत्रमणिअ समत्तपडिलेहणाए सज्झाओ । चरिमाए पोरिसीए पडिलेहे ताहे पत्तवुग ॥ १७३ ॥

योगत्रय पूर्वमेव 'व्यास्मात्, 'मज्झमाइतिविहङ्गणमात्ततो' इत्यस्मिन् ग्रन्थे, अत्रापि तथैव द्रष्टव्य । उक्तः सप्तदशप्रकारः
 संयमः, तत्रतिपादनाद्योक्ता वस्त्रप्रत्युपेक्षणा, वस्त्रमाच्छो च किं कर्षक्यमित्यत आह- 'स्रमस्यदिलेहणाए सुब्झाओ' समा-
 प्त्यायां प्रत्युपेक्षणायां स्वाभ्यायः कर्षक्यः सूत्रयौष्ठीर्ययाः पादोनग्रहरं यावत् । इदानीं पात्रप्रत्युपेक्षणायाह- 'चरिमाए' चरि-
 मायां पादोनयोरुष्णो प्रत्युपेक्षेत् 'ताहे'पि तदा तस्मिन् काले स्वाभ्यायानन्तरं पात्रकद्रित्य प्रत्युपेक्षते । इदानीं यदुक्तं
 'पमपौरुष्णं पात्रकद्रितयं प्रत्युपेक्षणीयं' तत्र पौरुष्णी एष न ज्ञायते किंप्रमाणा ? अतस्तत्प्रतिपादनायाह—

पोरिसिपमाणाकालो निच्छयववहारिवो जिणक्खाओ । निच्छयओ ववहारमतो पर वोच्छ ॥

पौरुष्ण्याः प्रमाणकालो द्विधिवः, निमयवो व्यथारतश्च ज्ञातव्यः, तत्र 'निमयतो' निमयनयामिप्रायेण कारणयुक्त-

गणितन्यायात्, अतः परं 'व्यावहारिकं' व्यवहारनयमत्रेण वक्ष्ये । तत्र निश्चयपौरुषीप्रमाणकालप्रतिपादनायाह—

अथणार्द्वदिगणने अट्टगुणेगट्टिभाइए लद्धं । उत्तरदाहिणसाई पोरिसि पयसुउद्दज्ञपक्खेवा ॥ २८३ ॥

! A दक्खिणानयने उत्तरायणदिनानि उत्तरायणे दक्खिणायनदिनानि मीलयित्वा गणयन्ते, स च राशिरष्टभिर्गुण्यते, एकपक्षा भागो द्विपते, लब्धेऽङ्गुलानि, द्वादशाङ्गुलैः पादः, यावत्पुनरपि मकरदिने ४ पादाः । (दाहिणत्ति-कर्कदिने २ पादौ, शेषेषु पदशुद्धिप्रक्षेपौ) इदानीं व्यवहारतः पौरुषीप्रमाणकालप्रतिपादनायाह—

आसाढे मासे दुपया पोसे मासे चउट्टया । चेत्तोसोएसु मासेसु तिपया होइ पोरिसी ॥ २८४ ॥

१ व्यावहारिको भा. ल. १ पा. १ । २ 'सोष्णां' ल. १ । ३ यावता भवति उत्तरति मकरदिने ४ पादाः आ. ल. २ । ४ चित्तासोएषु भा. ल. २ ।

A अयनं—उत्तरायणं दक्षिणायनं च तस्य अतीतदिनानि—अतीतदिवसाः तेषां गणः सर्वोत्कृष्टतः इयशीतिशतं तच्चाष्टगुणं जातं चतुर्दशशतानि चतुःषट्यधिकानि तत्र वैकषण्या भागे हूते लब्धानि चतुर्विंशत्यङ्गुलानि, तत्रापि द्वादशभिर्ङ्गुलैः पादमिति द्वे पादे जाते, एतयोश्चोत्तरायणादौ दक्षिणायनादौ च 'पथ'त्ति पदोः शुद्धिः प्रक्षेपश्च, तत्र उत्तरायणप्रथमदिने चत्वारि पदानि आसन् ततस्तन्मध्यात् पदद्वयोत्सारणे कर्कसंक्रान्तिदिने पदद्वयं संजातं, दक्षिणायने द्वे पदे अभूतां तन्मध्ये च द्वयोः प्रक्षिप्तयोर्मकरसंक्रान्तौ जातानि चत्वारि पदानि, इदमुत्कृष्टदिनयोः पौरुषीमानं, मध्यमदिनेष्वपि स्वधिया भावनीयं । इदानीं व्यवहारतः पौरुषीप्रमाणकालप्रतिपादनायाह—(प्रत्यन्तरे सुगमो यथार्थबोधको अन्योऽयमिति)

भाषादे मासे पौर्णमास्यां द्विषदा पौष्णी भवति, पद ५ द्वादशाङ्गुल द्वादश, यौये मासे पौर्णमास्यां चतुष्पदा पौष्णी भवति तथा
 वैशाखपुष्यपौर्णमास्यां त्रिषदा पौष्णी भवति ॥ इदानीं क्रिपती इति क्रियस्तु विनेषु १ क्रिपती वा हानिरेतत्प्रतिपादयद्वाह—
 अंगुल सप्तसरेण एकस्त्रेण तु कुमंगुल । षड्दश ह्यायय षावि मासेण चतुरंगुल ॥ २८५ ॥

षाषाहपौर्णमास्यां चारम्भाङ्गुल सप्तसरेण षड्दशे, यद्येव अङ्गुलद्वय षड्दशे, तथा मासेनाङ्गुलचतुष्टय षड्दशे, इय च इति
 रुचरोचरं तावमेव यावत्पौर्णमासवर्षेण षड्दशे, यद्येव अङ्गुलद्वय षड्दशे, तथा मासेनाङ्गुलचतुष्टय षड्दशे, इय च इति
 पदुवाङ्गुल सप्तसरेण षड्दशे, यद्येव अङ्गुलद्वय षड्दशे, तथा मासेनाङ्गुलचतुष्टय षड्दशे, तथा मासेनाङ्गुलचतुष्टय षड्दशे, इय च इति
 मास्यां द्विषदा पौष्णी भवति । स्थापना येयम्—आषाढपुष्णिमाप पद २ पौष्णी, सावणपुष्णिमाप पद २ अंगुल ४,
 मद्दयपुष्णिमाप पद २ अंगुल ८, आश्वीयपुष्णिमाप पद ३, कृत्तिकपुष्णिमाप पद ३ अंगुल ४, मृगशिरपुष्णिमाप
 पद ३ अंगुल ८, पौषपुष्णिमाप पद ४, एश्विन ऋतुपुष्णिमाप पद ३ अंगुल ८, फल्गुपुष्णिमाप पद ३
 अंगुल ४, चैत्रपुष्णिमाप पद ३, वशाहपुष्णिमाप पद २ अंगुल ८, ज्येष्ठ(जिह्व)पुष्णिमाप पद २ अंगुल ४, आषाढपुष्णिमाप पद
 २, श्विन ऋतुपुष्णिमाप पद ३, वशाहपुष्णिमाप पद २ अंगुल ८, ज्येष्ठ(जिह्व)पुष्णिमाप पद २ अंगुल ४, आषाढपुष्णिमाप पद
 पञ्चमदिवसाधो मारुतम बुद्धी अवा भवति तदा दिवसे दिवसे अंगुलस्तस्य सप्तमो मासो किष्की तदा दिवसे दिवसे
 एवमेव अंगुलस्त सप्तमो मासो किष्की शायति, इमं मणिय होम—आषाढस्तस्य पदद्विसे दोदि पदद्वि पोरिसी अंगुलस्त य

१. आषाढे का. क. २ । २ इतो आषाढे शशी ऋतुपुष्णिमाप पद ३ । ३ अश्विनो का. पा ३ । ४ किष्किपुष्णी का. क. २ । ५ इमं मणियं का. क. ३ ।

सत्तमभागेणं किंचूणेण अहिया, एवं विस्त्रियदिवसे दो पयाइं दो अ सत्तमभागा अंगुलस्स किंचूणा, एवं तइये दिवसे दो पयाइं अंगुलस्स य सत्तभागा तिणि किंचूणा, एवं एयाए बुड्डिए ताव जाव सावणपुणिमाए दो पयाइं चत्तारि य अंगुलाइं बुड्डी जाया, एवं इमाए कमबुड्डीए ताव नेयहं जाव पोसमासपुणिमा । तत्थ य चउप्पया पोरिसी, ततो परं माहपढस-दिवसाउ आरब्भ हाणी एतेन चैव कमेण नायवा जाव आसाढपुणिमा । आह-इदमुक्तं सप्तभिर्दिवसैरहुलं चद्धते, तथा पक्षेणाहुलद्वयं वर्द्धते इत्युक्तं, तदयं विरोधः, कुतो? यदा पक्षेणाहुलद्वयं वर्द्धते तदाऽहुलं सप्तभिः सार्द्धैर्दिवसैर्वर्द्धते?, आचार्य आह, सत्यमेवैव, किन्त्वनेनैतत्प्रख्याप्यते-वरं किञ्चिद्द्वयायां पौरुष्यां पारितं मा भूयूनायां, प्रत्याख्यानमद्भमयात्, न्यूनता च पौरुष्यां एवं भवति, यदि याऽसौ मातृमारब्धा छाया तस्यां यदि प्रदीर्घायां भुङ्क्ते तदा न्यूना पौरुषी, अधिका च तदा भवति यदा सा छाया स्वल्पा भवति । अधुना येषु मासेष्वहोरात्राणि पतन्ति तात् मासान् प्रतिपादयन्नाह—

आसाढबहुलपक्षे भद्वए कत्तिए य पोसे य । फग्गुणवइसाहेसु य बोधवा ओमरत्ताओ ॥ २८६ ॥

आषाढस्य मासस्य बहुलपक्षे—कृष्णपक्षेऽहोरात्रं पतति, तथा भाद्रपदबहुलपक्षे कृष्णपक्षे अहोरात्रं पतति तथा कार्तिक-बहुलपक्षे पौषबहुलपक्षे फाल्गुनबहुलपक्षे वैशाखबहुलपक्षे चैतेषु अहोरात्राणि पतन्ति । 'ओमरत्तं' अहोरात्रं, न च तैरहोरात्रैः पतद्भिः पौरुष्या न्यूनता वेदितव्या, अस्यार्थस्य ज्ञापनार्थमिदमुक्तं । एवं तावत्पौरुष्याः प्रमाणमुक्तं, या तु

१ किञ्चिष्णुणेण आ ल २ । २ किञ्चिष्णुणा, एव एयाए आ. ल. १ पा. १ । ३ र्यस्त्वाह आ. ल. २ पा. १ । ४ भवेतात् ल. १ । ५ तैव तए आ ल २ । ६ व्यनेव आ ल २ । ७ पक्षे कार्तिके आ. ल. २. पा. १-२ । ८ चाहोरात्राणि आ. ल. २ पा. १ ।

पुनश्चामपौष्ठी मा कियत्प्रमाणा मवतीत्यवस्तत्स्वरूप प्रतिपादनायाह—

जिट्टामूले आसाढसावणे छहि अगुलेहि पडिलेहा । अट्टहि चितिमतियमि अ तइए दस अट्टहि चउत्ये॥

ज्येष्ठामूले मासे तयाऽऽषाढे श्रावणे च पदिमरहृलेयावदथापि पौष्ठी न पूर्यते तावश्चरमपौष्ठी भवति । 'अट्टहि चितिअसि-
यभि'षि मात्रपदे अशयुनि फार्षिके च तस्मिन् द्वितीयत्रिकेऽष्टमिरहृलेयावदथापि पौष्ठी न पूर्यते तावश्चरमपौष्ठी भवति ।
'तविए दम'षि मार्गश्रिरे पौषे माघे च एतस्मिन् तृतीये त्रिके दशमिरहृलेयावदथापि पौष्ठी न पूर्यते तावश्चरमपौष्ठी
भवति । 'अट्टहि चउत्ये'षि फाल्गुने चैत्रे वैशाखे च अस्मिन्तुषे त्रिकेऽष्टमिरहृलेयावदथापि पौष्ठी न पूर्यते तावश्चरमपौष्ठी
भवति, एतस्यां चरमपौष्ण्यां पात्रकाणि प्रतिलेख्यन्ते । स च पात्रकप्रत्युपेक्षणसमये पूर्वं एतेन व्यापारं करोतीत्यत आह—
उवठजिकण पुष तछेसो जइ फरेइ उवओग । सोएण चक्खुणा घाणओ य जीहाएँ फासेण ॥२८८॥

'उपपुन्य' उपयोग दत्त्वा पूर्वमेव, यदुत मयाऽस्यां वेलायां पात्रकाणि प्रत्युपेक्षणीयानीत्येवमुपपुन्य पुनः 'तछेस्य एव'
प्रत्युपेक्षामिदम् एव 'वहि'षि 'यति' प्रभवितः पात्रकसमीपे उपविश्य 'उपयोगं करोति' मति व्यापारयति, क्वय ?—
'धोत्रेण' धोत्रेन्द्रियेण पात्रके उपयोगं करोति, कदाचिच्चत्र भ्रमसादि गुञ्जन्त मृष्योति, पुनस्त यतनयाऽपनीय तस्यात्रक
प्रत्युपेक्षते, तथा चमुषा उपयोगं ददाति कदाचिच्चत्र मुपक्लेत्केरादिरजो भवति, तवस्तद्यतनयाऽपनयति, घ्राण्येन्द्रियेण

चोपयोगं करोति कदाचित्त्र सिरसुवकादिर्मदितो भवति पुनश्च घ्राणेन्द्रियेण ज्ञात्वा यतनयाऽपनयति, जिह्वया च रसं ज्ञात्वा यत्र गन्धस्वत्र रसोऽपि गन्धपुद्गलैरोष्ठो यदा व्याप्तो भवति, तदा जिह्वया रसं जानातीति, स्पर्शनेन्द्रियेण चोपयोगं ददाति कदाचित्त्र मूषकादिः प्रविष्टस्त्वन्निःश्वासवायुश्च शरीरे लगति, ततश्चैवमुपयोगं दत्त्वा पात्रकाणि प्रत्युपेक्षते ॥ इदानीं भाष्यकृत्किञ्चिद्वाख्यानयन्नाह—

पडिलेहणिया काले फिडिष् कछाणगं तु पच्छिच्चं । पायस्स पाँस बिट्ठो सोयादुवउत्त तल्लेसो ॥१७४॥ भा.

प्रत्युपेक्षणाकाले 'फिटिते' अतिक्रान्ते एकं कल्याणकं यतः प्रायश्चित्तं भवति अतः पूर्वमुपयोगं प्रत्युपेक्षणाविषयं करोति । किञ्चिशिष्टोऽसौ उपयोगं करोतीत्यत आह—'पायस्स पाँस बिट्ठो' पात्रकस्य पार्श्वे उपविष्टः श्रोत्रादिभिरुपयुक्तस्तल्लेशयः—तच्चित्तो भवतीति । कथं पुनः पात्रकप्रत्युपेक्षणां करोतीत्यत आह—

सुहणंतएण गोच्छं गोच्छगंगीहिअंगुलीहिं पडलाइं । उक्कुडुयभाणवत्थे पलिमन्थाईसु तं न भवे ॥२८९॥

'सुहणंतएण'ति रजोहरणमृत्त्ववस्त्रिकया 'गोच्छं'कं वक्ष्यमाणलक्षणं प्रमार्जयति, पुनस्तदेव गोच्छकमङ्गुलीभिर्गृहीत्वा पटलानि प्रमार्जयति । अत्राह परः—उक्कुडुयभाणवत्थे' उक्कुडुकः सन् 'भाजनवस्त्राणि' गोच्छकादीनि प्रत्युपेक्षयेत् यतो वस्त्र-प्रत्युपेक्षणा उक्कुडुकैनेव कर्त्तव्या, आचार्य आह—'पलिमन्थाईसु तं न भवे' तदेतन्न भवति यच्चोदकेनोक्तम्, यतः पलिमन्थः

१ सुरभकदिं भा. ल. १-पा. १, सुरुरकदिं पा. २ । २ पक्ष्यन्ते । ३-४ पासुका । ५ गतिमङ्गुलीउ ल १-२ उ. । ६ स्तमेव पा. १-२ ।

स्यार्थयोर्भवति, कथं ? प्रथममसौ पादप्रोच्छन्ने निपीदति पश्चात् पात्रकक्षप्रत्युपेक्षमायासुत्कटुको भवति पुनः पात्रक-
 प्रत्युपेक्षार्था पादप्रोच्छन्ने निपीदति, एवं तस्य साधोभिरपतः स्यार्थयोः पठिमन्वो भवति ततः पादप्रोच्छन्ने निषण्णे-
 नेव पात्रकक्षप्रत्युपेक्षणा कर्षव्येति ॥ ततः किं क्तरोतीत्यत आह—

चउकोण भाणकण पमज्व पापसैरीइ तिगुण तु । भाणस्स पुप्फग तो इमेहि कज्जेहि पडिलेहे ॥२९०॥

पटलानि प्रत्युपेक्ष्य पुनर्गोच्छर्कं वामहस्तानामिक्काङ्गुल्या गृह्णाति ततः पात्रकक्षेरिक्का-पात्रकक्षखवस्त्रिका पात्रकस्यामेव
 गृह्णाति 'वतकोम'पि चतुरः पात्रपन्चकोणान् संवस्योपरिस्वापितान् प्रमार्जयति, पुनर्माघनस्य कर्षं प्रमार्जयति, पुनम
 पात्रकक्षेरिक्कायैव 'विगुणं' तिस्रै एव वारा वास्योऽभ्यन्तरम्व तिस्र एव वाराः प्रमार्जयति, ततः 'भाणस्स' पात्रकस्य 'पुप्फक'
 पुञ्ज ततः एतानि वस्यमाणलघुणानि कार्याणि यदि न भवन्ति ततः प्रथम पुञ्ज पात्रकस्य प्रत्युपेक्षेव । क्वानि पुनस्तानि
 कार्याणि ? अत आह—

मूसगरयउक्केरे, घणसताणए इय । उदए महिया चेव, एसेया पडिवत्तिओ ॥ २९१ ॥

कदाचिपत्र मृषकोत्केरनो लघ्न भवति ततस्तर्पतनयाऽपनीयते, तथा वनाः सन्तानको वा-क्याचित् तस्य कोष्ठिभैव

१ यतः अत पाद आ क २ पा. १-२ पु. १ । २ वगैव आ क. १ । ३ तिस्रो वाप आ पा २ । ४ प्रत्युपेक्षते आ पा २ ।
 ५ कोष्ठिकमुपय पा २ ।

तुयं लग्नं होइ तद्यतनयाऽपनीयते । तथा 'उदए'चि कदाचिदुदकं लग्नं भवति, सार्द्धीया भूमेरुन्मज्ज्य लगति, तत्र यतनां वक्ष्यति, 'मट्टिआ चैव' तथा कदाचिद् मृत्तिका गृहकारिकायाः संबन्धिनी लगति तत्र यतनां वक्ष्यति, एवमेताः प्रतिपत्तयः—प्रकारा—मेदा यदि न भवन्ति ततो बुद्धं प्रत्युपेक्षते । कुतः पुनरुत्केरादिसम्भवः ? इत्यत आह—

नवगनिवेसे दूराउ उक्केरो मूसएहिं उक्किणो । निद्धमहि हरतणू वा ठाणं भेतूण पविसेज्जा ॥२९२॥

'नवगणिवेसे' यत्र ग्रामादौ ते साधव आवासिताः स नवः—अभिनवो निवेशः कदाचिद्भवति, तत्र च पात्रकसमीपे मूपकैरुत्केर उत्कीर्णस्तेन रजसा पात्रकं गुण्ठ्यते । 'मूसगरयउक्केरे'चि मणियं । 'निद्धमहि हरतणू वा' तथा स्निग्धायां—सार्द्धीयां भुवि 'हरतणू वे'चि सलिलविन्दव उन्मज्ज्य लगन्ति ततो भुव उन्मज्ज्य पात्रकस्थापनकं भित्त्वां प्रविशेत् स लग्नो भवेत् तद्यतनां वक्ष्यति । 'उदए' चि गयं, इह कस्मादुदकमस्थान एवोक्तम् ? उच्यते, पृथिवीकायस्य वनसन्तानस्य च तुल्ययतना-प्रतिपादनार्थम् । तथा—

कोत्थलगारिअधरगं घणसंताणाइथा व लगेज्जा । उक्केरं सट्टाणे हरतणु चिट्टेज्जा सुक्को ॥२९३॥

'कोत्थलकारिकागृहकं' गृहकारिका गृहकं मृन्मयं करोति तत्र यतनां वक्ष्यति । 'मट्टिए'चि मणिअं, वनसन्तानिका वा कदाचिच्छगति घणसंतानिया लग्गा, आदिशब्दात्तदण्डकादिः । इदानीं सर्वेषामेवैतेषां यतनां प्रतिपादयन्नाह—'उक्केरं सट्टाणे'

मृषकोत्करः स्वस्थाने मृष्यते-पठनया मृषकोत्करमप्य एव स्याप्यते प्रमृष्यते । 'इरणू' अथ इरणुः अथ स्वात्सल्लिङ्गिन्त्वं उन्मन्त्य तन्मास्त्वस्तावत्प्रतिपाठयति यावदेते श्लोपमृषणञ्छन्ति, ततः पश्चात्पात्र प्रत्युपेक्षते । 'ठवण'पि गय ॥ इयरेसु पोरिसितिग सचिक्खावेतु तच्चिम् छिन्दि । सव वावि विगिचिइ पोरण मट्टिअ ताहे ॥ २९४ ॥

'इपरेसु' पि ओरयलकारिआषवसंताभियादीन 'पोरिसितिग सचिक्खावेपु' पि प्रारत्रय पावत्तपात्रकं संचिक्खा वेपु प्रतिपान्य, यदि तापत्याप्रि वेत्तया नापैति ततः पात्रकस्यापनावेस्तावन्मात्र छित्त्वा परित्यज्यते । 'सव वावि विगि चति' मन्येषा वा पात्रकस्यापनादीनां सद्भावे सर्वमेव तत्पात्रकस्यापनादि परित्यज्यति । 'पोरण मट्टिअ ताहे'पि अथ सल्लोत्तरात्कारिगृहक न सचेनतया मृषिकया कृत किन्तु पुराममृषिकया ततस्तां पुराणां मृषिकानां 'ताहे'पि अथ छेत्तनाकालेऽनयति यदि तत्र कृमिच्छास्त्रया न प्रवेक्षिता इति । पत् पमञ्जिऊर्णं अतो वाहिं सइ तु पप्फोडे । केइ पुण तिणिण वैरे चउरगुल मूर्मि पढणमया ॥२९५॥

इदानीं तत्पात्रक पात्रकेशरिकाया-पात्रकमुत्सयस्रिकया विस्रो वारा वासतः प्रमृष्य संपूर्णास्ततो इस्ते स्वापयित्वा ऽप्यन्तरसद्वेषो वाराः पुनः समन्ततस्त प्रमृष्य ततः 'सइ तु पप्फोडे'पि सङ्घ-एकां वारामधोदुन्न कृत्वा बुद्धे प्रस्कोटयेत्, एव केविदाचार्यां मृष्यते, केविद्युनराचार्या एव मणन्ति, पशुत विस्रो वाराः प्रस्कोटनीयं, एतदुक्त मणति-एकां वारां

१ एण्डु' का । २ एडे क. १ । ३ पाञ्चति का. । ४ भावयति का. घ. १ । ५ वाप का पा १ । ६ सुवन्तिकम का ।

प्रमृज्य पश्चाद्घोषुखं प्रस्फोट्यते पुनरपि प्रमृज्य प्रस्फोट्यते पुनरपि प्रमृज्यते प्रस्फोट्यते, एवं एतास्तिक्तो वाराः प्रस्फोटनीयं । तैत्पात्रकं शुभ उपरि कियदूरे प्रत्युपेक्षणीयमित्यत आह 'चउरंगुल भूमि पडणमया' चतुर्भिरङ्गुलैर्भुव उपरि धारयित्वा प्रत्युपेक्षणीयं, मा भूत्पतनभङ्गभयं स्यादिति । एवं तावत्प्रत्युषसि वल्लपात्रप्रत्युपेक्षणा उक्ता, इदानीमुपधि पात्रकं च प्रस्तु-
पेक्ष्य किमुपधेः कर्त्तव्यं ? क्व वा पात्रकं स्थापनीयमित्यत आह—

वेदिअबंधणधरणे अगणी तेणे य दंडियक्खोभे । उउबद्धधरणबंधण वासासु अबंधणा ठवणा ॥ २९६ ॥

उपधिविण्टिकानां बन्धनं कर्त्तव्यं, 'धरणे'चि पात्रकस्य चात्मसमीपे-आत्मोत्सङ्गे धरणं कार्यम्, अनिक्षिप्तमित्यर्थः, किमर्थं पुनरेतदेवं क्रियते ? यदुपधिका बध्यते पात्रकमनिक्षिप्तं क्रियत इति ?, उच्यते, 'अगणि'चि 'अग्निमयात्' प्रदीपनमयात् स्तेनकमयात् दण्डिकक्षोभाच्च एतदेवं क्रियते, कस्मिन् पुनः काले एतदेवं क्रियते कस्मिन् पुनः काले न क्रियते इत्यत आह-'उउबद्ध' ऋतुबद्ध उच्यते शीतकाल उष्णकालश्च, तस्मिन् पात्रकधरणमुपधेश्च बन्धनं कर्त्तव्यं, 'वासासु'चि वर्षाकाले 'अबंधण'चि उपधेरबन्धनं कर्त्तव्यं-उपधिर्न बध्यते, 'ठवणा'चि पात्रकं च निक्षिप्यते-एकदेशे स्थाप्यते, प्रयोजनमुपधेरबन्धने पात्रकस्य च निक्षेपणे वक्ष्यति । इदानीं साध्यकारो व्याख्यानयन्नाह—

रयत्ताण भाण धरणं उउबद्धे निक्खिविज्ज वासासु । अगणीतेणमएण व रयक्खोभे विराहणया ॥ १७५ ॥

रमसायस्य भावनस्य च धरण-अनिक्षेपण कर्षणं, कदा ?-शत्रुबन्धे स्त्रीषोष्यकालयोः, वर्षसु पुनर्मांजन निक्षिपेदे
 कान्ते, किमर्थं पुनर्मांजनस्य उत्सङ्गे धरणं क्रियते ? अथ आह-‘अमयी’ अग्निभयेन-प्रदीपनभयेन स्तेनभयेन वा
 राजयोभेष वा, मा भूदाकृतस्य गृहवतः पत्निमन्येनात्मविराधना संयमविराधना वा स्यात् ॥

परिगलमाणा हीरेज्ज डहणा भेया तदेव उक्त्वाया । शुची व सय दउज्जे हीरेज्ज व ज च तेण विणा ॥१७६॥

अन्यादिवोमे निर्गच्छत आङ्गुलस्य उपविराधना परिगलति तत्र च परिगलमाना केनचिदपरिप्रियते ‘दहण’सि देहते वा
 अपदा सती अवधिपरिषद् गृहते, ‘भेया’ इति ब्राह्मणस्य निर्गच्छतोऽन्नासन्न पात्रकं गृहतो ‘भेयो’ विनाशो भवति तत्र च
 पदङ्गापस्यापि विराधना संभवति । ‘गुप्तो व सय दन्ते’ संयूतो वा उपधिपात्रकप्रारणे स्वय दक्षेत्, स्तेनकसंक्षोभे च सति
 अवधिपात्रकप्रारणव्याख्येण स्तेनके-म्लेच्छैरपरिप्रियते, ‘अं च तेण विण’सि यच्च ‘तेन विना’ उपधिपात्रकप्रदिना विना
 भवति, आरमविराधना संयमविराधना च तत्रवत्स्यमेवेति । आह-पुनः किं कारणं वर्षसु उपविर्नं वस्यते पात्रकाणि चे
 निक्षिप्यन्ते ? उच्यते—

वासासु नरियअगणी नेव च तेर्णावि दडिया सुंस्था । तेण अवधयण ठवणा पव पडिलेहणा पाप ॥१७७॥

१ अपरिच्छिद्य अ । २ दक्षेत् वा. अ. पा २ । ३ ‘भेयो व’ विनाशे वा कर्षेत् वा । ४ संभवति पात्रकस्यापि च । ५ वा अ. वा.
 च । २ पा १ । ६ तेण उ वा । ७ वाया वा अ. २ पा. १ ।

वर्षासु नास्ति अग्निमयं नापि च स्तेनमयं, स्तेनाश्चात्र पृष्ठीपतिकादयो द्रष्टव्याः, यतस्त एव वर्षासु प्रतिबन्धेन नागच्छन्तीति, देण्डिनश्च-राजानो वर्षासु स्वस्थास्तिष्ठन्ति, विग्रहस्य तस्मिन् कालेऽभावात्, अतस्तेन कारणेन 'अंबवर्ण'ति अबन्धनमवधेः 'ठवर्ण'ति पात्रकं च पार्श्वे निक्षिप्तं न क्रियते अपि तु स्थाप्यते-श्रुच्यते । एवं प्रत्युपेक्षणा पात्रविषया प्रतिपादिता, तत्रप्रतिपादनाच्चोक्तमृपकरणप्रत्युपेक्षणाद्वारम्, इदानीं स्थण्डिलद्वारस्य स्वरूपप्रतिपादनायाह—
अणावायमसंलोए अणावाए चव होइ संलोए । आवायमसंलोए आवाए चव संलोए ॥ २९७ ॥

'अणावायमसंलोए'ति न आपातः-अभ्यागमः स्वरपरपक्षयोर्यस्मिन् स्थण्डिले तदनापातं, 'लोकृ दर्शने' न संलोकौ-न दर्शनं छन्नत्वाद्यस्मिन् स्थण्डिले तदनालोकम्, अनापातं च तदसंलोकं च अनापातासंलोकं एको भेदः स्थण्डिलस्य, तथा 'अणावाए चव होइ संलोए' नापातः कस्यचिद्यत्र तदनापातं, अनापातं च तत्संलोकं च अनापातसंलोकं, अच्छन्नत्वात्, एतदुक्तं भवति-यत्रासौ पुरीषं व्युत्सृजति तत्र न कस्यचिदापातः किन्तु दूरस्थिताः पश्यन्ति आकाशत्वादिति अयं द्वितीयो भेदः, तथाऽन्यद् 'आवायमसंलोए'ति आपातसंलोकम्, आपातं यत्र कश्चिदागच्छति असंलोकं-छन्नं, आपातं च तदसंलोकं च आपातासंलोकम्, एतदुक्तं भवति-आपातोऽस्ति सागारिकाणामासन्ना एव तिष्ठन्ति न च वनादिबृत्त्यादितिरोहितत्वाद् व्युत्सृजन्तं साधु पश्यन्ति, एष वृतीयो भेदः, तथाऽन्यत्- 'आवाए चव संलोए'ति 'आपातः' अभ्यागमः कस्यचिद्यत्र 'संलोकः' संदर्शनं यत्र तत् आपातं च तत्संलोकं च आपातसंलोकं सागारिकागमो भवति दूरस्थिताश्च सागारिकाः पश्यन्ति साधु व्युत्सृज-

रत्नस्रावस्य मावनस्य च घरणं-अनिशेषण कर्तव्यं, कदा ?-ऋतुषुदे श्रीतोष्यकालयोः, वर्षसु पुनर्मानिनं निधिषेदे कान्ते, किमर्थं पुनर्मानिनस्य उत्सहे वरण क्रियते ? अत आह-‘अयमी’ अग्निमयेन-प्रदीपनमयेन स्तेनमयेन वा रात्रयोमेव वा, मा मृदाकुलस्य गृहताः पृष्ठिमन्थेनात्मविराधना संयमविराधना वा स्यात् ॥

परिगलमाणा हीरेज्ज दहणा मेया तदेव छक्काया । गुचो व सय दउस्से हीरेज्ज व ज स तेण विणा ॥१७६॥

अन्यादिषोमे निर्धच्छत आकुलस्य उपविराधना परिगलति ततश्च परिगलमाना केनचिदपत्रियते ‘दहण’पि देहते वा अत्रा सती अबधियावपु गृहते, ‘मेया’ इति आकुलस्य निर्धच्छतोऽज्ञासज पात्रक गृहतो ‘मेवो’ विनाशो भवति ततश्च पदस्यस्यापि विराधना संभवति । ‘गुचो व सय दउस्से’ संमूहो वा उपविपात्रकत्राप्ये स्वय वषेठ, स्तेनकसंघोमे च सति अबधियावपुत्रकप्रहणव्याद्येप्य स्तेनकैः-‘म्लेच्छैरपत्रियत’, ‘ज व तेण विण’पि यच्च ‘तेन विना’ उपविपात्रकक्रादिना विना भवति, आत्मविराधना संयमविराधना च तत्पदवस्यमेवेति । आह-युनः किं कारण वर्षसु उपधिर्न वष्यते पात्रकाणि चे निधिष्यन्ते ? उच्यते—

वासासु नरियअगणी नेव य तेर्णावि दहिया सुँट्या । तेण अबधवण ठवणा एव पडिलेहणा पाए ॥१७७॥

१ अपरिच्छा अ । २ दहेत वा अ. पा ३ । ३ ‘मेवो व’ विनाशे वा अनेद वा । ४ संभवति पात्रकस्यापि क १ २ पा १ । ५ ठेव व अ. । ७ घटना वा अ. २ पा १ ।

वर्षासु नास्ति अग्रिमयं नापि च स्तेनभयं, स्तेनाश्चात्र पृष्ठीपत्तिकादयो द्रष्टव्याः, यतस्त एव वर्षासु प्रतिबन्धेन नागच्छन्तीति, देण्डिनश्च-राजानो वर्षासु स्वस्थास्तिष्ठन्ति, विग्रहस्य तस्मिन् कालेऽभावात्, अतस्तेन कारणेन 'अबंधण'त्ति अबन्धनमवधेः 'ठवण'त्ति पात्रकं च पार्श्वे निक्षिप्तं न क्रियते अपि तु स्थाप्यते-भुज्यते । एवं प्रत्युपेक्षणा पात्रविषया प्रतिपादिता, तन्प्रतिपादनाच्चोक्तमृपकरणप्रत्युपेक्षणाद्वारम्, इदानीं स्थण्डिलद्वारस्य स्वरूपप्रतिपादनायाह—

अणावायमसंलोए अणावाए चव होइ संलोए । आवायमसंलोए आवाए चव संलोए ॥ २९७ ॥

'अणावायमसंलोए'त्ति न आपातः-अभ्यागमः स्वपरपक्षयोर्यस्मिन् स्थण्डिले तदनापातं, 'लोक्क दर्शने' न संलोको-न दर्शनं छन्नत्वाद्यस्मिन् स्थण्डिले तदनालोकम्, अनापातं च तदसंलोकं च अनापातासंलोकं एको भेदः स्थण्डिलस्य, तथा 'अणावाए चव होइ संलोए' नापातः कस्यचिद्यत्र तदनापातं, अनापातं च तत्संलोकं च अनापातसंलोकं, अच्छन्नत्वात्, एतदुक्तं भवति-यत्रासौ पुरीषं व्युत्सुजति तत्र न कस्यचिदापातः किन्तु दूरस्थिताः पश्यन्ति आकाशत्वादिति अयं द्वितीयो भेदः, तथाऽन्यद् 'आवायमसंलोए'त्ति आपातसंलोकम्, आपातं यत्र कश्चिदागच्छति असंलोकं-छन्नं, आपातं च तदसंलोकं च आपातासंलोकम्, एतदुक्तं भवति-आपातोऽस्ति सागारिकाणामासन्ना एव तिष्ठन्ति न च वनादिदृश्यादितिरोहितत्वा-द्व्युत्सुजन्तं साधुं पश्यन्ति, एष तृतीयो भेदः, तथाऽन्यत्-'आवाए चव संलोए'त्ति 'आपातः' अभ्यागमः कस्यचिद्यत्र 'संलोकः' संदर्शनं यत्र तत् आपातं च तत्संलोकं च आपातसंलोकं सागारिकागमो भवति दूरस्थिताश्च सागारिकाः पश्यन्ति साधुं व्युत्सुज-

१ देण्डिका-अन्यराजानो वा. पा. १. २ । ३ च-बच्छन्न च, एतं आ पा. २ ।

न्त, अथ चतुर्थः । इदानीं चतुर्थमेव वाचनेदं व्याख्यानयति, यत्कृष्णारूपानेऽन्वे विधिविधिवेवरूपा सुम्नाना भवन्तीति ॥
 तत्रापाय बुविह सपक्खपरपक्खओ य गायव । बुविह होइ सपक्खे सजय तह सजईण च ॥२९८॥
 स्वपथः-संपतर्गः परपथः-गुरस्वादिः, वत्र स्वपथापाठ द्विविध संयतस्वपथापाठं संपथीस्वपथापाठ च ।
 सत्रिगमसत्रिगा सत्रिगंमणुणपरपरा चैव । असत्रिगावि य बुविहा तप्पक्खियपुअरा चैव ॥ २९९ ॥

तत्र ये ते संयतास्ते संविग्नाश्च अत्रिगिनाश्च, ये ते संविगास्ते मनोधा इतरे अमनोधाश्च, असत्रिगा अपि द्विविधाः-
 'तत्प्राधिकाः' सत्रिग्नप्राधिकाः इतरे च-असत्रिग्नप्राधिकाः निर्दुर्मां देव स्थावन्ते तपस्विनाश्च निन्दन्ति । उक्तः स्वपथः,
 इदानीं परपथ उच्यते—

परपक्खेवि अ बुविह माणुस तेरिच्छिअ च नायव । एक्किअपि अ तिविह पुरिसिस्थिनपुसगे चैव ॥३००॥
 परपथेऽपि च द्विविध स्पण्डित मानुपापाठ तिर्यगापाठ च आतथ्य, यत्तन्मानुपापाठ तथैकेक त्रिविध-पुण्यापाठ
 कृपापाठ नपुसकापाठ चेति, तिर्यगापाठमपि त्रिविध-तिर्यक्पुण्यस्तिर्यक्स्त्री तिर्यक्पुसक चेति ।
 पुरिसावाय तिविह दडिअ कोहुविण य पागइए । ते सोयऽसोयवाई एमेविरथी नपुसा य ॥ ३०१ ॥

तत्र पुरुषापातं त्रिविधं—‘दण्डिकः’ राजा ‘कौटुम्बिकः’ श्रेष्ठ्यादिः, ‘प्राकृतिकः’ प्रकृतीनां मध्ये यः, अयं त्रिविधः पुरुषः, तेषामेकैकस्त्रयाणामपि पुरुषाणां शौचवादी अशौचवादी चेति । ‘एमेवित्थी नपुंसा य’त्ति एवमेव दण्डिककौटुम्बिकप्राकृतिक-शौचवाद्यशौचवादिनः स्त्रीनपुंसका ज्ञातव्या एभिर्भेदैर्भिन्नाः । इदानीं मनुष्याणां मध्ये द्वितीयं परपक्षभेदं प्रतिपादयन्नाह—
एए चेव विभागा परतित्थीणंपि होंति मणुयाणं । तिरिआणं पि विभागो अओ परं कित्तइस्सामि ॥३०२

एत एव ‘विभागा’ भेदा दण्डिककौटुम्बिकप्राकृतिकशौचवादिरूपाः परतीर्थिकानामपि भवन्ति मनुष्याणां, इदानीं तिरश्चामपि ‘विभागान्’ भेदानतः परं ‘कीर्चयिष्यामि’ प्रतिपादयामीत्यर्थः

दित्तादित्ता तिरिआ जहन्नमुक्कोसमज्झिमा तिविहा । एमेवित्थिनपुंसा दुगुंछिअदुगुंछिआ नेया ॥३०३॥

द्विविधास्तिर्यञ्चो—दृष्टाश्चाहृताश्च मारकाश्चामारकाश्चेति, पुनरेकैकान्निविधा हृप्ता अहृताश्च य उक्तास्ते जघन्या उत्कृष्टा मध्यमाश्च । तत्र जघन्या मूल्यमङ्गीकृत्य मेण्डकादयः, उत्कृष्टा हस्त्यश्वादयो मध्यमा गवादयः । ‘एमेवित्थिनपुंसा’ ये ते हृप्ता अहृताश्च ते सर्वे एव प्राग्भवत् स्त्रियः पुंसांसो नपुंसकानि च, ते च पुनः सर्वे एव ‘जुगुप्सिताः’ निन्दिताः ‘अजुप्सिताः’ अनिन्दिता ज्ञेयाः ॥ तत्रैतेषां भेदानां मध्ये केषामापाते सति गमनं कर्तव्यमित्यत आह—

१ जुडम्बिक ल १।२ एवमेवित्थी ल १-पा १।३ प्राकृतिकरूपा शौचाशौचवादिनः आ १।४ होइ आ. पा. १।५ पादयिष्यामीत्यर्थः
पा २।६ मारकाश्चामारणाश्च ल १-२।७ दीप्ता अदीप्ताश्च वा १।८ दीप्ता अदीप्ताश्च आ १।९ त्रिप्रकार एवमेव प्राग्भवत् ल, १-२।
१० पुरुषा नपुंसकाश्चेति, आ. ।

गमण मणुपणे इयरे वितहायरणमि होइ अहिगरण । पउरदवकरण वड्डु कुसील सेहऽण्णहामावो ॥३०४
 मनोश्चानामापावो एस्सिन् स्वण्डिले तत्र गमन कर्त्तव्य, 'इयरे'पि अमनोश्चास्तेयामापाते गमन न कर्त्तव्यम्, एतः
 'वितहायरणमि होठि अहिगरण'ति वितहायरणम्-अन्यसामाचार्या आचरण वस्मिन् सति विशुद्धार्था परस्परं स्वसामाचा-
 रीपक्षपातेन राटिर्मवति तत्राधिकारण मवति । तथा कुडीलायतेऽपि न गन्तव्य एतः 'पउरदवकरण वड्डु' प्रचुरेण द्रव्येण
 शोधकरणक्रियाहुच्छोभना इदृशा कुडीलानाम्-वसंधिधानां संवन्धिनी पुनश्च सेहादीनामन्यसामावो मवेत्, एदुतेति शुचयो
 न त्वस्मत्सावराः तस्मादेते एव शोभनाः पून्यायेति तन्मध्ये यान्ति, संयथापातेऽप्य दोषः, संयस्यापातं तु एकान्तेनेव
 वर्त्तनीय । इदानीं परपद्यमानुपायतदोषान् दर्शयन्माह—

जरथऽम्हे वच्चासो जरथ य आयरइ नाइवगो जे । परिमव कामेमाणा सकेयगदिइया वावि ॥ ३०५ ॥

वस्तुतया एवमाहुः एदुत-यैव विद्या इय पुरीपच्चुत्सर्जनार्थं प्रचाराः यत्र वाचरति-सञ्चान्मुत्सुन्न करोति नः-अस्मदीयो
 धातिवर्गः-स्वजनयोपिद्वर्गः तथैव दिशा एतेऽपि व्रजन्ति, 'परिचव'पि तत्रैते परिमयस्माक कुर्वन्ति, 'कामेमाण'पि नूनमेते
 'कामयन्ति' अमितपन्ति त्रिप तेन तत्र प्रयान्ति, 'संकेतणदिमवा' इत्यस्यैतका वा तेन रुयापाते व्रजन्ति । एते च दोषाः—
 दृष्ट अप्प कन्हुस असई अवणणपडिसेहविप्परीणामो । सकाईया दोसा पडित्थिसु गहिप्प य ज चऽण्ण ॥३०६

१. सुपकेवकवा अ. । २. संकतोमां त्यापतामंअमये आ. आ. १-२ । ३. चामं अ. १ सु । ४. पडित्थिसि नदे च आ. आ. १ ।

कदाचिद्रवमल्पं भवति तत्र उड्डाहादि 'कलुस'ति कलुषं वा उदकं भवति, 'असई'ति अमावो वा द्रवस्य भवति, तत्रैते दोषाः-अवर्णः-अस्वाभा प्रवचने भवति, प्रधानो वा कश्चिद् दृष्ट्वा प्रतिषेधं भिक्षादेः करोति, 'विपरिणामो वा' कस्यचिदभिनवश्राद्धस्य भवति, शङ्काद्यश्च दोषाः पण्डकस्त्रीविषया भवन्ति, 'गहिए जं चऽणं'ति पण्डकस्त्रीभ्यां बलाद्गृहीतस्य यच्चान्यदाकर्षणोड्डाहादि भवति स च दोषः । इदानीं तिर्यगापाते दोषं दर्शयन्नाह—

आहणणार्हं दिक्ते गरहिअतिरिएसु संकणादीणि । एमेव य संलोए तिरिए वज्जित्तु मणुआणं ॥ ३०७ ॥

दृप्ततिर्यगापाते-मारणकतिर्यगापाते आहननादिदोषाः, आदिग्रहणाद्भक्षणदोषश्च मर्कटादिकृतः, गहितेषु-गर्दम्यादिषु तिर्यक्षु मैथुनाशङ्काद्याः, आदिग्रहणाभिःशङ्कमेव वा भवति । एवं तावदेते आपातदोषा उक्ताः, 'एमेव य संलोए' एवमेव संलोकैऽपि 'मनुष्याणां' मनुष्यसंबन्धिनि दोषा द्रष्टव्याः, किन्तु 'तिरिए वज्जित्तु'ति तिरश्चो युक्त्वा, एतदुक्तं भवति-तिर्यक-संलोकै न कश्चिद्दोषो भवतीति । इदानीं संलोकै दोषानेव दर्शयन्नाह—

कलुसदेवे असई यव पुरिसा लोए हवंति दोसा उ । पंडित्थीसुवि एए खद्धे वेउवि मुच्छाय ॥ ३०८ ॥

कलुषे द्रवे सति 'असति' अमावे वा द्रवस्य पुरुषालोकै पुरुषो यस्मिन् स्थितः पश्यति, पण्डकस्त्रीजनिताश्च शङ्कादयो दोषाः पूर्वोक्ताः तथा 'खद्धे' बृहत्प्रमाणे शेफे 'विउवि'ति विक्रियामापन्ने शेफे हेष्टे सति पण्डकस्य स्त्रिया वा मूच्छा

अनुगणो भवति । उक्त षतुर्थं स्पष्टिहलमापावसलोकरूपम्, इदानीं वृतीयमापावसलोकरूपमुच्यते, तत्राह—

आवायदोस तइए विइए सलोयओ मत्रे दोसा । ते दोवि नरिय पढमे तर्हि गमण ततियमा मेरा ॥३०९॥

वृतीय स्पष्टिहल यद्यत्पसलोक तथाऽप्यापावदोपदुट वर्धते । उक्त वृतीयम्, इदानीं द्वितीयमनापावसलोकरूपमुच्यते, तत्राह—'विइए संलोयओ मत्रे दोमा' द्वितीये पद्यप्यापावदोपो नास्ति तथापि संलोक्त्वो भवन्ति दोपाः, उक्त द्वितीय स्पष्टिहल, इदानीं प्रथममनापावसलोकरुच्यते, तत्राह—'त दोवि नरिय पढमे' चि त दोपा आपावअनिवाः सलोकरुअनिवाअ न मन्ति पढमे स्पष्टिहलऽतन्त्रैत्र गमन कषण्य, तत्र वेप 'मेरा' मर्यादा-वक्ष्यमाणा इय नीतिरिति ॥ तत्र यदुक्त प्रथमे स्पष्टिहले गच्छतामिय मेरा माऽमिबीयते—

कालमकाले सण्णा कालो तइयाए सेसयमकालो । पढमा पोरिसि आपुच्छ पाणगमपुक्फियऽण्णदिसि

अत्रैका काले मञ्जा भवति अन्याऽकाले सञ्जा भवति । 'कालो तयिपाए' चि 'कालः' सम्भ्रायाः वृत्तीयायां पौरुष्यां भवति 'समयमकालो' चि द्वेषकाले या मञ्जा भवति साऽकालमञ्ज्वेत्युच्यते, 'पढमा पोरिसि' चि तत्राकालसञ्जा प्रथम पौरुष्यां यदि भवति तदाः 'आपुच्छ पाणग' चि आपुच्छय माधुन, एतदुक्त भवति—साधुनेवममाषापुच्छति यदुत-भवतां किं कथिषङ्कमणयमि यास्पति न वा ? इति, पुनः 'पाणगं' ति तदनु रूपं पानकमानयति, किं विञ्चितम् ?—'अपुक्फिय' अपुक्फिकं

तरिकारहितं येन स्वच्छतया उदकभ्रान्तिर्भवति, 'अण्णदिसि'ति अन्यया पत्तनस्य दिशा उदकं गृह्यते अन्यया च दिशा चङ्गमणभूमिं प्रयाति येन सागारिकाशङ्का न भवति यदुतैर्षं काञ्चिकेन शौचं कुर्वतीति ॥

अइरेगगहण उग्गाहिएण आलोअपुच्छिउं गच्छे । एसा उअकालंमी अणहिंडिअ हिंडिआ कालो ॥३११॥

अतिरिक्तं च तत्पानकं गृह्यते कदाचिदन्यसाधोः कार्यं भवेत् सागारिकपुरस्ताद्वा उच्छोलनादि क्रियते । 'उग्गाहिएण'त्ति उद्गाहितेन-पात्रबन्धबद्धेन पात्रकेर्णानीयते गुप्तं सत् 'आलोए'त्ति आनीय चाचार्यस्य तदालोच्यते, 'पुच्छिउं गच्छे'त्ति पुनस्तमेवाचार्यं पृष्ट्वा चङ्गमणिकार्यां गच्छति, इयमकाले सञ्ज्ञा अकालसञ्ज्ञेत्यर्थः, अहिण्डितानां सतां भवति । कालसञ्ज्ञा पुनर्हिण्डितानां-मिक्षाटनकालस्योत्तरकालं भुक्त्वा या भवति सा कालसञ्ज्ञा भवति । अन्ये त्वाहूः- 'अणहिंडिय हिंडिया-कालो'त्ति अहिण्डितानामर्थपौरुषीकरणोत्तरकाले या भवति सा कालसञ्ज्ञैव तथा हिण्डितानां भिक्षाभ्रमणभोजनोत्तरकालं या भवति साऽपि कालसञ्ज्ञोच्यते । भुक्तोत्तरकालं या सञ्ज्ञा भवति तत्र किं कृत्वा कथं वा गम्यते ? इत्यत आह—

कप्पेऊणं पाए एक्किक्कस्स उ दुवे पडिगहए । दाउं दो दो गच्छे तिण्हइट्टु दवं तु धित्तूणं ॥ ३१२ ॥

पात्रकाणि कल्पयित्वा पत्ताई तिर्पिऊण इत्यर्थः पुनरैकस्य साधोः पतद्ग्रहद्वय दत्त्वा, एतदुक्तं भवति-योऽसौ तिष्ठति साधुस्तस्य आत्मीयमेव पतद्ग्रहकं द्वितीयं तु पतद्ग्रहकं योऽसौ साधुश्चङ्गमणभूमिं प्रयाति स चात्मीयमपि तद्ग्रस्ते समर्पयित्वा

१ 'दिसि' आ ल २ । २ 'तैते' आ ल २ पा २ १ । ३ कुर्वन्ति आ पु । ४ 'केण समानीय गुप्त आ । ५ 'मणिक्रया आ. पु. पा. २ । ६ वेष्पिऊण आ ल २ पा. १ २; तिर्पेऊण पु. । ७ समर्पयित्वा आ. पा. १ २. पु., निज पतद्ग्रह समर्पणं ल. २ ।

प्रवति अथ एकैकस्य द्वौ द्वौ पतद्गृहसौ भवतः । 'द्वौ द्वौ मच्छे'षि द्वौ द्वौ मच्छतः नैकस्यो मच्छति, तत्र च 'विण्ण्डु दध
 तु विष्णु' त्रयाणां साधूनामर्थे यावद्दुदकं भवति तावन्मात्रं द्वौ गृहीत्वा प्रवसतः । ते च कथं गच्छन्ति ? अथ आह—

अजुगलिआ अतुरता विकहारिआ वयति पढम तु । निसिइनु इगलगहण आवढण वच्चमासज्ज ॥३१३॥

न युगलिआः—समश्रेणिस्या प्रवन्ति किन्तु अयुगलिआः मत्परमाणा विकहारिताश्च प्रवन्ति, ततश्चक्रुमश्च सुव प्राप्य
 प्रथम 'निपीदयित्वा' उपविश्य इगलकानां—अपानपुच्छनार्थमिष्टकाललकानां लघुपाषाणकानां वा ग्रहणं करोति, 'आव
 ढण'ति प्रस्त्रोटनं तेषां इगलकानां करोति, कदाचिदत्र पिपीलिकादिः स्यात्, तेषां च ग्रहणे किं प्रमाणमत आह—'वच-
 मासज्ज' पुरीषमङ्गीकृत्य, स्रुच कठिनं वा निघ्राय पुरीषं ततस्तदनुकरूपानि इगलकानि गृह्णाति, ततो इयलकानि गृहीत्वा
 त्वाय स्पष्टिले उपविशति । कीदृशे इत्यत आह—

अणावायमसलोप् परस्सणुववाइप् । समे अज्जुसिरे यावि अचिरकालकयमि अ ॥ ३१४ ॥

अनापातः असंलोक्य परस्य यस्मिन् तदनापातासंशोकं स्पष्टिलं लोकात्, तथा 'अणुववाइप्'सि तपपातश्च यत्र न
 भवति तद्गृहादिस्वस्मिन्ननुपाषाणिके, तथा समं यत्र लुठनं न भवति, लुठिते स्पष्टिले आस्मपतनस्य पुरीषं च सुक
 कीटिकादि चूर्णयति तथा 'अज्जुसिरे यावि'सि यधुपादिच्छर्जं न भवति, तत्र हि इधिकादिरागस्य दधति कीटकादि वा

१ गृहीत्वा वच्छमस्पष्टिले अ. । २ 'अज्जुसिरे' अ. अ. १ । १ इत्यने अ. ५. अ. १-२ । ४ अस्मिन्ननुपाषाणिके' अ. ।

प्लव्यते, 'अचिरकालकर्यमि य'चि अचिरकालकृतं तस्मिन्नेव द्विमासिके ऋतौ यदन्यादिना प्रांसुकीकृतं तस्मिन् ।
 विस्थिण्णे दूरमोगाडे, नासण्णे बिलवज्जिए । तसपाणबीयरहिए उच्चाराईणि वोसिरे ॥ ३१५ ॥

तथा विस्तीर्णं, तत्र विस्तीर्णं जघन्येन हस्तप्रमाणं चतुरस्रमुत्कृष्टेन चक्रवन्यावासनिकाप्रमाणं द्वादशयोजनप्रमाण-
 मिति गम्यते तस्मिन्, 'दूरमोगाडे'चि दूरमघोऽत्रगाह्य अग्न्यादितापेन प्रांसुकीकृतं जघन्येन चत्वार्यङ्गुलानि अधः, 'नास-
 ण्णे'चि तत्रासन्नं द्विविधं भावासन्नं द्वाासन्नं च, भावासन्नं अणहियासओ अतिवेगेण आसन्ने चेव वोसिरह, द्वाासण्णं षवलघर-
 आरामाईणं आसन्ने वोसिरह, न आसन्नं अनासन्नं-यद्भव्यासन्नं भावासन्नं वा न भवति तस्मिन् व्युत्सृजति तथा 'बिलवर्जिते'
 बिलादिरहिते स्थण्डिले व्युत्सृजति, तथा त्रसप्राणबीजरहिते व्युत्सृजतीति, एतस्मिन् दशदोपरहिते स्थण्डिले सति
 उच्चारादीनि व्युत्सृजति । इदानीमेकादिसंयोगेन यावन्ति स्थण्डिलानि भवन्ति तावन्ति प्रतिपादयन्नाह—

एगदुगतिगचउक्कगपंचगल्लसत्तटुनवगदसगेहिं । संजोगा कायवा भंगसहस्सं चउधीसं ॥ ३१६ ॥

एकद्वित्रिचतुष्पञ्चषट्सप्ताष्टनवदशकैः संयोगाः कर्तव्याः, ततश्च सर्वैरेभिर्निष्पन्नं मङ्गकसहस्रं चतुर्विंशत्पुरं भवति ।
 इदानीं भाष्यकार एतान्येव स्थण्डिलपदानि व्याख्यायति, तत्राद्यमनापातमसंलोकं व्याख्यातमेव, इदानीमनुष्यातिकपद-
 व्याचिख्यासयाऽऽह—

आयापवयणसजसतिविहमुवधाइय तु नायव । आराम वच्च अगणी पिहण असुई य अन्नरय ॥ १७८ ॥

ओपघातिक त्रिषिपं श्रातव्य-श्रात्मोपघातिक प्रवधनोपघातिक समयोपघातिक च, तत्रात्मोपघातिक क मवति ? अत आह-आरामे-आरामादौ व्युत्सुवतः, प्रवधनोपघातिक च क मवतीत्यत आह-'वध' वर्धो-गूय तत्करीये व्युत्सुवतः, संयमो पघातिक च क मवतीत्यत आह-'यगणी' अग्निः स यत्र प्रज्जासङ्घेन, एतच्च यथासङ्घेन योजनीय । कथमारमोपघातादि मनतीत्यत आह-यथासङ्घेन 'पिहण वसुई य वचस्य' आरामे व्युत्सुवतः पिहणं-वाचन मवति, वर्धः करीये व्युत्सुवतो-ऽशुचिरयमिति लोके एवं समावपति, वज्जारवहनमसौ व्युत्सुवतः सोऽन्नारदाहकः 'अव्यत्थ'पि अन्यत्राङ्गारार्यं प्रज्वालपति ततश्च सपमोपघात इति, पतयेते दोषा भवन्ति अतोऽनुपघातिके स्वच्छिन्ने व्युत्सुवनीयमिति । अनुपघातिक गतम्, इदानी 'समे'पि व्याख्यानपश्चाह—

वित्तम पलोहण आया इयरस्त पलोहणमि छक्काया । ह्युसिरमि विच्छुगाई उमयकमणे तसाईया । १७९।

त्रिपमे स्यच्छिन्ने व्युत्सुवतः प्रलुठन साचोरेव मवति ततमे तस्मिन् प्रलुठने सति आत्मोपघातो मवति । 'इतरस्त' इति इतरयोः कायिकापुरीपयोः; प्रलुठने सति पद् काया विराध्यन्ते, तस्मात् समे व्युत्सुवनीयम् । 'समे'पि गतं, 'अज्जु सिरे'पि व्याख्यायते, तत्राह-'ह्युसिरमि विच्छुगाई' ह्युसिरं पञ्जालादिष्ठम तत्र व्युत्सुवतो ह्युसिकादिमद्युज्य समवति

१ सुवार्थे वा । २ आत्म - क १-२ गा. १-२ । ३ ०वात्मपिठकना 'अवय'पि नृवपुठेन तपकमनेन मघापयो विराध्यन्ते ततश्च संयमोपघातो मवति 'इतरस्त' वा ।

ततश्चात्मविराघना 'उभय'ति मूत्रपुरीषं तदाक्रमणेन त्रसादयो विराध्यन्ते ततश्च संयमोपघातो भवति तस्मादशुषिरे
व्युत्सृजनीयम्, दारम् । इदानीं 'अचिरकालकर्मि य'ति व्याख्यायते—

जं जंमि उउंमि कया पयावर्णाईहि थंडिला ते उ । हौंति इयंमि चिरकया वासा बुत्थेय वारसगं ॥१८०भा.

यानि यस्मिन् ऋतौ-शीतकालादौ प्रतापनादिभिः-अग्निप्रज्वालनादिभिः स्थण्डिलानि कृतानि तानि तस्मिन्नेव च
ऋतौ स्थण्डिलान्यचित्तानि, तान्येव स्थण्डिलानि इतरस्मिन्-अनन्तरऋतौ चिरकृतानि मिश्रीभूतानि चायोग्यानि भवन्ति ।
'वासा बुत्थेय वारसगं'ति यस्मिन् प्रदेशे एकं वर्षाकालं ग्राम उषितः, स च प्रदेशो 'द्वादश' द्वादश वर्षाणि यावत्स्थण्डिलं
भवति, यत्र पुनर्वर्षमात्रमृषितो ग्रामस्तत्र मवत्येव स्थण्डिलं द्वादश वर्षाणीति । इदानीं 'वित्थिण्णं'ति व्याख्यायते—

हृत्थायामं चउरंसं जहण्णं जोयणे विच्छक्किरं । चउरंगुलप्पमाणं जहण्णयं दूरमोगाढं ॥१८१॥ (भा.)

विस्तीर्णं द्विधा-जघन्यमुत्कृष्टं च, तत्र जघन्यं हस्तायामं चतुरस्रं च जघन्यतो विस्तीर्णं स्थण्डिलं, 'जोयणे विच्छक्किरं'
ति इतरं-उत्कृष्टं विस्तीर्णं योजनानां द्विषट्कं, द्वादशयोजनविस्तीर्णमित्यर्थः । वित्थिण्णेत्ति गयं, इदानीं 'दूरमोगाढं'ति
व्याख्यायते, तत्राह-'चतुरंगुलप्पमाणं' चत्वार्यङ्गुलानि सुत्रोऽधो यदत्रगाढं तज्जघन्यतो दूरमोगाढमित्युच्यते, मध्यम-
मुत्कृष्टं च चतुर्णामङ्गुलानामथस्ताद्विज्ञेयमिति । दारम् । आसनं व्याख्यायते तत्राह—

१ वर्षाईडु ल १ पा. २ । २ उच्छेय वा । ३ कृतानि तस्मिन्नेव वा । ४ भवन्ति तानि स्थण्डि^० आ । ५ उच्छेय आ. । ६ वर्षामात्र^० आ.
ल २ । ७ 'वित्थिण्ण' आ. । ८ 'नयकाह आ. ल. २ पा १-२ । ९ चवरस्स आ. । १० द्विषट्का आ. ल. २ । ११ 'गाढं'ति आ. पा. १ ।

न्यासपुण्यं भवणाद्भ्याण तद्विद्यं तु सजमायाए । आयापवयणसजमदोसा पुण भावआसण्णे ॥१८२॥सा
 आपन्न द्विविध-द्रव्यतो भावतय, तत्र द्रव्यासन्नं भवनादीनामासन्ने व्युत्सुन्नतो द्रव्यासन्नं भवति, तत्र च संयमात्मो
 पपातो भवति, तत्र संयमोपपात एव भवति-स गृहपतिस्तत्पुरीष सायुर्व्युत्सुष्ट केनचित्कर्मकरेणान्यत्र त्याज्यन्ति ततश्च
 वरप्रदंयतिनेपने इत्यत्रशास्त्रे च संयमोपपातो भवति, आत्मोपपातश्च स गृहपती कृताः सन् कदाचिच्छाहयति ततश्चात्मो
 पपात इति, तस्माद्द्रव्यासन्ने न व्युत्सुन्ननीय । इदानीं मावासन्नं प्रतिपादयन्नाह-‘आयापवयणं’चि आत्मप्रवचनसुयमोपपात-
 दोषा मावासन्ने भवन्ति, रूप !, स हि सायुरन्ययोगव्यावृत्त (पूत) स्त्वावदास्ते यावदतीव मावासन्नः संघाताः, ततश्च त्वरित-
 प्रपाति, पुनश्च केनचिद् दूषेनोपलक्ष्य मावासन्नतां धर्मप्रच्छन्नव्याजेनार्द्रपप एव दूताः सतश्च तस्य पुरीषवेग-धारयत
 प्राग्भोपपातो भवति, कषादपप एव व्युत्सुन्नति ततश्च प्रवचनोपपातो भवति, संयमोपपातोऽपि तत्रैवायस्युपेधितस्यष्विच्छे
 व्युत्सुन्नतो भवति, तस्मादनागमेन गमनं प्रवर्षते । इदानीं मिलिषन्ति व्याख्यापते, तत्राह-

भिन्नप्रदेने व्युत्सुन्नतो दोषद्वयं भवति-आत्मविराधना संयमविराधना च, दार । इदानीं ‘तस्यपाणवीयरहित्य’ति
 व्याख्यापन, तत्राह-‘तसेसु वीएसु वाचि ते चेत’ तसेऽ व्युत्सुन्नत आत्मसंयमविराधना भवति, वीजेऽ च व्युत्सुन्नतस्त
 एव दोषा भवन्ति-आत्मविराधना संयमविराधना च, तत्रात्मविराधना मोक्षरूपमृतीनाहपरि व्युत्सुन्नतो भवति, संयम

विराधनाऽपि तथैवेति, दारं । एवं तावदेकैकदोषदुष्टं स्थण्डिलमुक्तम् । इदानीं द्वितीयादिसंयोगेन दोषदुष्टतां प्रतिपादयन्नाह—
 'संजोगओ अ' संयोगतो-ह्यादिदोषसंबन्धेन 'मूलगमात्' मूलदोषात् सकाशात् 'सविशेषाः' द्विगुणतरादयो दोषा भवन्ति,
 एतदुक्तं भवति मूलभेदस्तावदापातसंलोकदोषदुष्टता तथाऽन्यस्तत्रैव यद्युपघातदोषो भवति ततो द्विदोषसंयोगतः सविशेषा
 दोषा भवन्ति । एवं दोषत्रयादिसंयोगतः सविशेषा अधिका एकैकस्मिन् स्थण्डिले ज्ञेया इति । इदानीं तस्मिन् दोषरहिते
 स्थण्डिले प्राप्तस्य यो विधिः स उच्यते—

दिसिपवणगामसूरियछायाए पमज्जिऊण तिवबुत्तो । जस्सोगहोत्ति काऊण वोसिरे आयमिज्जा वा ३१७

तत्र तेन साधुना सञ्ज्ञां व्युत्सृजता 'दिसि'चि उत्तरस्यां दिशि पूर्वस्यां च न पृष्ठं दातव्यं, लोकविरोधात्, तथा पवन-
 ग्रामद्वर्याणां च पृष्ठं दस्वा न व्युत्सृजनीयं, लोकविरोधादेव । तथा छायायां प्रमार्जयित्वा 'तिवबुत्तो'चि तिस्रो वाराः
 प्रमार्जयित्वा तत्र व्युत्सृजनीयं, 'जस्सोगहो'चि यस्यायमवग्रहस्तेनानुह्यातव्य इत्येवं कृत्वा व्युत्सृजनीयं 'आयमिज्जा वा'
 निर्लेपनं च पानकेन एवमेव कुर्यात्, यदुत स्थण्डिलेऽनुज्ञापयित्वा चेति । इदानीमेतामेव गाथां भाष्यकारो व्याख्यानयन्नाह—
 उत्तरपुवा पुज्जा जम्माए निसियरा अहिवडंति । घाणाऽरिसा य पवणे सूरियगामे अवणणो उ॥१८४॥भा.

उत्तरा दिक् पूर्वा च किल लोके एते द्वेऽपि पूज्ये, ततश्च तयोः पृष्ठं न दातव्यं, 'जम्माए निसियरा अहिवडंति'चि याम्या-

१ विराधना तथै' भा. १-२-३ । २ 'दोषभेदात् भा. पा. १-२-४ । ३ मूलभेदस्ताव' भा. पा. १ । ४ चापाने भा. ।

तद्वासण भद्रणाइयाण तोहिय सु सजमायाए । आयापवयणसजमदोसा पुण भावआसण्णे ॥१८२॥मा

भापने द्विबिध-द्रव्यतो भावतय, तत्र द्रव्यासन्न मत्तनादीनामात्मने व्युत्सृजतो द्रव्यासन्न मवति, तत्र च सपमात्मो
व्यप्रदेश्यरिभेपन इत्प्रस्यतने च संयमोपपातो मवति, आत्मोपपातम स गृहपती कृता सन् कदाचिचाठयति तवभ्यात्मो
दोषा मात्तमने मयन्ति, कथं ?, स हि साधुरन्ययोगव्यावृत्त(पृठ)स्वावदास्ते यावदतीच मावासन्नः संधाताः, ततश्च स्वरितं
त्रयाति, पुनय क्वचिद् पूर्वोपपातस्य मात्तमभर्ता धर्मप्रच्छन्नव्याजेनार्द्धपय एव कृताः ततश्च तस्य पुरीपवेग' धारयत
आत्मोपपातो मवति, अर्थादपय एव व्युत्सृजति ततश्च प्रवचनोपपातो मवति, संयमोपपातोऽपि तत्रैवाप्रत्युपेक्षितस्यच्छिळे
व्युत्सृजतो मवति, तस्मादनागतमेव गमन प्रवर्षते । इदानीं मित्रवर्जितं व्याख्यायते, तत्राह—

वित्तप्रदेशे व्युत्सृजतो दोषद्वयं मवति-आत्मविराधना संयमविराधना च, दातं । इदानीं 'तसपाणवीयरदिय'ति
व्याख्यायते, तत्राह-'तसेसु वीएसु वाचि ते येन' तसेसु व्युत्सृजत आत्मसंयमविराधना मवति, वीजेसु च व्युत्सृजतस्त
एव शेषा मवन्ति-आत्मविराधना संयमविराधना च, तत्रात्मविराधना गोलुच्छप्रमृतीनाद्यपरि व्युत्सृजतो मवति, संयम

विराधनाऽपि तथैवेति, दारं । एवं तावदैककदोषदुष्टं स्थण्डिलमुक्तम् । इदानीं द्वितीयादिसंयोगेन दोषदुष्टतां प्रतिपादयन्नाह-
 'संजोगञो ष' संयोगतो-द्व्यादिदोषसंबन्धेन 'मूलगमात्' मूलदोषात् सकाशात् 'सविशेषाः' द्विगुणतरादयो दोषा भवन्ति,
 एतदुक्तं भवति मूलभेदस्वावदापातसंलोकदोषदुष्टता तथाऽन्यस्तत्रैव यद्युपधातदोषो भवति ततो द्विदोषसंयोगतः सविशेषा
 दोषा भवन्ति । एवं दोषत्रयादिसंयोगतः सविशेषा अधिका एकैकस्मिन् स्थण्डिले ज्ञेया इति । इदानीं तस्मिन् दोषरहिते
 स्थण्डिले प्राप्तस्य यो विधिः स उच्यते—

दिसिपवणगामसूरियछायाए पमज्जिऊण तिवबुत्तो । जस्सोगहोत्ति काऊण वोसिरे आयमिज्जा वा ३१७

तत्र तेन साधुना सञ्ज्ञां व्युत्सृजता 'दिसि'त्ति उत्तरस्थां दिशि पूर्वस्थां च न पृष्ठं दातव्यं, लोकविरोधात्, तथा पवन-
 ग्रामसूर्याणां च पृष्ठं दत्त्वा न व्युत्सृजनीयं, लोकविरोधादेव । तथा छायायां प्रमार्जयित्वा 'तिक्खुत्तो'त्ति तिस्रो वाराः
 प्रमार्जयित्वा तत्र व्युत्सर्जनीयं, 'जस्सोगहो'त्ति यस्यायमवग्रहस्तेनानुज्ञातव्य इत्येवं कृत्वा व्युत्सृजनीयं 'आयमिज्जा वा'
 निर्लेपनं च पानकेन एवमेव कुर्यात्, यदुत स्थण्डिलेऽनुज्ञापयित्वा ज्ञेति । इदानीमेतामेव गार्था भाष्यकारो व्याख्यानयन्नाह—
 उत्तरपुवा पुज्जा जम्माए निसियरा अहिवडंति । घाणाऽरिसा य पवणे सूरियगामे अवण्णो उ ॥ १८४ ॥ भा.

उत्तरा दिक् पूर्वा च किल लोके एते द्वेऽपि पूज्ये, ततश्च तयोः पृष्ठं न दातव्यं, 'जम्माए निसियरा अहिवडंति'त्ति याम्या-

१- विराधना तथे' आ. क. १-३ । २ 'दोषभेदात् आ. पा. १-२. ६. । ३ मूलभेदस्ताव' भा. पा. १ । ४ वापाने भा. ।

दक्षासपण भवणाइयाण ताहिय तु सजमायाए । आयापवयणसजमदोसा पुण भावआसणणे ॥१८२॥ मा
 भासप द्विविध-द्रव्यतो मावतम, तत्र द्रव्यासत्वं मवनादीनामासत्त्वे व्युत्सृज्यते द्रव्यासत्वं भवति, तत्र च सपभारतो
 तत्र्यदेवविलेपने इत्प्रसङ्गान्ने च संयमोपपातो भवति, मात्सोपपातश्च स गुरुरती कृतः सन् कदाचिचाडयति ततश्चात्मो
 दोषा मावासत्त्वे न व्युत्सृजनीय । इदानीं मावासत्त्वं प्रतिपादयन्नाह- 'आयापवयण' चि आत्मप्रवचनसयमोपपात-
 प्रयाति, पुनश्च केनचिद् पूर्वोक्तस्य मावासत्त्वात् (पुत्र) स्थावरास्ते यावदतीव मावासत्त्वाः संजाताः, ततश्च त्वरित
 आत्मोपपातो भवति, अयार्द्रपप एव व्युत्सृजति ततश्च प्रवचनोपपातो भवति, संयमोपपातोऽपि तत्रैवाप्रत्युपेक्षितस्य ण्डिले
 व्युत्सृज्यते भवति, तस्मादनापत्तमेव ममने प्रवर्त्तते । इदानीं विरुद्धित व्याख्यायते, तत्राह-

विरुद्धे व्युत्सृज्यते दोषद्वयं भवति-आत्मविराधना संयमविराधना च, यारं । इदानीं 'तस्यपणवीपरहिय' ति
 व्याख्यायते, तत्राह-'तसेसु वीपसु वाचि ते वेव' इत्येव व्युत्सृज्यत आत्मसंयमविराधना भवति, वीक्षेद् च व्युत्सृज्यतस्त
 एव दोषा भवन्ति-आत्मविराधना संयमविराधना च, तत्रात्मविराधना गोष्ठुरूपप्रसृतीनाद्यपरि व्युत्सृज्यतो भवति, संयम-

विराघनाऽपि तथैवेति, द्वारं । एवं तावदेकैकदोषदृष्टं स्थण्डिलमुक्तम् । इदानीं द्वितीयादिसंयोगेन दोषदृष्टतां प्रतिपादयन्नाह-
 'संजोगो अ' संयोगतो-द्व्यादिदोषसंबन्धेन 'मूलगमात्' मूलदोषात् सकाशात् 'सविशेषाः' द्विगुणतरादयो दोषा भवन्ति,
 एतदुक्तं भवति मूलभेदस्तावदापातसंलोकदोषदृष्टता तथाऽन्यस्तत्रैव बहुषषातदोषो भवति ततो द्विदोषसंयोगतः सविशेषा
 दोषा भवन्ति । एवं दोषत्रयादिसंयोगतः सविशेषा अधिका एकैकस्मिन् स्थण्डिले ज्ञेया इति । इदानीं तस्मिन् दोषरहिते
 स्थण्डिले प्राप्तस्य यो विधिः स उच्यते—

दिसिपवणगामसूरियछायाए पमज्जिउण तिवसुत्तो । जस्सोगहोत्ति काऊण वोसिरे आयमिज्जा वा ३१७

तत्र तेन साधुना सञ्ज्ञां व्युत्सृजता 'दिसि'त्ति उत्तरस्यां दिशि पूर्वस्यां च न पृष्ठं दातव्यं, लोकविरोधात्, तथा पवन-
 ग्रामसूर्याणां च पृष्ठं दस्त्वा न व्युत्सृजनीयं, लोकविरोधादेव । तथा छायायां प्रमार्जयित्वा 'तिक्खुत्तो'त्ति तिस्रो वाराः
 प्रमार्जयित्वा तत्र व्युत्सृजनीयं, 'जस्सोगहो'त्ति यस्यायमवग्रहस्तेनानुह्यातव्य इत्येवं कृत्वा व्युत्सृजनीयं 'आयमिज्जा वा'
 निलेपनं च पानकेन एवमेव कुर्यात्, यदुत स्थण्डिलेऽनुज्ञापयित्वा चेति । इदानीमेतामेव गार्था भाष्यकारो व्याख्यानयन्नाह—
 उत्तरपुवा पुज्जा जम्माए निसियरा अहिवडंति । घाणाऽरिसा य पवणे सूरियगामे अवण्णो उ॥१८४॥भा.

उत्तरा दिक् पूर्वा च किल लोके एते द्वेऽपि पूज्ये, ततश्च तयोः पृष्ठं न दातव्यं, 'जम्माए निसियरा अभिवडंति'त्ति याम्या-

१ 'विराघना तथै' जां. क. १-२ । २ 'दोषभेदात् भा. पा. १-२. छ. । ३ मूलभेदस्ताव' भा. पा. १ । ४ वापते भा. ।

दद्यात्सपण भवणाइयाण तद्धिय तु सजमायाप । आयापवयणसञ्जमदोसा पुण भावआसणणे ॥१८२॥सा
 प्राप्तम द्विविध-द्रव्यतो भावतश्च, तत्र द्रव्यासन्न भवनाधीनामासन्ने व्युत्सुबतो द्रव्यासन्न भवति, तत्र च संयमात्मो
 तत्प्रदेयचिह्नेपने हस्तप्रयाहने च संयमोपघातो भवति, स गृहपतिस्तत्पुत्रीषं सापुव्युत्सुद केनचित्कर्मकरेणान्यत्र त्याजयन्ति ततश्च
 पपात्र इति, तस्माद्द्रव्यासन्ने न व्युत्सुबनीय । इदानीं मावासन्नं प्रतिपादयन्नाह-‘आयापवयण’पि आरमप्रवचनसंयमोपघात-
 दोषा मात्रामन्ने भवन्ति, क्व ?, स हि साधुत्न्ययोगव्यावृत्त (पुत्र) स्वावदास्ते यावदधीच मावासन्नः संजातः, ततश्च त्वरित
 प्रयाति, पुनश्च केनचित् पूषेनोपलस्य मावासन्नता घर्मप्रच्छन्नव्याजेनार्द्धपय एव दूतः ततश्च तस्य पुरीषवेगं चारयत
 आरमोपपातो भवति, अयादपय एव व्युत्सुबति ततश्च प्रवचनोपघातो भवति, संयमोपघातोऽपि तत्रैवाप्रत्युपेधिसस्यच्छिद्ये
 व्युत्सुबतो भवति, तस्मादनागतमेव गमने प्रवर्षते । इदानीं विवक्षित व्याख्यायते, तत्राह-
 होति चिह्नेदो दोसा तसेसु धीयसु वावि ते चैव । सजोगवो अ दोसा मूलगमा होति सविसेसा ॥१८३॥सा
 विप्रवेदे व्युत्सुबतो दोषद्वयं भवति-आरमविराधना संयमविराधना च, द्वारं । इदानीं ‘तस्यपापवीयरहिय’ति
 व्याख्यायते, तत्राह-‘तसेसु धीयसु वावि ते चैव’ त्रसेसु व्युत्सुबत आरमसंयमविराधना भवति, वीजेसु च व्युत्सुबतस्त्व
 एव दोषा भवन्ति-आरमविराधना संयमविराधना च, तत्रात्मविराधना गोकुलरूपमृतीनाहपरि व्युत्सुबतो भवति, संयम-

पढमासइ अमणुन्नेयराण गिहियाण वावि आलोए । पत्तेयमच्च कुरुकुय दवं च पउरं गिहत्थेसु ॥३१९॥

प्रथमस्य-अनापातासंलोकरूपस्य 'असति' अभावे अथवा प्रथमस्य संविग्नसमनोज्ञापातस्थण्डिलस्यासति क्व गन्तव्यमत आह- 'अमणुण्ण'त्ति अमनोज्ञानामापाते स्थण्डिले गन्तव्यम् । 'इतराण'त्ति कुञ्जीलानां संविग्नपाक्षिकाणामसंविग्नपाक्षिकाणां चापातस्थण्डिले गन्तव्य, एतेषां चानन्तरोदितानां सर्वेषामेवमित्थमालोको नोपात्तो, ते दूरस्थिता नामोगयन्त्येव । 'गिहियाण वावि आलोए'त्ति तदभावे गृहस्थालोके स्थण्डिले गन्तव्यम् । 'पत्तेयमच्च'त्ति प्रत्येकं प्रत्येकं यानि मात्रकाणि गृहीतानि तैः प्रत्येकं मात्रकैः 'कुरुकुचां' पादप्रक्षालनाचमनरूपां प्रचुरद्वेषेण कुर्वन्ति, 'गिहत्थेसु'त्ति गृहस्थविषये आलोकं सति इदं पूर्वोक्तं कुरुकुचादि कुर्वन्तीत्यर्थः ।

तेण परं पुरिसाणं असोयवाईण वच्च आवायं । इत्थिनपुंसालोए परंमुहो कुरुकुया सा उ ॥ ३२० ॥

ततः परं यदि गृहस्थालोकं नास्ति स्थण्डिलं ततः पुरुषाणामापाते तत्राप्यशौचवादिनां ब्रज आपातस्थण्डिलं । अथाशौचवादिपुरुषापातस्थण्डिलं नास्ति ततः 'इत्थिनपुंसालोए' स्त्रीनपुंसकालोके स्थण्डिले पराद्धमुखो व्युत्सृजति, कुरुकुचा च सैव कर्तव्या ।

तेण परं आवायं पुरिसेअरइत्थियाण तिरियाणं । तत्थवि अ परिहरिज्जा दुगुंछिए दित्तचित्ते च ॥३२१॥

दक्षिणा दिक्षु सस्यां च रात्रौ शृष्टं न दातव्य, किमिति ? रात्रौ निशाचराः-पिशाचादयः 'अभिपतंति'पि अग्निमुत्सा आगच्छन्ति, एतदुक्तं मयि-रात्रौ दक्षिणाया दिक्षु उत्तरायां दिक्षि देवाः प्रयान्ति(इति) लोके युधिः, ततश्च तत्र पृष्ठं न दातव्य, प्रपञ्चतो लोकाधिरोधो भवतीति । 'वाणारिमा य पवणे'पि पवनस्य च शृष्टं यदि दीयते ततो द्रौणाशौ भवतीति । सूर्यप्रसयोश्च शृष्टप्रदाने अवर्णः-अपञ्चो भवतीति । इदानीं 'छायाए'पि व्याख्यानयन्नाह—

ससत्तगहणी पुण छायाए निगंगाए वोसिरइ । छायासइ उणइमिषि वोसिरिअ सुहुत्तय चिट्ठे ॥ १८५ ॥ मा
'संमत्तग्रहणिः' कृमिससकोश इत्यर्थः यपसौ सावृषेत् ततो श्वछायायां निर्गतायां श्युत्सुबलि, अथ छाया न भवति ततो श्युत्सुज्य सुहर्षमात्र विष्टेत् येन ते कृमयः स्वयमेव परिणमन्ति । किं वासो करोतीत्यत आह—
उवगरण वामे उरुगमि मँत्त च दाहिणे हुर्ये । तत्थऽधत्थ व पुळे तँहि आयमण अरुरमि ॥ ३१८ ॥

'उपकरण' रवोहरणदण्डकादि वामे ऊरुमि स्यापयेत्, मात्रक च दक्षिणे हस्ते स्वापयति, प्रोञ्चनं च अपानस्य तत्रा करोति, अरुरमि'पि स्वर्णिगलस्यासप्तप्रदेशे निर्लेपनीयमिति । इदानीं स्वर्णिगलपतनोच्यते, तत्राह—

१ चिपित्केदेवम् ! उच्यते एतौ व्य. पा. १-२ । २ प्राणाशौचि मयिठि का पा १ । ३ अथय पा. २ । ४ विम्यनाल का । ५ मत्से व पु. ।

१ शिष्टे ५, शिष्टि आ. । २ स्वर्णकति का. । ३ करोति का पा १-२ ।

पढमासइ अमणुन्नेयराण गिहियाण वावि आलोए । पत्तेयमत्त कुरुकुय दवं च पउरं गिहत्थेसु ॥३१९॥

प्रथमस्य-अनापातासंलोकुरूपस्य 'असति' अभावे अथवा प्रथमस्य संविग्नसमनोज्ञापातस्थण्डिलस्यासति क्व गन्तव्यमत आह-'अमणुण्ण'चि अमनोज्ञानामापाते स्थण्डिले गन्तव्यम् । 'इतराण'चि कुशीलानां संविग्नपाक्षिकाणामसंविग्नपाक्षिकाणां चापातस्थण्डिले गन्तव्यं, एतेषां चानन्तरोदितानां सर्वेषामेवमित्यमालोको नोपात्तो, ते^० दूरस्थिता नामोगयन्त्येव । 'गिहियाण वावि आलोए'चि तदभावे गृहस्थालोके स्थण्डिले गन्तव्यम् । 'पत्तेयमत्त'चि प्रत्येकं प्रत्येकं यानि मात्रकाणि गृहीतानि तैः प्रत्येकं मात्रकैः 'कुरुकुचां' पादप्रक्षालनाचमनरूपां प्रभुद्रव्येण कुर्वन्ति, 'गिहत्थेसु'चि गृहस्थविषये आलोके सति इदं प्रोक्तं कुरुकुचादि कुर्वन्तीत्यर्थः ।

तेण परं पुरिसाणं असोयवाईण वच्च आवायं । इत्थिनपुंसालोए परंसुहो कुरुकुया सा उ ॥ ३२० ॥

तस्मात् परं यदि गृहस्थालोकं नास्ति स्थण्डिलं ततः पुरुषाणामापाते तत्राप्यशौचवादिनां व्रज आपातस्थण्डिलं । अथा-
सोयवाईणोपातस्थण्डिलं नास्ति ततः 'इत्थिनपुंसालोए' स्त्रीनपुंसकालोके स्थण्डिले परादमुखो व्युत्सृजति, कुरुकुचा च

शिशेरइत्थियाण तिरियाणं । तत्थवि अ परिहरिजा दुगुंछिए दित्तचित्ते य ॥३२१॥

१ शिशेरइत्थियाणं

भा. ३५. १ पा. १ पु. १ । १ यत्तस्ते जा. क. १. पा. ३ । ४ गम्यते भा. च. ३ पा. २ पु. १ ।

ततः परं तदभावे सति पूर्वोक्तस्वच्छिद्यस्य विरम्भां सवन्धिनो ये पुण्याः इतरे च नपुसकास्वया स्त्रियः एतेषामापात-
 स्पण्डिले व्युत्सृजन्ति । 'तस्य वि य'पि तत्रापि विरम्भां मन्थे ह्युच्छिन्ना एवञ्चिषाम् परिहरणीयाः, पतस्वत्रात्मसंप्रसोप-
 धावो भवतीति ॥

ततो इत्थि नपुसा तिविहा तरयवि असोयवाईण । तद्विअ तु सद्वकरण आउलगमण कुरुकुया य ॥

तवस्वदभावे द्वीनपुसकापातस्वच्छिद्ये गन्तव्यं, यत्र स्त्री त्रिविधा—दण्डिककक्रौडुम्बिक्राकृतमेदयिषा, नपुसकमपि त्रिविध-
 दण्डिककक्रौडुम्बिक्राकृतमेदयिषा, तत्राप्यथौषधादीनामापाते व्युत्सृजति । बाह—ठ्याघाथङ्गादयस्तत्र तदवस्था एव बोधाः ?
 उच्यते, 'तद्वियं तु सद्वकरणं' तत्र स्वच्छिद्ये त्रयन् बन्वेषामाद्यङ्गावित्थित्यर्थमेषुः काञ्चित्सादिकर्यं शब्दं करोति परस्परं वा
 वारयन्तो व्रजन्ति तत्र च ते गृहस्था नाद्यङ्गा—ठ्याघमिषणरूपा कुर्वन्ति यतस्ते प्रसम प्रयान्तीति, आङ्गुलगमनं वा कुर्वन्ति,
 एकत्र मिलित्वो गच्छन्तीत्यर्थो, इच्छुषा च पूर्ववत्कर्षण्या । उक्तं स्वच्छिद्येन्द्रारम्, इवानीभवद्वम्भारं प्रतिपादयन्नाह—
 अधोच्छिन्ना तसा पाणा पडिलेहा न सुज्झई । तम्हा दट्टपदट्टस्स अवट्टमो न कप्पई ॥ ३२३ ॥

अवद्वम्भः स्तम्भादौ न कर्षण्यः, यतः प्रस्युपेक्षितेषु तस्मिन् पद्मादपि 'अव्यवच्छिन्नाः' अनवरत व्रसाः प्राणा
 भवन्ति, तत्र च प्रस्युपेक्षणा न सुच्यति तम्हा 'दट्टपदट्टस्स' इत्यो—नीरोगा प्रवृष्टः—समर्षस्वल्पस्तस्य पूर्ववित्तस्य

१ सुपुत्रजनने का. ल. १ पा. २-१ उ. १ २ 'काष्ठे वा. पा. १ । १ ३ अर्षियम् भा. पा. १-२ । ४ अवाङ्क क्य / पु. १ ५ विच्छिद्य वा
 पा. १ । १ ६ अस्वस्व का. १-२ । ७ समस्वस्व का. १-२ । ८ कर्षणे का. १-२ ।

साधोरवष्टम्भो 'न कल्पते' नोक्तः । इदानीं के ते त्रसाः प्राणिन इत्येतत्प्रदर्शयन्नाह—

संचर कुंथुद्देहिअख्खावेहे तहेव दाली अ । घरकोइलिआ सप्ये विंसंभरउंदुरे सरडे ॥ ३२४ ॥

तत्रावष्टम्भे-स्तम्भादौ संचरन्ति-प्रसर्पन्ति, के ते ?-कुंथुसत्त्वा उद्देहिकाश्च लूता-कोलियकः तत्कृतो वेधो मक्षणं भवति, तथा च दाली-राजिर्भवति तस्यां च वृश्चिकादेराश्रयो भवति, तथा 'गृहकोकिलिका' वरोलिका उपरिष्ठान्मृत्रयति, तन्मूत्रेण चोपघातो भवति चक्षुषः, सर्पो वा तत्राश्रितो भवेत्, विश्वम्मरो जीवविशेष उन्दुरो वा भवेत्, 'सरटः' कृकलाशः, स च दशनादि करोति । इदानीं भाष्यकारो व्याख्यानयन्नाह—

संचारगा चउदिसि पुर्वि पडिलेहिएवि अन्नंति । उद्देहि मूल पडणं विराहणा तदुभए भेओ ॥

'सञ्चारकाः' कुन्ध्यादयः पूर्वोक्ताश्चतसृष्वपि दिक्षु तस्मिन्नवष्टम्भे परिभ्रमन्ति, पूर्वं प्रत्युपेक्षितेऽपि तस्मिन् स्तम्भाद्यवष्टम्भेऽन्ये आगच्छन्ति । दारं । 'उद्देहि'त्ति कदाचिदसौ स्तम्भादिरवष्टम्भो मूले उद्देहिकादिमक्षितः तंतश्च पुनरवष्टम्भं कुर्वतः पतति, पुनश्च विराघना 'तदुभए' भवति आत्मनि संयमे च भेदश्च पात्रकादर्भवति । दारं ।

ख्खाइ चमढणा संजमंसि आयाए विचुगार्इया । एवं घरकोइलिआ अहिउंदुरसरडमाईसु ॥ १८७ ॥ (भा.)

लूतादिचमढने-मर्दने संयमे संयमविषया विराघना भवति, आत्मविराघना च वृश्चिकादिभिः क्रियते । एवं गृहकोलिका-

१ वीक्षुमरं स १ पु. । २ कुन्धव.-चत्वा क. १-२ । ३ उब्बीठ पु. । ४ दावष्टम्भेऽनुचयन्ति साणं भा । ५ ततश्चावष्टम्भ मा क. २ पा. १ ।

इदानीमस्या एव गाथायाः पश्चाद् व्याख्यानयन्नाह—

उड्डुमुहो कहरत्तो अवयक्खंतो वियक्खमाणो य । बायरकाए वहए तसेतरे संजमे दोसा ॥१८८॥ (भा.)

उर्ध्वमुखो ब्रजन् कथासु च रक्तः—सक्तः 'अवयक्खंतो' चि पृष्ठतोऽभिमुखं निरूपयन् 'वियक्खमाणो' चि विविधं सर्वासु दिक्षु पश्यन्, स एवंविधो नाहरकायानपि व्यापादयेत् 'त्रसेतरांश्च' पृथिव्यादीन् स्थावरकायान्, ततश्च 'संयमे' संयमविषया एते दोषा भवन्तीति । इदानीं शरीरविराघनां प्रतिपादनायाह—

निरविकखो वच्चंतो आवडिओ खाणुकंटविसमेसु । पंचणहइंदियाणं अन्नतरं सो विराहिज्जा ॥१८९॥ (भा.)

निरपेक्षो ब्रजन् आपतितः सन् स्थाणुकण्टकविषमेषु, विषमं—उन्नतं, तेष्वप्यतति ततः पञ्चानामिन्द्रियाणां—चक्षुरादीनां अन्यतरत् स विराषयेत् । इदानीं 'मत्तपाणे' य चि अवयवं व्याख्यायन्नाह—

भत्तं वा पाणे वा आवडियपडियस्स भिन्नपाए वा । छक्कायविओरमणं उड्डाहो अप्पणो हाणी ॥१९०॥ (भा.)

आपतितश्चासौ पतितश्च आपतितपतितस्य साधोः भिन्ने—भग्ने वा पात्रके सति मक्ते वा प्रोल्लिङ्गते पानके वा ततः षट्कायव्युपरमणा भवति, उड्डाहश्च भवति आत्मनश्च 'हानिः' क्षुधा बाधनं भवति । कथं पुनः षट्कायव्युपरमणमुड्डाहश्च ? दहि धय तक्कं पयमंबिलं व सत्थं तसेतराण भवे । खड्दंमि य जणत्राओ बड्डुफोडा जं च परिहाणी ॥१९१॥

१ धवियं क १ । २ अविषं क. १ । ३ पतित पश्चां आ पा. १. २. ५. १४ भावे वा क. १. २. १५ तत. आ । ६ वहिं क. १. २. १७ फोहो आ. पा. १ ।

तानि गुरीतानि कदापि पृथक्पृथक्प्रयःकाञ्चिकानि भवन्ति, तवच्च तानि ब्रह्म, केना ?-अस्मानामितरेषां च-युधिष्यादीनां मरेत्, 'सदमि'पि प्रचुरे च तत्र मर्के लोकेन ह्ये एति चनापवादो भवति-उदाहरः, यदुत 'बहुकोट'पि बहुमशका एत इति, या चात्मपरिठापनादिका परिहाणिः सा च भवति । तथा पात्रविराधनायां पाचनावोषान् प्रदर्शयन्नाह-

पाय च मगमाणे ह्विज्ज पये विराहणा दुषिहा । दुविहा य भवे तेणा परिकस्मे सुत्तपरिहाणी ॥ ३२८ ॥

पात्र चान्निपति इति ग्रामादौ भवेत्यपि विराधना द्विविधा-आत्मविराधना संयमविराधना वेति, यपि स्तेनाच्च द्विविधा भवति-उपधिस्तेनाः दूरीरस्तेनाथेति । लभेदपि कृच्छ्रात्पात्रे तत्परिकर्मयतः-तन्नापारे लग्नस्य च्छत्रार्थपरिहाणिः ॥

पसा पडिलेहणविही कहिआ मे धीरपुरिसपन्नत्ता । सजमगुणहुगाण निग्गयाण महूरिसीण ॥ ३२९ ॥

अयं च प्रत्युपेक्षणाविधिः कथितो 'मे' भवतां, किञ्चिद्विष्टः ?- 'धीरपुरी' प्रज्ञप्तः गणधरैः प्ररूपितः, संयमगुणैरात्म्यानां निर्मयानां 'महर्षिणा' कथित इति ॥ तथा अधुनाऽस्यैवाचीर्यस्य फलमाह-

एतं प्रत्युपेक्षणाविधिं जुजता चरणकरणमाउत्ता । साहू खवति कस्म अणेगभवत्तच्चिममणत्त ॥ ३३० ॥

'अनेकमरमञ्चिठर्' अनेकमवोपासम् 'अनन्तर्' अनन्तकर्मपुद्गलनिर्घृष्टस्वादनन्तम्, अनन्तानां वा भवानां हेतुर्येषदन्तं

क्षययन्तीति । उक्तं मार्गप्रत्युपेक्षणाद्वारम्, तत्प्रतिपादनाच्चोक्तं प्रत्युपेक्षणाद्वारमिति प्रतिलेखनाद्वारं समाप्तं ॥
इदानीं पिण्डद्वारप्रतिपादनायाह—

पिंडं व एसणं वा एत्तो वोच्छं गुरुवएसेणं । गवेसणगहणघासेसणाए त्तिविहाइवि विसुद्धं ॥३३१॥
पिण्डं वक्ष्ये एषणां च, एषणा-गवेषणादि तां चातः परं वक्ष्ये, गुरुपदेशेन न स्वमनीषिक्रया, सा चैषणा त्रिविधा भवति-गवेषणैषणा ग्रहणैषणा प्रासैषणा चेति, अनया त्रिविधयाऽप्येषणया विशुद्धः-शुचिर्यः पिण्डस्त्वं वक्ष्य इति योगः । यथोद्देशं निर्देश इति न्यायात्प्रथमं पिण्डमेव व्याख्यानयन्नाह—

पिंडस्स उ निक्खेवो चउक्कओ छक्कओ य कायवो । निक्खेवं काऊणं परूवणा तस्स कायव्वा ॥३३२॥
तत्र पिण्डनं-पिण्डः, 'पिण्डि सङ्घाते' पिण्ड इत्यस्य पदस्य निक्षेपः कर्त्तव्यः, स च निक्षेपश्चतुष्ककः क्रियते षट्को वा, एवं निक्षेपं कृत्वा प्ररूपणा-व्याख्या तस्यैव पिण्डस्य कर्त्तव्या ॥ तत्र चतुष्ककनिक्षेपं प्रतिपादनायाह—

नामं ठवणापिंडो दव्वपिंडो य भावपिंडो य । एसो खलु पिंडस्स उ निक्खेवो चउविहो होइ ॥३३३॥
नामपिण्डः स्थापनापिण्डो द्रव्यपिण्डो भावपिण्डश्चेत्येष तावच्चतुष्कको निक्षेपः, यदा तु पुनः क्षेत्रपिण्डः कालपिण्डश्च निक्षिप्यते तदाऽयमेव षट्को भवति । तत्र नामपिण्डः-पिण्ड एव नाम यस्य स नामपिण्डः । तच्च नाम—

१ त्रिविधाए विमुद्धं भा. । २ छविहो, क. २ । ३ इति का. न. १ पा. १ ।

गोष्ण समयकथ वा जघावि हविष् तनुमपण कथ । त धिति नामपिण्ड ठवणापिण्ड अओ घोच्छ ॥ ३३४ ॥

तत्र नाम घोष्ण मरति यथा गुहपिण्ड इति, तत्राज्यत् समयकृत मरति, समय-सिद्धान्तस्तेन कृत, यथा 'से मित्स्व वा मित्स्वुगी वा गाहावहृक्त पिबवायपरिष्याए पविष्ठे समाधे च चाषिष्ठा केर्षं वा पाणग वा" इत्यादि पद्यव्यस्तौ पानकस्य ब्रवस्वमावस्य (कृते) प्रविष्टस्तथाऽन्वसौ पिण्डार्थे प्रविष्ट इत्युच्यते, एष समयसिद्धः पिण्डः, यद्वा नाम मवेष्टदुभयेन कृत होक्लोक्तेपरकृत वा यस्मात् मवेत्, यथा "गाहावहृक्तं पिबवायपरिष्याए पविष्ठेण पिठो वेव सपुगाणं केरओ लदो" गुहपिठो वा" तत्र लोके गुहपिण्डकः गुहपिण्डक एवोच्यते, समयेऽप्येवमेव पिण्डक एवोच्यते, तमेव गुणविशिष्ट सर्वमेव नामपिण्ड इत्युच्यते, इत् ऊर्चं स्वापनापिण्डं वस्ये इति ।

अवस्ये वराहप्य वा कट्टे पोस्ये य धितकस्मे वा । सऋभावसस्तंभाव ठवणापिण्ड वियाणाहि ॥ ३३५ ॥

स्वापना द्विविधा-सन्नावस्वापना असन्नावस्वापना असावस्वापना असन्नावस्वापना च मरति, कर्म ? यदा एक एवाकः पिण्डकस्वनया बुद्ध्या कल्प्यते तदाऽसन्नावस्वापना, यत्र पुनस्त एवाद्यास्त्रिमृतय एकत्र स्वाप्यन्ते तदा सन्नावस्वापना, एव 'वराहकेतु' कर्मकेतु, तथा काष्ठकर्मणि पुस्तकर्मणि धित्रकर्मणि चेति । यदैकमेव काष्ठ पिण्ड एव इत्येवं कल्प्यते तदाऽसन्नावस्वापना, यदा तु बहूनि एकत्र मिलितानि पिण्डत्वेन कल्प्यन्ते तदा सन्नावस्वापना, एव 'पुस्ते'

१ अक्षरवर्ध वा" अत एव १ अक्षरार्थं वा अ १ । २ अक्षरार्थो वा पा १ । ३ अन्वसा वा । ४ धिति वा ।

पुत्रंलिकादिष्वपि एवं चित्रकर्मण्यपि, यदैकचित्रकर्मणि पुत्रलकपिण्ड इति स्थाप्यते तदाऽसद्भावपिण्डस्थापना, यत्र त्रिप्रभृति पिण्डबुद्ध्या कल्प्यते तदा सद्भावस्थापना, एवं सद्भावपिण्डमसद्भावपिण्डं च जानीहि । इदानीं द्रव्यपिण्डस्य ज्ञशरीरप्रव्य-शरीरप्रव्यशरीरव्यतिरिक्तस्य प्रतिपादनायाह—

तिविहो य दवपिण्डो सच्चित्तो मीसओ य अच्चित्तो । अच्चित्तो य दसविहो सच्चित्तो मीसओ नवहा ॥३३६
त्रिविधो द्रव्यपिण्डः—सच्चित्तोऽचित्तो मिश्रश्चेति । तत्र योऽसावचित्तः स दशविधः, सच्चित्तो नवप्रकारः, मिश्रश्च नवधा ॥
तत्राचित्तपिण्डप्रतिपादनायाह—

पुढवी आउक्काए तेउवाऊवणस्सई चेव । विअतिअचउरो पंचिदिया य लेवो य दसमो उ ॥ ३३७ ॥

पृथिवीकायपिण्डः अष्कायपिण्डस्तेजस्कायपिण्डः वायुकायपिण्डः वनस्पतिकायपिण्डः द्वीन्द्रियकायपिण्डः त्रीन्द्रिय-कायपिण्डः चतुरिन्द्रियकायपिण्डः पञ्चेन्द्रियकायपिण्डः पात्रकार्यं लेपपिण्डश्चेति दर्शमः । एवमयं दशप्रकारोऽचित्तपिण्डः, इदानीं योऽसौ अचित्तः पृथिवीकायादिपिण्डः स सचित्तपूर्वको भवतीति कृत्वा स एव प्रथमं सचित्तपिण्डः प्रतिपाद्यते, तथोपन्यासोऽपि सचित्तस्यैव प्रथमं कृतः, तथा योऽसौ सच्चित्तो मिश्रश्च एकैको नवप्रकार उक्तः सोऽर्थेन क्रमेण व्याख्यातो भवतीति कृत्वा पूर्वं सचित्तं व्याख्यानयन्नाह—

पुढावकाओ तिविहो सच्चित्तो मीसओ य अचित्तो । सच्चित्तो पुण दुविहो निच्छयववहारओ चव ॥३३८
 पृथिवीकायस्त्रिविधः सच्चित्तो मिश्रोऽपिषय । तत्र सच्चित्तो द्विविधः—निषयसच्चित्तो व्यवहारसच्चित्तव ।
 निच्छयओ सच्चित्तो पुढविमहापबयाण बहुमज्जे । अच्चित्तमीसवज्जो सेसो ववहारसच्चित्तो ॥ ३३९ ॥

निषयतः सच्चित्तः पृथिवीनां—रत्नद्रक्ताप्रमृतीनां संवन्धी यः 'महापर्वतानां' हिमवदादीनां च 'बहुमज्जे' मज्ज्यदेशमागे ।
 इदानीं व्यवहारसच्चित्तप्रतिपादनायाह—अपिषयवर्षाः मिश्रवर्षाः, एतदुक्तं भवति—योऽपिषो न भवति न च मिश्रः स व्यव
 हारतः सचेतन इति, स चारण्यादौ भवति यत्र वा गोमयादिर्नास्ति । उक्तः सच्चित्तः पृथिवीकाया, इदानीं मिश्रपृथिवी
 काय प्रतिपादनायाह—

स्त्रीरदुमहिट्ट पथे कट्टोक्खा इवणे य मीसो य । पोरिसी एगदुगतिग बहुइवणमज्जयोवे य ॥ ३४० ॥

धीरुमा—उदुम्बरस्यस्तेपामवो वाः पृथिवीकायाः स मिश्रः, ते हि धीरुमाः मधुरस्वभावा भवन्ति, पयि च मिश्रः
 पृथिवीकायः, 'कट्टोक्खा'पि इकठुरो यः पृथिवीकायस्यस्त्रयादेव भार्द्रव दुष्कम कश्चिन्मिश्रः पृथिवीकायः 'इवणे य'पि
 इवणं—योमयो मर्ष्यते, एतव कुम्भकारेण सद्रवो वापिषो तेण भिल्लितो संतो पृथिवीकायो मिश्रो भवति, कियस्कांठं
 यावत् ? अत आह—'पोरिसीएगदुगयिष' यथासहस्रेण 'बहुइवणमज्जियवोविषय' (योवे य) पयि वाइ इन्धन सख्याः

पृथिवीकायस्ततः पौरुषीमात्रं यावत् मिश्रो भवति, मध्ये तु इन्धने अर्द्धमिन्धनस्य अर्द्धं पृथिवीकायस्य यत्र स पौरुषीद्वितयं यावन्मिश्रः, स्वल्पेन्धनस्तु पृथिवीकायः पौरुषीत्रयं यावन्मिश्रः, इदानीमचित्त उच्यते, स चैवं भवति—
सीउण्हखारखत्ते अगीलोणूसअंबिले नेहे । वक्कंतजोणिण्णं पओयणं तेणिसं होई ॥ ३४१ ॥

शीतशस्त्रामिहतः, उष्णशस्त्रामिहतः, क्षारः-तिलक्षारादिस्तेनामिहतो यः, क्षत्रशस्त्रेणामिहतः, क्षत्रं-करीपविशेषः, अग्निशस्त्रामिहतः, लवणशस्त्रामिहतः, उषशस्त्रामिहतः, कास्त्रिकशत्रामिहतः, स्नेहेन-घृतादिना शस्त्रेणामिहतः सन् यो व्युत्क्रान्तयोः अथवा वक्कंतजोणियेणं केचित्पठन्ति, तत्रायमर्थः-व्युत्क्रान्ता अपगता योनिः स्वयमेव यस्य पृथिवीकायस्य, तेन च 'इदं' वक्ष्यमाणं प्रयोजनं भवति । किं तत्प्रयोजनमित्यत आह—

अवरद्धिग विसबंधे लवणेण व सुरभिउवलण्णं वा । अच्चित्तस्स उ गहणं, पओयणं होइ जं चऽन्नं ॥३४२

अवरद्धिगा-लूताफोडिआ तस्यां लूतास्फोटिकायामुत्थितायां दाहोपशमार्थमचेतनेन पृथिवीकायेन परिपेकः क्रियते, यदि वा अवरद्धिगा-सर्पदंशस्तस्मिन् परिपेकादि क्रियते, दंशे विषे वा पतिते सति तयाऽचेतनया मृत्तिकया बन्धो वा दीयते, लवणेन वा प्रयोजनमचित्तेन भवति, 'सुरभिउवलण्णं' व'त्ति गन्धारोहकेणापि किञ्चित्प्रयोजनं भवेत्पामादौ, एभिः प्रयोजनै-
रचेतनस्य पृथिवीकायस्य ग्रहणं भवति-प्रयोजनं भवति । इदं च वक्ष्यमाणलक्षणमन्यत्—

१ १ इति जा. । २ (अवस्थायशस्त्रामिहत) कास्त्रिकं ला. । ३ योनिः, ला. अ. १ पा. १-२ । ४ भवत्यामादौ, ला. ।
२५

ठाणनितीयणतुयहण उधारार्ईण चैव उस्सग्गो । घह्णगडगल्लेवो एमाइ पओयण चट्टुहा ॥ ३४३ ॥
 स्थान-कायोत्सर्गः सोऽश्वेतने पृथिवीकाये क्रियते, निपीवनम्-उपवेदनम् त्वग्वर्जनं च क्रियते उधारदीनां बोत्सर्गः
 क्रियते, 'घट्टम'पि घट्टका-याषाण्कः येन पात्रकं लेपितं सत् दृष्यते, तथा इगलकाः अपानप्रोञ्चनार्थं लेपय पात्रकाणां,
 एवमादि प्रयोञ्जनमपिरेन पृथिवीकायेन भवति । उक्तः पृथिवीकायाः, इदानीमप्याप सच्यते, असावपि त्रिषिषः सचिष
 मिषाविषमेवतः, तत्र सचिषप्रतिपादनायाह—

घणठदहीघणवलया करगसमुद्धहाण बहुमज्जे । अह निच्छयसच्चित्तो ववहारनयस्स अगडाई ॥ ३४४
 धनोदवयो रत्नप्रमापृथिव्यादीनां पनवलयाणि च करकाश्च एतेषु निर्यमात् सचिषोऽप्यापः समुद्रबहुमज्जे-मध्यप्रदेशे
 ब्रह्मज्जे च निर्भयतः सचेतनाः, व्यवहारनयतश्च पुनरगढोदो-कृपादौ योऽप्यापः स व्यवहारतः सचिषः । इदानीं मिथ
 प्रतिपादनायाह—

उसिणोदगमणुवत्ते द्ढे वासे य पडिअसेत्ते य । सोचूणाएत्ततिग चाउलउदग बहुपसस ॥ ३४५ ॥
 उष्णोदकमणुवत्ते द्ढे मिथ भवति, तत्र य मज्जे बीवसंधामो पिदीपूवो अच्छर फळा तत्राये सो परिणमत्, सो बीव न

१-मियज्जे च का. उ ३-या १-२ । २ विवत्तः का पा १-२ । ३ विवत्तपदे का. उ १ पा २ । ४ वदस्व का उ १ पा १-२ ।
 ५ 'दीनां कृपादौ उ. १-२ । ६ चाव परि का ।

परिणमद् ताव मीसो, वासे य पडियमिते-वषे च पतितमात्रे मिश्रो मन्त्यप्कायः, तन्दुलोदके व्यवस्था कां ? इति चेत् तदुच्यते,
 'मोत्तूण' इत्यादि, तदपि मिश्रं, चाउलोदगं बहु प्रसन्नं सदचेतनं भवति आदेशत्रितयं मुक्त्वा तदनेकान्त्वान् ॥ के च ते आदेशाः ?
 आष्पसतिगं बुब्बुय विन्दू तह चाउला न सिज्झंति । मोत्तूण तिणिण एष् चाउलउदगं बहु पसपणं ॥ ३४६

केई भणंति-जाव बुब्बुया न फिड्ढंति ताव तं मीसं, अण्णे मणंति-भंडयलगा बिंदुणो ण सुक्कंति जाव ताव मीसं, अण्णे
 भणंति-जाव चाउला न सिज्झंति ताव मीसं, एते अणाएसा, जम्हा एयाणि तिणिण वंत्युणि कयाह चिरेण होंति कयाहं
 सिग्घतरं चैवै होति आहारवसाओ, तम्हा चाउलोदगं जदा बहुपसन्नं होह तदा तं अचित्तं भवह, अथवा मुक्त्वा तन्दुलोदकं
 बहुप्रसन्नं यदन्यदादेशत्रितयं प्रतिपादितं तन्मिश्रं द्रष्टव्यमिति । उक्तो मिश्रोऽप्कायः, इदानीमचित्तप्रतिपादनायाह—
 सीउण्हखारखत्ते अग्गीलोणूसअंबिले नेहे । वक्कंतजोणिणं पओयणं तेणिमं होंति ॥ ३४७ ॥

पूर्ववत् । तेन चाचिन्नाप्कायेन इदं प्रयोजनम्—

परिसेयपियण हत्थाइधोवणे चीरधोवणा चैव । आयमण भाणधुवणं, एसाइ पओयणं बहुहा ॥ ३४८ ॥

परिपेकः-सेचनं त्रेणकुष्ठाद्युत्थिते सति क्रियते, तथा पानं हस्तादिधावनं चीरधावनं च क्रियते, तथा आचमनं माजन-

१ का १, तदुं आ ल १-२ । २ बहु आ पा १-२ । ३ चैय आचारवशात्, तम्हा आ. क. १-२ पा. १ । ४ अं क्रियते-आ. । ५
 कुष्ठां आ पा १-२ ।

प्रवालन च क्रियते, एवमादीनि प्रयोजनानि षडुषा भवन्ति । इदानीं धीरप्रधान क्रियत इत्युक्तं तत्र ऋतुषटे न कर्तव्यं, अथ क्रियते तत्र एते दोषा भवन्ति—

उपसृष्टध्रुवण घाउस वमविणासो अठाणठवण च । सपाइमवाउवहो पलवण आतोपघातो य ॥३४९॥

ऋतुषटः—शीतकालोष्णकालौ मिलितौ भवेते, तत्र यदि धीवराणां घावन क्रियते ततो वाङ्मनिको भवति विमृषणधील इत्यर्थः, पथा च विमृषणधीलो भवति तदा मद्यविनाशो भवति, तथा अस्थानस्यापन च भवति, यदुत नूनमय कामी तेनारमन मण्डयति ततश्चास्थानस्थापनम्—अयोग्यतास्थापनं भवतीति, तथा सपातिमसत्त्वानां घायोश्च वधो भवति तथा प्लवनेन च सखवधो भवति, तथाऽऽसोपघातश्च भवति इत्ये कण्ठकपतनादिति । वाह—यद्येव न घावितव्यान्मेव धीवराणि, उच्यते, वर्षाकाले प्रधानयितव्यानि, अथ न प्रस्थास्यन्ते तत्र एते दोषा भवन्ति—

अइभारः सुहणपणप सीयलपाउरण अवीरगेल्ले । ओभावणकायवहो वासासु अधोवणे दोसा ॥३५०॥

मलेनारिगुरुणि भवन्ति तथा 'सुहण'च धीर्यन्ते पनकश्च तत्र लगति पनका—कुडी, शीतलप्रावरणे चावीर्यं भवति, तत्रय स्नानता भवति, तथा 'ओमाषणा' परिभवो भवति कायवधश्च भवति, तानि हि भार्त्रिणि इष्योवन्ति सन्ति अष्कापादि विनाशयन्ति, एते वर्षास्वघावने दोषा भवन्तीति । अथा पुनस्तत्प्रधान कर्तव्यमित्याह—

१ शीतोष्णकालौ मिश्रितौ भवेते वा. । २ कौस्तुभ वा । ३ प्रवालन वा य ३५० ।

अप्यन्ते च्विय वासे सव्वं उवहिं धुवंति जयणाए । असइए व दवस्स उ जहन्नओ पायनिज्जोगो ॥३५१॥

अप्राप्ते एव वर्षाकाले अर्द्धमासमात्रेण सर्वसुपधि प्रक्षालयन्ति यतनया । अथोदकं प्राप्तुं प्रचुरं नास्ति ततो जघन्येन 'पात्रनिर्योगं' पात्रकोपकरणं प्रक्षालनीयं येन गृहस्था भिक्षां प्रयच्छन्तो न जुगुप्सन्ते इति । आह-किं सर्वेषां वर्षपर्यन्त एवोपधिः प्रक्षाल्यते ?, न इत्यत आह—

आयरियगिलाणाणं मइला मइला पुणोवि धोवंति । मा हु गुरुणा अवन्नो लोगंसि अजरिणं इयरे ॥३५२॥

सुगमा ॥ नवरं 'अजीरणं इयरे'ति इतरेषां ग्लानानां चीवराणि प्रक्षालनीयानि, यदि न प्रक्षाल्यन्ते ततोऽजीर्णं भवति । इदानीमुपधिप्रक्षालनकाले कानि न विश्रामणीयानि ? इत्येतत्प्रदर्शयन्नाह—

पायस्स पडोयारं दुनिसिज्जति पट्टपोत्तिर्यहरणं । एते ण उ विस्सामे जयणा संकामणा धुवणं ॥३५३॥

पात्रकस्य 'पडोयारं' परिकरं पात्रबन्धादिकं न विश्रामयेत्, तथा 'दुन्निनि(दुनि)सिज्ज'ति रजोहरणनिषद्याद्वयं एका और्णिकी बाह्यनिषद्या द्वितीया मध्यवर्तिनी क्षौमी निषद्या, एतद्द्वयं न विश्रामणीयं । 'तिपट्ट'ति एकः संस्तारपट्टको द्वितीय उत्तरपट्टकः तृतीयश्चोलपट्टकः, 'पोत्ति'ति मुखवस्त्रिका 'र्यहरणं'ति रजोहरणं प्रसिद्धमेव, एतानि न विश्रामयेत्, यतो

ना पान्यनुपमोग्यानि सन्ति । तत्र च पदपदसंस्कामव केष क्रियते इत्यत आह—‘अथवा संकामणा’ यतना वद्वान्चरितेन इस्तेनान्परिभन् इत्थे पदपदीः मङ्गामपयि ततो पावन करोतीति । इदानीं श्रेयमुपधि विभामयतः को विधिरित्यत आह—
 आम्भितरपरिमोग उवर्णि पाउणह्णातिदुरेय । तिस्त्रिय तिस्त्रिय एक्कनिस्सि तु काउ परिच्छिज्जा ॥३५४॥
 ‘अम्भितरपरिमोग’ धौमकस्य श्रेयस्करयनोरुपरि प्राणुणोति, कति रात्रयः ! तिस्त्र इति वक्ष्यति, तथा नातिदुरे धारस्मासमे तमेव कस्य रात्रित्रयमेव स्वापयति, ‘तिस्त्रिय तिस्त्रिय’ पदद्वयं योचितमेव द्रष्टव्यं, ‘एक्क निस्सि तु काउ’ति एकां रात्रिमा-
 स्मोपरि कीलकादौ तमेव कस्य स्वापयेत् । ‘परिच्छिज्ज’सि एव सप्त दिनानि परीक्षा कर्षव्या । अथवा ‘परिच्छिज्ज’सि एव सप्तवारः कृत्वा पुनश्च द्वीरे वल्ल-प्राणुत्य परीक्षणीयं, यदि पदपदा न लगन्ति ततः प्रवालनीयमिति ॥

केचनाचार्या एवमाहुः—‘एक्केकनिस्सि संवासेठ’ति अथमत्रार्थः—तमन्पन्तरं कस्यं धौमभितरकल्पयोरुपरि एकां रात्रिं प्राणुणोति, पुनरपरस्यां रात्राभारमासमे केषेति, पुनरपरस्यां रात्रौ आत्सोपरि कीलकादौ तन्ममान करोति, एव त्रिरात्र पावस्यरीस्यते पथात् त कस्य पुनः प्राणुणोति, प्राणुते च कस्ये यदि न लगन्ति पदपदसत्त्वा धावयेत्—प्रवालयेत् । ते च

१ कल्कमर्ष का । २ क्वभित्साह-भा. क १ पा १-२ । ३ किस्साह-भा । ४ न म एकां भा । ५ परिच्छेज्जा भा पा १ । ६ योर्वाद्यतः प्रा
 का. पु । ७ काउः । ८ त्रस्तित्त का । ९ न एव कस्यः स्वापयेत भा पा १-२ । १ सरं क १ काउं पु. ।
 ११ पातभियववकवकमगीति भा । ११ स्वापयति भा क १ ।

प्रक्षालयन्तः—

निधोद्गस्स गहणं केई भाणेसु असुइ पडिसेहो । गिहिभायणेसु गहणं ठियवासे मीसिअं छारो ॥३५६

ते च साधवश्चीवरप्रक्षालनार्थं नीत्रोदकस्य ग्रहणं कुर्वन्ति, तत्राह—'केई भाणेसु'त्ति केचनेवं भुवते यदुत 'माजनेषु' पात्रेषु नीत्रोदकग्रहणं कार्यं, आचार्य आह—'असुइ' लोका एवं भणन्ति, यदुत अशुचय एते, ततश्च प्रतिषेधं कुर्वन्ति । क पुनर्प्राक्षामित्यत आह—'गिहिभायणेसु' गृहस्थसत्केषु भाजनेषु-कुण्डादिषु भाजनेषु गृह्यते, कदा ?—'ठियवासे' स्थिते प्रवर्षणे-थके वरिसियवे, 'मीमंगं(सिअं)'ति अर्थं तत्र प्रवर्षति पर्जन्ये गृह्यते ततो गृह्यतो मिश्रं भवत्यन्तरिक्षोदकपातात् तस्मात्स्थिते प्रवर्षणे प्राज्ञं, गृहीत्वा च क्षारः क्षेपणीयो येन सच्चित्तां न याति । कस्य पुनः प्रथममुपधिः प्रक्षालनीय इत्यत आह—

गुरुपञ्चखाणगिलाणसेहमाईण धोवणं पुवं । तो अप्पणो पुवमहाकडे य इतरे दुवे पच्छा ॥ ३५७ ॥

प्रथमं गुरोरुपधिः प्रक्षालनीयः ततः 'पञ्चखाण'त्ति प्रत्याख्यानी अनशनस्थस्तस्योपधिः प्रक्षाल्यते समाधानार्थं ततो ग्लानस्य पश्चात्सेहस्यावधिप्रक्षालनं मा भून्मलपरीषहपीडया चित्तमङ्गः, एवमेतेषां पूर्वमुपधिः प्रक्षाल्यते तत आत्मनः प्रक्षालयत्युपधिम् । इदानीं कानि प्रथमं प्रक्षालनीयानि ? इत्यत आह—'पुवमहाकडेय'त्ति यानि एकखण्डानि अतूर्णितानि यथाकृतानि

१ अथाऽत्र आ ल २ पा १ । २ गृहीते च आ पा. १ । ३ प्रकाशयति आ क. २ पा. २ । ४ ख्यातां आ क. २ पा. २ । ५ हस्य मा आ. ल. २ पा. १ । ६ च तात्ति यथा^० आ क २ पा १-२ ।

पूर्वं प्रघातयति, 'इयंरे इवे एच्छ'श्चि इतरो दौ ब्रह्मेशैरौ पश्चात्प्रघातयति, एकान्यत्रपरिकर्माणि—यानि कचिन्मनाकं तृषित्वाति
 अन्यानि बहुपरिकर्माणि यानि त्रिषा सीवितानि तृषितानि च, स्वल्पपरिकर्माणि च घालयित्वा ततो बहुपरिकर्माणि घालयति ।
 अच्छोढपिहणासु य ण ध्रुवे धोत्रे पताषण न करे । परिभोगसपरिभोगे छाया तव पेह कक्षाण ॥३५८॥

इदानीं स साधुः प्रघातयन् कर्षटानि नाच्छोद्यसि स्वकवत्, नापि च विदुयति काष्ठपिडुनेन स्त्रीषत्, किन्तु इस्तेन
 मनाग्यतनगा वाचने करोति, वीतानि च ब्रह्माणि आरुपे न प्रतापयति, या मूषत्र काषिद् पटपदी स्यात्, क्वानि पुनरावपे
 कर्षट्यानि क्वानि वा न कर्षट्यानि ! इत्याह 'परिभोगसपरिभोगे'श्चि वानि कर्षटानि द्विविधानि मवन्ति—परिभोग्यानि
 अयपरिभोग्यानि च, तत्र पशामएस्येन छायासपयोः कर्षट्यानि, परिभोग्यानि छायायां शोष्यन्ते, या मूषत्र पटपदी स्यात्,
 अपरिभोग्यान्पार्थपे द्योपयति, 'पेह'श्चि वानि च कर्षटानि द्रुष्यन्ति सन्ति निरूपयस्यपहरणमयात् । 'कक्षाण'ति पश्चात्पर्य
 पघातनप्रारपपमेककस्यपण्डं प्रायश्चित् दीपते तकोऽपकाया, इदानीमधिकप तस्यते—
 इहगपागार्हण धद्रुमज्ज्जे विज्जुयाह निच्छइत्तो । इगाकाई इयरो मुम्मुरमाई घ भीसो उ ॥ ३५९ ॥

असावपि त्रिविधः सत्त्वादिभेदेन, तत्र सचित् इहकापाकादीनां बहुमध्ये विद्युदादिको नैषयिको मवति, अङ्गारादिभेदो
 व्यापहारिकः शुभ्रादिकः—तस्युक्तादिभिधो मनेति । इदानीमधिष्ठाधिकारस्योपयोगमधिष्ठापितरीरेपयोग च दर्शयन्नाह—

१ त्वे 'पेह'श्चि ना प. १-३ । २ 'ब्रह्मेशैरौ' ना. १ एत सचित् इह' का. प. १ ।

ओदणवंजणपाणगआयासुसिगोदगं च कुम्मासा । डगलगसरक्खसूई पिप्पलमाई य परिभोगो ॥३६०॥

ओदनं-कुरादि व्यञ्जनं-तिम्मणं पानकं-आचाम्लं आयामं-अवश्रावणं उष्णोदकं कुलमाषाथ, एतानि अग्नेनिर्वन्यानि कार्याणि, ततश्चैभिरुपयोगः क्रियते । इदानीमग्निनिर्वृत्तशरीरोपभोगं दर्शयन्नाह-डगलका-इष्टकाखण्डा अतीव पक्काः सरक्खो-मस्मसूच्यः पिप्पलकः-क्षुरकः, एवमादिभिरचिचैरग्निशरीररूपयोगः क्रियते, अग्निशरीराणि च द्विविधानि भवन्ति-बद्धिष्ठयाणि मुक्किष्ठयाणि च, तत्रात्र मुक्किष्ठयाणि द्रष्टव्यानि । इदानीं वायुकाय उच्यते, असावपि त्रिविधः सचिचादिरूपः, तत्र नैश्वयिकसचिचप्रतिपादनायाह—

सवलथघणतणुवाया अतिहिमअतिदुद्दिणे य निच्छइओ । ववहार पाइणादी अकंतादी य अच्चित्तो ॥३६१॥

सह बलर्यैर्वचन्त इति सवलया घनवाताश्च तनुवाताश्च सवलयाश्च ते घनतनुवाताश्च सवलथघनतनुवाता निश्चयतः सचिचाः । तथाऽतिहिमपाते यो वायुरतिदुद्दिने च यो वायुः स नैश्वयिकः सचिचः, व्यवहारतः पुनः प्राच्यादि-पूर्वस्यां यो दिशि, आदि-ग्रहणादुचरादिग्रहणपरिग्रहः, एतदुक्तं भवति-अतिहिमअतिदुद्दिनरहितो यः प्राच्यादिवायुः स व्यवहारतः सचिचः । इदानीम-चिचः 'अकंताई य अच्चित्तो'ति यः कर्दमादावाक्रान्ते सति भवति सोऽचिचः, स च पञ्चधा-अकंते धंते पीलिण् सरीराणुगए संमुच्चिमे, तत्थ अकंतो चिक्खिलाहसु, धंतो दतियाहसु, पीलिओ पोत्तचम्माईसु, सरीराणुगओ ऊसासनीसासवाळ उदरत्था-

जहणो निद्रे काले वत्थी वाउणाऽऽपूरिओ तिण्णि पहरे जाव अचित्तो होइ, तदुवरिं सो चेव चउत्थे पहरे मिस्सो होइ, तदुवरिं पंचमे पहरे सो चेव सचित्तो होइ । एवं निद्रेकाले माणं मणिअं, इदाणि रुक्खकाले दिणेहिं परूवणा किअइ, तत्थ लुक्खकालोऽवि तिविहो-जहन्नलुक्खो मज्झिमलुक्खो उकोसलुक्खो य, तत्थ जहन्नलुक्खे काले वत्थी वाउणाऽऽपूरिओ एगदिवसं जाव अचित्तो होइ, तदुवरिं सो चेव विईयदिवसे मिस्सो होइ तदुवरिं सो चेव तत्तिए दिवसे सचित्तो होइ, मज्झिमलुक्खे काले वत्थी वाउणाऽऽपूरिओ दो दिणाणि जाव अचित्तो होइ, तदुवरिं सो चेव तद्दए दिवसे मिस्सो होइ, तदुवरिं चउत्थे दिवसे सचित्तो, एवं सो चेव वाळ उकोसलुक्खकाले दिवसतिगं जाव अचित्तो होइ, तदुवरिं सो चेव चउत्थे दिवसे मिस्सो होइ, तदुवरिं सो चेव पंचमे दिवसे सचित्तो भवति । एवं एगदुगतिसंखा पोरिसिदिणेसुं अनुवट्ठावणीआ इति । इदानीमचित्तेन वायुना यत्प्रयोजनं भवति तत्प्रदर्शयन्नाह—

दइएण वत्थिणावापओयणं होज्ज वाउणा सुणिणो । गेलन्नमिं वि होज्जा सचित्तमीसे परिहरिज्जा । ३६३

सुगमा ॥ नवरं दत्तिणं तरणं कीरति, गेलन्ने वत्थिणा कजं होइ । उक्तो वायुः, इदानीं वनस्पतिकाय उच्यते, असावपि सचित्तोदिभेदात्त्रिधा, तत्र निश्चयसचित्तप्रतिपादनायाह—

सबो वऽणंतकाओ सच्चित्तो होइ निच्छयनयस्स । ववहाराउ अ सेसो मीसो थ पवायरोट्ठाई ॥ ३६४ ॥

पीओ, संसृष्टिमो बालिपटाईं वृषिओ । इवानी मिश्र उच्यते, ब्राह्म-किं पुनः कंरजमिह मिश्रः पभाह्माराख्यायते १,
 उच्यते, अचिषेनेव मापुर्ग्यबहारं करोति, स च गृहीतः सश्रेष मिभीमवति, अस्वार्थस्य प्रदर्शनार्थं पभान्मिश्र उच्यते ।
 हृयसयमेग गता दृइओ अचिचो विईए समीसो । तइयमि उ सच्चित्तो वरथी पुण पोरिसिदिणेहिं । ३६२

अचिषमापुभुओ इतिस्तरामयं गृहते, स च क्षेत्रतो इस्वव्रतमेक पावद्रत्याडपि अचिष एव, तेष शीर्वाडपि ततो इस्व
 द्रवाद्रूपं द्वितीयइस्वव्रतप्रारम्भे मिश्रो मवति, दृवीयइस्वव्रतप्रारम्भे सचिषो मवति, क्षेत्रमप्रीकृत्य पावरा क्षेत्रेणं मिभो
 मवति तयोक्त, इवानी काठमप्रीकृत्य पावरा कालेनाचिवः सन् मिश्रः सचिषो वा मवति तत्रवर्षयभाह-‘बत्थी पुण पोरिसि
 दिणेहिं’ति वय वसिष्ठः-धर्ममयी लछोच्यते, सा चाचिषवायोरायुरिता तैकृष्टस्निग्धकाले पौक्यीमात्र काल यावपुत्रस्यो
 वायुराचिष एवास्ते, अयमत्र यावार्थः-कालो हि द्विविधः-निद्रो लुक्लो य, तस्य निद्रो कालो सपाणिगो इयरो लुक्लो,
 तस्य निद्रो विविहो तकोसो मज्जिमो बइभो य, तस्य तकोसनिदे काले एग पोरिसी भाष बत्थी वापुपुरितो अचिषो होइ
 तदुवरि सो वेव चिइए पदरे मिस्सो होइ तदुवरि सो वेव तए पदरे सचिषो होइ, मज्जिमनिदे काले बत्थी वाठणाऽऽपुरि-
 ओ दो पोरसीओ ब्राव अचिषो होइ तदुवरि सो वेव तइयपदरे मीसो मवति तदुवरि सो वेव वठरये पदरे सचिषो होइ,

१ आर्थ मिश्रः अ. । २ विद्वत् अ. क २ ३ । ३ आरम्भेऽपि मिस्से अ. वा १ १ ४ कथिम वा । ५ अतिस्निग्धकाले अ. । ६
 एव सिक्के वा क २ अ. १ । ७ वीरपीमानं कालं यए बत्थी वा क १ । ८ मापुगाऽऽपुरितो वा क वा १ १ । ९ तए पदरे वा वा १ ३ ।

१ पदरे पदरे वा ।

द्वीन्द्रियाणां परिभोगः 'अध्याणां' चन्दनकानां सशङ्का या शुक्तयः तदादीनां, शङ्खेषु शुक्तिषु च औषधानि क्रियन्ते । त्रीन्द्रियाणां मध्ये उद्देहिकया, आदिशब्दादन्येन वा त्रीन्द्रियेण, यद्वा वैद्यो ब्रूयाद्, उद्देहिकायाः सत्कया मृचिकया प्रयोजनं, स सर्वस्त्रीन्द्रियपरिभोगः । इदानीं चतुरिन्द्रियपरिभोग उच्यते—

चतुरिन्द्रियाण मच्छियपरिहारो आसमच्छिद्या चैव । पंचिदिअपिंडस्मि उ अववहारा उ नेरइया ॥३६८॥

चतुरिन्द्रियाणां मध्ये 'मक्षिकापरिहारेण' मक्षिकापुरीषेण ऊर्ध्वविक्रेकः क्रियते शरीरपाटवार्थं, अश्वमक्षिकोपयोगश्च तथाऽङ्गोरक्षराः पतिता उद्ध्रियंते । अयं चतुरिन्द्रियपिण्डपरिभोगः, पञ्चेन्द्रियपिण्डे तु यदि परं नारकैर्व्यवहारः—उपयोगो न कश्चित्क्रियते । शेषास्तु तिर्यञ्चो मनुष्या देवाश्चोपयुज्यन्ते, तत्र तिरश्चां पञ्चेन्द्रियाणां सत्कमुपयोगं दर्शयन्नाह—

चस्मट्टिदंतनहरोमसिगैविलाइच्छगणगोमुत्ते । खीरदहिमाइयाणं पंचिदिअतिरिअपरिभोगो ॥३६९॥

तत्र चर्मणा कुष्ठिनः प्रयोजनं भवति, अस्थना-गृध्रनलकेन प्रयोजनं भवति वार्त्तपहरणार्थं पादे बध्यते, दन्तेन सूकरादेः संबन्धिना प्रयोजनं नखेन वा, रोमभिः प्रयोजनमुरभ्रादीनां सत्कैस्तैः कम्बलिका भवति, मृङ्गेण किञ्चित्प्रयोजनं भवेत्, अँविला उरभ्रा तन्पुरीषं पामादावुपयुज्यते पामा मर्द्यते, तेन गोमूत्रेण चोपयोगः । शेषं सुगमम् । इदानीं मनुष्योपयोगः प्रदर्शयते—

१ ^१पिण्ड, पंचे^२ आ । २ ^२कमिन्नाइ^३ आ. पा १ पु । ३ कार्यं आ. पा. १ । ४ वास्वाद्य^५ आ. पा. १ । ५ कमिन्ना आ. पा. १-२ पु. । ६ ^६युज्यते तेन आ. ।

सर्वं प्रधानन्तबनस्पतिकार्यो निषवनेन सचिषः, श्रेयाः परिष्वनस्पतिष्व्यवहारनयमतेन सचिषः, 'मीसो पषायरोद्वाहं'
 चि मिथस्तु प्रम्भानानि फलानि यानि इष्टुमानि पर्वाणि च रोद्धो-छोद्धो तन्दुकाः कुड्डिवाः, तस्य तदुल्लुहाय अच्छति तेष
 कारयेन सो मिसो भण्यह । इदानीमचिषवनस्पतिकार्य तदुपयोग च दर्शयन्नाह—

सथारपायददगलोमिधकैप्पाइ पीढफलगाई । ओसष्टमेसज्जाणि य एमाइ पओयण तरुसु ॥ ३६५ ॥
 यत्र संस्वारकाः मद्युपिरुद्यैः क्रियते, कस्यद्वय च क्षार्पासिक भवति, औषधमन्तरुपशुन्यते, भेषज तु बहिलेपः । उक्तो
 वनस्पतिकार्याः, इदानीं द्वीन्द्रियादिप्रतिपादयन्नाह—

चियतियचउरो पचिदिया य तिप्पमिह जस्य उ समिति । सट्टाणे सट्टाणे सो पिढो तेण कज्जमिण ॥ ३६६

द्वित्रिस्तुप्पञ्चेन्द्रिया एकैके त्रिप्रसृतयो यत्र समवाय गच्छन्ति स द्वीन्द्रियादिपिण्डः, ते चैव समवाय गच्छन्ति स्वस्थाने
 स्वस्थान, एतदुक्त भवति-द्वीन्द्रिया द्वीन्द्रियैरेव भिल्लियेद्वीन्द्रियपिण्ड उच्यते, तथा त्रीन्द्रियास्त्रीन्द्रियैरेव त्रिप्रसृतिभिर्भिल्लि-
 येस्त्रीन्द्रियपिण्ड उच्यते, एव स्वस्वातीर्भिल्लितैः पिण्डो षक्त्यो यावरपञ्चेन्द्रिया इति स्वस्थान स्वस्थाने स पिण्डः ।
 अय वापद् द्वीन्द्रियादिः पञ्चेन्द्रियपर्यन्तः सचिषादिपिण्डो भवति, यथाचिषपिण्डो द्वीन्द्रियादिसत्कस्तेन चैतस्कार्यम्—
 वेइदियपरिमोगो अक्ख्वाण ससस्स 'सिप्पिमार्हण । तेइदियाण उदेहिगाइ अ वा वपु विष्को ॥ ३६७ ॥

१ मरुति का । २ इत्याच क १ पु । ३ बहिः । इच्छे का । ४ चिष्यम् का ।

द्वीन्द्रियाणां परिभोगः 'अक्षाणां' चन्दनकानां सशङ्खा या शुक्तयः तदादीनां, शङ्खेषु शुक्तिषु च औषधानि क्रियन्ते । त्रीन्द्रियाणां मध्ये उद्देहिकया, आदिशब्दादन्येन वा त्रीन्द्रियेण, यद्वा वैद्यो ब्रूयाद्, उद्देहिकायाः सत्कया सृत्तिकया प्रयोजनं, न सर्वस्त्रीन्द्रियपरिभोगः । इदानीं चतुरिन्द्रियपरिभोग उच्यते—

चतुरिन्द्रियाण मच्छियपरिहारो आसमच्छिया चैव । पंचिदिअपिडम्मि उ अववहारा उ नेरइया ॥३६८॥

चतुरिन्द्रियाणां मध्ये 'मक्षिकापरिहारेण' मक्षिकापुरीषेण ऊर्ध्वविरिकः क्रियते शरीरपाटवार्थं, अश्वमक्षिकोपयोगश्च तथाऽङ्गोरक्षराः पतिता उद्ध्रियन्ते । अयं चतुरिन्द्रियपिण्डपरिभोगः, पञ्चेन्द्रियपिण्डे तु यदि परं नारकैर्व्यवहारः—उपयोगो न कश्चित्क्रियते । शेषास्तु तिर्यञ्चो मनुष्या देवाश्चोपयुज्यन्ते, तत्र तिरश्चां पञ्चेन्द्रियाणां सत्कमुपयोगं दर्शयन्नाह—

चम्मट्टिदंतनहरोमसिगअविलाइच्छगणगोमुत्ते । खीरदहिमाइयाणं पंचिदिअतिरिअपरिभोगो ॥३६९॥

तत्र चर्मणा कुष्ठितः प्रयोजनं भवति, अस्थना-गुध्नलकेन प्रयोजनं भवति वार्ध्वपहरणार्थं पादे बध्यते, दन्तेन सूकरादेः संबन्धना प्रयोजनं नखेन वा, रोमभिः प्रयोजनमुरभ्रादीनां सत्कैस्तैः कम्बलिका भवति, शृङ्गेण किञ्चित्प्रयोजनं भवेत्, अविला उरभ्रा तत्पुरीषं पामादावुपयुज्यते पामा मर्द्यते, तेन गोमूत्रेण चोपयोगः । शेषं सुगमम् । इदानीं मनुष्योपयोगः प्रदर्शयते—

१ १पिण्ड . पक्षे^१ आ. । २ १अमिन्नाइ^२ आ. पा १ पु. । ३ कार्यं आ. पा. १ । ४ बाध्याद्यप^३ आ. पा. १ । ५ अमिन्ना आ. पा. १-२ पु. । ६ युज्यते तेन आ. ।

संविचे पवावण पयुवेदेसे य भिक्खवाणाई । सीसट्टियअच्चिचे मीसट्टिसरक्खपहंपुच्छा ॥ ३७० ॥

प्रथमादे सुगम, सविषमनुपपयोजनघुक्कम्, इदानीमविषमनुपपिण्डप्रतिपादनायाह—'सीसट्टियअच्चिचे'सि अच्चिसेन द्विरःकपालेन प्रयोजन भवति, पिषाळसु घसिक्कम विलह, वेपपरावर्षादि क्रियते । इदानीं मिथमनुपपिण्ड उच्यते—'मीसट्टि मरक्खपहंपुच्छा' मिथोअस्सिययुक्को यः मरक्खः कापालिकस्य मिथस्य पपि पुच्छनोपयोगः । इदानीं देवोपयोगप्रतिपादनायाह—

खमगाइकालकज्जातिपसु पुच्छिज्ज देवय किचि । पये सुमासुभे वा पुच्छिज्ज व दिवमुवओगो ॥ ३७१ ॥

धपकादिः कश्चिद्, आदिदुब्बदावाचार्यादयः कालकार्यादौ आदिग्रहास्सादिकायै वा उत्पन्ने पुच्छति अर्थयते काश्चिदेवता, पपि वा गच्छन् सुमासुम पुच्छेत्, मथवा सुमासुमं—दुर्भिक्षादि पुच्छेत्, एतथाय दिव्यपिण्डोपयोगः । एव एतत्सविषो नवप्रकारः पिण्ड उक्तः, उदनन्तरं मिथोऽपि पिण्डो नवप्रकारः प्रतिपादितः, अचिचोऽपि नवप्रकारः प्रतिपादित एव । इदानीं दशमो मदोऽविषो छेपपिण्ड उच्यते, स वैतपामेव पृथिव्यादीनां नवानां मेदानां संयोगेन भवति, एतदेव प्रदक्षपभाह—

१ अचित्ते वा उ २ । २ वरेषार स १ । ३ विषुव हाकर वा उ १ । ४ एतेषावाह वा पा १-२ । ५ पुच्छोपे वा पा १ । ६ अचित्ते वा उ २ । ७ 'पुच्छेत्' अर्थे वा उ २ । ८ 'पुच्छेत्' अर्थे वा उ २ । ९ 'पुच्छेत्' अर्थे वा उ २ । १० 'पुच्छेत्' अर्थे वा उ २ ।

अह होइ लेवपिंडो संजोगेण नवणह पिंडाणं । नायवो निष्फन्नो परूवणा तस्य कायवा ॥ ३७२ ॥

अथ भवति लेपपिण्डः संयोगेन नवानां पिण्डानां निष्फन्नो ज्ञातव्यः, कथं ? दुचक्का गड्डिआ, तत्थ अक्खे मक्खिए पुढविकायस्स रजो लग्गति, आउक्काओ नदीए उत्तरओ लग्गह, तेउक्काओ तत्थ लोहं फंसइत्ति, वायु तत्थेव, यत्राग्निस्तत्र वायुना भवितव्यम् । वणस्सई अक्खो वित्तिचउ संपात्तिमा पाणा पडंति, पंचिदियाणवि वरत्ता वस्सति । एवं संजोएण निष्फन्नो लेवो, इदानीं तस्य प्ररूपणा कर्त्तव्या ।

अवक्खालिअलेवं भणंति लेवेसणा नवि अ दिट्ठा । ते वत्तवा लेवो दिट्ठो तेलोक्कदंसीहिं ॥ ३७३ ॥

पर आह-अर्वाक्कालिकं लेपं केचन प्रतिपादयन्ति, सदीषत्वल्लिपस्य, तथा लेपैषणा च समये न क्वचिद् दृष्टा, यतो द्विविधैव एषणा प्रतिपादिता-वत्तैषणा पत्रैषणा च, ततश्चायमर्वाक्कालिकी यतो न युक्त्या घटते नाऽपि समये दृष्ट इति एवमुक्ते आचार्य आह-' ते वत्तवा ' त एवं भणनीयाः-इदं वक्तव्याः, यदुत लेपो दृष्ट्वैलोक्यदर्शिभिः-जिनैः, एतदुक्तं भवति-पत्रैषणां प्रतिपादयत्ता लेपैषणाऽपि उक्तैव द्रष्टव्या, अन्यथा तद्व्यतिरेकेण पात्रग्रहणानुपपत्तेः, पात्रं हि लेपादिसंस्कृत-मेवोपयोगमात्रं भवति नान्यथेति । इदानीमेतामेव गाथां भाष्यकारो व्याख्यानयन्नाह-

आयापवयणसंजमउवघाओ दीसई जओ तिविहो । तस्सा वदंति केई न लेवगहणं जिणा वित्ति ॥ १९२ भा०

संश्लिष्ये पश्चात्तत्र पथुर्वेदेसे य भिक्षुदाणाई । सीसट्टियअच्चित्ते मीसट्टिसरक्खपहंपुच्छा ॥ ३७० ॥

प्रथमादं मुगम, मविषमनुष्यप्रयोजनमुक्तम्, इदानीमविषमनुष्यपिण्डप्रतिपादनायाह—‘सीसट्टिगअच्चित्ते’षि अच्चित्तेन निराःकपालेन प्रयोजनं मत्रति, पिषाणसु षसिक्खम विखर, वेपपरावर्षादि क्रियते । इदानीं मिश्रमनुष्यपिण्ड उच्यते—‘मीसट्टि मरक्खपहंपुच्छा’ मिश्रोऽस्त्रियुक्तो यः मरक्खः कापालिकृत्स्नस्य मिश्रस्य पपि पूच्छेनोपयोगः । इदानीं देवोपयोगप्रति पादनायाह—

खमगाइकालकज्जातिपसु पुच्छिज्ज देवप किचि । पये सुमासुमे वा पुच्छिज्ज व दिव्वमुवओगो ॥ ३७१ ॥

सपक्षादिः क्वमिदं, आदिद्वय्यादापार्यादयः कालकार्यादौ आदिग्रहणास्माद्दिकार्ये वा उत्पन्ने पूच्छति अर्थयते क्वमिरेवता, पपि वा गच्छन् शुमान्मम पूच्छन्, अथवा शुमान्मम—दुर्भिक्षादि पूच्छेत्, ततश्चाप दिव्यपिण्डोपयोगः । एव तावत्सन्निधौ नवप्रकारः पिण्ड उक्ताः, तदनन्तरं मिश्रोऽपि पिण्डो नवप्रकारः प्रतिपादितः, अचिणोऽपि नवप्रकारः प्रति पादित एव । इदानीं ददामो मद्योऽचिणो लेपिण्ड उच्यते, स धैतपामेव पुषिष्वादीनां नपानां मेदानां सयोगेन भवति, एतदेव प्रदत्तपश्चाह—

१ वचित्ते अ. क. २।२ वेवेवाइ न २।१ १ मियसु इण्णइ अ. पा १।४ वरुणापाह अ. पा १-२।५ पूच्छेनोप० अ. पा १।५
२ वरुणापाह अ. क. २।२ वरुणापाह अ. क. २।५ वरुणापाह अ. क. २।५ वरुणापाह अ. क. २।५ वरुणापाह अ. क. २।५

चिद्वर्षति ततश्चाप्याविराधना भवति । अथ रजःसंपातो भवति ततश्च पृथिवीकायविराधना भवति, एवमुक्ते सैत्याह सूरिः—
दोसाणं परिहारो चोयग ! जयणाए कीरैए तेसिं । पाए उ अलिपंते ते दोसा होंति णेगगुणा ॥१९५॥ भा.
 दोषाणां परिहारस्तेषां चोदकोक्तानां क्रियत इति संबन्धः, कथं क्रियते ? इत्यत आह—हे चोदक ! यतनया लेपस्य
 ग्रहणं क्रियते, ततश्च यतनया ग्रहणे सत्यात्मोपघातादयो दोषा न भवन्ति, पात्रे चालिष्यमाने त एव दोषा यत्त्वयोदिता
 आत्मोपघातादयोऽनेकगुणा—अनेकप्रकारा भवन्ति । इदानीं आचार्य एवात्मोपघातादि दर्शयन्नाह—
उड्ढाई विरसंसी भुंजमाणस्स हुंति आयाए । दुग्गंधि भायणंसि य गरहइ लोगो पवयणंसि ॥१९६॥ भा.

कर्त्वादि—छर्दनादि दोषो भवति विरसे तस्मिन् पात्रे भुञ्जतः ततश्चात्मविराधनैव भवति । तथा 'दुग्गंधि' तस्मिन् माजने
 मिक्षां शुद्धतो लोको गहाँ करोति ततश्च 'प्रवचने' प्रवचनविषये उपघातो भवति । यच्चोक्तं चोदकेन "जक्खुल्लिहणे
 पवयणंसि" तत्रेदमुच्यते—

पवयणघाया अन्नेवि अत्थि जयणा उ कीरई तेसिं । आयमणभोयणाई लेवे तव मच्छरो को णु ॥१९७ भा.

प्रवचनोपघातोऽन्योऽप्यस्ति किन्तु यतना क्रियते तेषां, के च ते प्रवचनोपघाताः ? अत आह—'आचमनभोजनादयः'
 आचमनं—निलेपनादि भोजनं चैकमण्डल्यां, एतानि प्रवचनोपघातानि कुर्वन्ति यदि प्रकटानि क्रियन्ते, किन्तु यतनया करणान्न

१ 'द्वर्षं भवति तत' वा पा. १-२ । २ सूरिणाह भा पा. २ । ३ कीरई भा. पा. १ । ४ होंति वा पा १-पु-५ यतनया भा. क १-२ ।

पर आह—आरमप्रवचनसंयमोपघातो इश्यते यत्त्रिविधस्तस्माद्भवन्ति केचन न छेपप्रारण विना भवते । इदानीं पर
एवारमोपघातादि प्रदर्शयन्नाह—

रहपढणउत्तिमगाइमजण घंढणे य करघात्तो । अह आयविराहणया जक्खुच्छिहणे पवयणमि १९३ मा०
तस्य साधोर्हेषं गृह्यतो दुग्स्वितरवपतनेनोपमाङ्गादिमज्ञो भवति, घट्टने च—घट्टने सति रवस्य करस्य—इत्त्वस्य घातो
भवति—संपीढन मवगीत्यर्थः, अथेवाऽऽस्मविराधनोक्ता, इदानीं प्रवचनोपघात प्रदर्शयन्नाह—‘जप्खुच्छिहये पवयणमि’ यद्यः—
आ स हि यद्योऽधप्रदेशमृच्छिहसि ततम् तस्मिन् यद्योच्छिहने सति ‘प्रवचने’ प्रवचनविषये उपघातो भवति । इदानीं संयम
विराधनां प्रदर्शनायाह—

गमयागमणे गैहणे तिट्ठणे सयमे विराहणया । महिसरितम्भुगहरिआ कुथू वास रओ व सिया ॥१९४॥

लेपार्थं गमने च आगमने च ब्रह्मणे च छेपस्य संयमविराधना भवति, क्व ? ‘महिसरितम्भुगहरिआ कुथू’पि तत्र गच्छतो
मही सचिचा भवति, तथा सरिदुत्तरयेऽप्यायविराधना भवति, तथा ब्रह्मणे वैश्विनविराधना भवति, स हि गृह्यन् कदाचिदुत्तरुक
बालयति ततश्चाग्निविराधना, यत्रान्निस्त्वत्र वायुना मधितव्य, तथा क्वाचिदसौ यन्त्री हरितकुन्नुक्कादिमज्जे व्यवस्थिता भवति
ततश्चासौ लेपं गृह्यन् तानि विराधयति, अथबाज्जना मङ्गला संयमविराधना भवति—‘वासं रओ व सिया’ तत्र गतस्य क्वा

१ एव शब्दे क्वा । २ मण्डपाति क्व । ३ च विणक्य उ १-२ पृ. १-२ ।

चिद्वैर्यति ततश्चात्कायविराधना भवति । अथ रजःसंपातो भवति ततश्च पृथिवीकायविराधना भवति, एवमुक्ते सत्याह ब्रुविः—
 दोसाणं परिहारो चोयग ! जयणाए कीरए तेसिं । पाए उ अलिप्यंते ते दोसा होंति णेगगुणा ॥१९५॥ भा.
 दोषाणां परिहारस्तेषां चोदकोक्तानां क्रियत इति संबन्धः, कथं क्रियते ? इत्यत आह—हे चोदक ! यतनया लेप्य
 ग्रहणं क्रियते, ततश्च यतनया ग्रहणे सत्यात्मोपघातादयो दोषा न भवन्ति, पात्रे चालिप्यमाने त एव दोषा यत्त्वयोदिता
 आत्मोपघातादयोऽनेकगुणा—अनेकप्रकारा भवन्ति । इदानीं आचार्य एवात्मोपघातादि दर्शयन्नाह—

उड्ढाई विरसंमी भुंजमाणस्स हुंति आयाए । दुग्गंधि भायणंमि य गरहइ लोगो पवयणंमि ॥१९६॥ भा.

ऊर्ध्वादि—छर्दनादि दोषो भवति विरसे तस्मिन् पात्रे भुञ्जतः ततश्चात्मविराधनैव भवति । तथा 'दुग्गंधि' तस्मिन् भाजने
 मिमां गृह्यतो लोको गृही करोति ततश्च 'प्रवचने' प्रवचनविषये उपघातो भवति । यच्चोक्तं चोदकेन "जक्खुल्लिहणे
 पवयणंमि" तत्रेदमुच्यते—

पवयणघाया अन्नेवि अत्थि जयणा उ कीरई तेसिं । आयमणभोगणाई लेवे तव मच्छरो को णु ॥१९७ भा.

प्रवचनोपघातोऽन्योऽप्यस्ति किन्तु यंतना क्रियते तेषां, के च ते प्रवचनोपघाताः ? अत आह—'आचमनमोजानादयः'
 आचमनं—निर्लेपनादि भोजनं चैकमण्डल्यां, एतानि प्रवचनोपघातानि कुर्वन्ति यदि प्रकटानि क्रियन्ते, किन्तु यतनया करणान्न

१ 'इदं भवति तत' आ पा. १-२ । २ धरिराह आ पा. २ । ३ कीरई आ. पा. १ । ४ होंति आ पा. १-२ । ५ यतनया आ. क. १-२ ।

प्रवचनोपपातो भवतीति, तत्राप्य लेपे तव को मत्सरः । इदानीं पात्रस्यालेपने सयमविराघनां प्रतिपादयन्नाह—
 खडमि मग्निगमस्मी लोणे दिक्षमि अवयवविणासो । अणुऋपाई पाणमि होइ उदगस्त उ विणासो ॥३७४

एणेण साहुणा गिळाणठु खड मग्निगमं, तम्मि च विसए लोणपि खड मज्जाइ, ततो तण मावण लोण मग्निगयति काठ मायण लोण दिष्ण, पन्था पत्तिस्सय मएण विट्ट चाव स लोण, ततो तेण पुट्टविकाउचि काऊण परिट्टुविअं, ततो परिट्टुवियमिचि समि लोणमि तस्य स्वरफस्से मायणे लग्गमा राइसु य पविट्टा लोणावयवा, ततो अदि तरय अण्णपाणगाइ धेपइ ततो ताण लोणावयवाण विणासो होइ, अय न गिअइ लोणस्वरदिए मायणे तत आत्मादिविराघना भवति, अइवा क्विअपाचे मग्निगमि गिरत्थीए अणुफपाए आठकाओ दिष्णो, आदिअइणात्पट्टिणीयणेण अणामोएण वा तओ तमि कइयमायणमि सो विष्णस्मइ-विराघ्यते ततो संजमविराघना भवति । अथवा इमो दोसो इवइ पायस्म अलेख्ये—
 पूयलिअलग्गअंगणीपलीवण गाममाइण होज्जा । रोइपणगा तरुमी भियुकुयादी ये छट्टमि ॥३७५॥

एणेण साहुणा कणिकमडलिआ लद्धा, तीए रेह्हा सुहुमो अयारो जग्गो दिष्णो, सो उ साहुणा न दिट्ठो, ततो ममतस्स त पय पडलेहिं सम पैठिचं ततो तेण पळिचपाय दइण षण्णिय तंवि वादीए पडियं गापपलीवण चाय, यत्रापिस्सत्र बायुरपि । अइवा रोहो पाठजरोहो लद्धो, सो अपरिअवो होइ, 'पणगा वैरुमि'चि पपमो ठळ्ळी राइसु होइ, ततो तविणासो-तरुविणासो,

१ एकेअण्ण-आ अ १-२ । २ केअचिद साहुणा अ १ । ३ पूयलिअ अ १ । ४ अस्मीणि अ १ । ५ अ मा अ २ । ६ अस्मिन्नाय अ १ । ७ अस्मीणि अ १ ।

वणस्सहविणासोत्ति भंणिअं होइ, भिगु-राज्जिर्मण्यते, वत्र कुंथाईआ पाणिणो हवंति, तैतो एवं छट्ठो तसकाओ विणासिओ होइ,
 एवं अलिचे पत्ते छज्जीवणिकायविराधना अवस्सं होइ ॥ यच्चोक्तं 'त्रैलोक्यदर्शिभिः समये लेपैषणा नोक्ता' तत्रेदमुच्यते—
 पायग्गहणंमि य देसिअंमि लेवेसणावि खलु बुत्ता । तम्हा उ आणणं लिपणा य जयणाए कायव्वं ॥३७६॥

पात्रग्रहणे दक्षिते-उपदिष्टे सति लेपैषणाऽपि खलूक्तैव द्रष्टव्या, तस्मादानयनं लेपस्य लिम्पनं च यतनया कर्त्तव्यम् ।

अत्राह परः—

हृत्थोवधाय गंतूण लिपणा सोसणा य हृत्थंमि । सागारिए पमुज्जिघणा य छक्कायजयणा य ॥३७७॥

यदि नाम पात्रं लिप्यते लिप्यतां नाम, किन्तु तत्रैव अकटसमीपे नीत्वा लिप्यतां यतो लेपानयने हस्तस्योपघातो-
 बाधा भवति, अथवा हस्तेन यदि लेप आनीयते ततः संपातिमस्त्वानामुपघातो भवति, तस्माद्गत्वा पात्रलेपनं कार्यं, एव-
 मुक्ते आचार्या मणिष्यन्ति, यद्दुत त्वदीयेऽपि पक्षे आत्मोपघातादि भवत्येव । तथा पुनरपि पर एवं भणति तत्पात्रकं
 लेपयित्वा पुनश्च शोषणा हस्तव्यवस्थितस्यैव पात्रकस्यैव कर्त्तव्या, येन सार्द्रनिक्षेपदोषः परिहृतो भवति, आचार्योऽप्यत्र
 प्रत्युत्तरं दास्यति, यद्दुत हस्ते ध्रियमाणेन पात्रेण आत्मोपघातादयो दोषा भवन्ति तस्मात्पात्रकं हस्ते न शोषणीयं लेपश्च

१ ज मणिअ, भिगु आ पा १-२ । २, एव आ । ३ वल्लेविए पाए आ. पा. १-२ । ४ आणयना लिपिं आ ल २, आणणा पु पा १ ।

५ पायस्स जयणाए आ ल २ पा. १ । ६ लेपन पात्रस्स यत्तं आ, लेपन च पात्रस्स यत्तं पा १-२ । ७ समीप गत्ता आ । ८ यथा
 आ । ९ ददाति आ ।

वानपनीयः, तत्र च लेपाद्यं गच्छन् स साधुः व्याचिदासन्न एव 'सागरिण्यं' चि ग्रामारिक-शून्यावरस्तच्छकटानि यदि
 पश्यति ततस्तेष्वेव लेप गृह्णाति, न तत्र गृह्णातः प्रव्यातरिष्यद्योषो भवति, 'पह' चि तेन साधुना लेप गृह्णाता यस्तेषां
 चकटानां प्रभुः स प्रच्छनीयः, अप्रच्छने तु दोषा भवन्ति। तथा लेपस्य मिश्रण कर्तव्यं, किमय कदुरकदुरो ? तथा पट्टकाय-
 पयना च कर्षा, इत्येतस्मिन् वक्ष्यति। इदानीं एतामेव गार्वा माध्यकाद्ये व्याख्यानपरि, तत्राघावयवव्याधिस्मासवाऽऽ-
 चोद्गवयण गतुण ख्लिपणा आणणे षट्ठु दोसा। सपाइमाइघाओ अत्तिउव्वरिण्यं य उस्सगो ॥१९८ मा०

पौषकस्य वचन, किं तत्र !, गत्वा लेपना पात्रकस्य कर्तव्या, यत् वानयने लेपस्य बहवो दोषा भवन्ति, क्वय !, यदि
 तावदस्तेनानीयत लेपस्ततो इत्सस्य बाधोपप्रायते तथा सुपातिमस्वधातो भवति, अस्युदरिते च तस्मिन् लेपे 'उत्सर्गो'
 पृथ्यापन भवति, तत्र चार्स्येय इत्तस्तत्रैव धत्वा लिप्सु। एवमुक्ते संस्थाचार्यं ग्राह— /

एषमपि गत्वा भाजन लिप्सो भाजनमेदो भवति, व्यापृतस्व च-आङ्गस्य पात्रकलेपन गन्ध्याबलने सत्कारमोप
 पातो भवति तथा प्रकट तत्रैव पात्रे लेपप्रण कर्तव्यो निःशुद्धित लोकास्य भवति यदुतेतेऽद्युचपः येनाशुषिना लेपेन पात्रक-
 सप्तं कर्तन्ति। इतरहा संक'चि इतरया यदि तत्र पात्र तत्र प्रकट न लिप्सते ततो लोकास्य षट्ठु केवला भवति यदुत न

१ शक्योक्त भा. १ पत्र भा. अ. १-२ । २ येनसत्सत्त्वकेन भा य १-२ । ४ उत्सर्ग युः भा य १-२ । ५ लिपिनि पात्रेति भा अ

विद्यः किमप्यनेन लेपेनैते करिष्यन्ति इति, ततः प्रतिश्रय एवागत्य लेपना कर्तव्येति ।

चोएइ पुणो लेवं आणेउं लिपिऊण तो हत्थे । अच्छउं धारेमाणो सद्वनिक्खेव परिहारी २०० ॥ (भा०)

अत्र परः पुनरपि चोदयति-एवं नामानीय लेपमाश्रये लिम्पतु पात्रकं, किंतु लेपयित्वा ततो हस्ते तत्पात्रकं लिप्तं सत् धारयंस्तिष्ठतु यावत्तद्वस्तस्थितमेव शोषमुपयाति, किं कारणं?, यतो यूयं 'सद्रवनिक्षेपपरिहारिणः' सद्रवस्य निक्षेपः सद्रवनिक्षेपस्तं परिहर्तुं शीलं येषां भवेतां ते सद्रवनिक्षेपपरिहारिणः, एतदुक्तं भवति-पात्रकं तोयार्द्रमपि न निक्षिपय किं पुनर्लेपलिप्त्वमिति । एवमुक्ते सति परेणाचार्य आह—

एवं होउवधाओ आताए संजमे पवयणे य । सुच्छाईपवडंते तम्हा उ न सोसए हत्थे ॥ २०१ ॥ (भा०)

एवं पात्रकं 'लेपितं हस्तेन धारयतो भवत्युपघात आत्मनि संयमे प्रवचने च, तत्रात्मविषयः संयमविषयश्च कथं?— 'सुच्छाईपवडंते' चि कदाचित्तस्य साधोनिरोधे पात्रकं हस्तस्थं धारयतो मूर्च्छा भवति ततश्च प्रपतति, पतितस्य चात्मोपघातो भवति अङ्गविनाशलक्षणः, पात्रकमेदे च संयमप्रविराचना भवति, तथा प्रवचनोपघातश्चैवं भवति, तं तथा पतितं साधुं दृष्ट्वा कश्चित्सागारिकं एवं ब्रूयात्, यदुत-त्वंदीयसर्वज्ञेन हस्ते पात्रधारणमुपदिशता अयमप्यपायो भावी न दृष्ट इति, तस्मादेत-

१ लिप्या कुण्ड इत्ये ल. १ । २ अच्छ ल १ । ३ 'मानयित्वा ल. १ । ४ लिप्त सत् भा. १ । ५ भवति पा २ । ६ लिप्त सद्रस्तेन भा ।

७ भवेत्ततश्च भा पा १-२ । ८ एतदीयं भा पा. १-२ ।

रोपमयाम इत्से श्लोपेत् पात्रमिति ।

दुविहाय होति पाया जुन्नाय नवाय जे उ लिप्यति । जुन्ने दाएऊण लिपइ पुच्छा य इयरेसि ॥ ३७८ ॥
तानि च लेपयित्त्वानि पात्रकाणि द्विषिषानि मबन्ति, ज्ञेषानि पुराणानि 'नवानि' अयुनेव यान्यानीतानि तानि प्रथम
उत न !, इवेषां-नवानां पात्रकाणां लेपनं पृच्छा कर्तव्या, किं एतानि लिप्यन्ते उत विष्टन्तु ? इति । आह-कः
पुनरनापृच्छप पात्रकाणि विहित्स्मयति ? उच्यते, यो मायावी भवति स वैवं ज्ञात्वा पात्रकाणि लिप्यति—
पाटिच्छगसेहाण नाऊण कोइ आगमणाई । दढलेवेवि उ पाए लिपइ मा तेसिं दिज्जिज्जा ॥ ३७९ ॥

पाटिच्छगा-धर्तार्यप्रवर्णार्थं ये आचार्यद्वयीपमागच्छन्ति सेहा-अभिनवप्रवर्णिताः, एतेपामागमनं ज्ञात्वा कश्चिमायावी
एतेषान्यपि तानि पुराणपात्रकाणि लेपयति, मा भूदाचार्यस्तेभ्यः प्रवीच्छकसेहेभ्यो वपात् ॥
अहवावि विमूसाए लिपइ जा सेसगाण परिहाणी । अपडिच्छणे य दोसा सेहे काया अओ दोए ॥ २०२

अथवा एतेषमपि पात्रं विपूषया लिप्यति, तस्मिन् लिप्ते पात्रे या 'श्लेषकाणां' ग्लानादीनां परिहानिः सा सर्वा तेन
१ 'श्लेषकाणां' ३७० ॥ २ । २ श्लेषाणि अ. अ. १-१ । ३ किम्पति इति श्लेषः । इत्येते च १ । ४ पृष्ठ श्लेषेभ्य आ । ५ किम्पति

कृता भवति । 'अपडिच्छणे य दोस'चि पञ्चयाभावे आयरिओ ते न पडिच्छति ततो 'दोसा' निर्जराद्यभावलक्षणः । 'सेह' चि यः प्रव्रजितमात्रस्तस्मै यदि पात्रकादि न दीयते ततस्तस्योपकरणरहितस्य चित्रिपरिणामो भवति, विपरिणामतश्च कायान् व्यापादयति, अतः अस्मात्कारणादर्थयित्वा पात्रं लिप्यते, कदाचिदसावाचार्यः प्रतीच्छकादीनागन्तुकान् श्रुत्वा निवारयेत् साधुं लिम्पन्तमिति । कदा पुनर्लेपग्रहणं दानं च कर्त्तव्यमित्यत आह—

पुव्वपिह लेवदाणं लेवगहणं सुसंवरं काउं । लेवस्स आणणे लिपणे य जयणाविही वोच्छं ॥ ३८० ॥

पूर्वाह्नि लेपप्रदानं पात्रकस्य कर्त्तव्यं लेपेन लेपनमित्यर्थः, येन तत्प्रत्यूषसि लिप्तं दिवसेन शुष्यति, तथा 'लेपगहणं सुसंवरं काउं'ति गृह्यतेऽस्मिन्निति ग्रहणं—शरावसंपुटं सुसंवरं—सुगुप्तं चीवरेण कृत्वा तं शरावसंपुटम् । इदानीं लेपस्यानयने लेपने च पात्रकस्य यो यतनैर्विधिर्भवति तं वक्ष्ये । इदानीमेनामेव गाथां भाष्यकारो व्याख्यानयति—

पुव्वपिह लेवगहणं काहिंति चउत्थगं करिज्जाहि । असहूवासिसिअभत्तं अकारऽलंभे य दिंति यरे ॥ २०३भा०

पूर्वाह्नि लेपदानं करिष्यामीति कृत्वा चतुर्थमेकपुषासं कुर्याद् येन निर्व्यापारः सुखेनैव करोति, अथासौ चतुर्थं कर्त्तुं न शक्नोति अत्यन्तमसहिष्णुस्ततो नासिकभक्तं मक्षयित्वा पात्रकाणि लेपयति । 'अंकारऽलंभे'चि अथ तद्वासिकभक्तमका-

१ पात्रकाभावे आयरिओ तात् प्रतीच्छकान् न प्रतीच्छन्ते 'दोषा' आ. स २ । २ 'मोहो वा ल. २ । ३ विधिस्तं आ. पा. १ ।

४ माक्षेण व्याचष्टे पा. २ ।

रु-अपभ्रं वस्यात्मनो वा तथा वैलया स न लभते मक्त ततः 'दिवितरे'पि 'इतरे' अन्ये साधव आनीय इदयि उख्यसंपन्ना ये । ततश्च लेपयित्वा कृत्यकृत्यो षड्व्यपक्रास्ते—

कयकितिकम्मो छद्देण छद्विओ मणइ केवइ धेतु । तुळमपि अस्थि अट्टो ? आम त किचिअ किं वा ॥ ३८१

स हि लेपार्थं ब्रह्मन् गुणेः कृतिर्कर्म-द्वायश्चार्यवन्दन केतोति, कृतकृतिर्कर्म वा छन्देनेति-द्वायश्चार्यवन्दनके गुठया इयमेतत्, छन्दिका-बनुबासः सन् मभवति-लेपसां ब्रह्मिण्यामि ततश्च तुभ्य-मवतामपि अस्त्ययित्वा लेपेन । पुनरसौ गुठ-मभवति-आमष्-अस्ति कर्म, पुनः साधुर्भवति-तं कृषिखं'त लेप क्विपन्त ब्रह्मिण्यामि । 'किं व'पि किं वा मल्लिकया तव प्रयोबनं तव लेपेन ? किं आचार्यस्य च लेपेन प्रयोबनं भवति ? तस्य मच्छसाधारण नन्दीयात्रमस्ति तदर्थं तस्य वाऽऽवा र्थविन्तां कृपोति ।

सेसेवि पुच्छिऊण कयउत्सग्गो थुरु पणामिऊण । मच्छगरुवे गिणइइ जइ तेसिं कप्पिओ होइ ॥ ३८२ ॥

न कवस गुरुमेव पुच्छति ज्ञेयानपि साधून् शूरा 'कृपोत्सर्गः कृतोपयोमो गुरु नमस्करय, किं करोतीत्यत आह-'मच्छकृत्वे गिणइ' मच्छकं-द्वाराय यत्र लेपो गुह्यते इत्य च गुह्याति येनासौ लेपो छाइलाइ, मच्छकृत्पयोम तवा प्राण करोति पदा तयोः करिणको भवति, एतदुक्तं भवति-एतसौ बल्लेपणार्थां पात्रैपणार्थां च गीतार्थस्त्वदा मच्छक इत्य च मार्गयित्वा गच्छतीति ।

१ धार वा । २ इत्येति भा. क. १ । ३ मल्लिकया वा अ. १-२ । ४ अन्वयस्य वा ।

गीयत्थपरिगंहिए अयाणओ रूवमल्लए धित्तुं । छारं च तत्थ वच्चइ गहिए तसपाणरक्खट्टा ॥३८३॥
 अथासौ मल्लकरूतयोर्मागिणे न कल्पिकस्त्वतो गीतार्थपरिगृहीते—स्वीकृते मल्लकरूते गृहीत्वा क्षारं च—भृति गृहीत्वा तत्र
 मल्लके व्रजति, गृहीते लेपे सति चीरमृपरि दत्त्वा लेपस्य ततो रूतं तत उपरि भृति ददाति, किमर्थं ?, त्रसप्राणरक्षणार्थमिति ।
 इदानीं यदुक्तं प्रेरकेणासीत् यदुत सागारिकगन्ध्यां लेपग्रहणं न कार्यं यतोऽसौ शय्यातरपिण्डो वर्त्तत इति, तत्प्रतिषेधाय—
 वच्चंतेण य दिट्ठं सागारिदुचक्कगं तु अब्भासे । तत्थेव होइ गहणं न होइ सो सागारिअपिण्डो ॥३८४॥

व्रजता साधुना लेपग्रहणार्थं यदि दृष्टं सागारिकसंबन्धि द्विचक्रं—गन्त्रिका अभ्यासे—समीपे ततस्तत्रैव ग्रहणं कर्त्तव्यं
 न भवत्यसौ सागारिकपिण्डः—शय्यातरपिण्डोऽसौ न भवति । इदानीमसौ गत्वा किं कृत्वा लेपं गृह्णातीत्यत आह—
 गंतुं दुचक्कमूलं अणुन्नवित्ता पट्टुं तु साहीणं । एत्थय पट्टुत्ति भणिए कोई गच्छे निवसमीवे ॥ ३८५ ॥

गत्वा 'द्विचक्रमूलं' गन्त्रीसमीपं, यदि तत्प्रभुः 'स्वाधीनः' सन्निहितो भवति ततस्तमनुज्ञाप्य गृह्यते, अथ तत्र गन्ध्या
 आसन्नः प्रभुर्नास्ति ततश्चासौ साधुः पृच्छति—कोऽत्र प्रभुः ? इति, पुनश्चैवं पृष्टे सति कश्चित्पुरुष एवं ब्रूयाद्, यदुत 'एत्थ
 य पट्टुत्ति' अत्र शकटप्रभू राजा, ततश्चैवं भणिते सति कश्चिदगीतार्थो गन्त्रीणामनुज्ञापनाथं नृपसमीपमेव गच्छेत् । एत्थ
 य अविहीअणुणवणाए दिट्ठतो—

अप्य तस्यात्मनो वा तथा वेलया स न समते मक्त तवः 'दिवितरे'षि 'इतरे' बन्धे साधन आनीय ददति छन्धिषसंपभा ये । ततम लेपयित्वा कुर्यकृत्यो षड्युग्मास्ते—

कयकितिकम्मो छदेण छदिओ भणइ लेवइह धेत्तु । तुक्कमपि अत्थि अट्ठो ? आस त कित्तिअ किं वा ॥ ३८१ ॥

स हि लेपार्थं तत्रन् गुरोः कृतिर्कर्म-द्वादशार्चवन्दनं करोति, कृतकृतिर्कर्म च छन्देनेति-द्वादशार्चवन्दनके गुरुवा इयमेवत्, छन्दिता-अनुशासः सन् यति-लेपमाह प्रहीष्यामि ततश्च तुभ्य-मवतामपि अस्स्यपित्त्य लेपेन !, पुनरसौ गुरु-र्मषति-आमप्-अस्ति कार्ये, पुनः साधुर्मषति-‘त क्खिण्णं’तं लेपं कियन्त प्रहीष्यामि ? ‘किं व’षि किं वा मल्लिकया तव प्रयोजनं इव लेपेन !, किं आचार्यस्य च लेपेन प्रयोजनं मषति ! तस्य मञ्छसाधारण नन्दीपात्रमस्ति तदर्थं तस्य वाऽऽवा र्थयित्वा करोति ।

सेसेवि पुच्छिऊण कयउस्सगो गुरु पणमिऊण । मल्लगरुवे गिण्हइ जइ तेसिं कप्पिओ होइ ॥ ३८२ ॥

न हेतु गुरुमेव पृच्छति शेषानपि साधून् श्रद्धा 'कृतोस्सर्मः कृतोपयोगो गुरु नमस्कुरप, किं करोतीत्यत आह-'मल्लकरुवे गिण्हइ' मल्लकं-द्राग्न यत्र लेपो गुह्यते रुजं च गुह्यति येनासौ लेपो छाशका, मल्लकरुवयोश्च तदा ग्रहणं करोति यदा तयोः कश्चिच्छे मषति, एतदुक्तं मषति-पयसौ वक्ष्येणार्था पात्रेणार्था च गीवार्थस्तदा मल्लक रूपं च मार्गयित्वा मञ्छतीति ।

१ शर वा । २ इति वा. अ. १ । ३ मल्लिकया वा श. १-२ । ४ मल्लिकया वा.

कङ्कतिष्ठमखिलो ताहे न घेष्यह, सो अधिरो होइ, जो भिड्कतिलतेष्ठमखिलो सो घिष्यह । कथं पुनर्जिघ्रणं करोति ? ,
नासिकया अस्पृशन् । जिघ्रणा इति अवयवो भणितो । इदानीं छक्कायजयण 'चि व्याख्यानयन्नाह—

हरिण बीए चले जुत्ते वच्छे साणे जलट्टिए । पुढवी संपाइसा सामा महवाते सहियाऽसिए ॥ ३८८ ॥

हरिते बीजे वा तच्छकटं प्रतिष्ठितं भवति ततश्च तत्र न ग्राह्यो लेपः, तथा तत्कदाचिच्छकटं 'चलं' गमनाभिमुखं व्यव-
स्थितं भवति तदापि न ग्राह्यः, तथा जुत्ते वा हवह तदापि न ग्राह्यः, कदाचिच्च तस्मिन् शकटे वत्सको बद्धो भवति तदास-
न्नो वा ततश्च न ग्राह्यः, श्वा वा तत्र बद्धः तथापि न ग्राह्यः, जलमध्ये तत् शकटं व्यवस्थितं भवति ततश्च न ग्राह्यः, कदा-
चिच्च सच्चिपृथिवीप्रतिष्ठितं भवति तथाऽपि न ग्राह्यः, कदाचिस्संपातिमसत्त्वैः स प्रदेशो व्याप्तो भवति ततश्च न ग्राह्यः,
तथा श्यामा-रात्रिस्त्वस्यां च न ग्राह्यः, महावाते च वाते सति न गृह्यते, 'महिकायां' धूमिकायां निपतन्त्यां न गृह्यते,
अमितश्चासौ लेपो न गृह्यते किन्तु प्रमाणयुक्त एव ग्राह्यः । द्वारगाथेयम्, इदानीं भाष्यकृद्ब्याख्यानयति, तत्राद्यावयवव्या-
खिर्यापुराह—

हरिण बीएसु तहा अणंतरपरंपरे वि य चउक्का । आया दुपयं च पतिट्ठियंति एरथंयि चउभंगो ॥२०४॥

१ ततश्च सा ल २ । २ युक्तं वा वहति तदापि जा. पा १ । ३ व्याप्तस्तत्त्वैः आ. पा. १ । २ । ४ युक्त. । द्वारं आ. पा. १ ।
५ ०षयाऽऽह आ. ल. २ पा. १-२ पु । । ६ द्वियसि ल. १ ।

किं देमिति नरवर्धं तुज्झ खरमखिसिआ तुचकित्ति । सो य पसरथो लेवो इरथ य भदेतरे दोसा ॥ ३८६ ॥

एगो साह लेवस्स कअे निगळो जाव पेच्छइ सगढाह, साहुणा पुच्छिअं-कस्स एते सगढा ?, गिरत्थेण सिद्ध-
राउला, साह अगीयत्थो धितेइ-एह मणुणवेयव्वो, ववामि राय पिच्छामि तेण राया दिट्ठो, मयति राया-किं तुह
देमि ?, साह मणति-तुम्म सगढे तिक्कमखिसए अरिय तरथ लेवो पसरथो होइ थ मे देहि, एत्थ य मदेयरे दोसा मवति,
वरथ तइ सो राया मरो ताहे सबहिं चैव उग्घोसअं कंरावेपि सहा न केणपि सगढा षएण मखिसयवा वो मक्खेइ सो
इठ पवो एवमाई मरओ पसंगं क्खवा, अइ सो पवो राया ताहे सो मणित्ता-अअ किंपी न जाइय इमीए परिसमज्जे सो
लेवो नातिओ, अरो असुई संमणा सल्ल एए मा एएसि कोई भिक्ख थिं देठ । एते अविहीमणुणवणाए दोसा ।

तम्हा तुचक्खवइणा तस्सादिट्ठेण वा अणुण्णाए । कहुगधजाणणट्ठा जिधे नासेण अफुसता ॥ ३८७ ॥

तम्हा विहीए मणुण्यवेयवो, सो य विही-साव समवाअं पासे ठिवो अच्छइ चाव दुवकवई जागवो, तवो दुवक
वइया-गड्डियावइया अणुण्णाए सति लेवो गारेयवो, तेण वा दुवकवणिगा वो संदिट्ठो एहुत्ते ठवितो सहा तुमे मलेयव,
तेण वा अणुण्णाओ संतो गेणइह, कहुगरजाणणट्ठं विधियवो लेवो-किं सो कहुवो ?-कहुअविक्कमखिसवो नवपि, अइ

१ कोइ नइ वेर केणए सगढा वा पा. १ । २ सयणा एए वा पा. १ । ३ ऐव वा क. १ । ४ भाएः ट ककु वा पा १ पु ।

५ एव वट्ठिवो वा. क २ पा १ ।

य सुद्धो । एवं अश्रेवि परिचणताईहि मंगा सडुद्धीए ऊहेयवा । 'इस्ति वीए'त्ति गयं, इदानीं 'चले'त्ति व्याख्यानयत्नाह-
द्वे भावे य चलं दवंमि दुपइट्टिअं तु जं दुपयं । आयाएँ संजमंसिअ दुविहाउ विराहणा तत्थ ॥२०५ भा.
चलं द्विविधं-द्रव्यचलं भावचलं च, तत्र द्रव्यचलं 'दुपइट्टिअं तु जं दुपयं' दुष्प्रतिष्ठितं यद् द्विपदं-शकटं तद्द्रव्यचल-
मुच्यते, तत्र च द्रव्यचले लेपं गृह्यत आत्मसंयमविराधना द्विविधा भवति । इदानीं भावचलप्रतिपादनायाह—

भावचलं गंतुमणं गोणाई अंतराइयं तत्थ । जुत्ते विअंतरायं वित्तस चलणे य आयाए ॥२०६॥ (भा.)

भावचलमुच्यते यच्छकटं गमनाभिमुखं वर्चते, तत्र च लेपं गृह्यतः 'गोणाई अंतराइयं'ति-गवादीनां अंतरायं भवति,
कथं ?, स कयाह सगहपभू मइओ भवति ततो सो जाव साहू लेवं गेण्हइ ताव ते वइल्ले न जोएह पच्छा ऊद्धरे जोतेति
ततो ताणं बइल्लणं पयइत्ति काउं चारिं न दिति अंगतो य जा चारी सा ऊद्धरे पत्ता, एवं भावचले गिण्हंतस्स अंतरायं
हवइ । दारं । इदानीं 'जुत्ते'त्ति व्याख्यायते, तत्राह-'जुत्ते वि अंतरायं' वलीवर्दयुक्तेऽपि शकटे एवमेवान्तरायं भवति ।
तथाऽयं च दोषः 'वित्तस चलणे य आयाए' ते वलीवर्दाः कदाचित्तं साधुं दृष्ट्वा वित्रसन्ति, ततश्च गन्ध्याश्रलने लेपं गृह्यत
आत्मोपधातो भवति । दारं । इदानीं 'वच्छे'त्ति व्याख्यायते—

१ सुद्धो भा. पा १-२ । २ परितानंतयदीहि पा १-२ पु. १ । ३ चलति भा. चलित्ति ल १ पा. १ । ४ आया य भा. पा. १ ।
५ भावं भा पा १ । ६ पइत्तिकार ल. १ । ७ अरण एवं भा ल. १ ।

हरिते बीजे च द्वौ षतुष्को भवतः, कथम् ? अनन्तरपरस्परकल्पनया, एतदुक्तं भवति हरितबीजनयोरनन्तप्रतिष्ठितत्व
 माभित्य मङ्गलघट्टय निष्पद्यते, तथा तयोरेव हरितबीजयोः परस्परप्रतिष्ठितत्वमाभित्य द्वितीयमङ्गलघट्टय निष्पद्यते ।
 अत्र येय मावना-अणतरं हरिते पतिष्ठिष्या गङ्गी बीए अ अणतरं पतिष्ठिष्या, एगो भगो । तथा अणतरं हरिए पतिष्ठिष्या न
 बीए तेषाममावात्, बिइओ भगो २ । अण्मा हरिए अणतरं न पतिष्ठिष्या तस्यामावात् बीए अणतरं पइष्ठिष्या तइओ ३ । तथा
 मभा न हरिए अणतरं पइष्ठिष्या न बीए अणतरं पइष्ठिष्या तयोरमावात्, षतस्यो ४, एस सुदो भगो । एवं हरित
 बीजपदद्वयेनानन्तरप्रतिष्ठितत्वकल्पनया मङ्गलघट्टकं लब्धं । इदानीं हरितबीजपदद्वयेन परस्परप्रतिष्ठितत्वकल्पनया यथा
 मङ्गलघट्टकं लभ्यते तयोच्यते, तथैवं-हरिते परंपरपइष्ठिष्या गङ्गी बीए परंपरपइष्ठिष्या एगो भगो, अण्मा हरिए परंपरपइष्ठिष्या
 न बीए परंपरपइष्ठिष्या बीजानाममावात् बिइओ मयो, तथा अण्मा हरिते न परंपरपइष्ठिष्या हरितोमावात् बीजे लैज परंपरपइष्ठिष्या
 तइओ, अण्मा न हरिए परंपरपइष्ठिष्या न बीए परंपरपइष्ठिष्या तयोरमावात् षतस्यो भगो, एस सुदो भगो । 'आया दुपय
 च परंष्टिअति एत्यपि षतमगो' तथा तेज्जेव हरितबीजेषु आत्मा प्रतिष्ठितः द्विपद च प्रतिष्ठितमिति, एतस्मिन्नपि पदद्वये
 षतुर्मैत्रिका भवति कथम् ? आया हरितबीएषु पइष्ठिओ दुपयं च हरितबीएषु पइष्ठिअं एगो भगो १ । तथा आया हरित
 बीएषु पइष्ठिओ न दुपय हरितबीएषु पइष्ठियं नितिओ २ । तथा आया न हरितबीजेषु पइष्ठिओ दुपय च हरितबीएषु
 पइष्ठिअं तइओ ३ । तथा न आया हरितबीएषु पइष्ठिओ गोपि दुपयं च हरितबीएषु पतिष्ठिअं षतस्यो भगो ४, एसो

१ बीजपदद्वयेनानन्तरप्रतिष्ठितत्वकल्पनया, २ तेषाममावात्, ३ १ । ४ परंपर ५ २ । ४ द्विभक्ति ५ १ । ५ दुपयं च हरितबीएषु न पइं जा ६ ३ ।

व्याख्यायते, तत्र च श्यामायां भङ्गचतुष्कं भवति, कथं ? लेवो दिवा गहिओ अण्णंमि दिवसे लाइओ एगो भंगो १, दिवा गहिओ राईए लाइओ वीओ २, राईए गहिओ दिवा लाइओ तइओ ३, राओ गहिओ राओ लाइओ चउत्थो भंगो ४ । दारं । 'महावाए'त्ति व्याख्यायते—

वाउंमि वायमाणे संपयमाणेसु वा तसगणेसु । नाणुन्नायं गहणं अमियस्स य मा विगिंचणया ॥२०९॥

वायो वाति सैति संपतसु वा तसगणेषु नाणुजातं लेपग्रहणं । दारं । इदानीं महिका, सा च 'संपयमाणेसु वा तसगणेसु' इत्यनेन वा शब्देन व्याख्यातैव दृष्टव्या, एतदुक्तं भवति—वाशब्दान्महिकायां च निपतन्त्यां लेपो न ग्राह्य इति । दारं । 'अमियस्स य'त्ति व्याख्यायते—'अमितस्य च' प्रमाणाधिकस्य लेपस्य ग्रहणं न कर्तव्यं, यतः 'मा विकिंचणय'त्ति मा भूत्प्रभृतलेपस्य ग्रहणे विकिंचणं—त्यागस्तत्कृतो दोषो भविष्यतीति । दारं ।

एयद्दोसविमुक्कं धिचू छारेण अक्कमित्ताणं । चीरेण बंधिऊणं गुरुमूलपडिक्कमालोए ॥ ३८९ ॥

एतदोषविप्रमुक्तं लेपं गृहीत्वा बद्धेणाच्छाद्य छारेणाक्रम्य ततश्चीवरेण तं शरावसंपुटं बद्ध्वा गुरुमूलमागत्य ईर्यापिथिकां प्रतिक्रम्य गुरवे आलोचयति ।

दंसिअ छंदिअगुरुसेसए य ओमंथियस्स भाणस्स । काउं चीरं उवरिं रूयं च छुभिज्ज तो लेवं ॥३९०॥

वच्छो भयण नासह भडिक्खोमेण आयवावची । आया पवयण साणे काया य भयण नासति ॥२०७॥

पदि च नत्र इत्थक आमन्न एव भवति वेतमासौ सं साधुं दृष्ट्वा क्वाचिद्भयेन नश्यति ततो नश्यन् कायान् व्यापाद यति । प्रथमो नस्यामेव गन्थां पदस्ततोऽग्नौ मयेन नश्यन् गन्थाः खोम करोति तेन च 'मण्डिखोमेण' गन्त्रीखोमेण भ्रातृभ्यापतिर्मरति । इदानीं 'माणे'षि व्यासपायते कदाचिच्चत्रा श्वा विष्टति, स च तमसं अिहया लिखति तत्र च लेपं गृह्यत आग्नीषपातो भवति प्राश्वनोपपातश्च, मयेन नश्यता कायाश्च विनाशयन्ते । दार । इदानीं ' बलपुढवि 'चि व्याख्यायते, तत्राह—

जो चेत्त व हरिपसु सो चैव गमो उ उदगपुढवीसु । सपाइसा तसगणा सामाए होइ चउभगो ।२०८।

य एव इतिषीत्रेषु गमः अधिगम उक्ताः अपाश्वेवोदकपृथिव्योर्द्रष्टव्यः, एतदुक्तं मरुति-यथा तत्र पदद्वयेन भङ्गका उपनख्या, एतन्नाप्युदकपृथिवीपदद्वयेन मङ्गलाः कर्तव्याः । दारं । इदानीं 'संपातिम'षि व्याख्यायते, तत्राह—संपाइसा तमगणा' सुपातिमनुद्दन तमगणा उच्यन्ते, ते यदि मरुन्ति ततो लेपो न प्रायः, तत्र च भङ्गचतुष्टय भवति, तद्यथा—संपाइसा प्रत्या परद्वित्री मडी त्रि परद्वित्री एगो १. तथा अप्या संपातिमेसु परद्वित्री न मडी पेशद्वित्री मडी २, अप्या न परद्वित्री त्रि परद्वित्री मडी ३, अप्या न परद्वित्री चतस्यो ४, एतौ सुदो । दारं ॥ इदानीं 'सामाए'षि

१ अक्षरे भाति लट् वा. १ । २ ततोऽग्नौ वा । ३ लेपं का १-२ पु । ४ परद्वित्री क. १-२ वा २ । ५ मीत्रो वा वा २ ।

व्याख्यायते, तत्र च इयामायां भङ्गचतुष्कं भवति, कथं ? , लेवो दिवा गहिओ अण्णंमि दिवसे लाइओ एगो भंगो १, दिवा गहिओ राईए लाइओ वीओ २, राईए गहिओ दिवा लाइओ तइओ ३, राओ गहिओ राओ लाइओ-चउत्थो भंगो ४ । दारं । 'महावाए'त्ति व्याख्यायते—

वाउंमि वाय्माणे संपयमाणेसु वा तसगणेसु । नाणुत्तायं गहणं अमियस्स य मा विगिचणया ॥२०९॥

वायौ वाति सैति संपत्सु वा तसगणेषु नाणुत्तांतं लेपग्रहणं । दारं । इदानीं महिका, सा च 'संपयमाणेसु वा तसगणेसु' इत्यनेन वा शब्देन व्याख्यातैव दृष्टव्या, एतदुक्तं भवति-वाशब्दान्महिकायां च निपतन्त्यां लेपो न ग्राह्य इति । दारं । 'अमियस्स य'त्ति व्याख्यायते- 'अमितस्य च' प्रमाणाधिकस्य लेपस्य ग्रहणं न कर्तव्यं, यतः 'मा विकिचणय'त्ति मा भूत्प्रभृतलेपस्य ग्रहणे विकिचणं-त्यागस्तत्कृतो दोषो भविष्यतीति । दारं ।

एयद्दोसविमुक्कं धित्तूं छारेण अक्कमित्ताणं । चीरेण बंधिऊणं गुरुमूलपडिक्कमालोए ॥ ३८९ ॥

एतदोषविप्रभुक्तं लेपं गृहीत्वा वस्त्रेणाच्छाद्य छारेणाक्रम्य ततश्चीवरेण तं अरावसंपुटं बद्ध्वा गुरुमूलमागत्य ईर्यापथिकां प्रतिक्रम्य गुरवे आलोचयति ।

दंसिअ छंदिअगुरुसेसएँ य ओमंथियस्स भाणस्स । काउं चीरं उवरिं रूयं च छुभिज्ज तो लेवं ॥३९०॥

वच्छो भएण नासइ भडिक्खोभेण आयवावत्ती । आया पवयण साणे काया य भएण नासति ॥२०७॥

यदि च तत्र क्लम एव भवति तत्रैवासी त साधुं दृष्ट्वा कदाचिद्भयेन नश्यति ततो नश्यन् कायान् व्यापाय्यति । अयामो तस्यामेव गत्यां पदस्ततोऽसौ मयेन नश्यन् गन्ध्याः क्षोभं करोति तेन च 'मण्डिहोभेण' गन्त्रीक्षोभेण शारदस्यापवर्षिर्मवति । इदानीं 'सामे'सि व्याख्यायते कदाचिदपत्रं स्या तिष्ठति, स च तमद्य त्रिह्रया लिखति ततश्च लेपं गृह्यन् आत्मोपगतो भवति प्रवचनोपघातश्च, मयेन नश्यता कायाश्च विनाशयन्ते । दार । इदानीं 'जलपुववि'सि व्याख्यायते, तत्राह—

जो चैव व हरिपसु सो चैव गमो उ उदगपुव्वीसु । सपाइमा तसगणा सामाय होइ चउभगो । २०८।

य एष इतिषीनेषु गमो-अचिगम उक्तः अथाथेवोदकशुधियव्योर्द्रेष्टव्या, एतदुक्तं भवति-यथा तत्र पवद्भयेन मङ्गका उपसक्त्याः, एतन्नापुदकशुधिरिष्यदभयेन मङ्गकाः कर्षय्याः । दारं । इदानीं 'संपातिम'सि व्याख्यायते, तत्राह-संपात्समा तुमगणा' संपातिमदुग्धेन तुमगणा उच्यन्ते, ते यदि मवन्ति ततो लेपो न प्राणः, तत्र च मङ्गचतुष्टयं भवति, तद्यथा-संपातिमेसु अप्या पशुडिओ मदी नि पशुडिआ एगो १. तथा अप्या सर्वातिमेसु पशुडिओ न मदी पशुडिआ सीओ २, अप्या न पशुडिओ नदी तु पशुडिआ तदसो ३, अप्या न पशुडिओ न मदी पशुडिआ चतरस्यो ४, एसो सुवो । दारं ५ इदानीं 'सामाय'सि

१ जलपुववि भा. पा. १ । २ ततोऽसौ भा । ३ लेपं पा १-१३ । ४ पशुडिओ क. १-२ पा २ । ५ सीओ भा पा २ ।

शुक्लश्लेषेण भवति तदा रूढे सति 'आणेइ तमेव दिणं' ति आनयति तस्मिन्नेव दिवसे द्रवं-पानकमानयति 'रण्डं' रक्ष-
 यित्वा पात्रकं तदेव 'अमचट्टि'चि उपोषितो यः स एवं करोति । अथासौ ग्लानादीनां वैयावृत्त्यकरो भवेत्ततः—
 अभत्तट्टियाण दाउं अन्नोसिं वा अहिंडमाणणं । हिंडिज्ज असंधरणे असहू धित्तुं अरइयं तु ॥ ३९३ ॥

अथ तत्पात्रकं न रूढं ग्लानादयश्च सीदन्ति सोऽपि वैयावृत्त्यकरस्ततो ये अभक्तार्थिकाः-उपवासिकाः साधवस्तेभ्यो
 'दाउं' समर्पयित्वा मिक्षार्थं व्रजति । अथवा 'अन्नेसिं वा अहिंडमाणणं' अन्ये वा ये भिक्षां नादन्ति तेषामहिण्डमानानां
 भोक्तृणां सौधूनां समर्प्यं हिण्डते । 'असंधरणे'चि ग्लानादीनामसंस्तरणे-असंस्तरणए होंतए एवमसौ करोति । 'असहु'चि
 अथासौ स्वयमेवासहिण्णुरूपवासं कर्तुं ततः 'धित्तुं अरइयं तु'चि गृहीत्वाऽन्यसाधुसत्कं पात्रं 'अरइयं तु' अरञ्जितं तस्मिन्
 दिवसे पूर्वलेपितमित्यर्थः, तइ गृहीत्वा हिण्डेत । यदा पुनरेवंविधः साधुर्नास्ति कश्चिद्यस्य तन्नवलेपं पात्रकं समर्प्यं भिक्षा-
 मदाति, आत्मना च त्रीणि पात्रकाणि संवाहयित्तुं न शक्नोति, कानि त्रीणि १, एकं नवलेपं पात्रकं अन्यो भक्तपुत्रद्रहस्तु-
 तीयमशुद्धार्थं मात्रकं, तदा को विधिरित्यत आह—

न तरिज्जा जइ तिन्नी हिंडावेउं तओ अछारेणं । उच्चुण्णेउं हिंडइ अन्ने य दवं सि गिण्हंति ॥३९४ ॥

१ 'दत्त्वा' समर्प्यं आ. पा. १-२ । २ 'अन्नेसिं आ. पा. १ । ३ समर्प्यं आ. पा. १-२ । ४ पूर्वलिप्तमिं आ पा. १-२ ।

पुनर्भासौ ह्यायव्यापारेण दर्शयति, पुनश्च गुरुं छन्दयति-भ्रामन्त्रयति, यदि मरुन्तस्य प्रयोर्भनमनेन लेपेन ततश्च
 गुह्यतामिति, एवं छन्दयति । 'सेसए य'चि श्लेषाच्च साधून् छन्दयति, यद्युत यदि भवतामनेन लेपेन किञ्चित्प्रयोजन उच्यते
 गुह्यतामिति । एव यथा न क्रमिद् गृह्णाति तथा 'ओमस्विपस्व माणस्व'चि ओमस्विपठस्य-अथोद्युहीकृतस्य मात्वनस्य
 उपरि कृत्वा चीरं, तथधीरस्योपरि कृतपटल करोति, 'द्विमिन्न हो लेव'ति तयो कृतस्योपरि लेप प्रक्षिपेत् ।

अनुदुप्यसिणिमज्झिमाहि धितु घण तओ चीर । आर्किपिठण माणे षक दो तिणिण वा घहे ॥ ३९१

पुनर्भासौ कृतस्योपरि धितुष्विष्य लेप पुनरुद्युप्रवेदिनीमच्यमापिरुद्धीभिर्गृह्णाति, गृहीत्वा च 'धनम्' अत्यर्थं चीरं
 पुनः पौष्टुलिन्नाविनिर्गतेन लेपरतेन पात्रमाक्षिप्यति, तत्र पात्रक कदाचिदेक भवति कदाचिद् द्वे" कदाचिद्भीषि ततश्च
 वान्यालिष्य पुनः यद्भयति-अश्रुरया सर्वेणानि करोति इत्यर्थः । तानि च पात्रकाणि एव सिम्प्यति-

अन्नोऽन्न अकामि उ मद्य घहेइ वारवारेण । आणेइ तमेव दिण द्व वरपु उ अभचट्टी ॥ ३९२ ॥

अपद् अन्यद् अहे-उत्सङ्गे स्थापयति, स्थापयित्वा धान्वद् 'वद्भयति' अश्रुरया भ्रमण करोति, एव धारया धारया
 एक द्वे वाऽहे स्थापयति अपवेक भ्रमणं करोति एव तावथावन्मसृणानि संजातानि भवन्ति । यथा पुनरेकमेव 'लेपित

१ बर्ध लेपेन तयो एव" भा. १. २. विरला न्य वा १. ३. ३. क्लिष्टेन भा. १. ४. ही वा १. ५. यद्युहीक" क. १. ६. मद्यवपति भा. पा
 १-२. ७. स्थापयेत् भा वा १. ८. मद्यवपति भा वा. १-३. १. १. क्लिप्य भा. वा १-२. १.

मुक्तदलेपेन भवति तदा रूढे सति 'वाणेह तमेव दिणं' ति आनयति तस्मिन्नेव दिवसे द्रवं-पानकमानयति 'रण्डे' रङ्ग-यित्वा पात्रकं तदेव 'अमत्तु'चि उपोषितो यः स एवं करोति । अथासौ ग्लानादीनां वैयावृष्यकरो भवेत्ततः—

अमत्तट्टियाण दाउं अन्नोसिं वा अहिंडमाणं । हिंडिज्ज असंथरणे असहू धित्तुं अरइयं तु ॥ ३९३ ॥

अथ तत्पात्रकं न रूढं ग्लानादयश्च सीदन्ति सोऽपि वैयावृष्यकरस्ततो ये अमक्तार्थिकाः—उपवासिकाः साधवस्तेभ्यो 'दाउं' समर्पयित्वा मिक्षार्थं व्रजति । अथवा 'अन्नोसिं वा अहिंडमाणं' अन्ये वा ये भिक्षां नाटन्ति तेषामहिण्डमानानां भोक्तृणां साधूनां समर्प्य हिण्डते । 'असंथरणे'चि ग्लानादीनामसंथरणे-असंथरणेण होंतए एवमसौ करोति । 'असहु'चि अथासौ स्वयमेवासहिष्णुपवासं कर्तुं ततः 'धित्तुं अरइयं तु'चि गृहीत्वाऽन्यसाधुसत्कं. पात्रं 'अरइयं तु' अरञ्जितं तस्मिन् दिवसे पूर्वलेपितमित्यर्थः, तद् गृहीत्वा हिण्डेत । यदा पुनरेवंविधः साधुर्नास्ति कश्चिद्यस्य तन्नवलेपं पात्रकं समर्प्य भिक्षामटति, आत्मना च त्रीणि पात्रकाणि संवाहयितुं न शक्नोति, कानि त्रीणि १, एकं नवलेपं पात्रकं अन्यो भक्तपत्रद्वहस्त-तीयमशुद्धार्यं मात्रकं, तदा को विधिरित्यत आह—

न तरिज्जा जइ तिन्नी हिंडावेउं तओ अछारेणं । उच्छुण्णेउं हिंडइ अन्ने य दवं सि गिण्हंति ॥३९४ ॥

१ 'दत्ता' समर्प्य आ. पा. १-२ । २ 'अन्नेसिं आ. पा. १ । ३ समर्प्य आ. पा. १-२ । ४ पूर्वलिप्तमिं का पा १-२ ।

‘न तरेत्’न ईष्येत् यदि त्रीणि पात्रकानि हिंसापयितु ततो नवलेप पात्रक छारेण-भूतिना अवधूर्य-गुण्डयित्वा एकस्मिन् प्रदेशे स्थापयित्वा हिण्डते । ‘अमे य इव सि गिञ्चति’सि अन्ये सावधस्तदर्थं द्रवपानकं गृह्णन्ति । तथा च—
 लिट्यारियाणि जाणित घट्टगमाईणि तत्प लेवेण । सजसफाइनिमिचं ताई भूतीय गुडिज्वा ॥३९५॥

‘लिट्यारियाणि’ लिप्तानि, केन ? लेपेनेति सवन्वा, यानि घट्टकादीनि, तत्र घट्टको येन पापाणकेन पात्र नवलेप सन् मसुण क्रिपदे, आदिग्रहणाच्छरावं चीरं च लेपेन लिप्त, एषानि लेपेन सर्वाण्येव लिप्तानि तत्र पात्रक लेपयतः, ततश्च तानि घट्टकादीनि भूत्या गुण्डयति येन तत्र प्रविष्टायितानां घटां कीटिकाद्युपघातो न भवेत् । किमर्थं पुनरेवं क्रियते ? अथ एव लेवगगृहण आणयणं लिपणा य जयणा य । भणियाणि अतो वोच्छ परिक्रमविहिं तु लिचस्स ॥३९६॥

‘एवम्’ तर्केन न्यायेन लेपग्रहण तथा तस्यैवानयनं लिम्पना च पात्रकस्य यतना च प्राये लेपस्यैवानि भणिवानि, अतः परं वक्ष्ये परिकर्मविधिं लिप्तस्य पात्रकस्य यो मभति । स चाय परिकर्मविधिः—
 लिचे छागणिअछारो घणेण चीरेणऽवधिउ उण्हे । अछण परियत्तण सोर्सणाय घोए पुणो लेवो ॥३९७॥

१ कजुवार का पा १-२ । २ हिण्डयितुं का पा १-२ । ३ मूयोर का उ २ । ४ किम्पत का पु पा. १-२ । ५ इत्थर्पमिति का पा १-२ । ६ केवल का । ७ कस्य । ८ चाय का पा. १ । ९ वक्ष्ये च नोरे पुणो का पा १ ।

लिखते तस्मिन्पात्रके सति 'छगणियछारो'ति गोमथछारेण तत्पात्रकं गुण्ब्यते, पश्चाच्च घनेन 'चीरेण' पात्रकबन्धेन वेष्टयित्वा रजस्नाणेन च परिवेष्ट्य 'अंबंधिडं'ति पात्रकबन्धग्रन्थिमदत्त्वा तत एवंविधं कृत्वा 'उण्ठे'ति उष्णे स्थापयति, 'अंछण'ति ततोऽङ्गुल्या लिप्तस्य रङ्गितस्य पात्रकस्याकर्षणं-समारणं करोति, 'परियत्तण'ति आतपे कृत्वा पुनः परिवर्त्तयति आतपामिमुखं स्थापयति, एवं शोषणा तस्य नवलेपस्य पात्रकस्य, धौते च छारगुण्डिते तस्मिन् पात्रके पुनर्लेपो दीयत इति । इदानीं भाष्यकार एतामेव गाथां व्याख्यानयति, तत्र 'लिचे छंगणियछारो'ति इदं व्याख्यातमेव द्रष्टव्यं शेषं व्याख्यानयन्नाह—

दाउं सरयत्ताणं पत्ताबंधं अंबंधणं कुज्जा । साणाइरक्खणट्ठा पमज्ज छाउण्हसंकमणा ॥२१०॥ (भा.)

दत्त्वा तस्मिन् पात्रके सरजस्नाणं पात्राबंधं पुनश्चाबंधणं कुज्जति तत्र-ग्रन्थि न ददाति, किमर्थम्?, अत आह-' साणा-दिरक्खणट्ठा' श्वानादिरक्षणार्थं ग्रन्थि न ददाति, एतदुक्तं भवति-ग्रन्थिना दत्तेन सत्वा कर्पटैकदेशे गृहीतं सत् शुना माजरिण वा नीयते, पुनश्च तत्पात्रकं प्रमृज्य भुवं छायात उष्णे सङ्क्रामयति, एतदुक्तं भवति-अपराह्छायाक्रान्तं सत् पुनरुष्णे स्थापयति ।

तदिंवेसे पडिलेहा कुंभमुहाईण होइ कायवा । छन्ने य निसिं कुज्जा केए य कज्जे विउस्सगो ॥ २११ भा.

१ करोति खा. पा. १-२ । २ श्वावधम आ. पा. १ । ३ गृहीतः सत् आ. क. १-२ । ४ वंधं वा. पा. १ । ५ कयकज्जाणं विं आ. पा. १-उ. क. १ ।

परिमन् दिवसे पात्रकं लेपयति तस्मिन् दिवसे 'हुम्मसुत्वादीनां' पटप्रीवारीनां प्रत्युपेयण कृत्वा ततश्च गुह्याति, येन
 लिप्य पात्रकं बहिस्त्वस्यां ग्रीवायां तस्मिन् दिवसे क्रियते, विद्यायां तु छन्दे तत्पात्रकं कुर्यात् आत्मसमीपे, कृते च कार्ये
 भ्युत्सर्गः कर्षण्यस्तेषां पटप्रीवारीनां तस्मिन्नेव दिवसे येन परिग्रहकृतदोषो न भवेत्, अन्यस्मिन् दिवसेऽन्यानि मधिम्य-
 न्तीति । अथ लेपद्वेषः कश्चिदास्ते एतस्वस्य को विधिरित्यत आह—

अद्वगहेउ लेवाहिय तु सेस सरुवग पीसे । अह्वावि नरिय कञ्जं सरुवमुज्जे तओ विधिणा ॥३९८॥
 कदाचिषत्रान्यस्मिन् वा पात्रकेऽथको दावभ्यो भवति, ततस्त्वदर्य-त्रष्टकनिमित्तं करेण च लेपाधिकं क्षेत्रं सरुव विष्यते,
 अथ तेन लेपद्वेषेण न क्षिप्रकार्कार्यमस्ति ततः सरुवमेव विधिना परित्यजेत् छारेण गुम्बयित्वेत्यर्थः । इदानीं तत्पात्रक
 कस्यां पौरुष्यां बाधतः स्यापनीय ! कस्यां धाम्यन्तरे प्रवेशयमित्येतत्प्रदर्शयन्नाह—
 पठमचरिमाउ सिसिरे गिन्दे अद्ध तु तासि वज्जिज्जा । पाय ठवे सिणेहातिरक्खणट्टा वैवेसो वा ॥३९९॥

'अग्निरे' शीतकाले प्रथमपौष्णीं वर्जयित्वा तत्पात्रकं बहिरावृत्ते स्याप्यते, धरमार्था-भर्तुर्यप्रहरे अग्निरे पौरुष्यां
 तत्पात्रकमभ्यन्तरे प्रवेशयेत्, 'गिन्दे अद्ध तु तासि वज्जिज्जा'पि ग्रीष्मकाले तयोः-प्रथमधरमपौरुष्योरर्द्धं वर्जयेत्, ततः
 पात्रकं स्यापयेत् प्रवेशयेत्वा, एतदुक्तं भवति, ग्रीष्मे अर्द्धपौरुष्यां गतायां सत्यां पात्रकं बहिः स्यापयेत्, तथा धरम

प्रहराद्धे गते सति तत्पात्रकं प्रवेशयेत्, किमर्थं ?—‘सिणेहाइरक्खणट्ठा’ एतदुक्तं भवति—शिशिरे प्रथमप्रहरः चरमप्रहरश्च स्निग्धः कालस्तस्मिंश्च पात्रकं न क्रियते (स्याप्यते), लेपविनाशभयात्, तथोष्णकाले च प्रथमप्रहराद्धे चतुर्थप्रहराद्धे च न स्थाप्यते, सोऽपि स्निग्ध एव कालः, अतीवोष्णे स्थापनीयं येन हृद्यत इति ।

उवओगं च अभिक्खं करेइ वासाइरक्खणट्ठा । वावारंइ व अन्ने गिलाणमाईसु कज्जेसु ॥ ४०० ॥

तस्मिन्नातपस्थापिते पात्रके ‘उपयोगं’ निरूपणं ‘अमीक्षणं’ पुनः पुनः करोति, किमर्थमित्यत आह—‘वासाइरक्खणट्ठा, वर्षादिरक्षणार्थं, आदिग्रहणात् श्वादिरक्षणार्थं च, अन्यान् वा साधून् व्यापारयति पात्रकरक्षणार्थं यद्यात्मना ग्लानादिकार्येष्व-
क्षणिको भवति । कियन्तः पुनर्लेपा दीयन्त इत्यस्यार्थस्य प्रदर्शनायाह—

एक्को व जहक्षेणं दुगतिगच्चत्तारि पंच उक्कोसा । संजमहेउं लेवो वज्जित्ता गारवविभूसं ॥ ४०१ ॥

एको जघन्येन प्रलेपो दीयते मध्यमेन न्यायेन द्वौ त्रयश्चत्वारो वा लेपा दीयन्ते, उत्कृष्टतः पञ्च लेपा दीयन्ते, स च संयमार्थं दीयते वर्जयित्वा गौरवविभूये, तत्र गौरवं येन सां कश्चिद्भ्रणति यथैतदीयमेतच्छोभनं यात्रमिति, विभूषा सुगमा । इदानीं ‘धोते पुणो लेवो’त्ति, अमुमवयवं व्याख्यानयन्नाह—

अणुवट्ठंते तहवि हु सव्वं अवणित्तु तो पुणो लिंपे । तज्जायसचोप्पडगं घट्टगरइयं ततो धोत्ते ॥ ४०२ ॥

१ ‘कार्येषु क्षणिक. । कियन्त जा. । २ इत्यस्य प्रदं भा पा. १-२ । ३ उत्कं भा. पा. १. २ । ४ यथा त्वदीयं जा. । ५ धोत्ते भा. पा. १ ।

अनुपविष्टि-अरुन्धते, एतस्मिन्पात्रके 'तथाऽपि' तेनापि प्रकारेण यदा न रोहति तदा सूर्यं छेपमपनीय
 ततः पुनर्लिम्पति । एष तावत् खञ्जनछेपविषयो विचिरुक्तः, इदानीं तज्जातलपविधिं प्रदर्शयन्माह—'तज्जायसुषोष्यहर्ग' तस्मिन्
 क्षेपे जातस्वभावात्—एहस्यस्येवाऽऽपुक्रस्य 'सुषोष्यहर्गसु' शैलस्निग्धस्य यत्रजः स्रस्य विषय्य तर्पं स तज्जातलेप उच्यते,
 एवं तज्जातलेपः सुषोष्यर्ह-सस्नेह पत्पात्रकं तर् 'षड्भूमयत्' षड्भूकेन रचितं मसृषितं घृष्टं सघटाः क्लञ्चिकेन घालयेत् ।
 कृतिप्रकारः पुनर्लेपः ! इत्यत आह—

तज्जायसुचितेनो खजणलेनो य द्दोह घोद्धवो । मुद्दिअनात्रावधो तेणयवधेण पट्टिकुट्टो ॥ ४०३ ॥

तज्जातलेपो युक्तिलेपः—पापाणादिः खञ्जनछेपमेति विधेयः । एवं च यदा तत्पात्रकं पूर्वमेव मग्नं भवेत् छेपयवो वा
 मग्नं भवेत् तदा किं कर्षणमिष्यत आह—तदाऽन्यदुद्धते पात्रकं, यदाऽऽस्पाभावस्तदा किं कर्षणमिष्यत आह—'मुद्दिअना
 त्रावधो'पि तदा तदेव पात्रकं सीवयति । केन पुनर्लेपेन तस्सीवनीयः, मुद्दिक्कावधेन—अन्विषधधेन तेषां नौबन्धेन सीवयति
 यारश्चो नावि बन्धो भवति तस्सहस्रेण योमूत्रिक्कावधेनेत्सर्षः, अन्यः स्वेनकवन्धो गूढो भवति स बर्जितो यवस्त्वत्पात्रकं
 तेन स्वेनकवधेनाऽहह भवति हसिरं च होतिषि । इदानीमेवामेव माषां क्पास्मानयति, तत्र तज्जातलखञ्जनलेपो क्पास्मया
 सावधे, इदानीं युक्तिलेपे प्रतिपादयन्माह—

१ तदा किं वा । २ सीवयति क्व । ३ कृति क्पा. वा १ १ ।

जुत्तीउ पत्थराई पडिकुट्टो सो उ सन्निही जेणं । दयसुकुमार असन्निहि खंजणलेवो अओ भणिओ ॥४०४

युक्तिलेपः पुनः प्रस्तरादिरूपः आदिग्रहणाच्छर्करिकालेपो वा, स च प्रस्तरादिलेपः प्रतिक्रुष्टः—प्रतिषिद्धो भगवद्भिर्यतः स सन्निधिमन्तरेण न भवति, यतश्चैवमतो जीवदयार्थं सुकुमारत्वादसन्निधिरिति च कृत्वा खञ्जनलेप एभिः कारणैरुक्तो-भणितः । आह—एवं हि सुकुमारं लेपमिच्छतस्तस्य विभूषा भवति ? उच्यते, नैतदस्ति, यतः—

संजमहेउं लेवो न विभूसाए वदंति तित्थयरा । सइ असई दिट्ठतो सइसाहम्मे उवणओ उ ॥४०५॥

‘संयमहेतुं’ संयमनिमित्तं लेप उक्तो न विभूषार्थं वदन्ति तीर्थकराः । अत्र च सईदृष्टान्तः असईदृष्टान्तश्च । एकंमि सन्निवेशे दो इत्थियाओ, ताणं एका सई अण्णा असई, जा सा सई सा अत्ताणं विभूसंती अच्छइ, असईवि एवमेव, तओ सईए भत्तारमत्तिचि काउं उवणवेसो लोणेण गणिअइ न य हसिअइ, असईए उण वेस उवणो लोए हसिअइ, यतस्तस्या असौ वेपोऽन्यार्थं वचंते । एवमत्र सतीसाधर्म्ये उपनयः कर्त्तव्यः, यथा सत्या विभूषां प्रकुर्वत्या अपि सा विभूषा लोकेऽन्यथा न करण्यते, एवं साधोः संयमार्थं शोभनं लेपयतोऽपि न विभूषादोष इति ॥ इदानीं मुद्रिकादिबन्धान् व्याख्यायति, तत्संबन्धं प्रतिपादनायाह—

भिज्जिज्ज लिप्पमाणं लित्तं वा असइए पुणो बंधो । मुद्दिअनावाबंधो न तेणएणं तु बंधिज्जा ॥ ४०६ ॥

मिषेण तच्छिष्यमान पात्रक वा 'लेपिष वा सन्निधेऽथ वृत्तोऽन्यस्य पात्रकस्याभावे पुनरपि षण्यते-सीक्यते, तत्र मुद्रिका
 षण्यस्येय स्थापना ॥१॥, नोषणः पुनर्द्विविधो भवति तस्य षेय स्थापना- ४ । स्तेनकण्ठः पुनर्गुप्तो भवति,
 मण्येनैव पात्रककाष्ठस्य इपरको याति तावथावत् सा राधिः सीविता भवति, ५ तेन स्तेनकण्ठेन दुर्बल पात्रक
 मण्यतोऽसौ बर्जनीयाः । इदानीं स लेप उच्यते मण्यमण्यमण्यन्मेदेन त्रिविधो भवत्यथ याह—

स्वरभयसिक्कुसुमसरिसव क्रमेण उक्कोसमस्त्रिमजहृष्णा । नवणीप् सप्पिवसा गुले य लोणे अलेवो उ४०७
 स्वर इति-स्त्री सप्प विलिखितेन कश्चो चकोसो लेवो, अपसि-कुसुमिआतिष्ठेष मज्जिमो लेवो, सरिसपतेष्ठेष य
 अहधजो होर, अनेन क्रमेणोत्कृष्टो मण्यमो अबन्य इति । केः पुनर्लेपो न मण्यतीत्यथ याह-नवनीतेन सप्पिया-द्वुतेन वसया
 गुदेन लवणेन च, एमिः रसेरलेपा-एभिर्लेपो न भवति । तस्मै इष्यपिण्डः, इदानीं पिण्डस्यैकाधिकान्युच्यन्ते, यत्राह-
 पिण्डनिकायसमूहे सपिण्डण पिण्डणा य समवाय । समोसरण निचय उवधय चप य जुम्मे य रासी य ४०८

पिण्डो निकयः समूहः सपिण्डन पिण्डना च समवायः समवसरण 'सु गतो' सम्पग्-एकत्र गमन समवसरण, निचय
 तपण्यः चपय कुम्भय राधिः संचोवार्धः । प्रतिपादितो इष्यपिण्डः, इदानीं माषपिण्डप्रतिपादनायाह—
 बुविहो य भावपिण्डो पसरथमो होइ अप्यसस्यो य । दुगसचट्टचउक्कग लेण वा वज्जमइ इपरो ॥ ४०९ ॥

१ किमिदं वा । २ गुदेन लेपो बर्जे वा वा १-२ । ३ अरावर्ध तिक वा । ४ लेप च वा वा १ । ५ पिण्डादेः वा वा १ ।

द्विविधो भावपिण्डः—प्रशस्तभावपिण्डोऽप्रशस्तभावपिण्डश्च, तत्राप्रशस्तं प्रतिपादनायाह—‘दुयसत्तद्ध’ इत्यादि, दुविहो रागो य दोसो य, सत्तविहो सत्त भयद्गुणाणि, एतानि च तानि—इहलोकभयं परलोकभयं आयाणभयं अकम्हामयं आजीवियामयं मरणभयं असिलोगभयं, ‘इहपरलोयायाणकम्हाआजीवमरणमसिलोए’ति । ‘अट्टविहो’ अट्ट कम्मपयडीओ णाणावरणाहयाओ, अहवा अट्ट मयद्गुणाइ—जाइकुलवरूवे तवईस्सरिए सुए लाभे । चउविहो कोहमाणमायालोहरूवो । रागद्वेषावेव पिण्डः औदयिको मावोऽनन्तकर्मपुद्गलनिर्दुत्तः पिण्डः, एवं सप्तभिर्भयस्थानैर्यो ज्ञप्यते स कर्मपिण्डः, एवमन्यत्रापि योज्यं, ‘येन वा बाह्वेन वस्तुना इतरः—आत्मा बध्यते कर्मणाऽष्टप्रकारेण सोऽप्रशस्तः । इदानीं प्रशस्तं भावपिण्डं प्रतिपादयन्नाह—

तिविहो होइ पसत्थे नाणे तह दंसणे चरित्ते य । मोत्तूण अप्पसत्थं पसत्थपिंढेण अहिगारो ॥ ४१० ॥

त्रिविधः प्रशस्तभावपिण्डः—ज्ञानविषयः चारित्रविषयश्च । तत्र ज्ञानपिण्डो ज्ञानं स्फाति नीयते येन सः तथा दर्शनं स्फाति नीयते येन, चारित्रं स्फाति नीयते येन, स बाह्वोऽभ्यन्तरश्च पिण्डः, मुत्तवाऽप्रशस्तं प्रशस्तपिण्डेनाधिकारः । अयं च मावपिण्डः केन पिण्ड्यते ?—प्रचुरीक्रियते, शुद्धेनाहारीपविशय्यादिना, अत्र चाहारेण प्रकृतं, स एव प्रशस्तो भावपिण्डः, कारणे कार्योपचारात्, ज्ञानादिपिण्डकारणमसौ, स चाहार एषणाशुद्धो ग्राह्यः, अनेन संबन्धेनागता एषणा प्रतिपाद्यते । अथवा पूर्वमिदमुक्तं—‘पिंडं च एसणं च वोच्छं’ तत्र पिण्ड उक्तः, इदानीमेषणा प्रतिपाद्यते, अथवा स्वयमेवायं भाष्यकृत्संबन्धं करोति—

लित्तिमि भायर्णेस्मी पिढस्स उवगाहो य कायवो । बुत्तस्स पसणाए तमह् वोच्छ समासेण । २१३ । मा०
 ङिच्चे माबन्ते सति एतः पिण्डस्योपग्रहो-अहण कर्षेभ्य, किञ्चिद्विष्टस्य पिण्डस्य !-एषणायुक्तस्य, अतस्त्वाभेवैषणां
 प्रतिपादयथाए-

नाम ठवणादविप् भावमि य पसणा सुणेयथा । द्वामि धिरण्णाई गवेसगहसुजणा मावे ॥ ४११ ॥

नामस्वापने सुगमे, द्रव्ये-द्रव्यविषया, यथा धिरण्यादेर्गवेषणां करोति कश्चिद्, भावे-मानविषया त्रिनिधा-गवेषणे
 यथा-अन्वयेषेयणा, ग्रहणेषेयणा-पिण्डादानेषणा, सुञ्जनैषणा-प्राप्तेषणा चेति । सा च गवेषणेपणा एमिद्वरिरेरभिगन्त्वव्या-
 पमाणे काले आधस्सए य सधाहए य उवकरणे । मत्तगकाउस्सगो जस्स च जोगो सपढिवक्खो । ४१२

प्रमाण कविबारा मिथार्थे प्रदेष्टव्यमिति, एतद्द्रव्यमिति, 'काले'वि कस्यां वेलायां प्रवेष्टव्यं !, मिथा गवेपणीया इत्यर्थः,
 'आधस्सए'वि आधायक-कारिकादिषुस्वर्गं कृत्वा मिथातन कर्षेभ्य गवेपणमित्यर्थः, 'संधाहए'वि संधाटकयुक्तेन हिण्ड-
 नीय नैकाकिना, 'उवकरणे'वि मिथामटवा हिं सर्वसुपकरणं प्राद्यमाहोचिस्त्वस्यं, 'मत्तग'वि मिथामटता गवेपयता मात्रक
 प्ररण कर्षेभ्य, कायोस्वर्गः मिथार्थं गच्छता उपयोगप्रत्ययः कार्यः, तथा च यस्य योगः-मिथार्थं गच्छन्निदं किं यस्य
 योगो-येन वस्तुना सह संबन्धो मन्विष्यति तए प्रहीष्यामीत्यर्थः, 'सपढिवक्खो'वि सर्व एवाप द्वारकथापः सप्रतिपद्योऽपि

१ क्विद् इ सिद्धं का । १ मत्तगणा । या मा । २ कर्षे वा । ४ कर्षे वा । ५ कर्षे वा । ६ कर्षे वा । ७ कर्षे वा । ८ कर्षे वा । ९ कर्षे वा । १० कर्षे वा । ११ कर्षे वा । १२ कर्षे वा । १३ कर्षे वा । १४ कर्षे वा । १५ कर्षे वा । १६ कर्षे वा । १७ कर्षे वा । १८ कर्षे वा । १९ कर्षे वा । २० कर्षे वा । २१ कर्षे वा । २२ कर्षे वा । २३ कर्षे वा । २४ कर्षे वा । २५ कर्षे वा । २६ कर्षे वा । २७ कर्षे वा । २८ कर्षे वा । २९ कर्षे वा । ३० कर्षे वा । ३१ कर्षे वा । ३२ कर्षे वा । ३३ कर्षे वा । ३४ कर्षे वा । ३५ कर्षे वा । ३६ कर्षे वा । ३७ कर्षे वा । ३८ कर्षे वा । ३९ कर्षे वा । ४० कर्षे वा । ४१ कर्षे वा । ४२ कर्षे वा । ४३ कर्षे वा । ४४ कर्षे वा । ४५ कर्षे वा । ४६ कर्षे वा । ४७ कर्षे वा । ४८ कर्षे वा । ४९ कर्षे वा । ५० कर्षे वा । ५१ कर्षे वा । ५२ कर्षे वा । ५३ कर्षे वा । ५४ कर्षे वा । ५५ कर्षे वा । ५६ कर्षे वा । ५७ कर्षे वा । ५८ कर्षे वा । ५९ कर्षे वा । ६० कर्षे वा । ६१ कर्षे वा । ६२ कर्षे वा । ६३ कर्षे वा । ६४ कर्षे वा । ६५ कर्षे वा । ६६ कर्षे वा । ६७ कर्षे वा । ६८ कर्षे वा । ६९ कर्षे वा । ७० कर्षे वा । ७१ कर्षे वा । ७२ कर्षे वा । ७३ कर्षे वा । ७४ कर्षे वा । ७५ कर्षे वा । ७६ कर्षे वा । ७७ कर्षे वा । ७८ कर्षे वा । ७९ कर्षे वा । ८० कर्षे वा । ८१ कर्षे वा । ८२ कर्षे वा । ८३ कर्षे वा । ८४ कर्षे वा । ८५ कर्षे वा । ८६ कर्षे वा । ८७ कर्षे वा । ८८ कर्षे वा । ८९ कर्षे वा । ९० कर्षे वा । ९१ कर्षे वा । ९२ कर्षे वा । ९३ कर्षे वा । ९४ कर्षे वा । ९५ कर्षे वा । ९६ कर्षे वा । ९७ कर्षे वा । ९८ कर्षे वा । ९९ कर्षे वा । १०० कर्षे वा ।

वक्तव्यः, सापवादोऽपीत्यर्थः । इदानीं भाष्यकारः प्रतिपदमेतां गार्था व्याख्यानयति, तत्र 'पमाणे'ति व्याख्यानयन्नाह-
दुविहं होइ पमाणं काले भिक्खा पवेसमाणं च । सन्ना भिक्खायरिआ भिक्खे दो काल पढमद्धा । २१३।

द्विविधं प्रमाणं भवति, 'काले'त्ति एकं कालप्रमाणं कालनियमः-वेलानियम इत्यर्थः, तथाऽन्यद्विद्वितीयं प्रविशमानानां
'प्रमाणं' वारालक्षणं भवति, तत्र शिक्षाप्रवेशप्रमाणं प्रतिपादयन्नाह-'सन्ना भिक्खायरिया भिक्खे दो' भिक्षार्थं वाराद्वयं प्रवि-
शति, एकमकालसञ्ज्ञापानकनिमित्तं, द्वितीयं भिक्षाचर्याकाले प्रविशतीति । जदि पुण तइयवारं भिक्खायरिजं करेइ ततो
खेत्तं चमडिजइ उट्टाहो य हवइ, जहा णत्थि एएसि भिक्खाहिण्डणे नियमो, तम्हा दोणि वाराउ हिण्डियधं, एयं च पुव्वमणिय-
मेव-पुणो पुणो पविसणे सङ्खयकुलाणि चमडिज्जित्ति, तेण मासकारेण बहुवारा पविसणे दोसा निदंसिआ । उक्तं भिक्षाप्रवे-
श्वारारप्रमाणं । इदानीं भिक्षाकालप्रमाणं प्रतिपादयन्नाह-'काले पढमद्धा' काल इति भिक्षाकालस्तस्मिन् प्रविशितव्यं, तथा
'पढमद्धा' इति प्रथमपौरुष्यां यदद्धं तस्मिन् भिक्षार्थं प्रविशितव्यं, उक्तं कालप्रमाणम् ।

अरेण भद्दपंता भद्दग उट्टवण भंडण पदोसा । दोसीण पउरकरणं ठवियगदोसा य भद्दमि । २१४। भा०

यदि पुनरर्द्धपौरुष्या आरत एव-प्रत्यूपसि एव भिक्षार्थं प्रविशति ततो भद्दकप्रान्तदोषा भवन्ति, तत्र भद्दककृता एते
दोषाः 'उट्टवणं भंडण पओसा' उट्टवणं पसुचमहिलाए करेइ, जहा पवतियगा आगया तं उट्टेत्ता देसुत्ति, अहवा सा

आतस्तेषु न तदुद्दिश्यते नञ् इति होला, अथवा सा चेष पञ्चोदित्पर्यः । 'दोसीष पतरकरण'ति सो चेष
 गिरवई इम मणइ-त्रहा एए तवस्तिण्यो रसि अत्रिमिया एवढे छुहाईभा बहो(बो) समतिरेग रेचिआसु जेज एयाय पसरवेलाए
 आगयाण होरसि । तथा 'ठविअगदोमा य'सि स्थापनाकथाधेव दोषा भवन्ति ॥ साम्प्रतं प्रान्तकृतवोपकवनायाइ—
 अद्वागमगल्ला उच्छा(ओभा)वणस्विसणाहणणपत्ते । फिडिउगमे य ठविया भद्दगचारी किलिस्सणया ।

गिरवई परे अञ्छति, तञ्चो पसरे माहू आगञ्चो, त इहूण य गिरवई इम मणिया-बहो से अद्वागमिष अचिह्णण
 दिहं, अमगल्ला चामो गुरहपतिर्मन्यते मायुददर्शन, ततथैव ओहावभा-परिमवो इवइ, तथा स्विसणा वा भवति, अहा पते वोई
 पूरणत्पमेव पडदपा, आहणणा वा पत्ते-प्रान्तविपये भवति । पत्ते तावत्प्रत्युपस्येव प्रविद्धतो दोषा उक्ताः । 'फिडिप'सि
 अयापगताया अतिक्रान्तायामर्दपोरुण्यां मिथार्थं प्रविशति ततश्च यदि मत्रको भवति तत एव मवीदि-यदुत्त अष्टविषसावा
 रस्य यथा इयती वेदा तदस्य मक्तस्य भवति तथा कर्षण्य ततश्च तद्मवोपः-भाषाकर्मादिवोपः, 'ठविप'सि भयवा यदु
 र्दशित तद्वयाऽप्यदिवसादारस्य साश्चर्यं स्थापनीयं, ततश्चैव स्थापनादपो दोषा मद्रक्खिपया भवन्ति, अयासो गुरहपतिर्मत्रको
 न भवति ततः 'चारी' इति ततश्चासौ वेलायां अतिक्रान्तायां मिथार्थं प्रविष्टे एव प्रान्तो मवीति-यदुत्ताय चारी मण्डकः कश्चिद्
 अयथा क्रोड्यं मिथ्याकाल इति, नाम प्रत्युपकालो नापि मध्याह्नकाल इति । 'किलिस्सणय'सि तथा अवेकायां मिथ्यानि

१ पञ्चोदित्पर्यः आ. वा १ । १ अतिय आ । १ गिरहण' क. १ । ४ एए तव' का । ५ कर्वा दोषा आ । ६ इति आ । ७ अवेकायां
 मिथार्थं वा वा १-२ ।

मितं प्रविष्टस्य क्लेश एव पर्यटनजनितः परं न तु भिक्षाप्राप्तिः, तम्हा दोसीणवेलाए चेव उघरेयवं । इदानीं मध्याह्नस्यारत एव यदि भिक्षामटति ततः को दोषः ? इत्यत आह—

भिवस्सवि य अवेला ओसक्काहिसक्कणे भवे दोसा । भद्गपंततीया तम्हा पत्ते चरे काले ॥२१६॥ (भा.)

भिक्षाया अवेलायां यदि प्रविशति ततो यदि भद्रकः 'ओसक्कण'ति याऽसौ रन्धनवेला तां मध्याह्नादारत एव कारयति येन साधोरपि दीयते, एवं तावद्धिक्षावेलायामप्राप्तायां हिण्ढतो दोषाः, अथ पुनर्निवृत्तायां भिक्षावेलायामटति ततः 'अहिसक्कणे'चि रन्धवेलां तामुत्तरं एव कारयति येन साधोरपि मत्तं भवति, एवमेते दोषा भद्रके भवन्ति । 'पंतादीय'त्ति प्रान्तकृतास्तु दोषा पूर्ववद्द्रष्टव्याः भण्डिकोऽयमिति ब्रूते प्रान्तः, तस्मात्प्राप्ते काल एव चरेद्धिक्षां न न्यूनेऽधिके वा । 'काल'चि गयं, इदानीं 'आवस्सए'ति व्याख्यायते—

आवस्सग सोहेउं पविसे भिवस्सस सोहणे दोसा । उग्गाहिअवोसिरणे द्रवअसईए य उहुहो ॥२१७ भा.

अवश्यं कर्तव्यमावश्यकं-कायिकाव्युत्सर्गरूपं शोधयित्वा कृत्वेत्यर्थः, ततो भिक्षार्थं प्रविशति, अशोधने आवश्यकस्य दोषा भवन्ति, कथं ?- 'उग्गाहियवोसिरणे'चि यद्यसौ साधुः उद्गाहितेन-गृहीतेनैव पात्रकेण व्युत्सृजति तत उहुहाहः, अथ तत्पात्रकमन्यस्य साधोः समर्प्य यदि व्युत्सृजति ततश्च द्रवस्यासति-अभावे सति 'उहुहो' उपधातो भवति ।

अइदूरगमणाफडिओ अलहूतो एसणपि पिक्खिञ्जा । छद्वावण पतावण धरणे सरण च छक्काया ॥ २१८ ॥

अयाओ अतिरू गमन करोति स्पण्डले वतः 'फिडिओ'पि अटः सन् मिधावेलाया मिळामप्राप्नुवभेषणामपि 'प्रेर येत्' अतिक्रामयेत्, अय तत्रैव कचिद् गृहासमे व्युत्सुचति ततः 'छद्वावण'पि स गृहपतिस्तइष्टुषि छद्वावेति त्याज्ययी त्यर्थः, अपथा पतावणं-वाढन कडादिना करोति, अयेतदोपमपादरणं करोति पुरीपवेमस्य ततो मेरण मयेत्, व्युत्सुचवत्सु पदकापविरापनेति, स्पण्डिलाभावाद् । 'आवस्सए'ति गय, इदानीं 'संवावए'पि व्याख्यापते—

एकाणियस्स दोसा इरथी साणे तथेव पडिणीए । भिक्खवित्तोहि महवय तम्हा सवित्तिज्जए गमण ।
एदि सव्हाटकरोपेवः सन् भिघाटनं न करोति तत एक्काकिन एते दोपाः—स्त्रीकृतः श्रवनिताः प्रत्यनीकश्रवनिताः, मिथा विद्युदिरेकस्य न भवति तथा महावतोपचावो भवति तस्मात्सद्वितीयेन गन्तव्यम् । इय च प्रतिद्वारभाया, इदानीं भाष्यकारः प्रतिपद् व्याख्यानयति—

सधौढगअगहणे दोसा एगस्स इरिथयाउ भवे । साणे भिक्खुवओग सजमआएगयरदोसा ॥ २१९ ॥

'सव्हाटकस्य' सव्हाटकसंयोगस्य 'अग्रहणे' अकरणे दोपा एक्काकिनः स्त्रीभ्यो भवन्ति, एक्काकिन एहा साधुं कदापिदु

१ मत्तनय भरेत्, भा. १ २ अणवएक्कस्य भा । ३ भिक्खवित्तोही दु । ४ स्त्रीकृता अय पा १ दु ।

मृपयोगं ददाति तत आत्मोपधातदोषः, एवमेकाकिनः प्रविशतः शुनीकृत एकतरदोषो भवतीति, यथासङ्ख्यं चैतद् व्याख्ये-
यं । 'साणे'त्ति गयं, इदानीं 'पडिणीए'त्ति व्याख्यायते—

दोणिण उ दुद्धरिसतरा एगोत्ति हणे पदुट्टुपडिणीए । तिघरगहणे असोही अगहण पदोसपरिहाणी । २२०

द्वौ साधू भिक्षामन्तौ प्रत्यनीकस्य दुष्प्रवृत्त्यतरो भवतः—दुःखेन परिभूयते दुर्जयतरो इत्यर्थः । 'एगोत्ति हणे' एकाकिनं
पुनर्दृष्ट्वा प्रेहन्यात् प्रद्विष्टः सन् प्रत्यनीकस्तस्मात् सङ्घाटकेन गन्तव्यम् । 'पडिणीए'त्ति गयं, इदानीं 'भिक्षविसोहि'त्ति भण्णइ
यदा स एकाकी कैस्मिन्निष्पाटके भिक्षार्थं प्रविष्टः समक्रमेव च गृहत्रयाभिर्गतां भिक्षां गृह्णतो भिक्षाया अशुद्धिर्भवति—आहुत-
दोषो भवति, यत ईर्यापथिकां शोधयितुं न शक्नोति, अथ तत्रैकां भिक्षां गृह्णाति यस्यामुपयोगो दत्तः तत इतरस्य भिक्षा-
द्वयस्याग्रहणे 'पओस'त्ति ते भिक्षादातारः प्रद्वेषं गच्छेयुः, यदुत्तास्माक्रमयं परिभवं करोति येन नास्मदीयं गृह्णाति 'परि-
हाणि'त्ति अग्रहणे च परिहाणिर्भवति भिक्षाया गच्छस्य वा तेनागृहीतेन 'भिक्षविसोहि'त्ति गयं, इदानीं 'महव्वय'त्ति
व्याख्यायते—

पाणिवहो तिसु गहणे पउंजणे कौटलयस्स वितियं तु । तेणं उच्छुद्धाई परिग्गहोऽअणेसणग्गहणे ॥ २२१ ॥

त्रिषु गृहेषु योगपद्यागतां भिक्षां यदा गृह्णाति तदा प्राणिवधः कृतो भवति, ततश्च प्रथमत्रतमङ्गः, तथाऽसौ एकाकी

कौटिलिं व्योतिष निमिष वा प्रयुक्ते, तत्रं चानृतस्य नियमेनैव सुस्मनो यतस्त्रोपघातकरमवश्यमुच्यते, उपघातजनक चानृतम् तदुच्चारणे द्वितीयव्रतमङ्गः । 'तेषं तच्छुद्धानां' अथ तत्र गृहे एकाकी प्रविष्टः सन् तच्छुद्ध-विधिषु शिरण्यादि पश्यति ततश्च तदुच्चारति, एकाकिनो मोहसंभवत्, 'तेषां'ति ततः स्तेन्यदोषस्तृतीयव्रतमङ्ग इत्यर्थः, तथा कदाचिदेकाकी अनेप भीयमपि गृहीयात्, ततस्त्वस्मिन्ननेपभीये गृहीते परिग्रहछतो दोषैश्चतुर्था, चतुर्थव्रतमत्र पृथग् नोक्त, मध्यमतीर्थकराणां परिग्रह एव तस्यान्वर्माणात्, किञ्च नापरियुहीता स्त्री हुन्यत इति, पश्चिमस्य तु तीर्थरुतः पृथक् चतुर्थं व्रत, तन्मतेन चतुर्थव्रतमङ्गं दर्शयन्नाह—

विहवा पडत्यवहृया पयारमलभति ददुमेगागी । दारपिहणे य गहृण इच्छमणिच्छेय दोसा उ । २२२ भा
 विषवा स्त्री, चवो-मनुष्यः स विनष्टो यस्या इति समासः, तथा प्रोषितमर्दका, तथा या प्रचारं न लभते-निरुद्धा धियते, सा एवंबिषा त्रिप्रकारा स्त्री एकाकिन साधु प्रविष्ट इष्टा गृहे द्वारं देहयित्वा गृहीयात्, तत्र यद्यसौ तां स्त्रियमिच्छति ततः संयमग्रंथः, अथ नेच्छति तत सङ्ग्राहः, सैव स्त्री लोकस्य कथयति, यदुवाय मामभिमवतीति, ततश्चोद्गाहः । प्रविदारमाया व्याख्याता, कैः पुनः कार्णेश्वरौ एकाकी भवति ?, तथाह—
 गारविप काहीपि साइके अलस लुद्ध निद्धस्मे । बुद्धमअचाविट्टिय अमणुत्ते वा असघाहो ॥ ४१४ ॥

१ कौटिलिं अथ च १ कौटिलिं वा १-२ । २ ततश्च अथतस्व वा । ३ शेषः चतुर्थव्रत वा । ४ विहायन वा । ५ इच्छयित्वा च १ वा २ ।

‘गारविए’चि गर्वेण लब्धिसंपन्नोऽहमिति कृत्वा एकाकी भवति, तथा ‘काहीए’चि मिश्रार्थं प्रविष्टो धर्मकथां महतीं करोति महतीं वेलां तिष्ठति ततस्तेन सार्द्धं न कश्चित्प्रयाति ततश्चैकाकी भवति, तथा मायावानेकाकी भवति, स हि शोभनं भुत्वाऽशोभनमानयति, स च द्वितीयं नेच्छतीत्यत एकाकी भवति, ‘अलसः’ अन्येन सह प्रभृतं पर्यटितुमसमर्थस्वत एकाक्येवानीय मक्षयति, गच्छवैयावृत्त्येऽलसः स एकाकी भवति, ‘लुद्ध’चि लुब्धो विकृतीः प्रार्थयति, ताश्च द्वितीये सति न शक्यन्ते प्रार्थयितुमत एकाकी भवति । निर्दमः अनेषणीयं गृह्णाति ततश्च द्वितीयं नेच्छति, ‘दुल्लभ’चि दुर्लभे दुर्भिक्षे एकाकी संभवति, तत्र हि एक एव गच्छति येन पृथक् पृथक् शिक्षा लभ्यते, तथा ‘अचाहिद्विय’चि आत्माधिष्ठितो यदाऽऽत्मना लभते तदाहारयति ‘अचलद्विउ’चि जं भणिअं होइ, तथा अमनोज्ञो न कस्यचित्प्रतिमाति रटनशीलत्वात्ततश्चैकाकी हिण्ढते, एवमसङ्घाटको भवतीति । इदानीं एतामेव गार्थां भाष्यकारो व्याख्यानयति, तत्राद्यावयवप्रतिपादनायाह—

संघाडगरायणिओ अलद्धिओमोय लद्धिसंपन्नो । जिटुग(ज)पडिग्गहंगं मुय गारवकारणा एगो । २३भा.

कस्यचित्सङ्घाटकस्य योऽसौ रत्नाधिकः—पर्यायज्येष्ठः स ‘अलद्धि’चि अलम्बिकः—लम्बिरहितः ‘ओमो य’चि पर्याय-लघुद्वितीयः स च लब्धिसंपन्नः, तत्ते योऽसौ पर्यायेण लघुर्लम्बिमान् स मिश्रामटन्नग्रतो गच्छति रत्नाधिकस्तस्य पृष्ठतः एव व्रजति । पुनश्च मण्डल्यां भोजनकाले आचार्या एवं मणन्ति, यदुत ज्येष्ठार्यस्याग्रतः पतद्गृहं ब्रुश्व, पुनरसौ ओमराह्णिओ

१ कथां करोति । २ एकैक एव वा. पा. २-१ । ३ अथवा अम वा. पा. २. १. ५. । ४ कश्चित्प्रति मा. । ५ ‘कृदाह-पा. १-२ ।

६ विक्रम पृष्ठतो व्रजति मा. पा. १ ।

चिन्तयति, यदुवास्यां वेलायां ज्येष्ठार्यः सञ्जातो न तु मिषावेलायां ज्येष्ठार्यः, अहं मत्कं लभे यावता ज्येष्ठार्यस्य प्रथमं समर्प्यते। तत्रमानेन गर्वकार्येन एकाक्षी भवति-एकाक्ष्येवाह मिषां यामीति। 'गारविण्'चि गत, 'काहीण्'चि व्याख्यायते-काहीणो कहेइ कह विइओ वारेइ अहव गुरुकहण। एव सो एगागी साइछो मद्ग सुजे ॥ २२४ ॥ आ०

मिषार्यं श्रविष्टः क्यक्षो धर्मक्यां कुर्वशास्ते, तत्र एव द्वितीयो वारयति-मा कृषा धर्मक्यां ग्लानादयः सीदन्तीति, अथवाऽऽगत्य गुरोः क्ययति यदुताऽय धर्मक्यां कुर्वस्तिष्ठति, गुरुषु तं निवारयति, यदि वारितोऽपि क्ययति तदा स एकाक्ष्येव संभायते। 'काहिण्'चि गय, मायावी मद्रक सुहे अत एव एकाक्षी गच्छति ॥ 'मागळे'चि मय,

'अलस'चि व्याख्यायते—

अलसो चिर न हिडइ छुछो ओहासए विगईओ। निद्धम्म णेसणाई दुल्लहभिकखे व एगागी । २२५। आ

अलसश्चिर न हिण्डते, कतिपर्यां मिषां गृहीत्वाऽऽगच्छति। 'अलसे'चि गयं 'छुदो'चि मण्यति, छुच्चो विकृतीः प्रार्थयते, अथमाधुप्रेरितैश्चैकाक्षीमूयैवाऽटति, 'भिदम्मे'चि मण्यते, निर्धमो धनेपनीयादि करोति कृत्वा चानेपणां क्षीप्रमागच्छति, एकाक्ष्येव मिश्रयति, तत्रचैकाक्षी भवति, 'दुल्लम'चि गयं 'असाहिट्टिय'चि व्याख्यायते—

१ ज्येष्ठार्यः सञ्जातः अ। १ क्तम अ। १ न्येव हिण्डति अ। ४ एगाति अणत्सण्ठं अ। ५ अण्डति अ. १ पा २ १ पु.।

अत्ताहिद्वियजोगी असंखडीओ वऽणिट्टु सवेसिं । एवं सो एगागी हिडइ उवएसऽणुवदेसा ॥ २२६ ॥ भा.

आत्मनाधिष्ठितेन लब्धेन भक्तादिना युज्यते इति आत्माधिष्ठितयोगी अत्तलद्धिओ इत्यर्थः, स एकाकी भवति । 'अत्ताहिद्विए'ति गयं, 'अमणुने'ति व्यख्यायते—'असंखडिओ वऽणिट्टु सवेसिं'ति कलहकारकः सर्वेषामनिष्टः सन् ततश्चैकाकी क्रियते, एवमेभिः कारणैरेकाकी असौ हिण्डते, उपदेशेन अनुपदेशेन वा—उपदेशेन गुरुणाऽनुज्ञातः अनुपदेशेन—गुरुणाऽनुक्तः । व्याख्यातं सङ्घटिकद्वारम्, इदानीमृपकरणद्वारमुच्यते—

सवोवगरणमादाय असहू आयारअंडगेण समं । नयणं तु मत्तगस्सा न य परिभोगो विणा कजे ॥ २२७ ॥ भा.

तत्रोत्सर्गतः सर्वमृपकरणमादाय भिक्षागवेषणां करोति, अथासौ सर्वेण गृहीतेन भिक्षामटितुमसमर्थस्तत आचारमण्डकेन समं, आचारमण्डकं—पात्रं पटलानि रजोहरणं दण्डकः कल्पद्वयं—और्णिकः क्षौभिकश्च मात्रकं च, एतद्गृहीत्वा याति । 'उवगरणे'ति गयं, इदानीं मात्रकग्रहणप्रतिपादनायाह—नैयणं गाहद्धं, नयनं मात्रकस्य करोति भिक्षामटन्, न च तस्य मात्रकस्य कार्येण विना संसकादिना परिभोगः क्रियते । 'मत्तए'ति गयं 'काउस्सग'चि व्याख्यायते—

आपुच्छणत्ति पढमा बिइया पडिपुच्छणा थ कायवा । आवस्सिया थ तइया जस्स थ जोगो चउत्थो उ।भा.

पढमं आपुच्छह, यदुत—संदिसह उवओगं करेमि, एसा पढमा, उवओगकरावणिअं काउस्सगं, अट्टहि उस्सासेहि

चिन्तयति, यदुतास्वां वेलायां ज्येष्ठार्धः सञ्जातो न तु मिषावेलायां ज्येष्ठार्धः, अह मंक्त लभे यावता ज्येष्ठार्धस्य प्रथमं समर्प्यते। तत्रानेन गर्वकारणेन एकाक्षी भवति-एकाक्ष्येवाह मिषां यामीति। 'मारविण'सि गत, 'काहीण'सि व्याख्यायते-काहीओ कहेइ कह विइओ वारेइ अहव गुरुकहण। एव सो एगागी माइछो मद्दग मुजे ॥ २२४ ॥ मा०

मिषार्धं प्रविष्टा रूपको धर्मक्यां दुर्बन्नास्ते, तत्रच एस्य द्वितीयो धारयति-मा कृया धर्मक्यां ग्लानावयः सीधन्तीति, अथवाऽऽगत्य गुरोः कथयति यदुताऽप्य धर्मक्यां दुर्बन्तिष्ठति, गुरुस्यि तु निवारयति, यदि धारितोऽपि कथयति तदा एकाक्ष्येव समायते। 'कारिण'सि गय, मायावी मद्रकं इच्छे अत एव एकाक्षी गच्छति ॥ 'माइछे'सि गय, 'अलस'सि व्याख्यायते-

अलसो धिर न हिंढइ लुद्धो ओहासए विगईओ। निद्धम्म णेसणाईं दुछहभिव्वे व एगागी । २२५। मा

अलसधिरं न हिण्हते, कतिपयां मिषां गुरीत्वाऽऽप्यच्छति। 'बल्ले'सि गय 'लुद्धो'सि मण्यति, लुद्धो विकृतीः प्रार्थयते, तत्रैकक्ष्येव याति। 'लुद्धो'सि गय, 'बिद्धम्मे'सि मण्यते, निर्धमो बनेपणीयादि करोति कृत्वा चानेयणां शीघ्रमागच्छति, अपरसाधुप्रेरितैश्चैकाक्षीमूयेवाऽटति, 'बिद्धम्मे'सि गय। 'दुल्लम'सि मण्यते, दुर्भिक्षे दुर्लभायां मिषायां संघाटक नेच्छति एकाक्ष्येव मिययति, तत्रैकाक्षी भवति, 'दुल्लम'सि गय 'अणहिण्हिय'सि व्याख्यायते-

१ ज्येष्ठार्धं सञ्जातं मा । १ लम मा. । २ क्वेप हिच्छति मा । ४ दहासि ज्येष्ठार्धं मा. । ५ मण्यति मा. १ पा १ १ ३. ।

अत्ताहिद्विजोगी असंखडीओ वऽणिट्टु सवेसिं । एवं सो एगागी हिडइ उवएसऽणुवदेसा ॥ २२६ ॥ भा.

आत्मनाधिष्ठितेन लब्धेन मक्तादिना युज्यते इति आत्माधिष्ठितयोगी अत्तलद्धिओ इत्यर्थः, स एकाकी भवति । 'अत्ताहिद्वि'त्ति गयं, 'अमणुवे'त्ति व्यख्यायते—'असंखडिओ वऽणिट्टु सवेसिं'ति कलहकारकः सर्वेषामनिष्टः सन् ततश्चैकाकी क्रियते, एवमेभिः कारणैरेकाकी असौ हिण्डते, उपदेशेन अनुपदेशेन वा—उपदेशेन गुरुणाऽनुज्ञातः अनुपदेशेन—गुरुणाऽनुक्तः । व्याख्यातं सङ्घाटकद्वारम्, इदानीमपकरणद्वारमुच्यते—

सबोवगरणमादाय असहू आयारभंडगेण समं । नयणं तु मत्तगस्ता न य परिभोगो विणा कज्जे ॥ २२७ ॥ भा.

तत्रोत्सर्गतः सर्वमुपकरणमादाय भिक्षागवेषणां करोति, अथासौ सर्वेण गृहीतेन भिक्षामटितुमसमर्थस्वत आचारमण्डकेन समं, आचारमण्डकं—पात्रं पटलानि रजोहरणं दण्डकः कल्पद्वयं—और्णिकः क्षौमिकश्च मात्रकं च, एतद्गृहीत्वा याति । 'उवगरणे'त्ति गयं, इदानीं मात्रकग्रहणप्रतिपादनायाह—नयणं गाहद्धं, नयनं मात्रकस्य करोति भिक्षामटन्, न च तस्य मात्रकस्य कार्येण विना संसक्तादिना परिभोगः क्रियते । 'मत्तए'त्ति गयं 'काउस्सग्ग'त्ति व्याख्यायते—

आपुच्छणत्ति पढमा बिइया पडिपुच्छणा य कायवा । आवस्सियाय तइया जस्स य जोगो चउत्थो उ।भा.

पढमं आपुच्छह, यदुत्त-संदिसह उवओगं करेमि, एसा पढमा, उवओगकरावणिअं काउस्सग्गं, अडुहि उस्सासेहि

भवति । उक्ता कालयतना, इदानीं मावश्यकयतनोच्यते—कदाचिदसौ साधुरनाभोगेन 'आवश्यकं' कायिकाब्जुत्सर्गलक्षणम-
कृत्वा ग्लानार्थं त्वरितं गतः, ततः—

आसन्नाउ नियत्तई कालि पडुप्पंति दूरपत्तोवि । अपडुप्पंति तत्तो व्विय एगो धरे वोसिरे एगो ॥४१७॥

तत आसन्नात्सञ्जातकायिकाद्याशङ्को निवर्त्तते, जति कालो पडुप्पह तवो दूरगतोऽवि निवर्त्तते, अथ निवर्त्तमानस्य
कालो न पडुप्पह, ततः 'तत्तो चिअ' तत एव यत्तो भिक्षार्थं गतस्तत एव व्युत्सृजति, कथम् ? एकः साधुर्मज्जनं धारयति
एकस्तु व्युत्सृजति कायिकादि ।

भावासन्ने समणुन्न अन्नओसन्नसडुव्विज्जधरे । सल्लपरूवणविज्जे ईत्थेव परोहडे वावि ॥ ४१८ ॥

अथवा 'भावासन्नः' असहिष्णुस्त्यन्तं भवति ततः समनोज्ञा यदि तस्मिन् क्षेत्रे आसन्ना अन्यस्मिन् प्रतिश्रये ततस्तत्र
प्रविश्य व्युत्सृजति । 'अण'चि अथवा अमनोज्ञास्तत्रासन्नास्ततस्तद्वसतौ प्रविश्य व्युत्सृजति, तदभावेऽवगमनानां वसतौ
व्युत्सृजति तदभावे श्राद्धगृहे, तदभावे वैद्यगृहे व्युत्सृजति, तत्र च वैद्यगृहे प्ररूपयति यदुत 'तिणिण सल्ला महाराथ' इत्येवमादि,
ततथासौ वैद्यः स्मैरित्तग्रन्थ एवं भणति 'ईत्थेव'चि अत्र पश्चाद्गृहके व्युत्सृज, 'परोहडे'वा' गृहस्य पश्चादङ्गणे व्युत्सृजेति ।
एतेसिं असईए रायपहे दोघराण वा मज्झे । हत्थं हत्थं मोत्तुं मज्झे सो नरवइस्स भवे ॥ ४१९ ॥

१ नियते आ पा २ । १ तत्थेव आ. एत्थेव ल २ पा १ । ३ स्मारिते ग्रन्थ एव आ १४ एत्थेव आ पा २-१ पु. १ ५ व्युत्सृजति आ. ।

एतेषां-पूर्वोद्दिष्टानां अमावे नरपत्निये-रात्रमागे व्युत्सुजेत् यतोऽसौ सामान्यो लोकस्य, तदमावे द्वयोर्गृहयोर्मध्ये व्युत्सुबति तयोश्च मध्ये व्युत्सुञ्चन् इत्स्मात्रं इत्स्मात्रं भोक्तिकाया तमयोर्गृहयोर्दुक्त्वा व्युत्सुबति, यतोऽसौ मरुत्प्रदेशः, स च नरपतेः पत्निहा ततश्च कृत्वादिर्न भवति ।

उत्सुकाइयवज्ज छैडुणि वधहारो लम्प तस्य । गारविए पञ्चवणा तव चैव अणुगहो एत ॥४२०॥

तदमावे गृहस्वसत्केवग्रहे परिपृहीते तस्मिन्नपि व्युत्सुबति, कथं! कायिकाधर्तं पुरीपमुत्सुबनपि कायिकी न व्युत्सुबति । किं कारणं, अत्रो छडुणि वधहारो लम्प, अदि भित्तयो मभिन्न-छडुदि, तौ न छडुदि, वधहारं रात्रले करेह । अहा धाणकेऽपि मभिन्न-‘अह काइत्वं न वोसिए तवो भदोसो’ । अयमित्थमूतस्तत्र व्युत्सुहारो लम्पते, अतः कायिकी न व्युत्सु बति । उक्ताऽऽइयवज्जकृतना, इदानीं सुवृषाटकृतनोच्यते, तत्र चैव प्रतिशारभायोप्यस्ताऽऽसीत् ‘गारविए काही’ त्येव मादिका, तस्या यतनोच्यते, तत्र ‘गारविए’ श्यस्य पदस्य यतनामाह-‘गारविए गाहापञ्चद ‘गारविए पञ्चवणा’ योऽसौ ओभराइभिके लब्ध्या गर्वितः समेकाकी भवति समापासो वर्मकृषया प्रज्ञापयति, यदुत तवैवाममनुग्रहो यस्वदीपलम्बु-पट्टमेन स्वाप्यापानि दुर्वन्तीति । गारवियप्रयत्ना गया, एवमिदमुपलक्ष्य वर्षते, अन्वेषामपि कृषिकमाया पिबलसत्सुञ्च निर्देर्नानां प्रज्ञापना कर्षण्या । इदानीं दुर्लभपदव्याख्यानं दुर्वभिदमाह—

१ व्युत्सुबति क. १-१ पा. २ । २ लम्प क्य उ १ पु. १ । ३ गाणकएऽपि ना क २ पा. १ । ४ ‘माह-‘पारविए पञ्चवण’ का ।

जइ दोणह एग भिक्खा न य वेल पहुप्पए तओ एगो । सवेवि अत्तलाभी पडिसेहमणुत्तापियधम्मे ॥

एदि तत्र क्षेत्रे पर्यटतामेकैव भिक्षा द्वयोरपि लभ्यते 'हिण्डतोर्न च कालः पर्याप्यते-न य पहुप्पइ तदा एकाकिन एव हिण्डन्ते । दुर्लभयतनोक्ता, इदानीं अत्ताहिट्टिययतनोच्यते-यदि ते सर्व एव खग्गुडा अत्तलद्धिया होइउमिच्छंति तदाऽऽचार्यः प्रतिषेधं करोति, अथ कश्चित्प्रियधर्मा आत्मलब्धिको भवति तत आचार्योऽनुज्ञां करोति, ततश्चवसेकाकी भवति, अचाहिट्टिअजयणा भणिया, इदानीं अमणुण्यतनां प्रतिपादयन्नाह—

अमणुन्न अन्नसंजोयणा उ सवेवि णेच्छण विवेगो । बहुगुणतदेकदोसं एसणबलियं न उ विगिंचे ॥४२२॥

यद्यसौ 'अमनोद्धः' रटनशीलस्ततोऽन्यस्य संयोज्यते तेन सह हिण्डते । अथ सर्व एव नेच्छन्ति ततस्तस्यामनोद्धस्य विवेकः-परित्यागः क्रियते, अथासौ बहुगुणः सर्वगुणसंपन्नः किन्तु स एवैको दोषः रटनशीलता एषणायां च बलवांस्ततो नासौ परित्यज्यते । मणिया अमणुणजयणा, इदानीं यदुक्तम्-'एगणियस्स दोसा' इत्येवमादि तेषां यतनोच्यते, आह किं पुनः कारणमुक्तमेण रुयादीनां पदानां यतनोच्यते ? उच्यते, गर्वितकथिकादयः प्रज्ञापिताः सन्तः कारणवशादेकाकिनोऽपि भिक्षामटन्ति, ततश्चैकाकिनामटतां यद्यपि स्त्रीकृता दोषा भवन्ति तथाऽपि तत्रेयं यतना, इदानीं या गाथोपन्यस्ताऽऽसीत् यदुत एगणियस्स दोसा' इत्येवमादिका, तत्र यतनां प्रतिपादनायाह—

एतेषां-पूर्वोदितानां ज्ञानात् नरपतिपथे-नाबमार्गे भ्युत्सुजेत् यतोऽसौ सामान्यो लोकस्य, तदमाने द्वयोर्गृहयोर्मध्ये
 भ्युत्सुबति तयोश्च मन्त्रे भ्युत्सुजन् इत्तमात्र इत्तमात्र श्लोकिनाया तमयोर्गृहयोर्दुस्त्रा भ्युत्सुबति, यतोऽसौ मन्त्रप्रदेशः,
 स च नरपतेः परिग्रहः तत्र च कृत्वादिर्न भवति ।

उगगाहकाद्भवज्जं छेदुणि ववहारो लुभम् तस्य । गारविष् पन्नवषणा तव चेव अणुगगहो एस ॥४२०॥

तदभाषे गृहस्यसत्केञ्चप्रादे परिपुहीते तस्मिन्नपि भ्युत्सुबति, कर्बु! क्वायिकार्वर्जं पुरीपभ्युत्सुबनपि क्वायिकी न भ्युत्सुबति ।
 किं कारण !, अत्रो छेदुणि ववहारो लुभम्, अदि गिरस्यो मणिक-छेदुदि, तो न छेदु, ववहारं रातले करेद । अहा
 दामकेडवि मणिअं-'बह काह्वं न बोसिदु ततो बवोसो' । अयमित्यमृतस्वत्र स्पवहारो लुभ्यते, अतः क्वायिकां न भ्युत्सु
 बति । उक्ताऽऽवश्यकयतना, इदानीं सट्टाटकयतनोभ्यते, तत्र येय प्रतिहारगायोपत्यस्ताऽऽसीत् 'मारविष् माहापच्छद 'मारविष् १ अक्षणा' योऽसौ
 मादिका, तस्या यतनोभ्यते, तत्र 'गारविष्' श्वस्य पदस्य यतनामार्-गारविष् माहापच्छद 'मारविष् १ अक्षणा' योऽसौ
 ओमारादपिक्तो लुभ्या गर्वितः सञ्जेकाक्षी भवति तमाचार्यो धर्मकषषा प्रज्ञापयति, यदुत तवैत्रायमनुग्रहो यस्वदीयलुभ्यु
 पटम्नेन स्वाशेषायादि कुर्वन्तीति । गारविष्अयणा गया, एवमिदमुपलक्षण वर्धते, अन्येषामपि क्वायिकमाया विअलसलुभ
 निर्दमार्णा प्रज्ञापना कर्षण्या । इदानीं दुर्लभपदभ्यास्मानं कुर्वन्निदमाह--

१ भ्युत्सुबति अ. १-१ पा. २ । २ लुभ्य अ. अ. २. पु. १ । ३ माहापच्छदपि अ. अ. २. पा. १ । ४ "माह-पारविष् १ अक्षणा" अ. ।

जइ दोणह एग भिक्खा न य वेल पहुप्पए तओ एगो । सवेवि अत्तलाभी पडिसेहमणुन्नपियधम्मे ॥

यदि तत्र क्षेत्रे पर्यटतामेकैव भिक्षा द्वयोरपि लभ्यते 'हिण्डतोर्न च कालः पर्याप्यते—न य पहुप्पह तदा एकाकिन एव हिण्डन्ते । दुर्लभयतनोक्ता, इदानीं अत्ताहिट्टिययतनोच्यते—यदि ते सर्व एव खग्गुडा अचलद्विया होहडमिच्छंति तदाऽऽचार्यः प्रतिपेधं करोति, अथ कश्चिप्रियघर्मा आत्मलब्धिको भवति तत आचार्योऽनुज्ञां करोति, ततश्चैवमेकाकी भवति, अत्ताहिट्टिअजयणा मणिया, इदानीं अमणुण्यतनां प्रतिपादयन्नाह—

अमणुन्न अन्नसंजोयणा उ सवेवि णेच्छण विवेगो । बहुगुणतदेकदोसं एसणबलियं न उ विगिंचे ॥४२२॥

यद्यसौ 'अमनोद्भः' रटनशीलस्ततोऽन्यस्य संयोज्यते तेन सह हिण्डते । अथ सर्व एव नेच्छन्ति ततस्तस्यामनोद्भस्य विवेकः—परित्यागः क्रियते, अथासौ बहुगुणः सर्वगुणसंपन्नः किन्तु स एवैको दोषः रटनशीलता एषणायां च बलवांस्ततो नासौ परित्यज्यते । मणिया अमणुणजयणा, इदानीं यदुक्तम्—'एगाणियस्स दोसा' इत्येवमादि तेषां यतनोच्यते, आह किं पुनः कारणमुत्क्रमेण रुयादीनां पदानां यतनोच्यते ?, उच्यते, गर्वितकथिकादयः प्रज्ञापिताः सन्तः कारणवशादेकाकिनोऽपि भिक्षामटन्ति, ततश्चैकाकिनामटतां यद्यपि स्त्रीकृता दोषा भवन्ति तथाऽपि तत्रेयं यतना, इदानीं चा गाथोपन्यस्ताऽऽसीत् यदुत एगाणियस्स दोसा' इत्येवमादिका, तत्र यतनां प्रतिपादनायाह—

१ संज्ञेइया आ. पा १ । २ 'दोसे आ । ३ 'बलधं आ. ल २ पा १ । ४ 'गुणसपच. किन्तु आ. पा. १ । ५ 'शील इति एषं' आ ।

इरथीगहणे धम्म कहेइ घयटवण गुरुसमीवमि । इह चेतोवर रज्जू भएण मोहोवसम तीसे ॥ ४२३ ॥
 एष तस्यैकाकिनो मतस्य सतः स्त्रीग्रहणे सति-स्त्रिया गुरीतः सन् धर्मकर्षां करोति यदुत नरकयमनाप मेयुनसेधेत्येवमा
 विना, अथ कथितेऽपि धर्मे न सुञ्चति ततो मञ्चति यदुत प्रवृत्ति गुरुसमीपे स्यापयित्वाऽऽपञ्छामीति, एतदभिषाप नश्यति
 अथ तथापि न लभते गन्तु ततो मञ्चति इहेषापवरके प्रतमाषय स्तोमीति, तत्र च प्रविश्य, सङ्कम्भनार्यं रञ्ज्य गृह्णाति,
 तवस्तेन मयेन क्वाचिन्मोशोपद्रयो मञ्चति, मोर्दनीयस्तो मयेन त्रियते, अथैवमपि न हृष्यते ततो त्रियत एवेति । उक्त्वा
 स्त्रीपतना, इदानीं स्थापितनोच्यते—

साणा गोणोइ धरे परिहरऽणामोगकुञ्जकहनीसा । वारेइ य दढएण वाराधे वा अगारेहिं ॥ ४२४ ॥

मानो गथादयम येपु गुरोपु तानि परिहरति, जपानामोगेन क्यमपि प्रविष्टस्ततः कुञ्जकनिभया त्रियति, कुञ्ज कट
 वा श्रे करोति अयतो दम्बकेन वारयति, अमारैर्वा वारयति । उक्त्वा अयतना, इदानीं पठिणीयतनोच्यते—

एकाकिना प्रस्पनीकगुरो न प्रवेष्टुम्, जपानामोगेन प्रविष्टः प्रत्यनीकेम गुरीतमारुवस्ततो बोल करोति-उच्छुम्दयति

१ कम्पते वा । २ प्रविष्टति वा. क. २ । ३ मोहवसो वा. । ४ सुञ्चति वा । ५ योष इतरे वा । ६ वारण न पु । ७ वारवति
 वा, घणपति वा. ९ । ८ करेव वा पा ३ ।

येन लोको मिलति, तत आकुले निष्क्रामति । उक्ता प्रत्यनीकयतना, अधुना भिक्षाविशोधियतनोच्यते—मध्ये स्थितस्त्रयाणा-
मपि गृहाणामुपयोगं दत्त्वा पङ्क्त्या स्थितानां भिक्षां गृह्णाति, उक्ता भिक्षाविशोधियतना, अधुना पञ्चमहाव्रतयतनोच्यते, तत्र
भिक्षायामुपयोगं दत्त्वा प्राणतिपातसंरक्षणं कृतमेव, इदानीं द्वितीयमहाव्रतयतनां प्रतिपादनायाह—

विटल पुटो न याणे आइन्नादीवि वज्जए ठाणे । सुद्धं गवेस उच्छं पंचइयारे परिहरंतो ॥ ४२६ ॥

वेण्डलं-निमिचादि पृष्टः सन्नेवं भणति- न जान इति एवं भणता द्वितीयमहाव्रतयतना कृता भवति । इदानीं तृतीय-
महाव्रतयतनां दर्शयन्नाह-‘औहण्णादीवि वज्जए ठाणे’ तत्र भिक्षार्थं प्रविष्ट आकीर्णादिस्थानं परिवर्जयेत्, यत्र हिरण्यादि
विक्षिप्तमास्ते तदाकीर्णस्थानं तच्च साधुना वर्जनीयं, एवं तृतीयमहाव्रतयतना कृता भवति । इदानीं पञ्चममहाव्रतयतनां
प्रतिपादयन्नाह-‘शुद्धम्’ उद्गमादिदोपरहितं ‘गवेसयति’ अन्वेषयति ‘उच्छं’ भक्तं पञ्चाप्यतीचारान् रक्षन् । उक्ता पञ्चममहा-
व्रतयतना, चतुर्थमहाव्रतयतना तूक्तेव । ‘इत्थिगहणे धम्मं’ इत्येवमादिना, उक्ता सङ्घटकयतना, इदानीमुपकरणयतनांमाह—

जहन्नेण चोलपट्टं वीसरणाल्लु गहाय गच्छिज्जा । उस्सग्ग काउ गमणं मत्तयगहणे इमे दोसा ॥ ४२७ ॥

उत्सर्गतस्तावद्विद्वार्यं गच्छता सर्वमुपकरणं गृहीत्वा गन्तव्यं, यस्तु विस्मरणालुः स जघन्येन चोलपट्टकमादाय गच्छति,
उपलक्षणं चात्र चोलपट्टकोऽन्यथा पात्रकं पटलानि रजोहरणं दण्डकं कल्पद्वयं चैतद् गृहीत्वा गच्छति । उक्तोपकरणयतना,

स्मिकः प्रचुराभयानलम्भः स्यात्ततः अस्तरतां प्रव्रजितानामात्मानं कृच्छ्रेण यापयतां कुत्रचित् स्याद् ग्रहणमिति । तथा च—
संसत्तभक्तपाणे मत्तग सोहेउ पक्खिवे उवरिं । संसत्तगं च णाउं परिट्टुवे सेसरक्खट्टा ॥२३१॥ (भा.)

संसक्तभक्तपानग्रहणे सति मात्रके 'शोधयित्वा' प्रत्युपेक्ष्य सक्तुकाङ्क्षिकादि पात्रकस्योपरि प्रक्षिपेत् । अथ तत्पानकादि गृहीतं मात्रके किन्तु अशुद्धं संसक्तं जातं, ततश्चैवं ज्ञात्वा विधिना तस्मिन्नेव क्षणे परिष्ठापयति किमर्थं ? शेषभक्तरक्षणार्थं, मा भूत्तदन्धेन शेषस्यापि संसक्तिः स्यात्, तस्मान्मात्रकं गृहीतव्यं, एभिश्च कारणैर्न गृह्णाति—

गेलन्नकज्जतुरिओ अणभोगेणं च लिच्च अगहणं । अणभोगगिलाणट्टा उस्सग्गादीणि नवि कुज्जा ॥४२९॥

ग्लानकार्येण त्वरितो गतः ततश्चैवं न गृह्णाति, अनाभोगेन वा निर्गतो यदि, लिप्तं वा लेपेन तन्मात्रकं यदि, ततश्चै-
वमग्रहणं मात्रकस्य संभवतीति । उक्ता मात्रकयतना, इदानीं उत्सर्गयतना प्रतिपादनायाह—अणभोग पच्छद्धं, अणामोगेण
गिलाणट्टा अनाभोगेन उत्सर्ग-उपयोगं न कुर्यात्, ग्लानार्थं वा त्वरित उत्सर्गं न कुर्यात्, आदिग्रहणादावश्यकं च न
कुर्यादिति । उत्सर्गयतनोक्ता, इदानीं 'जस्स य जोगो' अस्य विधिक्रव्यते—

जस्स य जोगसकाउण निर्गओ न लहई तु सच्चित्तं । नविं वत्थपायमाई तिपणं गहणे कुणसु तम्हा ॥४३०

'जस्स य जोगो' इत्येवं 'अकृत्वा' अभणित्वा निर्गतः सन् एवं 'न लभते' न भवत्याभाव्यं 'सच्चित्तं' प्रव्रज्यार्थमुपस्थितं

इदानीं मात्रकयवतनां प्रतिपादनायाह-मात्रकं गृहीत्वा गन्तव्यं, गृहीत्वा घोस्वर्ग-उपयोमं कृत्वा ब्रह्मति, अथ मात्रकं न गृह्णाति गच्छंस्वस्तस्य मात्रकप्रहारेण एते च वक्ष्यमाणलक्षणा दोषाः, अत्र च बहुत्वर्गप्रहारेण कृत् सप्रिधिप्रदर्शनाय न तु पुनः स्वस्थानमिति । इदानीं मात्रकप्रहारेण दोषान् प्रदर्शयन्नाह-

आयरिण्यं यं गिलाणे पाहुण्यं दुच्छे सहस्रलोभे । ससत्तमसत्तपाणे सत्तगगहणं अणुणाय ॥ ४२८ ॥

आचार्यार्थे ग्लानार्थे प्राचूर्णकार्थे वा दुर्लभे वा किञ्चित्कृत्यते तदर्थे, 'सहस्रा' अरुस्मात्किञ्चित्कदाचिच्छ्रम्यते तदर्थे, तथा संसक्तमकपानप्रहारेण मात्रकप्रहारेणमनुष्ठाणम् । इदानीमित्यामेव गार्थां मास्यकारो व्याख्यानयन्नाह-

पाठगगारियाई कैर्हिं गिण्हड सत्तप अगहियमि । जा एसि विराहणया दवमाणे ज दवेण विणा २२९ सा

प्रायोग्यमाचार्यादीनां कं गृह्णातु मात्रकं ज्युहीते सति !, तदप्रहारेण वा वेपामाचार्यादीनां विराचना सा तेनाङ्गीकृता सति, अथैव मन्पसे इवमाखने गृह्णातु तत्रैवं त्रयेज्युहीते त्रयेण विना या विराचना सा तदवस्येव, आविग्रहणावृत्तानप्राचूर्णका अपि व्याख्याता एव ।

दुच्छे दव व सिया घयाइ गिणहे उवगगहकर तु । पठरऽप्राणलमे असथरे कंत्यइ सिया उ ॥ २३० ॥ सा

दुर्लभे वा ब्रह्मं पृठादि 'स्यात्' मथेत् तैतमं पृठादि गृह्णाते पत उपग्रहं क्तोति-अथष्टमं करोति तत्, अथ 'सहस्रा' आरु-

तत्र हि ग्रामासन्ने उपविश्य पादप्रमार्जनं करोति, किं कारणं ? , तत्पादरजः कदाचित्सचित्तं भवति कदाचिन्मिश्रं लभ्यं भवेत्, ग्रामे च नियमादचित्तं रजोऽतः प्रमार्जयति, पुनश्च प्रत्युपेक्षणां करोति पात्रद्वितयस्य पतद्गृहस्य मात्रकस्य च, एवं 'देशकाले' शिक्षावेलायां प्राप्तायां करोति, अथाद्यापि न भवति शिक्षाकालस्ततस्तस्मिन्नप्राप्ते शिक्षाकाले पादौ प्रमाष्टि, ततस्तावदास्ते यावद्द्विधाकालः प्राप्तः, ततस्तस्मिन् प्राप्ते सति तस्यां वेलायां पात्रद्वितयं प्रत्युपेक्षत इति । एवमसौ पात्रद्वितयं प्रत्युपेक्ष्य ग्रामे प्रविश्यन् कदाचिच्छ्रमणादीन् पश्यति ततस्वान् पृच्छति, एवदेवाह—

समणं समणिं सावगसावियगिहिअन्नातिस्थि बहि पुच्छे। अत्थिह समण ? सुविहिया सिट्ठे तेसालयं गच्छे।

श्रमणं श्रमणीं श्रावकं श्राविकां गृहस्थमन्यतीर्थिकान् वा बहिर्दृष्ट्वा पृच्छति, एतानन्तरोक्तान् सर्वान् दृष्ट्वा पृच्छति, अत्र सन्ति श्रमणाः ? , किं विशिष्टाः ?—शोभनं विहितमेषामिति सुविहिताः—शोभनानुष्ठानाः, ततश्चैषामन्यतमेन कथिते सति ततस्तेषामेव—श्रमणादीनां 'आलयं' आवासं गच्छेत् । ततस्तेषां आलयं प्राप्य किं करोति ? इत्याह—

समणुण्णेसुं पवेसो बहिं ठवेऊण अन्न किइकम्मं । खगूडोसन्नेसुं टवणा उच्छोभवंदणयं ॥४३५॥

यदि हि ते समनोज्ञाः—एकसामाचारीप्रतिबद्धास्ततस्तेषां मध्ये प्रविशति, अन्ये—असमनोज्ञा भवन्ति यदि ततो बाह्यत उपकरणं स्थापयित्वा प्रविश्य 'कृतिकर्म' द्वादशावर्त्तवन्दनं ददाति, अथ ते संविद्यपाक्षिका अवसेन्ना भवन्ति ततो बहिर्व्यव-

शूरस्य, नाप्यपि वस्त्रपात्रकादि, अथ यस्य योग इत्येवमकृत्वा पृच्छति ततः स्तैन्य भवति, तस्माच्छूरे यस्य योग इत्येवम् ।
सो आयुच्छि अणुण्णामो सगामे हिंटा अहव परगामे । सगामे सह काले पत्ते (इत्तो) परगामि वोच्छामि

आपुच्छना नाम संविद्यह उक्तयोग करेभि'चि, विरिया पठिपुच्छना-किंर गिन्दामिचि, गुरु मण्ड-सहचि, यथा पूर्व
सापमो गुरुन्धीस्यर्षः, एवमसौ बनेन क्रमेण प्रच्छने कृते सत्यजुष्टाव बावपयकी कृत्वा यस्य च योग इत्येवमभिधाय
निर्गस्य स्वप्राये रिणहते, अथवा 'पञ्चामे' समीपप्राये तत्र स्वप्राये यदि हिन्दते ततः 'सति काले' प्राच्यायां मिद्यावेलाया
मित्यर्षः, इदानीं परप्राये वस्यामि हिन्दतो विधिसु, तमेवार्ह—

पुरतो जुगमायाप् गतूण अन्नगामि वाहिठिओ । तरुणे मज्जिमयेरे नव पुच्छाओ जहा हिट्टा ॥ ४३२ ॥

पुरतो युग्मात्र निरीवमायो 'गत्वा' अन्यग्राम संप्राप्य बहिर्य्यस्यितः पृच्छति-किं निपते मिद्यावेलाञ्च ग्रामे तत्र न ?,
कान् पृच्छतीत्यत आह-तरुण्य मरुपम स्वकिरं, एकैकस्य त्रैविध्यामथ पृच्छाः कर्षभ्याः, पयाडवस्ताव प्रणिपादितास्तयेवा
त्रापि न्याभ्याः, अत्र च तरुण स्त्रीपुनपुसक मन्थम स्त्रीपुनपुसक स्वकिरं स्त्रीपुनपुसकमिति । एव पृष्ट्य यदि तत्र मिद्यावेला
वत्स्य एव, ततः को विधिरित्यत आह—

पायपमज्जणपटिलेहणा ये भाणतुग देसकालमि । अप्पत्तेडविये पाप् पमज्ज पत्ते य पायतुग ॥ ४३३ ॥

१ अथ वा. १२ 'वत्सर्ष' अथ २ । २ इत्येवमप्य १-२ अथ ३, न्याम वा. १४ 'येप्रियणी' १-२ । ५ अथ वा. पा. १ । ६ 'किमिति' १ अथ १ ।

गौर्षा यत्र दुष्टो गृहे तच्च, 'पुण्यो'चि, पुण्यार्थं यत्र बहु रन्धयित्वा श्रमणादीनां दीयते, अथवा पूर्णं यद्गृहस्थैर्बहुभिस्तच्च प्रदर्शयन्ति, जुगुप्सितं-छिम्पकादि तच्च, हिंसागं-सौकरिकादिगृहं तच्च, मामाकं चोक्तं, एतानि दर्शितानि सन्ति सर्वयत्नेन परिहर्चन्यानीति । इदानीं यदुक्तं 'यतनया स्थापनाकुलानि प्रच्छनीयानि कथनीयानि च' तत्प्रतिपादनायाह—

बाहाए अंगुलीई व लैट्टीई व उज्जुओ ठिओ संतो । न पुच्छिज्ज न दाएज्जा । पच्चावाया भवे दोसा ॥४३॥

बाहुं प्रसार्य गृहाभिमुखं न दर्शयति नाऽपि पृच्छति, तथाऽङ्गुल्या यथा वा न पृच्छति नापि कथयति, ऋजुगृहाभिमुखं स्थितो न पृच्छति साधुर्नापि दर्शयेद्, यतस्तत्र दोषाः, किंविशिष्टाः?—प्रत्यपायजनिता भवन्ति । के च ते प्रत्यपायाः? इत्यत आह—

अगणीण(हि) व तेणेहि व जीवियवंरोवणं तु पडिणीए । खरओ खरिया सुणहा णट्टे वट्टकखुरे संका ॥४४०॥

यथा दिशा साधुना बाहुं प्रसार्य गृहं पृष्टं तेन वा बाह्वादि प्रसार्य तैर्ऋथितं तद्गृहं कदाचिदग्निना दग्धं भवति ततश्च गृहपतिस्त्वं साधुमाशङ्कते, यदुत तेन साधुनाऽन्यस्य सावर्धस्त्वेऽह्नि दर्शितमासीत्तद्यदि तत्कृतोऽयं घातः स्यात्, नान्यः, स्तेनैकैर्वा भ्रुषितं भवति जीवितव्यपरोषणं वा गृहस्थस्य प्रत्यनीकेन कृतं भवति तत आशङ्का साधोरुपरि भवति, कदाचिद्वा 'खरिय'चि द्व्यक्षरिका-कर्मकरी नष्टा भवति, 'खरओ' द्व्यक्षरो वा-कर्मकरप्रायो नश्यति, सुण्हा वा-सुखा वा-केनचित्सह गता, एतेषु नष्टेषु सत्सु साधोरुपरि शङ्का भवति यदुत तत्कृतोऽयं उर्पघात इति, 'वृचखुरः' अश्वः प्रधानः केनचिदपहतो

१ पृच्छं आ ल १ पा १ पु । २ लीय, आ पु पा १ लीलो ल. १ । ३ ल्दीसो ल. १ । ४ पृच्छेत् आ. ल. २, पा. १-२ ।
५ कथित ल १ पा १-२ पु । ६ गृहं आ ल २ । ७ करः प्रायो आ ल १-२ । ८ घात आ. ल २ ।

स्थित एव घन्वन कृत्वाऽऽर्वां पृच्छति, अथ ते 'अथसंध्याः' सम्गूढप्रापास्ततो षडिरेवोपकरं संशोपयित्वा पुनश्च प्रविश्य
तेषामुच्छोभन्वन करोति ।

गोलद्वाइ अथाह युच्छिय सयकारण च वीचित्ता । जयणाप ठवणकुले पुच्छइ दोसा अजयणाप ॥४३६॥

एष सर्वेष्वेतेष्वनन्तरोदितेषु समनोद्वादिषु प्रविश्य ग्लानापषाचां पृष्ट्वा स्तकीयमागमनकारण 'क्षीपयित्वा' नितेषु
पवनया मधुरवोक्ष्यलक्षयया, षडिषा परुषमापलक्षयया स्वापनाङ्गानि पृच्छति । अयतनया पृच्छतो दोषः परुषमाग
लक्ष्यो पतोऽशो पवनया पृच्छति । एतानि वानि स्वापनाङ्गानि—

दाणे अग्निगमसङ्के समचे खलु तोहेव मिच्छते । मामाप अचियचे कुलाइ जयणाइ दापति ॥४३७॥

दानशब्दोऽग्निगमयादको—यत्र कारणे मापने प्रविश्यते, सम्यक्त्वचरकुल, सिष्पात्कूल, मामाका-मा मम समणा
परमईतु उत्कूल, 'अषियस' अदानशीलकूल, एतानि ङ्गानि ते वासण्यास्वस्य सापोर्यतनया वर्क्षयन्ति ।

सागारि षणिस सुणाप गोणे पुत्रे दुशुच्छियकुलाइ । हिंसाग मामाग सबपयत्तेण वज्जेज्जा ॥ ४३८ ॥

सागारिकः—अथावरस्वशूर दर्क्षयन्ति, तथा षणीष्यो-दखिस्वशूर दर्क्षयन्ति, तत्र हि एतदर्थं न गृह्यते, स हि
दखिोऽस्यि मके लक्षां करोति, यत्रा पत्किञ्चिदस्ति वरणा पुनरास्थार्यं रुचन करोति, तथा स्था पत्र बुद्धो गृहे तत्र,

१ यथा ७ १-२ । २ संस्कृत ७ । प्रस्ताव ७ । २ । ३ वास्तव ७ । ४ गान्धे ७ । ५ २ ।

दुर्लभां बोधिं करोतीति । ननु च ये इह जुगुप्सितास्ते चैवान्यत्राजुगुप्सितास्ततः कथं परिहरणं कर्तव्यं ? उच्यते—

जे जहिं दुगुंछिया खलु पवावणवसहिभत्तपाणेसु । जिणवयणे पडिक्कुट्टा वज्जेयवा पयत्तेण ॥ ४४४ ॥
ये 'यस्मिन्' विषयादौ जुगुप्सिताः प्रवक्ष्यामङ्गीकृत्य वसतिमङ्गीकृत्य तथा भक्तं पानं चाङ्गीकृत्य ते तत्र वर्जनीयाः, तत्थ पवावणं प्रतीत्य अवरुद्धिगा ण पवावणजोगगा वसहिभत्तपाणेसु जोगगा, वसहिमङ्गीकृत्य जुगुप्सितो भंडाण वाद्धओ तत्थ वसई न कीरइ, जतो तत्थ गाइयव्वनच्चियव्वएण असल्लभायादि होइ, पवावणभत्तपाणेसु पुण जुग्गो, तथा भत्तपान-प्रहणेपु जुगुप्सितानि स्रतकगृहाणि पवावणेसु य, ताणि पुण वसहि अणत्थ दवावैति, अण्णाणि पुण तिहिपि दोसेहि दुड्डाणि चम्मकराईणि, एते जिनवचनप्रतिकुट्टा वर्जनीयाः प्रयत्तेन । अथवा पश्चाद्भूमन्यथा व्याख्यायते, पवावणे दुगुंछिया एते—
अट्टारस पुरिसेसु वीसं इत्थीसु दस नपुंसेसुं । पवावणाए एए दुगुंछिया जिणवरसयंसि ॥ ४४५ ॥

पवावणे जिणवयणे पडिसिद्धा, वसहिदुगुंछिया ओसण्णा अमणुणा वा, भत्तपाणेवि एते चेव, एते जिनवचनप्रतिकुट्टाः । दोसेण जेण अयत्तो आयात्तो पवयणे य अगहणं । विप्परिणामो अप्पच्चओ य कुच्छा य उप्पज्जे ॥४४६॥

सर्वथा येन केनचित् 'दोषेण' निमित्तेन यस्य संबन्धिना 'अयत्तः' अश्लाथा 'आयासः' पीडनं प्रवचने भवति, अग्रहणं वा विपरिणामो वा श्रावकस्य शैक्षकस्य वा तन्न कर्तव्यं, तथाऽप्रत्ययो वा शासने येन भवति यदुत्तैरेत्यथा वदन्ति

मधेपतम् साधोऽपरि पाद्मदिना दर्शयतः शङ्का भवति ॥ इदानीं यानि प्रविष्टकुष्ठानि क्वथितानि सान्येभिरभिधानैर्बर्जयति-
पटिकुट्टुकुलाण पुण पचविहा थूमिभा अभिघ्नाण । भगधरगोपुराई रुक्खा नाणाविहा चेव ॥४४१॥

तेषां प्रविष्टकुष्ठानां पञ्चविधा स्तूपिकाऽभिधान भवति, केषु पुनः पञ्चप्रकारत्वे । अतएव अष्टाईं युभिगा ततश्च पटिकुट्टु-
कुलादि तीसे वा अन्गासे पुरजो वा पस्त्वो वा मग्गजो वा विरिय वा, यद्विधा अन्यथा पञ्चविधा स्तूपिका कृष्यनील-
रक्षपीतश्चक्रमेदमिभा या स्तूपिका सा अभिधान भवति, मग्गुहसमीपादौ वा तथा गोपुरसमीपे वा बहिरन्तर्वा युधा-
नानाविधा अभिधान प्रतिपिदकुष्ठानाम् । इतम् स्थापनाकुलेषु न प्रवेष्टव्यं, पतः—

ठवणा मिलक्खुनिञ्च अचियत्तधर तेह्व पटिकुट्टु । एय गणधरमेर अइक्कमतो विराहेज्जा ॥ ४४२ ॥

स्थापनाकुलानि तथा 'मिलक्खु' म्लेच्छगृह तथा अधिपचसृह तथा 'प्रतिक्कट्ट' छिम्भकादिगृह छतकोपेवगृह वा, एतेषु
न प्रवेष्टव्यं, इय 'गणधरमेरा' इय गणधरस्त्वितिस्तत्त्वैसा मेरा' प्रवेष्टेनाविज्ञायन् विराषयति दर्शनादि । आह—प्रविष्टकुष्ठ-
कुलेषु प्रविश्यो न कश्चित् पद्मीनवचो भवति किमर्थे परिहार इति ।, उच्यते—

उक्कायदयावतोऽवि सज्जो बुद्धश्च कुणइ बोहिं । आहारे नीहारे दुग्गुळिप्प पिदग्गहणे च ॥ ४४३ ॥

सुपमा ॥ नवरम्-आहारनीहारी यद्यगुष्यः सन् करोति, 'सुग्गुष्वितेषु' छिम्भकादिषु यदि पिच्छग्रहण करोति ततो

१ अस्मदहं भा. । २ कर्त्तुं वा अ. ३ । ३ मर्त्तव्यं वा वा १-२ ।

गच्छे केचित्पुरुषा निरुद्धाः सन्तः शङ्कनीव पञ्जरान्तरनिरुद्धा, ते 'सारणवारणचहया' सारणं-प्रसर्पणं संयमे तेन 'सु गतौ' इत्यस्येदं रूपं अथवा सारणं-स्मारणं वा संयमविषयं, वारणं-दोषेभ्यो निवारणमिति एवं निरुद्धाः सन्तः 'चइत्ता' त्याजिताः सन्तः पार्श्वस्थादिषु प्रविहरन्ति । तथा - 'जह मागरंमि०' गाहा सुगमा, 'एवं गच्छसमुद्दे' गाहा सुगमा ।

तिविहोवधायभूयं परिहरमाणो गवेसए पिंडं । दुविहा गवेसणा पुंण दवे भावे इमा दवे ॥ ४५१ ॥
 एवं त्रिविधस्य ज्ञानदर्शनचारित्रयोपघातभूतं पिण्डं 'परिहरन्' परित्यजन्, किं कुर्वीत ? अत आह 'गवेसए' गवेपयेद्-
 अन्वेषयेत्, कं ?-तमेव 'पिण्डं' संयमोपकारिणं । इदानीं सा गवेषणा द्विविधा-द्रव्यतो भावतश्च, द्रव्यतस्तावद् 'इमा' वक्ष्यमाणलक्षणा । का चासौ वक्ष्यमाणा ?, सोच्यते-वसंतपुरं नयरं जियसत्तू राया घारिणी देवी, सा य अत्तणो चित्तसमं अहगया कणगपिट्टिमिगे पासइ, सा य गुविणी, तेसु कणगपिट्टिमिगेसु दोहलो समुप्पणो, चित्तेइ य-घन्नाओ ताओ जाओ एएसि चम्मेसु सुवंति संसाणि य खायंति, सा तेणं डोहलेणं अणवणिजंतेण दुब्बला जाया, रणा य पुच्छिया, कहियं च तीए, ताहे रणा पुरिसा आणत्ता, वच्चह कणगपिट्टे मिगे-गिण्हइ, तेसि पुण मिगाणं सीवणिफलाणि आहारो, तथा य सीवणीण अकालो फलस्स, ताहे कित्तिमाणि कणिकाफलाणि काउं गया अडवीए, तत्थ य पुंजयपुंजया सीवणीणं हिट्ठा ठवंति, ताहे कुरंगेहि दिट्ठं, गया य जूह्वइस्स साहेति, ताहे ते मिगा आगया, जो सो तेसि अहिवई सो भणइ-अच्छह तुम्मे पेच्छामि ताव अत्तणा गंतुं, दिट्ठं च तेणं, कहियं च ताणं जहा केणइ धुत्तिमा कया अम्ह गहणत्थं, जेण अकालो

अन्यथा कुर्वन्ति एवंविधोऽप्रत्ययो येन भवति तत्र कर्षण्य, तथा ह्युप्या च येनोत्पद्यते यदुत वराका एते दयामनस्का स्वदेवंविध न किञ्चित्कार्यम् । एस्तु पुनरेव करोति तस्यैवमुक्त मगवता—

पवयणमणपेहतस्त तस्त निद्धधसस्त लुद्धस्त । बहुमोहस्त भगवया ससारोऽणतओ भणिओ ॥४४७॥
 प्रवचनमनपेषमाणस्य तस्य 'निदधमस्य' निःशुकस्य लुब्धस्य बहुमोहस्य मगवता संसारोऽनन्त उक्त इति । तथा न केवल बहुमोहस्यैतद्भवति योऽप्यपस्वस्याप्यवं कुर्वतोऽनन्त एव संसारः, एतदेवाह—
 जो जह व तह व लुद्ध गिणहइ आहारउवहिमाईय । समणगुणमुक्कजोगी ससारपवहओ भणिओ ॥४४८॥

सुगमा ॥ एव तावज्ज्ञानवतामपि दोषाः, ये तु पुनराचार्येण सुष्ठितमात्रा भगीवार्था एव मुक्तास्ते सुवरासम्मानादेव एषणादि न कुर्वन्ति, एतदेवाह—

एणसमणेसण वा कह ते नाहिति जिणवरमय वा । कुरिणमिध पोयाला जे मुक्का पवइयमिचो ॥ ४४९ ॥
 सुगमा ॥ नवरं 'कुरिणमि'चि महति अरण्ये 'पोयाला' मुगादिपोतलकास्ते यथा यूयपतिना मुक्ताः सन्तो विनश्यन्ति एव तेषीति । एव तावदाचार्यदोषैरेवविधा भवन्ति, एते तु स्वदोषेण भवन्ति, के च त इ, अत आह—

गच्छमि केइ पुरिसा सउणी जह पजरतरनिरुद्धा । सारणवारणचइया पासस्थगया पविहरति ॥ ४५० ॥

१ इत्थं शक्यं एव १।१ इत्येव १।१ ना एव ७ १।५ देसा वा ।

केह न सुगति, जेहि सुयं ते परिहरेंति, ते य अंतर्कुलपंतकुलेसु हिंडंति, अरिहंताणं च आणा आराहिया परलोणे य महं-
 ताणं सुहाणं आभागिणो जाया । जेहि पुण ण सुयं ते तहिं भोयणे गया अरहंताणं आणाभंगो कओ अणेगाणं च जम्म-
 मरणाणं आभागिणो जाया ॥ इंदानीमेनमेवार्थं गाथाभिरुपसंहरन्नाह—

जियसत्तुदेवि चित्तसभपविसणं कणगपिट्ठयासणया । डोहलदुब्बलपुच्छा कहणं आणा य पुरिसाणं ॥

सीवन्निसरिसमोद्गकरणं सीवन्निरुक्खविहिट्ठसु । आगमणं कुंरगाणं पसत्थअपसत्थउवमा उ ॥४५३॥

विइयमेयं कुंरगाणं, जया सीवन्नि सीदई । पुरावि वाया वायंति, न उणं पुंजगपुंजगा ॥ ४५४ ॥

सुगमा ॥ नवरं प्रअस्तोपमा यैयूथपतेमंतं कृतं, अग्रअस्ता च यैर्न कृतं ॥ सुगमाः, नवरं जया सीवणिणी सीयई फलतीत्यर्थः ।

हरिथमहणं गिम्हे अरहट्ठेहिं भरणं तु सरसीणं । अच्चुदण्ण नलवणा अभिरुढा गयकुलागमणं ॥४५५॥

विइयमेयं गयकुलाणं जया रोहंति नलवणा । अन्नयावि झरंति सरा न एवं बहुओदगा ॥ ४५६ ॥

सुगमे, नवरं 'भरणं च सरसीणं'ति महंति सरांसि सरस्य उच्यन्ते तासां भरणम् ॥ तथा च—
 णहाणाईसु विरइयं आरंभकडं तु दाणमाईसु । आयरियनिवारणया अपसत्थितरे उवणओ उ ॥४५७॥

मोषण्यफलात्, अह भण्ड-अकालेति इति देव फलाणि, ते सप्त, किंतु न पुत्रपुत्र्या होति, अह मयह वातेण तहा कया
 मया, त्रयो पुत्राणि एवमेव वाया वायता न तत्र पुत्रपुत्रपदि फलाह कयाह ठियाणि ता न गच्छामो तत्य, एव मयिण्
 केह तत्य ठिया, मय्ये पुन अमदइता गया, तत्य य वधणमरणां पाविया, जे तत्र ठिया ते सच्छद वपेसु सुह मोवते ।
 एम एगो दिठ्ठो, वीओ मय्या-एको राया, तेण य इत्यागइणत्य पुरिसा मणिया, अहा गिण्णइ इत्यी, ते मणति-अरय
 इत्यी परति त नलवण सुक गिण्णकालेण, सो तत्य मरण्ये अरइहो कीरंठसि, राइया तहसि पडिवाण्य, तेहिंयि तत्य गतूण
 तहसि रूप उेत्सइ च नलवण इरिय आय, ताहे ज्वइवइया दिठ्ठ, निवारोइ नियकलइगे, अहा विदियमेयं गयकुलाण अया
 तोइति नलवणा, एत्त पुण अकालेण, अह मणह पासिप वभूय निज्जरेसु बइइ तेण नीला, त न (अह), अण्ययावि जेण कारयेन
 वइइय पाणिय इत न तत्र नीला नलवणा, वा मच्छइ मा एत्य पविसइ-विणासं सयागच्छइ, एव मयिण् जे तत्य इविया
 ते पउरवण्यपाणियपसु सुह विहरति, ज पुन न ठिया ते वारीसु बदा इम्मति अंकुसपहारेहि । एत थितिओ विठ्ठो ॥ एसा
 दइगवेमया, इमा य मारणवेमया-लोगुचमथ्ववणाइसु मिलिषाण साहूण केणइ साधएण मएण भा आहाफम्माणि मक्खाणि
 पइएयाणि, मोपणं वा कणइ साहुणो दंठुं मएण कय, तत्य य अपेगे नियठिया अण्णाण य पभूय विअइ, सो य मइओ
 निनेइ-एय वइइण साहूणो जागमिस्सति, आपरिएण त नाय, तवो साहुणो निवारिता, मा तेसु अछियइ, ताहे केइ सुयति

१ मय्ये का. म १-३ । २ पुत्रया होता का पा १ । ३ हुंकाणि तं न क १ । ४ अंठु, का क २ पा १-२ । ५ अहं क. १-२ ।
 १ य पुण एव वयस क १-३ । २ एवं अमिवा जे का । ६ वाइ विक्कंठ का. पा १-३ ।

केइ न सुणंति, जेहि सुयं ते परिहरंति, ते य अंतकुलपंतकुलेसु हिंइति, अरिहंताणं च आणा आराहिवा परलोगे य महं-
ताणं सुहाणं आभाणिणो जाया । जेहि पुण ण सुयं ते तहिं भोगेणे गया अरहंताणं आणामंगो कओ अणेगाणं च जम्म-
मरणणं आभाणिणो जाया ॥ ईदानीमेनमेवार्थं गाथाभिरुपसंहरआह—

जियसत्तुदेवि चित्तसभयविसणं कणगापिट्टयासणया । डोहल दुब्बल पुच्छा कहणं आणा य पुरिसाणं ॥
सीवन्निसरिसमोदगकरणं सीवन्निरुक्खहिट्टासु । आगमण कुंरंगाणं पसस्थअपसस्थउवमा उ ॥४५३॥

विइयमेयं कुंरंगाणं, जया सीवन्नि सीदई । पुरावि वाया वायंति, न उणं पुंजगपुंजगा ॥ ४५४ ॥
सुगमा ॥ नवरं प्रअस्तोपमा येर्युथपतेमंतं कृतं, अप्रअस्ता च येनं कृतं ॥ सुगमाः, नवरं जया सीवणि सीयई फलतीत्यर्थः ।

हत्थिबहणं गिमहे अरहट्टेहिं भरणं तु सरसीणं । अच्चुदएण नलवणा अभिरूढा गयकुलागमणं ॥४५५
विइयमेयं गयकुलाणं जया रोहंति नलवणा । अन्नयावि झरंति सरा न एवं बहुओदगा ॥ ४५६ ॥
सुगमे, नवरं 'भरणं च सरसीणं'ति महंति सरांसि सरस्य उच्यन्ते तासां मरणम् ॥ तथा च—

णहाणाईसु विरइयं आरंभकडं तु दाणमाईसु । आयरियनिवारणया अपसस्थितरे उवणओ उ ॥४५७॥

स्तानादिषु विरचित विचित्रकं, आरम्भे वा मोक्षने ज्ञानानि किञ्चित्प्रवर्तित, वशावायो निवारणो करोति । अथ
 चाप्रत्यक्षस्वप्नरस्य चोदनप उक्तं, अहवा इमा यदिगर्वेसया-धम्ममर्कं नाम' अथमारो सो' विद्वांसुले ज्येष्ठसोस इत्यर्था, तेहि
 आपत्तेर अद्भ्य व करोत, सो य पारस्य सम्माने न हिंदा अथ मानं पदाह, उत्स्य प वचत साहु वद्भ्य एका देवपा आतडा,
 कोरुणगर्हपाह दो विवदाह, ताहे सा रुस्वदिहा अयुक्ताए ताउपथ फक्षियसु सरिएष अच्छर, ताहे त साहु अन्नासगा
 वद्भ्य एयो मपश तुमं पिय फभिय ताहे सो मपश अलाहि मय पीएषं ताहे सो मपश-को तस्य एय वैरीदिधि उम्हा
 साहुसुस दिअत, ताहे पीओ मपश-वेहि छडेहि वा, तओ वेण सो अजगारो निर्मतिओ मविओ' य तुम्मे इम गिण्हहं, ताहे
 सो मगव दवओ खेपओ फालओ मानओ प नवेसह, दवओ इम फखियं सीपंल सुरहिं व' खेपतो इमाए अदवीए को
 देर ।, अततो वेहुमासो, एतपवि दुक्कं हाठ, मानओ इत्यपुहुधिवेष निमतेहि, त एतथ कार्मेणं मविचदं, ताहे सो
 उवतयो हेहा पिच्छर नाव यूमीए पाया न लम्माहि, तवरि पेच्छह अन्धीधि अविमिसामि ताहे देवपथि नाअय पखिय ॥
 अहवा पहरसामी दिदुओ, पहरसामी आयरिएहि समं वासाराए एपमि नगरे ठिओ, तस्य प सपाहवहले न कोर साह बीह,
 सोधि मगव अहरओ प' पीति तसु पुवसंपपा देवा भागयो, ते हि तस्य वरियवेसं' काअव मरियहि आपतुव अन्नासे
 ठिआ, तेहि वत्य मयेगरुवं उवससधिप, अथवा अकलिअता प गता' निमतति साहुओ, ते मन्ति-एए सुहुअओ गेण्हत,
 ताहे सो आयरियसंदिओ पयओ नाथ मअवि वरिसह, ताहे तेहि देवेहि सब वरंले उवसहरियं, आपओ वं पपसं, वेवेहि य

१ तिहिं वा । २ 'अवि सो भि' अ. । ३ गीरे जा' क २ । ४ मएहि वा प ३ । ५ अण्हस वा प ४ । ६

तण्हालुहाकिलत ददृण कुकणो भणइ साहु । उज्यामि भवकजिय अब्जो गिण्हाहि ण तिसिओ ॥२३४॥
 सोऊण कौकणस्स य वयण साहु इम विचितेइ । गविसणविहिण्ण निउण जह भणिअ सबदसीहिं २३५भा
 गविसणगहणकुहग नाऊण सुणी उ मुणियपरमत्यो । आहहरक्खणहेउ उवउजइ भावओ निउणा ॥२३६
 उकोसदधखित्त च अरण कालओ निदाहो उ । भावे हट्टपहट्ठो हिट्ठा उवरिं च उवओगो ॥२३७॥ भा
 ददृण तस्स रुव अच्छिनिवेस च पायनिक्खेव । उवउजिऊण पुविं गुह्जगमिणमो चि वज्जेइ ॥२३८॥ भा

गवेषणागहनमेव 'कुहग' गहरमित्यर्थः, उज्यास्वा मुनिः॥ उक्कट्टमेव उज्ज्वल-हासिकं सुरभि क्षेत्रतोऽरण्ये कुवोऽस्य सम्ममवः ।
 श्रेय सुगम ॥ दृष्टा च 'वस्य' देवस्य रूप वर्चयतीति संबन्धः । इदानीं भाष्यकार एव वैरस्वामिक्रयानकमुपसंहरमाह—
 सत्ताहवइले पुवसगई वणियविरुवउवक्खढण । आमतण सुउ गुरु अणुणवण विंतु उवओगो । २३९भा

सत्ताहवइले पूर्वसङ्गच्छिकदेवो विरुपरूप-अनेकप्रकारं तवक्खढिणा आमन्त्रण सुल्लुकस्य कृतवान्, गुळ्णा वानुष्ठावः
 प्रहृष्य, पुनश्च विन्दुपठनात् स्मितो, वेवेन कोपसहरित्ति, पुनश्च वैरस्वामिना उपयोगो वप इति ।
 एसा गवेसणाविही कहिया मे धीरपुरिसपन्नत्ता । गहणेसणपि एत्तो वोच्छ अप्पक्खरमहत्थ ॥ ४५९ ॥

१ ग्रन्थिय अ. १ गहर अ. १ । २ ती भाष्य अ. १-२ । ४ 'कुवोऽस्य' भा. अ. १-२ । ५ भणियण्ण अ. १ ।

सुगमा ॥ तत्र यदुक्तं 'इत ऊर्ध्वं ग्रहणैषणां वक्ष्ये' इति तत्प्रतिपादनायाह—
नामं ठवणा दविष् भावे ग्रहणेसणा सुणेयबा । दवे वानरजूहं भावंसि य ठाणमाईणि ॥ ४६० ॥

याऽसौ ग्रहणैषणा सा चतुर्विधा-नामग्रहणैषणा, स्थापनाग्रहणैषणा, भावग्रहणैषणा च ज्ञेया । नाम-
ग्रहणैषणा सुगमा, तत्र स्थापनाग्रहणैषणा द्विविधा-सद्भावस्थापनाग्रहणैषणा चित्रकर्मणि साधुग्रहणैषणां कुर्वन् दृश्यते, अस-
द्भावस्थापनाग्रहणैषणाऽस्त्वादिषु । तत्र द्रव्यग्रहणैषणा आगमतो नोआगमतश्च, आगमतो ग्रहणैषणापदार्थज्ञः तत्र चानुपयुक्तः,
नोआगतो ज्ञशरीरमव्यशरीरे तथा ज्ञशरीरमव्यशरीरव्यतिरिक्तद्रव्यग्रहणैषणां वानरयुग्ं, भावग्रहणैषणायां तु
स्थानादीनि भवन्ति, एतदुक्तं भवति-भावग्रहणैषणां कुर्वन् विवक्षिते स्थाने तिष्ठति, दातुप्रभृतीनि च परीक्षते भाव-
ग्रहणैषणायां, तत्र द्रव्यग्रहणैषणायामिदमाख्यानकम्-एकं वर्णं तस्य वानरजूहं परिवसह, कालेण व तं परिसडिय-
पंडुपत्तं जायं, ताहे जूहवई मणइ-अण्णं वर्णं गच्छामो, तस्य तेसि जूहवई अण्णवणपरिक्खणत्थं दोन्नि न तिन्नि व पंच
व सैत्त व पयट्टह, वच्चह वर्णंतरे जोएह, ताहे गया एगं वर्णसंडं पासंति पउरफलपुप्फं, तस्स वर्णस्स मज्झे एगो मह-
इहो, तं दट्टण दड्डुट्टा गया जूहवइणो साहंति ताहे सो जूहवई सैवेहिं समं आगओ ताहे तं वर्णं रुक्खेण रुक्खं पलोएइ,
ताहे तं वर्णं सुद्धं, तेण मणिया-खायह वर्णफलाहं, जाहे ते तस्य द्वाया ताहे पाणियं गया, ताहे सो जूहवई दहस्स परिपेरे-
तेहिं पलोएइ जाव ओर्यंताणि पयाणि दीसंति नीसरंताणि न दीसंति, ताहे सो मणइ-एस दहो सावाओ ता मा एत्थ

तेष्वहोहाकिल्लत ददूण कुकणो भणइ साहु । उज्झामि अवकजिय अज्जो गिणहाहि ण तिसिओ ॥२३४॥
 सोऊण कौकणस्स य वयण साहु इम विचित्तेइ । गविसणविधिप निउण जह भणिअ सबदसीहिं २३५मा
 गविसणगहणकुट्टग नाऊण सुणी उ सुणियपरमस्यो । आहृहरक्खणहेठ उवउजइ भावओ निउणा ॥२३६
 उक्कोसदवस्सिच च अरण कालओ निदाहो उ । भावे हट्टपहहो हिट्ठा उवर्णि च उवओगो ॥२३७॥ भा
 ददूण तस्स रुच अच्छिनिवेस च पायनिक्खेव । उवउज्जिऊण पुर्विं गुंजगमिणमो चि वज्जेह ॥२३८॥ भा

गवेणभागाहनयेव 'कुट्टग' गहरमित्यर्थः, वैज्जात्वा मुनिः॥ उक्कट्टयेतद्रूप्य-काञ्चिकं सुरभि क्षेत्रतोऽरण्ये कुतोऽस्य सम्भवः?,
 श्रेय सुगम ॥ इट्ठा च 'तस्य' देवस्य रूपं वर्षपतीति संबन्धः । इवानी माप्यस्मर एव वैरस्वामिकथानकष्टपसरभाह—

सत्ताहवदले पुव्वसगई वणियविरुवैठवक्खडण । आमतण सुइ गुरू अणुणणवर्णं विंतु उवओगो ॥२३९॥ मा
 सत्ताहवदले पूर्वसङ्घविक्रमेणो विक्रपरूपं-अनेकप्रकारं उवक्खडिचा आपन्नण सुल्लकस्य कूठवान्, गुरुणा वानुवातः
 प्रश्रवण, पुनम भिन्दुपतनात् स्वितो, देवेन शोपसंहारिण, पुनम वैरस्वामिना उपयोगो इव इति ।
 एता गवेसणविही कहिया मे धीरपुरिसपन्नत्ता । गहणेसणपि एत्तो वोच्छ अप्पक्खरमहस्य ॥२४०॥

तावद्ब्रह्मग्रहणैषणा उक्ता तथा इमा मानग्रहणैषणा एभिद्वारैरनुगन्तव्या—

ठाणे ये दायए चैव, गमणे गहणागमे । पत्ते परियत्ते पाडिए य गुरुयं तिहा भावे ॥ ४६४ ॥

तत्र पिण्डग्रहणं कुर्वता बक्ष्यमाणं स्थानत्रितयं परिहरणीयं, तद्यथा—आत्मोपघातिकं प्रवचनोपघातिकं संयमोपघातिकं चेति । तथा पिण्डग्रहणं कुर्वता दाता परीक्षणीयः—योऽव्यक्तादिरूपो यदि न भवति, तथा दातुर्गमनं निरूपणीयं सिद्ध्यर्थमभ्यन्तरं प्रविशतो भिक्षां च दत्त्वा गच्छतो गमनं निरूपणीयं, 'गहणं'ति स भिक्षादाता यस्माद्द हण्डिकादिस्थानाद्ग्रहणं भिक्षायाः करोति तन्निरूपणीयं, स दाता तां भिक्षां गृहीत्वाऽभ्यागच्छन् निरूपणीयः, 'पत्ते'ति प्राप्तस्य दातुस्तस्य हस्व उदकाद्रो न वेति निरूपणीयः, अथवा 'पत्ते'ति पात्रं—स्थानं यस्मिन् भिक्षामादाय गृहस्थ आगतः कडुच्छुक्रादि तन्निरीक्षणीयं, अथवा पत्तेति प्राप्तं द्रव्यमोदनादि निरूपयति 'परियत्ते'ति परावृत्तमघोमुखं स्थितं भिक्षां ददतो दातुः कडुच्छुक्रादिकं तन्निरूपयति कदाचिदुदकाद्रं भवति, 'पाडिए'ति पातितश्च पात्रके पिण्डो निरूपणीयः, 'गुरुयं'ति गृहस्थभ्राजनं स्थाल्यादि गुरु भवति, कदाचित्तद्रव्यं गुडादि गुरु भवति, पाषाणादिर्वा तेंद्रव्यस्योपरि यो दत्तः, तथा 'तिह'ति त्रिविधः कालो वक्तव्यः, मावश्च—प्रशस्ताप्रशस्तरूपो वक्तव्यः । इदानीं भाष्यकारः प्रतिपदं व्याख्यानयति, तत्राद्यावयवं प्रति व्याख्यानायाह—

आया पवयण संजम तिविहं ठाणं तु होइ नायवं । गोणाइ पुढविमार्है निहसणार्है पवयणंमि । २४० । भा०

१ मानग्रहणै^० आ । २ दायए आ. ल. २. । ३^० रीक्षणीयं आ पा २. । ४ गुरुर्भवति आ. पा. २. पु । ५ मण्डकस्थो^० आ ल. २ पा. १-२ पु ।

तीरद्विआ मन्त्रे वा उंवरिप पाणिय विपरि, तत्य जेहिं सुय तस्स वयण ते पुण्णफुल्लण आमागिणो
 जाया, जेहिं न सुय तस्म ते रुस्सेहिंलो वस्सि वहे ज्वाउ दिदि ण चेष उचरंति तेण अयामागिणो जाया, एय चैव आय
 रिओ उणं माहण आहाकम्भुरेसियाणि समोसणण्णणासु परिहर विइ उवाएण फासुय गिण्णावेइ जहा न छलिच्छति आहा-
 कम्माइला तहा करइ, तत्य पुबकपाणि खी(दिदिपयईणि तारिसाणि गिण्णावेइ अकपाकारियासंफथिययाणि, तत्य जे
 आयरियाण वयण सुमिति ते परिहरंति ते अचिरेण कालेण कम्मव सय करिहिंति, जे ण सुणति ते मणति एते तुग्हरया
 गमदिकररया, किं कारण एय न विप्पतिचि १, एंय असुगेवा अपेग ण जाइयवमरिपवयाण आमागिणो जाया ॥ इदानी
 मण्णमेगार्थं गायामि प्रदन्नपग्गाह—

परिसडियपडुपचवणसड दडु अन्नहिं पेसे । जूहवई पडियरिप जूहेण सम तहिं गच्छे ॥ ४६१ ॥
 तयमेवालोपउ जूहवई त वण संम तेहिं । थियरइ तेसि पयार चरिक्कण य ते दह गच्छे ॥ ४६२ ॥
 ओधरत पय दिट्टु उत्तरत न दीसइ । नालेण विथह पाणीय ने एस निक्कारणो दहो ॥ ४६३ ॥

सुगमा, नवर 'पडियरिप' निरुधिप ॥ नवरं 'विपरइ' ददाति 'तेपा' वानराणां 'प्रचारं' अटनमुत्सङ्गलयति ॥ एवं

१ उरिप य जा न २ । २ आला एवं चर काव' का. । ३ तेहिं व सुबं पुन ते मन्नेयाण क १ २ । ४ समं सेने क १ २. पु. ।
 ५ इई का क १ २. ण १ इहे पु । ६ एव का. ल. २. ।

पुढविद्गअगणिसारुयतरुतसवज्जंमि ठाणि ठाइज्जा । दिंती व हिट्टु उवरिं जह व न घट्टेइ फलमाई ॥
 पृथिव्युदकाग्निमारुतरुत्रसैर्वजिते स्थाने स्थातव्यं, यथा वा भिक्षां प्रयच्छन्ती गृहस्था 'अधो' भूमौ 'उपरि' च नीत्रादौ
 न सङ्घट्टयति फलादि तत्र प्रदेस्ये स्थितो गृह्णाति । इदानीं प्रवचनोपघातं प्रदर्शनायाह—

पासवणे उच्चारे सिपाण आयमणठाण उक्कुरुडे । निद्धमणअसुइमाई पवयणहाणी चिवज्जिजा ॥४६८॥

प्रश्रवणस्य उच्चारस्य स्थानं, स्नानस्य आचमनस्य च यत्स्थानं तथा कञ्जत्योत्कुरुटिकास्थानं तथा निर्द्धमनस्थानं—
 उदकघसरस्थानं यत्र वाँऽशुचि प्रक्षिप्यते स्थाने, एतेषु स्थानेषु भिक्षां गृह्णतः प्रवचनोपघातो भवति, तस्मात् सर्वप्रकारैः
 प्रवचनहानि—हीलनां वर्जयेत् । उक्तं स्थानद्वारम्, अधुना दावृद्धारमुच्यते, तत्र चैतानि द्वाराणि—

अवत्तमपहु थरे पंडे मत्ते य खित्तचित्ते य । दित्ते जक्खाइट्टे करचरणछिन्नऽन्ध णियले य ॥ ४६९ ॥
 तदोसगुव्विणीवालवच्छकंडंतिपीसभँजंती । कत्तंती पिंजंती भइया दगमाइणो दोसा ॥ ४७० ॥

'अव्यक्तः' अष्टानां वर्षाणामधो बालः, स यद्यपि भिक्षां ददाति तथापि न गृह्णाते, तथा अप्रभुर्यस्तस्य हस्तान्न गृह्णाते, तथा
 स्थविरहस्तात् 'पण्डकात्' नपुंसकहस्तात्, मत्तो यः सुरया पीतया तस्य हस्तान्न गृह्णाते, क्षिप्तं चित्तं यस्य द्रविणाद्यपहारे

१ गृहस्थो आ पु । २ प्रवेशे आ । ३ स्नानं आ ल. २ पा. १ २ । ४ कुरटि^० आ । ५ उपघसं आ ल २ । ६ वाऽन्यवशुचि
 ल. १ पा १ २. । ७ भुंजती ल २ ।

त्रिष्विभसुषर्षातिकं स्थान मभवति, उषषा-ञ्चात्मोपषातिकं प्रषचनोपषातिकं संयसोपषातिकं वेति, तत्र पयायोग मवा
 दिभित्तासोपषातिकं मभवति, दृषिषीकायादिसिः संयसोपषातिकं मभवति, निद्रमणादि-नमरोरुकोपषसरादि उपषातस्थान
 प्रषचनविषय मभवति । तत्र गषादिसिः क्यमात्मोपषातो मवतीति ऐतस्यवर्धनायाह—

गोणे महिसे आसे पिच्छण आहृणण मारण वावि । दरगहिय माणभेदो छुणुणि भिक्खस्स छक्काया ॥४६५॥
 चलकुपुपढणकटगविलस्स वा पासि होइ आयाए । निक्खमपवेसवज्जण गोणे महिसे य आसे य ॥४६६॥

यदा गोमहिस्पादिस्थाने स्थितो मिंश्राग्रहण करोति ततो गोमहिस्पाद्यादिप्रेरण-विशेषण वाभावो वा मारण तत्कृत
 मभवति इप आत्मविराषना, अर्दगृहीतायां मिश्रायां 'भावनभेदः' पात्रकमेवो मभवति, ततश्च मिश्रायाः 'छुणुने' प्रोञ्जने
 पढपि काया विराच्यन्ते, इय संयमविराषना । अयवाञ्जने प्रकारेणात्मविराषना भवति-तत्र मिश्राग्रहणस्थाने क्काधि
 षल कुब्जमासुभे मभवति-ततस्त्वत्पतनबनित आत्मोपषातो मभवति, कष्टका वा तत्र मवन्ति, बिलस्य वा 'पम्भे' आसुभे
 तस्थान मभवति ततश्चात्मविराषना । तथा निष्कमवप्रवेशस्थानं गोमहिस्पाद्यादीनां वर्धयित्वा तिष्ठति मिश्राग्रहणार्थं । तथा
 प्रक्रमरान्तरेण संयसोपषात प्रवर्धनायाह—

१ पालस्सार्थं भा. क ६ पा १-२ । २ र्दस्यवाह भा वा २ । ३ मवह भा पा १-२ । ४ मिळां एकाति ततो वा क २-पा. १-२ ।
 ५ बदि भा । ६ जात्य भा पा ३ । ७ मवेत्त भा ।

पुढविदगअगणिमारुततसवज्जंमि ठाणि ठाइजा । दिंती व हिट्टु उवरिं जह व न घट्टेइ फलमाई ॥
 वृथिव्युदकाशिमारुततरुसर्वजिते स्थाने स्थातव्यं, यथा वा भिक्षां प्रयच्छन्ती गृहस्था 'अधो' भूमौ 'उपरि' च नीत्रादौ
 न सह्युयति फलादि तत्र प्रदेशे स्थितो गृह्णाति । इदानीं प्रवचनोपधातं प्रदर्शनायाह—

पासवणे उच्चारे सिणाण आयमणठाण उक्कुरुडे । निद्धमणअसुइमाई पवयणहाणी विवज्जिजा ॥४६८॥

प्रश्रवणस्य उच्चारस्य स्थानं, स्नानस्य आचमनस्य च यत्स्थानं तथा कञ्जत्थोत्कुरुटिकास्थानं तथा निर्द्धमनस्थानं—
 उदकघसरस्थानं यत्र वाँऽशुचि प्रक्षिप्यते स्थाने, एतेषु स्थानेषु भिक्षां गृह्णतः प्रवचनोपधातो भवति, तस्मात् सर्वप्रकारैः
 प्रवचनहानि-हीलनां वर्जयेत् । उक्तं स्थानद्वारम्, अधुना दातृद्वारमुच्यते, तत्र चैतानि द्वाराणि—

अवत्तमपट्टु थरे पंडे मत्ते य खित्तचित्ते य । दित्ते जक्खाइट्टे करचरणछिन्नऽन्ध णियले य ॥ ४६९ ॥
 तदोसगुव्विणीवालवच्छकंडंतिपीसभँजंती । कत्तंती पिंजंती भइया दग्माइणो दोसा ॥ ४७० ॥

'अव्यक्तः' अद्यानां वर्षाणामधो बालः, स यद्यपि भिक्षां ददाति तथापि न गृह्णते, तथा अप्रभुर्यस्तस्य हस्तान्न गृह्णते, तथा
 स्थविरहस्तात् 'पण्डकात्' नपुंसकहस्तात्, मत्तो यः सुरया पीतया तस्य हस्तान्न गृह्णते, क्षिप्तं चित्तं यस्य द्रविणाद्यपहारे

१ गृहस्थी आ पु । २ प्रवेशे आ । ३ स्नानं आ ल. २ पा. १. २ । ४ 'कुरुटि' आ । ५ उपघसं आ. ल. २ । ६ वाऽन्यदशुचि
 ल. १ पा १ २. । ७ मुंजती ल २ ।

सति विचित्रमो जातः, तथा शीघ्रं विच यस्यासकृच्छुपराब्जयादुस्कर्येणारिषिस्मयाभिमृष्टस्य प्चित्रासो जातः यथा मधु-
 र्यो नास्तीति, तथा 'यद्याविष्ट' पित्ताकर्णुहीतः करच्छिन्नः अघम निगदितघ यः, स्वग्दीपा-शुष्ठी यः तथा
 दुरिण्या इत्वाद् तथा धातुत्सा क्षिणुबोहका या, कृच्छन्ती व्रीह्यादि, तथा पिपन्ती गोधूमदि, तथा सुखन्ती यवधान्यादि,
 तथा केषाञ्चित्पाठो सुञ्जन्ती, तथा कर्षयन्ती घ्न, पिञ्जयन्ती रुच, एतेभ्यो मायाइयोपन्यस्तेभ्यो वातुभ्योऽव्यक्तादिभ्यः
 पिञ्जयन्तीपर्यन्तेभ्यो वातुभ्यो इत्वाद् न प्राप्ता मिथ्या, 'मर्ष'चि मज्जना विकल्पनाऽत्र कर्षण्या, एतदुक्तं भवति-कदाचिदे
 तेभ्योऽव्यक्तादिभ्यः पिञ्जयन्तीपर्यन्तेभ्यो वातुभ्यो इत्वाद् युक्ते कदाचिन्न गुह्यात्वपि, 'दग्माणो दोष'चि एतेषु सुजा
 नाधिवाद्यु आचमनोद्कपोल्सनदोषः, अव्यक्तादिभनेके उपधातादयः । प्रतिद्वारगाथाद्वयमेतद्, इदानीं माप्यकारः प्रति
 पद व्याख्यानयति, तत्राप्रायश्चप्रतिपादनायाह—

कप्यट्टिगमप्यावृणादिसे अन्नस्रगवृणपञ्चत । स्वातियमगगणादिन्न उद्वाहृपदोसचारमडा ॥२४१॥(मा)

तस्य बभूवो मण्ड इव अदुवरिसो आभो तस्स इत्थात न गिच्छियच्च, को दोसो ? इमो-एगा भदिगा सा छेच गया-
 तीए बहरगा चेढी संविसिआए, आहा यदि एअ पद्यगो तस्स मिसल देआहि, तवो ताए गयाए आगथो मिसल्लावेहाए
 पवइययो, ताहे तेच सा चेढी मण्ड-कहिं तुह थथा मया ? सा मण्ड-छेपं, सो मण्ड-प्रापेहि मिसल, ताहे ताए कुरो
 दिण्णो, ताहे सो अण्णव्यामिधि जेमणाभि मगाए, ताहे सबं दिण्ण लीरं इहिं तं, तथो चेच चउत्तरसिअं, तेणवि सबं गहे

१ पाठिअ मा । २ पर्मकन्दी जट पा १ ५ ।

ऊण पञ्चं काऊण निगञ्जो, सा अदिगा आगया अवरण्हे ताहे खंतिया जेमणं मग्गइ, सा चेडी मण्ह-पव्हयस्स मए दिण्णं, सा मण्ह सुट्ठु कयं, कूरं आणेहि जेमेमि, सा मणति-दिण्णो पव्हयस्स, सा मण्ह-सुट्ठु कयं, आणेहि कुंसणं दधिदुद्धादि, सा मण्ह-दिण्णं, सुट्ठु कयं, आणेहि कंजिअं, चेडी मण्ह-तंपि दिण्णं, एत्थ सा मदिगा रुट्ठा मणति-कीस सबं देहि ?, चेडी मण्ह, सो मग्गइ, सा मण्ह-चेडरुवं परिमविऊण सबं घेतूण गओ, गया आयरियस्स पासं, तत्थ खिसति-एस चारमडो इव सबं घेतूण आगओ, तत्थवि आयरिएणं तीए पुरओ चेव तस्स सबं उवकरणं अदक्खेयवं, एते दोसा अब्बजगहत्थाओ गहणे । दारं । इदानीं अप्रभुद्वारमुच्यते—

अप्पमु भयगाइया उमएगतरे पदोस पहु कुज्जा । थेरे चलंत पडणं अप्पमुदोसा थ ते चेव ॥२४२॥ (भा.)

अप्रभवो-भृतकादयस्तेषां हस्ताङ्घ्रिणा न शाल्या, यतः 'उभयोः' प्रव्रजितभृतकयोः प्रद्वेपं कुर्यात्, एकतरस्य वा भृत-
कस्य प्रव्रजितस्य वोपरि द्वेषं कुर्यात् प्रभुः, द्वारं । इदानीं स्थविरद्वारमुच्यते-स्थविरस्यापि हस्ताङ्घ्रिणा न गृह्यते, यतस्तस्य
चलतः-कम्पमानस्य पतनं भवति, अप्रभुदोषाश्च त एव भवन्ति, एतदुक्तं भवति-स्थविरः प्रायेणाप्रभुर्भवति परिभृतत्वादिति ।
द्वारं । इदानीं पण्डकद्वारमुच्यते—

आयपरोभयदोसा अभिक्खगहणंमि खुब्भण नपुंसे । लेगदुगुंछा संका एरिसगा नूणमेतेऽवि ॥२४३ भा.

नपुंसकान् गृहते यत् आरमनः परत् उभयपठय दोषाः संभवन्ति, आत्मसम्बन्धेन साधुर्गृहते, ततः को दोषः ?, बोधमण
 स्यात् बहुभोजनपुंसकवर्धनेऽभीष्टम्, तत्र मिषाग्रहणे च तद्वा दुर्म्यति अभीष्टम् साधुवर्धनादिना, उभयपठतो वा दोषः,
 लोचन्य शुगुप्तते दृष्टये च, नूनमेतेऽपि नपुंसकानीति । द्वारं । मषद्वारमाह—

अथयास साणभेदो वमण असुइत्तिलोगउद्वाहो । खित्ते य दित्तचित्से जक्खवाइट्टे य दोसा उ । २४४ । मा०

सुरापानेन यो मषस्तस्य इस्वाम्निषा न गृहते, किं कारणं ?, यतः सै मषो मिषां प्रयच्छन् क्खाधिदषपासं करोति—
 आलिङ्गतिं क्खाधिद्विमा मावर्तनं—यात्रकं भिनपि धमनं वा—सत्र छर्दने करोति, तथाऽगुधिरिति कृत्वा लोफ तद्वाहो मवति—
 प्रयपनोपपाठः । द्वारम् । इदानीं द्वारत्रिपयसुव्यते—व्याधिपचित्ते रीप्त्तचित्ते यक्खाविष्टे एव एव दोषा आलिङ्गनमाचन
 भेदवमनाशुचिप्रमृतयो भवन्तीति । इदानीं द्वारपञ्चकप्रतिपादनायाह—

कत्तच्छिन्न असुइ च्चलणे पढण अचिच्छप य छक्काया । नियलाऽसुइ पढण वा तदोसी सकमे असुइ । २४५ ।

छिन्नकरो यदि मिषां वृदाति ततो न गृहते यतोऽगुधिरदोषो लोके भवति । द्वारं । तथा यस्यापि चरन्तो छिन्नौ तस्मा
 वपि इस्वाम्निषा न गृहते यतः तस्य प्रयच्छतः पतनं भवति । द्वारं । वन्धादपि न गृहते पतोऽसौ प्रयच्छन् षट् क्कापान्

१ इत्येव वा । २ वा इति क. १ । ३ मषे वा पा. १ । ४ पीरस्केः क्खाधिद्वारकम् वा पा. १ । ५ एतियद्वा वा ।
 १ परस्मैक्यबलतोऽपि च वा ।

व्यापादयति । दारं । निगडित्पुरुषहस्तादपि न गृह्यते भिक्षा यं तस्तस्याशुचिर्भवति, पतनं वा तस्यं निगडबद्धस्य स्यात् । दारं ।
त्वग्दोषदूषितस्यापि हस्तान्न गृह्यते यतः कदाचित्कुष्ठसंक्रमः स्यात्, अशुचिश्चासौ वर्चते । दारं ।

शुविणि गब्भे संघट्टणा उ उट्टित निविसमाणी य । बालाई मंसुडंग मज्जारई विराहिज्जा ॥ २४६ ॥

गुर्विणीहस्तान्न गृह्यते यतस्तस्या गर्भे संघट्टनं भवति, कथम् ?, उचिष्ठन्त्याश्वोपविशन्त्याश्च । दारं । बालवत्साया अपि
हस्तान्न गृह्यते भिक्षा, यतो बालं भुत्तवा यदि भिक्षां ददाति ततस्त्वं बालं 'मंसुण्डकादिबुद्ध्या' मांसपिण्डादिबुद्ध्या, आदि-
ग्रहणाभवनीतबुद्ध्या वा मार्जारादिर्विराधयेत् । दारं । इदानीं द्वारपञ्चकप्रतिपादनायाह—

'बीएद्गसंघट्टण कंडणपीसंति भज्जणे ड्हणं । कत्तंती पिंजंती हत्थे लित्तंमि उद्गवहो ॥ २४७ ॥

कण्ठयन्त्याः पिषन्त्याश्च हस्तान्न गृह्यते यतस्तत्र यथासङ्ख्येन एकस्या बीजसंघट्टनकृतो दोषः अपरस्या उदकसंघ-
ट्टनकृतो दोषः, इति द्वारद्वयम् । याऽपि यवादीनां मर्जनं करोति तस्यापि हस्तान्न गृह्यते यतस्तत्र यवादिदहनकृतो दोषो
भवति । दारं । तथा कर्चयन्त्याः पिञ्जयन्त्याश्च हस्तान्न गृह्यते यतस्तयोर्निष्ठीवनलिप्तौ हस्तौ भवतः पुनश्च तत्प्रक्षालने
उदकवधः भवति, द्वारद्वयं । इदानीं यदुक्तमासीद् भजनया—विकल्पेनैषामव्यक्तादीनां हस्ताद् गृह्यते न त्वेकान्तेनैवाग्रहणं

१ तादपि न आ ल. २ पा. १ २ । २ यतोऽसावच्छुं आ. ल. २. पा. १. २. । ३ उट्टति आ. पा. १. २. । ४ मखडंङ्ग आ. ।
५ बीब्बोदंग आ. । ६ मुंजणे ल १ पा. १ २ । ७ १ तत्प्रक्षालि आ पा. १-२ ।

किन्तु प्रारणमपि तत्प्रवर्धयति, तत्राद्या षपवमखनाप्रतिपादनायाह—

भिक्ष्वामित्ते अविद्यालण तु बालेण दिज्जमाणमि । सदिट्ठे वा गहण अइयहुयत्रियालणुञ्जाए ॥ ४७१ ॥

बालो यदि मिद्यामात्र परोक्षेऽपि ददाति ततो मिद्यामात्रे दीयमानेऽविचारणया गृह्णाति, अयाऽसौ बालो गृह्ययतिना प्रत्यक्षमेव 'सुदितः' तच्छो यथा प्रयच्छास्ते साषये मिद्यां, ततोऽसौ साधुर्गृह्णाति, अयाऽसौ' बालोऽविषदु प्रयच्छति ततः साधुर्विचारयति पशुत किमवाविषदु दीयते ? , एवमुक्ते सति यपसौ गृहस्य एव ममति—यदुवाच प्राधुर्णकादिष्वब्राह्मणु सस्कृत्, ततोऽसौ साधुर्गृह्णाति । तत्काऽप्यकथतना, इदानीं अग्रमुयवतोऽप्यते—

अप्यहुत्सदिट्ठे वा भिक्ष्वामित्ते व गहणऽसदिट्ठे । येरपहु थरयरते धरण अहवा दढसररीरे ॥ ४७२ ॥

अग्रमुः—युतकादिर्यदि सन्दिष्टः—तत्को ममति प्रमुजा ततस्तस्य इस्वाद्युभवे मिद्या, यदा पुनर्न सन्दिष्टः—नोक्तः से प्रमुजा यथा स्वया दातव्य, तस्मिन्सन्दिष्टे सति मिद्यामात्रकस्यैव प्राण करोति । अग्रमुयवतोऽसौ, इदानीं स्यविरयवतोऽप्यते—स्यविरः सन् प्रमुयदि ददाति किंविशिष्टः ?—रूप्यमानः परेष ब्रुतः सन् र्धदि दद्यात् ततो गृह्यते, अयासौ स्यविरः प्रमुयदि दढररीरो ददाति तथाऽपि गृह्यते । वारं । इदानीं पण्डकावीर्ना यतनादर्शनायाह—

पढगअप्यदिसेवी मत्तो सद्धो व अप्यसागरिय । खित्वाइ महगाण करचरविट्ठुप्पसागरिय ॥ ४७३ ॥

पण्डकस्य ददतो गृह्यते यद्यसावप्रतिसेवी भवति-न कृत्स्नं कर्म आचरति । दारं । श्राद्धकस्य च मत्तस्य हस्ताद्गृह्यते, यद्यसावल्पसागारिकः भवेत्, वाशब्दादल्पमदश्च यदि स्याद् । दारं । तथा क्षिप्तचित्तदीप्तचित्तयक्षाविष्टानां हस्ताद्गृह्यते यदि प्रकृत्या मद्रका भवन्ति-साधुवासनावन्त इत्यर्थः । द्वारत्रितयं । तथा कररहितचरणरहितानां हस्ताद्गृह्यते, कथं ? चरणरहितो यद्युपविष्टो ददाति अल्पसागारिकं च यदि भवति, कररहितोऽपि यद्यल्पसागारिके ददाति ततो गृह्यते नान्यथा । द्वारद्वितयं । इदानीमन्घादियतनाप्रदर्शनायाह—

सङ्घो व अन्नरुंभण अंधे सावियारणा य बद्धंमि । तदोसिष् अभिन्ने वेला थणजीवियं थेरा ॥ ४७४ ॥

अन्धस्य च हस्ताद्गृह्यते यदि श्रद्धावानन्येनाकृष्यमाणो ददाति । दारं । बद्धस्य च हस्ताद्गृह्यते यदि स सविचारो भवति-परिष्वङ्कितुं शक्नोति । दारं । 'त्वद्गोषुष्टस्यायि' कुष्ठिनोऽपि हस्ताद्गृह्यते यद्यसावभिन्नकुण्ठी भवति-गलत्कुण्ठी न भवतीति । दारं । वेलेति-गुर्विण्या यदि वेलामासस्ततस्तस्या हस्तान्न गृह्णन्ति स्थविरकल्पिका इतरत्र गृह्णन्ति, जिनकल्पिकादयस्तु यतः प्रभृत्यापन्नसखा भवति तत एवारभ्य न गृह्णन्ति । दारं । तथा स्थविराः स्थविरकल्पिकाः स्तनोपजीवी यो बालस्तद्युक्ता या बालवत्सा तस्या हस्तान्न गृह्णन्ति, जिनकल्पिकादयस्तु यावदपि बालस्तावदपि तां बालवत्सां परिहरन्ति-न तस्या हस्ताद्गृह्णन्ति । द्वारद्वयं । इदानीं कण्डयन्त्यादियतनोच्यते—

उक्खित्तऽपच्चवाए कंडे पीसे वछूढ भजन्ती । सुकं व पीससाणी बुद्धीए विभावए सम्मं ॥ ४७५ ॥

हस्ताङ्गुलीः करोति, नापि निष्ठीवनेन, 'विक्रिखणं'ति रूपं विक्रिखणंतीए हत्याउ घेष्ह, तथा उरुणणं-लोढणं यदि निङ्कु-
 विअं ततो तीए हत्याओ भिक्खा घेष्ह, एतदुक्तं भवति-जो सो कंप्पासवाणो लोढणीए दिन्नो सो लोढिओ अन्नो न
 अज्जवि दिज्जइ वाणो, एथाए वेलाए धिप्पइ भिक्षा देतीए तीए । पिञ्जयन्त्या अपि हस्ताङ्गुलीति यद्यसौ महेलाऽअशौच-
 वादिनी भवति-न हस्तौ प्रक्षालयति । एवमेषां दातृणां हस्ताङ्गुलीजनया ग्रहणं करोति । उक्ता प्रतिद्वारागाथा, तत्प्रतिपादना-
 चोक्तं दातृद्वारं, इदानीं गमनद्वारप्रतिपादनायाह—

गमणं च दायगस्ता हेट्टा उवरिं च होइ नायवं । संजमआयविराहण तस्स सरिरे य मिच्छत्तं ॥४७७॥

‘गमनं च’ भिक्षादानार्थमभ्यन्तरप्रवेशस्तस्य दातुः ‘अघस्ताइ’ भुवि विज्ञेयम् ‘उपरि च’ उपरिविमागश्च विज्ञेयः । - यदि
 न निरूपयति ततस्तस्य गच्छतः पृथिव्यादिमर्दने सति साधोः संयमविराधना भवति, आत्मविराधना च तस्य दातुः शरीरे
 सर्पादिदशनजनिता भवति, अत एव च निमित्ताच्छ्राद्धः सन् मिथ्यात्वं यायात् यदुतंविषस्य दत्तं येन तत्क्षण एव स
 दाता सर्पेण दष्ट इति । इदानीमेनामेव गाथां भाष्यकारो व्याख्यानयन्नाह—

वचंती छक्काए पमइए हिट्टतो उवरि तिरियं च । फलवच्छिरुखसाला तिरिया मणुया य तिरियं तु ॥२४९॥

व्रजन्ती सा स्त्री भिक्षादात्री षडपि कायान् प्रमर्दयेत्, क ?—‘अघस्ताइ’ भुवि पृथिव्यप्तेजोवनस्पतित्रप्तान् व्यापा-

१ शङ्खचूर्णं न हस्ताङ्गुली करोति धा. । २ विक्रिखणंति ल. १-२ । ३ उरिणणं गा. । ४ लोढियव तीए आ. । ५ अकप्पासो वाणो आ. ।

दयेत्, गणुनाप चंद्राणिद्वौ स्तौ स्थित सृष्ट्वती भ्यांपादयेत्, तयोपरि विर्यग्व्यवस्थिताः फलवह्नीषुषुशालाः-शाला
 विरापपति, तथा निर्यमनुत्रान्-त्रावमात्रपालकान् निरथा-अश्वत्सकादीन् सप्तकुर्येत् । अथ चैते दोषाः—

फटगमाई य अहे उष्वि अहिमादिलयणे आया । तस्स सरीरविणासो मिच्छतुमुहाह वोच्छेओ ॥२५०॥

ह्यच्छादयो वाश्वो भवन्ति, तपरि अद्यादि-मर्षादिलम्बने आत्मविराषना दातु, तस्य ष-दातुः शरीरविनाशे
 मिष्यात्त तस्यायस्य वा मरति, 'उहाहम' प्रत्रवनोपघातश्च भवति यदुव एवेपामेतावानपि प्रभावो नास्ति येन दातारं
 रथन्ति । व्यामपात गमनशरम्, इदानीं प्रहणद्वारप्रतिपादनायाह—

नीयतु नारुण्याडकवाडठिय देह दारमाइशे । इङ्कुरपत्थियलिंदे गहण पत्तस्सऽपडिलेहा ॥ ४७८ ॥

'नीपद्वार' गाहा, नीपद्वारं यदि भवति तत्र बहुधा निरूपण कर्तुं न शक्नोति अतो न गृह्यते भिक्षा, तयोषुषाटक-
 वाट-प्रनर्गन्तिरुगाटं न किन्तु विहितरुपाट, तथापि न गृह्णाति, तथा दातुः सबन्धना स्वदेहेन द्वारे रुद्धे सति न गृह्यते,
 प्राक्षीर्षं वापफुल्लैर्गमगम कुरन्निः तथा इङ्करं-ग-उया संषचि तेन तिरोट्ठिते, पत्थिका-पुहवी 'पिठिका तथा वा तिरौ'-
 दिन अन्तिन्द-कुरठक नत वा तिरोट्ठिते द्वारे मति, एवमेतेषु दोषेषु मत्सु 'प्राणं प्राप्तस्य' गुरस्यस्य गृह्यतेऽस्मिन्निति प्रहण,

१ एतो ष १ २ ता एी षगा न १-२ । २ एीर का १ ४ पापमं का १ ५ सिद्धिष का. विद्विष स १ । ६ विरिठे द्वारे भा. पा.
 १. २. १. २ एते ष न १ ४. १ ।

यस्मात्प्रदेशाद्गण्डकं गृह्णाति तं प्रदेशं प्राप्तस्य 'अपडिलेह'त्ति यतः प्रत्युपेक्षणा न शुद्ध्यति अनन्तरोदितैर्दोषैरतो न गृह्यते भिक्षा, यद्येभिरनन्तरोदितैर्दोषैर्विभवद्भिर्न ग्रहणं ततो ग्रहणप्रदेशं प्राप्तस्य गृहस्थस्य प्रत्युपेक्षणा कर्तव्या-श्रोत्रादिभिरुपयोगं करोति यदि श्रोत्राद्युपयोगेन शुद्धा ततो ग्रहीष्यति, अथ न शुद्धा श्रोत्राद्युपयोगेन ततो न ग्रहीष्यति ॥ इदानीं भाष्यकारः प्रतिपदमेनामेव गाथां व्याख्यानयति, तत्र कथं जिनकल्पिकादयो गृह्णन्ति कथं वा स्थविराः ? इत्येतत्प्रदर्शयन्नाह—

नियमा उ दिट्टुगाही जिगमाई गच्छनिग्गया होंति । थेरावि दिट्टुगाही अदिट्टि करैति उवओगं ॥२५१॥

'नियमात्' अवश्यन्तयैव दृष्टग्राहिणः जिना-जिनकल्पिका न नीचद्वारादितिरोहिते गृहद्वारे ते गृह्णन्ति यतस्ते जिन-कल्पिकादयो 'गच्छनिर्गताः' परित्यक्तगच्छा भवन्ति, 'स्थविराः' स्थविरकल्पिका अपि 'दृष्टग्राहिण एव' अतिरोहितद्वार एव गृहे गृह्णन्ति, किमयमेव नियमः ? , नेत्याह 'अदृष्टे' तिरोहिते गृहद्वारे कपाटादिना उपयोगं श्रोत्रादिभिरिन्द्रियैर्दत्त्वा ततः परिशुद्धं गृह्णन्ति । इदानीं 'नीयदुवारुग्घाडकवाडे'त्ति व्याख्यानयन्नाह—

नीयदुवारुवओगे उड्डाह अवाउडा पदोसोय । हियनटुमि अ संका एमेव कवाडउग्घाडे ॥२५२॥ (भा०)

नीचद्वारे गृहे न ग्राह्यं यतस्तत्र नीचद्वारे निक्कुटनं कुत्वोपयोगं निरीक्षणं कुर्वत उड्डाहः पश्चाद्भागदर्शने अपानपेलादि-दर्शने सति कदाचित्त्राप्राश्रुताः स्त्रियस्तिष्ठन्ति ततश्च निरूपयतः प्रद्वेषं तदुपरि कुर्वन्ति, तथा हृते चौरादिना नष्टे-स्वयमेवा-

१) इत्यमाने कैस्मिन्निद्रस्तुनि शङ्कोपत्रायते गुरस्यानां यैवुत पाहण निरुद्धिऊण निरुद्धिय आसी अदि तेणैरिय मवे !,
 'एवमेव' एते एव दोषाः पिरितकपाटे निरर्गलमुदुपायतोऽप्राहृषिकादयः ॥

२) असरीरेण व दार पिहिअ जगाउल वाधि । इअरपतियलिदेण वावि पिहिय भवे दध ॥२५३॥ (मा०)
 दातरेहेन पिरित स्पुलत्वाइइस्य अन्यस्य वा पार्थस्यस्य क्षरीरेण दारं पिरित । दारम् । आकीर्णं व्याख्यानयति-
 वनाकुल वा दारं निर्गच्छता प्रविशता वा लोकेन, तथा 'इदरेण' गन्त्रीसम्बन्धिना 'परिष्कया' ब्रह्मिष्कया 'मलिन्येन'
 कुण्डकेन वा 'पिरित दारं मवेदु, 'तदि वावि'चि ईस्मिन् वा इइरादौ स्वगितं ईव्य मवेत्तवम न गुणते ॥

३) अन्तरोदितैः । 'अइयमाने' अथहुर्दने सरपग्रहण मवति, अथवा इइयमानेऽप्युपयोग कुर्यात्, केरित्याह-
 गणतो बिह्वया स्पन्देन वेति ॥ कप भोत्रापुपयोग करोति !—
 बुवे सदी उदकस्त अहव मत्तस्त । गधेण कुलिगाई तस्येव रसो फरिसाधितु ॥२५५॥ (मा०)

४) मात्र वा कुण्डेलिका मा गुरस्या प्रघालयेत्तभोदकस्य मलच्छलासुधो मवति, अथवा मात्रकस्य-कुण्डेलिकायैः

१ 'स्वधि' का. पा. १-२ । २ 'या तेन पा' का. म. १ । ३ 'मिच्छिऊण वा मिच्छिऊण' का. १ पा १-२ । ४ 'तेन व दिवं व्य' सेजापरित छ १
 ५ 'तदि वावि' का । ६ 'स्मित' वा । ७ 'तज' का. । ८ 'तज्जम्' का. । ९ 'एतेऽपि' का । १० '२५३' का । ११ '२५५' का । १२ '२५५' का । १३ '२५५' का । १४ '२५५' का । १५ '२५५' का । १६ '२५५' का । १७ '२५५' का । १८ '२५५' का । १९ '२५५' का । २० '२५५' का । २१ '२५५' का । २२ '२५५' का । २३ '२५५' का । २४ '२५५' का । २५ '२५५' का । २६ '२५५' का । २७ '२५५' का । २८ '२५५' का । २९ '२५५' का । ३० '२५५' का । ३१ '२५५' का । ३२ '२५५' का । ३३ '२५५' का । ३४ '२५५' का । ३५ '२५५' का । ३६ '२५५' का । ३७ '२५५' का । ३८ '२५५' का । ३९ '२५५' का । ४० '२५५' का । ४१ '२५५' का । ४२ '२५५' का । ४३ '२५५' का । ४४ '२५५' का । ४५ '२५५' का । ४६ '२५५' का । ४७ '२५५' का । ४८ '२५५' का । ४९ '२५५' का । ५० '२५५' का । ५१ '२५५' का । ५२ '२५५' का । ५३ '२५५' का । ५४ '२५५' का । ५५ '२५५' का । ५६ '२५५' का । ५७ '२५५' का । ५८ '२५५' का । ५९ '२५५' का । ६० '२५५' का । ६१ '२५५' का । ६२ '२५५' का । ६३ '२५५' का । ६४ '२५५' का । ६५ '२५५' का । ६६ '२५५' का । ६७ '२५५' का । ६८ '२५५' का । ६९ '२५५' का । ७० '२५५' का । ७१ '२५५' का । ७२ '२५५' का । ७३ '२५५' का । ७४ '२५५' का । ७५ '२५५' का । ७६ '२५५' का । ७७ '२५५' का । ७८ '२५५' का । ७९ '२५५' का । ८० '२५५' का । ८१ '२५५' का । ८२ '२५५' का । ८३ '२५५' का । ८४ '२५५' का । ८५ '२५५' का । ८६ '२५५' का । ८७ '२५५' का । ८८ '२५५' का । ८९ '२५५' का । ९० '२५५' का । ९१ '२५५' का । ९२ '२५५' का । ९३ '२५५' का । ९४ '२५५' का । ९५ '२५५' का । ९६ '२५५' का । ९७ '२५५' का । ९८ '२५५' का । ९९ '२५५' का । १०० '२५५' का ।

प्रक्षाल्यमानस्य स्वसखसाशब्दो भवति, तथा घ्राणेनोपयोगं करोति, कदाचित्कुल्लिङ्गः—द्वित्रीन्द्रियादिर्मदितो भवेदागच्छन्त्या, एतच्च गन्धेन जानाति अशोभनेन, ततश्च न गृह्णाति, यत्र गन्धस्तत्र रसोऽपीति रसेन जानाति, तथा स्पर्शेन चोपयोगं ददाति, कदाचिद्गुरुकविन्दुर्लगति शीतलः चक्षुषा तूपयोगं ददाति गमनागमने प्राप्तस्य च द्रव्यस्य हस्तस्य भाजनस्य वा, मा भूदुदकसंस्पृष्टं स्यात् ।

सो होइ दिट्टुगाही जो एते जुंजई पदे सबे । निस्संकि य निग्गमणं आसंकपयांसि संचिक्खे ॥२५६॥(भा.)

स एवंविधो दृष्टग्राही भवति य एतानि पदानि स्थानान्तराणि पूर्वोक्तानि प्रपृच्छे उपयोगपूर्वकं सर्वाणि, अथ निःशङ्कितमेव भवति यदुत्तानेन गृहस्थेन पुरःकर्मादि कृतं तत्र वारयित्वा निर्गच्छति, अथाऽऽशङ्कितं भवति किमनेन पुरःकर्मादि कृतं न वेनीत्यमाशङ्कायां निरूपयति प्राप्तौ सती गृहस्थात् । उक्तं ग्रहणद्वारम्, इदानीं आगमनद्वारप्रतिपादनायाह—

आगमणदायगस्सा हिट्ठा उव्वरिं च होइ जह पुर्विं । संजमआयविराहण दिट्ठतो होइ वैच्छंमि ॥२७९॥

‘आगमनं’ भिक्षां गृहीत्वा साध्वभिमुखमागच्छन्त्या अवस्तादुपरि च निरूपणीयमागमनं यथा पूर्वं गमने संयमात्म-विराघने निरूपिते एवमत्रापि संयमात्मविराघने निरूपणीये । उक्तमागमनद्वारं, इदानीं ‘पत्ते’चि द्वारप्रतिपादनायाह—‘दिट्ठतो होइ वैच्छंमि’ अत्र प्राप्तायां भिक्षायां दात्र्यां वत्सकेन दृष्टान्तो वेदितव्यः । जहा एगस्स वाणियस्स वच्छओ

तद्विषयं वस्तु सलही न कोइ तस्तु मधुपाभिय देइ, मन्त्रान्दे बच्छण्य रहिय, सुष्णाए से बलकियविभूसियाए विष्णा मत्त पाण, नहा तस्तु बच्छस्तु शारीए दिष्टी न महिलाए, एवं साहुभावि कायां । बहना—

पत्तस्तु उ पडिलेहा हरये मत्ते तहेव दवेय । उदउछे ससिणिछे ससत्ते चेव परियत्ते ॥ ४८० ॥

प्राप्तस्य गुरुस्यस्य प्रत्युपेक्षणा कार्या इत्ये, किमय इत्थोऽस्य उदकावात्रो न वेति, एषा मात्रक च-कुण्डेलिकादि गुरुस्यसत्क निरूपयति यत्र गुरुस्या मिषामादाय निर्गता, द्रव्यं च-मण्डकादि निरूपयति संसक्त न वेति । एवं पशुदार निन्द्यधिकारेण वस्त्राणिय, इदानीं निर्मुक्तिकार एव परियेपेपिद्वारं व्याख्यानपत्राह-परिषदिते' पर्यस्विते सति गुरुस्येन मात्रक कुण्डेलिकादौ यदुदकात्रं इत्यते सस्निग्ध बोद्धेनैव संसक्त वा मात्रकं ततस्तस्मिन्नेषविधे मात्रके परिषुचे सति इदं न गृह्यते । इदानीं मास्वच्छराः 'पते'पि व्याख्यानपत्राह—

तिरिय उच्चमहेवि य मायणपडिलेहण तु कायव । इत्य मत्त दव तिमि उ पत्तस्तु पडिलेहा । २५७। (मा०)

गुरुस्यमाधनस्य भागच्छुत एव तियक-यार्थतो भावनस्य तर्त्त कर्षकेणु भावनस्य अघो-बुध्ने प्रत्युपेक्षणा कर्षक्या, तथा 'श्रावस्य' भावभीभूवस्य गुरुस्यस्य इत्त मात्रकं द्रव्यं श्रीषण्येगानि गुरुस्यसरकानि प्रत्युपेक्षयेव-निरूपयेत्, किम् ?-ससिणिछोदउछे तसाउल मा गिणह पगतर दट्टु । परियचिय च मत्त ससिणिछाईसु पडिलेहा ॥ २५८ मा

सस्निग्धं तोयेन उदकाद्रै त्रसाकुलं च हस्तं मात्रं द्रव्यं वा दृष्ट्वा एकतरमपि तन्मा गृहाण । 'पत्ते'चि द्वारमुक्तं, इदानीं भाव्यकार एव 'परियत्ते'चि व्याख्यानयन्नाह—'परियद्वियं च मत्तं' परावर्त्तितं सत् गृहस्थमात्रकं कदाचित्सस्निग्धादिसमन्वितं भवति ततश्च सस्निग्धादिषु सत्सु प्रत्युपेक्षणा कर्त्तव्या । उक्तं परावर्त्तितद्वारं, इदानीं 'पाडिय'चि द्वारं व्याचिख्यासुराह—
पडिओ खलु दट्टुवो कित्तिमसाभाविओ व जो पिंडो । संजमआथविराहण दिट्टुतो सेट्टिकेण्णपट्टो । ४८१ ।

पतितः पात्रके पिण्डो द्रष्टव्यः किमयं कृत्रिमः ?-योगेन निष्पन्नः सत्कुमुद्गपिण्ड इव सिद्धपिण्डो वा किं स्वाभाविककुरखोऽह इव, तत्र यदि कृत्रिमं पिण्डं स्फोटयित्वा तं न निरूपयति ततः संयमात्मविराधना भवति, यथा सेट्टिकेण्णपट्टस्स हेता काष्ठेन कुण्डिका इत्येतत्कथानकमनुसरणीयं, तेन हि संयोगपिण्डो न निरूपितस्तत्र च संकलिकाऽऽसीत्, तत्र राजकुले व्यवहारस्तेन च काष्ठर्षिणा भगवता निर्व्यूहम्, अन्यश्च कदाचित्तादृशो न भवति ततश्च निरूपणीय इति । तत्रात्मविराधनादिप्रतिपादनायाह—

गरविस अट्टिय कंटा विरुद्धद्वंसि होइ आयाए । संजमओ छक्काया तम्हा पडियं त्रिगिंचिज्जा ॥ ४८२ ॥

स गर उच्यते य आहारं स्तम्भयति कार्मणं वा गरः, स कदाचित्तत्र पिण्डे भवति, तथा विषमस्थीनि कण्टकाश्च कदाचिद्भवन्ति, विरुद्धं वा किंचिद्द्रव्यं तत्र भवति, ततश्चानिरूपणे एभिरात्मविराधना भवति, तथा संयमतश्च पट्टकाया

१ 'कार्दमुदके त्रसा' आ । २ 'परियत्तिय'त्ति आ, 'यत्तिए'त्ति ल १ पा. १ । ३ तत् गृह' आ. । ४ 'कब्बट्टो आ. । ५ स्वाभा' आ. पा. १ ।
६ 'कब्ब' आ पा १ । ७ इता ल १-२ पा २ । ८ कन्थिका आ. ।

विराज्यन्ते, कथं ? कदाचिच्च प्रविष्टी तदक वनस्फिरगिनर्वां ठग्नो मषति, यत्राग्निस्तत्र वायुरपि, हीन्द्रियादयश्च कदा
 चिद्भ्ररन्ति, तत्र च 'पट्टिय विमिषिञ्जा' विभागेन विमयेत-निरूपयेदित्यर्थः । अथवाऽन्नाभोगेन कदाचिच्च सुवर्णादि
 स्वापयित्वा ददाति, एतदेवाह—

अणभोगेण भयूण व पट्टिणी उस्मीस भचपाणमि । दिज्वा चिरणमार्ई आषज्जणसकणादिट्टे ॥४८३॥

अनाभोगेन ददाति—तन्दुलादिमध्ये व्यवस्थितं सुवर्णादि पुनश्च रन्वयित्वा तद्व्यात्यनाभोगेन प्रदानं भवति, भयेन वा
 ददाति, कथं ? कस्यापि कस्मचित्प्रासक्त सुवर्णमपहृत पुनश्च प्रत्याकलिता सती कठिकुडङ्कमपात्साधोर्वेष्टयित्वा ओदना
 दिना ददाति, प्रत्यनीकत्वेन वा 'उन्मिष्य' एकीकृत्य मकपानादिना सह हिरण्यादि ददाति, तत्र च तस्य साधोरेचरोप
 विनाऽपि यदि न निरूपयति ततः 'आषज्जण'ति आषर्जनं पूर्वोक्त संयमविराजनाधियोपार्णां भवति, प्रमादप्रतत्वात्तस्य,
 तथा कङ्कना—ष्टे तस्मिन् सुवर्णादौ राक्षप्रसृतीनां प्रज्ञा भवति, यदुव न विद्यः किं तावदय साधुरेवविषः आहोस्विञ्जिञ्जा
 दातेति । तस्मात्पठितः सन् पिण्डो निरूपणीयः । इत्युक्तं पठित्वारं, इदानीं गुरुकृदाप्रतिपादनायाह—

उक्त्स्वेवे निक्त्स्वेवे सहकृपा लुब्धया वहो दाहो । अधियत्से वोष्डेजो लक्कायवधो य गुरुमत्ते ॥ ४८४ ॥

वत्यापात्राविषमून वप यस्योत्सेवे सति निवेपे वा—भोषणे सति तस्य गुरुस्त्वस्य कठिमज्जो वा पादस्योपरि पतनं वा

भवति 'महच्छया' इति महत्प्रमाणं वा तद्गृहस्थमाजनं तस्योत्क्षेपे निक्षेपे सति दोषा भवन्ति, अथवा 'महच्छया' इति महता माण्डकेन दीयतामित्येवं कदाचिदसौ साधुर्मणति; ततश्चैवं लुब्धता साधोरुपजायते, तथा वधश्च-तस्यैव साधोः पादस्योपरि पतितेन माण्डकेन वधो भवति, गृहस्थस्य वा पादस्योपरि पतितेन वधो भवति, तथा 'दाहो'त्ति दाहो वा भवति यदि तद्गुणं मण्डकं भवति, अचियत्तं वा भवति तस्यैव गृहस्थस्य तद्गृहपतेर्वा 'अचियत्तं वा' अप्रीतिर्वा भवति, महाप्रमाणकेन मण्डके दीयमाने सति व्यवच्छेदो वा तद्भव्यस्यान्यद्रव्यस्य वा भवति, षट्कायवधश्च मण्डकपतने सति भवति, एवं गुरुके मण्डके एते दोषा भवन्ति । इदानीमेतामेव गाथां माष्यकौरो व्याख्यानयति, तत्राद्यावयवव्याचिख्यासयाऽऽह—

गुरुदन्वेण व पिहिअं सयं व गुरुयं हवेज्ज जं दवं । उक्खेवे निकखेवे कडिभं जण पाय उवरिं वा ॥२५१॥ भा-

गुरुरन्वेण वा 'पिहितं' वद्धितं भवेत् तद्भव्यं, स्वयं वा तद्भव्यं गुडपिण्डकादि गुरुकं भवेत्, ततश्च तस्य 'उत्क्षेपे' उत्पाटने निक्षेपे च पुनर्मोचने सति कटिमत्नो भवति, पादस्य वा उपरि पतेत्तत्रात्मविराघना भवति । इदानीं 'महच्छया'-

दीनि व्याख्यानयन्नाह—

महच्छेण देहि मा डहरएण भिन्ने अहो इमो लुच्छो । उभएग्गरे व वहो दाहो अच्चुण्हि एमेव ॥२६०॥ भा०

कश्चित्साधुः कडुच्छुं किरुया ददतीं स्त्रियं एवं ब्रूते-यदुत 'महच्छेण' बृहता माजनेन स्थास्यादिना देहि, मा डहरकेण

१ तथा 'दाहो' का. । २ अचियत्तं भवति ल १-२ पा. २ । ३ कुदाह, तत्राथावयवमाह-का । ४ एगतरवहो का. । ५ 'च्छिख्या वा. ।

लघुना प्रपञ्च कृच्छ्रुद्धादिना, ततः सा तत्रैव करोति, अक्षरानुबन्त्याश्च कदाचिषम्राजनेन मज्यते तत्रैव भिन्ने सति तस्मिन्
 भाजने गुरस्य एव मणति-यदुताहो ! अयं साधुर्महालुब्धः येन पुराणा भाजनेन वीर्यमान गृह्णाति, तत्र 'उमयस्य'
 'धोर्गुरस्यस्य पादस्योपरि पवितेन मण्डकेन वधो भवति, ऐकतरस्य वा वधो भवति, तथा दाहश्च अत्युष्णे तस्मिन् द्रव्ये
 भवति मणति, 'एसेव'पि उमपोरन्यतरस्य वा ॥ इदानीं 'अचियसे'पि व्याख्यानयन्नाह—
 बहुगहणे अचियत्त वोच्छेओ तदन्न दृष्ट तस्त वावि । छक्कायाण य घहृण अइमत्ते तमि मत्तमि ॥२६१॥ मा०

षडुग्रहणे सति तस्य घृणातिद्रव्यस्य 'अचियत्त' अग्नीतिर्भवति तस्य तद्गुह्यपतेर्वा, व्यवच्छेदो वा, तदन्यद्रव्यस्य
 भवति-सस्य घृतादेः, अन्यद्-सदन्यधीरुतादि तस्य व्यवच्छेदो भवति, तस्य वा-घृणादेर्द्रव्यस्य वा व्यवच्छेदो भवतीति,
 तथा बहुगह्यानां वैषमं भवति 'अविमात्रे' घृत्वमात्रे 'मात्रके' स्वान्यादौ गृहीते सति । उक्तं गुरुकरारं, इदानीं
 त्रिविधेतिहारं प्रतिपादनायह—

ये य होइ कालो गिम्हो हेमत तह य वासासु । त्रिविधो य दायगो खलु यी पुरिस नपुसओ चेव ॥
 त्रिविधो भवति, तत्रैवा-ग्रीष्मो हेमन्तो वर्षा च, तत्र त्रिविधेऽपि काले दाता त्रिविध एव भवति, तत्रैवा-स्त्री
 वेति ।

एवा एवञ्च क. १ । २ वा इत्तं मणति वा पा १ ।

एकैकोवि अतिविहो तरुणो तह मज्झिमो यथेरो या सीयतणुओ नपुंसो सोम्हिहत्थी मज्झिमो पुरिसो ॥४८६

स पुन एकैकः ख्यादिदाता त्रिविधो भवति-तरुणो मध्यमः स्थविरश्च । इदानीं नपुंसकादीनां स्वरूपप्रतिपादनायाह-
शीतलतनुर्नपुंसको भवति, 'सोम्हिहत्थि' चि सोष्मा स्त्री भवति, मध्यमश्च पुरुषो भवति-नात्युष्णो नातिशीतल इति ॥

पुरकम्मं उदउल्लं ससिणिद्धं तंपि होइ तिविहं तु । इक्किंकिं पि य तिविहं सच्चित्तचित्तमीसं तु ॥४८७॥

न केवलं कालादयस्त्रिविधाः यच्च पुरःकर्मादि तदपि त्रिविधं, तद्यथा-पुरःकर्म उदकारं सस्निग्धं चेति, तत्पुनरैकैकं
त्रिविधं सच्चित्तचित्तमित्थमेदमित्थं भवति, एतदुक्तं भवति-यत्पुरःकर्म तत्सच्चित्तमचित्तं मिश्रं चेति, तत्राचित्तं स्थाप्यं,
यदपि उदकारं तदपि सच्चित्तमचित्तं मिश्रं चेति, यदपि सस्निग्धं तदपि सच्चित्तमचित्तं मिश्रं चेति । इदानीं यदुक्तं पुरः-
कर्मादित्रितयं तत्राद्यद्वयस्य प्रतिषेधं कुर्वन्नाह—

आइदुवे पडिसेहो पुरओ कैयं जं तु तं पुरेकम्मं । उदउल्लविंदुसहिअं ससिणिद्धे मग्गणा होइ ॥४८८॥

आद्यद्वयस्य पुरःकर्मण उदकारस्य च प्रतिषेधो द्रष्टव्यः, यतस्ताभ्यां सदोषत्वाच्चैव व्यवहार इति । इदानीं पुरःकर्मा-
दीनां लक्षणप्रतिपादनायाह-'पुरओ कैयं जं तु तं पुरेकम्मं' भिक्षायाः पुरतः-प्रथममेव यत्कृतं कर्म-कडुच्छुकादिप्रक्षालनादि
तत्पुरःकर्माभिधीयते, उदकारं पुनरुच्यते यद्विन्दुसहितं भाजनादि गलद्विन्दुरित्यर्थः, सस्निग्धं पुनरुच्यते यद्विन्दुरहि-

तमोर्द्रे च, तत्रैह सस्निग्धे 'मार्गणा' अन्येषणा कर्षण्या यतः सस्निग्धे इत्वारो प्रश्न मविष्यत्यपि ॥

ससिणिद्धपि य तिविह सचिचाचितमीसग धेव । अचित्त पुण ठप्य अधिगारो मीसससिद्धि ॥ ४८९ ॥

यत्सस्निग्ध तस्त्रिविधं-सचिचमविष मिम वेति । तत्राविष स्वाप्य यतस्तत्राविषसस्निग्धे प्रश्न कियत एव न
वत्र निरूपणा, अभिहारः पुनः-निरूपण मिमसचिचयोः कर्षव्यं । इदानीं मिमसचिचसस्निग्धे इस्ते सति प्रश्नविधि
प्रतिपादनायाह—

पवाण किंचि अवाणमेव किंचिच्च होअणुवाण । पाएण हि त सध एककवाणी य तुळी य ॥ ४९० ॥

वत्र इस्ते सस्निग्ध किञ्चित् प्रम्भान-मनाकटुष्कं तथा 'वाण'ति वाण्यानमुदानं किञ्चित्स्निग्ध 'किञ्चित् होअणु
वाण'ति किञ्चिप स्निग्धमनाभ्यानमजुदान च, त्रिविधमप्येतत्सर्वं प्रायेण सस्निग्धसुरूपते, एषमेतद्विभाष्य तत एकैकजु
शुष्कमागइदृता प्रश्न कर्षव्यं पूर्वनिर्णयो, तथा एकैकजुष्कमागान्या पवाणुएण्यां यद्वाति मिथा । सा एकैकमाग
इदिः क्य कर्षव्येत्पत आह—

सचविभागे उ कर विप्रभावइत्वाण इत्थिमाईण । निच्चुसंप्येरेवि य पधे रेहा करतले य ॥ ४९१ ॥

'सच विभागान्' सप्यथा वा 'क' इस्ते 'विमज्य' विमागीकृत्य, केना 1-ठ्यादीनां, एते विमागा एताननीकृत्य

कर्चव्याः, के च ते ?—'निम्नोन्नतेतरान्' तत्र निम्नं त्वङ्गुलिपर्वरेखा उन्नतमङ्गुलिपर्वाणि इतरत्—करतलं नोन्नतं नापि निम्नं । इदानीं केन शुष्केण प्रदेशेन कः प्रदेशः प्रमलानो भवति ? केन वा प्रमलानेन प्रदेशेन कः सार्द्रः प्रदेशो भवतीत्य-
स्वार्थस्य ज्ञापनार्थमाह—

जाहे य उन्नयाइं उवाणाइं हवंति हत्थस्स । ताहे तलपवाणा लेहा पुण होतऽणुवाणा ॥ ४९२ ॥

यदा उन्नतानि हस्तस्थानानि उद्धानानि भवन्ति तदा हस्ततलं प्रमलानं—मनाक् शुष्कं भवति रेखास्तु भवन्त्यनुद्धानाः ।

इदानीं शुष्कहस्तस्थानानामेकैकवृद्ध्या यथा यस्मिन् काले ग्रहणं भवति तथा प्रदर्शयन्नाह—

तरुणित्थि एक्कभागे पवाणे होइ गहण गिम्हासु । हेमंते दोसु भवे तिसु पवाणेसु वासासु ॥४९३॥

तरुण्याः स्त्रिय उन्नतसप्तमैकभागे प्रमलाने शुष्के सति वृष्णकाले गृह्यते मिथा यतः स्वोर्ध्वमतया कालस्य चोष्णतया यावता कालेन वसावुन्नतप्रदेशः शीघ्रपुण्यगतस्तावता कालेन इतरं अपि निम्नप्रदेशाः सार्द्रा अपि अचिन्ताः संजाता अतः कल्पते भिक्षाग्रहणं, हेमन्तकाले तस्या एव तरुण्या द्वयोः सप्तमभागयोः शुष्कयोः सतीर्भिक्षाग्रहणं भवेदिति, तस्या एव तरुण्या वर्षाकाले त्रिषु सप्तमभागेषु शुष्केषु सत्सु भिक्षाग्रहणं भवति ।

एमेव मज्झिमाए आढत्तं दोसु ठायए चउसु । तिसु आढत्तं थेरी य नवरि ठाणेसु पंचसु उ ॥४९४॥

एवमेव मन्थमायाः क्षिया उष्णकाले द्रयोर्भागयोः प्रारब्ध चतुर्षु भागेषु संविष्टे, एतदुक्तं भवति-मन्थमायाः क्षिया उष्णकाले द्रयोः सप्तमभागयोः शुष्कयोः सत्वोर्भाग भवति, तथा तस्या एव मन्थमायाः क्षिया हेमन्ते काले त्रिषु सप्तमभागेषु शुष्केषु सत्सु ग्रहणं भवति, तस्या एव च मन्थमस्त्रिया वर्षाकाले चतुर्षु सप्तमभागेषु शुष्केषु सत्सु मिथ्याग्रहणं कर्तव्यं, एवं स्वविराया अपि उष्णकाले त्रिषु भागेषु प्रारब्ध पञ्चसु भागेषु संविष्टे, एतदुक्तं भवति-उष्णकाले स्वविर्याक्षिषु सप्तमभागेषु शुष्केषु सत्सु ग्रहणं भवति, तथा तस्या एव स्वविर्या हेमन्तकाले चतुर्षु सप्तमभागेषु शुष्केषु सत्सु मिथ्याग्रहणं भवति, तथा तस्या एव स्वविर्या वर्षाकाले पञ्चसु सप्तमभागेषु शुष्केषु सत्सु मिथ्याग्रहणं कर्तव्यम् ।

एवमेव होइ पुरिसे बुगाइछट्टाण पञ्चवसिपसु । अपुम तु तिभागाई सूत्रमभागे अवसिते उ ॥ ४९५ ॥

एवमेव पुरुषस्य द्रयोर्भागयोः प्रारब्ध षट्स्थानपर्यवसितेषु भागेषु संविष्टे, एतदुक्तं भवति-वरुणपुरुषस्योष्णकाले मागं द्रये शुष्के सति गुप्तते, तथा तस्यैव तरुणस्य स्त्रीवकाले त्रिषु भागेषु शुष्केषु सत्सु मिथ्या गुप्तते, तथा तस्यैव तरुणस्य वर्षाकाले चतुर्षु भागेषु शुष्केषु सत्सु ग्रहणं, तथा मन्थमपुरुषस्योष्णकाले त्रिषु भागेषु शुष्केषु सत्सु ग्रहणं भवति, तस्यैव मन्थमस्य हेमन्तकाले चतुर्षु भागेषु शुष्केषु सत्सु ग्रहणं, तथा तस्यैव मन्थमस्य वर्षाकाले पञ्चसु भागेषु शुष्केषु सत्सु मिथ्याग्रहणं कर्तव्यं, तथा शुद्धपुरुषस्योष्णकाले चतुर्षु भागेषु शुष्केषु सत्सु ग्रहणं कर्तव्यं तथा तस्यैव शुद्धस्य हेमन्तकाले पञ्चसु भागेषु शुष्केषु सत्सु ग्रहणं, तस्यैव शुद्धस्य वर्षाकाले षट्सु भागेषु शुष्केषु सत्सु मिथ्याग्रहणं कर्तव्यं । नपुपकस्य पुनस्त्रिमार्गेष्वारब्ध

सप्तमभागे अवसिते सति संतिष्ठते, एतदुक्तं भवति-सर्वस्मिन् हस्ते शुष्के सति ग्रहणं कर्तव्यं भवति, अत्र चैयं भावना-
तरुणनपुंसकस्योष्णकाले त्रिषु भागेषु शुष्केषु शिक्षाग्रहणं कल्पते, तस्यैव तरुणनपुंसकस्य हेमन्तकाले चतुर्षु भागेषु शुष्केषु
शिक्षाग्रहणं, तस्यैव च वर्षाकाले पञ्चसु भागेषु शुष्केषु ग्रहणं, मध्यमनपुंसकस्योष्णकाले चतुर्षु भागेषु शुष्केषु सत्सु ग्रहणं,
तस्यैव च हेमन्तकाले पञ्चसु भागेषु शुष्केषु ग्रहणं, तस्यैव च वर्षाकाले षट्सु विभागेषु शुष्केषु ग्रहणं, बृद्धनपुंसकस्योष्ण-
काले पञ्चसु भागेषु शुष्केषु सत्सु शिक्षाग्रहणं, तस्यैव हेमन्तकाले षट्सु भागेषु शुष्केषु शिक्षाग्रहणं, तस्यैव च बृद्धनपुंसकस्य
वर्षाकाले सप्तस्वपि सप्तमभागेषु शुष्केषु सत्सु शिक्षाग्रहणं कर्तव्यमिति । एवमेकैकशृङ्खा ग्रहणमुक्तं, पश्चात्तु पूर्व्यां तु एकैक-
भागहान्या शिक्षाग्रहणं वेदितव्यं, तत्रैवं-स्थविरनपुंसकस्य वर्षाकाले सप्तभिरपि हस्त(सप्तम)भागैः शुष्कैर्गृह्यते शिक्षा,
तस्यैव च शीतकाले षड्भिर्भागैः शुष्कैर्गृह्यते शिक्षा, तस्यैवोष्णकाले पञ्चभिर्भागैः शुष्कैर्गृह्यते, एकमनया हान्या तावन्नैतव्यं
याचरुणी स्त्रीति । उक्तं त्रिधा द्वारं, भावद्वारप्रतिपादनायाह—

दुविहो य होइ भावो लोइयलोउत्तरो समासेणं । एकिको वि य दुविहो पसत्थओ अप्पसत्थो य । ४९६।

द्विविधो भवति भावः-लौकिको लोकोत्तरश्चेति, समासतः पुनरेकैको द्विविधः-प्रशस्तोऽप्रशस्तश्च, लौकिकः प्रशस्तोऽप्रश-
स्तश्च, एवं लोकोत्तरोऽपि । तत्रोदाहरणमुच्यते-एगंमि सन्निवेसे दो माउया वणिया, ते य परोप्परं विरिक्का, तत्थ एगो गामे
गंतूण करिसणं करेइ, अण्णोवि तहेव, तत्थ एकस्स सुमहिला अण्णस्स दुम्महिला, जा सा दुम्महिला सा गोसे उट्टिया मुहो-

१ 'भागेषु संति' आ, 'भागेषु पणते सति सति' ल. १ ।

वगवत्परस्वातगवराणठलिहमार्गिं मढठी अच्यइ कममारगार्णि न किंचि नोगस्सेम वइइ, कछेतय च करेइ, अण्णस्स य
 वा मा महिला कममारमार्णि नोगस्सेम वइइ अचको य सकळं मढणादि करेइ, तत्थ वा सा अण्णो सेव मढये ठग्गा
 अच्यइ वीण अचिरेण कोत्तेण परिकउीण परे, इयरीए वरे वयमण्णेण समिइ मायं । एव च जो साह वण्णहेउ रुवहेउ वा
 रेमेहेउ वा आहारं अपारेइ, नपि आपरिण्ण णवि बालवुद्दुगिलाणवुम्बले य पठियमति अण्णो य गहाय पख्खप नियघइ,
 पप सो मपपपोसओ, मवा सा बुक्का हिरण्णार्णि एव इमोवि जो निज्जएलामो वस्स बुक्किहिइ, पठस्सो इमो को जो वण्णहेउ
 जो रुवहेउ वा रवहेउ वा आहारं माहारेइ, पालार्णि वाठ पच्छा आहारेइ, सो नामवसणवपरिषाण मामामी मचपि । एवं
 पधरेण मायेण आहारेणो सो विदो । इदानीमेवैवैकार्यनात गाथाभिरुपसंहरथाइ—

सज्जलगा दोवणिया गाम गतूण करिसणारमो । पगस्स वेइमढणवाउसिआ मारिया अलसा ॥४९७॥
 मुहधोवण दतवण अइगार्णि कछ आवास । पुंव्वपिक्करणमप्यण उकोसयर च मज्झण्णे ॥ ४९८ ॥
 तणफट्टुहारगण न देइ न य दासपेसवगस्स । न य येसणे निउजइ पळाण हिय हाणि गेहस्स ॥४९९॥
 विइयस्स पेसवग वावारेऊण पेसणे कम्मे । काले वेवाहार सय च उवजीवई इड्डी ॥ ५०० ॥

गुग्गाः नवरं 'पाउसिआ' विइमणसीला ॥ सुववापन क्तोति तथा 'फळ'पि कस्यपुपकस्स वापपयक पुबहि क्तो

१ अण्णस्स अ. । २ कोरि विज्ज अ. पा १ । ३ नोमार्थे अ. पा १. २. । ४ पपये म अ १ अ. । ५ गुग्गा अ. । ६ वापपयके का ।

त्यात्मन उच्छृष्टरं च घृतपूर्णदि मध्येऽङ्गे भक्षयत्येकाकिनी । तृणकाष्ठहारकाणां न किञ्चिद्ददाति दासवर्गस्य तथा प्रेष्यो
यः कश्चित्प्रेष्यते तद्वर्गस्य च न किञ्चिद्ददाति, न च 'प्रेषणे कार्ये, नियुक्ते कर्मकरान्, ततश्च सोजनादिना विना 'पलाणा'
नशा हृतं च यत्किञ्चिद्दृढे रिकथंमासीत्, एवं दानिर्जाता गेहस्य, तत्रायं लौकिकोऽप्रशस्तो भावः । इदानीं लौकिकप्रश-
स्तभावप्रतिपादनायाह-द्वितीयस्य या भार्या सा प्रेष्यवर्गं प्रेषणे कार्ये व्यापार्य कर्मणि च त्रिविधे काले च तेषामाहारं
ददाति स्वयं च काले आहारमृष्यजीवति ऋद्धिं च उपजीवति । अयं च लौकिकोऽत्र प्रशस्तो भाव उक्तः, इदानीं लोकोत्तरा-
प्रशस्तभावप्रतिपादनायाह—

वन्नबलरूवहेउं आहारे जो तु लाभि लब्भंते । अतिरेगं न उ गिणहइ पाउग्गगिलाणमाईणं ॥५०१॥

जह सा हिरण्णमाईपरिहीणा होइ दुक्खआभागी । एवं तिगपरिहीणो साहू दुक्खस्स आभागी ॥५०२॥
आयरियगिलाणट्टा गिणहइ न महंति एव जो साहू । नो वन्नरूवहेउं आहारे एस उ पसत्थो ॥५०३॥

वर्णबलरूपहेतुमाहारयति यश्च लाभे क्षीरादौ लभ्यमाने सति प्रायोग्यं ग्लानादीनामतिरिक्तं न गृह्णाति । यथा सा
गृहस्था हिरण्यादिपरिहीणा संजाता दुःखमागिनी च जाता एवं साधुरपि त्रिकेण-ज्ञानदर्शनचारित्रलक्षणेन हीनो दुःखस्य

१ 'देवना चोक्तं' आ. पा. १ । २ स्थितमा^० ल १ । ३ व्यापारयित्वा प्रेषणा कार्ये कर्मणि च विविधे आ. । ४ 'जीवति । अयं आ. । ५
'इह परि' आ. पा. १ ।

आमागी मवति । उक्तो लोकोचरोऽप्रशस्तः, इदानीं लोकोचरप्रशस्तमाषप्रदर्शनायाह-आचार्यादीनामर्याय गुह्यति, न ममेद योग्य किन्त्वाचार्यादिः, एव यः साधुर्गुह्यति, श्रेय सुगम । उक्तो लोकोचरः प्रशस्तो मावः, उक्त माषद्वारम् ॥

उगमउप्यायण्युसेणाप् वायाल ह्येति अवरहा । सोहेउ समुयाण पडुप्पश्रे वच्चप् वसहिं ॥ ५०४ ॥
सुधघरदेउले वा असई य उवस्सयस्स वा दारे । ससत्तकट्टगाई सोहेउमुवसग्ग पविसे ॥ ५०५ ॥

एव साधुठद्रमोस्पादनैपणामिद्विषत्वारिअदपराधा मवन्ति तैः समुदान मेष 'ओषयित्वा' विविच्य ततः 'पडुप्पश्रे वचप् वसहिं' लन्धे सति मक्कादौ वसतिं प्रयाति । इदानीं उक्त्वा गुरीत सन्धोषयित्वा वसतिं प्रविशति, केषु स्थानेषु ? , अत आह-गुरीत्वा मक्कमुपाधयामिसुत्तो मैजन् शून्यगृहे उक्त्वा प्रत्युपेहय ततो वसतिं प्रविशति, तदमावे देवङ्गले वा, 'असई य' गुरादीनाममावे उपामयदारे संसक्त प्रसैः कण्ठेकेर्वा यद्व्यान्त तत् ओषयित्वा-श्रीन्त्य संसक्तादिमक्त तत उपामय प्रविशति । एव तस्य प्रत्युपेहयमाणस्य कदाचित्संसक्त मवति ततः किं करोतीत्यत आह-

ससत्त तत्तोच्चिअ परिट्टुवित्ता पुणो दव गिण्हे । कारण मत्तय गहिअ पेडिग्गहे छोटु पविसणया ॥ ५०६ ॥

यदि तत्र संसक्त मक्त पानक वा मधेचतोऽस्मादेव स्थानात्परिस्थाप्य पुनरुपन्यत्रैव गुह्यति, तथा ग्लानादिकारणेन च मात्रके पट्टरीतमासीत्त्वत्पट्टगृहे प्रविशत्य प्रविशति, यतस्त्वस्य साधुभिराकपात यदुत ग्लानस्यान्यद्विषमतो निष्कारण

मात्रकोपयोगं परिहरन् पतद्ग्रहे प्रक्षिप्य प्रविशति, निष्कारणमात्रकोपयोगे च प्रमादी भवति । एवमसौ परिशुद्धे सति भक्ते प्रविशति उपाश्रयं । अथाशुद्धं भवति ततः परिष्ठाप्य किं करोतीत्यत आह—

गामे य कालभाणे पहुवमाणे हवंति भंगट्टा । काले अपट्टुप्यंते नियत्तई सेसए भयणा ॥ ५०७ ॥

पदा ग्रामः पर्याप्यते कालश्च यदा पर्याप्यते माजनं च पर्याप्यते एवमस्मिन्नद्ये पर्याप्यमाणे सति पदत्रयनिष्पन्ना अष्टौ भङ्गका भवन्ति, तेषां च भङ्गकानां मध्ये यस्मिन् भङ्गके कालो न पर्याप्यते तस्मिन्निवर्तत एव, शेषेषु च चतुर्षु भङ्गकेषु 'मजनां' विकल्पनां करोति । इदानीं मजनां दर्शयन्नाह—

अण्णं च वए गामं अण्णं भाणं व गिण्ह सइ काले । पढमे बीए छपंचमे य भय सेस य नियत्ते ॥ ५०८ ॥

अन्यं ग्रामं वा व्रजति काले पर्याप्यमाणे, अन्यच्च माजनं गृह्णाति पर्याप्यमाणे काले सति एवं प्रथमे भङ्गके द्वितीये च षष्ठे पञ्चमभङ्गके च 'मजनां' सेवनां करोति काले सति, शेषभङ्गकेषु येषु कालो न पर्याप्यते तेषु 'निवर्त्त' न गन्तव्यं भिक्षाया इत्यर्थः । स च पर्याप्यमाणः कालो द्विविधः—जघन्य उत्कृष्टश्च तत्र जघन्यप्रतिपादनायाह—

वोसिट्टुमागयाणं उँबासिअ मत्तए य भूमितिअं । पडिलेहँअणत्थमिए सेसत्थमिए जहन्नो उ ॥ ५०९ ॥

१ करोति सेवना वा करोति आ. । २ अन्य च आ । ३ 'निवर्त्तन' गन्तं आ. पा. १ । ४ वोसिट्टुं आ, वोसिचमां पु । ५ उब्बसिण ल. १

। । ६ ल्लेहियमत्थमणं आ. पा. १ ।

सम्यां व्युत्पन्त्यागतानां मात्रकं च यस्मिन् तोयं गृहीत्वा एत आसीन्निलेपनार्थं तस्मिन्नुद्रासिते-श्लेषिते सति भूमि-
त्रिके च-कायिकीभूमौ द्वादश स्वर्णिलानि सन्ध्याभूमौ द्वादश स्वर्णिलानि कालभूमौ त्रीणि स्वर्णिलानि, एवमस्मिन्
भूमित्रिके प्रत्युपेक्षिते सति यदाऽस्तमन भवति तस्मिन् प्रवेक्षे 'सेसरयमिण'चि श्लेषानधि अस्वमिते आदित्ये प्रत्युपेक्षते यदा
अयमित्यभ्युतो अषयः काल इति । इदानीमुत्कृष्टकारुप्रतिपादनायाह—

मुचे विचारभूमिं गयागयाण सु जह य ओगाहे । चरमाप् पोरिसीप् उक्कोसो सेस मस्मिमओ ॥५१०॥

मुक्ते सति विचारभूमि-सन्ध्याभूमिं मत्वाऽऽभवतानां यथा 'ओगाहे' आरम्भति चरमा पौष्ठी-चतुर्थः प्रहरः, अपवा
चरमपौष्ठी-पादोनचतुर्थप्रहरो यथाऽऽगच्छति अस्यां वेलायामयमुत्कृष्टः कालः, श्लेषस्तन्व्यो मज्यमः काल इति । तेन च
निधामदिरा विनिर्हस्य प्रविशता वसतौ किं कर्तव्यमत आह—

पायपमञ्जण धार्हिं निसीहि तिसि उ करे पवेसमि । अजलि ठाणविसोही दढग उवहिस्स निक्खेवो ॥

बहिरेव वसतेः पादौ प्रमार्चयति निपीधिक्रा(नेपेधिकी)त्रितयं करोति, प्रविशन् पुनश्च गुरोः पुरस्वादञ्जलिना
नमस्कारं करोति " नमो लमासमभाम "ति, तथा प्रविष्टव स्थानं विशोचयति यत्र दण्डकस्योपवेश्य निक्षेपं करोति ।
इदानीमेवमेव गार्थां माप्यकारो व्याख्यानयन्नाह—

एवं प्रदुपन्ने पविसओ उ तिल्लि उं निसीहिया हॉति । अग्गद्वारे मज्झे पवेस पाए असागरिए ॥२६२॥ भा०

एवं प्रत्युत्पन्ने-लब्धे सति मक्ते प्रविशतस्त्वित्तो निषीधिका (नैषेधिक्यः) भवन्ति, क ? अग्रद्वारे प्रथमा द्वितीया मध्य-
प्रदेशे वसतेः प्रवेशे च मूलद्वारस्य तृतीयां निषीधिकां (नैषेधिकां) करोति पादौ च प्रमार्जयति यदि कश्चित्सागारिको न
भवति, अथ तत्र सागारिको भवति ततो वरण्डकाभ्यन्तरे प्रमार्जनं करोति, अथ मध्येऽपि भवति-द्वितीयनिषीधिका (नैषेधिका)
स्थानेऽपि भवति सागारिकः ततो मध्ये प्रविश्य प्रमार्जयति पादौ, अनेनैव कारणेन पश्चान्द्राव्यकारेण पादप्रमार्जनं व्याख्यातं
येन तदनियतं वर्तते, निषीधिकासु (नैषेधिकीषु) कृतास्वपि कारणवशात्संभवतीति । इदानीमञ्जल्यवयवं व्याख्यानयन्नाह—

हत्थुस्सेहो सीसप्पणामणं वाइओ नमोक्कारो । गुरुभायणे पणामो वायाए नमो न उस्सेहो ॥२६३॥ भा०

हस्तस्योत्सेधं नमस्कारार्थं करोति, शीर्षप्रणमनं करोति, वाचा च “नमो त्वमासमणानं”ति, इत्येवं नमस्कारं करोति,
अथ तद्गुरु भिक्षामाजनं भवति मात्रकं च गुरु गृहीतमङ्गुलीभिः ततश्चैवं गुरुणि माजने सति शिरसा प्रणामं करोति वाचा च
नम इत्येवं ब्रूते, न हस्तस्योच्छ्रयं करोति, यतोऽसौ गुरोर्मात्रकस्याधो हस्तो दचः संधारणार्थमतोऽक्षणिकस्ततश्च नोच्छ्रयं
करोति । इदानीं स्थानविशेषि व्याख्यानयन्नाह—

१ व आ ल. १-२, पा. २ । २ य सागरिए आ ल १-२ पा १-२ । ३ निषेधिका ल. १-२ । ४ निषेधिका ल. १-२ । ५ मयमेऽपि आ. ।

६ ततो आ । ७ तेन च कारं आ पा १, २ । ८ अङ्कतां आ । ९ हस्तोच्छ्रयं ल १ । १० साधारणां आ. ।

उर्वरिं विद्वा य पमब्जिज्जण लट्ठिं ठवेज्ज सट्ठाने । पट्ट उवहिस्सुवरिं मायणवस्थाणि भाणेसु ॥२६४॥ (मा)

उपरि-इज्जस्थाने अयस्ताव-सुव प्रमूज्य पुनम स्वस्थाने यट्ठिं स्वापयेत्, पुनम 'पट्टक' बोलपट्टकमुपधेरुपरि स्वापयति-सुज्जति ' मायनवस्थाणि य' पटठानि ' मायनेपु ' पात्रकोपरि स्वापयति ॥

जइ पुण पासवण से हविज्ज तो टग्गह् सपच्छाग । वाउ अन्नस्स सचोळपट्टओ काइय निसिरे ॥२६५॥
यदि पुनस्वस्य साधोः 'प्रभक्षणं' क्षयिक्यदिर्मवति ततम 'अवग्रह' पठद्ग्रह 'सपच्छाग' सपटल 'दाउ' अर्पयित्वा अन्यस्य साधोः पुनम सह चोळपट्टकेन-चोळपट्टकद्वितीयाः क्षयिकां व्युत्सुयति । क्षयिकां व्युत्सुन्य कायोत्सर्गं करोति, तत्र च को विधिरित्यत आह-

चउरगुल्लमुहपत्ती उउजुप् धामहसिय रयहरण । वोसट्टच्चवेहो काउस्सग करिज्जाहि ॥ ५१२ ॥

चउमिंरगुल्लैर्धानुनोळपरि चोळपट्ट करोति नामेयापयत्तुभिरगुल्लैः पादयोमान्तरं चउरगुल्ल कर्षय, तथा हलवस्त्रिकां तन्नुगे-दधिज्जस्वेन गृह्णाति धामहस्तेन च रसोहरण गृह्णाति, पुनरसौ व्युत्सुट्टवेहो-अलम्बितबाहुस्तपक्कदेशः सर्पापुप त्रवेज्जि नोत्सारयति कायोत्सर्गं, अथवा व्युत्सुट्टवेहो विव्योपसर्गेष्वपि न कायोत्सर्गमग्न करोति, त्यक्कवेहोऽधिमलदृषि क्षमपि नापनयति, स एवविचः कायोत्सर्गं कुर्यात् । इदानीमेनामेव गाथां माण्यकारो व्याख्यानपमाह-

चउरंगुलमप्यत्तं जाणुंगहिट्टा छिवोवरिं नाहिं । उभओ कोप्परधारिअं करिज्ज पट्टं च पडलं वा २६६ भा०
 पुब्बुद्धिट्ठे ठाणे ठाँउं चउरंगुलंतरं काउं । सुहपोत्ति उज्जुहत्थे वामंसि य पायपुंछणयं ॥ ५१३ ॥

काउस्सगंमि ठिओ चित्ते समुयाणिए अईयारे । जा निग्गमप्पवेसो तत्थ उ दोसे मणे कुज्जा ॥ ५१४ ॥

चतुर्भिरङ्गुलैरधो जात्रुनी अप्राप्तशूलपट्टको यथा भवति तथा नाभिं चोपरि चतुर्भिरङ्गुलैर्यथा न स्पृशति, उभयतो-
 वादुर्गपराम्भां घृतं करोति 'पट्टकं' चोलपट्टकं पडलं वा उभयदूर्परघृतं करोति, यदा चोलपट्टकः सच्छिद्रो भवति तदा
 पडलं गृह्णाति । पूर्वोद्दिष्टमेव कायोत्सर्गस्थानं तस्मिन् स्थित्वा, तथा पादस्य पादस्य चान्तरं चतुरङ्गुलं कृत्वा मुखव-
 ब्जिकां च दक्षिणहस्ते कृत्वा वामहस्ते च पादपुञ्जलनकं-रजोहरणं कृत्वा कायोत्सर्गेण तिष्ठति । पुनश्च कायोत्सर्गे च स्थित-
 ध्विन्तयेष्, 'सामुदानिकानतिचारान्' भिक्षातिचारानित्यर्थः, कस्मादारभ्य चिन्तयत्यतिचारान् ?-निर्गमादारभ्य याव-
 त्प्रवेशो वसतौ जातः, अस्मिन्नन्तराले तत्र ये दोषा जातास्तान् 'मनसि करोति' स्थापयति चेतसि ॥

ते उ पडिसेवणाए अणुलोमा होति वियडणाए य । पडिसेवविचयडणाए एत्थ उ चउरो भवे भंगा ॥ ५१५ ॥

तांश्चातिचारान् प्रतिसेवनानुलोम्येन-यथैव प्रतिसेवितास्तेनैवानुक्रमेण कदाचिच्चिन्तयति, तथा 'वियडणाए'ति विक-
 टना-आलोचना तस्यां चानुलोमानेव चिन्तयति, एतदुक्तं भवति-पदमं लहुओ दोसो पडिसेविओ पुणो वडो वडुयरो,

१ जाणुद्धिट्ठो पा २ । २ पाय चळं ल. २ । ३ 'स्सर्गेण व्यवस्थितं' आ. ।

गुरौ न कदाचिदालोचयेत्, तथाऽऽहारं कुर्वति सति, तथा नीहारं वा यदि करोति ततो नालोचयति । इदानीमेतामेव गाथां भाष्यकारो व्याख्यातयन्नाह-धर्मकथादिना व्याक्षिप्तः कदाचिद् गुरुर्मवति, विकथादिना वा प्रमत्तोऽन्यतोऽभिमुखो वा भवति, मृज्जतोऽपि वा नालोचनीयं, किं कारणं ? 'अंतर'ति अन्तराद्यं भवति यावदालोचनां मृणोति, अकारकं वा-शीतलं भवति यावदालोचनां मृणोति । तथा नीहारमपि कुर्वतो नालोचनीयं, किं कारणं ?, यत आशङ्कया साधुजनितया न कायिकादि निर्गच्छति, अथ धारयति ततो मरणं वा भवति । यस्मादेते दोषास्तस्मात्—

अधक्खित्ताउत्तं उवसंतमुवट्ठिअं च नाऊणं । अणुन्नवित्तु मेहावी आलोएज्ज सुसंजए ॥ ५१७ ॥
 कहणाइ अवक्खित्ते कोहाइ अणाउले तदुवउत्ते । संदिसहत्ति अणुन्नं काऊण विदिन्नमालोए ॥ २६८ ॥

धर्मकथादिनाऽव्याक्षिप्ते गुरौ आलोचयेत्, आयुक्तं-उपयोगतत्परं 'उपशान्तं' अनाकुलं गुरुं दृष्ट्वा 'उपस्थितं' उद्यतं च ज्ञात्वा, एवंविधं गुरुमनुज्ञाप्य मेधावी आलोचयेत् 'सुसंयतः' साधुः । इदानीमेतामेव गाथां व्याख्यानयन् भाष्यकृदाह-धर्मकथादिनाऽव्याक्षिप्ते क्रोधादिभिरनाकुले तदुपयुक्ते-भिक्षालोचनोपयुक्ते च 'संदिसहत्ति अणुन्नं काऊण' संदिशत आलोचयामीत्येवमनुज्ञां कृत्वा मार्गयित्वेत्यर्थः, 'विदिण्ण'चि आचार्येण विदिन्नायामनुज्ञायां भणत इत्येवंलक्षणायां तत आलोचयेत् । तेन च साधुनाऽऽलोचयता एतानि वर्जनीयानि—

नट्ट षळ मास मूय तह् बटुर च वज्जिआ । आलोइज्ज सुविहिओ हरथ मत्त च वावार ॥ ५१८ ॥
 करपाय ममुंहसीसऽच्छिउट्टुमाईहि नहिअ नाम । वलण हरथसरीरे चळण काए य भावे य ॥ २६९ ॥ भा
 गारतियमासाओ य वज्जए मूय बटुर च सर । आलोए वावार ससट्टियरे च करमत्ते ॥ २७० ॥ भा

चुल्यआलोषपति षळअ नालोषपति अंगानि षळयआलोषपति, तथा 'मौसं'ति गुरस्यमाषया नालोषपति, किं
 तदि ?-स्यपतमापयाऽऽष्ठीर्षनीयमिति, तपया-सुपारियाओ इत्येवमादि, तथा आलोषयन् मूकेन स्वरेण नालोषपति मिणि
 मिर्षत, तथा बटुरेण च स्वरेण-ठडैर्नालोषपति एवमिच स्वरं वञ्चयेत् । किं पुनरसावालोषपतीत्येतदाह-आलोषयेत् सुवि-
 हितो इत्वमुदकस्तिग्ध, तथा 'मात्रकं' गुरस्यसक्त कडुच्छुक्रादि-उदकाद्रादि, तथा गुरस्यया कृतम व्यापारं कुर्वत्या मिखा
 दयेत्येतआलोषपति । इदानीमेवामेव गाथा, माष्पकारो व्याक्यानयआह-करस्य तथा पादस्य सुवः छिरसः अस्यः ओहुस्य
 य, एषमारीनामद्गानां सुविहारं चलन नर्चन नाम, तेष नर्चित कुर्वआलोषपति, षळन इत्वस्य क्षरीरस्य च कुर्वआलोषपति,
 तथा चलन कापस्य इत्येति मोटन तदकुर्वआलोषपति, तथा मौषतलनमन्यया गुरीतमन्ययाऽऽलोषपति अट्टवियट्टु ॥
 आलोषयन् गुरस्यमाषया नालोषपति येदुत "तलमणीओ(?)छदाओ मडया छदा" इत्येवमादि, किन्तु संयतमापयाऽऽलो

१ 'ममुहि अय । २ 'च्छि' आ । ३ अषमाओ आ । ४ ओषपति आ पा १ । ५ 'मिणे' क. । ६ 'स्वत आह पा १-२ । ७ एएव
 कुर्व' आ. क. २. पा १. १ । ८ माष्पे षळअ क. १-२ । ९ तथा 'सुमीओ (अप्यपीओ) अयानो आ. क. २ ।

चनीयमिति 'सुयारियाउ' इत्येवमादि, मूकस्वरं मनाक् दृढरं च महान्तं स्वरं वर्जयन्नालोचयति, किमालोचयति ?—'व्यापारं' गृहस्थायाः सम्बन्धिनं, तथा 'संसृष्टम्' उदकाद्रादि, इतरं असंसृष्टं, किं तत् ?—करं संसृष्टमसंसृष्टं च उदकेन, तथा 'मात्रकं' गृहस्थसत्कं कुण्डेलिकादि उदकसंसृष्टमसंसृष्टं चेति, एतदालोचयेत् ।

एयद्दोसविमुक्तं गुरुणो गुरुसम्मयस्स वाऽऽलोए । जं जह गहियं तु भवे पढमाए जा भवे चरिमा । ५११ ।

एभिर्दोषैर्विमुक्तमनन्तरोक्तैर्मैक्षमालोचयेद्गुरोः समीपे वा यो गुरोः संमतो—बहुमतस्तस्य समीपे आलोचयेत्, कथमालोचनीयं ?, यद्यथा गृहीतं भवेत्—येन क्रमेण यद्गृहीतं प्रथममिक्षाया आरभ्य यावच्चरमा—पश्चिमा भिक्षा तावदालोचयेदिति । एष तावद्दुत्सर्गेणालोचनाविधिः । यदा पुनरेतानि कारणानि भवन्ति तदा ओघत आलोचयतीत्येतदेवाह—

काले अपहुप्पंते उच्चाओ आवि ओहमालोए । वेला गिलाणस्स व अइच्छई गुरू व उच्चाओ ॥ ५२० ॥

यदा तु पुनः काल एव न पर्याप्यते यावदनेन क्रमेणालोचयति तावदस्तं गच्छत्यादित्यः तदा तस्मिन् काले ओघतः—संक्षेपेणालोचयति, यदि वा श्रान्तः कदाचिद्भवति तदाप्योघत एव आलोचयति, वेला वा ग्लानस्यातिक्रामति यावत्क्रमेणालोचयति अत ओघत आलोचयति, अथवा गुरुः उच्चातो—श्रान्तः कुलादिकार्येण केनचित् तत ओघत आलोचयति एभिः कारणैरिति । का चासावोषालोचना ?—

पुरकम्मपच्छकम्मे अप्पऽसुद्धे य ओहमालोप । तुरियकरणमि ज से न सुज्झई तत्तिअ कहए ॥५२१॥
 आहुत्तरे आप्पे सत्थेबमोषालोचनयाऽऽलोचयति-पुरःकर्म पथात्कर्म च अत्थं-नास्ति किञ्चिदित्यर्थः, 'असुद्धे य'
 पि-प्रतुद वात्, अशुद्धमावाक्यमपिधीयते तदन्त्य-नास्तीति, एवमोषता-संश्लेषेणालोचयेत् । 'तुरियकरणमि'षि त्वरिते
 कार्ये ज्ञाने मति येन तुदयति तत्केन प्रकारेण तावन्मात्रमेव कथयति, एषा ओषालोचनेति ॥

एवमेण मानसी आलोचना वाचिकी वाऽऽलोचनोक्ता, इदानीं कायिकी आलोचना मण्यते-आचार्यस्य मिथा दक्षयति,
 एत मनसा वाचा कौयेनालोचयित्वा 'मर्थ' निरयत्थेय, तथा सुखवसिक्कया अिः प्रमज्ज्य पठद्दह व सपटल प्रमज्ज्य 'कम्मे'
 पीठी' 'अधो' सुधि 'तिर्यह' विरथीन 'प्रसुयेयेत्' निरूपयेत् 'सर्वतः' समन्तात्तत्सुध्वपि विद्यु सर्वं नेरन्तयेन, ततः
 पठद्दह इत्थे कृत्वा मत्तादि गुरोर्दक्षयतीति वैक्षयति माप्पकृत् । इदानीमेतामेव धारणां माप्पकृत् भ्योऽस्यानयति, अत्र
 गुरुत्वेपत्त्वाप्रथममूर्द्धादीनि त्रीणि पदानि ध्याकथानयन्नाह—
 उडु पुप्फफलाई तिरिय मज्जारसाणद्धिमाई । खीलगदारुगढावडणरक्खणट्टा अहो पेहे ॥२७१॥ भा

उडु पुप्फफलाई तिरिय मज्जारसाणद्धिमाई । खीलगदारुगढावडणरक्खणट्टा अहो पेहे ॥२७१॥ भा
 तदानादौ आवागितानां मर्ता पुष्पफलादिपातमूर्द्धं निरूप्य ततो गुरवे दक्षयति, तिर्यक् माञ्जरिश्चरिम्मानालोक्षया-

१ तर्हित धारणे भा १ । २ पठद्दह तत्केन करणिम् भा १ । ३ वाऽऽलोच्ये भा । ४ ध्याकथयति क १ । ५ आह एत भा पा १ ।

लोचयति मा भूते आगच्छन्तस्तत्पात्रमुत्प्रेर्य पातयिष्यन्ति, आदिशब्दात्काण्डं वा केनचिद्विधिप्तमायाति अतस्तिर्यग्
 निरूप्यते, तथाऽधो निरूपयति, किमर्थं ! कदाचित्कीलको भवति देरुकाष्ठं वा भवति, तत्रापतनम्-आस्वलनं मा भृदिति,
 अतोऽधो निरूप्य ततो भक्तादि दर्शयति । इदानीं 'सीसं सपडिग्गहं पैमञ्जित्त'त्ति व्याख्यानयति—

ओणमओ पवडिज्जा सिरँओ पाणा सिरं पमज्जेज्जा । एवमेव उग्गहंमिवि मा संकुडणे तसविणासो ॥२७२॥
 हस्तस्थे पतद्गहेऽवनमतः शिरसः प्रपतेयुः प्राणिनः कदाचिदतः शिरः प्रथममेव प्रमार्जयेत्, एवमेव पतद्गहे प्रमार्जनं
 कृत्वा प्रदर्शयेद्भक्तादि, किं कारणं ? मा संकुडणे तसविणासो'त्ति मा भूत्सङ्कोचने सति पटलानां त्रसादिविनाशो भविष्यत्यतः
 प्रमृज्य पतद्गहं भक्तं प्रदर्शयतीति ॥

काउं पडिग्गहं करयलंमि अहं च ओणमित्ताणं । भत्तं वा पाणं वा पडिदंसिज्जा गुरुसगासे ॥२७३॥ भा०

कृत्वा पतद्गहं करतले अर्धे च शरीरस्यावन्मय पुनर्मक्तं वा पानं वा प्रदर्शयेत् गुरुमकाश इति—
 ताहे उदुरालोइय भत्तपाण एसणमणेसणाए उ । अट्टुस्सासे अहवा अणुग्गहादीउ झाएज्जा । २७४ । भा०

ततः कदाचिदुरालोचितं भक्तपानं भवति, 'नट्टं वलं चलं' इत्येवमादिना प्रकारेण, तथैषणादोषः कदाचित्सूक्ष्मः कृतो
 भवति, अनेषणादोषो वा कश्चिदजानता कृतः, ततश्चैतेषां विशुद्ध्यर्थमष्टौच्छ्वासं-नमस्कारं ध्यायेत्, अथवा 'अनुग्गहादीउ'त्ति

१ तत्रां वा. । २ पमज्जेज्जात्ति ल २ वा पा. १ । ३ पुरको ल १ पु ।

अपवाञ्छुप्रहादि ध्यायेत्, 'बह मे वज्रुमार कुवा साह होक्वामि तारिबो' इत्येवमादि गाथाद्वय (बह्वै, अम्प ५
 तरे १ मा ९४-९५) कार्योत्सर्गस्यो विदुस्वर्ष ध्यायेत्, उत्सर्गं च कार्योत्सर्गं ततः स्वाध्याय प्रस्थापयेत् । एतदेवाह—
 विणायुण पट्टत्रिंशत्ता सञ्ज्ञाय कुण्ड तो सुदुत्ताग । पुत्रमणिया य दोसा परिस्समाई जढा एव ॥५२३॥
 धिन्मेन प्रस्थाप्य स्वाध्याय ईर्षमात्रं करोति, अथपतो माथात्रय पठति, उत्कृष्टतमत्तुर्दद्यापि पूर्वानि सरुमानप्राण
 ठन्पिसपभोञ्ज्वर्षेन परावर्षयति, एव च कुर्वता पूर्वमभिता दोषा 'घातुस्त्रोमे मरन्' मित्येवमादयः तथा परिभमादयश्च
 दोषा 'बहाः'त्यक्ता मवन्तीति ॥

दुविहो य सौवि साहू मडलिउवजीत्रओ य इयरो य । मडलिमुवजीवतो अच्छइ जा पिटियासवे ॥५२४॥
 म च माधुर्दिप्रकारो-मन्वत्युपवीचकः इतरथ-मन्वत्युपवीचकः, तत्र यो मन्वत्युपवीचकः साधुः सोऽटित्वा मिधा
 तावत्प्रतिपाठयति यावत् 'पिण्डिताः' एकीभूताः सर्वेऽपि साधवो मवन्ति, पुनश्च स तैः सह सुहृत् ।
 इयरो वि गुरुसगास गतूण भणइ सदिसह मते ! । पाट्टुणगखवगअतरतवालुडुहाण सेहाण ॥५२५॥

'इवरोऽपि' अमन्वत्युपवीचकः साधुर्गुणसकाष्ठ गत्वा तमेव गुरु मवति-येवुत हे वाचार्याः ! संदिशत-वदत यूयमिदं

१ योगविद्यारिष एका स्थापनं सुई का न १. ५. पा २ । १ एवमां का । २ एव सा पा १ एव न क १ । ४ तत्र ये मन्वत्युपवीचकः
 व पाणु अ न. १ । ५ यथा का. पा १-२ ।

भोजनं प्राधूर्णकक्षपकथतरन्तवालवृद्धशिक्षकैभ्यः साधुभ्य इति । पुनश्च—

दिण्णे गुरूहिं तेसिं सेसं सुंजिज्ज गुरुअणुत्ताए । गुरुणा संदिट्ठो वा दाडं सेसं तओ सुंजे ॥ ५२६ ॥

एवमुक्तेन सता गुरुणा दत्ते सति तेभ्यः—प्राधूर्णकादिभ्यो यच्छेषं तद् भुञ्जीत गुरुणाऽनुज्ञाते सति, यदिवा गुरुणा 'सन्दिष्टः' उक्त यदुत त्वमेव प्राधूर्णकादिभ्यः प्रयच्छ, एवमसौ साधुर्मणितः सन् दत्त्वा प्राधूर्णकादिभ्यस्ततः शेषं यद् भक्तं तद्भुङ्क्ते । एवं न केवलमसौ प्राधूर्णकादिभ्यो ददाति अन्यानपि साधून्निमन्त्रयति, तत्र यदि ते गृह्णन्ति ततो निर्जरा, अथ न गृह्णन्ति तथाऽपि विशुद्धपरिणामस्य निर्जरैवेति ॥ एतदेवाह—

इच्छिज्जन इच्छिज्ज व तहविय पयओ निमतंए साहू । परिणामविसुद्धीए अ निजरा होअगहिएवि । ५२७ ।

इच्छेत् कश्चित्साधुर्नेच्छेद्वा तथापि प्रयत्नेन—सद्भावेन निमन्त्रयेत्साधून्, एवं सद्भावेन निमन्त्रयमाणस्य 'परिणाम-विशुद्ध्या' विचर्नमल्यान्निर्जरा भवति—कर्मक्षयलक्षणाऽगृहीतेऽपि भक्ते भवतीति । अथावह्वया निमन्त्रयति ततश्चायं दोषः । भरहेरवयविदेहे पन्नरसवि कम्मभूमिगा साहू । एक्कमि हीलियंमी सब्बे ते हीलिया होंति ॥ ५२८ ॥

भरहेरवयविदेहे पन्नरसवि कम्मभूमिगा साहू । एक्कमि पूइयंमी सब्बे ते पूइया होंति ॥ ५२९ ॥

अह को पुणाइ नियमो एक्कमि वैसाणियंमि ते सब्बे । होंति अवमंनियया पूइए य संपूइया सब्बे ॥ ५३०

१ 'णेवासो 'सन्दिष्ट' ल १-२, 'णैव 'सन्दिष्ट.' पु. पा १-२ । २ 'मि हीलियंमि ते आ पा १-२ । ३ 'माणिया वा पा १ । ४ पूर्वार्थमि सपू पा. १ ।

नाण व दसण धा तवो य तह सजमो य साहुगुणा । एके सधेसुवि हीलिपसु ते हीलिया होंति ॥५३१॥
 एमेव पूइयमिधि एकमिधि पूइया जइगुणा उ । योव वहुनिवेसं ईइ नखा पूयए महम ॥ ५३२ ॥
 तम्हा जइ एस गुणो एकमिधि पूइयमि ते सधे । मच वा पाण वा सधपयत्तेण दायव्व ॥ ५३३ ॥

सुममा ॥ एदा पुनरादरेण निमन्त्रयते तदायं महान् गुणः-सुममा ॥ अत्राह परः-अथ कः पुनरय नियमः ? एदेत एकस्मिन्नवमानिते सति सर्व एवापमानिता भवन्ति, तथैकस्मिन् संपूषिते सर्व एव संपूषिता भवन्ति, न चैकस्मिन् संपूषिते सर्वे संपूषिता भवन्ति, न हि यद्भक्षे सुके देयवचो सुक्तो भवतीति । आचार्य आह-ज्ञान दर्शन च तपस्त्वया संयमश्च एते साधुगुणा वर्धन्ते, एते च गुणा पथैकस्मिन् साधौ व्यभिचिता एव सर्वेष्वपि, एकरूपस्वरूपेषु, एतन्मैवमत एकस्मिन् साधौ हीलिते-अपमानिते सर्वेषु वा साधुषु हीलितेषु 'त्ति' ज्ञानादयो गुणा 'हीलिताः' अपमानिता भवन्ति, एतन्मैवमत एकस्मिन् पूजिते पूजिता यतिगुणाः सर्वे भवन्ति, यस्मादेव तस्मात्तोफमेतन्नक्षयानादि 'बहुनिवेशं' बह्वलयमित्यर्थः निर्बरावेतुरिति, तस्मादेवं ज्ञाना एवमेत्याधुन मतिमानिति, यतन्मैवमत एवमेव कर्षणम् । एतदेवाह-'तम्हे' त्यादि, सुगमा ॥
 वेयावच्च नियय करेह उच्चमगुणे धरिन्ताण । सध किळ पडिवाई वेयावच्च अपडिवाई ॥ ५३४ ॥
 पडिमगास्त मयस्स व नासइ वरणं सुय अगुणणाए । न तु वेयावच्चचिये सुहोदय नासए कम्म ॥५३५॥

१ शि मया क. १।१ बरेड' भा ए. १-२। १ 'शमरि क १।४ एतार भा क ३।५ कर्षण क १-२।

लाभेण जोजयंतो जइणो लाभंतराइयं हेणइ । कुणमाणो य समाहिं सवसमाहिं लहइ साहू ॥५३६॥
 भरहो बाहुबलीवि य दसारकुलनंदणो य वसुदेवो । वेयावच्चाहरणा तम्हा पडितप्पह जईणं ॥५३७॥
 होज्जनवहोज्जलंभो फासुगआहारउवहिमाईणं । लाभो उ निज्जराए नियमेण अओ उ कायवं ॥५३८॥
 वेयावच्चे अब्भुट्टियस्स सद्धाए काउकामस्स । लाभो चैव तवस्सिस्स अहीणमणसस्स ॥५३९॥

वैयावृत्त्यं 'नियतं' सततं कुरुत, केषाम् ?-उत्तमान् गुणान् धारयतां साधूनां कुरुत । शेषं सुगमम् । किञ्च-'प्रतिभग्न-
 स्य' उन्निष्क्रान्तस्य मृतस्य वा नश्यति चरणं श्रुतमगुणनया न तु वैयावृत्त्यचित्तं-बद्धं शुभोदयं नश्यति कर्म । किञ्च-
 'लाभेन' प्राप्या घृतादेः 'योजयन्' घृतादिलाभेन योजयन् कान् ?-यतीन्, लाभान्तरायं कर्म हन्ति । तथा पादप्रक्षालना
 दिना कुर्वन् समाधिं 'सर्वसमाधिं' मनसः स्वस्थतां वाचो माधुर्यादिकं कायस्य निरुपद्रवताम्, एवं कुर्वन्निरुपमपि सर्व-
 समाधिं लभते ॥ सुगमा, नवरं 'पडितप्पह'त्ति वैयावृत्त्यं कुरुत । किञ्च-भवेद्वा न वा लाभः, केषां ?-प्रासुकानामाहा-
 रोषध्यादीनां तथापि तस्य वैयावृत्त्यर्थमभ्युद्यतस्य सावोर्विशुद्धपरिणामस्य लाभ एव निर्जरायाः, न अवश्यं लाभे एव सति
 निर्जरा भवति, यस्मादेवं तस्मात्कर्त्तव्यं वैयावृत्त्यम् । सुगमा, नवरं वैयावृत्त्ये 'अभ्युत्थितस्य' उद्यतस्य श्रद्धया कर्त्तु-
 कामस्य लाभ एव ॥

१ इहइ ल १ । २ समाही ल १ । ३ लंभो य निजं आ । ४ य होइ का० ल १ । ५ राया अनस्य, अलामेऽपि सति आ ।

एसा गहणेसणविही कहिया मे धीरपुरितसपन्नत्ता । घासेसणपि इत्तो वोच्छ अप्पक्खरमहत्थ ॥५४०॥

सुमया ॥ उक्ता ब्रह्मिण्यना साम्प्रतं प्राप्सिष्योच्यते, तथा च—

द्वे मात्रे घासेसणा उ दधमि मच्छआहरण । गलमसुहगभक्खण गलस्त पुच्छेण घट्टणया ॥ ५४१ ॥

सा च प्राप्सिष्या द्विविधा—द्रव्यतो मावतय, तत्र ब्रह्मणे मत्स्योवाहरय, व ब्रह्मा—एगो किर मच्छबधो गले मसपिड दाज्ज्य दहे छुरह, त च एगो मच्छो जायह, ब्रह्मा एस गलोचि, सो परिपेरेण मसं स्वाइज्ज्य ताहे पराहुवो छिप्पाए गलमाहणह, मच्छबंधो बाणह—एस गहिवोचि, एव तेण सर्वं सइय मसं, सो^१ य मच्छबधो सइएण मसेण अदिरिए लदो बच्छह । एएय य आहरण दुषिहं—चरिअं कप्पिये च, तं एय मच्छबंध ओहरयमपसंज्ज्य ज्ञायत दहुं मच्छो मणह—अहं पमणे भरन्तो गहिवो बलागाए, ताहे सा उंमिस्सविचा पच्छा गिलह, ताहे अह बको तीसे सुहे पढामि, एव विरिय तइय पि^२ उच्छालिवो ताहे सुखो, बण्णया सहरे अहं गवो तएय मच्छबधा बलयाइहाइ करेति कइयहि, ताहे समुहरेलापाथिएणं सह अह तएय बकीएए इत्ते पविट्ठो, ताहे वस्स कइमस्स अणुसारेण अविचवो, एव तिप्पि चार बलयाइहावो सुखो, बाळाओ एकपीसं चारा फिदिओ, किर पुण^३, जाहे बाल छूठ मवति ताहे अहं भूमिं धिपूस अच्छामि, तथा एकंमि छिण्णोदयमि दइमि अच्छिणा, अन्नेहिं कियवि न नाय अहा इमो दहो

^१ इज्जमपीएक्खह—मत्स्ये अह । २ उपाए ना पा १ पु । ३ तो से मच्छ ना पा १ । ४ किरिय ना उक्खिणा उ १ । ५ बज्ज पा १ । ६ परिअे ना । ७ मूसी ना पा १ । ८ एए वहे क्किया अन्नेहिं ना पा १-२ ।

सुकिहिह, ताहे सो दहो सुको, मच्छाणं थले गई णत्थि, ते सवे सुकंते पाणिए मया, केई जीविदि, तत्थ कोइ मच्छबंधो आगओ, सो हत्थेण गहाय खलाए पोएति, ताहे मए नायं, अहंपि अचिरा विज्झीहामि जाव न विज्झामि ताव उपायं चित्तेमि, ताहे तेसि मच्छाणं अंतरालं खलं मूहेण गहिज्जण ठिओ, सो जाणह-एते सवे पोइयल्लया, ततो सो गंतूण अण्णहि दहे धोवह, तत्थ अहं मच्छुद्धं करितो चेवुड्डीणो पाणिए पविट्ठो, तं एयारिसं मम सत्तं, तदवि इच्छसि गलेण घित्तुं ? , अहो ! ते निल्लज्जचंति ॥ अद्युमेवार्थं गाथामिरुपसंहरन्नाह-‘गलमंसुडंगं’ गाहद्धं, गलमांसपिडमक्खणं, शेषं सुगमं ॥

अहं मंसंमि पहीणे ज्ञायंतं मच्छियं भणइ मच्छो । किं ज्ञायसि तं एवं ! सुण ताव जहा अहिरिओऽसि ॥ ५४२ चरियं व कप्पियं वा आहरणं दुविहमेव नायधं । अत्थस्स साहणत्था इंधणमिव ओयणट्ठाए ॥ ५४३ ॥ तिबलागमुद्धुम्मुक्को तिखुत्तो वलयासुहे । तिसत्तखुत्तो जालेणं सइं छिन्नोदए दहे ॥ ५४४ ॥ एयारिसं ममं सत्तं, सढं घट्ठिअघट्ठणं । इच्छसि गलेण घित्तुं, अहो ते अहिरियया ॥ ५४५ ॥ अह होइ भावघासेसणा उ अप्पाणमप्पणा चेव । साहुं भुंजितकामो अणुसासइ निज्जरट्ठाए ॥ ५४६ ॥

बायालीसेसणसंकडंमि गहणंमि जीव ! नहु छलिओ । इण्हि जह न छलिज्जसि भुंजंतो रागदोसेहिं । ५४७ ।

१ मच्छाणपि थले आ पा १-१ । २ कइवि आ पा. १-२ । ३ डसिउ मुहेग ठिओ वा. पा. १-२ । ४ मुहा सुको आ ल ३ पा. १ । ५ सयं आ. पा. १ ।

जह् अम्भगणलेवा सगढक्खवणाण जुत्थिओ होत्ति । इय सजमभरवहणट्टयाए साट्ठण आहारो ॥५४८॥

सुगमाः, तिस्रो वारा बलाकाया मुखेनोद्भूतः-ऊर्ध्वं क्षिप्तः त्रिकत्वो 'बलयासुखे' कृतात्मके आर्षर्षवद्रक्षिते, तथा त्रयाः सप्तका बालास्यन्युतः 'संभूदू' एकाकारं' छिन्नोदके द्रवे छुटितः ॥ एषविष मय मन्थ छठ मां तथा 'धटितवद्भुन' धेटितानि-संभदानि बहूनानि बलानि यस्य सोऽह धटितवद्भुनः, तमेवविष इच्छसि यत्नेन ग्रहीतुं ?, बहो ते निर्लभता ॥ तस्माद्रूपप्राप्तेषा पतोऽसौ प्राप्तं कूर्वन्न कश्चिच्छसित इति । इदानीं भावप्राप्तेषां प्रतिपादयन्नाह-अथ भवति भावप्राप्तेषा, कथं ?, यदाऽऽस्मान्मात्मनेन साधुलुब्धास्ति, क्वा पुनः ?-'मोक्षकामः' मोक्षममिलपन्, निर्भरार्थं न तु वर्यापर्यय् । किं पुनरसौ चिन्तयन्नास्मानमुद्भास्तीत्यत आह-द्विषत्वारिधदेपणादोपैः संकटं-दुष्खेषु यद्गहन गह्वरं तस्मिन् दे जीव ! न त्व छलितः, श्रेयं सुगम, पथा न व्यस्यसे तथा कर्षव्यं । यथाऽभ्यङ्गलेपा यथासङ्गयेत कृकटास्यस्य प्रगानां च युक्तिो मयन्ति, एतदुक्त मयति-यथाऽभ्यङ्गः कृकटाथे युसया वीयते न घातिबहुने घातिस्तोको मारवहनाथे, तथा प्रगानां च लेपो युसया वीयते नातिबहुनातिस्तोकाः, एव संपमभरवहनाथं साधूनामाहारः ॥

उवजीवि अणुवजीवी मढलिं पुठ्ववन्नियो साहू । मढलिअसमुद्धिसगाण ताण इणमो विधिं बुच्छ ॥५४९॥

एत्र मण्डरपुपनीवी अनुपनीवी च पूर्वमेव द्विविधो व्याजर्णितः साधुरेकः, इदानीं बहूनां मण्डस्यामसमुद्धिसिद्धिर्ना यो

१ अर्थो एव चिते क्त. २ उक्तं भा. । ३ 'एकतो' भा. । ४ 'वदित' भा. । ५ 'वदित' भा. । ६ 'वदित' भा. । ७ क्वा क्त. एव च. ८ ।

विधिर्भवति तं वक्ष्ये ॥ ते च कथं मण्डल्यामसमुद्देशका भवन्ति ?, अत आह—

आगाढजोगवाही निज्जूढत्तट्टिआ व पाहुणगा । सेहा सपायछित्ता बाला बुद्धेवसाईया ॥ ५५० ॥

आगाढयोगो-गणियोगः तत्स्था ये ते मण्डलीं नोपजीवन्ति, 'निज्जूढ'त्ति अमनोद्भाः कारणान्तरेण विष्ठन्ति ते पृथग् भुञ्जते, तथाऽऽस्मार्थिकाश्च पृथग् भुञ्जते प्राघूर्णकाश्च, यतस्तेषां प्रथममेव प्रायोग्यं पर्याप्त्या दीयते, ततस्तेऽप्येकाकिनो भवन्ति, शिक्षका अपि सागारिकत्वात् पृथग् भोज्यन्ते, सप्रायश्चित्ताश्च पृथग् भोज्यन्ते, यतस्तेषां श्वलं चारित्रं, श्वलचारित्रैः सह न भुञ्जते, बालवृद्धा अप्यसहिष्णुत्वात्प्रथममेव भुञ्जतेऽतस्तेऽप्येकाकिन इति, एवमाद्या मण्डल्यामसमुद्देशका भवन्ति, आदिग्रहणात्कुठुव्याध्याद्युपद्रुता इति ॥ ते च भुञ्जानाः सन्त आलोके भुञ्जते, स चालोको द्विविधो भवतीत्येतदेवाह—
दुविहो खलु आलोको दवे भावे य दवि' दीवाई । सत्तविहो पुण भावे आलोगो तं परिकहेऽहं ॥ ५५१ ॥

द्विविध आलोको-द्रव्यालोको भावालोकश्च, तत्र द्रव्यालोकः प्रदीपादिः, भावविषयः पुनरालोकः सप्तविधः, तं च कथयाम्यहं, तत्र भावालोकस्येयं व्युत्पत्तिः-आलोक्यते इत्यालोकः-स्थानदिगादिनिरूपणमित्यर्थः । तं च सप्तविधमपि प्रतिपादयन्नाह—

ठाजदिसिआसणधा भायणपक्खेवणे य गुरुभावे । सत्तविहो आलोको सयावि जयणा सुविहियाणं ॥

तैश्चामण्डलिसमुद्देशकैर्निक्रमप्रवेशवर्जिते स्थाने भोक्तव्यं, तथा कस्यां दिशि आचार्यस्योपवेष्टव्यमित्येतद्वक्ष्यति, तथा

वतः कदाचित्साधुः 'मत्सिद्धम्' अतिप्रचुरं भक्षयेन्निःशुद्धः सन्, स च सध्यार्धशरीरः कदाचिद्वा गुरोरदर्शनपथे' सुखानो
 ऽकारक-अपप्यमपि सुखीयाश्रितः सन्, कदाचिद्वा मिथामतवाग्नेन स्निग्धद्रव्यं रुन्ध भवेत् तथानालोन्पैव मद्यवेषु
 एतान्ने मा मून्मोमाषार्यो निपायिष्यति । मतः

एपसि जाणणट्ठा गुरुआलोप तओ उ मुजिज्जा । नाणाइसधणट्ठा न वल्लथलरूवविसयट्ठा । २८० । (मा०)

'एतेषां' प्रचुरमथितादीनां दोषाणां ज्ञानार्थं गुरोः 'आलोकं' षडुदर्शनपथे सुखीय येन गुरुः समीपस्य सुखान इद्वा
 प्रचुरं मद्ययन्त निवारयति, तथाऽकारक मद्ययन्त निवारयति, तथा अणालोइय चोरिअं स्थायत निवारयति, मा मूद्वारयेऽ-
 पाटवमनिता दोषाः स्युः । इदानीं माषेपि व्याख्यायते-- 'वाग्माइ'चि ज्ञानाविर्भावः ज्ञानं दर्शन चरित्रं च, एतच्छ्रानादिमाष
 प्रथमसुख्यमाने बुद्ध्यसि-स्युच्छियते, अथ एतेषां ज्ञानादीनां बुद्ध्यतां 'स-धानार्थे' अविच्छिन्नप्रवाहार्थं सुच्यते, न वर्णार्थं सुच्यते,
 न वर्णो मम गौरत्वं स्यादित्येवमर्थं, तथा बल मम भूयाद् इत्येवमर्थमपि न सुच्यते, रूपं मम भूयाद् प्रसुखया क्षीणगण्ड
 गार्थः सन् मासोपचयेन पूरितगण्डपाथो रूपवान् मक्खियामीति नैवमर्थं सुद्धे, नापि 'विषयार्थे' मेयुनायासेवनार्थं सुद्धे ।

सो आलोइयमोई जो एए जुजए पए सव्वे । राविसणगहणग्घासेसणाइ तिविहाइवि विसुद्ध । ५५३ ।

'मा' मापुंरोगलोषित सुद्धे य एतानि पदान्यनन्तरोदितानि 'युनक्ति' प्रयुद्धे करोति स्थानादीनि, स च गवेपणोपण

१ पिठ्ठीः १. २ । १ एएते' का । १ 'केऽप्ररक' का । ४ 'ए पिठ्ठीः का पा. १ । ५ 'आमाषा' का । ६ गौरत्वं का ।
 ७ 'विषयार्थं' का ।

या ग्रहणैषणया प्रासैषणया, अतया त्रिविधाऽध्येषणया विशुद्धं सुक्ले य एतानि पदानि प्रयुक्त इति ।

एवं एगस्स विही भोत्तवे वन्निओ समासेणं । एमेव अणेयाणवि जं नाणत्तं तैमहं वोच्छं ॥ ५५४ ॥

एवमेकस्य साधोर्मोक्तव्ये विधिर्वर्णितः 'समासेन' सङ्क्षेपेण, एवमेवानेकेषामपि साधूनां भोजने विधिः, यत्तु पुनर्नाना-
त्वं भवति तदहं वक्ष्ये । आह-किं पुनः कारणं मण्डली क्रियते ?, उच्यते—

अतरंतवालुद्धा सेहाएसा गुरू असहुवगो । साधारणोगगहाऽलच्छिकारणा मंडली होइ ॥ ५५५ ॥

अतरन्त इति ग्लानस्वत्कारणात्-तन्निमित्तं मण्डली भवति, यतस्तस्य ग्लानस्य यद्येकः साधुर्वैयावृत्यं करोति ततस्तस्य
तत्रैवाश्रयणिकस्य सूत्रार्थहानिर्भवति, मण्डलीमध्ये तु कश्चित्कश्चित्करोति, अत एतदर्थं मण्डली क्रियते येन बहवः प्रति-
जागरका भवन्तीति । बालोऽपि भिक्षामटितुमसमर्थः, स च बहूनां मध्ये सुखेनैव कथं तु नाम वर्त्तते?, अतो मण्डली भवति ।
बुद्धोऽप्येवमेव । सेहः-शैशुकः स चैकः सन् भिक्षाविशुद्धिं न जानाति ततस्तस्यानीय दीयते, आएसो-प्राधूर्णकस्तस्य
चागतस्य सर्व एवोपकुर्वन्ति, स चोपकारः सर्वैरेव मिलितैः कर्तुं शक्यते न त्वेकेन, गुरोश्च सर्वैरेवोपकर्तुं शक्यते न त्वेकेन
सूत्रार्थपरिहानेः, तथा 'असहुवगो'त्ति असमर्थो राजपुत्रादिः स च भिक्षामटितुं सुकुमारत्वात् शक्नोति ततश्च सर्व एव मिलिता
उपकुर्वन्ति, तस्मात् 'साधारणोगगहा' साधारणथासातुप्रग्रहश्च साधारणोपग्रहात् साधारणोपग्रहात् कारणान्मण्डली

१ तयं वोच्छं आ पा. १ पु. १२-यो मेशो यदतिरिक्तं तदहं आ पा १ २. पु. १ ३ °रन्त-अतिग्लानं आ ४ °वन्वे आ । ५ एतदर्थं आ. ।

कर्पण्या, अथवा मण्डलीविश्लेषणमेतत्, उपगृह्णातीत्युपग्रहो-मत्कादिः स साधारणः-सुख्यो यस्यां सा साधारणोपग्रहा मण्डली भवति । 'असदिकारणा मण्डली होई' इति क्वाचित्कश्चित्साधुरलम्बिमान् भवति तत्रैव तेऽन्वे साधवत्सम्भे आनीय प्रयच्छन्ति, अत एतत्कारणान्मण्डली भवति । इदानीं मिश्रागतानां साधूनां यो वसतिरक्षपाल आस्ते तेन किं कर्तव्यमित्यत्र आह—
नाउ नियहणकाल वसहीपालो य भायणुग्गाहे । परिसठियच्छद्वगिणहट्टया गच्छमासज्ज ॥ ५५६ ॥

शास्त्रा मिश्रागतानां निवर्षनकाल वसतिपालो 'माहन' नन्दीपात्र तत्प्रत्युपेक्ष्योद्वाहयति-सङ्घटितेनास्व इत्यर्थः, किमर्थं, परिसंस्थिताच्छत्रप्रहरणार्थम्, एतदुक्तं भवति-तत्रानीय साधवः पानकं प्रक्षिपन्ति, पुनश्च तत्र परिसंस्थित-स्वच्छीभूत सषस्मादन्यत्र पात्रकं क्रियते येन तत्स्वच्छमाषार्यादीनां प्रायोग्यं भवति, पात्रकादिप्रक्षालनं च क्रियते । 'गच्छमामत्क'श्चि 'गच्छमाधित्य' गच्छस्य प्रमाणं ज्ञात्वा पात्रकमुद्वाहयन्ति, एतदुक्तं भवति-यदि महान् गच्छस्ततः पानकगलनार्थं महत्प्रमाणं पात्रकमुद्वाहयति, तथा द्वे श्रीभि बत्वारि पञ्चादीनि यावत् । अतर्ह्ये य नियह्येसु एकं चउरगुलूणमाणेसु । पक्खिविय पडिग्गहग तत्थऽच्छद्व तु गालिज्जा ॥ ५५७ ॥

अथ तत्र रक्षपाला समयो नास्ति यः पात्रकमुद्वाहयति, अथवा 'असई य'चि यदि नन्दीपात्र नास्ति, यत्रोदकमानीय स्वच्छीकरणार्थं क्रियते तत्रोऽस्ति तस्मिन् नन्दीपात्रे तदेकं पत्रद्वयं प्रक्षिप्य, क ? , अत आह-चउरगुलूणमाणेसु' चउरगु-

१ 'पास्सेन वि० वा । २ स्मिन्नेनुं वा ।

लैरूनानि यानि साजनानि तेषु प्रक्षिप्य पतद्ग्रहं पुनस्त्वस्मिन् क्षणीभूते अच्छं द्रवं गालयेत्, अत्र चायं नियमो द्रष्टव्यः
यद्दुत-मिथ्यां तावत्साधवः पर्यटन्ति यावत्पात्रकं चतुर्भिरजुलैरूनमास्त इति । आह-किं पुनः कारणं तद्भवगलनं क्रियते ?
आयरियअभावियपाणगट्टया पायपोसधुवणट्टा। होइ य सुहं विवेगो सुह आयमणं च सागरिए ॥५५८॥
आचार्यपानार्थं अभावितसेहादिपानार्थं च गलनं क्रियते । तथा पादधावनार्थं 'पोस'ति अधिष्ठानं तस्य प्रक्षालनार्थं,
तथा भवति च सुखेन विवेकः-त्यागोऽतिरिक्तस्य संतः, तथा सुखेन वाऽऽचमनं सागारिकस्याग्रतः क्रियते- एवमर्थं गलनं
क्रियत इति । कियन्ति पुनः पात्रकाणि गलितद्रवस्य अग्र्यन्ते ? इत्यत आह—

एकं व दो व तिन्नि व पाए गच्छप्पमाणमासज्जा । अच्छदवस्स भरिज्जा कसट्टवीए विगिञ्चिज्जा ॥५५९॥

एकं द्वे त्रीणि वा पात्रकाणि अग्र्यन्ते, गच्छप्रमाणं ज्ञात्वा चतुःप्रभृतीन्यपि अग्र्यन्ते स्वच्छद्रवस्य, तत्र च गलिते सति
कसट्टु-कचवरं बीजानि च-गोधूमादीनि 'विगिञ्चेत्' परित्यजेत्, एवं तावत्पतद्ग्रहकर्णेनापि उदकमपवृत्त्य पानकगलनं
क्रियते । अर्थं पुनस्तत्र कीटिकामर्कोटकादयः प्लवमाना दृश्यन्ते ततस्तत्र गौलेने को विधिः ? इत्यत आह—

सुइंगाईमक्कोडएहिं संसत्तगं च नाऊणं । गालिज्ज छब्बएणं सउणीघरणेण व दवं तु ॥ ५६० ॥

सुइंगा-कीटिका मर्कोटकाश्च तैः संसक्तं ज्ञात्वा गालयेत् 'छब्बएणं' वंशपिटकेन शकुनिगृहकेण वा गालयेत् तद् द्रवं ॥

इय आलोइयपट्टाविअगालिप मढलीप सट्टाणे । सअ्झायमगल कुणइ जाव सवे पढिनियत्ता ॥ ५६१ ॥

‘इय’चि पूर्वोक्तविधिना आलोचिते सति प्रस्थापिते स्थाप्याये गालिते च पानके पुनश्च मण्डल्यां स्वस्थाने उपविश्य स्थाप्यापमङ्गल करोति-स्थाप्याय एव मङ्गलं स्थाप्यापमङ्गलं तार्किकरोति यावत् सर्वे साधनाः प्रतिनिष्टा मवन्ति । एव यदि महिष्यवस्तवो पौगपयेन सुञ्जते, अयाज्साहिष्णवस्तत्र केषिद्भवन्ति ततः को विधिरित्यत आह—

कौले पुरिते आसञ्ज मत्तए पक्खिविणु तो पढमा । अह्वावि पढिगह्ग सुयति गच्छ समासञ्ज ॥ ५६२ ॥

स चासहिष्णुर्ग्रीष्मकालापङ्गीकृत्य भवति, स एव वा पुर्याः कदाचित् पुंसुधालुर्भवति, तमाभिस्य मात्रके प्रक्षिप्य मत्त प्रथमादिका वावरीयते, अथ बहवो पुंसुधालवस्ततः पवद्भरकं मुञ्चति तेभ्यो भेषणार्थं, गच्छ ‘समासञ्ज’चि गच्छमस्यं बहुं वा शाला तद्वदुरूप पवद्भरं मुञ्चतीति । पुनश्च भित्तितेषु साधुषु मण्डलीस्वधिरः प्रविशति, किं कृत्सेत्यत आह—

चिच वालाईण गहाय आपुच्छिठ्ठण आयरिअ । जमलजणणीसरिच्छो निवेसई मढलीयेरो ॥ ५६३ ॥

चिच बालादीनां गृहीत्वा शृङ्गाशयं मण्डलीस्वधिरः प्रविशति, किं विधिष्टः ? इत्यत आह—अमलजणणीसरिच्छो ‘निवेसई’ उपविशति मण्डलीस्वधिर इति । स च मण्डलीस्वधिरो गीतार्थो रत्नाधिकेऽशुक्लकम भवति । अनेन च पद-प्रयेणाशौ मङ्गाः सुविता भवन्ति, तत्र तेषां मध्ये ये सुद्धा अशुद्धाश्च तान् प्रवर्धयिष्याह—

जइ लुद्धो राइणिओ अंहव अलुद्धोवि जोवि गीयत्थो । ओसोवि हु गीयत्थो मंडलिराइणि उ अलुद्धो उ ॥

यद्यसौ मण्डलीस्थविरो लुब्धो रत्नाधिकश्च ततस्तिष्ठति-न परिविशति, अनेन च लुब्धपदेन द्वितीयचतुर्थपद्याष्टमा मङ्गका अशुद्धाः प्रदर्शिता भवन्ति । 'अलुद्धोवि जोवि गीयत्थो ओसोवि हु'चि अलुब्धोऽपि यदि गीतार्थ ओमः-लघुपर्यायः स मण्डल्यां परिविशति, अनेन च ग्रन्थेन तृतीयमङ्गकः कथितो भवति, अयं च प्रथममङ्गकामावे भवति । अत्र च मङ्गके गीतार्थपदग्रहणेन यत्र यत्र मङ्गकेऽगीतार्थपदं स सर्वो दुष्टो ज्ञातव्यः । 'गीयत्थो मंडलिराइणिउ अलुद्धो'चि यस्तु पुनर्गीतार्थो रत्नाधिकोऽलुब्धश्च स मण्डल्यां परिविशति, अनेन च ग्रन्थेन प्रथमो मङ्गकः शुद्धः प्रदर्शितो भवति, सर्वथा यत्र यत्र लुब्ध-पदमगीतार्थपदं च सं स परिहार्यः, ओमराहणियपदं च यद्यगीतार्थः लुब्धपदं च न भवति ततोऽपवादे शुद्धं भवति, प्रथमं तु शुद्धमेव ॥ इदानीं ते मिलिताः सन्त आलोकिके भुञ्जन्ते, स च आलोकिको द्विविधो द्रव्यतो भावतश्च, तत्र द्रव्यतः प्रदीपादिः, भावतः सप्तप्रकारस्त्वं दर्शयन्नाह—

ठाणदिसिपगासणया भायणपक्खेवणा य भावगुरू । सो चेव य आलोगो नाणत्तं तदिसा ठाणे ॥ ५६ ५ ॥

स्थानं वक्तव्यं उपविशने दिग् वक्तव्या प्रकाशमुखे माजने भोक्तव्यं, भोजनक्रमो वक्ष्यमाणः, प्रक्षेपणं च वदने वक्तव्यं, भावालोको वक्तव्यः गुरुर्वक्तव्यः, स एवालोकः पूर्वोक्तः, नानात्वं त्वत्र यदि परं दिशः स्थानस्य च, अत्र दिक्पद-

१ होइ आ. पा. १ । २ लुद्धो व होव ल १-२ । ३ इणि अलुद्धो आ पा. २ । ४ प्रविशति आ । ५ ल्यासुपविशति, आ. पा. १ । ६ स परि आ. ल १. २ ।

मन्त्रया वक्ष्यति स्थान च । इदानीं माण्यकारः स्थानानात्स्व दर्शयति, तत्र स्थानरूपानां योगः—

निःस्वामपवेत्स मोत्सु पठमसमुद्दिस्तसगाण ठायति । सज्झार्यैप्यरिहाणी भावात्सन्नेवमाईया ॥२८१॥ (आ०)

प्रथमसप्तविधानां ग्णानादीनां निर्गमप्रवेशो घृष्ट्या उपविशन्ति, किमर्थं ? तत्र यदि ते मार्गं कृत्वा मण्डस्यार्थां विद्यन्ति ततः पूर्वसूक्तानां स्वाभ्यापपरिहाभिरुच्यते तथा 'भावात्सन्नेव' सम्झादिवेषमघारणासहिष्णोः पीढा मयति । एवमावयोऽन्येऽपि दोषाः ॥ विद्मरप्रतिपादनायाह—

पुवमुद्धोराइणिओ पक्कोय गुरुस्त अभिसुद्धो ठाइ । गिणइइ व पणामेइ व अभिसुद्धो इहरहाऽवन्ना ॥२८२॥

पूर्वोभिसुद्धो रत्नाधिक उपविशति मण्डरपां, तस्यां च मण्डरयामेकः साधुर्गुरोरभिसुद्ध उपविशति, किमर्थं ? कदाचिरिकश्चिदुपेरादिरिक मयति तमुद्धाति वातस्य वा किञ्चिद्भवति तदाति मण्डलीस्यधिरैजापिण, ईतवर्षमभिसुद्ध उपविशति, एतस्या-पपभिसुद्धो नोपविशति ततोऽवन्ना-परिमवः कुतो मयति, पृथ्याति दस्योपविशेतोऽवन्नादिकृता दोषा मयन्ति ॥

जो पुण हविज्ज खवजो अतिउच्चाओ य सो थहिं ठाइ । पठमसमुद्दिहो वा सागारियरक्खणट्टाय ॥२८३॥
यस्तु पुनः क्षपक्कोऽर्द्धमासादिना मवेदतिमान्तो वा प्रावूर्जकादिः स बहिर्येवदवयास्त्विति प्रथमसप्तविधो वा साधुः धीप्रतरेण येन सुक स सागारिकरथयार्थं बहिस्तावनमण्डरयस्त्विति ॥

एकिक्रस्स य पासंमि मल्लयं तत्थ खेलसुग्गाले । कण्टट्टिएव छुब्भइ मा लेवकडा भवे वसही ॥५६७॥

तत्र च साधूनां भुजानानामेकैकस्य साधोः पार्श्वे मल्लकं भवति, तत्र खेलः श्लेष्म उद्गालयेत्-तस्मिन् मल्लके श्लेष्म-निष्ठीवनं कुर्वन्ति, तथा तत्र भुजतः कदाचित्कण्टको भवेत् स तत्र क्षिप्यते, अस्थिखण्डं वा भवेत् तच्च क्षिप्यते, अथ तु भुवि क्षिप्यतेऽस्थिकण्टकादि ततो वसतिर्लेपकृता-अनायुक्ता भवति, अतस्तात्परिहारार्थं मल्लकेषु क्षिप्यते । तथाऽष्टमपरं भुजानानां विधिं प्रतिपादयन्नाह—

मण्डलिभायणभोयण गहणं सोहीय कारणुवरित्ते । भोयणविही उ एसो भणिओ तेल्हुक्कदंसीहिं ॥५६८॥

मण्डली यथा रत्नाधिकतया कर्तव्या, भाजनानि च पूर्वं अहाकडाइं भुजन्ति, भोजनं च स्निग्धमधुरं पूर्वं भोक्तव्यं, ग्रहणं च पात्रकात् कुक्कुब्धखण्डकमात्रं कवलैर्ग्रहणं कर्तव्यं, तथा ग्रहणस्यैव शुद्धिर्वक्तव्या, अथवा शुद्धिर्भुजतो यथा भवति तथा 'वक्तव्यं, कारणे भोक्तव्यं, तथा 'उवरिण्' चि अतिरिक्ते विधिर्वक्तव्यः । अयं भोजनविधिः सुगमः । इदानीं भाष्यकारः प्रतिपदं व्याख्यानयति, तत्राद्यावयवव्याचिख्यासयाऽऽह—

मंडलि अहराइणिआ सामायारी य एस जा भणिआ । पुवं तु अहाकडगा सुच्चंति तओ कमेणियरे ॥२८३॥

मण्डली कथमुपविशति ?, अत आह-यथा रत्नाधिकतया सामाचारी चात्र कार्या, एषा या भणिता-उक्ता कतमा ?,

१ षट्कोऽरिखण्डं वा भवति स तत्र क्षिप्यते आ । २ 'लं शुद्धति, आ पा १-२ । ३ 'योक्ता' भणिता, कतमा ?, आ. पा. १-२ ।

‘गणधिमिपगासप्तया” इत्येवमादिका साऽत्रापि तथैव द्रष्टव्या । उक्त मण्डलीद्वारम्, इदानीं मास्त्रनद्वारप्रतिपादनायाह-
 ‘पुत्र तु अशाकढगा’ ‘पूर्व’ प्रथम ‘यथाकृतानि’ प्रविद्धैरहितानि सन्धानि यानि तानि समुद्देशनार्थं सुच्यन्ते, एतदुक्तं भवति-
 प्रथमप्रविक्रमां प्रतिप्रश्नो आस्यते, ततः क्रमेण ‘इतरे’ अन्त्यपरिकर्मबहुपरिक्रमाणि एव सुच्यन्ते । ‘मायण’पि गय,
 इदानीं ‘मोयण’ पि व्याख्यायते—

निद्धमहुराणि पुत्र पिचार्द्धपसमणट्टया भुजे । बुद्धिवलववृणट्टा दुक्ख खु विक्किचित्त निद्ध ॥२८४॥(भा)

प्रथमार्द्धं सुगमं । क्रियं स्निग्धमधुराणि पूर्वं मस्यन्ते !, यतो बुद्धैर्बलस्य च वर्द्धनं भवति, तथा चार—“ द्यूतेन
 वर्द्धते मेघा” इत्यादि, बलवर्द्धनं च प्रसिद्धमेव, एतेन च वर्द्धितेन वैपाहस्यादि कर्तुं शक्यते, दुःखं च परिस्थापयितुं स्निग्ध-
 पृथादि भवति यतोऽसंपन्नो भवतीति ॥

अहं होञ्च निद्धमहुराणि अप्यपरिकम्मसपरिकम्ममेहिं । मोत्तूण निद्धमहुरे फुसिअ करे सुचऽहागहप २८५

अथ भवेयुः स्निग्धानि मधुराणि च द्रव्याणि अत्यपरिकर्म्मस्तु बहुपरिकर्म्मचक्षितेषु च पात्रकेषु ततः को विधिरित्यत
 आह—तान्येव सुप्त्वा स्निग्धमधुराणि द्रेव्याणि ततः करान् प्रोञ्छयति प्रोञ्छयित्वा च करान् ‘सुचऽशाकढप’पि यथा-
 कृतानि-अपरिक्रमाणि पात्रकाणि समुद्दिशन्तार्थं सुच्यन्ते । ‘मोयण’पि गय, इदानीं प्रश्नद्वारप्रतिपादनायाह—

१ च दुं क्त. प. १-२ । १ स्थेन अ । २ भवेत् क्त. पा पु २ । ४ तल्लान्त्वि च क १-२ । ५ तत्ता क्त. ।

कुक्कुडिअंडगमित्तं अहवा खुड्डागलंबणासिस्स । लंबणतुल्ले गिणहइ अविगियवयणो य राइणिओ ॥२८६॥
 तस्मात्पतद्ग्रहात्कवलं गृह्णन् कुक्कुड्यण्डकमात्रं गृह्णाति, अथवा 'खुड्डागलंबणासिस्स' छुल्लकेन लम्बनकेन-हस्तेन अशितुं
 शीलं यस्य स छुल्लकलम्बनाशी तत्तुल्यान् कवलान् गृह्णाति-स्वभावेनैव लघुकवलाग्निनस्तुल्यान् कवलान् गृह्णाति 'अधिक्रिय
 वयणो य राइणिओ' अविक्कृतवदन्नो रत्ताधिकः, न भावदोषेण मुखमत्यर्थं बृहत्कवलप्रक्षेपार्थं निर्वादयति, किं तर्हि?, स्वभाव-
 स्थैतैव मुखेनेति । अथवाऽयं ग्रहणविधिः—

गहणे पक्खेवंमि अ सामायारी भवे पुणो दुविहा । गहणं पायंमि भवे वयणे पक्खेवणणा होइ ॥२८७ (भा.)
 'ग्रहणे' कवलादाने प्रक्षेपे च सामाचारी पुनरियं द्विविधा भवति, तत्र ग्रहणं पात्रकविषये भवेत् पात्रकात्कवलोत्क्षेपः,
 वदनविषयं च प्रक्षेपणं कवलस्य भवति । तत्र पात्रकात्कथं मक्षयद्भिर्गृह्यते ? इत्येतत्प्रदर्शयन्नाह—

कडपयरच्छेष्णं भोत्तवं अहव सीहखइष्णं । एगेण अणेगेहि व वज्जेत्ता धूमइंगालं ॥ २८८ ॥ (भा०)

तत्र कैटच्छेदेन मोक्तव्यं यथा कलिञ्जस्य खण्डलकं छिन्त्वाऽपनीयते, एवमसावपि श्लेष्के, तथा प्रतरच्छेदेन वा मो-
 क्तव्यं तरिकाच्छेदेनेत्यर्थः, अथवा सिंहमक्षितेन, सिंहो हि किल एकदेशादारभ्य तावद्श्लेष्के यावत्सर्वमोजनं निश्चितं
 भवति, तच्चैकेन बहुभिर्वा भोक्तव्यं, वर्जयित्वा धूमाङ्गारकं द्वेषरागौ वर्जयित्वेत्यर्थः । इदानीं वदनप्रक्षेपणशोधिं दर्शयन्नाह—

१ ततः पं आ. । २ कटकच्छे० आ । ३ तथै० आ ।

‘तान्निमित्तगाम्यया” इत्येवमादिका साऽत्रापि तथैव द्रष्टव्या । उक्त मण्डलीद्वारम्, इवानी भाषनद्वाराप्रतिपादनायाह-
 ‘पुत्र तु महाकटरगा’ ‘पूर्व’ प्रथम ‘यथाठ्ठानि’ प्रतिकर्मरहितानि लक्ष्यानि यानि तानि समुद्रखनार्थं मुख्यन्ते, एतदुक्तं भवति-
 प्रथमप्रतिकर्मा प्रतिप्रहको ग्राम्यते, ततः क्रमेण ‘इतरे’ अल्पपरिकर्मबहुपरिकर्माणि एवं मुख्यन्ते । ‘मायण’षि गय,
 इवानी ‘मोयण’ षि व्याख्यायते—

निद्धमहुराणि पुष पिताईपसमणट्टया भुजे । बुद्धिबलवङ्गणट्टा तुक्ख खु विकिचिउ निच्च ॥२८४॥ (भा)

प्रथमादं सुगमं । किमप्यं स्निग्धमयुराणि पूर्वं मस्यन्ते !, यतो बुद्धैर्बलस्य ष वर्द्धनं भवति, तथा चार-“ द्यूतेन
 षदते मेषा” इत्यादि, षत्तवर्द्धनं ष श्रमिदमेव, बलेन च वेदितेन वेपाइस्यादि कर्षुं अक्यते, दुःखं च परिस्थापयितुं स्निग्धं-
 पूगादि भवति पशोऽस्यपशो भवतीति ॥

अहं होञ्च निद्धमहुराणि अप्पपरिकम्मसपरिकम्ममेहिं । भोत्तूण निद्धमहुरे फुसिअ करे सुचऽहागट्टए २८५

अप भवेषुः स्निग्धानि मयुराणि ष द्रव्याणि अल्पपरिकर्मसु बहुपरिकर्मबन्धितेषु च पात्रकेषु ततः को विधिरित्यत
 भाद-तान्येव सुवरा स्निग्धमयुराणि द्रेष्याणि ततः करान् प्रोच्छयति प्रोच्छयित्वा च करान् ‘सुचऽहाकट्टए’षि यथा-
 छानि-अपरिकर्माणि पात्रकाणि समुद्रिद्वनार्थं मुख्यन्ते । ‘मोयण’षि गय, इवानी प्रहणद्वाराप्रतिपादनायाह—

आददानः योऽसौ पतद्ब्रह्मो भ्रमति तस्मात्साधुः 'असारकः' अप्रधानो ज्ञानदर्शनचारित्राण्यङ्गीकृत्यासारः स भवति । तथा
 उद्गमोत्पादनाशुद्धमेषणादोषवर्जितं साधारणमेतद्रव्यमित्येवं जानानोऽदुष्टेनान्तरात्मना कवलं गुडादेराददानः साधुर्भवति
 'ससारः' ज्ञानदर्शनचारित्रसारवान् भवति । कथं पुनरसारः साधुर्भवति ? अत आह--उद्गमोत्पादनाशुद्धमेषणादोषवर्जितं
 साधारणमेतद्गुडादिद्रव्यमित्येवमजानन् दुष्टेन भावेनाददानः साधुः स्तेयं करोति ततोऽसारोऽसौ । स कथं पुनः ससारः
 साधुर्भवति ? उद्गमोत्पादनाशुद्धमेषणादोषवर्जितं 'साधारणं' तुल्यमेतत्सर्वेषां गुडादीत्येवं जानानोऽदुष्टान्तरात्मना स्वल्प-
 माददानः साधुर्निर्जरां करोति अतः ससारो ज्ञानदर्शनचारित्रैरिति । इदानीं ससारः कदाचिद्भोजनार्थमुपविशन् भवति
 कदाचिदुपविष्टः कदाचिदुत्थितः, एतत्प्रदर्शयन्नाह--अन्त्यं-प्रान्त्यं नष्टचणकादि तदप्यन्त्यं-पर्युपितं चणकादि अन्त्यम-
 प्यन्त्यमन्थान्त्यं मध्वयिष्यामि एवंविधेन परिणामेनोपविष्टो मण्डल्यां उपशुद्धे यस्तथैव एव साधुः शुभपरिणामत्वात्
 ससार उपविष्टः ससारश्चोत्थितः, तस्य शुभपरिणामस्याप्रतिपत्तित्वात्, एवमेव मङ्गत्रितयं योजनीयं, तत्र प्रथमो मङ्गः
 ससारो निविद्धो ससारो उड्डिओ १, ससारो निविद्धो असारो उड्डिओ चिह्नो असारो उड्डिओ ससारो उड्डिओ
 तद्व्यो ३, असारो निविद्धो अमारो उड्डिओ एस चउत्थो ४, सारश्चात्र ज्ञानादि, आदिग्रहणादर्शनं चारित्रं चेति, तेन
 ज्ञानादिना सहितो यः साधुः स ससारो भण्यते । अत्र च समुद्रवणिजा दृष्टान्तः ॥ एगो समुद्रवणिओ बोहित्यं मंडस्स
 मरिउं ससारो गओ, ससारो य पउरं हिरबाइ विढवेऊण आगओ । अण्णो पुण ससारो मंडं गहेऊण गओ निस्सारो आगओ,

असुरसुर अचवचवं अहुयमविलंविअं अपरिसादिं । मणवयकायगुतो भुजे अह पक्खिवणसोही ॥२८९॥

असुरसुरं बहु-सुरसुरं अकरंते 'अचवचवं' न पर्वयन् वरकमिव र्षपषाषेह, तथा 'अहुतम्' अस्वरित तथा 'अविलम्बितम्' अमपरं अपरिसादि मनोपाकायगुप्तो बुद्धीत्, न मनसा विरूपमिति चिन्तयति, वाचा नैव वक्ति, यदुत् को इम मखेह ? को मन्हारितो न होइ, काएण उद्योसए सुहेन न वेह, एव त्रिगुप्तस्य सुञ्जानस्य प्रब्येपपद्धोविर्मषति ॥

उगमउप्यायणासुद्ध एसणादोसवज्जिअ । साहारण अयाणतो साहू होइ असारओ ॥ ५६९ ॥

उगमउप्यायणासुद्ध एसणादोसवज्जिअ । साहारण विआणतो साहू होइ ससारओ ॥ ५७० ॥

उगमउप्यायणासुद्ध एसणादोसवज्जिअ । साहारण अयाणतो साहू कुणइ तेणिअ ॥ ५७१ ॥

अतत भोक्खामिच्चि येसए मुजए य तह चैव । एस ससारनिविट्ठो ससारओ उट्ठिओ निज्जर ॥ ५७२ ॥

एमेव भगतिअ जोएयव तु सारणाणई । तेण सहिओ ससारो समुद्धवणिपण दिट्ठतो साहू ॥५७३॥

उत्तमसुद्ध उत्पादनासुद्ध एयणायेपवञ्चित 'साधारण' सामान्यमेतवषुगुडादि अज्ञानानः-मरियानं दुष्टेन मायेन

१ सुद्ध एह आ. १ 'ओहिअ' । २ उत्तमसुद्ध १ सु । ४ अचवचवसुद्ध आ. । ५ पाएण अय पा १ । ६ 'अह' गुडादि आ अ १-२ ।

‘सुकै’त्ति शुष्कमक्तपतद्गहे, येन तोयप्रशेषेण संजातवन्धं तद्भक्तं सुखेनैव कवलैर्गृह्यते, अथ बहुलामः संजातः—प्रचुरं लब्धं गुडादि ततोऽसंस्पृष्टमेव ध्रियते, किमर्थम् ?, अभक्तार्थिकानामर्थे येन मनोज्ञं भवेत् । उक्ता ग्रहणशोधिः, अधुना भुञ्जतः शोधिरुच्यते, सा च चतुर्धा, एतदेवाह—

सोही चउक्क भावे वीङ्गौलं च विगयधूमं च । रागेण सैङ्गालं दोसेण सधूमगं जाँणे ॥ ५७८ ॥
जत्तासाहणहेउं आहारैरिति जवणट्टया जइणो । छायालीसं दोसेहिं सुपरिसुद्धं विगयरागा ॥ ५७९ ॥
हियाहारा मित्ताहारा अप्पाहारा य जे नरा । न ते विजा तिगिच्छंति अप्पाणं ते तिगिच्छगा ॥ ५८० ॥

शुद्धौ चतुष्कं भवति नामस्थापनाद्रव्यमावरूपं, तत्र नामस्थापनाद्रव्यशोधिः पूर्ववत्, भावविषया पुनः शोधिः विगताङ्गारं विगतधूमं च भुञ्जतो भावशोधिर्भवति, कथं साङ्गारं कथं वा सधूमं भवतीति ?, एतदेवाह—‘रागेण’ इत्यादि सुगमं ॥ ‘चारित्रयात्रासाधनार्थ’ धर्मसाधननिमित्तमाहारयन्ति यापनार्थ—शरीरसंधारणार्थं मुनयः पट्टचत्वारिंशद्दोषैः सुपरिशुद्धमाहारयन्ति, के च ते ?, षोडशोद्गमदोषाः षोडशोत्पादनादोषाः दशैषणादोषाः संयोजणा पमाणं सङ्गालं सधूमगं चेत्येते षट्चत्वारिंशत्, एभिर्विशुद्धं सद् विगतरागा आहारयन्ति ॥ सिलोगो सुगमः । उक्तो भुञ्जनविधिः, ‘कारणे’त्ति द्वारं व्याख्यानयन्नाह—

१ मगे ल १ । २ विपङ्गाल का । ३ सर्वगालं का । ४ होइ का पा. १ । ५ ‘ने सुगमे, द्रव्य’ का. पा १ पु. ।

क्वचिदप्यपि रक्षितो, अपि पुत्रिष्ठपं शरैरुक्त्य आगतो । अण्णो असारो अंगबीओ णिहिरण्णो गओ ससारो आगतो पभूय
 निरवेज्जा । अण्णो पुण अमारो हिरण्णारहियो गओ असारो वेव आगतो क्वचिदप्यपि रक्षितो ॥ एव साधोरपि सारासार
 योषणा कर्षण्णा वणिग्नयायेन । एव तेषां सुअवां यदि पवद्दहको भ्रमकेषाद्वर्षये निष्ठां पापि तदो को विधिरित्यत आह—
 जस्य पुण पडिग्गहगो होज्ज कढो ततय लुब्भए अह्म । मत्तगगहिउब्भरिम पडिग्गहे ज अससट्ठ ॥ ५७५ ॥
 ज पुण गुरुस्स सेस त लुब्भइ मडलीपडिग्गहके । चालादीण ष दिज्जइ न लुब्भइ सेसगणऽहिअ ॥ ५७६ ॥
 सुक्खोऽपडिग्गहगे त्रिआणित पस्सिन्ने देव सुक्के । अमचट्ठिआणट्ठा बहु लभे ज अससट्ठ ॥ ५७७ ॥

पय पुनर्मुअवां पवद्दहको मषेत् 'कढो'पि निष्ठितमको वातः साधुपर्यन्तमप्राप्त एव, तत्र किं कर्षण्णमित्यत आह—'तत्र'
 वरिपमिष्ठितमके पवद्दहकेऽयद्भक्तं प्रधिष्यते, तत्रच पस्मिन् साधो स निष्ठितः पवद्दहस्वस्मादारम्य तेनैव क्रमेण पुनर्भा
 ग्यते, मात्रके वा पद्मालादीनां प्रायोग्य गुरीतमासीत्, तदिदानीमुद्धरित तदसंसुष्ट सत् पवद्दहे प्रधिष्य पवद्दहो पस्मिन्
 माधो निष्ठितस्वस्मादारम्य पुनर्भवेतीति । पत्पुनर्गुरोः शेषं मुअतो जात तत्संसुष्टमपि प्रधिष्यते मण्डलीपवद्दहके, चालादीनां
 वा शीयते तदाषार्योद्धरितं, पत्पुनराचार्यग्यतिरिक्तानामुद्धरितम्—अधिक जातं तन्न प्रधिष्यते मण्डलीपवद्दहके संसुष्ट सत् ।
 क्रिञ्च, 'मुक्क'पि एकः दुस्केण मत्केन पवद्दहः, अपरः 'तुल्ल'पि आर्षेण मत्केन पवद्दहः, एवं विज्ञाप्य ततः प्रधिष्येत्प्रव

‘सुक्रे’चि शुक्कभक्तपटङ्गहे, येन तोयप्रक्षेपेण संजातबन्धं तद्भक्तं सुखेनैव कवलैर्गृह्यते, अथ बहुलामः संजातः-प्रचुरं लब्धं गुडादि ततोऽसंस्पृष्टमेव ध्रियते, किमर्थम् ?, अमक्तार्थिकानामर्थे येन मनोज्ञं भवेत् । उक्ता ग्रहणशोधिः, अधुना भुञ्जतः शोधिरुच्यते, सा च चतुर्धा, एतदेवाह—

सोही चउक्क भवे वीङ्गौलं च विगयधूमं च । रागेण सङ्गालं दोसेण सधूमगं जाणे ॥ ५७८ ॥
जत्तासाहणहेउं आहारैरिति जवणट्ठया जइणो । छायालीसं दोसेहिं सुपरिसुद्धं विगयरागा ॥ ५७९ ॥
हियाहारा मित्ताहारा अप्पाहारा य जे नरा । न ते विज्जा तिगिच्छंति अप्पाणं ते तिगिच्छमा ॥ ५८० ॥

शुद्धौ चतुष्कं भवति नामस्थापनाद्रव्यमावरूपं, तत्र नामस्थापनाद्रव्यशोधिः पूर्ववत्, मात्रविषया पुनः शोधिः विगताङ्कारं विगतधूमं च भुञ्जतो मावशोधिमवति, कथं साङ्कारं कथं वा सधूमं भवतीति ?, एतदेवाह-‘रागेण’ इत्यादि सुगमं ॥ ‘चारित्रयात्रासाधनार्थं’ धर्मसाधननिमित्तमाहारयन्ति यापनार्थं-शरीरसंधारणार्थं सुनयः पट्टचत्वारिंशद्वैः सुपरिशुद्धमाहारयन्ति, के च ते ?, षोडशोद्गमदोषाः षोडशोत्पादनादोषाः संयोजना पमाणं सङ्गालं सधूमगं चेत्येते पट्टचत्वारिंशत्, एभिर्विशुद्धं सद् विगतरागा आहारयन्ति ॥ सिलोगो सुगमः । उक्तो भुञ्जनविधिः, ‘कारणे’त्ति द्वारं व्याख्यानयन्नाह—

उष्णमन्थरे ठाणे कारणमि उ आगए । आहारेज मेहावी सजए सुसमाहिए ॥ ५८१ ॥

वेयणवेयावये इरियट्टाए य सजमट्टाए । तहपाणवत्तियाए छट्ट पुण धम्मचित्ताए ॥ ५८२ ॥

नरियलुहाए सरिसिया वेयणा मुजेज्ज तप्पसमणट्टा । छाओ वेयावच्च न तरइ काठ अओ भुजे ॥ २९० ॥

इरिय नीधि सोहिइ वेहाईय च सजम काठ । यामो वा परिहायइ गुणणुप्पेहासु य असत्तो ॥ २९१ ॥

एतां स्यातामनामन्यतरामिन् स्थान-कारणे आगते सति आहारयेन्मेवाही संयतः सुसमाहितः । फानि च सानि पद-
रथानानि ? इरगत आह-वेदना-सुदेदना तत्प्रथमनार्थं सुद्धे; तथा वेयावत्तियार्थं तथा ईर्ष्याविक्रान्तोषनार्थं तथा संयमार्थं
न च वेतोपेक्षमज्जगादिन्मज्जना, तथा 'पाणवत्तियाए' आणसवधारणार्थं, पठ पुनर्भर्मीचिन्तार्थं सुद्धे । इदानीमेतामेव गार्था
माप्यहृत्यतिरुद्वयम्यानपति, तथापावययव्याचिरुपामपाह-नास्ति धुस्तच्छी वेदनाज्जो सुअरीठ तत्प्रथमनार्थम् । वारं ।
'ताओ'नि सुद्धित्तो वेयावत्तिय कर्तुं न द्रवन्तीति अतो सुद्धे । वारं । ईर्ष्याविक्रान्तं प्रसुद्धित्तो न शोचयति पतोऽवस्तन्छोष
नां च सुद्धे । वारं । तथा 'वेहाईय च'ति 'वेतोपेक्षमज्जम' इत्यादिकं संयमं प्रसुद्धित्तः कर्तुं न द्रवन्तीति पतोऽज्जो सुद्धे । वारं ।
'यामो वा' प्राप्तामन्य परिहायिर्भवेति यदि न सुद्धे अतस्तदर्थं सुअरीठ । वारं । तथा गुणन पूर्वपठित्तस्य अनुभेधा-चिन्तन
प्रयार्थेणोः एतद्वयो कर्तुममर्थः मन् सुद्धे । वारं ।

अहं न कुजाहारं छहिं ठाणेहिं संजए । पच्छा पच्छिमकालंमि काउं अप्पक्खमं खमं ॥ ५८३ ॥
 आयंके उवसग्गे तित्तिक्खया बंभचेरगुत्तीए । पाणदयातवहेउं सर्रीरवोच्छेयणट्टाए ॥ २९२ ॥ (भा०)
 आयंको जरसाई राया सन्नायगा व उवसग्गा । बंभवयपालणट्टा धाणिदयावासमहियाई ॥ २९३ ॥ भा०
 तवहेउ चउत्थाई जाव छम्मासिओ तवो होइ । छट्टं सर्रीरवोच्छेयणट्टया होयणाहारो ॥ २९४ ॥
 एएहिं छहिं ठाणेहिं अणाहारो ये जो भवे । धम्मं नाइक्कमे भिक्खू झाणजोगरओ भवे ॥ ५८४ ॥

अथवा न कुर्यादेवाहारमेभिः पद्भिः स्थानैर्वक्ष्यमाणलक्षणैः । तत्र निर्युक्तिकार एव पष्ठं पदं व्याख्यानयन्नाह—‘पच्छा
 पच्छिमकालंमि’ पश्चिमकाले—संलेखनाकाले ‘आत्मक्षमाम्’ आत्महितां क्षमां—शान्तिप्रपञ्चमं कृत्वा ततः पश्चात्—सुखेन शरीर-
 परिकर्मानन्तरं सर्वाहारं सुञ्चतीति । इदानीं भाष्यकार एव एतानि पदस्थानानि प्रदर्शयन्नाह—‘आतङ्कः’ ज्वरादिर्वक्ष्यते, तथा
 ‘उपसर्गः’ राजादिजनितः, एतेषां ‘तित्तिक्षार्थ’ सहनार्थं न भोक्तव्यं, तथा ब्रह्मचर्यगुप्त्यर्थं च न भोक्तव्यं, तथा प्राणिदयार्थं
 च न भोक्तव्यं, तथा तपोऽर्थं शरीरव्यवच्छेदार्थं च न भोक्तव्यमिति । इदानीं भाष्यकृत् प्रतिपदं व्याख्यानयति, तत्राद्या-
 वयवव्याचिख्यासयाऽऽह—आतङ्को—ज्वरादिः, आदिग्रहणादन्यो व्याधिर्यत्र भोजनं न पथ्यं तदर्थं न भुङ्क्ते । दारं । राज्ञा राज-

इन्द्रधारणादिकृतो यदुपसर्गः कृताः, समापगा धा-स्वना यादि उभिःक्रमणार्थमुपसर्गं कुर्वते ततो न सुद्धे । वारं । प्रकृतवत्पा
 तनार्थं न सुद्धे, यतो पुत्रादिवत्स्योन्मादो न भवति । वारं । प्राणिव्यर्थं न सुद्धे, यदि वर्षति महिका वा निपतति । वारं ।
 वपोऽयं न सुद्धे तत्र चतुर्थादि यावत्पमासास्वाषषपो भवति तदर्थं न सुद्धे । वारं । षष्ठे अरीरम्ययच्छेदार्थमनाहारः
 सायुर्भवेतीति ॥ एभिः पूर्वोक्तैः पश्चिमा स्थानैर्नाहारको भवति स चर्म नातिक्रामति भिद्युरतो इयानयोगरतेन भवितव्य
 मिति । आह-इदमुक्त पश्चिमाः काणैराहार आहारयितव्यः पश्चिमिद्य कारयेनाहारयितव्यस्तैस्त्रिक्रमेणतत्रोक्तमपसादपद ?,
 उच्यते, अथवापदमेवैतद्, यथाः—
 सुजतो आहारं गुणोवयार सरीरसाहार । विधिणा जहोवइदु सजमजोगाण वहणट्टा ॥ ५८५ ॥

सअभाहारं, किं विधिण १-‘गुणोपकारं’ ज्ञानवर्धनधारित्रगुणानामुपकारक, तथा अरीरस्य साधारं अरीरस्य संधानक
 माहारं सुअत्र विधिना-प्रासेपणापिबुद्ध ‘यथोपविष्टम्’ भाषाकर्मादिरहित ‘संयमयोगानां’ संयमव्यापाराणां रहनार्थं सुअ
 अपवावपदस्य एव सुद्धे नान्यथा । इदानीं समुद्रिते सति संलिहिनकस्याः कर्तव्यः-मिधायकविलिप्तानां पात्रकाणां संधि
 इत्तं कर्तव्यमित्यर्थः, तेषां चार—
 सुचट्टियावसेसो तिलधणा होइ सलिहणकप्यो । अपहुत्पते अन्न छोडु तैय कवणे ठवप ॥ ५८६ ॥

१ °दाणे से भवति अ पा १-२ । २ असेरं पा । ३ °तका कि अ । ४ अभाकाराहारं अ-अ २ पा. ५ अभाकारा ॥ ५ १ ।
 ५ अ न अ. अ. २ । १ अ सं अ. ।

संदिष्टा संलिहितं पदमं कल्पं तु दिति कलुसेणं । तं पाउं सुहमासो वितियच्छदवस्स गिण्हंति ॥५८७
 दाऊण वितियकल्पं बहिआ मज्झट्टिओ उ दवहारी । तो देति तइयकल्पं दोण्हं तु आयमणं ॥

शुक्तानामवशेषो यः स संलेखनकल्पः कर्तव्यः, स चावशेषो न ज्ञायते कियत्प्रमाणः ? अत आह—‘त्रिलम्बनः
 त्रिकवलः कवलत्रयप्रमाणो शुक्तावशेषः संलेखनकल्पः कर्तव्यः, यदा तु त्रिकवलप्रमाणः संलेखनकल्पो न भवति तदाऽप्या-
 प्यमाणेऽन्यदपि तस्मिन् पात्रके भक्तं प्रक्षिप्य ततस्त्रीन् कवलान् स्थापयति । ‘सन्दिष्टाः’ श्रुक्ताः सन्तः संलिख्य पात्रकाणि
 पुनश्च प्रथमं कल्पं ददति कलुयोदकेन, पुनश्च तत्पीत्वा ‘सुहमासो’ति मुखस्य परामर्शः—प्रमार्जनं कुर्वन्तीति, पुनश्च द्वितीय-
 कल्पार्थमच्छस्य द्रवस्य ग्रहणं कुर्वन्तीति, गृहीत्वा च कल्पार्थमच्छद्रवमण्डलया उत्थाय वहिः पात्रकप्रक्षालनार्थं गच्छन्ति ।
 तत्र च दत्त्वा द्वितीयकल्पं ‘बाह्यतः’ पात्रकप्रक्षालनभूमौ, ते च मण्डलयाकारेण तत्रोपविशन्ति, तेषां च मध्ये स्थितो द्रवधारी
 भवति, स च पात्रप्रक्षालनं सर्वेषामेव प्रयच्छति, ततो ददति ते साधवः पात्रकाणां तृतीयं कल्पं, पुनश्च पात्रकप्रक्षालनान्तरं
 ‘दोण्हं तु आयमणं’ति द्वयोर्द्वयोः साध्वोः पात्रकेषु ‘आचमनार्थं’ निर्लेपनार्थमुदकं प्रयच्छतीति । एष तावदनुद्वरिते
 भक्ते विधिरुक्तः, यदा तु पुनरुद्वरितं भक्तं भवति तदा को विधिरित्यत आह—

होज्ज सिआ उववरियं तत्थय आयं विलाइणो होज्जा । पडिदांसि य संदिट्ठो वाहरइ तओ चउत्थाई ॥५८९॥

१ करेद क्खुं आ पा. १ । २ ०त्वाऽय कं आ । ३ मान्केणु आ पा. १ ।

मोहतिगिच्छविगिट्टु गिलाणं अचट्टिय च सोचूण । सेसे गतु भणई आयरिया वाहरति तुम ॥५९०॥
 अपद्धिणतो आंगंतु वदितु भणइ सो य आयरिण । सदिसह मुअ ज सरति तचियं सेस तस्सेव ॥५९१॥
 अमणतस्स उ तस्सेव सेसओ होइ सो विवेगो उ । भणिण तस्स उ गुरुणा पसुवपसो पत्रणयस्स ॥५९२॥
 मुचमि पढमकल्पे कैयमि तस्सेव देति त पाय । जावतिअतिअ भणिण तस्सेव विगिंचणे सेस ॥ ५९३ ॥

'भवेत्' स्यात् कदाचिद्बुद्धरित 'एत्र' साधूनां मध्ये कदाचिक्विदाघाम्लैदिनो भवन्ति आधिप्रहणादसकार्यिको वा
 क्वचिद्भवेत्तत्सुद्बुद्धरित मक्त रत्नाधिक आचार्याय प्रदर्शयति, पुनश्च प्रवर्धितमक्तो गुरुणा च 'सन्दिष्टः' उक्तः यदुत श्रोत्र
 पाषाण्ठादीन् साधून् येन तेभ्यो दीपते, पुनश्चासौ रत्नाधिकः सन्दिष्टः सन् चतुर्थादीन् साधून् व्याहरति । स च व्याहरतेवात्म
 व्याहरति, मोहविस्त्रिस्तार्थं य उपवासिकाः स्थितस्त न व्याहरति तथा विरुष्टतपसं साधून् न व्याहरति, विरुष्टतपाधाद्यमा
 दारम्य भवति, तस्य च कदाचिदेवता प्रातिहार्यं करोति अतस्तस्य न दीपते, ग्लानश्च स्मरदिना त च न व्याहरति,
 आत्मलम्बिक च न व्याहरति, एतानन्तरोदितान् साधून् सुदृशा श्लेषान् साधून् गत्वा भगति, यदुत आचार्या व्याहरन्ति
 युष्मान्, तेनां च मध्ये यथातुर्बादिक आकारितः स आकर्ष्यं किं करोति ! इत्याह-अनतिक्रम्यन् गुरोरात्माभागस्य पन्तिस्वा
 मपति तमाचार्ये यदुत-संविद्यत युप, आचार्योऽपि मपति-बुद्धीय, सोऽपि मपति-अ सरति तचियं सुआमि, श्लेष यदुद्बुद्धरति

१ मन्त्रिणे अत्र पा. १ । २ इति अत्र अ. १ २. पा. १ २ । ३ म्कार्ये अत्र । ४ ते मन्त्रे अत्र । ५ आत्मानभागा अत्र १ । ६ गत्वा मपतिं यत्र ३ ।

तत्तस्यैव यस्य सत्कः प्रतिग्रहकः, पुनश्च स एव परिष्ठापयतीति । अथासौ साधुरेवं न भणति यद्दुत 'जं सरह तच्चिअं' ततस्तस्य एवमभणतस्तस्यैव यच्छेषं भक्तमुद्धरितं तद्भवति, स एव 'विवेचकः' परिष्ठापक इत्यर्थः, भणिते तु एवं 'जावहयं सरह तावहयं सारेमि'त्ति, ततस्तस्यैव साधोर्यस्य सत्कः पतद्ग्रहकः तस्यैव गुरुणां पतद्ग्रहकः समर्पयितव्यः, पुनः स एव कल्पं ददाति । अयं प्रवचनस्य पूर्वोक्त उपदेशः । अथ यद्दुदरति तत्सर्वं शुद्धं ततस्तस्मिन् युक्ते सति तस्य पात्रकस्य प्रथमकल्पं ददाति, कृते च तस्मिन् प्रथमकल्पे तस्यैव साधोर्यस्य सत्कः पतद्ग्रहकस्तस्यैव तत्पात्रकं 'ददाति' समर्पय-
तीत्यर्थः, अथतत्र त्रूते यद्दुत जावहयं सरह तावहयं सारेमित्ति, ततः जावतिअंति अभणिते सति तस्यैव साधोर्यः पारिष्ठा-
पनिकमोक्ता तस्यैव यद्दुदरितं शेषं तत्परित्याज्यं भवति । इदं च पूर्वोक्तस्यैव व्याख्यानं द्रष्टव्यं न तु पुनरुक्तमिति । किंविधं
पुनश्चतुर्थोपवासिकादेः पारिष्ठापनिकं कल्पते ? अत आह—

विहिगहिअं विहिसुत्तं अइरेगं भत्तपाण भोत्तवं । विहिगहिए विहिसुत्ते एत्थ य चउरो भवे भंगा ॥ ५९४ ॥
उग्गमंदोसाइजढं अहवा बीअं जहा जहिं गहिअं । इइ एसो गहणविही असुद्धपच्छायणे अविही ॥ २९५ भा.

कांगसियालक्खइयं दैविअरसं सबओ परामुट्ठं ।

एसो उ भवे अविही जहगहिअं भोयणंमि (भुंजओ य) विही ॥ ५९५ ॥

राधिणइध विट्टामो कागाड अहवावि विक्खिरइ सध । विप्पेक्खइध व विसाम्भो सियालो अम्मोत्तहिं गिण्हे ।
 सुरहीदोच्चगट्टा छोडूणद्व तु पियइ देवियरस । हेट्टोवरि आमट्ट इय एसो सुजणे अविही २९७ ॥ भा०
 जह गहिअ तह नीय गहणविही भोयणे विही इणमो । उक्कोसमणुक्कोस सेमीकरस तु सुजिज्जा ॥ २९८
 तइपवि अविहिगहिअ विहिसुत्त त शुक्खिऽणुआय । सेसा नाणुआया गहणे दिंते' य निज्जुहणा ॥ २९९
 अहवावि अकरणाप उवट्टिय जाणिऊण कक्खाण । बहेउ दिंति गुरू पसगविणिषारणट्टाप ॥ ३०० ॥ (भा)

विधिनोद्गमवोपादिरहितं सारासारविभागेन च यत्र ह्यत्र पात्रकं तद्विधिगृहीत, तथा 'विधिसुकं' कटञ्छेदेन प्रतरञ्छे
 दादिना वा यद्भुक्त तद्विधिसुकमुच्यते, तदेवविधं विधिगृहीत विधिसुकं च सत् यदतिरिक्त संघातं मत्त पानकं वा
 वन्नोक्तं परिष्ठापनिकोकारेण फस्यते । अथ च विधिगृहीते विधिसुक्ते चास्मिन् पदद्वये चत्वारो मङ्गला भवन्ति, तद्यथा-
 विहिगहिअं विहिसुत्त एवो मगजो, विहिमहिअं अविहिसुत्त विहो मंगजो, अविहिगहिअं विहिसुत्त तइओ मंगजो, अवि
 हिगहिअं अविहिसुत्त चतरसो मगजो ॥ इदानीं माष्यङ्कू विधिगृहीताविधिगृहीतयोः स्वरूप प्रतिपादयन्नाह-उद्गमदोया
 विभिर्बह-त्वक्त यचद्विधिगृहीतं, अथवा यद्वस्तु मण्डकादि यथैव यस्मिन् स्थाने पठितं भवति तत्तथैवास्ते ननु समारयति
 इत्येव प्रहमविधिः । 'असुइपच्छायये अविही' अद्भुदस्य-उद्गमाविशेषान्वितस्व यद्ब्रह्मणं इदमविधिप्रहम, अथवा गुहादेर्द्रव्यस्य

१ एविन क २ प. १ । १ यक्खिरीकरं क. १ एवमकारं का. । १ दुहे कण्ड' क १ । ४ इत्थे का । ५ 'मकं क का. । ६ क्त आह प्रकारान्तरेण-अत्र का ।

मण्डकादिना प्रच्छाद्य यदेकस्मिन् पात्रकप्रदेशे स्थापनं तदविधिग्रहणमुच्यते । इदानीमविधिभोजनविधिमोक्षणयोः स्वरूपं प्रतिपादयन्नाह-काकशुक्तं शृगालशुक्तं तथा 'दवियरसं' द्रावितरममित्यर्थः 'सर्वतः पराशृष्टम्' उत्थलपथल्लेपेण शुक्तं 'एसो उ भवे अविही' इदं तु पूर्वोक्तमविधिना शुक्तमुच्यते, यथैव गृहीतं पात्रके तथैव शुद्धतो विधिभुक्तमुच्यते । इदानीं माष्यकृद्-व्याख्यानयति, तत्राद्यावयवप्रतिपादनायाह-यथा काक उच्चित्योचित्य विष्टादेर्मध्याद्गच्छादि मक्षयति एवमसावपि, अथवा विकिरति काकवदेव सर्वं, तथा काकवदेव कवलं प्रक्षिप्य मुखे दिशो विप्रेक्षते, तथा शृगाल इवान्यस्मिन्नन्यस्मिन् प्रदेशे भक्षयति । सुरमि यद् 'दोचंगं' तीमनं ओदनादिना मह यन्मिथ्रीभूतं तत्र द्रवं प्रक्षिप्य यो निर्यासः संजातस्तत्पिबनं यत्तद्द्रवितरसमुच्यते । तथाऽधस्तादुपरि च यद् 'आमड्डं' विपर्यासीकृतं शुक्लं तदेतत्परामड्डं, अयमेव भोजनेऽविधिः । कः पुनर्ग्रहणमोक्षणयोर्विधिः ? इत्यत आह-यथैव गृहीतं-गृहस्थेन दत्तं सत्तत्तयवानीतं यदयं ग्रहणविधिः, भोजने पुनरयं विधिः-यदुतोत्कृष्टद्रव्यमन्यदनुत्कृष्टद्रव्यं च समीकृतरसं शुद्धीतेत्ययं प्रथमो भङ्गकः शुद्ध इति । तृतीयेऽपि मङ्गकेऽविधिना असमाचार्या गृहीतं विधिना शुक्तं-समीकृतरसं सद् शुक्तं तच्च गुरुणाऽनुज्ञातं, शेषौ तु द्वौ भङ्गकौ नानुज्ञातौ, यस्तु विधिगृहीतमविधिभुक्तं काकशृगालादिरूपं भक्तं ददाति योऽपि गृह्णाति तयोर्द्वयोरपि 'निज्जुहणा' निर्द्धारणं क्रियते, तथाऽविधिगृहीतमविधिभुक्तं च यो ददाति गृह्णाति वा तयोर्द्वयोरपि निर्द्धारणं क्रियत इति । अथवा एतदोपाकरणतया-अनासेवनया उपस्थितं दातारं ग्रहीतारं च ज्ञात्वा संगोपायनं क्रियते, कल्याणकं च गुरवो ददाति, तच्च ददति 'वद्वयित्वा'

तिरस्कृत्य, पदुत त्वया पुनरेव न कर्षन्व्य, स वैवं गुरुः किनिमिष करोतीत्यत आह—‘पसुंमधिनिवारमष्टाए’ प्रसङ्गस्य—पुन
रासेमनस्य विनिवारणार्थमेव करोतीति ।

घासेसणा उ एसा कहिया मे । धीरपुरिसपन्नचा । सजमतवद्गण निग्गयाण महुरिसीण ॥३०१॥ भा
एय घासेसणविहिं जुजता चरणकरणमाउत्ता । साहू खवति कम्म अणेगमवसत्तियमणत्त ॥३०२॥ भा

एत्तो परिट्ठवणाविहिं वोच्छामि धीरपुरिसपन्नत्त । ज नाऊण सुविहिया करिति दुक्खक्खय धीरा ३०३ भा
(घासेसणा समघा)

सुगमाः ॥ इदानीं उच्चरिष्वि दारं मण्यते, अथवा स्वयमेव माध्यकारः संबन्ध प्रतिपादयन्नाह—

भत्तट्ठिय उच्चरिअ अहव अमत्तट्ठियाण ज सेस । सववेणाणेण उ परिठावणिआ सुणेयवा ॥३०४॥ (भा)

मकार्थिकानां च सुकानामुच्चरित यद् यथा अमकार्थिकानां—पारिष्ठापनिकामोक्षार्थां यदुच्चरित—यच्छेष तत्परिष्ठा
पनीयमिति कृत्वा मनन संबन्धेन पारिष्ठापनिका विधेया मवतीत्यर्थः ।

सा पुण जायमजाया जाया मूलोत्तरोहि उ असुद्धा । लोमातिरेगगद्धिया अमिओगकया विसकया वा ॥

सा पुनः पारिष्ठापनिका साता अजाता च मरुति, तत्र साता प्रहणकाल एव प्राणातिपातादिदोषेण युक्ता अथवा

आधाकर्मादिदोषेण 'जाता' उत्पन्ना, अजाता पुनः-आधाकर्मादिदोषेण न दूषिता यो साऽजातेत्युच्यते, तत्र जातास्वरूप-
प्रतिपादनायाह-मूलगुणैः-प्राणातिपातादिभिरशुद्धा, तथा उत्तरगुणैश्चाधाकर्मादिभिरशुद्धा, तथा लोमातिरेकेण-लोमाभि-
प्रायेण साधुना गृहीता साऽप्यशुद्धा लोमदोषदूषिता सती जातेत्युच्यते, तथा अभियोगकृता, अभियोगो द्विविधः-वशीक-
रणचूर्णो मन्त्रश्च, तत्र सा भिक्षा कदाचित्संयोजिता भवति मन्त्राभिमन्त्रिता वा साऽप्यशुद्धा, अतो जाता सा पारिष्ठापनिके-
त्युच्यते, विषेण वा व्यामिश्रं मक्तं केनचिद् द्विष्टेन दत्तं भवति तस्य यत् परिष्ठापनं सा जातापरिष्ठापनिकेति । इदानीं
माष्यकृदेनामेव गाथां व्याख्यानयति, तत्र जातापरिष्ठापनिकास्वरूपाभिधानायाह—

मूलगुणेहि असुद्धं जं गहिअं भत्तपाण साहूहि । एसा उ होइ जाता बुच्छं सि विहीए वोसिरणं ॥३०५॥भा.
एगंतमणावाए अच्चित्ते थंडिले गुरुवइट्टे । आलोए एगपुंजं तिट्ठाणं सावणं कुज्जा ॥ ५१७ ॥

लोभातिरेगगहिअं अहव असुद्धं तु उत्तरगुणेहि । एसावि होति जाया वोच्छं सि विहीए वोसिरणं ॥भा.
एगंतमणावाए अच्चित्ते थंडिले गुरुवइट्टे । आलोए दोन्नि पुंजा तिट्ठाणं सावणं कुज्जा ॥ ५१८ ॥

मूलगुणैः प्राणातिपातादिभिरशुद्धं यद्गृहीतं मक्तं पानकं वा साधुभिरियं जाताऽमिधीयते, वक्ष्ये 'अस्याः' जाताया विधिना
'व्युत्सर्जनं' परित्यागं । सा च जाता किंविधे स्थण्डिले परिष्ठापनीया ?-एकान्ते 'अनापाते' लोकापातरहिते अचित्ते स्थण्डिले

गुरुपदिष्टे 'ब्रह्माचार्यमसंलोए' इत्येषमादिके 'आलोगे' समे भूमागे, न गर्चादौ, पत्र प्राचूर्णकाक्षयः सुखेन पश्यन्ति, तत्र च
 तस्य मन्त्रस्य एकाः 'पुञ्जः' राशिः क्रियते, पुनश्च 'त्रिस्थान' त्रेयो वाराः श्रावण करोति-व्युत्सृष्टं व्युत्सृष्टं व्युत्सृष्टमिति, तत्र
 त्रिस्थान भाग्य करोति त्रिविधेन मनसा वाचा कायेन व्युत्सृष्टमित्यस्य ज्ञापनार्थमिति । यद्युनः साधुना लोमातिरेकेण
 गुहादिद्रुम्य मूर्च्छया गृहीत अथवा यदद्भुतसुखगुणैः-प्राचाकर्माविभिः, इयमपि भिक्षा खातेषुच्यते वक्ष्ये अस्या विधिना
 व्युत्सृजनं-परित्यागम् । पूर्वार्द्धं सुगमं, केवलमत्र द्यौ पुञ्जौ क्रियेते आलोकं साधुनाम् । इदानीं 'अभिभोगे'षि व्याख्यानयथाह-
 बुविहो खलु अभिभोगो देवे माने य होइ नायधो । दधमि होइ जोगो विज्जा मता य भावमि ॥५९९॥

द्विभियोगभियोगो-द्रव्याभियोगो माषाभियोगश्च छातब्धः, तत्र त्रेण्ये योगो द्रव्ययोगखूर्णस्त्वन्मिभ्रपिण्डोऽभि
 योगपिण्डा, स च परित्यजनीय, माषाभियोगश्च विषया मन्त्रेणामिमन्त्र्य पिण्ड ददाति स तादृशो माषाभियोगपिण्डा,
 न च परित्यापनीय इति । अत्र चागार्या इष्टान्तः, एता अविरहया सा अणिष्ठा पक्षिणो, ताए परिषादया अच्यत्यया नदा
 क्रिये मनेष अहिमनेल्लन मे देहि लेण पर्ये मे वसे होइ, ताहे ताए अभिमतेल्लन कुरो दिण्यो, अविरहयाए च्छितिय, मा एसो
 दिण्येण मरिञ्जा ततो ताए अशुकराए उरुकरुडियाए छड्डिओ, सो गरहेण स्वाओ, सो रति वरदारं लोड्डेउमारदो ताजि
 णिगयापि आब पेच्छति गरएण लोड्डिअए, सो अविरओ मयाइ-कि एपति ? , ताए सन्मावो फरिओ, तेणपि सा चेरिया
 दडादिञ्जा, एम दोमो । एवं यदि तिरियाण परिमा अवरया होइ माणुसस्स पुण सुदुपरं होइ, अओ परिओ पिढो न

धेचवो ॥ अमुमेवार्थं गाथाभिरुपसंहरन्नाह—

विज्जाए होअगारी अचियत्ता सा य पुच्छए चरिअं । अभिसंतणोदणस्स उ अणुकंपणमुज्झणं च खरे ॥
वारस्स पिट्ठणंसिअ पुच्छण कहणं च होअगारीए । सिट्ठे चरियादंडो एवं दोसा इहंपि सिया ॥६०१॥

विद्यामिमन्त्रिते पिण्डेऽगारी दृष्टान्तः, सा च मर्तुरचियत्ता-न रोचते, सा च चरिकां-परिव्राजिकां पृच्छति पत्युर्वशी-
करणार्थं, तथाऽप्यभिमन्त्रणमोदनस्य कृत्वा दत्तं, तथाऽपि अगार्या पत्युर्मरणानुकम्पया न दत्तः स ओदनः 'उज्झनं'
परित्यागः कृतः, स चोज्झितः खरेण भक्षित इति । स च गर्दभ आगत्य द्वारं पिट्टयति मन्त्रवशीकृतः सन्, शेषं सुगमम् । एवं
मावाभियोगे दृष्टान्त उक्तः । इदानीं द्रव्याभियोगचूर्णं वशीकरणपिण्डः स उच्यते-एगा अतिरह्या, सा य सुरूवस्स भिक्खुणो
अज्झीववण्णा अणुरत्ता, ताहे सा तं पत्थेति अणिच्छंतस्स चुण्णाभिओगेण संजोएउं भिक्खं पाडिवेसिअधरे काऊण दवाविअं,
ताहे जँओ चैव तस्स साहुस्स पडिग्गहणे पडिअं तँओ चैव तस्स साहुस्स तँत्तोहुत्तो मणो हीरह, तेण य नायं ताहे नियँडो,
आयरिआणं पडिग्गहगं दाउं काहयभूमिं वचह जाव आयरियाणंपि तत्तोहुत्तो भावो हीरह, ताहे सो सीसो आगंतुं आलोएह,
आयरिआ मणंति-ममवि अन्थि भावो, तं एत्थं संजोगचुण्णेण कओ पिडो अन्थि, ताहे परिठविज्जह, जो विही परिट्ठावणे

१ दत्त, 'उज्झन' वा पा १ । २ पच्छति आ । ३ ँण भिक्ख ल १ । ४ ज्ञयेव तस्स आ । ५ तत्थेव तस्स आ । ६ तओ मणो
आ. १ ७ नियत्तह आ ।

तेन च गुरुणा गन्धादिना विज्ञाते, आदिग्रहणाद् भक्तस्स उष्णसङ्गेण वा 'उद्धनं' परित्यागः क्रियते तत्र विधिना परि-
 ष्ठापनं कर्त्तव्यं नाऽविधिना, अविधिपरिष्ठापने सति मृगालादिवधो भवति । एवं विद्याभिमन्त्रितस्य योगचूर्णकृतस्य तथा
 विषसंयुक्तस्य गृहीतस्य सतः 'प्राणात्यये'पि अत्यर्थं क्षुत्पीडायामपि सत्यां नियमेन-अवश्यन्तयोद्धनोयं (उद्धना कार्या)
 तस्य च परिष्ठापनविधिं वक्ष्ये । पूर्वार्द्धं पूर्ववत्, तद्विपादिकृतं भोजनं 'छारेण' भृत्या 'आक्रम्य' मिश्रीकृत्यै चैतेनैव परिष्ठा-
 पनीयं, तिष्ठानं सावणं कुञ्जा, सुगमम् । इदानीं 'तिष्ठानं सावणं'ति व्याख्यायते—

दोसेण जेण दुट्ठं तु भोयणं तस्स सावणं कुञ्जा । एवं विहिण्णोसट्ठे वेराओ सुच्चई साहू ॥ ६०७ ॥

दोषेण येन-मूलकर्मादिना आधाकर्मादिना वा दुष्टं भोजनं भवति तस्य तिस्रो वाराः श्रावणं कर्त्तव्यं, यदुत मूलक-
 र्मादिदोषैर्दुष्टमिति, एवमुत्तरगुणयोगमन्त्रविपकृतदुष्टानामपि तिस्रो वाराः श्रावणं करोति, एवं विधिना व्युत्सृष्टे सति 'वैरात्'
 कर्मणो घृच्यते साधुः, अथवा 'वैरात्' जन्तुवधजनितान्मुच्यते साधुरिति । आह-इदमुक्तं शुद्राया भिक्षाया यत्परिष्ठापनं
 साऽजातापरिष्ठापनिका उच्यते, ततश्च—

जावइयं उवजुंजइ तत्तिअमित्ते विगिंचणा नत्थि । तम्हा पमाणगहणं अइरेगं होज्ज उ इमेहिं ॥६०८॥

यावन्मात्रकमेवोपयुज्यते तावन्मात्रमेव भिक्षाग्रहणं कर्त्तव्यं, यदा चैवं तदा तावन्मात्रकग्रहणे 'विगिंचनं' परिष्ठापनं

१ उष्णसं आ । २ विधिना, अविधिं आ. । ३ 'त्य चैव परि' आ । ४ सुगमम् इदां आ. । ५ एवं विध्वो सट्ठे आ. । ६ उवउज्जइ आ. ।

'नास्ति' न भवति तस्मात्प्रमाणग्रहणमेव कर्षण्य, ततश्च कुतोऽज्ञातायाः परिष्ठापनक संभवति ? अतिरेकग्रहणामाषादिति, एवञ्चके परेण आह छरिः—'अरेणं होळ त इमेहि' अतिरिक्त दृष्टमपि मक्त 'एभिः वक्ष्यमाणकारणै' भवेत्, कानि च तानि वक्ष्यमाणकारणानीत्यत आह—

आयरिप य गिलाणे पाहुणप दुळ्हे सहसदाणे । एव होइ अजाया इमा उ गहणे विही होइ ॥६०९॥

कदाचित्कस्मिचित्क्षेत्रे आचार्यप्रायोग्य दुर्लभ भवति ततश्च सर्व एव सहाटका आचार्यप्रायोग्यस्य ग्रहण कुर्वन्ति ततश्च तत्र घृतादि कदाचित् सर्व एव लभन्ते ततस्त्वदुद्वरति, क्षेत्रेयो च क्षेत्रेया पर्याप्त, एवमाचार्यार्थं गृहीतस्य दृष्टस्यापि परिष्ठापना भवतीति । तथा ग्लानार्थमप्येवमेव गृहीत सदुद्वरति, प्राधूर्णकानापप्येवमेव, तथा दुर्लभलाभे सति गर्बरेव सहाटके गृहीतद्वरतीति तथा 'सहसदाणे' अप्रवर्कितवाने सति प्रचुरद्वरति, ततश्च एव भवति अवातापरिष्ठापनिका । तत्र आचार्यदीनां ग्रहणेऽप्य विधिः—वक्ष्यमाणो भवतीति, क्वासावित्यत आह—

जइ तरुणो निरुचहओ सुजइ तो मढलीइ आयरिओ । असहुस्स वीसुगहण एमेव य होइ पाहुणप ॥६१०॥

केचनेव मणति—पणसावाचार्यस्वरुणो निरुचहत्तपञ्चिपच तैतोऽसौ मण्डल्यामेव सङ्के सामान्य, अथ असहुः—असमर्थ स्तवत्सस्य विष्वक्—पृथग् ग्रहण प्रायोग्यस्य कर्षण्य, एवमेव प्राधूर्णकेऽपि विधिर्द्वैतव्यः, यदि प्राधूर्णकः समर्थस्ततो नैव

तत्प्रायोग्यग्रहणं क्रियते, अथाऽसमर्थस्ततः क्रियत इति, केचित्पुनरेवं भणन्ति—यदुत समर्थस्याप्याचार्यस्य प्रायोग्यग्रहणं कर्तव्यं, यत एते गुणा भवन्ति—

सुत्तथथिरीकरणं विणओ गुरुपूय सेहबहुमाणो । दाणवतिसद्धबुद्धी बुद्धिवलवद्धणं चव ॥६११॥

आचार्यस्य प्रायोग्यग्रहणेन क्रियमाणेन सूत्रार्थयोः स्थिरीकरणं कृतं भवति यतो मनोज्ञाहारेण सूत्रार्थौ सुखेनैव चिन्तयति, अत आचार्यस्य प्रायोग्यग्रहणं कर्तव्यं तथा विनयश्चानेन प्रकारेण प्रदर्शितो भवति, गुरुपूजा च कृता भवति, सेहस्य चाचार्यं प्रति बहुमानः प्रदर्शितो भवतीति, अन्यथाऽसौ सेह इदं चिन्तयति, यदुत न कश्चिदत्र गुरुर्नापि लघुरिति, अतो विपरिणामो भवति, तथा प्रायोग्यदानपतेश्च श्रद्धाबुद्धिः कृता भवति तथा बुद्धेर्बलस्य चाचार्यसत्कस्य वर्द्धनं कृतं भवति, तत्र च महती निर्जरा भवति ।

एषहिं कारणोहि उ केइ सहस्सवि वयंति अणुकंपा । गुरुअणुकंपाए पुण गच्छेतिथे य अणुकंपा ॥६१२॥

‘एभिः’ पूर्वोक्तकारणैः केचित्समर्थस्याप्याचार्यस्यानुकम्पा कर्तव्येत्येवं वदन्ति, यतो गुरोरनुकम्पया गच्छे तीर्थे चाऽनुकम्पा कृता भवति । यतश्चैवमतः प्रायोग्यग्रहणं गुरोः कर्तव्यमिति ॥ कीदृशं पुनराचार्ययोग्यं ग्राह्यमित्यत आह—
सति लाभे पुण दवे खित्ते काले य भावओ चव । गहणं तिसु उक्कोसं भावे जं जस्स अणुकूलं ॥६१३॥

१ भवति वा । २ ग्राह्यमिति ॥ वा ल २ । ३ कत आह—आ. ल २ । ४ ०कप वा ।

‘सति’ विद्यमाने लामे द्रव्यतः क्षेत्रतः कालतो मावतभोत्कष्ट प्राप्तम् । इदानीं निर्युक्तिकारो व्यालपानयभाइ-‘ग्रहण
 तिसु रक्तोसं’ प्राप्तं त्रिषु द्रव्यक्षेत्रकालेषु उत्कष्ट कर्षण्य, माषे तु यद्वस्तु यस्याषार्यस्यानुकूल तदुद्यते । इदानीं माष्य
 कृशालयानवति, तत्र द्रव्योत्कष्टतां(ए) प्रदर्शयभाइ-

कलमोद्गणो उ पयसा उक्कोसो ह्राणि कोद्वतुडभञ्जी । तत्यवि मिउतुप्यभर जस्य व ज अक्षिय दोसु ३०७

कलमशाल्योदनः पयसा सह द्रव्यतं उत्कष्ट प्राप्त, तदलामे शान्या ताषव् गृह्यते यानत् ‘कोद्वतुडभञ्जी’ कोद्वतुडभञ्जी, तत्राप्य
 विज्ञेयः क्रियते यदुव तदेव आरक्त्य स्रु गृह्यते, तथा ‘सुप्यरं’ति स्निग्धतरं तदेव आरक्त्यं गृह्यते, उक्तं द्रव्यो
 उत्कष्ट, इदानीं क्षेत्रकालोत्कष्टप्रतिपादनायाइ-‘वत्य व व अक्षिय दोसु’ द्रयोरिति-क्षेत्रकालयोर्षयद्रस्तु यत्र पूञ्चित तत्रत्र
 गृह्यते, एतदुक्तं मवति-यत्र क्षेत्रे बहुमत द्रव्य तत्रस्मिन् क्षेत्रे उत्कष्टद्रव्यते, तत्र प्राणं, तथा यद्वस्तु यस्मिन् काले बहुमत
 तत्रस्मिन् काले कालोत्कष्टद्रव्यते, माषोत्कष्ट पुनर्निर्युक्तिकारोपैव व्याख्यात । उक्तं प्रसङ्गागतम्, इदानीं यदुक्तं आषार्यो
 दीनां गृहीत सपयोद्वरति तथा प्रतिपादयभाइ-

लामे सति सघाहो गेणहइ पगो उ इहुरहा सवे । तस्सप्यणो य पञ्च गिणहणे होइ अतिरेग ॥६१४॥

यदि तस्मिन् क्षेत्रे घृतादीनां स्वमाषेनैव लामोऽस्ति ततस्तस्मिन् लामे सति आषार्योर्षयैक एव सङ्घाटकः प्रायोग्यं

गृह्णाति, 'इहरह'चि यदा तस्मिन् क्षेत्रे न प्रायोद्युव्या प्रायोग्यस्य लाभः तदा सर्व एव सङ्घाटकास्तस्याचार्यस्य प्रायोग्यं पर्याप्तये गृह्णाति, ततश्च तस्याचार्यस्यात्मनश्चार्थाय पर्याप्तग्रहणे सति अतिरिक्तं भवति, ततश्च तत्परिष्ठाप्यत इति । इदानीं 'गिलाणे'चि व्याख्यानयन्नाह—

गेलन्ननियमगहणं नाणत्तोभासियंयिपि तत्थ भवे । ओभासियमुवरिअं विगिचए सेसगं भुंजे ॥६१५॥

ग्लानस्य नियमेन प्रायोग्यग्रहणं कर्तव्यं, यदि परं नानात्वं 'ओभासियंपि' प्रार्थितमपि तत्र ग्लाने भवति, ग्लानार्थं प्रायोग्यस्य च प्रार्थनमपि क्रियते, ततश्च ओभासितं-प्रार्थितं सद् ग्लानार्थं पुनश्च यदुद्धरति ततस्तद् 'विगिच्यते' परित्यज्यते, 'सेसयं भुंजे'चि शेषं यदनवभासिअं-अप्रार्थितमुद्धरितं तद्गृह्णीत कश्चित्माधुरिति । प्राघूर्णकोऽप्याचार्यवद्व्याख्यात एव द्रष्टव्यः । इदानीं दुल्लेमेचि व्याख्यानयन्नाह—

दुल्लहद्वं व सिया घथाइ घेतूण सेस भुंजति । थोवं देमि व गिणहामि यत्ति सहसा भवे भरियं ॥६१६॥

दुर्लभद्रव्यं वा स्याद्-भवेत् घृतादि तद्गृहीत्वा उपभुज्य च यत् शेषं तद्बुद्ध्यति, एवं वा पारिष्ठापनिकं भवति । इदानीं 'सहसा-दाणे'चि व्याख्यानयन्नाह-'थोवं देमी'त्यादि स्तोत्रं दास्यामीत्येवं चिन्तयन्त्या गृहस्थया सहसा अतर्कितमेव तत् साधुभाजनं भृतं, साधुर्वा चिन्तयति स्तोत्रं प्रहीष्यामीति, पुनश्चातर्कितमेव भाजनं भृतं, ततश्चैवमतिरिक्तं भवति, पुनश्च परिष्ठाप्यत इति ।

एष हि कारणो हि गहियमजाया उ सा विगिचणया । आलोगमि त्तिपुजी अच्चाणे निगयातीण ॥६१७॥

एभि पूर्वोक्तकारणैर्यद्दृशीत मकं सा 'अवातविगिचणय' चि अजाता विगिचना-परिष्ठापनोच्यते, तस्यावाचावातायाः मायालोके त्रयः पुञ्जाः क्रियन्ते, किमर्थमित्याह- 'अद्रापे निगयाईण' अष्वाने निर्गतास्त्वर्थे त्रयः पुञ्जाः क्रियन्ते, आदिप्रहणाल्कदाचिष एव कारणे उत्पन्ने गृह्णन्तीति । आह-

एको वा दो व त्तिश्चि व पुजा कीरति कि पुण निमित्त ? । विहमाइनिगयाण सुच्चैयरजाणट्टाप ॥६१८॥

द्वेतरमक्तपरिष्ठापार्थे त्रयः पुञ्जाः कि पुनर्निमित्तं क्रियन्ते ?, उच्यते, 'विहमादि' विहः-पन्यास्त्वर्थे निर्गतानां साधूनां पुञ्जाः क्रियन्त इति । इय व गायाऽन्तराशीतगायाया व्याख्यानभूता द्रष्टव्येति । एव विगिचिउ निगयायस्स सत्ता इवेज्ज त तु कह ? । निस्सिरेज्जा अहव धुव आहारा होइ नीहारो ॥६१९॥

'एव' उक्तेन न्यायेन परिष्ठापनार्थे निर्गतस्य यदि सत्त्वा पुरीषोत्सवने बुद्धिर्भवेत् 'तस्त्वं ?' कि तत्र कर्त्तव्यमिति, अत आह 'निमिरेज्ज' व्युत्प्लवेत्, अथवा किमत्र प्रष्टव्यं ?, दृष्टमाहाराशीहारो भवति, ततश्च स्वच्छिन्ने व्युत्प्लवनं कर्त्तव्यं तत्र स्पष्टिहस पूर्वमणितमेव, तथा चाऽऽह-

१ पठित्वा अ. १ प्रत्येन व' अ. १

थंडिल्ल पुवभणियं पढमं निद्दोस दोसु जयणाए । नवरं पुण णाणत्तं भावासन्नाए वोसिरणं ॥ ६२० ॥
 स्थण्डिलं पूर्वभणितमेव, यदुत अनापातं असंलोकं १ अनापातं संसंलोकं २ सापातमसंलोकं ३ सापातं संसंलोकं ४ ।
 अत्र प्रथमो मङ्गको निर्दोषः, द्वयोश्च द्वितीयवृतीययोर्मङ्गकयोर्यतनया व्युत्सृजति, एतत्पूर्वोक्तस्थण्डिलस्य सामान्यमेव,
 'नवरं पुण णाणत्तं'ति नवरं-केवलमिदं नानात्वं, यदुतात्र भावासन्ने-अतिपीडायां व्युत्सृजनमुद्भातं, तत्र चानुज्ञा नैव
 कृताऽऽसीदिह च कृताऽस्तो नानात्वं, ततश्च चतुर्थमङ्गकासेवनमप्यनुद्भातमेव द्रष्टव्यमिति । इदानीं भाष्यकारः पूर्वोक्तस्थ-
 ण्डिलानि प्रदर्शयन्नाह—

अणावायमसंलोगं अणावायालोग्य ततिय विवरीयं । आवातं संलोगं पुव्वुत्ता थंडिला चउरो ॥ ३०८ भा०
 संलोकमित्यर्थः, तथाऽन्यद्वापातं संलोकं च चतुर्थो मङ्गकः, एतानि पूर्वोक्तस्थण्डिलानि चत्वारि ।
 अणावायमसंलोगं निद्दोसं वितियचरिम जयणाए । पउरदवकुलुकुयादी पत्तेयं मत्तगा चेव ॥ ६२१ ॥
 तइएवि य जयणाए नाणत्तं नवरि सइकरणंमि । भावासन्नाए पुण नाणत्तमिणं सुणसु वोच्छं ॥ ६२२ ॥

तत्रानापातमसंलोकं च स्थण्डिलं निर्दोषं, द्वितीयवृतीयचतुर्थेषु यतनया व्युत्सर्जनं कर्तव्यं, का चासौ यतना १, प्रचुर-

१ मङ्गकस्तथा ल १-२ ।

द्वारेण इतदुक्त्यादिकं कर्षण्य प्रत्येक प्रत्येक व मात्र क्वाप्ति सपानहानि भवन्ति । किं सर्वेष्वेव स्पष्टिलेषु कुरुकुचैव पतना कर्षण्या उत क्विद्विद्वेषः १, उच्यते, अस्ति विशेषः, वृत्तियेऽपि स्पष्टिले पतनाया नानात्वमेवावच्छिदि परं यदुत क्वच्य-
 कर्षण्य, एतदुक्त भवति-वृत्तिये स्पष्टिले प्रापाठासंलोक्ये क्वच्य इतीन्द्रिर्गन्तव्य, भावासमे पुनर्यतनाया यस्मानात्स तच्छुश्रुत
 वत्ये । तत्र प्रथमस्पष्टिले गन्तव्य, अथ तस्मात्सि,
 जदि पठम न तरेज्जा तो वितिय तस्स असइए तइय । तस्स असई चउत्थं गौमहारे य रत्थाए ॥ ६२३ ॥

यदि प्रथम स्पष्टिलं गन्तुं न शक्नुयात्ततो द्वितीयं व्रजेत्, 'तस्य' द्वितीयस्याश्रति वृत्तीय व्रजेत्, 'तस्य' वृत्तीयस्य
 स्पष्टिलस्याश्रति चतुर्थं स्पष्टिलं व्रजेत्, यदा चतुर्थमपि स्पष्टिलं गन्तुं न शक्नोति तदा गामद्वारे गत्वा व्युत्सुचति,
 यदा प्रथमद्वारमपि गन्तुं न शक्नोति तदा रथ्यायामेव व्युत्सुचति ॥
 साही पुरोहते वा उवस्सए मचगमि वा णिसिरे । अच्युक्कडमि वेगे महलिपासमि वोसिरइ ॥ ६२४ ॥

यदा रथ्यायामपि गन्तुं न शक्नोति तदा 'साहीए' गृहपदेरपतो व्युत्सुचति, यदा गृहपदमपि गन्तुं न शक्नोति
 तदा 'पुरोहते' अप्रद्वारे व्युत्सुजेत्, यदा पुरोहडमपि गन्तुं न शक्नोति ततोपाश्रये मात्रके वा व्युत्सुजेत्, सर्वथा 'अच्यु-
 कडमि वेगे महलिपासमि वोसिरति' सुगमम् । इदं च लोकेऽपि प्रसिद्धं, यदुत श्राप्तपुरीपादेवेगो न धार्यते । अत्र च क्वा
 १ म्ये एते च क्वा । २ सुक्ता सु १ । १ पारिच्छवां फ्ला सु क्वा । ४ क्वचिच्छवां गन्तुं क्वा । ५ समर्थलवा क्वा । ६ गालं तये
 क्वा प. २ ।

नकसू-एगो राया तस्स वेजो पहाणो सो य मतो, तंमि मए राइणा गवेसावियं एयस्स पुत्तो अत्थि वा न वा ? तस्स य कहियं-अत्थि एगा सुया, ताए य सयलं वेजयं अहीयं, हक्कारिया य, राइणा मणिया य-किं ते अहीयं वेजयं ? सा मणइ अहीयं^१, ततो एयस्सिं अंतरे ताए वायकम्मं कयं, ततो इयरेहि विजेहि हसियं, ततो तीए ताणं विजाणं राइणो य परिकहणा कया, जहा-‘तिणि सल्ला महाराय अस्सिं देहे पइट्टिया । वायमुत्तपुरीसाणं पत्तवेगं न धारए’ ॥ १ ॥ सिलोगो सुगमो । एवं साहुणावि वेजाईणं परिकहणा कायवा । एतदेव गाथयोपसंहरत्ताह—

राया विज्जंमि मए विज्जसुयं भणइ किं च ते अहीयं ? अहीयंति वायकम्मे विजा हसणा य परिकहणा ६२५

सुगमा ॥

एसा परिट्ठवणविही कहिया भे धीरपुरिसपन्नत्ता । सामायारिं एत्तो बुब्बुळं अप्पक्खरमहत्थं ॥ ६२६ ॥

सुगमा ॥ उच्चरिण्ति दारं गयं, इदानीं सामाचारी व्याख्यायते—

सन्नातो आगतो चरमपोरिसिं जाणिकुण ओगाढं । पडिलेहणमप्पत्तं नाऊण करेइ सज्झायं ॥ ६२७ ॥

एवं च साधुः सञ्ज्ञां व्युत्सुज्य आगतः पुनश्च ‘चरमपौरुषी’ चतुर्थप्रहरं ज्ञात्वा ‘अवगाढा’ अवतीर्णं, ततः किं करोति

^१ आयाया, राइणा आ । २ भणियं ? , सा आ. । ३ ‘यं विज्जयं, ततो आ । ४ ‘स्सतरे ताए आ पा. १ । ५ सेस बोच्चेअद्दाविहिणा ल. १ ।

एवम प्राह-प्रत्युपेक्षा इति, अपामो नरमपौरुही नापापि मन्त्रि मतोऽप्राप्तां चरमपौरुषीं धृत्वा स्वाध्याय तावत्क
 सेत्रि पात्रमहुर्यां वौरुषी प्राप्या ।

पुत्रुद्विद्वो य विद्ही इहपि पडिलेहणाइ सो चेव । ज प्रत्य नाणत्त तमह्व वीच्छ समासेण ॥ ६२८ ॥
 पडिलेहणा उत्रुविहा भत्तट्टियपररा य नायवा । दोणह्विय आइपडिलेहणा उ मुहणतगसकाय ॥ ६२९ ॥
 तत्रो गुरु परिष्ठा गिलाणसेहाति जे अभत्तडी । सदिसह पायमत्ते य अप्पणो पट्टग चरिम ॥ ६३० ॥

पट्टग मत्तय सयमोगहो य गुरुमाइया अणुत्तवणा । तो सेस भाणवस्ये पाउच्छणग च भत्तडी ॥ ६३१ ॥

अत्र न प्रत्युपेक्षणायां पूर्वोक्ति एव विधिः, 'सुखत्रिकादिक्ताऽश्वेः प्रत्युपेक्षणा' एवमादिः, तथा पात्रस्यापि "सोत्था
 श्रौतुणो श्लेसो" इत्यशमादि, इहापि न एव प्रत्युपेक्षणायां विधिर्दृष्टव्या, यद्वा नानास्व-योऽतिरिक्तो विधिर्मन्त्रि त
 रिपिमह इत्ये 'ममागेन' मरुत्तैपेग, तत्र य ते प्रत्युपेक्षकास्ते द्विविधाः-मकार्यिका-सुक्ताः 'एपरा य' इतरे च उपवा
 मिहय शाब्गाः 'इयारि' मन्कार्यिकाऽमन्कार्यिकयोः 'प्रात्रो' प्रथम प्रत्युपेक्षणा तुरथा इय वेदितव्या 'सुह्यतगसकाय'
 प्रथम इयरागिर्त्त मरुत्तधन्व तत्रा 'सकाग' निवृत्त मरुत्तधन्व सुखत्रिकयो एव, इय शाब्गाकामन्कार्यिकयोस्तुमया
 न्प्रथमव्या । इदानीमन्कार्यिकानां प्रत्युपेक्षणाविधिं प्रदनुयति, मत्र 'ततः' सुखत्रिकाकामप्रत्युपेक्षणानन्तरं 'गुरु'ष्वि गुरोः

संबन्धिनीमृपधि प्रत्युपेक्षन्ते, 'परिष्ठा'त्ति परिष्ठा-प्रत्याख्यानम्, एतदुक्तं भवति-अनशनस्थस्य संबन्धिनीमेवधि ततः प्रत्युपेक्षन्ते, तदनन्तरं ग्लानसत्कामृपधि प्रत्युपेक्षन्ते, तथा शैक्षकः-अभिनवप्रव्रजितः शिक्षणार्थं अपितः तदीयामृपधि तस्यै-वाग्रतः प्रत्युपेक्षन्ते आदिग्रहणात् इत्यादेः संबन्धिनीमृपधि प्रत्युपेक्षन्ते, येऽभक्तार्थिनस्ते एवमनेन क्रमेण कुर्वन्ति प्रत्यु-पेक्षणां, ततो गुरुं संदिशापयित्वा 'संदिशह इच्छाकारेणं ओहियं पडिलेहेमि' एवं भणित्वा 'पात्रं' पतद्रहं प्रत्युपेक्षन्ते, मात्रकं चात्मीयं प्रत्युपेक्षन्ते, ततश्च सकलमृपधि प्रत्युपेक्षन्ते तावद्यावच्चोलपट्टकथरमस्तेमपि प्रत्युपेक्षन्ते । एम ताव अमत्तडिआण पडिलेहणविही । इदानीं सुक्तानां विधि प्रतिपादयन्नाह-मुखवस्त्रिकां प्रत्युपेक्ष्य तथैव कायं प्रत्युपेक्ष्य ततः 'पट्टगं'ति चोल-पट्टगं प्रत्युपेक्षन्ते, पुनश्च गोच्छको यः पात्रकस्योपरि दीयते पच्छा पडिलेहणीयं पत्ताबंधे पडलाहं रयत्ताणं च पत्तयं चै(चे)व, यदि मत्तओ अरिक्तो तो एवं, अह रिक्तो तो सो चैव पढमं निक्खिण्णइ, पुनश्च मात्रकं निक्षिण्य स्वकीयमवग्रहं-पतद्रहं प्रत्युपेक्षन्ते, ततो गुरुप्रभृतीनां सत्का उपधयः प्रत्युपेक्षन्ते भक्तार्थिकैः, 'अणुणवण'त्ति ततो गुरुमनुज्ञापयन्ति, यदुत 'संदिशह ओहियं पडिलेहेमो'त्ति ततः शेषाणि-गच्छसाधारणानि पात्राणि वस्त्राणि च अपरिमोग्यानि यानि तानि प्रत्युपेक्षन्ते, ततः स्वकीयं पायपुच्छणगं-रजोहरणं च प्रत्युपेक्षन्ते, भक्तार्थिका एवमनेन क्रमेण प्रत्युपेक्षणं कुर्वन्ति ॥

जस्स जहा पडिलेहा होइ कया सो तहा पढइ साहू । परियट्टेइ व पयओ करेइ वा अन्नवावारं ॥६३२॥

पुनश्च यस्य साधोर्यथैव प्रत्युपेक्षणा भवति 'कृता' परिनिष्ठिता स तथैव पठति परिवर्त्तयति वा-गुणयति वा पूर्वभणितं प्रयतः-

१ मृपधि प्रत्युपेक्षन्ते तथा का पा १ । २ मपि प्रत्यु^० आ । ३ सो चैव का. । ४ अवधि पडि^० ल १ । ५ पेक्षन्ते ल १ ।

प्रपत्नेन करोति वाञ्छन्मायुना अभ्यर्षितः सन् व्यापारं-क्रिषिविधिं कर्मप्रयोग, यदि वाञ्छ्य व्यापारं पूर्णनादि करोति ।
 चउभागवसेसाप चरिमाप पटिकमिचु कालस्स । उच्चारे पासवणे ठाणे चउवीसइ पेहे ॥ ६३३ ॥

अहियासिया उ अतो आसन्ने मल्लि तंहु य दूरे य । तिन्नेव अणहियासी अतो छळ्ळच्च वाहिरओ ॥ ६३४
 एमेव य पासवणे वारस चउवीसय तु पेहिचा । कालस्सवि तिन्नि भवे अह सूरो अत्यमुवयाति ॥ ६३५ ॥

एवं स्वाध्यायादि कृत्वा पुनश्चतुर्मासावशेषायां वरप्रचौरुपां प्रतिशुभ्य कालस्य ततः स्पष्टिहलानि प्रत्युपेक्ष्यन्ते, किम
 र्थम् ? , तच्चारार्थं तथा प्रभवकार्थं च स्थानानि षटुविंशतिपरिमाणानि प्रत्युपेक्ष्यन्ते । इयानीं क ताः स्पष्टिहलयुग्मयः
 प्रत्युपेक्षणीयाः ? इत्यत आह-अधिकृतिसिक्का मूमयो याः सुञ्जावेगेनानुत्पीडितः सुखेनैव गन्तुं शक्नोति ता एषविधाः 'अन्तः'
 मध्येऽङ्गस्य तिस्रः प्रत्युपेक्षणीयाः, कथम् ? , एका स्पष्टिहलयुगिर्वसुतेरामशा अन्या मध्ये, अन्या दूरे, एवमेवास्त्रिधाः
 स्पष्टिहलयुग्मयो भवन्ति, तथाऽन्यास्त्रि एव तस्मिन्नेत्राङ्गणे आसुभतरे भवन्ति अनधिकृतिसिक्काः-सुञ्जावेगेनोत्पीडितः सन्
 या याति ता अपि तिस्र एव भवन्ति, एका वसुतेरासुभतरे प्रवेष्टेऽन्या मध्येऽन्या दूरे, एवमेवा अन्तः-मध्येऽङ्गस्य एव
 भवन्ति, यथा फट् पाङ्गणपाद्यत इति-अङ्गणस्य बहिः पटेकमेव भवन्ति । एवमेव 'प्रभवणे' कृतिसिक्कायां प्राद्वय युग्मयः
 प्रत्युपेक्ष्यन्ते, इदञ्चमध्ये पट् पाङ्गणवर्षतो भवन्ति, एवं एताः सर्वा एव सत्कारकृतिसिक्कायुगीभ्योर्दिवसि प्रत्युपेक्ष्य

१ एते शिष्टि मन्त्रे क १ । २ गरीशिका वा पा १ । ३ शिष्टि मन्त्रः क १ । ४ काल इव एताः का ।

पुनश्च कालस्यापि ग्रहणे तिस्र एव भूमयः प्रत्युपेक्षणीया भवन्ति, ताश्च कालभूमयो जघन्येन हस्तान्तरिताः प्रत्युपेक्ष्यन्ते, एवमनेन प्रकारेण कृतेन अथ द्वयो यथाऽस्तपुपयाति तथा कर्तव्यम् ।

जइ पुण निवाघाओ आवासं तो करेति सबेवि । सङ्काइकहणवाघायया य पच्छा गुरू ठंति ॥ ६३६ ॥

एवं द्वयोस्तमयानन्तरं यदि निर्व्याघातो गुरुः—क्षणिक आस्ते ततः सर्व एवाऽऽवश्यकं—प्रतिक्रमणं कुर्वन्ति, अथ श्राद्ध-धर्मकथनया व्याघातो गुरोर्जातः—अक्षणिकत्वं ततः पञ्चाङ्गुरावश्यकभूमौ संतिष्ठते ।

सेसा उ जहासत्ती आपुच्छिच्छाण ठंति सट्टाणे । सुत्तथझैरणहेउं आयरिए ढियंमि देवसियं ॥ ६३७ ॥

शेषास्तु साधवो यथाशक्त्याऽऽपृच्छ्य गुरुं स्वस्थाने स्वस्थाने यथारत्नाधिकतयाऽऽवश्यकभूमौ तिष्ठन्ति, किमर्थं ? 'सूत्रार्थक्षरणहेतोः' सूत्रार्थगुणननिमित्तं तस्यामावश्यकभूमौ कायोत्सर्गेण तिष्ठन्ति, तत्र केचिदेवं मणन्त्याचार्याः—यदुत ते साधवः सामायिकसूत्रं पठित्वा कायोत्सर्गेण तिष्ठन्ति, कायोत्सर्गस्थिताश्च ग्रन्थानर्थान् वा चिन्तयन्तस्तिष्ठन्ति तावद्याव-ङ्गुरारागतः, ततो गुरुः सामायिकसूत्रमाकृष्य देवसिक्रमतिचारं चिन्तयति, तेऽपि गुरौ तथास्थिते तूष्णींभावेन कायोत्स-र्गस्था एव देवसिक्रमतिचार चिन्तयन्ति । अन्ये त्वाचार्या एवं भुवन्ते, यदुत ते साधवः सूत्रार्थं क्षरन्तस्तावत् तिष्ठन्ति याव-ङ्गुरारागतः, ततो गुरुः सामायिकसूत्रं पठति, तेऽपि कायोत्सर्गस्था एव सामायिकसूत्रं मनसा पठन्ति, ततः सैमकं पठित्वा-

१ ताए पच्छा आ पा १ । २ °कथादिना व्यां आ । ३ °गण्णहेउं ल १ । ४ समक मनसा व्या. । ५ सामायिकं पं आ. पा. २ पु. ।

उठिषारं चिन्तयन्ति, आयुषो अप्यपो अठिषारं त्रिगुणं चिन्तयन्ति, त्रिगुणं चिन्तयन्ति, त्रिगुणं चिन्तयन्ति, त्रिगुणं चिन्तयन्ति, त्रिगुणं चिन्तयन्ति ।

जो होल्ल उ असमस्थो षालो बुद्धो गिलाणपरिततो । सो आवस्तगजुत्तो अच्छेज्जा निज्वरापेही ॥६३८॥
 यस्तु साधुरनागतकायोस्सर्मकरपेडपसर्षो मषेदालो बुद्धो रोगासो ज्वरादिना सै प्रायश्यकयुकस्तस्यामेव प्रतिक्रमअभूमो
 उपविष्टः कायोत्सर्गं करोति, एष निर्बरापेही विच्छेत् ।

आधासग तु काठ जिणोवदिट्टु गुरूवप्सेण । तिसियुई पडिलेहा कालस्त विही इमो ततय ॥६३९॥

एवमेनेन क्रमेणावश्यक 'कृत्वा'परिममाप्य विनोपदिष्टं गुरुर्येदेन पुनश्च स्तुतित्रय पठन्ति स्वरेष प्रवर्द्धमानमधुरैर्वा, प्रथमा
 सोकेन स्तुतिर्द्वितीया चतुर्थ्येवास्या चतुर्थ्या तृतीया चतुर्थ्या एवं प्रवर्द्धमानाः स्तुतीः पठन्ति मङ्गलार्थमिति, ततः काल
 स्य प्रत्युपेक्षणार्थं निर्गच्छन्ति, किं कालस्य प्राणवेका वर्धते न वा ? इति, तत्र च-कालवेलानिरूपये एष विधिरिति वक्ष्यमाणः ।
 बुविधो य होइ कालो वाधातिम एयरो य नायवो । वाधासो घघसालाप घहण सङ्ककहण वा ॥६४०॥

त्रिषिपो मषति कालो-अथावातकाल इत्यर्थ- अथावातकाल प्रतिपादयन्नाह-अथावातः 'वङ्गधालायाम्'
 अनाशमण्डपे वीर्ये 'पशुना' परस्सरेज अवेदिकेवो स्तम्भेवो मरु निर्गच्छतः प्रविशतो वा तादृशो अथावातकालः, तथा भौत

कादीनां यत्राचार्यो धर्मकर्था करोति सोऽपि व्याघातकालः, न तत्र कालग्रहणं भवति नापि कालवेलानिरूपणार्थं प्रच्छन्नं करोति ।
 वाघाते तद्दोषो सिं दिज्जइ तस्सेव ते निवेयंति । निवाघाते दोन्नि उ पुच्छंती काल घेच्छामो ॥ ६४१ ॥
 एवं बह्वशालायां व्याघाते सति तृतीयस्तयोः—कालग्राहिणोः उपाध्यायादिदीयते येन तस्यैवाग्रतो ब्राह्मण एव निवेदयन्ति
 सन्दिशापयन्ति च । अथ निर्व्याघातं भवति—न कश्चिद् बह्वशालायां धर्मकथादिर्वा कालव्याघातः वैदेशिकादिव्याघातो वा,
 ततश्च निर्व्याघाते सति द्वावेव निर्गच्छतः एकः कालग्राहकः अपरो दण्डधारी, पुनश्च तौ पृच्छतः, यद्दुत 'कालं गृह्णीवः' वेलं
 निरूपयाव इत्यर्थः, तेषां च निर्गच्छतां यद्येते व्याघाता भवन्ति ततश्च निवर्त्तन्ते—न गृह्णन्ति कालं ॥ के च ते व्याघाताः ?,
 आपुच्छण किइकम्मं आवस्सियखलियपडियवाघाए । इंदिय दिसा य तारा वासमसज्झाइयं चेव ॥ ६४२
 जइ पुण वच्चंताणं छीयं जोइं च तो नियत्तंति । निवाघाते दोन्नि उ अच्छंति दिसा निरिक्खंता ॥ ६४३ ॥
 गोणादि कालभूमिण् होज्ज संसप्पगा व उट्टेज्जा । कविहसियवासविज्जुक्कगज्जिण् वावि उवघातो ॥ ६४४ ॥

आपृच्छना नाम आपृच्छिता गच्छन्ति दंडगं गहाय मत्थएण वंदामि खमासमणो कालस्स वेलं—निरूवेमो, एवं च
 दि न पृच्छन्ति ततो व्याघातो भवति—न ग्राह्यः कालः, अथाविनयेन वा पृच्छन्ति तथाऽपि व्याघात एव, कृतिकर्म च—
 न्दनं यदि न कुर्वन्ति अविनयेन वा कुर्वन्ति, आवासिकां च यदि न करोति अविनयेन वा करोति स्वलनं वा गच्छतां

१ भवति आ पा १ २ । २ निवेदिति ल १, निवेदिति ल २ । ३ आवस्सिकां आ ।

यदि स्नाग्मादौ भवति पवन वा तेपापन्पतमस्य यदि भवति, एवमेमिः र्पापासो भवति । तथा 'इविप'सि भवत्येन्द्रियादी
 निद्रयाणां ये विषयास्ते यदि अनुकूला भवन्ति ततो न गुह्यते, एतदुक्तं भवति-यदि छिन्धि भिन्वीत्येषमादि मृण्वन्ति इत्यम्
 ततो निवर्षन्ते, एवं गन्धस्वाद्यदो यदि भवति, यत्र मन्धस्वत्र रस इति, बिरूप पश्यन्ति रूपं किञ्चिद्, एवं सर्वत्र योजनीयं
 ततो निर्गच्छन्ति । तथा दिग्मोहस्य यदि भवति ततो न गुह्यते, तारकास्य यदि पतन्ति वर्षणं वा यदि भवति तस्य प्रसिरन्त्य
 योकेभ्यर्थातः झलो न गुह्यते, अस्यार्ण्ययिकं च यदि भवति, तथा यदि पुनर्भ्रत्रवां ह्युत ज्योतिर्वा-अग्निः उद्बुधो वा
 भवति ततो निवर्षन्ते, यथा तु पुनरुक्तलघुणो व्याघातो न भवति तदा निर्व्याघाते सति द्वावेष विद्यते विश्वो बिरूपयन्तौ
 वृष्यमात्रं । तथा एभिश्च झलभूमौ गतानाहुपचातो भवति-यदि वसिमन् झालमम्बलकं गौरुपविद्यो भवति, भादिप्रहमान्मदि
 वादिर्वा उपविद्यो भवति ततो व्याघातः, क्त्राचिद्वा तस्यां काठभूमौ 'सुसर्पागाः' विपीलिकादय उपविद्येत्स्व ततश्च व्याघातः,
 क्त्राचिद्वा कपिहसित-धिरलवानरसुहसित भवति शत्रौ, अपवा कपिहसित भवति शत्रौ उद्विचर्य वा दीप्त्यर्ध्वं वा भवति
 विपुद् वा भवति, उस्कापावो वा भवति गर्भितश्चनिनी भूयते, एभिः सर्वेभ्यर्थातः कुलस्म, न गुह्यत इत्यर्थाः ।

सञ्ज्ञापमर्चितेता कणग ददृण तो नियचति । वेलाय ददधारी मा बोल गदय उवमा ॥ ६४५ ॥

१ अन्तस्म का. । २ 'हृत्वे नसि का पा. १-२ । ३ प विर्ग का १ । ४ 'प्रायं च क १ । ५ इतिहेल का । ६ कषवा का ।
 ७ उद्विचर्य का. । ८ कर्क वा विपुद् का ।

एव ते कालवेलानिरूपणार्थं निर्गताः स्वाध्यायमकुर्वन्ना एकाग्राः कालवेलां निरूपयन्ति, अथ तत्र कनकं पश्यन्ति ततः प्रतिनिवर्त्तन्ते, कणगपरिमाणं च वक्ष्यति “तिपंचसत्तेव धिसिसिरवास” इत्येवमादिना, अथ तत्र वर्त्तते कालग्रहणवेला न कनकादिभिरुपघातः कृतस्ततस्तस्यां कालग्रहणवेलायां जातायां दण्डधारी प्रविश्य गुरुसमीपे कथयति, यदुत कालग्रहणवेला वर्त्तते मा रोलं कुरुत अल्पशब्दैरवहितैश्च भवितव्यं, अत्र च गण्डककष्टान्तः, यथाहि गण्डकः कस्मिंश्चित्कारणे आपन्ने उत्कुरुटिकायामारुह्य वीषयति ग्रामे-इदं प्रत्यूषसि कर्त्तव्यं, एवमसात्रपि दण्डधारी भणति यदुत कालग्रहणवेला वर्त्तते ततश्च भवद्भिरपि गर्जितादिषूपयुक्तैर्भवितव्यमिति ।

आधोसिए बहूहिं सुयंमि सेसेसु निवडइ दंडो । अह तं बहूहिं न सुयं दंडिज्जइ गंडओ ताहे ॥६४६॥

एवमाधोषिते सति दण्डधारिणा बहुभिश्च श्रुतं, शेषाश्च स्वोकास्तेर्न श्रुतं ततश्च तेषामुपरि दण्डो निपतति-सुत्रार्थकरणं नानुज्ञायते, अथेदं तदा धोषितं यद्बहुभिर्न श्रुतं स्तोकैः श्रुतं ततस्तस्यैव दण्डधारिणो दण्डो निपतति-तस्यैव स्वाध्याय-निरोधः क्रियते, कथं ? गण्डकस्यैव, यथा गण्डकेनाधोषिते बहुभिर्प्राग्भीणकैः श्रुते सति यैः स्तोकैर्न श्रुतं ते दण्ड्यन्ते, अथाधोषिते स्तोकैः श्रुतं बहुभिर्न श्रुतं ततो गण्डकस्यैव दण्डो निपततीति ।

कालो सञ्ज्ञा य तथा दोवि समप्यंति जहा समं चैव । तह तं तुलंति कालं चरिमदिसं वा असञ्ज्ञागं ॥६४७

१ तत्र वर्त्तते तदा कालग्रहणवेलायां आ. । २ बोल आ । ३ गच्छति ग्रामे ल । ४ गण्डके एव दण्डो आ. ।

व्याघातः, एतदुक्तं भवति-गृहीतोऽप्यसौ न भवति, तथा स्वलितस्य सतः कालव्याघातः, पतितस्य च व्याघातः कालस्य, एवं संजाते सति कालो न गृह्यते, तथा प्रविष्टस्य गुरुवन्दनकाले केनचित् मह जल्पतः कालो व्याहन्यते, तथा मूढो यदि भवति, आचर्तान् विविधियासिन ददाति तथाऽपि व्याहन्यते कालः, तथा शङ्कया न जानाति किमावर्त्ता दत्ता न वेत्य-स्यामत्रस्थाया व्याहन्यते कालः, इन्द्रियविषयाश्च यद्यमनोज्ञा भवन्ति तथाऽपि कालो व्याहन्यते, छिन्वि भिन्धीत्येवं-विधान् शब्दान् शृणोति, गन्धोऽनिष्टो यदि भवति, यत्र गन्धस्तत्र रसोऽपि, विक्रमालं रूपं पश्यति, स्पर्शो लेष्टुमिधातो-ऽकस्माद्भवति, एवंविधेऽन्यतमेऽपि न गृह्यते कालः । प्रविशंशसौ किं करोतीत्यत आह—

निसीहिया नमोकारे काउस्सगो य पंचमंगलए । पुवाउत्ता सवे पट्टवणचउक्कनाणत्तं ॥ ६५० ॥

प्रविशंश्च गुरुसमीपे कालसन्दिशनार्थं यदि निषीधिकां न करोति ततः कालो व्याहन्यते, नमस्कारं च करोति नमो-स्वमासममाणं, अर्थं न मणति ततः कालव्याघातो भवति, प्राप्तश्चेर्यापथिकाप्रत्ययं 'कायोत्सर्गम्' अष्टोच्छ्वासं करोति, नमस्कारं च चिन्तयति, ईरियावहियं च अवसं पडिक्कमति जह् दुराओ जदि आसन्नओ वा आगतो, पुनरसौ नमस्कारेणो-त्सारयति-पञ्चमङ्गलकेनेत्यर्थः, पुनश्च संदिशापयित्वा कालग्रहणार्थं निर्गच्छति, निर्गच्छंतो जदि आवस्सियं न करेह खलति वा पडति वा दीवो वा अंतरे हेवेजा एवमादीहि उवहम्मह । इदानीं कालग्रहणवेलायां किं कर्त्तव्यं साधुभिः ? इत्याह—

१ स्वर्गेन आ. । २ सत्यामपि वेलायां न गृह्णाति कालं आ ल. २ । ३ 'दृष्टासौ आ पा १ । ४ निर्गच्छंश्च यदि आ पा १ । ५ जीवो वा आ । ६ जायते पा. ३ ।

‘पुगाउचा सुवे’ पूर्वमेव दण्डवारिषोषणानन्तरमुपपुष्काः सर्वे गर्धितादौ भवन्ति, उपपुष्काश्च सन्तः कालप्रवृत्तौ चरन्तः सर्वे स्वा
 व्यायग्रस्थापनं कुर्वन्ति । ‘चउकनाज्जत्वं’ कालवृत्तस्य यथा नानात्वं मनसि तथा वक्ष्यामः, कालवृत्तस्य एकः प्रादोषिकः,
 अष्टोद्दोषाधिकः, अष्टो वैरात्रिकः, अष्टः प्राभातिकः, एतच्च माष्यकारो वक्ष्यति । इदानीं काल गृह्यतः को विधिरित्यत आह—
 योत्रावसेसियाए सञ्ज्ञाए ठाइ उचराहुत्तो । चउत्रीसिगदुमपुष्कियपुधुग एकेकियदिताए ॥ ६५१ ॥

श्लोकापदेशायां मन्त्रायां पुणो कालमंडल पमज्जिचा निपीधिकं कृत्वा कालमण्डलके प्रविशति, तत्रोद्योगामिसुखः
 कायोत्सर्गं करोति, तस्मिन् पञ्चमस्कारमण्डोच्छ्रांसमानं चिन्तयति, पुनश्च नमस्कारेणोत्सार्यं मूकं एव चतुर्विधतिस्त्व
 लोगस्सुजोपगतं पठति सुखमस्ये तथा ‘दुमपुष्कियपुधुग’ति दुमपुष्कं-धम्मो मगलं पुण्णति-भामण्यपूर्वकं ‘कइ नु कुळा
 मामभामिसर्या’, एतदेकस्यां दिशि चतुर्विधतिस्त्वादि प्राप्तमपुष्कापठत कइइ, दण्डवारीवि उचराभिर्गुह संठियस्स वाम
 पासे पुण्णदिमाहुचो भग्गोओ विरिच्छ आपास दण्डव चरेइ उदङ्कियो, पुणो तस्स पुण्णसु विसासु चलत्तस्स दण्डवारीवि
 तदेव ममति । इदानीं न गृहन् कालं यथेव गृह्णाति ततो व्याहपते, कयमित्यत आह—

भासतमूढसकियइदिपविसए य होइ अमणुझे । विंदू य छीयऽपरिणय सगणे वा सकिए सिण्ह ॥ ६५२

मापमानः-श्लोसंधारेण पठन् यदि काल गृह्णाति ततो व्याहन्यते कालः, मृतो दिशि अभ्यपनं वा यदि भवति ततो

१ मरेये एव ॥ १२ सुत्तसंघिं ॥ १२ एवमेव वा ।

व्याहन्यते कालः, शङ्कितो वा-न जानाति किं मया द्रुमपुष्पिका पठिता न वेत्येवंविधायां शङ्कायां व्याहन्यते कालः, हन्द्रियविषयाश्च 'अमनोज्ञाः' अशोमनाः शब्दादयो यदि भवन्ति ततो व्याहन्यते कालः, सोहंदिष्ट छिद्र भिद्र मारेह विस्सरं बालार्णं रोचणं वा रूवं वा पिच्छति पिसाथाईणं वां रूवं वा पिच्छति वीहावण्यं, गंधे य दुरभिगंधे, रसोवि तत्थेव, जतय गंधो तत्थ रसो, फासो बिंदुलेट्टुपहारेदि, एवमेतेष्वमनोज्ञेषु विषयेषु सत्सु व्याघातो भवति, तथा विन्दुर्वा यद्युपरि पतति शरीरस्योपधेर्वा कालमण्डलके वा ततो व्याहन्यते, तथा क्षुतं यदि भवति ततो व्याहन्यते, 'अपरिणत' इति कालग्रहणभावोऽपगतोऽन्यचिचो वा जातस्ततश्च व्याहन्यते कालः, तथा शङ्कितेनापि गर्जितादिना व्याहन्यते कालः, कथं?, यद्येकस्य साधोर्गर्जितादिशङ्का भवति ततो न व्याहन्यते कालः, द्वयोरपि शङ्किते न भज्यते कालः, त्रयाणां तु यदि शङ्का गर्जितादिजनिता भवति ततो व्याहन्यते, तच्च 'स्वगणे' स्वगच्छे त्रयाणां यदि शङ्कितं भवति, न परगणे, ततो व्याहन्यते । इदानीमस्या एव गाथाया माष्यकारः किञ्चिद्ब्रह्माख्यानयन्नाह—

मूढो व दिसऽज्झयणे भासंतो वावि गिण्हइ न सुज्झे । अन्नं व दिसऽज्झयणं संकंतोऽणिट्टुविसए वा ॥ ३०९

मूढो यदा दिशि भवति अध्ययने वा तदा व्याहन्यते, भाषमाणो वा ओष्ठसञ्चारेण यदि गृह्णाति कालं ततो न शुद्ध्यति, अन्यां वा दिश संक्रान्तो मोहात्, अध्ययनं वाऽन्यत् संक्रान्तः द्रुमपुष्पिकां मुत्तवा सामन्नपुष्प ए गओ उत्तराए

१ वीहां वा पा १ २. पु. । २ विहाव° ल १ । ३ °द्रुपहारई, एवं° आ. पा १-२ पु । ४ भज्यते काल. ल १-२ । ५ °विसयं वा आ. । ६ संक्रान्तं द्रुमं° आ ।

तथा यदि प्रमार्जयन् न प्रविशति ततश्च व्याहन्यते कालः 'भीतः' त्रस्तो वा यदि भवति तथाऽपि व्याहन्यते, ध्रुते वा व्याहन्यते, छिन्नेति वा—यदि मार्जारश्चादिस्तिरक्षीनं छिन्दन् व्रजति, ततश्चैभिनन्तरोदितैः कालस्य वधो—मङ्गो भवतीति ।
आँगम्म इरियावहिया मंगल आवैयणं च मरुनायं । सवेहिवि पट्टुविणै पच्छा करणं अकरणं वा ॥६५५॥

आगत्य च गुरुसमीपमीर्यापथिकां प्रतिक्रामति, कायोत्सर्गे चाष्टोच्छ्वासं पञ्चनमस्कारं चिन्तयति, तेनैव चोत्सारयति, मङ्गलमिति पञ्चनमस्कार उच्यते, तत ईर्यापथिकां प्रतिक्रम्य गुरोः 'आवेदयति' निवेदयति कालमित्यर्थः । अत्र मरुओ—
 नंभणो तेनैव ज्ञातं दृष्टान्तः, तंजहा—कम्हिवि पट्टुणे घिज्जाह्थाणं दाणं राइणा दिन्नं, तेसि च वोसावियं—जो सामन्नो सो गेण्हउ आगंतूणं भागं तत्थ, एवं हकारिए जो आगतो तेण लद्धो भागो, जो पुण गामाईसु गतो सो चुको, एवं साहूवि दंढधारिणा घोसिए जे उवउत्ता ठिया णिवेदिए य काले जेहिं सज्झाओ पट्टुविओ ताणं सज्झाओ दिज्जह, जे पुण विक्रहादिणा ठिया ताणं सज्झायकरणं न दिज्जह । एतदेवाह—सर्वैः साधुभिः स्वाध्याये प्रस्थापिते सति पश्चात्तैः स्वध्यायकरणं दीयते । ये तु पुनः कालग्रहणवेलायामुपयुक्ता न स्थिताः न च स्वाध्यायप्रस्थापनवेलायां सन्निहिता आसन् तैः स्वध्यायकरणं न दीयते । इदानीं मरुककथानकमुपसंहरन्नाह—

सन्निहियाण वडारो पट्टुविय पमाइ नो दए कालं । बाहिट्टिए पडियए पविसइ ताहे य दंडधरो ॥६५६॥

१ °स्तिर्यक् छि° आ पा १-२ । २ आगम इ° आ, आगम्मिर्° ल २ । ३ °एहि पच्छा आ । ४ °त्सर्गे चा° पा १ । ५ भूतास्तेभ्य. आ. पा. १-२ ।

संविदितानां त्रैविद्यप्राप्तवानां 'बहवो' वष्टकः आकारम्-ब्राह्मणं यथा सन्निहितानां, ये तु नागवास्तेषां न वष्टको-
 निमाणो चाणः, एवमत्रापि 'पटुविय'पि स्वाभ्यापप्रस्थापनं येः कृतं तेभ्यो दीयते स्वाभ्याप, ये तु पुनः प्रमादिनस्तेभ्यो
 न दीयते काल इति, काले गृहीते स्वाभ्यापो भवति, पुनश्च निवेदिते सति काले पुनर्बहिरन्त्यः प्रतिभागकः प्रेष्यते, पुनश्च
 सत्रं बहिः। स्थितं प्रतिभागकं सति ततो वष्टवारी प्रविद्यतीति ।
 पटुवियं वदिए तौहे पुच्छती किं सुय भते । । तेवि य कहति सत्रं ज जेण सुय व दिट्टु वा ॥ ६५७ ॥

पुनश्चासौ प्रस्थापितस्वाभ्यापो वनितगुरुभ्यं सन् तदा साधून् वृच्छति वष्टवारी, यैदुत हे मवन्त ! भवतां मध्ये केन
 किं युत !, हेऽपि च साधवः कथयन्ति सर्वे यथेन युतं यद्विद्यादि इष्टं वा क्वपिष्टुखादि । पुनश्च सत्रं यदि केषाञ्चिद्भक्तिवा
 दिशङ्का भवति तत्रापि को विधिरित्यत्र वाह—

एकस्स दोण्ह वा सकियमि कीरह न कीरप तिण्ह । सगणमि सकिए परगणमि गतु न पुच्छति ॥६५८

एकस्य यद्विद्ययाद्वद्धिते क्रियते स्वाभ्यापः, इयोर्वा द्योद्धिते क्रियते स्वाभ्यापः, त्रयाणां पुनर्मवितायाश्चङ्गायां न क्रियते
 स्वाभ्यापः, एष यदि स्वमये शङ्का भवति तत्रैवनिचायां स्वमये शङ्कायां सत्यां 'परमये' बन्पगच्छे गत्वा, न वृच्छन्ति,
 किं कारण !, यत्र इह कदापिसत्रं कालप्राप्तकः साधून् शशिरादिनाऽप्युक्तं आसीत् तत्रापि देवता कालं शोधयितुं न ददाति

१ वा तयो वृच्छे किं वा । २ वृच्छति किं वा । ३ कथा । हे ३ । ४ कथा वा ३ । ५ कथा वा ३ । ६ गच्छन्ति वा । ६ गच्छन्ति वा ।

तत्र परगणे नैवं, अथवा परगण एव कदाचिदायुक्तः कश्चिद्भवति इह तु नैवं, तस्मात्परगणो न प्रमाणमिति । इदानीं यदुक्तमासीत् 'कालचतुष्के नानात्वं वक्ष्यामः' तत्प्रदर्शयन्नाह—

कालचतुष्के नाणत्तयं तु पादोस्त्रियंमि सबेवि । समयं पटुवयंती सेसेसु समं व विसमं वा ॥६५१॥

कालानां चतुष्कं कालचतुष्कं तत्रैकः प्रादोषिकः द्वितीयोऽर्द्धरात्रिकः तृतीयो वैरात्रिकः चतुर्थः प्रामातिकः काल इति, एतस्मिन् कालचतुष्के नानात्वं प्रदर्शयते, तत्र प्रादोषिककाले सर्व एव समकं स्वाध्यायं प्रस्थापयन्ति, शेषेषु तु त्रिषु कालेषु समकं-एककालं स्वाध्यायं प्रस्थापयन्ति विषमं वा-न युगपत् स्वाध्यायं प्रस्थापयन्तीति । इदानीं चतुर्णामपि कालादीनां कनकपतने सति यथा व्याघातो भवति तथा प्रदर्शयन्नाह—

इंदियमाउत्ताणं हणति कणगा उ सत्त उक्कोसं । वासासु च तिन्नि दिसा उउबद्धे तारगा तिन्नि ॥६६०॥

इन्द्रियैः-श्रवणादिभिरुपयुक्तानां 'हन्ति' व्याघातं कुर्वन्ति कालस्य कनका उत्कृष्टेन सप्त, एतच्च वक्ष्यति, 'वासासु य तिन्नि दिस'चि 'वर्षासु' वर्षाकाले प्रामातिके काले गृह्यमाणे तिसृषु दिक्षु यद्यालोकः शुद्ध्यति चक्षुषो न कुड्यादिभिरन्तरितस्ततो गृह्यत एव कालः, अन्यथा व्याघात इति, एतद्विशेषविषयं द्रष्टव्यं, शेषेषु त्रिध्याधेषु कालेषु चतसृष्वपि दिक्षु चक्षुष आलोको यदि शुद्ध्यति ततो गृह्यते कालो नान्यथा, एतच्च प्रकटीकरिष्यति । 'उउबद्धे तारगा तिन्नि'चि ऋतुबद्धे-

१ 'दनायुक्तं आ । २ पाठसिधाय स' ल १ । ३ 'पद्मा स्वा' वा. । ४ कति व्या' ल १ । ५ वर्षाकाले नां आ, वर्षासु कालो पा. १-२. पु. ।

द्वीतोप्यकालयोरप्येदु त्रिषु कालेषु यदि नेषच्छेषेऽपि तारकात्रय एष्यते ततः शुक्लवति कालप्रारम्भं, यदि पुनस्तिस्त्रोऽपि न
 इत्यन्ते ततो न प्राद्यः, प्राभातिकस्तु कालः श्रुतयदे वैश्वरूप्यमानायाप्येकस्यामपि तारकायां गृह्यते कालः, वर्षाकाले
 त्वेकस्यामपि तारकायामदृश्यमानायां चत्वारोऽपि काला गृह्यन्ते । इदानीमेतामेव गार्थां माध्यकुक्ष्यास्थानयति—
 कणगा इणति काल तिपथसत्त्वेव धिसिसिरवासे । उक्ता उ सरेद्वागा रेद्धारहितो भवे कणगो । ३१०। (मा.)

कनकाः घ्नन्ति कालत्रय पञ्च सप्त यथासदस्म्येन 'धिसिसिरवासे' ग्रीष्मकाले त्रयः कनकाः काल व्याघ्नन्ति अश्वि
 रकाले पञ्च घ्नन्ति कालं वर्षाकाले सप्त घ्नन्ति काकम् । इदानीमुक्त्वाकनकयोर्लक्ष्यं प्रतिपादयन्नाह—उक्ता सरेत्वा सवति,
 एवदुक्त सवति—नियततो न्योसिषिप्वस्व रेत्वायुक्तस्य उरुकेस्याक्या, स एव च रेत्वारहितो न्योतिषिष्यन्तः कनकोऽभिधीयते ।
 सर्वेषु पदमजामे दोषि उ वसमौण आइमा जामा । तद्वजो होइ गुरुण चउरथजो होइ सर्वेत्सि । ३६१॥

तस्मिन् प्रादोपिके काले गृहीते नति सर्व एव साधनः त्रयमयाम वास्तुवाध्याय इति, द्वौ त्वाद्यौ यामौ शुपमाणौ
 सवतो गीतार्थानां, ते हि सत्रार्थं चिन्तयन्तस्तावदिति चिन्तित्वा यथास्यद्वाह्यमपि कान्तं सवति द्वीया च पौरुष्यवतरति, ततस्ते
 शेष कालं गृह्णन्ति अङ्कुरणिय, उवञ्जायार्थेण संदिशाधिषा ततो कालं वेणुण वापरिय उडुवेति, पदपय दाळ्म
 मणति—सुदो कालो, वायरिया मणति—उडुपि, पञ्चा ते वेव वसमा सुपति, वायरिजोपि गितियं उडुवेषा काल पदिय

रावेइ, ताहे एगचिचो सुचत्थं धितेइ जाव वेरसियसम कालस्स बहुदेसकालो, ताहे तइयपहरे अतिकंते सो कालपडिलेहगो
 आयरियस्स पडिसंदेसावेत्ता वेरसियं कालं गेण्हइ, आयरिओवि कालस्स पडिकमिचा सुवति, ताहे जे सुयिष्ठया साहू
 आसी ते उट्टेऊण वेरसिय सञ्जायं करेति जाव पाभाइकालगहणवेला जाया, ततो एगो साहू उवञ्जायस्स वा अण्णेसि वा
 संदिसावेत्ता पाभाइयं कालं गेण्हइ, जहा नवण्हं कालगहणायणं वेला पहुचति सञ्जाए आरतो चेव पुणो ताहे साहुणो सवे
 उट्टेति, किइ पुण नव काला पडिलेहिजंति, पढमो उवड्डिओ कालग्गाहो तस्स तिन्नि वारा कालो उवहओ एक्कमि मंडलए,
 तओ पुणो वितिओ उट्टेइ सो वितिए मंडलए तिन्नि वारा लेइ, लितस्स जदि न सुव्वत्ति ततो तइओ साहू उट्टेइ, सोवि
 ततिए मंडलए तिण्णि वारा लेइ, लितस्स जदि न सुव्वत्ति ताहे भग्गो कालो, एत्थ लित्ताण साहूण नववारावसाणे पमा
 फुटति, ततो तीए वेलाए पडिकमन्तिचि । अह तिन्नि कालग्गाहिणो नत्थि किन्तु दुवे चेव, ततो इक्को पढमं पढमकाल-
 मंडलए तिण्णि वारा उ लेति । पुणो विइओ साहू विइए एव कालमण्डले तिन्नि वारा लेऊण पुणो तइए कालमण्डले
 तिन्नि वारा लेइ, एवं चेव नव वारा हवंति । अहवा पढमो पढमे चेव कालमण्डले तिन्नि वारा लेऊण ततो वितिए दो
 वारा गिण्हइ ततो विइओ साहू विइए चेव कालमण्डलए एक्कं वारं लेऊण ततो तइए मण्डले तिन्नि वाराओ गिण्हइ एवं चेव
 नव वारा हवंति । अहवा पढमो पढमे कालमंडलए तिन्नि वाराओ लेऊण विइए मंडलए एक्कं वारं गिण्हइ तओ पुणो विइओ

१ सोइयल्लया आ । २ अण्णस्स आ पा १-२ । ३ लेऊण ततो वितिए आ । ४ वीयए आ. ५ । अहवा पढमे चेव कालमंडलए एगो चत्तारि वाराओ
 लेइ, वितिओ पुण वितिए कालमंडलए दो वाराओ लेइ, ततिए तिन्नि वाराओ लेइ सो चेव वितिओ, एवं वा दोण्हं साहुणं नव वाराओ भवंति, अह एक्को आ. ।

विश्य वेव महलए दो वारे लेळ्म तविए महलए विभि वारा लेइ एव नव वारावो हवति । अह एखे वेव काळगमाही तवो अववाएण सो वेव पठमे विभि वारा लेइ पुवो सो वेव विविए महले विभि वारा लेइ, पुवो सो वेव तविए महलए विभि वारावो लेइ । एखे पामाहकलस्स विधी । एवं च सति काळस्स पडिक्कभिषा सुवति, एगो न पडिक्कमति, सो अववाएण काळ निवेदिस्सइ ॥ इदानीं यदुक्क ' वासासु य विष्णि दिस 'नि व्याख्यानयमाह—

वासासु य तिणिण विसा हवति पामाहयस्मि कालमि । सेसेसु तीसु चउरो उउमि चउरो चंडदिसिपि ॥

वर्षासु तिस्रो दिवो यदि इब्बादिमिस्तिरोहिवा न मवन्ति ततः ग्रामातिककाळप्रहय क्रियते, श्रेषु त्रियु कालेषु चतस्रोऽपि विद्या यदि इब्बादिमिस्तिरोहिवा न मवन्ति ततो गृह्यन्ते काळाः, नान्यथा, 'उठमि चउरो चंडदिसिपि'चि ऋतुबंदे काले वस्वारोऽपि काळा गृह्यन्ते यदि चतस्रोऽपि दिवोऽतिरोहिवा मवन्ति नान्यथा, एतदुक्क मवति—वतसुष्वपि दिवु यथा-वोखे मवति वतमस्वारोऽपि काळा गृह्यन्ते । इदानीं "उठबंदे वारका विष्णि"चि व्याख्यानयमाह—

तिसु तिणिण तारगामो उहुमि पामाहए अदिट्टेवि । वासासु अंतारागा चउरो छ्मे निविट्टेवि ॥३१२॥

'त्रियु' वर्षेषु कालेषु वनसंछादितेषु ऋतुबंदे काले यदि वारकास्तिशो हस्यन्ते ततस्त्रयः काळा माया गृह्यन्त इति, 'पामाहए अदिट्टेवि'चि प्रामातिके काले गृह्यमाणे ऋतुबंदे वनाच्छादिते यदि वारकत्रितयमपि न हस्यते तथाऽपि

गृह्यते काल इति । वर्षाकाले पुनर्धनाच्छादितेऽपि अदृष्टतारका एव चत्वारोऽपि काला गृह्यन्ते । छत्रे न सावकाशे एते चत्वारोऽपि काला गृह्यन्ते । 'निविट्टोवि'त्ति प्राभातिके त्वयं विशेषः—उपविष्टोऽपि छत्रे स्थाने ऊर्ध्वस्थानस्यासति गृह्णाति । एतदेव व्याख्यानयन्नाह—

ठाणासति बिंदूसुर्यगेणहइ विट्टोवि पच्छिमं कालं । पडियरइ बाँहि एक्को अंतट्टिओ गिणहे ॥६६२॥

स्थानस्यासति, एतदुक्तं भवति—यदूर्ध्वस्थितो न शक्नोति ग्रहीतुं कालं ततः स्थानाभावे सति तोयबिन्दुषु वा पतत्सु सत्सु गृह्णात्युपविष्टः पश्चिमं—प्राभातिकं कालं, तथा प्रतिजागरणं करोति एको द्वारस्थितः ओलिकापातादेरधस्तात्स्थितः साधुः, एकश्च साधुरन्तः—मध्ये स्थितो गृह्णाति कालमिति । इदानीं कः कालः कस्यां दिशि प्रथमं गृह्यते ?, इत्येतत् प्रदर्शयन्नाह—
पाओसियअड्डरत्ते उत्तरदिसि पुव पेहए कालं । वेरत्तियंमि भयणा पुवदिसा पच्छिमे काले ॥६६३॥

प्रादोषिकः अर्द्धरात्रिकश्च कालः द्वात्रय्येतावुत्तरस्यां दिशि 'पूर्व' प्रथमं प्रत्युपेक्षते, वैरात्रिके—तृतीयकाले भजनाविकल्पः कदाचित् उत्तरस्यां दिशि प्रथमं गृह्णाति कदाचिच्च पूर्वस्यां दिशि व्यवस्थितो गृह्णाति इति, पश्चिमे तु प्राभातिके काले पूर्वस्यामेव दिशि प्रथमं गृह्णाति पुनर्दक्षिणादाविति ।

१ गेणहइ आ । २ वावि एक्को ल १ । ३ 'क्षते-गृह्णाति ततः पूर्वादिच्छिन्न, वैरा' आ. । ४ पूर्व पूर्वस्यां वा, पुनः पश्चिमे—प्रासां वा. । ५ करोति कायोत्सर्गं तत पुन' को ।

सञ्ज्ञाय काकण पङ्कमवितियासु दीप्तु जागरण । अक्ष वावि गुणती सुगति श्नायति वाऽसुष्ठे ॥६६४॥

एव यदि सुद्वलति प्रायोपिकः क्लृप्ततः स्वाभ्याय कृत्वा प्रयमद्वितीयपौरुष्योर्बगिरय कुर्वन्ति साधवः । अयासो प्रादोपिकः कालो न सुद्वस्ततः 'अल्पद' तत्कालिक गुणयन्ति शृण्वन्ति ध्यायन्ति वीऽसुदे सति, इष्टि अथवाधो मन्थ्य भति पाओसिधो सुदो ततो अट्टुरपिधो अश्वि न सुक्कद वैरवि त चेव पवेयइषा सञ्ज्ञाय कृणति, एव अइ वैरपिधो न सुन्शय ततो अणुगयहत्सं अइ अट्टुरपिधो सुदो तथो त चेव पवेयइषा सञ्ज्ञाय कृणति, एव अइ न पामाइधो सुदो ततो अइ वैरपिधो सुदो तथो तं चेव निवेयइषा सञ्ज्ञाय कृणति, एव प्रव्यवेत्रकालमावा ज्ञातव्या इति ।

जो चेव अ सुवणविही णेगाण वसिओ वसहिदारे । सो चेव इहपि भवे नाणत्त नैवरि सञ्ज्ञाप ॥६६५॥

य एव अयितव्यविधिः पूर्वमेकानेकानां प्रत्युपेयक्याणां व्यापयितो वसतिदारे स एवाद्यापि प्रष्टव्यः, नानास्व यदि परमिद, यदुत स्वाभ्याय कृत्वा स्वपन्तीति ।

एसा सामायारी कहिया मे ! धीरपुरिसपन्नत्ता । एणो उवहिपमाण धोळ्ळ सुद्धस्स जह धरणा ॥६६६॥

सुगसा ॥ तळं पिण्डदारं, इदानीहपविदारप्रतिपादनायाह—नवरं सुद्धस्य वक्कादेर्यथा परम भवति तथा वस्ये । तत्र (पिण्डदारं समप)

१ दोर चार्त्तं पु । २ अणुगयहत्से सति अ. । ३ ततो तं चेव पवेयइषा अ. । ४ अवि अ ।

‘तन्वमेदपर्यायैव्यख्ये’ति न्यायात् पर्यायान्प्रतिपादयन्नाह—

उवही उवग्गहे संगहे य तह पग्गहोग्गहे चेव । भंडग उवगरणेवि य करणेवि य होंति एग्गट्ठा ॥ ६६७ ॥

उपदधातीत्युपधिः, किमुपदधाति १, द्रव्यं भावं च, द्रव्यतः शरीरं भावतो ज्ञानदर्शनचारिभ्राणि उपदधाति, उपगृह्णातीत्युपग्रहः, संगृह्णातीति संग्रहः, प्रकृषेण गृह्णातीति प्रग्रहः, अवगृह्णातीत्यवग्रहः, तथा भण्डकमुच्यते उपधिः, तथा ‘उपकरणं’ उपकरोतीत्युपकरणं, तथा करोतीति करणमुच्यत उपधिरिति, एते एकार्थाः । इदानीं भेदतः प्रतिपादयन्नाह—

ओहे उवग्गहंमि य दुविहो उवही उ होइ नायवो । एक्केक्कोवि य दुविहो गणणाए पमाणतो चेव ॥ ६६८ ॥

उपधिर्द्विविधः—ओधोपधिः उपग्रहोपधिश्चेति, एवं द्विविधो विज्ञेयः, इदानीं स एवैकैको द्विविधः, कथं ?, गणनाप्रमाणेन प्रमाणप्रमाणतश्च, एतदुक्तं भवति—ओधोपधेर्गणनाप्रमाणेन प्रमाणप्रमाणेन च द्वैविध्यं, अवग्रहोपधेरपि गणनाप्रमाणेन प्रमाणप्रमाणेन च द्वैविध्यं, तत्र ओधोपधिर्नित्यमेव यो गृह्यते, अवग्रहावधिस्तु कारणे आपन्ने संयमार्थं यो गृह्यते सोऽवग्रहावधिरिति, ओधोपधेः गणनाप्रमाणेन प्रमाणमेकह्यादिभेदं वक्तव्यं प्रमाणप्रमाणं च वक्तव्यं दीर्घपृथुतया, तथाऽवग्रहोपधेरपि एकह्यादिगणनाप्रमाणं प्रमाणप्रमाणं च दीर्घपृथुत्वद्वारेण वक्तव्यमिति । तत्र ओधोपधिर्जिनकल्पिकानां प्रतिपाद्यते, तत्रापि गणनाप्रमाणतः प्रतिपादयन्नाह—

सञ्ज्ञाय काञ्चन पदमधितियासु दीप्तु जागरण । अन्न वाचि गुणती सुणति भ्रायति वाऽसुच्छे ॥६६४॥

एवं यदि शुद्धति प्रादोषिकाः कालस्ततः स्वाभ्याय कृत्वा प्रथमद्वितीयपौरुष्योर्बायरण कुर्यन्ति साधवः । अघासो प्रादोषिकाः कालो न शुद्धस्ततः 'अन्यत्' सत्कालिक गुणयन्ति मृष्यन्ति व्यापन्ति वाऽसुच्छे सति, इच्छि अन्नदाको मण्जव् नति पात्रोसिञ्जो सुशो ततो अद्गुरपिबो वाचि न सुक्कश् वैह्वि त वेव पवेयइषा सञ्ज्ञाय कुपति, एव अद् वेरपिबो न सुक्कश् ततो अद्गुग्याहत्वं अद् अद्गुरपिबो सुशो ततो तं वेव पवेयइषा सञ्ज्ञाय कुपति, एव अद् न पामाह्वो सुंदो ततो अद् वेरपिबो सुशो ततो तं वेव निवेयइषा सञ्ज्ञाय कुपति, एव इव्यखेत्रकालमावा वातठ्या इति ।

जो चेव अ सुवणविही णेगाण वसिओ वसहिदारे । सो चेव इहपि मये नाणत्त नवरि सञ्ज्ञाय ॥६६५॥

य एष क्षयितम्पविधिः पूर्वमेकानकानां प्रत्युपेक्षणां व्यापणितो वसतिदारे स एवात्रापि द्रष्टव्यः, नानास्व यदि परमिद, यदुत स्वाभ्यायं कृत्वा स्वपन्तीति ।

एता सामायारी कहिया भे । धीरपुरिसपन्नथा । एत्तो उवहिपमाण वोच्छ सुक्कस्स अद् धरणा ॥६६६॥

सुणमा ॥ उक्तं पिच्छदारे, इदानीमुपविद्याप्रतिपादनायाह—नवरं शुद्धस्य वज्रावेर्यथा वरवं भवति तथा वस्ये । तत्र (पिच्छदारं समथ)

१ होय नाम ३ । २ तत्राच्छेदे एति व्य । ३ ततो तं वेव निवेयइषा का. । ४ वरि का ।

—

चिदुत्तमान्यङ्गानि कानिचिजघन्यानि कानिचिन्मध्यमानि, तत्र जिनकल्पिकानां तावत्प्रतिपादयन्नाह—
 तिन्नेव य पच्छागा पडिग्गहो चेव होइ उक्कोसो । गोच्छगपत्तगठवणं मुहणंतगकेसरि जहन्तो ॥६७३॥
 त्रयः प्रच्छादकाः कल्पा इत्यर्थः पतद्गृहश्चेत्येष जिनकल्पिकोपधिमध्ये उत्कृष्ट उपधिः प्रधानश्चतुर्विधोऽपि, अत्रामूनि
 प्रधानान्यङ्गानीत्यर्थः, गोच्छकः पात्रकस्थापनं मुहणन्त्वकं-मुखवस्त्रिका पात्रकेसरिका-पात्रकमुखवस्त्रिका वेत्ति, एष जिन-
 कल्पिकावधिमध्ये जघन्यः-अप्रधानश्चतुर्विध उपधिरिति, पात्रकबन्धः पटलानि रजत्तानं रजोहरणमित्येष चतुर्विधोऽप्य-
 वधिजिनकल्पिकावधिमध्ये मध्यम उपधिः-न प्रधानो नाप्यप्रधान इति । उक्तो जिनकल्पिकानामुत्कृष्टजघन्यमध्यमोपधिरिति ।

इदानीं स्वधिरकल्पिकानां प्रतिपादयति, तत्रापि प्रथमं मध्यमावधिं प्रतिपादयन्नाह—

पडलाइं रयत्तणं पत्ताबंधो तेहेव रयहरणं । सत्तो य पट्टगो वि य थेराणं छविदो मैज्झो ॥ ६७४ ॥

पटलानि रजत्तानं पात्रकबन्धश्च चोलपट्टकश्च रजोहरणं मात्रकं चेत्येष स्वधिरावधिमध्ये षड्विधो मध्यमावधिः नोत्कृष्टो
 नापि जघन्य इति । पात्रकं प्रच्छादककल्पप्रयं, एष चतुर्विधोऽप्युत्कृष्टः-प्रधानः स्वधिरकल्पिकावधिमध्ये, पात्रकस्थापनकं
 पात्रकेसरिका गोच्छको मुखवस्त्रिकेत्येष जघन्योपधिः स्वधिरकल्पिकावधिमध्ये चतुर्विधोऽपि । इदानीं आर्थिकाणामोद्योपधि
 गणनाप्रमाणेन प्रतिपादयति—

१ तत्र ये प्र० आ । २ य चोलपट्टे य । रयहरणं मात्तोऽपि य आ पा १ । ३ नवरि छ. १ ।

पच पचावधो पायटुवण च पायकेसरिया । पहलाह रयचाण च गोच्छओ पायनिज्जोगो ॥ ६६९ ॥
 तिन्नेव य पच्छागा रयहरण चैव होइ सुहपोत्ती । एत्तो बुवालसविहो उवही जिणकप्पियाण तु ॥ ६७० ॥
 एए चैव बुवालस मत्तग अइरेगचोलपहो य । एत्तो चउइसविहो उवही पुण थेरकप्पस्मि ॥ ६७१ ॥

पात्रक पात्रकष्वस्तया पात्रकस्थापन 'पात्रकसरिका' पात्रकसुखवसिका तथा पटलानि रत्ननाथ गोच्छकः अथ
 'पात्रनिर्योग' पात्रकपरिकर इत्यर्थाः । प्रयः 'प्रच्छादकाः' कस्या इत्यर्थः, तथा रत्नोहरण सुखवसिकां वेति, एव द्वादशविध
 उपधिर्त्रिनकस्त्रिकानां भवति । इदानीं स्वधियोपधिं गणनाप्रमावतः प्रतिपादयन्नाह-एत एव द्वादश त्रिनकस्त्रिकसत्काः
 पात्रकाया सुखवसिकापर्यन्ता उपभ्यस्यथा भवन्ति स्वधिरानां, स्वधिरकल्पे अतिरिक्तस्तु मात्रकभोलपट्टकष्व भवति, एव
 षट्पदशविध उपधि स्वधिरकल्पे भवति । इदानीं सद्मरगाथया सर्वमेतदुपनन्दन्नाह—
 जिणा वारसरूत्राह थेरा चउइसरूविणो । अज्जाण पन्नवीस तु अओ उट्ट उवगगहो ॥ ६७२ ॥

त्रिनानां-त्रिनकरिपकानां 'द्वादश रूपाणि' उक्तलक्षणानि भवन्ति, स्वधिरानां 'षट्पदश रूपाणि' उक्तलक्षणानि भवन्ति
 'द्वार्याणां' त्रिगुणीनां पञ्चविंशत्यवयव उपधिरोपधा, स च त्रस्यभोजः, 'अठ कन्हे' उक्तप्रमाणाद् सर्वेषामेव प उपधिर्मवति
 म औपेग्रहिको वेदितव्यः । इदानीं स त्रिनकस्त्रिकोपधिः स्वधिरकल्पोपधिश्च सर्व एव त्रिविधो भवति, तस्योपधेर्मध्ये कानि-

छाएइ अणुक्कुइए उरोरुहे कंचुओ य असीविओ य । एमेव य ओकच्छिय सा नवरं दाहिणे पासे ॥३१७
वेकच्छिया उ पट्टो कंचुयमुक्कच्छियं च छाएइ । संघाडीओ चउरो तत्थ दुहत्था उवसयंमि ॥३१८॥ (भा.)
दोणिण तिहत्थायामा भिक्खट्टा एग एग उच्चारे । ओसरणे चउहत्था णिसन्नपच्छायणी मसिणा ॥३१९॥
खंधकरणी उ चउहत्थवित्थडा वायविहुयक्खट्टा । खुज्जकरणी उ कीरइ रूववईणं कुडहहेउं ॥ ३२० ॥

तत्थ जा सा दुहत्थिया पिहुत्तेणं सा खोमिया होइ, एयाओ संघाडीओ पडियागारेण होति, अद्धोरुगो पीडएहि कीरइ
^१ ताल्लनिभागारोत्ति ।

*अयं चार्यिकाणां संबन्धी अवधिस्त्रिप्रकारो भवति, एकोऽपि सन् उत्तममस्यमज्जन्यभेदेन, तत्र तस्यार्यिकावधिमध्ये
उत्कृष्टः—प्रधानोऽष्टविधः, एतदेवाह—

उक्कोसो अट्टविहो मज्झिमओ होइ तेरसविहो उ । जहन्नो चउविहोवि य तेण परमुवगहं जाण ॥६७९॥

उत्कृष्टोऽष्टविधस्तद्यथा—पात्रकं संघाडीओ चउरो खंधकरणी अंतोनियंसणी बाहिणियंसणी य, अयमष्टविध उत्कृष्टः—
ग्रधानः । पचाबधो १ पडलाइं २ रयत्ताणं ३ रयहरणं ४ मत्तयं ५ उवगहणंतयं ६ पट्टो ७ अद्धोरुगं ८ चलणी

१ 'कगइ उरो' आ । २ आसिब्बिय । पु । ३ ओसरणा चड' आ पा १ । ४ ताल्लगगारोत्ति आ । * सधाइमेयरो वा सब्बो वेसो समासवो
उवही । पासगबंधमज्झसिरो जं चाइश तयं नेय ॥ (गायेय अब्याख्याता नियुक्तौ)

पच पचाधधो पायट्टवण च पायकेसरिया । पढलाइ रयत्ताण च गोच्छओ पायनिज्जोगो ॥ ६७५ ॥
 तिन्नेव य पच्छागा रयट्टरण चव होइ मुहपोत्ती । ततो य मत्तगो खलु चउदसमो कमढगो चव ॥ ६७६ ॥
 उग्गहणतगपट्ठो अद्धोरुग चलणिया य धोद्धवा । अड्ढिमतर धोहिनियसणीय तह कच्चुगे चव ॥ ६७७ ॥
 उक्काच्छय वेकच्छिय सघाही चव खधकरणी य । ओधोवहिमि एए अज्जाण पन्नवीस तु ॥ ६७८ ॥

वत्र गाथादप पूर्ववद्भास्यात द्रष्टव्य, नवरं वार्यिकाणां कमढफमेतदर्धं भवति यतस्तासां प्रतिप्राइको न भ्रमति तुच्छ-
 स्वभापत्वात्, कमढक एव भोजनक्रियां कुर्वन्तीति । इदानीं माष्यकारो गाथादप व्याख्यानयथाह—

+ नावानिमो उग्गहणतगो उ सो गुज्जदेसरख्वट्ठा । सो उ पमाणेणेगो घणमसिणो देहमासज्ज ॥ ३१३ ॥
 पट्ठोवि होइ एको देहपमाणेन सो उ मइयवो । छायतोग्गहणत कटिधधो मक्खकच्छा वा ॥ ३१४ ॥
 अद्धोरुगो उ ते दोव्विगेण्हउ छायए कट्टिविभाग । जाणुपमाणा चलणी असीविया लखियाएव ॥ ३१५ ॥
 अतो नियसणी पुण लीणतरी जात्र अद्धजघाओ । धाहि खलुगप्पमाणा कट्ठी य दोरेण पट्टिवद्धा ॥ ३१६ ॥

१ बाहिरिव वस्तिनं भा. म. १-२. १. २. पदं भा । + विकल्पमा पठिम्यह संशयिचरवर्णां तु उच्येता । धेरवसिरो कएको केसो मन्थो व गान्धर्वो ५
 (गपेके कन्वास्याना विस्तृष्टी) ३ अथो मन् ३ १. ४ बाहिरवहणाय ३ ३ प १ ।

छाएइ अणुकुइए उरोरुहे कंचुओ य असीविओ य । एमेव य ओकच्छिय सा नवरं दाहिणे पासे ॥३१७
 वेकच्छिया उ पटो कंचुयमुक्कच्छियं च छाएइ । संघाडीओ चउरो तत्थ दुहत्था उवसयंमि ॥३१८॥ (भा.)
 दोणिण तिहत्थायामा भिक्खट्टा एग एग उच्चारे । ओसरणे चउहत्था णिसन्नपच्छायणी मसिणा ॥३१९॥
 खंधकरणी उ चउहत्थवित्थडा वायविहुयरक्खट्टा । खुज्जकरणी उ कीरइ रूववईणं कुडहहेउं ॥ ३२० ॥

तत्थ जा सा दुहत्थिया पिहुत्तेणं सा खोमिया होइ, एयाओ संघाडीओ पडियागारेण होति, अद्धोरुगो पीडएहि कीरइ
 ताछुनिभागारोत्ति ।

*अयं चार्थिकाणां संबन्धी अवधिस्त्रिप्रकारो भवति, एकोऽपि सन् उत्तममध्यमअधन्यभेदेन, तत्र तस्यार्थिकावधिमध्ये
 उत्कृष्टः—प्रधानोऽष्टविधः, एतदेवाह—

उक्कोसो अट्टविहो मज्झिमओ होइ तेरसविहो उ । जहन्नो चउविहोविय तेण परमुवगगहं जाण ॥६७९॥
 उत्कृष्टोऽष्टविधस्तद्यथा—पात्रकं संघाडीओ चउरो खंधकरणी अंतोनियंसणी वाहिनियंसणी य, अयमष्टविध उत्कृष्टः—
 प्रधानः । पत्ताबंधो १ पडलाइं २ रयत्ताणं ३ रयहरणं ४ मत्तयं ५ उवगगहणंतयं ६ पट्टओ ७ अद्धोरुगं ८ चलणी

१ क्कमइ उरो^१ आ । २ असिच्चिय । पु । ३ ओसरणा चउ^२ आ पा १ । ४ ताछुणगारोत्ति आ । ५ सघाइमेयरो वा सब्बो वेसो समासब्बो
 उवही । पासगवंधमज्झुसिरो ज चाइज तयं नेय ॥ (गाथेय अब्याख्याता निर्युक्तौ)

१ कषुगो १० तच्छिष्टया ११ वेच्छिष्टया १२ कम्बसो १३, अयमार्यिकावधिमन्त्रे त्रयोदशविधो मध्यमावधिरिति ।
 पापद्वय १ पापकेसरिया २ गोच्छमो ३ सुहपोपिषा चेति अयमार्यिकावधेर्मन्त्रे अथत्यः—अस्योपनसंतुश्चकार इति । अतः
 परं यः कारये सति संयमार्थं गृह्यते सोऽज्वग्रावधिरित्येव जानीहि ॥

एव पाय जिणकप्यियाण थेराण मत्तमो वीओ । एय गणणपमाण पमाणपमाण मओ दुच्छ ॥६८०॥

एकमेव पात्रक त्विनकरियकानां भवति, स्वविरकस्त्रिकानां तु मात्रको द्वितीयो भवति, इव तावदेकस्त्र्यादिक गणना
 प्रमाणम्, इत ऊर्द्धं प्रमाणप्रमाणं वक्ष्ये, तत्र पात्रकस्य प्रमाणप्रमाण प्रतिपादयन्माह—

तिपिण चिहरयी चउरगुल च भाणस्स मञ्जिसमपमाण । एत्तो हीण जहस अहेरेगतर तु तकोस ॥६८१॥
 इणमण तु पमाण नियगाहाराउ होइ निष्फस । काळपमाणपसिद्ध उदरपमाणेण य वयति ॥६८२॥
 तकोसतिसामासे दुगाउअच्छणामागओ साहु । चउरगुलूणमरिय अ पञ्च तु साहुस्स ॥ ६८३ ॥
 एय चेष पमाण सधिसेसयर अणुगाहपवत्त । कतारे दुब्भिवस्से रोहगमाईसु महयव ॥ ६८४ ॥

समपतरंषं षड्ं दोरण मवित्तर विरिच्छव उहुतो य, सो ष दोरओ विधिं विहत्वीओ वपारि अंगुलाय जति दोर

ततो एयं भाणस्स सञ्चिम्मं पमाणं, 'इतः' अस्मात्प्रमाणाद्यद्धीनं तज्जवन्यं प्रमाणं भवति, अथातिरिक्तप्रमाणं मध्यमप्रमाणा-
 भवति ततस्तदुत्कृष्टं—उत्कृष्टप्रमाणमित्यर्थः, तथेदमपरं प्रमाणान्तरं प्रकारान्तरेण वा पात्रकस्य भवति—इदमन्यत्प्रमाणं निजेना-
 हारेण निष्पन्नं वेदितव्यं, एतदुक्तं भवति—काञ्चिकादिद्रवोपेतस्य भक्तस्य चतुर्भिरङ्गुलैरूनं पात्रकं तत्साधोर्भक्षयतो यत्प-
 रिनिष्ठितिं याति तत्ताहम्विधं मध्यमप्रमाणं पात्रकं, तच्चैवंविधं कालप्रमाणेन ग्रीष्मकाले प्रमाणसिद्धं पात्रकं भणन्ति, उदरप्रमाणेन
 च सिद्धं तैदित्यं प्रकारं कालप्रमाणसिद्धं पात्रकमुदरप्रमाणसिद्धं च 'वदन्ति' प्रतिपादयन्ति । कालप्रमाणसिद्धं पात्रं उदर-
 प्रमाणसिद्धं च पात्रकं प्रतिपादयन्नाह—उत्कृष्टा तुह् मासयोः—ज्येष्ठाषाढयोर्यस्मिन् काले स उत्कृष्टवृष्णमासः कालस्तस्मिन्नु
 कृष्टवृष्णमासकाले द्विगव्यूताध्वमात्रादागतः साधुश्चतुर्भिरङ्गुलैर्न्यूनं भृतं सद् यत्पर्याप्त्या साधोर्भवति तदित्यंभृतं कालप्रमाणो-
 दरप्रमाणप्रसिद्धं पात्रकं मध्यमं भवति । 'एतदेव' पूर्वोक्तं प्रमाणं यदा 'सविशेषतरम्' अतिरिक्ततरं भवति तदा तदनुग्रहार्थं
 प्रष्टुचं भवति, एतदुक्तं भवति—बृहत्तरेण पात्रकेणान्येभ्यो दानेनानुग्रह आत्मनः क्रियते तच्च कान्तारं महतीमटवीप्लुत्तीर्या-
 न्येभ्योऽप्यर्थं अनुग्रहाय भवति येन बहूनां भवति, तथा दुर्भिक्षेऽल्पमानायां भिक्षायां बह्वटित्वा बालादिभ्यो ददाति,
 तच्चातिमात्रे भाजने सति भवति दानं, तथा रोषके कोट्टस्य जाते सति कश्चिद्धोजनं श्रद्धया दद्यात्तत्र तत्र नीयते येन बहूनां
 भवति, एतेषु 'भजनीयं' सेवनीयं तदतिमात्रं पात्रकम् । इदानीमेतदेव माष्यकारो व्याख्यानयन्नाह—

१ °ष्टप्रमां आ ल १-२ । २ 'वदन्ति' आ. पा. ११ । ३ °ध्यानमात्रादागतो यो भिक्षुर्ध' आ. पा. १-२ पु । ४ कान्तारे महं आ. ल. १-२
 पा १ । ५ यहीत्वा व्रजति येन आ पा. २ पु ।

वेद्यावच्छगरो वा नदीभाण धरे उवग्गहिय । सो खलु तस्स विसेसो पमाणञ्च तु सेसाण ॥३२१॥ (भा)
 वेद्यावच्छगरो वा नदीपात्र धारयत्योपत्रारिकभाषार्येण ममर्षितं निबं वा, ए खलु तस्यैव वेद्यावच्छगरोस्य विसेषः,
 एतदुक्तं भवति-यदतिरिक्तमात्रपात्रधारणमय तस्यैवैकस्य वेद्यावच्छगरोस्य विसेषः क्रियते, शेषाणां तु साधूनां प्रमाणयुक्तमेव
 पात्रकं भवति, तदप्रमाणयुक्तमित्यर्थः ।
 देव्याहि माणपूर तु रिद्धिम कोइ रोहमाईसु । तस्यवि तस्सुवओगो सेस काल तु पढिकुट्टो ॥६८५॥

एतच्च तेन प्रमाणातिरिक्तेन पात्रकेन प्रयोगेन भवति, यथाश्रावणपुराण कथिदिमान् पात्रमरण कथिदीश्वरः इत्यति,
 कदा !, पर्वनरोचक्यदौ, तत्र पात्रकमरणे तस्य नन्दीपात्रकस्योपयोगः शेषकालमुपयोगस्तस्य 'प्रतिकुट्टः' प्रतिपिदः कारण
 मन्तरेणेत्यर्थः । तत्र पात्रक लक्षणोपेतं ब्राह्मण नालक्षणोपेतम्, एतदेवाह—
 पायस्स लक्खणमलक्खण च सुब्बो इम वियाणित्ता । लक्खणञ्च तुस्स गुणा दोसा य अलक्खणस्स इमे ॥

बह समचउत्तस होइ यिर यावरं च वणण च । इह वायाइक्ख भिद्ध च अघारणिज्जाइ ॥ ६८७ ॥
 साठियमि भवे लामो पइट्ठा सुपतिट्ठिए । निबणे कियिमारोग वझ्जे नाणसपया ॥ ६८८ ॥
 इहे चरित्तमेदो सबलमि य चित्तविकमम ज्ञाणे । देणुपुए कीलसठाणे गणे च वरणे च नो ठाण ॥६८९॥

१ इत्येते कथं वा ।

पउमुप्पले अकुसलं सवणे वणमादिसे । अतो बहिं च देहे मरणं तत्थ निदिसे ॥ ६९० ॥
 अकरंडगम्भि भाणे हत्थो उट्ठं जहा न घटेइ । एयं जहन्नयमुहं वत्थुं पप्पा विसालं तु ॥ ६९१ ॥

पात्रकस्य लक्षणं 'ज्ञात्वा' विज्ञाय अपलक्षणं च बुद्ध्वा 'भूयः' पुनर्लक्षणोपेतं ग्राह्यं, यतो लक्षणोपेतस्यामी गुणाः, अपलक्षणस्य चैते दोषाः--वक्ष्यमाणा भवन्ति तस्माल्लक्षणोपेतमेव ग्राह्यं नालक्षणोपेतं ॥ तच्चेदं--'वृत्तं' वर्तुलं तत्र वृत्तमपि कदाचित्समचतुरस्रं न भवत्यत आह--समचतुरस्रं सर्वतस्तथा स्थिरं च यद्भवति--सुप्रतिष्ठानं तद्ब्रूयते नान्यत्, तथा स्थावरं च यद्भवति न परकीयोपस्करवद् याचित कतिपयदिनस्थायि, तथा 'वर्ण्यं' स्निग्धवर्णोपेतं यद्भवति तद् ग्राह्यं, नेतरत् । उक्तं लक्षणोपेतम्, इदानीमपलक्षणोपेतमुच्यते--'दुण्डं' क्वचिन्निम्नं क्वचिदुन्नतं यत्तदधारणीयं, 'वायाइद्धं'ति अकालेनैव शुष्कं सङ्कचितं वलीभृतं तदधारणीयं, तथा 'मिर्भं' राजियुक्तं सच्छिद्रं वा, एतानि न धार्यन्ते--परित्यज्यन्त इत्यर्थः । इदानीं लक्षणयुक्तस्य फलं प्रदर्शयन्नाह--संस्थिते पात्रके--वृत्तचतुरस्रे ध्रियमाणे लाभो भवति, प्रतिष्ठा गच्छे भवति सुप्रतिष्ठिते--स्थिरे पात्रके, 'निर्त्रणे' नस्वक्षतादिरहिते कीर्तिरारोग्यं च भवति, वर्णाढ्ये ज्ञानसंपद्भवति । इदानीमपलक्षणयुक्तफलं प्रदर्शयन्नाह--'दुण्डे' निम्नोन्नते चारित्रस्य भेदो भवति विनाशो भवति, 'ग्वले' चित्तले 'चित्तविभ्रमः' चित्तविल्लुत्तिर्भवति, 'दुप्पुए' अधोभागाप्रतिष्ठिते--प्रतिष्ठानरहिते, तथा 'कीलसंस्थाने' कीलवदीर्घमुच्चं गतं तस्मिन् एवंविधे 'गणे' स्वगच्छे 'चरणे'

१ दइमि मं आ पा १ । २ °णुक्तस्य दोषानाह-पा ३, °गणल्लुत्तिं प्रदं ल १ । ३ विनाश इत्यर्थः, 'शं' आ पा १ । ४ °विल्लुत्तिर्भं
 आ । ५ 'दुप्पुए' आ । ६ गच्छे च 'चं' आ ।

पारित्ये वा न प्रविष्टान् भवति । पदोत्पत्ते-हेतुं वासुधागारे पात्रकेऽनुबल भवति, सर्वथे पात्रके सति त्रयो भवति पात्रक
 स्वामिनः, तथा अन्तः-ब्रह्मन्तरे शरिर्ना दग्धे सति मरण तत्र निर्दिष्टेत् । इदानीं सुखलक्ष्य प्रतिपादनायाह-करण्डको-
 वशप्रथितः समतलका, करण्डकस्त्रेत्राकारो यस्य तस्करण्डकं न करण्डकम् अकरण्डकं इणसमचतुरस्रमित्यर्थः, तस्मिन्नेवविधे
 'माधने' पात्रके मूलं किय-मात्र क्रियते ? अथ आह-इत्थः प्रविष्टान् ओष्ठ-कर्ष्य यथा 'न चतुर्पणि' न सृष्टति एतलवन्त्यसुल
 पात्रक भवति, 'वस्तु प्राप्य' वस्त्वामित्य सुलेनेत्र गृहस्यो वदातीति एवमायाधित्य सिञ्चालतरं मूल क्रियत इति । आह-
 कस्माद्भावनप्रहरण क्रियते ? आचार्यस्त्वाह-

छकायरक्खण्डा पायगहण जिणेहि पन्नच । जे य गुणा समोए हवति ते पायगहणेवि ॥ ६९२ ॥
 अतरतवालुहुहासेहायसा गुरू असहुवग्गो । साहारणोग्गहाडलखिकारणा पादगहण तु ॥ ६९३ ॥

इदं पायगहणार्थं, पात्रकरितः साधुमोक्षनाथी षडपि क्वापान् व्यापादयति यस्मात्स्मात्पात्रत्रयस्य त्रिनैः 'प्रकृत'
 प्ररूपित, य एव गुणा मण्डलीसंयोगे व्यापारिता भवन्ति त एव गुणाः पात्रग्रहणेऽपि भवन्ति, अतो प्राञ्च पात्रमपि । के च ते
 गुणाः ? इत्यथ आह-ग्लानकारणात् शककारणात् इदकारणात् श्रेयककारणात् प्रापूर्णाकारणात् गुरुकारणात् असहिष्णुः-
 रावपुत्रः कथित् प्रबन्धितस्वस्कारणात् साधारणोऽवग्रहः-अवग्रहम्भोजेन पात्रकेन क्रियते एतेषां सर्वेषामतः साधारणा-
 १ अविष्णुः का ।

वग्रहद्वैतोः, अलम्बिमांश्च कश्चिद्भवति तस्यानीय दीयते एतच्च पात्रकेण विना दातुं न शक्यतेऽस्मात्कारणात् पात्रकग्रहणं भवति । उक्तं पात्रकप्रमाणप्रमाणम्, इदानीं पात्रबन्धप्रमाणप्रमाणं प्रतिपादयन्नाह—

पत्ताबंधपमाणं भाणपमाणेण होइ कायध्वं । जह गंठिमि कयंमि कोणा चतुरंगुला हुंति ॥ ६९४ ॥

पात्रबन्धप्रमाणं भाजनप्रमाणेन भवति विज्ञेयं सर्वथा, यथा ग्रन्थौ 'कृते' दत्ते सति कोणौ चतुरङ्गुलप्रमाणौ भवतस्तथा कर्तव्यं । इदानीं पात्रकस्थापनगोच्छकपात्रकप्रत्युपेक्षणिकानां प्रमाणप्रमाणप्रतिपादयन्नाह—

पत्तट्टवणं तह गोच्छगो य पायपडिलेहणिआ य । तिणहंपि ऊ पमाणं विहत्थि चउरंगुलं चेव ॥ ६९५ ॥

पात्रकस्थापनकं गोच्छकः 'पात्रकप्रत्युपेक्षणिका' पात्रकमुखवस्त्रिका एतेषां त्रयाणामपि वितस्तिश्वत्वारि चाङ्गुलानि प्रमाणं चतुरस्रं द्रष्टव्यं, अत्र च पात्रस्थापनकं गोच्छकश्च एते द्वेऽपि ऊर्णामये वेदितव्ये, मुखवस्त्रिका खोम्मिया । इदानीमेवमेव प्रयोजनप्रतिपादनायह—

रयमादिरक्खणट्टा पत्तट्टवणं विऊ उवइसंति । होइ पमज्जणहेउं तुँ गोच्छओ भाणवत्थाणं ॥ ६९६ ॥
पायपमज्जणहेउं केसरिया पाए पाए एक्केक्का । गोच्छगपत्तट्टवणं एक्केक्कं गणणपमाणेणं ॥ ६९७ ॥

रजआदिरक्षणार्थं पात्रस्थापनकं भवति एवं विद्वांसो व्यपदिशन्ति, भवति प्रमार्जननिमित्तं गोच्छको भाजनवस्त्राणां,

एषुषुक मवति गोच्छकैः हि पटलानि प्रमुच्यन्ते । तथा 'केशरिक्काऽपि' पात्रकमुखवलिक्काऽपि पात्रकप्रमार्जननिमित्तं मवति पात्रे पात्रे एकैक पात्रकेशरिक्का मवति यन्नया, तथा गोच्छकः पात्रस्यापतक घ एकैक मगनामानेनेति । इदानीं पटलानां गणनाप्रमाणप्रतिपादनायाह—

जेहिं सविषा न दीसइ अतरिओ तारिसा भवे पडला । तिस्त्रि व पच व सत्त व कयलीगळभोवसा मसिणा ॥
 गेम्हासु तिस्त्रि पडला घटरो हेमते पच वासासु । उक्कोसगा उ एए पत्तो पुण मज्झिमे बुच्छ ॥ ६१९ ॥
 गिम्हासु होति चउरो पच य हेमते छव वासासु । एए खलु मज्झिमया यत्तो उ जहृद्धंओ बुच्छ ॥ ७०० ॥
 गिम्हासु पच पडला छप्पुण हेमते सत्त वासासु । तिचिद्धमि कालछेए पायावरणा भवे पडला ॥ ७०१ ॥

येः पटलैस्त्रिभिरेकीकृतैः सन्निः सविता न इश्यते विरोहितंस्त्वचा वैश्वभिरेकीकृतैः सविता नोपलभ्यते विरोहितः सन्, मध्यविर्धा पटलैरेकीकृतैः सैन्निः सविता न इश्यत इति, किमुक्त मवति ? रवेः संबन्धिनो रश्मयो नोपलभ्यन्ते तादृशानि पटलानि मवन्ति, किंबिच्छिद्यन्ति ?—अव्यलीयमौपमानि यौमापि कस्यानि मसुयानि घनानि क्षुब्धानि वेति, तत्र पटुक त्रीणि पटलानि पच वा सप्त वा पटलानि मवन्तीत्येतदेव कालमेदेन विच्छेयेण प्रदर्शयथाह—'त्रीण्ये' उष्णकाले त्रीणि पटलानि

१-२५ सु. १। १ विता सन् वा वा १-१ सु. १ पटिका कालमिती वा. पा १-२ सु. १ य सविता नोपलभ्यत इति वा. वा १-२ सु. १ य वेति वा. १

गृह्यन्ते यदि तानि दृढानि मसृणानि च भवन्ति उत्कृष्टानीत्यर्थः, 'हेमन्ते' शिशिरे च चत्वारि गृह्यन्ते घनानि मसृणानि च शोभनानि यदि भवन्ति, स हि मनाक् स्निग्धतरः कालः, पञ्च पटलानि वर्षासु गृह्यन्ते यद्युत्कृष्टानि घनानि मसृणानि च भवन्ति, स ह्यत्यन्तस्निग्धकालो यत उत्कृष्टान्येतानि उक्तलक्षणानि प्रधानान्येतानि । अत ऊर्ध्वं 'मध्यमानि न शोभनानि नाप्यशोभनानि वक्ष्य हति । 'श्रीष्मे' उष्णकाले चत्वारि मध्यमानि पटलानि गृह्यन्ते, तानि मनाग् जीर्णानि, हेमन्ते पञ्च गृह्यन्ते मध्यमानि, वर्षासु षड् गृह्यन्ते, एतानि 'मध्यमानि' न प्रधानानि नाप्यप्रधानानि, तत्र श्रीष्मो रूक्षः कालः हेमन्तो मध्यमः वर्षा स्निग्धस्तेन पटलानां वृद्धिरुक्ता, इत ऊर्ध्वं जघन्यानि वक्ष्य हति । श्रीष्मे पञ्च पटलानि जघन्यानि जीर्णप्रायाणि गृह्यन्ते, षट् पुनः हेमन्ते जघन्यानि जीर्णप्रायाणि, वर्षासु वर्षाकाले सप्त पटलानि जघन्यानि संगृह्यन्ते जीर्णप्रायाणि, एवमुक्तेन प्रकारेण त्रिविधेषु 'कालच्छेदे' कालपर्यन्ते अन्यानि चान्यानि च 'पात्रावरणानि' स्थगनानि पटलानि भवन्ति । इदानीमेषामेव प्रमाणप्रमाणं प्रतिपादनायाह—

अङ्गाइज्जा हत्था दीहा छत्तीस अंगुले रुंदा । बितियं पडिग्गहाओ ससरीराओ य निप्फन्नं ॥ ७०२ ॥

अर्द्धवृतीयहस्तदीर्घाणि भवन्ति, षट्त्रिंशदङ्गुलानि विस्तीर्णानि भवन्ति, द्वितीयमेषां प्रमाणं पतद्गृहाच्छादनेन शरीरस्कन्धाच्छादनेन च निष्पन्नं भवति, एतदुक्तं भवति-मिक्षाटनकाले स्कन्धः पात्रकं चाच्छाद्यते यावता तत्प्रमाणं पटलानामिति । इदानीं किं वैः प्रयोजनमित्यस्यार्थस्य प्रदर्शनायाह—

१ यानि तानि आ । २ एतानि आ पा. १-२ । ३ वर्षाकाले आ. । ४ जघं आ पा. १-२ पु. । ५ प्रतिपां आ पा. २ । ६ रुहा आ ।

कायुक्ता निपया यथा तावन्मात्र पूरयति तथा कर्षव्यम्, 'त्रिपासित' ग्रीषि वेष्टनानि दवरकेन दत्त्वा पासित पाञ्चबन्धनेन ।
किञ्च अमुमेव श्लोक माप्युक्तो व्याचष्टे—

अप्योच्छ मितु पैम्ह च पडिपुञ्ज हरथपूरिम । रैयणिप्यमाणमित्तं कुञ्जा पोरपरिगाह ॥३२२॥ (भा०)

'अप्योच्छ' द्रववेष्टनात् घनवेष्टनात् कारणात्, मृदु पाम्म च कर्षव्य-मृदुनि दक्षिणापस्माभि क्रियन्ते । 'प्रतिपूर्णं सप्त
बाधेन निपयादयेन युक्त सत् इत्थ पूरयति यथा तथा कर्षव्यम् । तथा 'रत्निप्रमाणमात्रं' यथा दण्डो इत्थप्रमाणो भवति
तथा कर्षव्यम् । 'कुञ्जा पोरपरिगाह'ति पोरम्-अष्टपुर्वं तस्मिन्मृदुपुर्वणि लयया प्रवेष्टिन्या यद्भवति छिद्रं तद्यथा पूर्यते
वेन दण्डकेन वासनिषयाद्दपसहितेन तथा कर्षव्य, एतद्विध 'पोरपरिगाह' मृदुपुर्वप्रवेष्टिनीकुञ्जलिकापूरण कर्षव्यमिति ।
इदानीं समुदायरूपस्यैव प्रमाणं प्रतिपादयन्माह—

वचीसगुलदीह वउवीस अगुलाइ दडो से । अट्टगुळा दसाओ पृगयर हीणमहिय वा ॥ ७०९ ॥

द्रात्रिअदङ्गुलानि मर्षमेव देख्येण प्रमाणतो भवति, तत्र च 'अस्य' रबोदरवस्य चतुर्विडत्वङ्गुलानि दण्डका, महागुल-
प्रमाणकाश्च दक्षिणा भवन्ति, 'पृगतरं हीणमहिय वा' एकतरं दण्डकस्य दक्षिणानो वा कत्वाचिदीनं प्रमाणतो भवति कत्वा-

१ एवमेव एवम् माप्युक्तोपक्रमवति—क १-२ । २ पोरम् अ. २ । ३ 'एवमेवमात्रं' का. । ४ किञ्चिन्नाधिकं भवति तथा पा १ । ५ तथा
अष्टपुर्वणि प्रतिष्ठिता या पदेष्टिनी तस्योपरि कुञ्जा च १ ।

विचाधिकं भवति, सर्वथा समुदायतस्तद्द्वान्निशुद्धुलं कर्तव्यम् । तच्च किम्मयं भवति ? इत्यत आह—

उपिणयं उद्वियं वावि कंबलं पायपुच्छणं । त्तिपरियह्णमणीसट्टं रयहरणं धारये इक्कं ॥ ७१० ॥

तद्रजोहरणं कदाचिदूर्णामयं भवति कदाचिच्चोद्भौर्णामयं भवति कदाचित्कम्बलमयं भवति, पादपुच्छणशब्देन रजोहरणमेव गृह्यते, तदेवंगुणं भवति, 'त्तिपरियह्णं'ति त्रिःपरिवर्त्त-त्रयः परावर्त्तकाः-वेष्टनानि यथा भवन्ति तथा कर्त्तव्यम्, 'अणीसट्टं'ति मृदु कर्त्तव्यं, तदेवंगुणं रजोहरणं धारयेदेकमेवेति । तेन च किं प्रयोजनमित्यत आह—

आयाणे निक्खेवे टाणनिसीयण तुयट्टसंकोए । पुवं पमज्जणट्टा लिंगट्टा चेव रयहरणं ॥ ७११ ॥

आदानं-ग्रहणं तत्र प्रमार्जनार्थं रजोहरणं गृह्यते निक्षेपो-न्यासः स्थानं-कार्योत्सर्गः निषीदनम्-उपविशनं तुयट्टुणं-शयनं सङ्कोचनं-जानुसंदंशकादेः, एतानि पूर्वं प्रमृज्य क्रियन्ते अतः पूर्वं प्रमार्जनार्थं रजोहरणग्रहणं क्रियते । लिङ्गमिति च कृत्वा रजोहरणधारणं क्रियते इति । इदानीं मुखवस्त्रिकाप्रमाणप्रतिपादनायाह—

चउरंगुलं विहत्थी एयं सुहणंतगस्स उ पमाणं । वितियं सुहप्पमाणं गणणपमाणेण एक्केक्कं ॥ ७१२ ॥

चत्वार्यङ्गुलानि वितस्तिश्चेति, एतच्चतुरस्रं मुखानन्तकस्य प्रमाणम्, अथवा इदं द्वितीयं प्रमाणं, यदुत मुखप्रमाणं कर्त्तव्यं सुहणंतयं, एतदुक्तं भवति-वसतिप्रमार्जनादौ यथा मुखं प्रच्छाद्यते कृकाटिकापृष्ठतश्च यथा गन्धिर्दातुं शक्यते तथा कर्त्तव्यं,

१ °णिस्सट्टं वा., °णीसिट्ठं ल २ । २ 'अणिसिट्ठं' वा. ।

प्रत्यया यथा तावन्मात्रं पूरयति तथा कर्षब्यम्, 'त्रिपाठित' त्रीणि वेदनानि दशरकेन दत्त्वा पाठित पाञ्चषण्धनेन ।
अथ सोऽक माप्यकृती व्याधे—

आच्छ मितु पैम्ह च पठिपुत्र हरयपूरिम । रंयणिव्यमाणमित्त कुञ्जा पोरपरिग्गह ॥३२२॥ (भा०)

'अप्योच्छ' दशवेदनात् दशवेदनात् कारणात्, मृदु पक्ष्म च कर्षब्य-स्युदुनि दक्षिणापक्षमाणि क्रियन्ते । 'प्रतिपूर्णं' सर्व
भाषेन निपमात्रयेत युक्तं सत् इत्थं पूरयति यथा तथा कर्षब्यम् । तथा 'रत्निप्रमाणमात्रं' यथा दण्डो इत्थप्रमाणो भवति
तथा कर्षब्यम् । 'इजा पोरपरिग्गह'ति पोरम्-अष्टपर्वं तस्मिन्मष्टपर्वेषु तत्रया प्रवेक्षिन्या यद्भवति छिद्रं तपसा पूर्यते
तेन दण्डकेन बाह्यनिपादाद्यमहितेन तथा कर्षब्य, एवंविधं 'पोरपरिग्गह' बहुपर्वप्रवेक्षिनीकृष्णलिकापूरण कर्षब्यमिति ।
इतानीं मष्टपारूपस्यैव प्रमाणं प्रतिपादयन्नाह—

चत्तीसगुलदीह चतवीस अगुलाइ दडो से । अट्टगुला दसाओ पगपर हीणमहिय वा ॥ ७०९ ॥

इतिद्विगुलानि मर्षमेव देध्येण प्रमाणतो भवति, तत्र च 'अस्य' रजोहरणस्य षट्षिद्वित्यङ्कानि दण्डक, अष्टागुल
प्रमाणेनाथ ददिका भवन्ति, 'पयतरं हीणमहियं वा' एकतरं दण्डकस्य दक्षिकानी वा कस्यापिदीने प्रमाणतो भवति कदा—
१) एतामेव मर्षं माप्यकृत्वाकल्पयति—क १-२ । २) दोषं क २ । ३) एककल्पमात्रं भा. ४) दक्षिकानिचिदं भवति यथा वा १ ५) यथा
अष्टतरंति प्रतिदिना वा प्रवेक्षिनी मन्वीकृत् कुञ्जा क १ ।

चिचाधिकं भवति, सर्वथा समुदायतस्तद्द्वारात्रिशदङ्गुलं कर्त्तव्यम् । तच्च किम्भयं भवति ? इत्यत आह—

उणिणयं उद्वियं वाचि कंबलं पायपुच्छणं । तिपरियल्लमणीसिद्धं रयहरणं धारये इक्कं ॥ ७१० ॥

तद्रजोहरणं कदाचिदूर्णामयं भवति कदाचिचोष्ट्रीर्णामयं भवति कदाचित्कम्बलमयं भवति, पादपुच्छनखन्देन रजोहरणमेव गृह्यते, तदेवंगुणं भवति, 'तिपरियल्लं'ति त्रिःपरिवर्त्त-त्रयः परावर्त्तकाः-वेष्टनानि यथा भवन्ति तथा कर्त्तव्यम्, 'अणीसिद्धं'ति स्रुदु कर्त्तव्यं, तदेवंगुणं रजोहरणं धारयेदेकमेवेति । तेन च किं प्रयोजनमित्यत आह—

आयाणे निक्खेवे ठाणनिसीयण तुयट्ठसंकोए । पुवं पमज्जणट्टा लिंगट्टा चेव रयहरणं ॥ ७११ ॥

आदानं-ग्रहणं तत्र प्रमार्जनार्थं रजोहरणं गृह्यते निक्षेपो-न्यासः स्थानं-कार्योत्सर्गः निषीदनम्-उपविशनं तुयट्ठणं-शयनं सङ्कोचनं-जानुसंदंशकादेः, एतानि पूर्वं प्रमृज्य क्रियन्ते अतः पूर्वं प्रमार्जनार्थं रजोहरणग्रहणं क्रियते । लिङ्गमिति च कृत्वा रजोहरणधारणं क्रियते इति । इदानीं सुखवस्त्रिकाप्रमाणप्रतिपादनायाह—

चउरंगुलं विहत्थी एयं सुहणंतगस्स उ पमाणं । बितियं सुहप्पमाणं गणणपमाणेण एक्केक्कं ॥ ७१२ ॥

चत्वार्यङ्गुलानि वितस्तिश्चेति, एतच्चतुरस्रं सुखानन्तकस्य प्रमाणम्, अथवा इदं द्वितीयं प्रमाणं, यदुत सुखप्रमाणं कर्त्तव्यं सुहणंतयं, एतदुक्तं भवति-वसतिप्रमार्जनादौ यथा सुखं प्रच्छाद्यते कृकाटिकापृष्ठतश्च यथा गन्थिर्दातुं शक्यते तथा कर्त्तव्यं,

युष्फफलोदयरयेणुसउणपरिहारयापरक्खट्टा । लिगस्स य सवरणे वेदोदयरक्खणे पट्टा ॥ ७०३ ॥

अस्वमिते पात्रके पुष्पं निपठति तत्संरक्षणार्थं पटलानि गुह्यन्ते, तथा फलपातरक्षणार्थमुदकपातसंरक्षणार्थं च पटलप्रहणं तथा रत्नः-मधिषष्टिषुषिषीक्षयस्वत्संपातरक्षणार्थं च, रेणुः-धूलिस्वत्संपातसंरक्षणार्थं, शुकुनपरिहारः-शुकुनपूरीयतत् कदाचिद्वाकाश्राप्तिवति तत्पातसंरक्षणार्थं, लिङ्गसंरक्षणार्थं लिङ्गस्वगन च 'तैस्त्वृहीतैर्मन्त्रि, तथा पुरुषवेदोदये सति तस्यैष स्वध्वता भवति तत्संरक्षणं स्वगन तदर्धं च पटलानि भवन्तीति । इदानीं रत्नज्ञानप्रमाणप्रतिपादनायाह—

माण तु रयत्ताणे माणयमाणेण होइ निष्फन्न । पायाहिण करेत मज्झे चउरगुल कमइ ॥ ७०४ ॥

'मान' प्रमाण रत्नज्ञानस्य 'मात्रनप्रमाणेन' पात्ररूपमात्रेण भवति—'निष्पद्यते, एतद्रूपं भवति—पात्रकानुरूप रत्नज्ञानं भवति, तत्र रत्नज्ञान पात्रकं कथं दीयते ! अथ आह—प्रदक्षिणां कुर्वन्नि मधिर्यग् दीयते, 'मन्त्रे' पुरुर्येन यत्स्वार्थं हुत्तानि 'क्रामति' गच्छति प्रदक्षिणां कुर्वन्निमिति । इदानीमस्यैव प्रयोधर्नप्रतिपादनायाह—

मूसयरयउक्केरे वासे सिण्हा राय य रक्खट्टा । होति गुणा रयत्ताणे पादे पादे य एक्केक ॥ ७०५ ॥

तत्र रत्नज्ञान दीयते मूयिकारउरंकेसंरक्षणार्थं यपोदकसंरक्षणार्थं, 'सिण्हा-अत्रयापस्तरसंरक्षणार्थं रजः सञ्चितः पुषिषी क्षायः सुसंरक्षणार्थं भवन्ति गुणा रत्नज्ञानस्यैते, तत्र पात्रे पात्रे वैक्केक भवतीति । इदानीं कल्पप्रमाणप्रतिपादनायाह—

१ तेर्मन्त्रि भा पा १ । २ एवमु' क्क, भिण्णं एतं' क. १ पा १ २ । ३ पात्रकस्य क्वं भा । ४ सिण्हा-कल्प स २ । ५ मन्त्रि भा ।

कल्पा आयपमाणा अद्वाइज्जा उ विरथडा हत्था । दो चेव सोत्थिया उन्निओ च तइओ सुणेयवो ॥ ७०६ ॥

कल्पा आत्मप्रमाणाः, एतदुक्तं भवति-यावन्मात्राः प्रावृताः स्कन्धे प्रक्षिप्ताः तिष्ठन्ति, एतावदात्मप्रमाणमर्द्धवृतीयंस्तु विस्तृता हस्तान्, तत्र द्वौ सौत्रिकौ भवतः और्णिकश्च वृतीयो विज्ञेयः । इदानीं तत्प्रयोजनप्रतिपादनायाह—

तणगहणानलसेवानिवारणा धम्मसुक्कझाणट्टा । दिट्ठे कप्पगहणं गिलाणमरणट्टया चेव ॥ ७०७ ॥

तृणग्रहणनिवारणार्थं गृह्यन्ते, अनलः—अग्निस्तत्सेवानिवारणार्थं च, एतदुक्तं भवति—कल्पग्रहणे तृणग्रहणमधिसेवनं च भवति, तन्निवारणार्थं कल्पग्रहणं क्रियते, तथा धर्मशुक्लुब्धानार्थं कल्पग्रहणं भवति, एतदुक्तं भवति—शीतादिना बाध्यमानो धर्मशुक्लुब्धाने ध्यातुमसमर्थो भवति यदि कल्पग्रहणं न करोति, अत एवमर्थं दृष्टं कल्पग्रहणं, तथा ग्लानसंरक्षणार्थं मरणार्थं च मृतस्योपरि दीयते कल्पः एतदर्थं च ग्रहणमिति । इदानीं रजोहरणस्वरूपप्रतिपादनायाह—

घणं मूले थिरं मज्झे अगगे महवजुत्तया । एंगंगियं अज्झुसिरं पोरायामं तिपासियं ॥ ७०८ ॥

मूले दण्डपर्यन्ते 'घनं' निबिडं भवति 'मध्ये' मध्यप्रदेशे स्थिरं कर्त्तव्यम् 'अगगे' दक्षिणपर्यन्ते 'मार्दवयुक्तं' मृदु कर्त्तव्यम्, 'एकाङ्गिकं' तज्जातदक्षिक सदसिकाकम्बलीखण्डनिष्पादितमित्यर्थः । 'अज्झुसिरं' अगंगथिला दक्षिका निषया च यस्य तदशुषिरम्, 'पोरायामं'ति अङ्गुष्ठपर्वणि प्रतिष्ठितायाः प्रदेशिन्या यावन्मात्रं शुषिरं भवति तदापूरकं कर्त्तव्यं, दण्डि-

कायुक्ता निपया यया तावमात्र पूरयति तथा कर्षब्धस्य, 'त्रिपासित' त्रीणि वेष्टनानि दसरकेन दृष्ट्वा पासित पाशुपन्धनेन ।
 द्विष्य अश्वमेव स्त्रोः माप्यकारो व्याचष्टे—

अप्योच्छ्रुमिड वैम्बु च पडिपुञ्ज हृत्यपूरिम । रैयणिष्यमाणमित्त कुञ्जा पोरपरिगह ॥३२२॥ (भा०)

'अप्योच्छ्रु' दृशवेष्टनाश्च घनवेष्टनात् कारणात्, यदु पस्म च कर्षब्धस्य—यदुनि दद्विकापद्मानि क्रियन्ते । 'प्रतिपूर्णे' सवृ
 बाधेन निपयाद्येन युक्तं नत् इत्थ पूरयति यया तथा कर्षब्धस्य । तथा 'रत्निप्रमाणमात्रं' यया दृष्टो इत्थप्रमाणो यवति
 इया कस्यस्यम् । 'कुञ्जा पोरपरिगह'ति पोरम्—अश्वपुर्वं तस्मिन्मशुष्टुपर्वणि लपया प्रवेष्टिन्या यद्भवति छिद्रं तद्यया पूर्यते
 तेन दृष्टकेन शास्त्रनिषयाद्ययमर्थितेन तथा कर्षब्धस्य, एवमिष 'पोरपरिगह' अशुष्टुपर्वप्रवेष्टिनीकुण्डलिकापूरण कर्षब्धस्यमिति ।
 इदानीं यद्वादापरस्यैव प्रमाणं प्रतिपादयन्माह—

चत्तीसशुलदीह चउवीस अगुलाइ दढो से । अट्टगुला दसाओ पगयर हीणमद्विय वा ॥ ७०९ ॥

इतिदशशुलानि सर्वमेव दैव्येण प्रमाणतो मवति, तत्र च 'अस्व' स्वोद्धारणस्य चतुर्विधत्यङ्गुलानि दृष्टकः, अष्टाङ्गुल
 प्रमाणमात्रं दद्विका मवन्ति, 'एगतरं हीणमद्विय वा' एकतरं दृष्टकस्य दद्विकानां वा कवापिदीनें प्रमाणतो मवति कवा-

१ एतानि पात्रां माप्यङ्गुलस्यमवति—क १-९ । २ योम्बं छ. २ । ३ 'एयवीपयाम' अ. १ । ४ किकिकाकिद मवति तथा य १ । ५ तथा
 अशुष्टुपर्वेति प्रतिनिता वा इवेष्टिनी तस्मिन्निषे कुञ्जा न १ ।

चिन्ताधिकं भवति, सर्वथा समुदायतस्तद्द्वान्निशङ्कुलं कर्तव्यम् । तच्च किम्भयं भवति ? इत्यत आह—

उपिणयं उद्वियं वावि कंबलं पायपुच्छणं । त्तिपरियह्णमणीसिद्धं रयहरणं धारये इक्कं ॥ ७१० ॥

तद्रजोहरणं कदाचिदूर्णामयं भवति कदाचिचोष्टूर्णामयं भवति कदाचित्कम्बलमयं भवति, पादपुच्छणशब्देन रजोहरणमेव गृह्यते, तदेवंगुणं भवति, 'त्तिपरियह्णं' ति त्रिःपरिवर्त्तं-त्रयः परावर्त्तकाः-वेष्टनानि यथा भवन्ति तथा कर्त्तव्यम्, 'अणीसिद्धं' ति मृदु कर्त्तव्यं, तदेवंगुणं रजोहरणं धारयेदेकमेवेति । तेन च किं प्रयोजनमित्यत आह—

आयाणे निक्खेवे ठाणानिसीयण तुयह्णसंकोए । पुवं पमज्जणट्टा लिंगट्टा चेव रयहरणं ॥ ७११ ॥

आदानं-ग्रहणं तत्र प्रमार्जनार्थं रजोहरणं गृह्यते निक्षेपो-न्यासः स्थानं-कायोत्सर्गः निषीदनम्-उपविशनं तुयह्णं-शयनं सङ्कोचनं-जानुसंदंशकादेः, एतानि पूर्वं प्रमृज्य क्रियन्ते अतः पूर्वं प्रमार्जनार्थं रजोहरणग्रहणं क्रियते । लिङ्गमिति च कृत्वा रजोहरणधारणं क्रियते इति । इदानीं सुखवस्त्रिकाप्रमाणप्रतिपादनायाह—

चउरंगुलं विहत्थी एयं सुहणंतगस्स उ पमाणं । वितियं मुहप्पमाणं गणणपमाणेण एक्केक्कं ॥ ७१२ ॥

चत्वार्यङ्गुलानि वितस्तिश्चेति, एतच्चतुरस्रं मृत्खानन्तकस्य प्रमाणम्, अथवा इदं द्वितीयं प्रमाणं, यदुत सुखप्रमाणं कर्त्तव्यं मुहणंतयं, एतदुक्तं भवति-वसतिप्रमार्जनादौ यथा मुखं प्रच्छाद्यते कृत्वाटिकापृष्ठतश्च यथा गन्धिदातुं शक्यते तथा कर्त्तव्यं,

स्वप्नं क्रीष्णदूरे गृहीत्वा यथा कृकाटिकायां ग्रन्थिर्दति सुषुपते तथा कर्षब्धमिति, एतद्वितीय प्रमाण, गणनाप्रमाणेन पुन स्वदेकमेव सुप्तानन्तकं भवतीति । इदानीं तत्रयोजनप्रतिपादनायाह—

सपातिमरयेणूपमज्जणट्टा वयति सुहंपोत्ति । नास सुह ष्व षधइ तीप् वसहिं पमज्जतो ॥ ७१३ ॥
 मंपातिममस्वरक्षणार्थं मन्यमिमुंशे दीयते, तथा रत्नः—मधिषण्णयिधीकायस्तत्रमार्जनार्थं मुखवस्त्रिका गुह्यते, तथा रेणु प्रमार्जनार्थं मुखवस्त्रिकाप्रणय प्रतिपादयन्ति पूर्ववयः । तथा नासिकां सुप्त ष्व वप्नाति तथा मुखवस्त्रिकया वसति प्रमार्ज यन् येन न सुप्तादौ रत्नः प्रविशतीति । इदानीं मात्रकप्रमाणप्रतिपादनायाह—

जो मागहओ पस्यो सविसेसतर तु मत्तयपमाण । दोसुवि दव्वगहण वासावासासु अहिगारो ॥७१४॥
 यो मामधिकः प्रस्यस्तसविद्वेषतरं मात्रक भवति, स च मागधिकप्रस्यः दो अर्साओ पसई दो पसत्थिओ सेथिया वउसेइयाहिं इंतनो मागहओ पस्यो सो चारिसो दु पमायेव तारिसं सविसेसतरं मत्तय इवति । तेन च किं प्रयोजनमित्यत आह—‘दोसुवि’ इयोरपि वर्षापूर्वपर्ययोर्दोऽऽचार्यादिप्रायोग्यद्रव्य प्रणय क्रियते अयमधिकारस्तस्य मात्रकत्वेति, इव प्रयोजन मित्यर्थः । अथवेदमन्यप्रमाणसुरूपते—

सुवोदणस्स भेरिय तुगाठ अद्धाणमागओ साहू । सुअइ पगट्टाणे पय फिर मत्तयपमाण ॥ ७१५ ॥

१ इति भा. ७ । २ । २ मागणे पत्थो वा । ३ ‘कर्सेयो—कर्सेयल्लपट्टावधत्तकोर्वरा’ भा. पा. २ । ४ मत्ति ३० वा ।

स्यस्य ओदनस्य च भृतं द्विगव्यूताष्वानादागतः साधुमुक्ते यदेकस्मिन् स्थाने तदेतत् किल मात्रकस्य द्वितीयं प्रमाणमुक्तं । आह-कस्मादुक्तप्रमाणाच्छुतरं न क्रियते ? उच्यते, लघुतरे दोषा भवन्ति—

संपाइमतसपाणा धूलिसंरंक्वे य परिगलंतांमि । पुढविदगअगणिमारुयउद्धंसणखिसणा डहरे ॥७१६॥

अतिलघुनि मात्रके च आहारेण भृते सति यदि तदाच्छादनशुत्क्षिष्यते ततः शुषिरेण संपातिमत्रसपाणा धूलिश्च सरजस्कः—छारः, एते प्रविशन्ति, तथा परिगलमाने च तद्व्यसंपातेन पृथिव्युदकाग्निमारुतानां वधः संभाव्यते, उद्धंसणो—बंधो भवति, तथा 'खिसणा' परिभवो भवतीति, यदुतानेन प्रत्रजितेन अवृत्तेनैतावद्दृहीतं येनैतद्भक्तमितश्चेतश्च विक्षिपन् प्रयातीति, ततश्च डहरके मात्रके एते दोषा यतो भवन्तीति ततः पूर्वोक्तप्रमाणयुक्तमेव ग्राह्यमिति । इदानीमाचार्यादिप्रायोग्यग्रहणनिमित्तं मात्रकस्यानुज्ञां प्रतिपादनायाह—

आयरिए य गिलाणे पाहुणए दुल्लभे सहसदाणे । संसत्तभत्तपाणे अत्तगपरिभोगणुणणाओ ॥७१७॥

आचार्यप्रायोग्यग्रहणे तथा ग्लानप्राघूर्णकप्रायोग्यग्रहणे तथा दुर्लभदृतादिद्रव्यग्रहणे सहसादानग्रहणे तथा संसक्तभक्तपानग्रहणे च मात्रकस्य परिभोगोऽनुज्ञातो नान्यदेति, तस्य च मात्रकस्यानेन क्रमेण परिभोगः कर्तव्यः, यद्याचार्यस्य तस्मिन् क्षेत्रे ध्रुवः लम्भः प्रायोग्यस्य तदा एक एव सङ्घटकः प्रायोग्यं गृह्णाति न सर्वे । तत्र एकस्य सङ्घाटकस्याचार्य-

प्रायोग्य गृहणः को विधिरित्यत आह—

एकस्मिन् प्रतिप्रहरे प्रायोग्यं गुरोर्युद्धाति 'वित्तिओगोहे य पडिक्कुट्ट'। गिणहइ सघाडेगो धुवलभे सेस उमयपि ॥७१८॥
तवुवाति, अपवा 'पडिक्कुट्ट' विरुद पत्ताञ्जिहाअस्विलादि तवुद्वितीयप्रतिप्रहरे गृह्णाति एक एव सहाटकः । क्वा पुनरय
विधिरित्यत आह— 'धुवलभे' धुवे-अत्रअयम्माविनि प्रायोग्यलाभे सत्स्यं विधिः, 'सेस उमयपि'पि श्रेया-येअन्ने सहाट
कास्ते आत्मार्यहमयमपि-मक्त पानक ष गृह्णन्ति, एकः पानकमेकस्मिन् प्रतिप्रहरे गृह्णाति द्वितीयष मक्त गृह्णाति, एव
सर्वेऽपि सहाटका मिधामटन्तीदि, ततमेव मात्रककरण न संजाठमिति । अथ धुवलभम्ः प्रायोग्यस्य न तस्मिन् क्षेत्रे ततः
को विधिरित्यत आह—
असई लामे पुण मचर्पसु सव्वे गुरुणा गिणहति । पसेव कमो नियमा गिलाणसेहाइयैसुपि ॥७१९॥

असति तम्मे पुनः प्रायोग्यस्य सर्व एव सहाटका मात्रकेषु गुरोः प्रायोग्यं गृह्णन्ति, यतो न जायते कः किं लप्स्यते
आहोविभेस्तथा सर्व एव गृह्णन्ति, एष एव कमो "नियमत एव ग्लानसिद्धकादिष्पपीति । अथवा—
दुद्धमदव व सिया घयाइ त मचर्पसु गिणहति । लद्धेवि उ पज्जत्ते असयरे सेसगट्टाप ॥ ७२० ॥

१ 'ए व क्खे का पा १ । २ 'पडिक्कुट्टि का. । ३ 'विधिप्रसवते अय पा १ । ४ 'गृह्णन्ति का. । ५ 'विधिप्रसवते

दुर्लभं वा द्रव्यं स्याद् घृतादि तन्मात्रकेषु गृह्णन्ति । तथा लब्धेऽपि भक्ते पर्याप्तेऽपि भक्ते आत्मार्थं तथाऽपि यदि न संस्तरति ग्लानवृद्धादीनां ततोऽसंस्तरणे सति-न सरति ग्लानादिभक्तार्थं तावत्पर्यटन्ति यावत्पर्याप्तं भक्तं ग्लानादीनां भवतीति । अथवाऽनेन प्रकारेण मात्रकग्रहणं संभवति—

संसत्तभत्तपाणेषु वावि देसेसु सत्तए गहणं । पुवं तु भत्तपाणं सोहेउ लुहंति इयरेसु ॥ ७२१ ॥

यत्र देशेषु स्वभावैव संसक्तभक्तपानं संसंध्यते, तेषु संसक्तभक्तपानेषु देशेषु सत्सु प्रथमं मात्रके ग्रहणं क्रियते, पुनश्च तत्पूर्वमेव भक्तपानं शोधयित्वा प्रक्षिपन्ति इतरेषु प्रतिग्रहकेषु, ततश्चैवं वा मात्रकग्रहणं संभवति । इदानीं चोलपट्टकप्रमाण-प्रतिपादनायाह—

दुगुणो चउगुणो वा हत्था चउरंसचोलपट्टो उ । थेरजुवाणाणट्टा सणहे थुल्लंमि य विभासा ॥७२२॥

द्विगुणश्चतुर्गुणो वा कृतः सन् यथा हस्तप्रमाणश्चतुरस्रश्च भवति तथा चोलपट्टकः कर्त्तव्यः, कस्यार्थमित्यत आह—
'थेरजुवाणाणट्टा' स्थविराणां यूनानां चार्थाय कर्त्तव्यः, स्थविराणां द्विहस्तो यूनानां च चतुर्हस्त इति भावना, 'सणहे थुल्लंमि य विभास'चि, यदि परमं विशेषः, यदुत स्थविराणां श्लक्ष्णोऽसावेव चोलपट्टकः क्रियते यूनानां पुनः स्थूल इति । किमर्थं पुनरसौ चोलपट्टकः क्रियते ?, इत्यत आह—

१ पर्याप्ते मात्मानं वा । २ न सरति ग्लानं वा पा १-२ । ३ ग्लानवृद्धादिकेषामर्थं तावत् वा. पा. १-२ । ४ सम्भाव्यते, वा । ५ विसेसो'त्ति ल १-२ ।

वेडेव वाटहे वातिप हिप स्वदपजणणे चेव । तेसि अणुगहस्या किणुदयट्टा य पडो उ ॥ ७२३ ॥

यस्य माषोः प्रबनन वैक्रिय भवति विठवमित्यर्थः, यथा वासिष्ठास्यपुरुष्याणो बोधोर्धे विरूपते प्रबनन तथ विठव भवति ततश्च तस्यच्छादनार्थमनुग्रहाय बोलपट्टकः क्रियते, तथाऽप्रावृते क्रमिद् वातिको भवति धातेन तस्यबननमृच्छून भवति ततश्च तदनुग्रहायानुज्ञातः, तथा 'श्रीकः' लङ्गाहः क्रमिद् भवति तदर्थं, तथा 'सद्'ति वृहत्प्रमाण स्वभावेनेव कस्य चित्प्रबनन भवति ततमेतेषामनुग्रार्थं, तथा लिङ्गोदयार्थं च, कदापिस्त्रिय एषा लिङ्गस्योदयो भवति, अथवा तस्या एव स्त्रिया लिङ्ग एषा तदयाः स्वलिङ्गस्य भवति-च प्रत्यभिज्ञायो भवतीत्यर्थः, ततमेतेषामनुग्रार्थं बोलपट्टकप्रदपसुपविष्टमिति । तच्च बोधोपधिः, इदानीमौपग्रहिल्लेषधितिपादनायाह—

सथारुचरपटो अङ्गाइच्चा य आयया हस्या । दोणहृपि य विस्यारो हत्यो चउरगुळ चेव ॥ ७२४ ॥

सत्वारकस्तपोषरपट्टकश्च एतौ द्वात्रयैकैरेड्द्वीपइस्तौ देव्येण प्रमाभतो भवतः, तथा द्वयोरप्यनयोर्विस्तारो इत्थ भत्वारि बाहुत्वानि भवतीति । आह-किं पुनरेमिः प्रयोबन संस्वारकविमिः पट्टकैः ?, उच्यते—

पाणादिरेणुसरक्त्वणट्टया ह्येति पहगा चउरो । छप्यइयरक्त्वणट्टा तस्युवरि खोमिय कुच्चा ॥ ७२५ ॥

प्राणिरेणुसंरक्षणार्थं पट्टकं गृह्यन्ते, प्राणिनाः पृथिव्यावयवः, रेणुश्च-स्वपतः पृथीरे लगति अतस्वइरण्यार्थं पट्टकप्रबर्त्त,

ते चत्वारो भवन्ति, द्वौ संस्तारकोत्तरपट्टकाबुक्तावेव, तृतीयो रजोहरणब्राह्मनिषद्यापट्टकः पूर्वोक्त एव, चतुर्थः श्लौमिक एवाभ्यन्तरनिषद्यापट्टको वक्ष्यमाणकः, एते चत्वारोऽपि प्राणिसंरक्षणार्थं गृह्यन्ते, तत्र षट्पदीरक्षणार्थं तस्य कम्बलीसंस्तारकस्योपरि खोमियं-संस्तारकपट्टकं कुर्याद् द्वेन शरीरकम्बलीमयसंस्तारकसंघर्षेण षट्पदा न विराध्यन्त इति । इदानीमभ्यन्तर-श्लौमनिषद्याप्रमाणप्रतिपादनायाह—

रथहरणपट्टमेत्ता अद्सागा किंचि वा समतिरेगा । एकगुणा उ निसेज्जा हत्थपमाणा सपच्छागा ॥ ७२६ ॥

स रजोहरणपट्टकोऽभिधीयते यत्र दशिका लम्बाः, तत्प्रमाणा 'अदशागा' दशिकारहिता श्लौमा रजोहरणाभ्यन्तरनिषद्या भवति, 'किंचि वा समतिरेग'चि किञ्चिन्मात्रेण वा समधिका तस्य रजोहरणपट्टकस्य भवतीति, 'एकगुण'चि एकैव सा निषद्या भवतीति, हस्तप्रमाणा च पृथुत्वेन भवति, 'सपच्छाग'चि सह बाह्या निषद्या हस्तप्रमाण्या भवतीति, एतदुक्तं भवति बाह्याऽपि निषद्या हस्तमात्रैव ।

वासोवग्गहिओ पुण दुगुणो उवही उ वासकप्पाई । आयासंजमहेउं एकगुणा सेसओ होइ ॥ ७२७ ॥

वर्षासु—वर्षाकाले औपग्रहिकः उपविद्धिगुणो भवति, कश्चासौ ?—वर्षाकल्पादिः, आदिग्रहणात् पटलानि, जो जो बाहिरे हिंडंतस्स तिम्मति सो सो दुगुणो होइ, एको तिन्नो पुणो अन्नो घेष्यह, स च वर्षाकल्पादिद्धिगुणो भवति, आत्मरक्षणार्थं

संयमरक्षणार्थं च, तत्रात्मसंरक्षण यथेकगुणा एव कन्यादयो मयन्ति ततश्च तेहि तिमोहि पोद्बुद्धेर्लेपं मरति, संयमरक्षणगत्य
नइ एक वेव रूप्य अइमदल ओडेऊण नीइरद वो तस्स रूप्यस्स चं पाथिय पइइ तिमस्स तेम आठक्कावो विंपासिअइ, ओप
स्वमधिरैरुण एव मवति न विगुण इति । किअ—

ज पुण सपमाणावो इंसि हीणाहिय व लब्भेक्खा । उभयपि अइहाकइय न सधणा तस्स छेदो वा ॥७२८॥

यत्पुनः कत्यादिरुपकरण स्वप्रमाणाधीनमधिक वा लभ्येत, तदुभयमिति—ओहियस्स ठवग्गहिस्स वा यविवा
तमय त्वेष हीनमधिकं वा लब्धं सत् 'अहाकइ' ययाकउपस्यपरिकर्म यइम्यते तस्य न सन्चना क्रियते हीनस्य तथा न
छेदः क्रियतेऽधिकस्य । किअ—

दइए लट्टिया चेव चम्मए चम्मकोसए । चम्मछेदंण पहे च्छिमिली धारए गुरु ॥ ७२९ ॥ १

अयमपर औपमहिक्षिपधिः साधोः, साधोवागविदंष्टको मवति, दइकइ पटिअ वेअअ्याहियहिबेवि, अय सर्वेवामेव
पुपइ पुअगोपअरिअः, अयमपरो गुरोरेवोपअरिअः, कमासो ?—'चम्मए'सि चर्मकुरिअः छवडिया चर्मकोअकः अत्य नइरण्णं
इअमति, तथा 'चर्मछेदनक' वअपअइअ, यदि वा 'चर्मछेदनकं' पिअलकइदि, तथा 'पहे'सि योअपइअः च्छिमिली वेवि,

१ एअरवे वा पा १ अ. पु. १ किअअ वा पा १ । १ एअर वदे सि अ १ । ४ इअवे मवति वा पा. १ । ५ वेअअअअरिअ वा.
पा. १-२ । १ अंअरं मंअ वा पा. १-२ ।

एतानि चर्मादीनि गुरोरौपग्रहिकोऽवधिमवतीति ।

जं चण एवमादी तवसंजमसाहंगं जइजणस्स । ओहाइरेगगहियं ओवगगहियं वियाणाहि ॥७३०॥
यच्चान्यद्वस्तु, एवेमादि उपानहादि तपःसंयमयोः साधकं यत्तिजनस्य ओघोपघेरतिरिक्तं गृहीतमौपग्रहिकं तद्वि-
जानीहि । इदानीं यदुक्तं 'यथ्यादि औपग्रहिकं भवति साधूनां' तत्स्वरूपं प्रतिपादनायाह—

लट्ठी आयपमाणा विलट्ठि चउरंगुलेण परिहीणा । दंडो बाहुपमाणो विदंडओ कक्खमेत्तो उ ॥७३१॥
यधिरात्मप्रमाणा, वियधिरात्मप्रमाणाच्चतुर्भिरहुल्लैन्यूना भवति, दण्डको 'बाहुप्रमाणः' स्कन्धप्रमाणः, विदण्डकः कक्षा-
प्रमाणोऽन्या नालिका भवति आत्मप्रमाणाच्चतुर्भिरहुल्लैरतिरिक्ता, तर्था नालियाए जलं ओत्थग्घिज्जह, लट्ठीए जवणिया
बज्जह, विलट्ठी कर्हचि उवस्सयवारघड्डणी होह, दंडओ रिउबद्धे घेप्पति भिक्खं ममंतेहि, विदंडओ वरिसाकाले घेप्पइ,
जं सो लहुँओ होह कप्पस्स अब्भित्तरे कियओ निज्जह जेण आउक्काएण न फुसिज्जइत्ति । इदानीं यधिलक्षणप्रतिपादनायाह—
एक्कपवं पसंसंति, दुपवा कलहकारिया । तिपवा लाभसंपन्ना, चउपवा मारणंतिया ॥ ७३२ ॥

पंचपवा उ जा लट्ठी, पंथे कलहनिवारणी । छच्चपवा य आयंको सत्तपवा निरोगिया ॥ ७३३ ॥
चउरंगुलपइट्ठाणा, अट्टंगुलसमूसिया । सत्तपवा उ जा लट्ठी मत्तगयनिवारिणी ॥ ७३४ ॥

१ जलयाजो गिज्जह भा. । २ 'दुयरजो होइ आ. पा. १, हुयदळको कप्पस्स पा २ । ३ क्यजो आ. ।

संयमरक्षणार्थं च, तथात्मसंरक्षणं यथेक्युक्त्वा एव कस्याप्ययो भवन्ति ततश्च तेषां तिस्रोऽपि पौत्रब्रह्मण्य मरति, संयमरक्षणप्रत्यय
 मर एक चैव कस्य कस्य अहममूल बोदेक्युक्तं नीहरणं वो तस्य कस्यस्य च पाणिय पदर विभक्त्य तेषु आतकावो विष्णोसिद्ध, शेष
 स्वनचिरेक्युक्त एव मरति न द्विगुण इति । किञ्च—

न पुण सपमाणायो इति हीणाहिय व लठ्ठमेव्वा । उभयपि अहाकस्य न सवणा तस्त छेदो वा ॥७२८॥
 यत्पुनः कस्यादिरुक्त्वात्वं स्वप्रमाणादीनदीनमधिक वा लभ्येत, तदुभयमिति—ओहियस्त तवग्यहिसस वा यद्विवा
 उभयं तदेव हीनमधिक वा लभ्यं सत् 'अहाकस्य' यथाकृतमल्पपरिकर्म यत्कृत्यते तस्य न सन्धना क्रियते हीनस्य तथा न
 छेदः क्रियते अधिकस्य । किञ्च—

ददप लट्टिया चैव चम्माप चम्माकोसप । चम्माछेदण पहे चिलिमिली धारप गुरु ॥ ७२९ ॥ १ ॥

अथमपर औपमार्हिकीपधिः साधोः, साधोयावधिर्दण्डो मरति, दण्डकश्च पट्टिश्च वैद्यन्याद्वियथिबेति, अयं सर्वेषामेव
 प्रथम प्रथमौपमार्हिकः, अथमपरो गुरोरेवौपमार्हिकः, क्वासो !—'चम्माप'पि चर्मकृतिः छवद्विया चर्मकोसकः अत्य नहरणाई
 छुन्मति, तथा 'चर्मछेदनक' इत्यपट्टिका, यदि वा 'चर्मछेदनक' पिप्लककादि, तथा 'पहे'पि योगपट्टकः चिलिमिली वेति,

१ चम्माप का. पा १ २. पु. १ २ किन्त्यय का पा १ १ २ इत्यप वदे पि च १ १ ४ इत्ये मरति पा का १ ५ कैप्यवपमार्हि का
 पा १-२ १ ६ 'च्छेदा' च्छेद' का पा. १-२ ।

एतानि चर्मादीनि गुरोरौषग्रहिकोऽवधिर्मवतीति ।

जं चण्ण एवमादी तवसंजमसाहंगं जइजणस्स । ओहाइरेगगहियं ओवगहियं वियाणाहि ॥७३०॥
यचान्यइस्तु, एवंसादि उपानहादि तपःसंयमयोः साधकं यत्तिजनस्य ओषोषघेरतिरिक्तं गृहीतमौषग्रहिकं तद्वि-
जानीहि । इदानीं यदुक्त 'यध्यादि औषग्रहिकं भवति साधूनां' तत्स्वरूपं प्रतिपादनायाह—

लट्टी आयपमाणा विलट्टि चउरंगुलेण परिहीणा । दंडो बाहुपमाणो विदंडओ कक्खमेत्तो उ ॥७३१॥

यधिरात्मप्रमाणा, वियधिरात्मप्रमाणाच्चतुर्भिरङ्गुलैर्न्यूना भवति, दण्डको 'बाहुप्रमाणः' स्कन्धप्रमाणः, विदण्डकः कक्षा-
प्रमाणोऽन्या नालिका भवति आत्मप्रमाणाच्चतुर्भिरङ्गुलैरतिरिक्ता, तस्थे नालियाए जलं ओत्थग्घिजइ, लट्टीए जवणिया
बज्झइ, विलट्टी कंहंचि उवस्सयवारवट्टणी होइ, दंडओ रिउचद्धे वेप्पति भिक्खं भमंतेहि, विदंडओ वरिसाकाले वेप्पइ,
जं सो लहुँओ होइ कप्पस्स अन्निमतरे किंयओ निजइ जेण आउकाएण न फुस्सिज्जेत्ति । इदानीं यधिलक्षणप्रतिपादनायाह—
एक्कपवं पसंसंति, दुपवा कलहकारिया । तिपवा लाभसंपन्ना, चउपवा मारणंतिया ॥ ७३२ ॥

पंचपवा उ जा लट्टी, पंथे कलहनिवारणी । छच्चपवा य आयंको सत्तपवा निरोगिया ॥ ७३३ ॥

चउरंगुलपइट्टाणा, अट्टुगुलसमूसिया । सत्तपवा उ जा लट्टी मत्तगयनिवारिणी ॥ ७३४ ॥

१ जलयाको गिज्झइ वा । २ हुंवरको होइ का पा १, हुयदहको कप्पस्स पा २ । ३ कयको आ. ।

अट्टपद्मा असपत्नी, नवपद्मा असकारिया । दसपद्मा उ जा लट्टी, तद्विय सवसपया ॥ ७३५ ॥
 वका कीढक्खइया चिंचलिया पोह्छटा य द्ढा य । लट्टी य उच्चसुक्का वज्जेयवा पैयत्तेण ॥ ७३६ ॥
 विसमेसु य पवेसु अनिक्कमेसु अच्चिसु । फुडिया फरुसवध्मा य निस्सारा वेव निदिया ॥ ७३७ ॥
 तण्है पवमज्जेसु, यूला पोरेसु गठिला । अथिरा असारजरहा साणपाया य निदिया ॥ ७३८ ॥
 घणवद्धमाणपद्मा निद्धा वझेण एगवध्मा य । घणमसिणवहपोरा कट्टि पसत्था जइजणस्स ॥ ७३९ ॥

पत्वार्यहृतान्पद्माः प्रतिष्ठान यस्या यष्टेः सा तथोच्यते, अथौ अहृतानि पूर्वोपरि उच्चिता या सा अष्टाहृतो
 स्मिन्पुत्रा । नेपं सुयमं । विपमेपु पूर्वसु तत्सु यष्टिर्न प्राप्ता, एतदुक्तं भवति—एक पर्वं कञ्चुप्रमाण पुनर्बृहत्प्रमाण पुनर्लघु पुनर्बृह-
 त्प्रमाणमित्येव या विपमपर्वी सा न श्रुता, तथाऽनिष्पन्नानि धावीणि—वीषप्रदेशस्थानानि यस्याः सा निन्दिता, तथा
 स्फुटिता 'पठपपर्वी' रुद्रवर्षेत्यर्थः, तथा 'निःसारा' प्रधानगर्भरहितेत्यर्थः सेवविषा निन्दितेति । तथेय व निन्दिता—तन्वी
 पर्वमेसु पौरमथ्येषु च 'स्पृता' प्रविषुक्ता, तथा 'अस्विरा' अरुता, तथा 'असारशरदा' अकालवृद्धेत्यर्थः, तथा 'अपादा'
 च अथाः अपादरूपा वर्जुला या यष्टिः सा निन्दितेति । इयं च प्रश्रुता पनानि वर्द्धमानानि च पर्वानि यस्याः सा तथो
 च्यते, एवंविधा तथा स्तिग्धा बर्षेण एकवर्षी च, तथा पनानि—निषिद्धानि मसृजानि वर्जुलानि च पौरानि यस्याः सा

१ किलसा का. । २ उच्यते का. पा १ उ. । ३ अरुत्तरेण का. १-२ । ४ तयो का. । ५ मय्य च का. । ६ अनाभि का पा १ । ७ तथा च पा. १ ।

तथोच्यते, एवंविधा यष्टिर्यत्तिजनस्य प्रशस्तेति । आह—किं पुनरनया कारणम् ? उच्यते—

दुष्टपसुसाणसावयविज्जलविसमेसु उदगमज्जेसु । लट्ठीसरीरक्खा तवसंजमसैाहिया भणिया ॥७४०॥

दुष्टाश्च ते पशवश्च श्वानश्च श्वापदाश्च तेषां संरक्षणार्थं यष्टिर्गृह्यते, तथा 'विज्जलः' सकर्दमः प्रदेशः तथा विषमेषु रक्षार्थं, तयो-
दकमध्येषु च रक्षार्थं यष्टिप्रहणं क्रियते, तथा तपसः संयमस्य च साधिका यष्टिर्मणितेति । कथं तपःसंयमसाधिका ? इत्यत आह—

मोक्खट्टा नाणाई तणू तयट्टा तयट्टिया लट्ठी । दिट्ठो जहोवयारो कारणतक्कारणेषु तथा ॥ ७४१ ॥

मोक्षार्थं ज्ञानादीनि इष्यन्ते, ज्ञानादीनां चार्थाय तनुः—शरीरमिष्यते, तदर्थं च यष्टिः शरीरार्थां यष्टिरित्यर्थः यतः
शरीरं यष्ट्याद्युपकरणेन प्रतिपाल्यते, अत्र च कारणतत्कारणेषूपचारो दृष्टो यथा घृतं वर्षति अन्तरिक्षमिति, एवं मोक्षस्य
ज्ञानादीनि कारणानि ज्ञानादीनां च तनुः कारणं शरीरस्य च यष्टिरिति । किञ्च—न केवलं ज्ञानादीनां यष्टिरुपकरणं वर्तते,
अन्यदपि यच्चज्ञानादीनाद्युपकरोति तदेवोपकरणमुच्यते, एतदेवाह—

जं जुज्जइ उवगारे उवगरणं तं सि होइ उवगरणं । अतिरेगं अहिगरणं अज तो अजयं परिहरंतो ॥७४२॥

यद्युपकरणं पात्रकादि उपकारे ज्ञानादीनाद्युपयुज्यते तदेवोपकरणं 'से' तस्य साधोर्भवति, यत्पुनरतिरेकं-ज्ञानादीनाद्युप-

१ 'चिक्खलविस' आ. १२ 'मग्गेसु ल १ । ३ 'साहणी ल १-२ । ४ 'चिक्खल्ल.' आ । ५ 'रायैल्लय्यं. शरीरं यत यष्टया' आ पा १-२ पु. ।

६ उवकरणे उवगरणं आ. ।

धाराय न मवति तस्मैर्वमधिकरण मवति, किं विशिष्टस्य सतः ?—‘अयतः’ अयत्नवान् ‘अयतं’ अयत्ननया ‘परिहरन्’
 प्रतिशेवमानस्वरूपकरणमधिकरण मवतीति । ‘परिहरन्तो’पि इय सामयिकी परिभाषा प्रतियोगेनार्थे वर्धत इति । किञ्च—
 उगमउप्यायणासुद्ध एतणादोसवज्जिय । उवहिं धारए भिक्खू, पगासपडिलेहण ॥ ७४३ ॥
 उगमउप्यायणासुद्ध एतणादोसवज्जिय । उवहिं धारए भिक्खू, जोगाण साहणट्टया ॥ ७४४ ॥
 उगमउप्यायणासुद्ध एतणादोसवज्जिय । उवहिं धारए भिक्खू, अप्पवुट्ठो अमुञ्छिओ ॥ ७४५ ॥
 उगमउप्यायणासुद्ध एतणादोसवज्जिय । उवहिं धारए भिक्खू, सदा अक्कत्थतोहिए ॥ ७४६ ॥
 अज्झत्थविसोहीए उवगरण वाहिर परिहरतो । अप्परिगह्हीत्ति मणिओ जिणेहिं तेलुक्खवसीहिं ॥ ७४७ ॥

परंपुणविश्रिष्टासुपधि धारयेद्विदुः, किंविश्रिष्टामित्यत आह—‘पगासपडिलेहणं’ प्रकृष्टे—प्रकृतप्रदेशे प्रत्युपेक्षण क्रियते
 यस्या लभ्येस्तामेवगुणविश्रिष्टासुपधि धारयेत्, एतदुक्तं मवति—यस्याः प्रकृतयेव कल्याणपुणेः प्रत्युपेक्षणा क्रियते न तु
 महार्थमीरयाचोरमयादस्यन्तरे वा क्रियते सा तादृशी उपधिर्वारिणीयेति । मुगमा, नवरं योमाः—संयमात्का गुह्यन्ते सेना
 माचनार्थमिति । मुगमा, नवरं अमदिष्टः अपुञ्छितैश्च सन् धारयेत् साधुरिति । मुगमा, नवरम्—अध्यात्मविदुःश्रया हेतुभूतया

धारयेत् । किञ्च-अध्यात्मविशुद्ध्या उपकरणं बाह्यं-पात्रकादि 'परिहरतो' प्रतिसेवयन्नपरिग्रहिको भणितो जिनैस्त्रैलोक्य-
दर्शिभिः अतो यत्किञ्चिद्धर्मोपकरणं तत्परिग्रहो न भवति । अत्राह कश्चिद् बोदिकपक्षपाती-यद्युपकरणसहिता अपि निर्ग्रन्था
उच्यन्ते एवं तर्हि गृहस्था अपि निर्ग्रन्थाः, यतस्तेऽपि उपकरणसहिता वर्तन्ते, अत्रोच्यते—

अज्ज्ञर्ष्यैविसोहीए जीवनिकाएहिं संथडे लोए । देसियमहिंसगत्तं जिणेहिं तेलोक्कदंसीहिं ॥ ७४८ ॥

नन्विदमुक्तमेव यदुताध्यात्मविशुद्ध्या सत्युपकरणे निर्ग्रन्थाः साधवः, किञ्च यद्यध्यात्मविशुद्धिर्नेष्यते ततः 'जीवनिका-
एहिं संथडे लोए'त्ति जीवनिकायैः' जीवसङ्घातैरयं लोकः संस्वृतो वर्तते, ततश्च जीवनिकायसंस्वृते व्याप्ये लोके कथं नग्नक-
ञ्जमन् वधको न भवति यद्यध्यात्मविशुद्ध्या देशितमहिंसकत्वं जिनैस्त्रैलोक्यदर्शिभिरिति ।
क प्रदर्शितं तदित्यत आह—

उच्चालियंमि पाए ईरियासमियस्स संकमट्टाए । वावज्जेज्ज कुलिगी मरिज्ज तं जोगमासज्ज ॥ ७४९ ॥
न य तस्स तन्निमित्तो बंधो सुहुमोवि देसिओ समए । अणवज्जोउ पओगेण सबभावेण सो जम्हा ॥ ७५० ॥

'उच्चालिते' उत्पाटिते पादे सति ईयांसमितस्य साधोः सङ्कमार्थमुत्पाटिते पादे इत्यत्र संबन्धः, व्यापद्येत संघड्डनपरित्वापनैः,
कः ?—'कुलिङ्गी' कुत्सितानि लिङ्गानि-इन्द्रियाणि यस्यासौ कुलिङ्गी-द्वीन्द्रियादिः, स परिताप्येत उत्पाटिते पादे सति,

धाराय न मप्रति तत्सर्वमधिकरण मवति, किं विशिष्टस्य सतः ?—‘अयत्तः’ अयत्नवीन ‘अयत्त’ अयत्तनया ‘परिहरन्’
 प्रतिसेवमानस्तदुपकरणमधिकरण मवतीति । ‘परिहरन्तो’षि इयं सामयिकी परिमाया प्रतिसेवनायै वर्षत इति । किञ्च—
 उगमउप्यायणासुद्ध एतणादोसवज्जिय । उवर्हि धारए भिक्खू, प्रगासपडिलेहण ॥ ७४३ ॥
 उगमउप्यायणासुद्ध एतणादोसवज्जिय । उवर्हि धारए भिक्खू, जोगाण साहणट्टया ॥ ७४४ ॥
 उगमउप्यायणासुद्ध एतणादोसवज्जिय । उवर्हि धारए भिक्खू, अप्पदुट्ठो असुच्छिओ ॥ ७४५ ॥
 अज्झरयविसोहीए उवगरण वाहिर परिहरतो । अप्परिग्गह्वीसि भणिको जिणेहिं तेल्लुक्कदसीहिं ॥ ७४७ ॥

एवंगुणनिश्चिष्टासुषुधि धारयेन्निष्ठुः, किंविश्रियामित्यत आह—‘पगासपडिलेहणं’ प्रकाशे—प्रकटप्रदेशे प्रस्तुपेषुण क्रियते
 यस्या उपपेस्वामेवगुणनिश्चिष्टासुषुधि धारयेत्, एतदुक्त मवति—यस्याः प्रकटमेव कस्याद्युपपेः प्रस्तुपेषुणा क्रियते न तु
 महार्थनोत्पाद्योरमयादम्यन्तरे वा क्रियते मा तादृशी उपधिधारणीयेति । सुगमा, नवरं योगाः—संयमात्का गुह्यन्ते तेषां
 माधनार्थमिति । सुगमा, नवरं अग्रदिष्टः अमूर्च्छितैश्च सन् धारयेत् साधुरिति । सुममा, नवरम्—अप्यारमभिसुफला हेतुमृतया

धारयेत् । किञ्च-अध्यात्मविशुद्ध्या उपकरणं बाह्यं-पात्रकादि 'परिहरंतो' प्रतिसेवयन्नपरिग्रहिको मणितो जिनैस्त्रैलोक्य-
दर्शिभिः अतो यत्किञ्चिद्धर्मोपकरणं तत्परिग्रहो न भवति । अत्राह कश्चिद् बोदिकपक्षपाती-यद्युपकरणसहिता अपि निर्ग्रन्था
उच्यन्ते एवं तर्हि गृहस्था अपि निर्ग्रन्थाः, यतस्तेऽपि उपकरणसहिता वर्तन्ते, अत्रोच्यते—

अज्ज्ञस्पविसोहीए जीवनिकाएहिं संधडे लोए । देसियमहिंसगतं जिणेहिं तेलोक्कदंसीहिं ॥ ७४८ ॥

नन्विदमुक्तमेव यदुताध्यात्मविशुद्ध्या सत्युपकरणे निर्ग्रन्थाः साधवः, किञ्च यद्यध्यात्मविशुद्धिर्नेष्यते ततः 'जीवनिका-
एहिं संधडे लोए'चि जीवनिकायैः' जीवसङ्घातरयं लोकः संस्वृतो वर्त्तते, ततश्च जीवनिकायसंस्वृते व्याप्ते लोके कथं नग्नक-
श्ङ्कमन् वचको न भवति यद्यध्यात्मविशुद्ध्या देशितमहिंसकत्वं जिनैस्त्रैलोक्यदर्शिभिरिति ।
क प्रदर्शितं तदित्यत आह—

उच्चालियंमि पाए ईरियासमियस्स संकमट्टाए । वावज्जेज्ज कुलिंगी मरिज्ज तं जोगमासज्ज ॥ ७४९ ॥
न य तस्स तन्निमित्तो बंधो सुहुमोवि देसिसओ समए । अणवज्जोउ पओगेण सव्वभावेण सो जग्घा ॥ ७५० ॥

'उच्चालिते' उत्पादिते पादे सति ईर्यासमितस्य साधोः सङ्कमार्थमुत्पादिते पादे इत्यत्र संबन्धः, व्यापद्येत संवहुंनपरितापनैः,
कः १- 'कुलिन्नी' कुतिसतानि लिङ्गानि-इन्द्रियाणि यस्यासौ कुलिन्नी-द्वीन्द्रियादिः, स परिताप्येत उत्पादिते पादे सति,

प्रियते पाप्मो इल्लिरी, 'ठ' व्यापादनयोगम् 'आसाप' प्राप्य । न च तस्य तस्मिन्निचो बन्धः स्रस्मो
 इपि देष्टिता 'ममये' सिद्धान्ते, किं कारणं ? यतोऽनवदोऽसौ साधुस्तेन 'व्यापादनप्रयोगेण' व्यापादनव्यापारेण, क्व ?—
 'सर्वभावेन' मर्यादमना मनोराक्षापकर्मभिरनिन्योऽसौ यस्मात्स्राध स्रस्मोऽपि बन्धस्तस्येति । किञ्च—

तस्स असचेअयओ सचेययतो य जाइ सचाइ । जयइ असठ अहिसस्यमुट्ठिओ अवहओ सो उ ॥
 जो य पमत्तो पुरित्तो तस्स य जोग पडुच्च जे सत्ता । वावच्चते नियमा तेसिं सो हिसओ होइ ॥७५२॥
 जेवि न वावच्चती नियमा तेसिपि हिसओ सो उ । सावच्चो उ पआगेण सवमौवओ सो जम्हा ॥७५३॥

ज्ञानमस्यास्तीति श्रान्ती—सम्पन्नानयुक्त इत्यर्थः, कर्मणः स्वार्थं चोरिषत् तद्यत् इत्यर्थः, तथा शिक्षायामनवस्थितः
 प्राधिप्यपरोपणे न व्यग्रस्थित इत्यर्थः, तथा पठते कर्मस्रपणे प्रयत्न करोतीत्यर्थः, 'असठं'ति छठमावरहितो पत्न करोति,
 प्रयत्न इर्नोऽपि प्राणिवचः संघातः स पूर्वविधः अवचक एव साधुरिति । तत्रानया गाथया गङ्गका गद्यौ स्रष्टितास्तपसा—
 नाथी कम्मस्स सपट्ट उट्ठिओ हिमाए अणुट्ठिओ १, नाथी कम्मवल्लपट्ट उट्ठिओ हिसाए च ठिओ २, नाणी कम्मस्स सपट्ट

१ कथा भा । २ लक्षणे ऋ. १ । ३ 'कर्मिणो वा ।

यदि ठिओ हिंसाए पुण पमत्तोऽवि नवि ठिओ, देवजोगेण कहवि तप्पएसे पाणिणो नासी, एस तहओ असुद्धो य ३, नाणी कम्मस्स खयडुं नो ठिओ हिंसाए य ठिओ ४, तथा अन्नानी मिथ्याज्ञानयुक्त इत्यर्थः कम्मस्स खयडुमुट्टिओ हिंसाए न ठिओ ५, अन्नाणी कम्मखयडुमुट्टिओ हिंसाए य ठिओ ६, अन्नाणी कम्मस्स खयडुं नोठिओ हिंसाए य णोठ्ठिओ एस सत्तमो, अन्नाणी कम्मस्स खयडुं णोठ्ठिओ हिंसाए य ठिओ एस अट्टमो, तत्र गाथाप्रथमार्द्धेन शुद्धः प्रथमो मङ्गकः कथितः, पञ्चार्द्धेन च द्वितीयमङ्गकः सूचितः, कथं?, जयतिचि कर्मक्षपण उद्यतः, 'अमहं'ति सम्यग्ज्ञानसंपन्नः 'अहिंसस्थमुट्टिओ'चि अहिंसायां 'उत्थितः, अभ्युद्यतः, किंतु सहसा प्रयत्नं कुर्वतोऽपि प्राणित्रयः संजातः स चैवंविधोऽवधकः शुद्धभावत्वात् । स्थापना

चेयं—'तस्य एवंप्रकारस्य ज्ञानिनः कर्मक्षयार्थमभ्युद्यतस्य 'असंचेतयतः' अजानानस्य, किं?, सत्त्वानि, कथं?— प्रयत्नवतोऽपि कथमपि न दृष्टः प्राणी व्यापादितश्च, तथा 'संचेतयतः' जानानस्य कथमस्यत्र प्राणी ज्ञातो दृष्टश्च न च प्रयत्नं कुर्वतोऽपि रक्षितुं पारितः, ततश्च तस्यैवंविधस्य यानि सत्त्वानि 'योगं' कायादि प्राप्य विनश्यन्ति तत्र नास्ति तस्य साधोर्हिंसाकलं-शाम्भरायिकं संपारजननं दुःखजननमित्यर्थः, यदि परमीर्याप्रत्ययं कर्म भवति, तच्चैकस्मिन् समये बद्धमन्यस्मिन् समये क्षपयति । यश्च प्रमत्तः पुरुषस्तस्यैवंविधस्य संबन्धिनं 'योगं' कायादिकं 'प्रतीत्य' प्राप्य ये सत्त्वा व्यापाद्यन्ते 'तेषां' सत्त्वानां 'नियमाद्' अवश्यं 'सः' पुरुषो हिंसको भवति 'तस्मात्प्रमत्तजैनिवानि कर्मबन्धकारणानि । येऽपि सत्त्वा न व्यापाद्यन्ते तेषामप्यसौ-नियमाद्धिसंको भवति, कथं?,

१ भासि कर्मं का । २ संक, कथं?, आ ।

|||
||S
|S|
|SS
SS||
S|S
S||
SSS

‘प्रापसो उ वयोमेव’ महावपेन वर्धत इति साधयः—सपाप इत्यर्थः, तत्रैव नावधो यतः ‘प्रयोगेण’ कायादिना ‘सर्वमावेन’ सर्वैः कायवाहयनोमि, अथ अन्वयापादयस्यपि व्यापादक एवासी पुरुषः सपापयोगत्वादिति । यतश्चैवमता—
 आया चैव अहिंसा आया हिंसति निच्छओ एतो । जो होइ अप्यमत्तो अहिंसओ हिंसओ इयरो ॥७५५॥

आत्मैवाहिंसा आत्मैव हिंसा इत्ययं निश्चयः परमार्थ इत्यर्थः । क्वमसावहिंसकः क्व वा हिंसकः ? इत्यत आह—‘खो होइ’ इत्यादि, यो भवति ‘अप्रमत्तः’ प्रयत्नवानित्यर्थः । न स्वयमेवत्रिषोडशिमको भवति, ‘हिंसको इपरो’पि ‘इतरः’ प्रमत्तो यः स हिंसको भवतीत्ययं परमार्थः । अपवाज्जेनामिश्रायेणैयं माया व्याख्यायते, तत्र नैयमस्य जीवेश्वचीयेषु च हिंसा, तथा च वक्तारो लोके इहाः, पदुत जीवेश्वचीयेषु च हिंसितो-विनाशितः, तथा षटोज्जेन हिंसितो-विनाशितः, तत्रैव सर्वत्र हिंसाशब्दा तुभमात् जीवेश्वचीयेषु च हिंसा नैयमस्य, अहिंसाप्येषमेवेति, महद्दृश्यवहारयोः पदसु जीवनिकायेषु हिंसा, सद्दृश्यत्र देख प्राप्ति इष्ट्याः सामान्यरूपस्य नैयमान्तर्मावी, व्यवहारस्य स्थूलविशेषप्राप्ति लोकाव्यवहारबन्धीलभायं तथा पाह—लोको पादुरयेन पदस्यैव जीवनिकायेषु हिंसाभिच्छतीति, ऋतुद्वयस्य प्रत्येक जीवेश्वचीयेषु हिंसा, सद्दृश्यत्र देख देवमूलाय नया आत्मैवाहिंसा आत्मैव हिंसिच्छन्ति, एतदपिप्रायेणैवाह—‘आया वेव’ इत्यादि आत्मैवाहिंसा इत्ययं निश्चय नयामिप्रायः, इहाः, यो भवत्यप्रमत्तो जीवा स स्वल्पहिंसकः, इतरस्य प्रमत्तः, तत्रैव न एव हिंसको भवति, तस्मादात्मैवाहिंसा आत्मैव हिंसा, अयं निश्चयः—परमार्थ इति । इहानी प्रकारान्तरेण तथाविचपरिणामविशेषात् हिंसाविशेषं प्रतिपादयन्नाह—
 १ स्वल्पः क्तः । २ हिंसितः, क्त क्तः पा. १ २. ३. ४. । ३ स्वल्पः क्तः पा. १ २. ३. ४. ।

जो य पओगं जुंजइ हि सत्थं जो य अन्नभावेणं । असणो य जो पउंजइ इत्थ विसेसो महं बुत्तो ॥७५६॥
हि सत्थं जुंजंतो सुमहं दोसो अणंतरं इथरो । असणो य अप्पदोसो जोगनिमित्तं च विन्नेओ ॥ ७५७ ॥
रत्तो वा दुट्ठो वा मूढो वा जं पउंजइ पओगं । हिंसावि तत्थ जायइ तम्हा सो हिंसओ होइ ॥ ७५८ ॥
न य हिंसामित्तेणं सावज्जेणावि हिंसओ होइ । सुद्धस्स उ संपत्ती अफला भणिया जिणवरेहिं ॥७५९॥

यथ जीवप्रयोगं मनोवाक्यकर्मभिर्हिंसार्थं युनक्ति-प्रयुङ्क्ते यश्चान्यभावेन, एतदुक्तं भवति-लक्ष्यवेषनार्थं काण्डं क्षिप्तं यावताऽन्यस्य मृगादेलग्नं, तत्तश्चान्यभावेन यः प्रयोगं प्रयुङ्क्ते तस्मानन्तरोक्तात् पुरुषविशेषात् महान् विशेषः । तथा 'अमनस्कश्च' मनोरहितः-समृच्छन्न इत्यर्थः स च यं प्रयोगं कार्यादिकं प्रयुङ्क्ते, अत्र विशेषो महानुक्तः, एतदुक्तं भवति-यो जीवो मनोवाक्यकर्मभिर्हिंसार्थं प्रयोगं प्रयुङ्क्ते तस्य महान् कर्मबन्धो भवति, यश्चान्यभावेन प्रयुङ्क्ते तस्याल्पतरः कर्मबन्धः, यश्चामनस्कः प्रयोगं प्रयुङ्क्ते तस्याल्पतरः कर्मबन्धः, ततश्चात्र विशेषो महान् दृष्ट इति । एतदेव व्याख्यानयन्नाह-हिंसार्थं प्रयोगं प्रयुञ्जतः सुमहान् दोषो भवति, इतरश्च योऽन्यभावेन प्रयुङ्क्ते तस्य मन्दतरो दोषो भवत्यल्पतर इत्यर्थः, तथा 'अमनस्कश्च' प्रयोगं प्रयुञ्जतः सुमहान् दोषो भवति । अतो 'योगनिमित्तं' योगकारणिकः कर्मबन्धो विज्ञेय इति । किञ्च-'रक्तः'

प्रयोगं प्रयुञ्जतः सुमहान् दोषो भवति, इतरश्च योऽन्यभावेन प्रयुङ्क्ते तस्य मन्दतरो दोषो भवत्यल्पतर इत्यर्थः, तथा 'अमनस्कश्च' प्रयोगं प्रयुञ्जतः सुमहान् दोषो भवति । अतो 'योगनिमित्तं' योगकारणिकः कर्मबन्धो विज्ञेय इति । किञ्च-'रक्तः'

१-१ अहं ल १ २ । २ विद्धो ल १ । ३ अं देविया समये पा १ । ४ 'केन पुं' आ पा. १-२ पु. १ ५ 'येन सद म' आ पा. १-२ पु. १
'अ इत्यं' आ पा. १ । ७. 'वेहिंसा' आ पा १-२ पु. १ ८ 'अर सु' आ. १ ९ 'अपन्तरो पा. १-२ पु. १ १० 'अत्तः पओ' आ. पा. १ ।

आहारायर्थं विहायिः, 'क्षिष्टं' सर्पादिः 'सूढः' वेदिकादिः, स एवसिधो रक्तो वा द्विष्टो वा सूढो वा य 'प्रयोग' कायादिकं प्रयुञ्जे तत्र हिंसाऽपि आपते, अपिञ्चद्वादनुवादि घोषजायते, अथवा हिंसाऽप्येष रक्तादिभावानोपजायते न तु हिंसामात्रे पेषि नश्यति, तस्मात्स हिंसको भवति नो रक्तादिभावयुक्त इति, न तु हिंसयेव हिंसको भवति, तथा वाह-न च हिंसा मात्रेण साधनेनापि हिंसको भवति, कृताः ? शुद्धस्य पुलस्य कर्मसंप्राप्तिरफला मणिवा त्विनवरेसिति । किञ्च—

जा जयमाणस्तस भवे विराहणा सुचविहिसमगस्त । सा होइ निज्जरफला अज्जरयविसोहिजुत्तस्त ॥
 परमरहस्तमितीण समत्तगणिपिढगसरितसाराण । परिणामिय पमाण निच्छयमवलवमापाण ॥७६१॥

निच्छयमवलवता निच्छयओ निच्छय अयाणता । नास्तति चरणकरण वाहिरकरणालसा केइ ॥७६२॥

या विराधना यतमानस्य भवेत्, किञ्चिद्विष्टस्य सताः !—सूत्रविधिना समग्ररूप-युक्तस्य गीतार्थस्येत्यर्थः, तस्यैवविषयस्य वा भवति विराधना सा निर्बराफला भवति, एतद्युक्त भवति—एकस्मिन् समये षट् कर्मान्यस्मिन् समये षडपयतीति, किञ्चिद्विष्टस्य !—अध्यात्मविद्योच्चियुक्तस्य 'विशुद्धभावस्येत्यर्थः । किञ्च,--परम-प्रधानभिव रहस्य-तत्त्व, केनाम्-‘ऋषीणां’ सुविहितानां, किञ्चिद्विद्वानां !—सुमंत्रं च तद्गुणनिष्ठकं च समग्रमधिष्ठिकं तस्य क्वरिता-दंठितः सारः—प्राधान्य येस्ते समप्रगणिपिटकसरितसारास्तेषामिदं रहस्य, यदुत 'परिणामिकं प्रमाण' परिभेभे मवं परिणामिक, शुद्धोऽशुद्धश्च विषयपरिणाम

इत्यर्थः, किं विशिष्टानां सतां पारिणामिकं प्रमाणं ?—निश्चयनयमवलम्बमानानां, यतः शब्दादिनिश्चयनयानामिदमेव दर्शनं, यदुत-पारिणामिकमिच्छन्तीति । आह—यद्ययं निश्चयस्ततोऽयमेवावलम्ब्यतां किमन्येनेति ? उच्यते—निश्चयमवलम्बमानाः पुरुषाः—‘निश्चयतः’ परमार्थतो निश्चयमजानानाः सन्तो नाशयन्ति चरणकरणं, कथं ?—‘बाह्यकरणालसाः’ बाह्यं—वैयाघ्रत्यादि-करणं तत्र अलसाः—प्रयत्नरहिताः सन्तश्चरणकरणं नाशयन्ति, केचिदिदं चाङ्गीकुर्वन्ति यदुत परिशुद्धपरिणाम एव प्रधानो न तु बाह्यक्रिया, एतच्च नाङ्गीकर्तव्यं यतः परिणाम एव बाह्यक्रियारहितः शुद्धो न भवतीति, ततश्च निश्चयव्यवहारमतमुभय-रूपमेवाङ्गीकर्तव्यमिति । उक्तमुपधिद्वारम्, इदानीमायतनद्वारव्याचिख्यासया संबन्धं प्रतिपादयन्नाह—

एवमिणं उवगरणं धारेमाणो विहीर्षं परिसुद्धं । हवति गुणाणायतणं अविहि असुद्धे अणाययणं ॥७६३॥

‘एवम्’ उक्तन्यायेन उपकरणं धारयन् विधिना ‘परिशुद्धं’ सर्वदोषवर्जितं, किं भवति ?—गुणानामायतनं—स्थानं भवति । अथ पूर्वोक्तविपरीतं क्रियते यदुताविधिना धारयति अविशुद्धं च तद्रूपकरणं, ततोऽविधिनाऽशुद्धं त्रियमाणं तदेवोपकरणं ‘अनायतनम्’ अस्थानं भवतीति । इदानीमनायतनस्यैव पर्यायशब्दान् प्रतिपादयन्नाह—

सावज्जमणायतणं असोहिठणं कुसीलसंसग्गी । एगट्टा होंति पदा एते विवरीय आययणे ॥७६४॥

सावद्यमनायतनमशोधिस्थानं कुसीलसंसग्गी, एतान्येकार्थिकानि पदानि भवन्ति, एतान्येव च विपरीतानि आयतने

मरन्ति, इय १-असावपमायतन शोधिरुपान सुसीलसंसर्गमीति । अत्र चानायतन वर्द्धयित्वाऽऽयतन गवेषणीयम्, एतदेवाह-
 ध्वेत्तु अणायतण आयतणगवेसण सया कुञ्जा । त तु पुण अणाययण नायध दधमावेण ॥ ७६५ ॥
 दधे रुदाइघरा अणायतण भावओ बुविहमेव । लोइय लोयुत्तरिय तहिय पुण लोइय इणमो ॥ ७६६ ॥
 खरिया तिरिक्खजोणी तालायर समण माहण सुसाणे । वग्युरिय वाह गुम्मिय हरिपस पुल्लिद मेच्छवा
 खणमवि न खम काँउ अणायतणसेवणा सुविहियाण । जगधं होइ वण तग्गधो मारुओ वाइ ॥ ७६८ ॥
 जगध होइ वण तग्गधो तरय मारुओ वाइ । कुसुमेहिँ सह वसता तिलावि त गधिआ वुत्ति ॥ (प्रक्षि०)
 जे अन्ने एवमादी लोगमि दुयुच्छिया गरहिया य । समणाण ध समणीण ध न कप्पई तारिसे वासो ॥ ७६९ ॥
 अह लोउत्तरिय पुण अणायतण भावतो मुणेयध । जे सज्जमजोगाण करोति ह्येणिँ समरथावि ॥ ७७० ॥
 अबस्स य निवस्स य दोणहपि समागयाइ मूलाइ । ससग्गीप विणट्ठो अबो निवत्तण पत्तो ॥ ७७१ ॥
 सुचिरपि अच्छमाणो नलयवो टच्छुवाढमउद्धमि । कीस न जायइ महुरो जइ ससग्गी पमाण ते ? ॥ ७७२ ॥

सुचिरं पि अच्छमाणो वेरुलिओ कायमणियंओमीसे । न उवेइ कायभावं पाहन्नगुणेण नियएण ॥७७३॥
 भावुगअभावुगाणि यलोएदुविहाणि होति दवाणि । वेरुलिओ तत्थ मणी अभावुगो अन्नदेवेहिं ॥७७४॥
 ऊणगसयभागेणं बिंवाइं परिणमंति तब्भावं । लवणागराइसु जहा वज्जेह कुसीलसंसंगि ॥ ७७५ ॥

वर्जयित्वाऽनायतनमायतनस्य गवेषणं 'सदा' सर्वकालं कुर्यात्, तत्पुनरनायतनं द्रव्यतो भावतश्च विज्ञेयम् । तत्र द्रव्या-
 नायतनं प्रतिपादयन्नाह-'द्रव्ये' द्रव्यविषयमनायतनं रुद्रादीनां गृहम् । इदानीं भावतोऽनायतनमुच्यते, तत्र भावतो द्विविध-
 मेव-लौकिकं लोकोत्तरं च, तत्रापि लौकिकमनायतनमिदं वर्त्तते-'खरिय'त्ति इत्यक्षरिका यत्रास्ते तदनायतनं, तथा तिर्यग्-
 योनयश्च यत्र तदप्यनायतनं, तालायरा-चाराणास्ते यत्र तदनायतनं, श्रमणाः-शाक्यादयस्ते यत्र तदनायतनं, तथा ब्राह्मणा
 यत्र तदनायतनं, श्मशानं चानायतनं, तथा वागुरिका-व्याघ्रा गुल्मिका-गोत्तिपाला हरिएसा पुलिन्दा मत्स्यबन्धाश्च यत्र
 तदनायतनमिति, एतेषु चानायतनेषु क्षणमपि न गन्तव्यम्, तथा चाह-क्षणमपि न 'क्षमं' योग्यमनायतनं गन्तुं, तथा
 सेवना चानायतनस्य सुविहितानां कर्तुं 'न क्षमं' न श्रुक्तं, यतोऽयं दोषो भवति-जग्गंधं होइ वणं तग्गंधो मारुओ वात्ति'त्ति
 सुगमम् । येऽन्धे एवमादयो लोके जुगुप्सिता गर्हिताश्च द्व्यक्षरिकाधनायतनविशेषास्तत्र श्रमणानां श्रमणीनां वा न कल्पते
 तादृशे वास इति । उक्तं लौकिकं भावानायतनम्, इदानीं लोकोत्तरं भावानायतनं प्रतिपादयन्नाह-अथ लोकोत्तरं पुनरना-

१ 'वत्समीसो पा १ पु. । २ 'दब्बेणं भा पा १ । ३ 'ससग्गीं भा १. । ४ तथा भा. पा १-२ पु. ।

यतन भारत इदं सातव्यं, ये प्रमज्जिताः संयमयोगानां कुर्वन्ति इति समयार्थं अपि सन्तस्तच्छोकोचरमनायतनम् । तेभ्येव
 विधाः संनर्गा न कर्षव्या, पठ आह-‘अथे’ त्यादि सुगमा ॥ पर आह-‘सुरर’ मित्यादि सुगमा ॥ तथा पुनरपि पर एवाह-
 ‘सुरर’ मित्यादि सुगमा । आचार्य आह-द्रव्याणि द्विविधानि भवति-माबुक्कानि अमाबुक्कानि च, तत्रात्रबुद्धो माबुक्को
 बन्धने नलस्तम्भप्रामाण्यः, तत्रआमाबुक्कमन्त्रीकृत्यैतव् द्रष्टव्यमिति, यानि पुनर्माबुक्कानि त्रव्याणि तेषां न्यूनो पः अततमो
 माण न यदि लम्पादिना व्याप्यते ततस्तद्रूप्य चर्मादि लक्ष्यमाधेन परिणमति । एतदेवाह-न्यूनमासौ अततममागव्य
 न्यूनअततममागस्तेन न्यूनअततममागेन लवणादिव्याप्येन ‘विष्मन्नि’ चर्मकाष्ठादीनि तानि लवणेन-न्यूनअततममागस्पृष्टेन
 ‘तद्भाष’ लक्ष्यमाध परिणमन्ति लवणाकारादिषु यथा, एतद्रुक् मयति-काष्ठादिविष्वस्य अततमो यो विभागोऽमावपि
 न्यूनः न एवविधो लवणाकारादिषु यदि स्वर्षे प्राप्नोति ततस्तत्काष्ठ सर्वं लवणरूप भवति, तस्मात् स्वेकोऽपि कुञ्जीलसंसर्गो
 ननुमपि गापुमएतत् रूपपति यस्मात्समाद्रव्यैव कुञ्जीलसंसर्गमिति । तथा-

जह नाम मङ्गुरसलिल सागरसलिल कमेण सपत्त । पावइ लोणियभाष मेलणवोसाणुभावेण ॥७७६
 एव सु सीलवतो असीलवतेहि मेलिओ सतो । पावइ गुणपरिहाणी मेलणवोसाणुभावेण ॥७७७

१ पर एवाह भा. १ २ २-रेष्येऽपि कुञ्जी लवणविकरेण भा. १ २ २-रेल सत्त्वां पा २ । ४ अर्धपरिपिति छ १ अर्धपरिमिति पा १ ।
 २ इव गाथा भा. १ २ २ ३-अपिउ मरिचि १ ६ हात्की म १ हात्कि म २ पा १ पु ।

सुगमाः ॥ यस्मादेवं तस्मात्,

णाणस्स दंसणस्स य चरणस्स य जत्थ होइ उवघातो । वज्जेज्जवज्जभीरू अणाययणवज्जओ खिप्पं ॥ ७७९

ज्ञानस्य दर्शनस्य चारित्रस्य च 'यत्र' अनायतने भवत्पुषपातस्तद्द्वैजेतावद्यभीरुः-साधुः, किंविशिष्टः ?-अनायतने वर्जयतीति अनायतनवर्जकः, स एवंविधः क्षिप्रमनायतनमुपघात इति मत्वा वर्जयेदिति । इदानीं विशेषतोऽनायतने प्रदर्शयन्नाह—

जत्थ साहम्मिया बहवे भिन्नचित्ता अणारिया । मूलगुणपडिसेवी अणायतणं तं विआणाहि ॥ ७८० ॥

जत्थ साहम्मिया बहवे भिन्नचित्ता अणारिया । उत्तरगुणपडिसेवी अणायतणं तं विआणाहि ॥ ७८१ ॥

जत्थ साहम्मिया बहवे भिन्नचित्ता अणारिया । लिंगवेसपडिच्छन्ना अणायतणं तं विआणाहि ॥ ७८२ ॥

सुगमा, नवरं-मूलगुणाः प्राणातिपातादयस्तान् प्रतिसेवन्त इति मूलगुणप्रतिसेविनस्ते यत्र निवसन्ति तदनायतन-मिति । सुगमा, नवरम्-उत्तरगुणाः "पिण्डस्स जा विसोही" इत्यादि, तत्प्रतिसेविनो ये । सुगमा, नवरं लिङ्गवेषमात्रेण प्रतिच्छन्ना बाह्यतोऽभ्यन्तरतः पुनर्मूलगुणप्रतिसेविन उत्तरगुणप्रतिसेविनश्च ते यत्र तदनायतनमिति । उक्तं लोकोत्तरमावा-नायतनं, तत्प्रतिपादनाच्चोक्तमनायतनस्वरूपम्, इदानीमायतनप्रतिपादनायाह—

१ 'पञ्चैदवयव' आ पा. १ २ पु । २ चित्तमता पा १ । ३ परिच्छिन्ना. ल. १ ।

यतन भावत इदं छातव्य, ये प्रवञ्चिताः संयमयोगानां कुर्वन्ति इति समर्था अपि सन्तस्वच्छोकोपरमनायतनम् । तैवेवं
 विधौ संमर्गी न कर्षक्या, एत आह—'अने' स्यादि सुगमा ॥ पर आह—'सुर' मित्यादि सुगमा ॥ तथा पुंनरपि पर एवाह—
 'सुर' मित्यादि सुगमा । आचार्य आह—द्रव्याणि द्विविधानि भवन्ति—माधुकानि अमाधुकानि च, तत्रात्र श्लो माधुको
 पर्वते नलस्तम्बबाभादुक्तः, तत्राभावाधुक्तमङ्गीकृत्यैतद् द्रव्यमिति, यानि पुनर्माधुकानि द्रव्याणि तेषां न्यूनो पः श्रुततमो
 मागः स यदि लवणादिना व्याप्यते ततस्त्वद्रूप वर्मादि लवणभावेन परिणमति । एतदेवाह—न्यूनभासौ श्रुततममागश्च
 न्यूनश्रुततममागस्तेन न्यूनश्रुततममागेन लवणादिद्रव्यात्वेन 'विम्बानि' वर्मकाष्ठादीनि तानि लवणेन—न्यूनश्रुततममागस्पृष्टेन
 'तन्नाश' लवणमावं परिणमन्ति लवणाकरादिषु यथा, एतद्रूप भवति—काष्ठादिभिर्मस्य श्रुततमो यो विमागोऽमाभयि
 न्यूनः स एवविधो लवणाकरादिषु यदि स्वर्भुं प्राप्नोति ततस्त्वक्काष्ठ सर्वं लवणरूप भवति, तस्मात् स्तोकोऽपि कृशीलसंसर्गो
 बहुमपि साधुमत्तत रूपपति यस्मात्स्माद्भवेत् कृशीलसंसर्गमिति । तथा—
 जीवी अणाइनिहणो तवभाषणभाविओ य ससारे । स्त्रिय सो भाविज्जइ मेलणदोसाणुभावेण ॥७७६
 जइ नाम महुरसलिल सागरसलिल कमेण सपत्त । पावइ लोणियभाव मेलणदोसाणुभावेण ॥७७७
 एव खु सीलवतो असीलवतेहिं मेलिओ सतो । पावइ गुणपरिहारिणीं मेलणदोसाणुभावेण ॥७७८ ॥

१ पर एवाह भा. १ स्तोत्रादपि इषी सम्बन्धविषुं भा । २ इति तस्मात् प २ । ३ अक्षयविरिति क १ अक्षयविरिति प १ ।
 ४ एवं वाचा क १ प २ उ. अक्षयविरिति । ५ वाणी क १ वाचि क २ वा १ उ ।

दिर्यस्या उत्तरगुणप्रतिसेवनायाः सा तथाविधा, आदिग्रहणात्समितयो भावना तेषो द्विविधो इत्येवमादीनि । इदानीं मूलगुणान् व्याख्यानयन्नाह—

हिंसालियचोरिके मेहुन्नपरिग्गहे य निसिभत्ते । इय छट्टाणा मूले उग्गसदोसाइया इयरा ॥ ७८८ ॥

हिंसालीकं चौर्यं मैथुनं परिग्रहः तथा निशिमक्तं चेति, एवं षट्स्थाना मूलगुणप्रतिसेवना द्रष्टव्या, उद्गमदोषादिका चेतसा उत्तरगुणप्रतिसेवना द्रष्टव्या आदिग्रहणादुत्पादनैषणादयः परिगृह्यन्ते इति । इदानीं प्रतिसेवनाया एव एकार्थिकानि प्रतिपादनायाह—

पडिसेवणा मइलणा भंगो य विराहणा य खलणा य । उवघाओ य असोही सबलीकरणं च एगट्टा ॥ ७८९ ॥

प्रतिषेवणा, महलणा मङ्गो विराधेना खलना उपघातः अशोधिः, शबलीकरणं चेत्येकार्थिकाः शब्दा इति । उक्तं प्रतिसेवनाद्वारम्, इदानीमालोचनाद्वारसंवन्धप्रतिपादनायाह—

छट्टाणे^१ तिगठाणे^२ एगतरे दोसु वावि छलिएणं । कायवा थं विसोही सुद्धा दुक्खक्खयट्टाए ॥ ७९० ॥

‘षट्स्थाने’ प्राणातिपातादिके उद्गमादिके च त्रिके, अनयोरेकतरे द्वयोर्वा ‘छलितेन’ स्वलितेन सता साधुना कर्त्तव्या विशुद्धिः, किंविशिष्टा ?—‘शुद्धा’ निष्कलङ्का दुःखधयार्थं कर्त्तव्येति, सा च विशुद्धिरालोचनापूर्विका भवतीतिकृत्वाऽऽलोचनां

१ तपो द्विविधमित्येवं आ. पा. १-२ पु । २ सा य इयरमि आ. । ३ कानां प्रतिं आ. । ४ णा तिं आ. । ५ णा एं आ. पा । ६ उ विं का पा १ पु ।

आययणपि य बुविह दधे भावे य होइ नायव । दधमि जिणघराई भावमि य होइ तिविह तु ॥ ७८३ ॥
 जरय साहम्मिया वदधे सीलवता वहुस्सुया । चारित्तायारसपत्ता आययण त वियाणाहि ॥ ७८४ ॥
 आयतनमपि द्विविध-त्रय्यविषये माधविषये ष ड्वात्तयं, तत्र द्रव्ये चिन्तयुदादि, माधे भवति त्रिविधं ज्ञानवर्धनधारि
 त्रुपमायतनमिति । 'वृत्ये' स्यादि सुगमा ।

सुदरजणससगगी सीलदरिदपि कुणइ सीलह । जह मेरुगिरीजौय तणपि कणगत्तणमुवेइ ॥ ७८५ ॥
 सुगमा । उक्तमायतनद्वारात्, इदानीं प्रतिषेधनाद्वारव्याधिक्यात्तया सम्भव प्रतिपादनापार—

एव खलु आययण नित्सेवमाणस्स होई साहुस्स । कटगपहे ष छलणा रागदोसे समासज्ज ॥ ७८६ ॥
 'एवम्' उक्तन्यायेन आयतनं सेवमानस्यापि साधोर्भवेत् कष्टरूप इव छलना, किमासाद्य ?, अत आह-रागद्वेषो
 समाहित्य । सा च रागद्वेषप्रतिषेधना द्विविधा भवति, एतदेवाह—

पडिसेवणा वि बुधिहा मूलगुणे चैव उत्तरगुणे य । मूलगुणे छट्ठाणा उत्तरगुणे होइ तिगमाई ॥ ७८७ ॥
 प्रतिषेधनाऽपि द्विविधा-मूलगुणे उत्तरगुणे च, तत्र मूलगुणविषये प्रतिषेधना 'पट्टस्वपाना' प्राणातिपातादिसुधना
 वस्यति च, उत्तरगुणविषया च प्रतिषेधना भवति त्रिकारिका, तथेयं त्रिकम्-उद्गम उत्पादना एषणा च, एतदेव त्रिकमा

१ भवति मत्र भा. पा १ २. १ २ 'कम्' तं पा. १ १ २ इत्येवा भा । ५ वाक्ये प्रति ऋ पा १-२ । ५ एतन्नि हो' भा ।

आलोचना वियदणा सोही सबभावदायणां च । निंदण गैरह विउदृण सल्लुद्धरं च एगट्टा ॥७९२॥
 आलोचना विकटना शोधिः सद्भावदायणा णिंदणा गैरहणा विउदृणं सल्लुद्धरणं चेत्येकार्थिकानीति । आलोचनाद्वारं
 समाप्तम्, इदानीं विशुद्धिद्वारव्याचिख्यासयाऽऽह—

एत्तो सल्लुद्धरणं वोच्छामी धीरपुरिसपन्नत्तं । जं नाऊण सुविहिया करेति दुक्खक्खयं धीरा ॥ ७९३ ॥
 दुविहा य होइ सोही दवसोही य भावसोही य । दवंमि वत्थमाई भावे मूलुत्तरगुणेषु ॥ ७९४ ॥
 छत्तीसगुणसमन्नागएण तेणवि अवस्स कायवा । परसक्खिया विसोही सुट्टुवि ववहारकुसलेणं ॥७९५॥
 जह सुकुसलोऽवि वेज्जो अन्नस्स कहेइ अप्पणो वाही । सोऊण तस्स विज्जस्स सोवि परिकम्ममारभइ ॥
 एवं जाणंतेणवि पायच्छित्तविहिमप्पणो सम्मं । तहवि य पागडतरयं आलोएतव्वयं होइ ॥ ७९७ ॥
 गंतूण गुरुसकासं काऊण य अंजलिं विणयमूलं । सव्वेण अत्तसोही कायवा एस उवएसो ॥७९८॥
 न हु सुज्झई ससल्लो जह भणियं सासणे धुरयराणं । उद्धरियसव्वसल्लो सुज्झइ जीवो धुवकिलेसो ॥
 सहसा अपणाणेण व भीएण व पेहिएण व परेण । वसणेणायंकेण व मूढेण व रागदोसेहिं ॥८००॥

प्रतिपादनायाह—

आलोचयणा उ बुविहा मूलगुणे चैव उत्तरगुणे य । एकैका चउकला तुवगा सिद्धात्रसाणा य ॥ ७९१ ॥

आलोचना च द्विविधा-मूलगुणालोचना उत्तरगुणालोचना चेति, सा द्विविधाऽन्यैकैका-मूलगुणालोचना उत्तरगुणा
 लोचना च चतुष्कर्णा भवति 'द्वयग'चि द्वयोसपि साधुसाध्वीवर्गयोरेकैकस्य चतुष्कर्णा भवति, एक आचार्यो द्वितीयथा
 साधुः एव साधुवर्गे चतुष्कर्णा भवति, साध्वीवर्गेऽपि चतुष्कर्णा भवति, एका प्रवर्तिनी, द्वितीया तस्या एव या
 आलोचयति साध्वी, एव साध्वीवर्गे चतुष्कर्णा भवतीति, अथवा एकैका मूलगुणे उत्तरगुणे च चतुष्कर्णा भवतीति द्वयोश्च
 साधुनाध्वीवर्गयोर्मिलितयोरष्टकर्णा भवति, कथम् ? आचार्य आत्मद्वितीयः प्रवर्तिनी चारमद्वितीया आलोचयति यदा
 तदाऽष्टकर्णा भवति, सामान्यसाधूनां वा यपालोचयति तदाऽऽपष्टकर्णैव भवति, अथवा एकैका होला यदा शुद्धो आयत्तित्वो एव
 तदा एगस्मिन्साधुणीदुग् आलोचय एव एकैका भवति, सन्ना साधुणीए अप्यभितियाए आलोचय न त एगागिणीएचि । एवं
 साधुदुर्गर्णत आचार्याय आलोचयितव्यं, तदभावे सर्वदेशेषु निरूपयित्वा गीतार्थायालोचयितव्यं, एव साधुनाऽऽत्मनामस्या
 स्तोत्रपदे साधुनामभादे, एतन्नेत्रं सिद्धानां साधुनाऽऽलोचना दातव्येति । इदानीमालोचनाया एकैकानि प्रतिपादयन्नाह—

१ साधुवर्गे साधुवर्गे च चतुष्कर्णा भवति । २ इत्येव वा वा १ २ ३ । ३ साध्वी वा वा १ २ ३ । ४ अथपि एव वा १ २ ३ । ५ यदागा
 वाये वा १ २ ३ ।

प्रतिकर्म आरमते । एवं जानताऽपि प्रायश्चित्तविधिमात्मनः सम्यक्करणेन तथाऽपि प्रकटतरमालोचयितव्यमवश्यमिति । किञ्च-
सुगमा । 'न ह' नैव शुद्ध्यते सश्लयः पुरुषः, कथं पुनः शुद्ध्यते ?, यथा भणितं धुतरजसां शासने तथा शुद्ध्यते, कथं
पुनः शुद्ध्यते ? अत आह-उद्धृतसर्वश्लयो जीवः शुद्ध्यति धुतक्लेश इति, तस्माद्यद्यपि कथमपि किञ्चिदकार्यं कृतं ततस्तदा-
लोचयितव्यम् । कथं पुनस्तत्कृतं भवतीत्यत आह-'सहसा' अप्रतर्कितमेव प्राणिवधादिकमकार्यं यदि कृतं ततस्तस्मात्प्रति-
कमितव्यमित्येतत् द्वितीयगाथायां वक्ष्यति, अज्ञानेन च कृतं, न तत्र प्राणी ज्ञातो व्यापादितश्च, भीतेन-आत्मभयात् मा भूदयं
मां मारयिष्यतीत्यतः प्राणव्यपरोषं यदि कृतं, प्रेरितेन वा परेण यदि कृतं, व्यसनेन वा आपदा यदि कृतं आतङ्केन वा-
ल्वराद्युपसर्गेण यदि कृतं मूढेन वा-रागद्वेषैर्यदि कृतं किञ्चिदकार्यं ततः यत्किञ्चित्कृतमकार्यं तत्पुनः 'न ह' नैव समाचरितुं
लभ्या-उपलभ्येत यथा तथा प्रतिक्रमितव्यं, एतदुक्तं भवति-किञ्चिदकार्यं कृत्वा पुनर्यथा तत्रैव भवति तत्रैव क्रियते तथा
तस्य प्रतिक्रमितव्यं, न पुनस्तदकार्यं हृदयेन बोद्धव्यं, सर्वमालोचयितव्यमित्यर्थः । कथं पुनस्तदालोचयितव्यमित्यत आह-
तस्य च साधोर्यत्प्रायश्चित्तं मार्गविदो गुरव उपदिशन्ति तत्प्रायश्चित्तं 'तथा' तेनैव विधिनाऽऽचरितव्यम्, कथम् ? अनवस्था-
प्रसङ्गभीतेन सत्ताऽऽचरितव्यम्, अनवस्था नाम यद्यकार्यसमाचरणत्प्रायश्चित्तं न दीयते न क्रियते वा ततोऽन्योऽपि एवमेव समा-
चरति यद्दुत प्राणिव्यपरोषणादौ न किञ्चित्प्रायश्चित्तं भवति ततश्च समाचरणे न कश्चिद्वेष इति, एवमनवस्थाप्रसङ्गभीतेन
साधुना प्रायश्चित्तं समाचरितव्यमिति । इतश्चालोचयितव्यम्-न तत्करोति दुःखं शस्त्रं नापि विपं नापि 'दुःप्रयुक्तः' दुःसाधितो

१ तथाप्यालो' आ. पा. १-२ । २ सामर्थ्यं मारं पा. १ पु । ३ तस्मात्प्रतिक्रमितव्यं, ३^० पा. १-२ । ४ नैव क्रियते आ. । ५ लोचयितव्यम्, आ ।

ज किंचि कथमकञ्च न ह्रु त लब्धा पुणो समायति । तस्स पडिक्कमियव न ह्रु त हियएण वोतव ॥८०१॥
 जह धालो जपतो कञ्चमकञ्च ष उज्जुय मणइ । त तह आलोएज्जा मायामयविप्पमुक्को उ ॥८०२॥
 तस्स य पायच्छिच ज मग्गविकु गुरु उवइसति । त तह आयरियव अणवस्यपसगमीपण ॥८०३॥
 नवि त सरथ व विस व बुप्पउत्तो व कुणइ वेयालो । जत व बुप्पउत्त सप्पोव पमाइणो कुब्बो ॥८०४॥
 ज कुणइ भावसल्ल अणुद्धिय उच्चिमट्टकालमि । बुद्धमवोहीयत्त अणतससारियत्त च ॥ ८०५ ॥

अत ऊर्ध्वं प्रस्योदरण वक्ष्ये धीर्युरिसप्रशप्तं, 'यत्' शस्योदरणं; इत्था, सुविहिताः कर्तन्ति दुःस्राय धीरा इति ।
 द्विविधा भवति ह्यदिः-द्रव्यशुद्धिः मानशुद्धिश्च, तत्र 'द्रव्ये' द्रव्यविषया ह्यद्विर्वस्वावीनामवगन्तव्या, भावे तु मूलोपगुणेषु
 शुद्धिर्द्रव्यव्या, एतद्वृत्तं भवति-मूलगुणोपगुणालोचनया भावशुद्धिर्मवतीति । एव तावन्मूलगुणोपगुणेषु छलितेनालोचनया
 दातव्या । इदानीं यस्मै आलोचनया दीयते तेनाप्यालोचयितव्यमिति, एतदेव प्रवर्धनपद्माह-आविच्छुत्तवल्करूपादिपट्टत्रि
 गुणयामन्वितेनाप्यवश्यं परमाविही विशुद्धिः कर्तव्या सुप्त्वयि ज्ञानक्रियाव्यपहारश्च्युत्तेन सुविहितेनेति । अत्रोदाहरणं
 क्रियते-यथा सुकृतलोडपि वेपोऽप्यस्मै वेपाय कथयति आरमभ्यासि, भुत्वा च तस्य वेपस्य सोऽपि वेपो यस्मै कथित स

‘उत्कृष्टवः’ अतिशयेन सम्यगाराधनां कृत्वा त्रीन् भवान् भत्वा ‘निर्वाणं’ मोक्षमवश्यं प्राप्नोतीति, एतदुक्तं भवति-यदि परमसमाधानेन सम्यक् कालं करोति ततस्तृतीये भवेऽवश्यं सिद्ध्यतीति । आह परः-उत्कृष्टतोऽष्टमवाभ्यन्तरे सामाधिकं प्राप्य नियमात्सिद्ध्यतीति, जघन्यतः पुनरेकस्मिन्नेव भवे सामाधिकं प्राप्य सिद्ध्यतीत्युक्तं ग्रन्थान्तरे, ततश्च यदुक्तं त्रीन् भवान-तीत्य सिद्ध्यतीति तदेतन्नाप्युत्कृष्टं नापि जघन्यं ततश्च विरोध इति, उच्यते, अनालीढसिद्धान्तसद्भावेन यत्किञ्चिदुच्यते, यत्तदुक्तं जघन्यत एकैनेव भवेन सिद्ध्यतीति तद्वर्षभनाराचसंहननमङ्गीकृत्योक्तं, एतच्च छेवद्विक्रासंहननमङ्गीकृत्योच्यते, छेवद्विक्रासंहननो हि यद्यतिशयेनाराधनां करोति ततस्तृतीये भवे मोक्षं प्राप्नोति, उत्कृष्टशब्दश्चात्रातिशयार्थं द्रष्टव्यो न तु भवानङ्गीकृत्य, यवाङ्गीकरणे पुनरष्टभिरेवोत्कृष्टतो भवेपु छेवद्विक्रासंहननो^३ सिद्ध्यतीति ।

ईसोहसामायारी कहिया भे धीरपुरिसपन्नत्ता । संजमतवड्डुगाणं निगंगथाणं महरिसीणं ॥ ८१० ॥
 “धंयं सामायारिं जुंजंता चरणकरणमाउत्ता । साहू खवंति कम्मं अणेगभवसंचियमणंतं ॥ ८११ ॥
 एसा अणुगहत्था फुडवियडविसुद्धवंजणाइन्ना । एक्कारसहिं सएहिं षंणुणवन्नेहिं सम्मत्ता ॥ ८१२ ॥
 सुगमाः ॥

१ भवमर्शी का पा. १ । २ भवे छेव का. पा. २ । ३ ने हि सिं पा १-२ । ४ एसा सामां आ. १ ५ एसा ओइसामायारी जुं ल. १, एतोषसामायारी जुं पा. २ । ६ णा इणमो । ल. १ । ७ सद्धिहिं अदिएहिं संगहिआ ल १. २. १

वेवाला ५३ वा इन्द्रप्रयुक्त सर्वो वा लुब्धः प्रयाविनः पुरुषस्य दुःखं करोति यस्करोति माषश्रयमनुच्युतम् 'उषमार्यकाले'
 मनश्चनङ्काले, किं करोत्यत आह—'दुर्लभशोधिकत्व अन्ततसंसारिकत्व वेदि, एत पदादुःख करोति माषश्रय मनुच्युत श्रद्धादि
 इत्यानि पुनरेकमेव एव मन्वि, अतः श्रद्धा संयतेन सर्वमालोचयितव्यम् ।

तो उद्धरति गारवरहिता मूल पुणञ्जमवलपाण । मिच्छादत्तणसख मायासख निपाण च ॥ ८०६ ॥
 उद्धरियसवसखो आलोइपनिदिओ दुरुसगासे । होइ अतिरेगल्लुओ ओहरियभरोध मारवहो ॥ ८०७ ॥
 उद्धरियसवसखो भत्तपरिज्ञाम् धणियमाउत्तो । मरणाराहणजुत्तो चदगविज्जम समाणेइ ॥ ८०८ ॥
 आराहणाइ जुत्तो सम्म काळण सुविधिओ काळ । उक्केसं तिस्सि मवे गतूण लमेज्ज निषाण ॥ ८०९ ॥

एत एवामालोच्य गारवरहिता मुनयः 'उद्धरन्ति' उत्पादयन्ति मूलं पुनर्मवसतानां येन सिध्पावर्द्धनश्रय मायाश्रयं
 निदानश्रयं चोद्धरन्तीति । सुममा, नररं-अतिरेक-अत्यर्थं सधुर्मयति, 'ओहरितमार्ये' उच्चारितमार्यः 'मार्यहः' गर्वमादिः
 स पया सधुर्मयति एवामालोचयिते एति कर्मलघुत्व मयतीति । यथैवणिवः स उच्युतसर्वश्रययः 'मत्तपरिण्याए' मत्तप्रस्था
 कयाने 'यनिक्कम्' अत्यर्थम् 'आयुक्का' प्रयत्नपत्ते मत्कारापनयुक्ता, स एवंविषयचन्द्रकषेव 'समानपति' करोतीत्यर्थः । अत्र
 च कथानक राषायेवंमद्रीकृत्य माषश्रयकालपत्तेपमिति । किञ्च-आराधनया युक्तः सुम्पयत्तुत्वा सुविधियः काळं युमन्व

१ ये आर का १८. ३-३. ६. १ प्रकल्पितो धम्म का. ६. १

॥ इति श्रीमद्विष्णोपाचार्यविरचिता श्रीज्योतिर्निर्युक्तिटीकानूलसुब्रालङ्कृता समाप्ता ॥

टीकायां अक्षरगणनया प्रन्पात्र ६८२५ तथा सूत्रेण गायाम्रमाणेन

प्रन्पात्रं २४६० उभयोर्मन्वाप्र ८२८५ शुभं भवतु ।